OSLOBAĐANJE HRVATSKOG JADRANA U DOMOVINSKOM RATU

Željko Seretinek

SADRŽAJ:

UVOD : 6

1. JUGOSLAVENSKA NARODNA ARMIJA U POČETKU AGRESIJE NA REPUBLIKU HRVATSKU 8

2. JRM U POČETKU AGRESIJE NA REPUBLIKU HRVATSKU 18

2.1. DEMONSTRACIJA SILE POMORSKO-KOPNENIH SNAGA JRM 25

2.1.1. Iskrcavanja pomorsko-kopnenih snaga na o. Šoltu 25

2.1.2. Iskrcavanja pomorskih snaga JRM kod skladišta sv. Kajo i u Segetu Donjem 27

2.1.3. Iskrcavanje pomorskih snaga JRM u vojarnu Privala na o. Korčuli 29

3. STVARANJE HRM 33

3.1. PRVE MORNARIČKE POSTROJBE NA JADRANU 33

3.2. USTROJAVANJE ZAPOVJEDNIŠTVA HRM 37

3.3. USTROJAVANJE ZAPOVJEDNIŠTVA RATNIH LUKA 42

3.3.1. Ustrojavanje Zapovjedništva Ratne luke Ploče 43

3.3.2. Ustrojavanje Zapovjedništva Ratne luke Šibenik 46

3.3.3. Ustrojavanje Zapovjedništva Ratne luke Pula 52

3.4. USTROJAVANJE POMORSKIH SNAGA ZAPOVJEDNIŠTVA HRM 58

3.4.1. Zarobljeni brodovi JRM 63

3.4.2. Prva djelovanja udarnih pomorskih snaga HRM 67

3.5. USTROJAVANJE POSTROJBI OBALNOG TOPNIŠTVA 75

3.6. USTROJAVANJE POSTROJBI PROTUZRAČNE OBRANE (PZO) 88

3.7. USTROJAVANJE ODJELA ZA PODVODNA DJELOVANJA HRM 92

3.7.1. Održavanje pomorskog prometa 93

3.7.1.1. Pomorski promet na srednjem Jadranu 94

3.7.1.2. Pomorski promet na južnom Jadranu 96

3.7.2. Minsko-protuminska djelovanja HRM 104

3.7.2.1. Zapriječavanje luke Ploče 105

3.7.2.2. Miniranje Kaštelanskog zaljeva ispred RL Lora 106
3.7.2.3. Miniranje Splitskih vrata 110
3.7.2.4. Miniranje prolaza Mali i Veli Vratnik 111
3.7.2.5. Protuminska djelovanja HRM 112
3.7.3. Diverzantska djelovanja HRM-a 115
3.8. POSTROJBE HRM I OBRANE NA OTOCIMA SREDNJE DALMACIJE 123
3.8.1. Prve postrojbe mornaričkog pješaštva i vojne policije HRM 124
3.8.2. Postrojbe obrane na otoku Šolta 126
3.8.3. Postrojbe obrane otoka Brač 128
3.8.4. Postrojbe obrane otoka Hvar 135
3.8.5. Postrojbe obrane otoka Korčula 138
3.8.6. Postrojbe obrane na otoku Mljetu 142
4. PRVI OTVORENI SUKOB SA JRM 144
5. POMORSKE BLOKADE JADRANA 159
5.1. PRVA POMORSKA BLOKADA HRVATSKOG JADRANA 163
5.2. RAZBIJANJE 1. POMORSKE BLOKADE HRVATSKOG JADRANA 165
5.3. DRUGA POMORSKA BLOKADA HRVATSKOG JADRANA 172
5.4. RAZBIJANJE 2. POMORSKE BLOKADE HRVATSKOG JADRANA 176
5.5. TREĆA POMORSKA BLOKADA HRVATSKOG JADRANA 180
6. OPERACIJA ZHRM ZA RAZBIJANJE 3. POMORSKE BLOKADE JADRANA 185
6.1. DIVERZANTSKA AKCIJA U SPLITSKIM VRATIMA 14. STUDENOG 1991. 187
6.2. BOJ U SPLITSKOM KANALU 15. STUDENOG 1991. 192
6.2.1. Rušenje zrakoplova JRV 205
6.2.2. Različiti osvrti na boj u Splitskom kanalu 213
6.3. BOJ U KORČULANSKOM KANALU 218
6.3.1. Boj ispred Lovišta 219

6.3.2. Boj ispred Blaca 228
6.3.3. Boj ispred Privale 232
6.3.4. Značaj boja protiv brodova u Korčulanskom kanalu 239
7. ODLAZAK POSTROJBI JNA I JRM SA PODRUČJA JADRANSKE OBALE I OTOKA .. 243
7.1. ODLAZAK PRIPADNIKA JRM IZ VPU KORČULA 248
7.1.1. Sastanak u Haagu 4. listopada 1991. 250
7.2. ODLAZAK POSTROJBI JNA IZ GARNIZONA ZADAR 251
7.2.1. Sastanak u Haagu 18. listopada 1991. 252
7.3. ODLAZAK POSTROJBI 13. KORPUSA JNA SA PODRUČJA RIJEKE I KLANE 253
7.4. ODLAZAK POSTROJBI JRM IZ VPU LOŠINJ 256
7.5. ODLAZAK POSTROJBI JNA I JRM IZ ISTRE I PULE 260
7.5.1. Sporazumi u Žitniću i Splitu 267
7.5.2. Sveobuhvatni sporazumi u Zagrebu i Ženevi 272
7.6. ODLAZAK POSTROJBI JRM IZ 8. VPS ŠIBENIK 274
7.7. ODLAZAK PRIPADNIKA JRM IZ GARNIZONA PLOČE 276
7.8. ODLAZAK POSTROJBI VPO IZ GARNIZONA U SPLITU, DIVULJAMA I SINJU 277
7.9. ODLAZAK POSTROJBI IZ VOJNOPOMORSKIH UPORIŠTA VIS 280
7.10. ODLAZAK POSTROJBI IZ VPU LASTOVO 282
8. AGRESIJA JNA I OBRANA JUGA REPUBLIKE HRVATSKE 284
8.1. Napad JNA na Konavle i Dubrovnik 290
8.2. MOMP Dubrovniku obrani grada Dubrovnika 299
8.3. Napad JNA na Dubrovačko primorje i Pelješac 311
8.3.1. Kritični dani u obrani Pelješca 328
8.3.2. Stabilizacija crte obrane na poluotoku Pelješcu 345
8.3.3. Zaustavljanje posljednjih napada agresora 352
8.3.4. Sudjelovanje postrojbi HRM u deblokadi Pelješca 362

8.4. Sudjelovanje postrojbi HRM u deblokadi Dubrovnika 373
8.5. Sudjelovanje postrojbi HRM u oslobađanju Konavala 385
9. POSTROJBE HRM NA JUŽNOM BOJIŠTU U VRIJEME OPERACIJA BLJESAK I OLUJA 389
9.1. IZM Južnog bojišta Dubrovnik u Cavtatu 392
9.2. Mornaričko pješaštvo u OA Oluja na Južnom bojištu 394
9.2.1. MOMP Korčula 395
9.2.2. MOMP Brač i Ugljan - Dugi otok 399
9.3. 415. POTB Molunat u vrijeme OA Oluja 400
9.4. Flota HRM-a na Južnom bojištu 401
9.5. 274. satnije OSMiO-a 402
9.6. Divizijun pomorskih i kopnenih diverzanata 402
10. ZNAČAJ DJELOVANJA POSTROJBI HRM U OSLOBAĐANJU HRVATSKOG JADRANA 405
10.1. ZNAČAJ OPERACIJE HRM OD 14. DO 16. STUDENOG 1991. 415
PRILOZI: 420
1. Izjave: 420
2. Izvješća : 424
3. Slike: 427
4. Zemljovidi: 437
5. Tablice: 439
6. Sheme: 440
7. Literatura: 441
Časopisi: 443
Internet: 445
Filmovi radio i TV izvješća: 447
8. Bilješke o piscu 449

UVOD :

Okupaciju Hrvatskog Jadrana u Domovinskom ratu Jugoslavenska ratna mornarica (JRM) provodila je uspostavom 3 pomorske blokade svih većih luka na Jadranu. Blokadu je provodila sa 5 Taktičkih grupa (TG) od čega su 3 bile raspoređene na području Srednjeg Jadrana.Prvi sukob postrojbi Obalne obrane (OO) [1] sa brodovima JRM na Jadranu dogodio se u Ratnoj luci Ploče, u operacije Zelena tabla – Male bare kojom su od 14. – 17. 09.1991. oslobođene i stavljene pod nadzor HV sve vojarne i skladišta u širem području grada Ploče.

Prva oslobodilačka operacija na moru, zbila se tijekom 1. pomorske blokade Jadrana, kada su postrojbe obrane Šibenika od 16. – 18.09. 1991. osim što su obranile šire područje grada i stavile pod svoj nadzor sve vojarne u gradu, razbile pomorsku blokadu JRM i stavile pod svoj nadzor akvatorij ispred grada i Šibensko otočje.

U borbama za Zadar, dana 06. 10. 1991. osim što su obranile grad postrojbe OO Zadra razbile su 2. pomorsku blokadu ispred grada i stavile su pod nadzor Zadarski kanal. [2]

Zapovjedništvo Hrvatske ratne mornarice (ZHRM) od 14. – 16.11.1991. provelo je samostalnu operaciju za razbijanje 3. pomorske blokade Jadrana, kojom su natjerale na povlačenje prema Visu i Lastovu 3 od ukupno 5 Taktičkih grupa (TG) brodova JRM u pomorskoj blokadi Jadrana. Tom operacijom postrojbe HRM oslobodile su i stavile pod svoj nadzor akvatorij Srednjeg Jadrana i povezale u jednu cjelinu sve unutrašnje plovne putove Sjevernog, Srednjeg i dijela Južnog Jadrana od Kraljevice do p/o Pelješca. Poslije tih operacija JRM je operativni dio svoje flote zadržala u ratnim lukama na otocima: Visu, Lastovu i Mljetu (rtu Gruj), koje je do 01.06.1992. mirno napustila.

TG Dubrovnik je i poslije operacije ZHRM, osloncem na svoje luke u. Boki Kotorskoj, blokirala pomorske putove oko Dubrovnika. Hrvatski Jadran potpuno je oslobođen po zaustavljanju prodora JNA i oslobađanju obalnog područja juga Hrvatske pod zapovjedništvom Južnog bojišta (ZJB), koje je završeno krajem listopada 1992.

---

[1] Postrojbe Obalne obrane su postrojbe koje su sudjelovale u oslobađanju Jadrana, a nisu bile u sastavu HRM.

[2] Operacije ispred Šibenika i Zadra u djelovanjima na kopnu bile su obrambene, a prema moru (obali i otocima), **oslobodilačke.** Prije prve oslobodilačke operacije na kopnu, (OTKOS 10, od 31.10 – 04.11.1991), oslobođeni su bili akvatoriji ispred Šibenika (16 – 18.09.1991.) oko 1400 km^2 i Zadarski kanal (06.10. 1991.) oko 180 km^2

Zemljovid 1. Pomorske blokade Jadrana

1. JUGOSLAVENSKA NARODNA ARMIJA U POČETKU AGRESIJE NA REPUBLIKU HRVATSKU

Od kraja 60- tih 20. stoljeća Oružane snaga SFR Jugoslavije, imale su dvije zakonski ravnopravne komponente: Jugoslavensku narodnu armiju (JNA) i republičke Teritorijalne obrane (TO). JNA je bila savezna vojska čija je mirnodopska komponenta imala zadaću onemogućiti strategijsko iznenađenje- TO je bila komponenta koja se mobilizirala u ratrnim uvjetima, a u miru imala malu jezgru po raznim republičkim i općinskim štabovima TO.

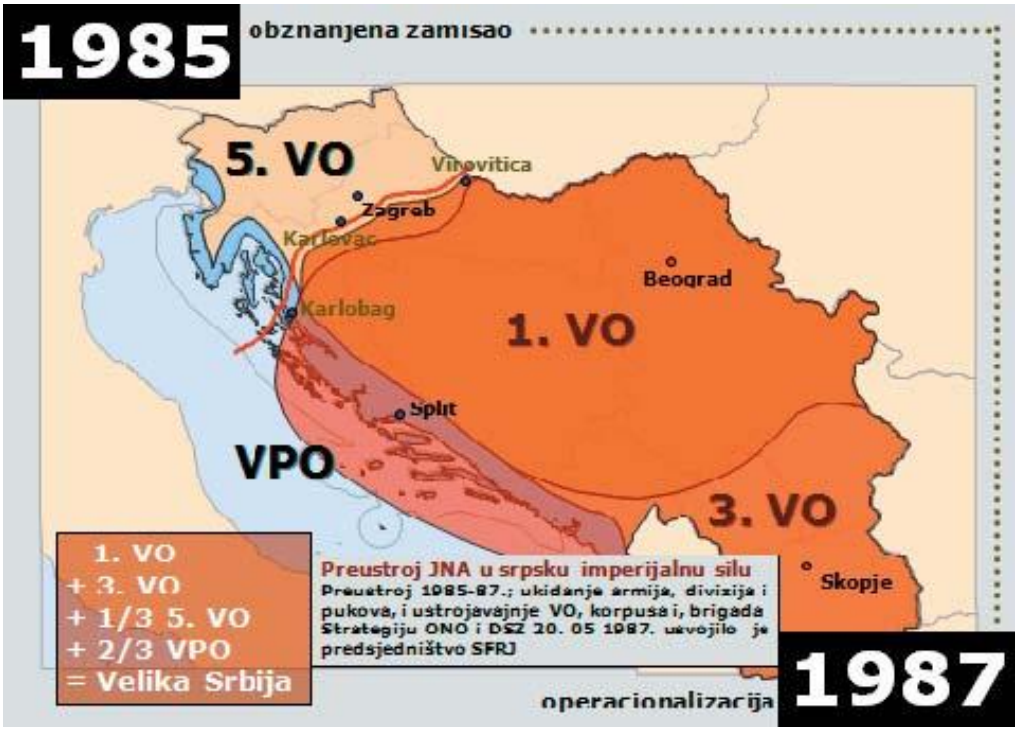

Zemljovid 2.Teritorijalna podjela SFRJ-a

U drugoj polovini 80 - tih prema planu "Jedinstvo" izvršen je preustroj Oružanih snaga SFRJ tako da je JNA umjesto dotadašnjih šest armija, čije su zone odgovornosti bile usklađene s granicama republika, preustrojena u tri vojne oblasti (VO) . Republička vodstva TO isključena su iz sustava zapovijedanja i protivno Ustavu SFRJ iz 1974., podređene zapovjedništvima JNA. Nositelj obrane SFR Jugoslavije trebala biti isključivo JNA ustrojena u 4 vojne oblasti (V.O).

U 5. Vojnu oblast sa zapovjedništvom u Zagrebu ulazila su sjeverozapadna Hrvatska, Istra, Gorski kotar, Lika, Kordun i Banovina, dok su ostali dijelovi Hrvatske bili podijeljen je između 1. Beogradske i Vojnopomorske oblasti sa sjedištem u Splitu.

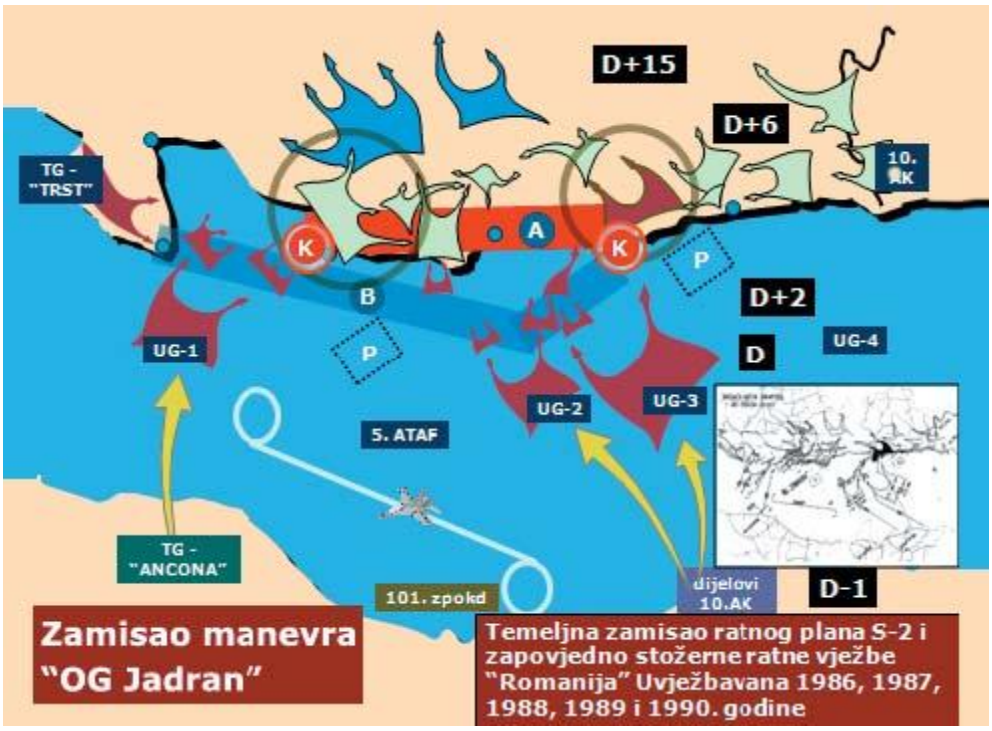
Tako je JNA od oružane sile svih naroda i narodnosti SFRJ-a u srpsku imperijalnu oružanu silu čelništvo jugovojske provelo je., kada je ukinulo podjelu JNA na 7 armijskih (republičkih) oblasti. Granica novoustrojene 1. vojne oblasti (VO) sa zapovjedništvom u Beogradu više nije obuhvaćala samo Republiku Srbiju nego se proširila na cijelu republiku Bosnu i Hercegovinu te dijelove republika Crne Gore i Hrvatske

Zemljovid 3. Podjela Jugoslavije na vojne oblasti

Srpski narod u republikama Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Makedoniji koji je živio uz granice 1. VO trebao je omogućiti širenje postojećih republičkih granica na političke granice Velike Srbije, koje je u svom programu potkraj ’85. odredila Srpska akademija nauka i umjetnosti (SANU). Preustrojena armija odmah je početkom 1987. počela s uvježbavanjem svog sastava za ostvarenje politički zacrtanih ciljeva SANU.

Prema pretpostavci koja je sustavno razvijana na vojnim vježbama od 1986. do pred početak Domovinskog rata, JNA je uvježbavana za slučaj da NATO snage Operativnom grupom (OG) Jadran s Jadranskog mora i Italije napadnu Jadransku obalu, te preko teritorija Republika Hrvatske i Bosne i Hercegovine osvoje zapadni dio teritorija bivše SFR Jugoslavije.

Zemljovid 4. Zamisao manevra OG-a Jadran

Jugoslavenska armija trebala je zaustaviti i usporiti njihov prodor u Ravnim Kotarima i Dubrovačkom primorju (kod Slanog), a zatim snagama 9. kninskog, 7. sarajevskog korpusa te 9. vojno-pomorskog sektora prijeći u protuudar na smjerovima:

- Knin – Benkovac – Ravni Kotari – Zadar
- Mostar – Čapljina – Slano i
- Trebinje – Konavle.

Po potiskivanju NATO snaga sa tih pravaca, na Jadranskoj obali i otocima trebalo je organizirati obranu. Od 1986. do 1990. Jugoslovenska Narodna Armija je bila uvježbana za „oslobađanje“ Republika Hrvatske i Bosne i Hercegovine, za slučaju da NATO snage uspiju okupirati teritorije tih republika sve do granica Republike Srbije. Tada bi protuudar za oslobađanje „okupiranog“ dijela jadranske obale, odnosno dostizanja zapadne granice velike Srbije, sa osloncem na postrojbe JNA raspoređene na vojnim poligonima (kod Slunja i Knina) i vojarnama na obali i otocima, krenuo iz dubine Republika Srbije i Crne Gore.

Zemljovid 5. Stvaranje Velike Srbije na teritoriju Republike Hrvatske

Slika 1. generali Veljko Kadijević i Blagoje Adžić

Slika 2. Naslovnica novina Velika Srbija

Kako bi olakšao provođenje namjere vojnog vrha početkom 1990. Savezni sekretar za

Narodnu obranu general Veljko Kadijević dao je zapovijed da se svo naoružanj e Teritorijalne obrane – jedine vojne formacije na koju su republike bivše Jugoslavije mogle računati u obrani svoga republičkog suvereniteta – premjesti u vojarne JNA i stavi pod njihov nadzor.

O okolnostima u kojima je Republika Hrvatska razoružana Jozo Barišić je za HTV izjavio:

> U proljeće 1990., nakon prvih višestranačkih izbora, bilo je jasno da Hrvatska i Slovenija svoju budućnost ne vide više u zajedničkoj državi. Srpski nacionalizam utjelovljen u Slobodanu Miloševiću uzimao je maha posvuda, a slijedili su ga i Srbi u Hrvatskoj. U vrhu JNA razrađivali su se planovi za svrgavanje nove demokratske vlasti i vojno pokoravanje. Kako bi otpor bio što manji, generalštab je izglasao zapovijed o oduzimanju oružja teritorijalne obrane Slovenije i Hrvatske, a hrvatska javnost saznala je tu informaciju 23. svibnja 1990. Naime, prema tadašnjem Ustavu SFRJ, postojeće republike imale su pravo organizirati teritorijalnu obranu i njome rukovoditi te raspolagati njezinim naoružanjem. Polovina tog oružja nalazila se u vojarnama pod kontrolom JNA, a polovina u skladištima općina i radnih organizacija. Prema zapovijedi tadašnjeg zapovjednika generalštaba Blagoja Adžića, kompletno naoružanje otela je JNA. Formalno je opravdanje glasilo: Nisu bili dobro smješteni te adekvatno održavani. Oduzetim oružjem, puškama raznih vrsta, moglo se naoružati više od 200 tisuća ljudi. Tomu treba pridodati nezanemarivu količinu protuoklopnog i protuzračnog naoružanja, lako topništvo, oko 1400 minobacača različitih kalibara, 10 tisuća ručnih bacača, oko 500 protuoklopnih raketnih sustava te drugu vojnu opremu. Hrvatska je tako bila potpuno razoružana. Sačuvana su samo skladišta oružja tadašnje milicije. S obzirom na to da se tada čekao drugi krug izbora, na vlasti je još bio Savez komunista pa su s desnice često dolazili prigovori kako SKH SDP nije spriječio razoružanje Hrvatske. No poslije osnovano saborsko povjerenstvo utvrdilo je da tadašnja vlast ne snosi odgovornost.

Izvješće 1. Jozo Barišić o okolnostima u kojima je Republika Hrvatska razoružana [3]

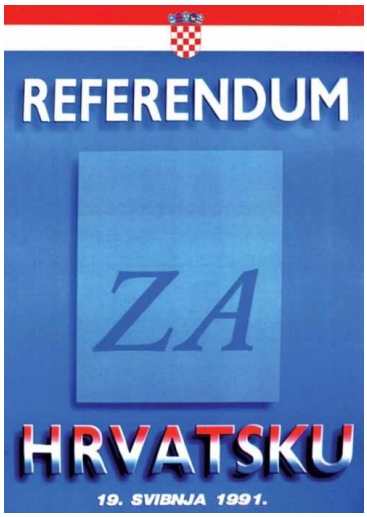
Kako bi na području Republike Hrvatske pomogli stvaranje Srpske Krajine, najprije su naoružali i organizirali srpske pobunjenike. Pobuna dijela hrvatskih građana srpske nacionalnosti početkom devedesetih godina prošlog stoljeća, imala je temeljni cilj onemogućiti stvaranje suverene Republike Hrvatske i tijek događaja u RH usmjeriti u pravcu stvaranja tzv. Velike Srbije. Pošto su na to reagirale postrojbe MUP-a Republike Hrvatske, zajedno s pobunjenim Srbima trebalo je potpuno uništiti ili potisnuti Hrvatsku vojsku izvan granica takozvane Srpske Krajine. Događaji koji su prethodili Domovinskom ratu dobro su poznati. Na referendumu o

[3] Jozo BARIŠIĆ, Hrvatskoj oduzeto oružje Teritorijalne obrane, TV Kalendar 23.05.1990.

samostalnosti Republike Hrvatskeodržan 19. svibnja 1991. oko 94 % stanovništva izjasnila za život u samostalnoj i suverenoj Republici Hrvatskoj.

Slika 3. Plakat za prisajedinjenje dijela Hrvatske Srbiji

Slika 4. Plakat referenduma u Republici Hrvatskoj

Temeljem rezultata na razini cijele Republike Hrvatske Sabor je 25. lipnja 1991., usvojio Deklaraciju o uspostavi suverene i samostalne Republike Hrvatske, kao i Povelju o pravima Srba i drugih nacionalnosti u Republici Hrvatskoj Stupanje Deklaracije na snagu odgođeno je na tri mjeseca kako bi se pregovori o mirnom rješenju jugoslavenske krize mogli nastaviti

Slika 5. Naslovnica Večernjeg lista, 26. 06 1991.

No, upravo tada, teroristička akcije srpskih ekstremista prerasle su u otvorenu agresiju JNA i srpskih paravojnih formacija na Republiku Hrvatsku. U pokušaju ubijanja predsjednika Republike dr. Franje Tuđmana i najužeg državnog vodstva, 7. listopada 1991. zrakoplovi JNA raketirali su Banske dvore. Sutradan 08. listopada 1991., Hrvatski sabor donio je Odluku o odcjepljenju Republike Hrvatske od SFRJ . U ljeto 1991. počela je otvorena agresija JNA, pobunjenika iz takozvane SAO Krajine, postrojbi Teritorijalne obrane i srpskih dragovoljaca iz Srbije, Bosne i Hercegovine i Crne Gore, vođena iz Generalštab JNA u Beogradu.

U okupaciju Republike Hrvatske JNA je krenula snagama podjeljenim u 5 Operativnih grupa (OG):

- 1.OG napadala je Istočnu Slavoniju i Baranju
- 2. OG Zapadnu Slavoniju
- 3. OG napadala je Centralni dio Republike Hrvatske - preko Karlovca
- 4. OG Sjevernu Dalmaciju sa težištem na Zadar i Šibenik
- 5 OG Južnu Dalmaciju sa težištem na općinu Dubrovnik i Dolinu Neretve

O cilju okupacije Republike Hrvatske zapovjednik ZNG general Imra Agotić je rekao:

> „JNA je imala plan stavljanja cijele Hrvatske pod svoju kontrolu. Poznata i često spominjana crta Virovitica – Karlovac - Karlobag bila je nekakva alternativa, ako se ne uspije ići do kraja."

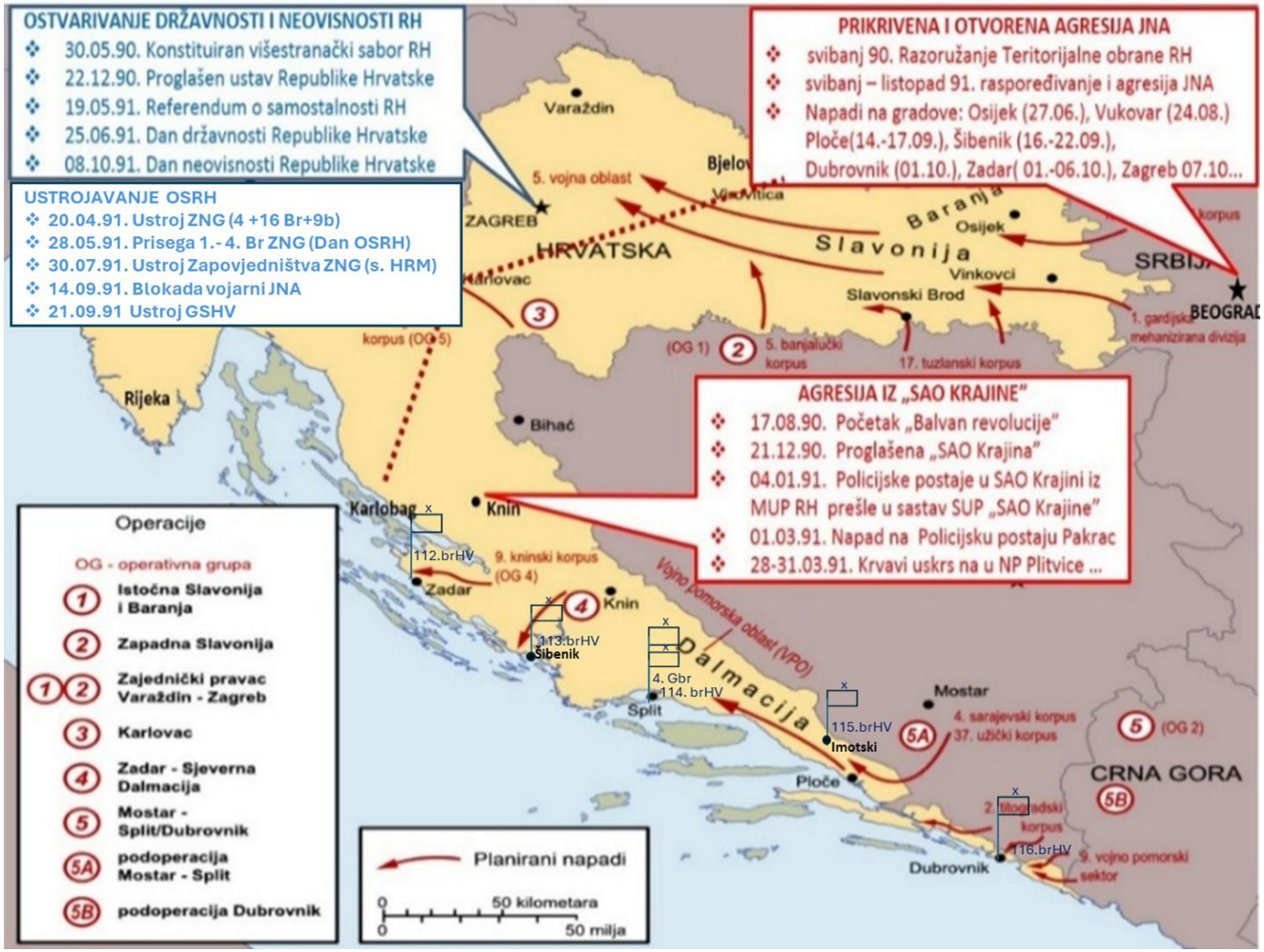
Izjava 1. general Imra Agotić o cilju okupacije RH [4]

U nemogućnosti sprečavanja otvorene agresije i sve intenzivnijih napada JNA na Republiku Hrvatsku, tadašnji Predsjednik predsjedništva i Vrhovni zapovjednik oružanih snaga SFR Jugoslavije Stjepan Mesić, 11. rujna 1991. zapovjedio je da se sve postrojbe JNA u roku od 24 sata vrate u vojarne. Pošto je Generalštab JNA odbio izvršiti njegovu zapovijed, predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman je Hrvatskoj vojsci dao zapovjed za blokadu svih vojarni JNA na području Republike Hrvatske. Tako je je 14. rujna 1991. otpočela blokada vojarni JNA koje su se nalazile u Republici Hrvatskoj, izvan područja koja su nadzirali pobunjenici i JNA (područja s većinskim srpskim pučanstvom).

Vojno-teritorijalnom podjelom Republike Hrvatske od polovice 1991. područje sjeverne i srednje Dalmacije bilo je u nadležnosti Zapovjedništva 6. Operativne zone (OZ) Split, čiji su zapovjednici bili su kapetan bojnog broda Petar Šimac (od 17.06. 1991.) i pukovnik Mate Viduka (od 26.08.1991)[5] Obrana područja današnje Dubrovačko - Neretvanske županije bila je u nadležnost regionalnog Zapovjedništva za obranu Južne Dalmacije. Za prvog zapovjednika sa sjedištem u gradu Dubrovniku bio je imenovan prijeratni načelnik štaba Teritorijalne obrane općine Dubrovnik Željko Pavlović. Okosnicu obrane činile su 4. Gardijska, 112. Zadarska, 113, Šibenska 114. Splitska, 115. Imotska i 116. Dubrovačka brigada.

[4] Imra AGOTIĆ, Svjedočenje protiv Slobodana Miloševića u Haagu 28. 03. 2003

[5] Petar ŠIMAC, Svjedočanstva o Domovinskom ratu u Dalmaciji 1991.,str 41-42;

Zemljovid 6. Prikrivena i otvorena agresija JNA na teritoriju Republike Hrvatske

DATUM	DOGAĐAJI
4. siječanj	Policijske postaje u Kninu, Obrovcu, Benkovcu, Gračacu, Korenici i Donjem Lapcu otkazale su poslušnost Ministarstvu unutarnjih poslova (MUP) RH i ušle u sastav tzv. krajinskog Sekretarijata za unutrašnje poslove (SUP).[6]
10. siječanj	Predsjedništvo SFRJ izdalo zapovijed o rasformiranju Republičkih postrojbi TO
1. i 2. ožujak	Policajci srpske nacionalnosti zaposleni u MUP-u RH, zajedno s mobiliziranim rezervistima, upali su u policijsku postaju u Pakracu i razoružali sve policajce Hrvate. Specijalne jedinice MUP-a RH protjerale su srpske ekstremiste iz Pakraca; Na pakračke trgove i ulice izašla su oklopna vozila JNA, no hrvatska policija je zadržala nadzor nad gradom. To je bio prvi oružani sukob .
28.-31.ožujak „Krvavi Uskrs"	U sukobu s naoružanim srpskim teroristima, koji su 28.03. zauzeli područje NP Plitvice, poginuo je Josip Jović iz Aržana kod Imotskog (prvi poginuli branitelj u obrani RH). Specijalne jedinice MUP-a RH vratile su NP Plitvice pod nadzor legalnih redarstvenih snaga RH; Snage JNA zaposjele su teritorij koji su pobunjeni Srbi zacrtali kao dio srpske "Krajine";
5. travanj	Osnovana je Narodna zaštita - nenaoružana obrana građana Hrvatske.
12. travanj	Stvorena je operativna jezgra Zbora narodne garde (ZNG); započele su pripreme za ustrojavanje četiriju brigada ZNG. Prva gardijska brigada - Tigrovi, Druga - Gromovi, Treća - Kune, Četvrta - Pauci te kasnije ustrojene Peta - Sokolovi, Sedma - Pume, Osma (lako-jurišna) - Orlovi, Deveta - Vukovi.
29. travanj	Nakon što je MUP RH u selu Kijevu osnovao policijsku postaju, JNA i "milicija Krajine" blokirali su selo. Oklopna vozila JNA zaprijetila su i ostalim selima u kojima su otvorene ili su planirane policijske postaje (Kruševo, Polače, Stankovci); u Splitu su zbog toga izbile velike demonstracije (6.5.)
19. svibanj	Na referendum o budućem statusu RH izašlo je 83,56 % građana; 93,24 % građana koji su glasovali izjasnilo se za samostalnost i suverenost Hrvatske, a protiv ostanka u Jugoslaviji bilo je 92,18 % glasača.
28. svibanj	Na stadionu NK Zagreb održana je smotra postrojbi Zbora narodne garde (ZNG).

[6]Policijske postaje Hrvatske Kostajnice, Dvora na Uni i Vojnića bile su pozvane da uđu u sastav SUP-a SAO Krajine, ali se njihovi načelnici nisu odazvali pozivu.

25. lipanj	U skladu s voljom građana izraženom na referendumu, Sabor RH usvojio je Deklaraciju o uspostavi suverene i samostalne Republike Hrvatske (s odgodom stupanja na snagu za 3 mjeseca); granice RH postale su državne.
27. lipanj	Počela oružana agresija JNA na Sloveniju. Nakon 5 dana sklopljeno je primirje[7].
28.-30. lipanj	Predstavnici EZ-a i državni tajnik SAD nametnuli su rješenje krize u SFRJ. 1. JNA se mora povući najprije u vojarne, a zatim napustiti slovenski teritorij; 2. Slovenija i Hrvatska odgađaju za tri mjeseca svoje Deklaracije o neovisnosti; 3. Stjepan Mesić izabran je za predsjednika Predsjedništva SFRJ,
5. srpanj	Na sastanku dužnosnika Srbije i JNA (Milošević - Jović - Kadijević) dogovoreno je razmještanje postrojbi JNA u Hrvatskoj (na područja koja su Srbi željeli izdvojiti). Glavne snage će se koncentrirati na crti: Karlovac - Plitvice na zapadu; Baranja, Osijek, Vinkovci - Sava na istoku i Neretva na jugu, čime planiraju "osloboditi" sve teritorije gdje žive Srbi. (...) Potpuno eliminirati Hrvate i Slovence iz JNA.[8]
7. srpanj	Brijunskom deklaracijom ministarske trojke EZ-a i predstavnika republika, Predsjedništva SFRJ, SIV-a i JNA prihvaćen je mirovni plan EZ-a (od 28.VI.) za prestanak rata u Sloveniji; Slovenija i Hrvatska prihvatile su tromjesečni moratorij na aktivnosti vezane za uspostavu nezavisnosti.
2 . kolovoz	Sabor RH dao je povjerenje "Vladi demokratskoga jedinstva"
8. listopad	Proglašenje neovisnosti Republike Hrvatske. Zbog označene zračne uzbune zasjedanje Sabora RH održano je u podrumu zgrade Industrije nafte (INA); Sabor je ustvrdio da je istekla tromjesečna odgoda Ustavne odluke od 25.VI. 1991. i donio odluku o odcjepljenju od SFRJ i osamostaljenju: Republika Hrvatska raskida sve državno-pravne veze na temelju kojih je zajedno sa ostalim republikama i pokrajinama tvorila dotadašnju SFR Jugoslaviju

Tablica 1. Značajnija događanja do proglašenja neovisnosti Republike Hrvatskej.[9]

[7] dr. Davor MARIJAN, Domovinski rat laž i istina , Zagreb 2014.,str 36 Nakon rata u Sloveniji Skupština Srbije traži od Armije da se povuče iz Slovenije i da brani srpske teritorije.

[8] Borislav JOVIĆ, Poslednji dani SFRJ, Beograd 1995, str. 349. Zaključci sa sastanka dužnosnika Srbije i JNA (Milošević - Jović - Kadijević) od 5. srpnja 1991. pretočeni su u Zapovjedi za napad na Republiku Hrvatsku generala Veljka Kadijevića od 08. srpnja 1991.

[9] Prema podacima HMCDR, Kronologija domovinskog rata **www.centardomovinskograta.hr/1991.html**

2. JRM U POČETKU AGRESIJE NA REPUBLIKU HRVATSKU

Pripreme za agresiju na Republiku Hrvatsku tijekom ljeta 1991 rezultirale su time da je veliki broj kvalitetnog stručnog kadra (većinom Hrvati i Slovenci) počeo napuštati redove JNA. To osipanje stručnog kadra, najviše se osjećalo među zrakoplovnim i brodskim posadama neprijatelja

Promjene koje su se posljednjih tjedana i mjeseci zbivale u JRM, isto su toliko duboke kao i u drugim dijelovima Armije. No njena je sadašnja uloga još apsurdnija. Od dojučerašnje braniteljice Jadrana, JRM se gotovo preko noći pretvorila u prijeteću snagu čiji, sada već 90 % srpski sastav danas "čuva" obale nekadašnje Jugoslavije, koje su 90 % hrvatske.
Ako je kopnene snage napustila petina a avijaciju četvrtina časnika, u mornarici je ta brojka, uključujući i građanske osobe, vrlo blizu polovini. Ratne je luke, plovne jedinice i štabove napustio veliki broj najsposobnijih oficira. I to onih na podmornicama i brodovima, gdje je udio Hrvata bio mnogo veći nego u tradicionalno "srpskim" političkim organima, pozadinskim službama i službama sigurnosti. Ovim se samo nastavlja trend koji traje već dvadesetak godina: broj brodova raste, a sposobnog ljudstva biva sve manja. Dok je dugo godina broj kandidata za vojne škole bivao mnogo veći od broja primljenih, u posljednje vrijeme u mornaricu dospijevaju praktično svi koji to žele. Zanimanje za zvanje pomorskog oficira u primorskim je krajevima posve opalo, pa se tako, primjerice u splitskoj ratnoj luci Lora, "svijećom" trebalo tražiti Dalmatince, a da se o Istranima i onima iz Hrvatskog primorja i ne govori..

Izvješće 2. Z. K. Mokvić o promjenama u JRM [10]

Većina Hrvata, ali i časnika drugih narodnosti, koji su u bivšoj mornarici obnašali najviše dužnosti, još početkom Domovinskog rata jasno su iskazali svoje mišljenje o tome što *njihova* mornarica radi ratni zapovjednik JRM i narodni heroj iz 2. svjetskog rata admiral Bogdan Pecotić o njenom je poslijeratnom razvojnom putu od zaštitnice do agresora – rekao:

[10] Z. K. MOKVIĆ ,*Koga brani JRM*, *Večernji i list, 14. rujna 1991*

Slika 6. admiral JRM Bogdan Pecotić

Mornarica se od svog nastajanja, pa i za vrijeme uspješnog poslijeratnog razvoja, doslovno oslanjala na bazu iz koje je nikla: na kadrove, na gospodarstvene, industrijske i znanstvene potencijale, i na taj način rasla zajedno s cjelokupnim pomorstvom. Do ovog posljednjeg (viceadmirala Mile Kandića) svi komandanti mornarice bili su iz Hrvatske. ". Najveći broj mornaričkih starješina iz drugih republika srodio se s ovom sredinom, zasnovao obitelji i osjećao se "ovdašnjim -." Sve do ovih nesretnih dana, eskalacije međunacionalne mržnje i surovog rata na tlu Hrvatske. Onda se dogodilo ono strašno. Mornarički vrh se okrenuo protiv vlastitih korijena, protiv svojih dojučerašnjih suradnika i prijatelja, protiv svojih susjeda i sugrađana, pa čak protiv svoje vlastite djece. Ali i protiv savjesti, i etike velikog broja svojih vlastitih kadrova.

Izjava 2. admiral Bogdan Pecotić o poslijeratnom razvoju JRM [11]

Kako je nakon niza admirala porjeklom iz primorja prije početka domovinskog rata za zapovjednika JRM i VPO postavljen viceadmiral Mile Kandić – Srbin, opisuje dopisnik Beogradskog časopisa Vreme, Zlatko Crnogorac

JRM su ustanovili admirali Ivan Kern, Srećko Manola i Josip Černi - njen prvi komandant, ali se kao njena renesansa računa vreme od admirala Mate Jerkovića (1952 – 62). Od 1967. do 1988. sledi logičan niz hrvatskih kadrova, uglavnom Dalmatinaca: Bogdan Pecotić, Ljubo Trta, Ivo Purišić, Tihomir Vilović i Božidar Grubišić. Samo u periodu od 1974–79. to je Branko Mamula, kasniji načelnik generalštaba i savezni sekretar za narodnu odbranu, koji će svojim strategijskim planom „Jedinstvo" resetovati dotadašnje ustrojstvo JNA. Na čelo JRM i VPO, u njegovom mandatu prvog čoveka vojske, biće postavljen Srbin, viceadmiral Mile Kandić.

Izvješće 3. Zlatko Crnogorac o nacionalnoj pripadnosti zapovjednika JRM[12]

I poslije masovnog napuštanja Hrvata i Slovenaca, među pripadnicima JRM ostalo je časnih ljudi. O tome svjedoči slučaj admirala Dragoljuba Bocinova- makedonca, koji je u jesen 1991. bio načelnik Mornaričkog školskog centra i zapovjednik Ratne luke Lora u Splitu. Zbog

[11] admiral Bogdan PECOTIĆ (rođen 1912, Smokvica, otok Korčula.))– ratni komandant IV Armijske oblasti, Poslije rata načelnik štaba JRM i zapovjednik Vojne oblasti i dr; Slobodna Dalmacija, 17.studenog 1991.
[12] Zlatko Crnogorac : Uspon i pad Jugoslovenske ratne mornarice; Vreme, Beograd 27. listopad 2021.

neizvršenja plana napada na grad Split, na Vojnom sudu u Beogradu bio je osuđen na 18 mjeseci zatvora. U intervjuu poslije rata izjavio je:

Slika 7. admiral Dragoljub Bocinov

Ja sam se vječito vezivao za ljude, jer sam humanist. ... Pa znaš što mi kaže sin: 'Tata, da si ti pucao, ja bih ti presudio.' Imali smo 480 granata od 120 mm s kojima je Split mogao biti srušen. Moja krivnja je što ja taj idiot nisam mogao biti. Meni je bilo jasno, poslije amputacije Slovenije, da Jugoslavije više nema i ja bih bio glup oficir, slijep pored očiju, kad bih otvarao vatru po Splitu. Mogli su me zato ubiti. Ja sam sebe bio otpisao. Ja sam volio te ljude kao što volim svoju obitelj. Nema te sile koja bi me prisilila da rušim i da ubijam ljude

Izjava 3. admiral Dragoljub Bocinov zašto nije izvršio napad na Split [13]

Koliko su Hrvati znali cijeniti takvu žrtvu pokazuju nam stanovnici Splita i Korčule potpisivanjem peticije, s prikupljenih više od trinaest tisuća potpisa za njegovo oslobađanje.

Među oficirima jugomornarice bilo je i onih čije su žrtve išle do krajnjih granica. Admiral Vladimir Barović, porijeklom Crnogorac, 28. rujna 1991. na Visu je izvršio samoubojstvo. Na zahtjev vojnog vrha JRM da sudjeluje u agresiji na Republiku Hrvatsku odgovorio je časnom smrću. Učinio je to nakon što je postavljen za zamjenika komandanta Vojnopomorske oblasti. U svom oproštajnom pismu među ostalim piše da se odlučio na časnu smrt zbog:

Slika 8. admiral Vladimir Barović

- *Neslaganje s agresijom JNA protiv Hrvatske, koja za njega predstavljala djelo suprotno crnogorskoj časti /*
- *neslaganja sa zapovjedništvom JNA.*
- *nije htio da ratuje protiv bratskog hrvatskog naroda.*
- *nemogućnost sprečavanja djelovanja JRM protiv Republike Hrvatske*

Izjava 4. admiral Vladimir Barović o razlozima za izvršenje suicida [14]

[13] Tina Jokić: Makedonac je imao tajni plan napada na Split. Sakrio ga je: 'Ne želim pucati na ove ljude', Expresss. 24 sata. Hr 07.svibnja 2025.

[14] Vladimir Barović, Wikipedija https://hr.wikipedia.org/wiki/Vladimir_Barovi%C4%87

Gubitak najsposobnijeg mornaričkoga kadra bitno je umanjio bojnu spremnost JRM-a. Od ukupno 120 plovnih jedinica, koliko je brojila morska flota JRM-a, upotrebljivo je bilo tek oko 70 % brodovlja. Ostali su brodovi bili izvan uporabe zbog dotrajalosti ili kvarova . Ipak, i pored ovih brojnih manjkavosti Jugo - flote, ona je zadržala reputaciju snažne vojne sile, jer je tehničkom opremljenošću, daleko nadilazila mogućnosti snaga Hrvatske ratne Mornarice i postrojbi Obalne obrane Hrvatskog Jadrana

LJUDSTVO JRM	
1.500 djelatni sastav	*11.600 ročni i pričuvni sastav*
RASPORED	
3.600 na brodovlju *2.000 u procesu obuke* *4.500 u zapovjedništvima*	*2.300 pripadnika obalne obrane* *400 pripadnika mornaričkog zrakoplovstva*
SREDSTVA JRM	
128 ratnih brodova,	*31 pomoćnim brodom*
93 plovna sredstva,	*eskadrila PPd helikoptera*

Tablica 2. Brojno stanje i raspored ljudstva i sredstava JRM[15]

Najveći brodovi u sastavu flote JRM bili su velikim patrolni brodovi (VPBR) 31 Split, 32 Koper 33 Kotor i 34 Pula.

Brodovi klase Split od 1.700 tona istisnine, dugi 95 metara, široki 12,8 a visoki 4,2 metra. Prva dva među njima izrađena su od sovjetskih fregata klase Koni 1980. i 1982. a preostala dva, klase Kotor u brodogradilištu Kraljevica. Na njima su posade od oko 110 ljudi.
Pokreću ih dizelski strojevi brzine do 22 i plinske turbine do 27 čvorova.
Naoružanje: četiri rakete SSM s glavom od 500 kg za napad na protivničke brodove i protuavionske rakete SAM s glavom od 50 kg. Poslužuju ih radari.
Topovi: četiri topa od 76 mm, koji granatu od 16 kg izbacuju na daljinu od 15 km, zatim četiri topa od 30 mm. Naoružani su i torpedima, a mogu polagati i mine. Pored toga imaju više radarskih sistema i sonara.[16]

[15] ZHRM, Raščlamba bojnih djelovanja Zapovjedništva HRM za 1991., Snage neprijatelja, str 5.
[16] Podaci prema godišnjaku Jane's svjetskih ratnih mornarica za 1989.,.

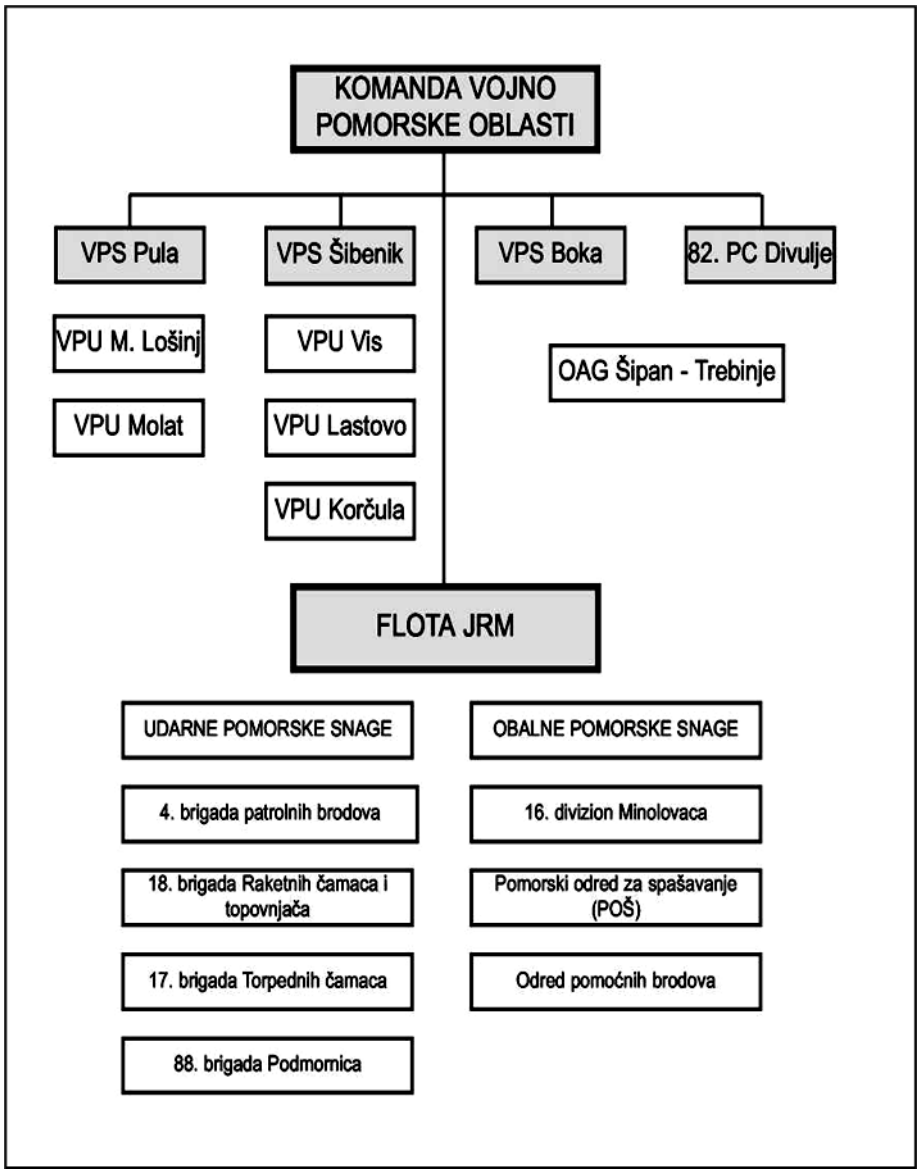
Slika 9 Raketna fregata VPBR 34 Pula

Zbog bolje koordinacije napada iz SAO Krajine na sjevernu i srednju Dalmaciju sa JRM, JNA je početkom kolovoza iz sastava VPO izdvojila 9. Kninski korpus.

Komanda VPO na čelu sa admiralom Milom Kandićem iz Splita je noću 25./26. kolovoza 1991., sa većinom flote JRM preselila u Vojno pomorsko uporište (VPU) na otoku Visu. Demonstracijom sile i izravnim bojnim djelovanjima JRM je težila zadržati vojne objekte taktičke i operativne razine u svojim rukama i ujedno spriječiti stvaranje i razvoj oružanih postrojbi Republike Hrvatske na obali i otocima.

Izvješće 4. general Petar ŠIMAC o selidbi komande VPO na VPU Vis[17]

[17] Petar ŠIMAC, Svjedočanstva o Domovinskom ratu u Dalmaciji 1991., Split 2001. , 47,48 i 89,90.

Shema 1. Organizacija Vojnopomorske oblasti [18]

Načinom djelovanja težili su obeshrabriti stanovništvo na Jadranskoj obali i otocima u želji za uspostavom samostalne i slobodne Republike Hrvatske. U ratnim djelovanjima koja sredinom

[18] ZHRM, Raščlamba bojnih djelovanja HRM za 1991.,Organizacija VPO Snage neprijatelja, str 6.

rujna zahvaćaju i obalni rub od Zadra do Ploča Jugoslovenska ratna mornarica (JRM) je aktivno sudjelovala sa svojim postrojbama na obali.

PRIPREMNA DJELOVANJA JRM

- *Izrada planova za obranu vojnih objekata i udara po vitalnim civilnim objektima*
- *Grupiranje naoružanja TO i čuvanje u vojnim objektima*
- *Razvoj i pokušaji spajanja 9. Korpusa sa snagama na obali.*
- *Promjena višeg i visokog kadra na zapovjednim dužnostima u JRM te reorganiziranje poslije masovnog odlaska časnika i dočasnika iz JRM.*
- *Ustrojavanje i stavljanje u funkciju zapovijedanja IZM VPO na o. Vis u srpnju 1991.*
- *Ustrojavanje taktičkih skupina brodova Flote JRM*
- *Demonstracije sile iskrcivanjima na o. Šoltu i Korčulu (vojarna Privala)*
- *Pomorske blokade svih luka i srednjodalmatinskih otoka.*

2.1. DEMONSTRACIJA SILE POMORSKO-KOPNENIH SNAGA JRM

2.1.1. Iskrcavanja pomorsko-kopnenih snaga na o. Šoltu

Prvo bojno djelovanje JRM imala je na vrhuncu turističke sezone, sredinom srpnja 1991., kada su izvršili pomorski desant na o. Šoltu.

Povod za vojnu intervenciju JRM bio je nestanak dijela topova, streljiva i opreme iz skladišta obalne topničke bitnice Marinča rat, na otoku Šolti.

U desantu su angažirali glavninu 11. brigade mornaričke pješadije iz Šibenika, koja je otok prevezena s 12.-est brzih desantno-jurišnih brodova. Iskrcavanjem je rukovodio zapovjednik 8. Vojnopomorskog sektora Šibenik, kontraadmiral Đuro Pojer.

Njihova reakcija je zakasnila, jer su pripadnici HV-a prije njihova iskrcavanja na obalu bili prebacili svu opremu. Nakon pretrage otoka uz krajnje drsko i grubo ponašanje prema mještanima i turistima, i nakon što ništa sumnjivo nisu pronašli, jugo vojnici su konačno napustili otok Šoltu. O djelovanju JRM na o. Šolti ratni zapovjednik TO otoka Šolte Zoran Radman je rekao:

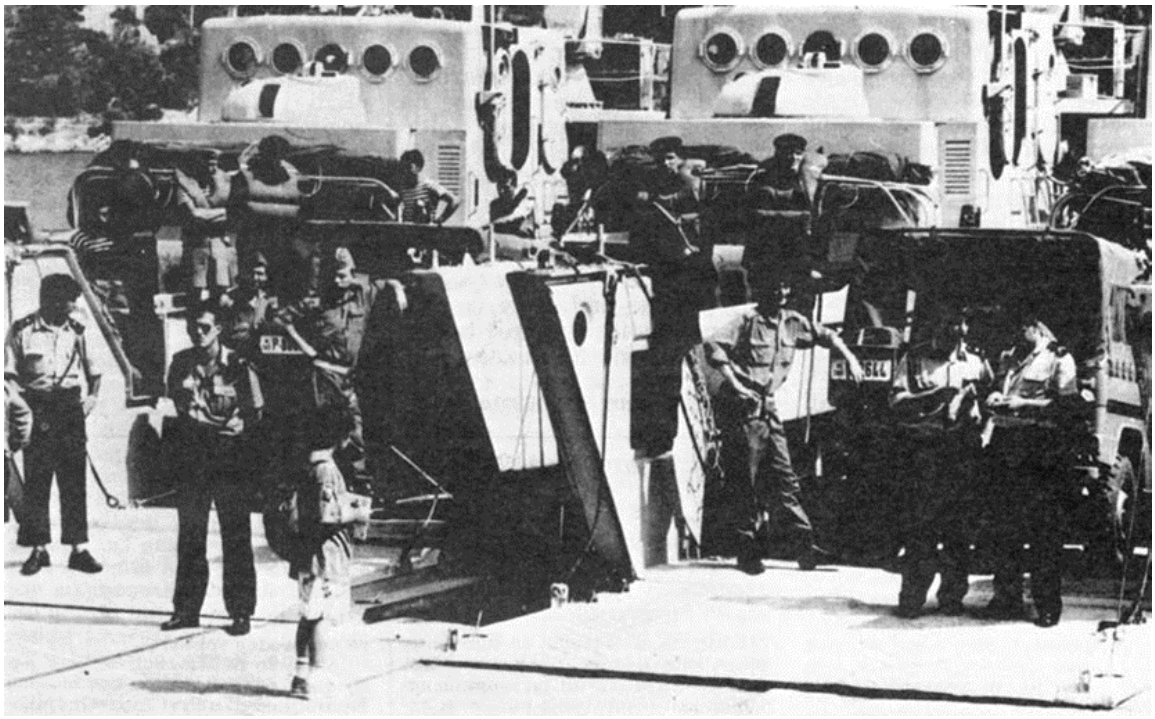
Slika 10. Zoran Radman zapovjednik TO Šolta

Sredinom kolovoza 1991. u organizaciji IV. zbornog područja iz Splita, odvezena su četiri topa iz sastava JNA na kopno i predana 4. brigadi ZNG-a. Kao odgovor na ovu akciju, JNA i JRM izvode pomorsko-zračni desant na Šoltu jačine bataljuna mornaričkog pješaštva i voda vojne policije, a sve to praćeno je odgovarajućim brojem ratnih brodova JRM-a . Blokada otoka trajala je dan i pol, a potom se postrojbe JNA povlače sa o. Šolte .

Nakon ovog događaja nadležno zapovjedništvo JNA smjenjuje zapovjednika vojarne u Šolti i postavlja drugog. Odvozi sa Šolte dio borbene i neborbene tehnike, a topove obalnoga topništva i PZO onesposobljava.

Izjava 5. zapovjednik TO otoka Šolte Zoran Radman O djelovanju JRM na o. Šolti [19]

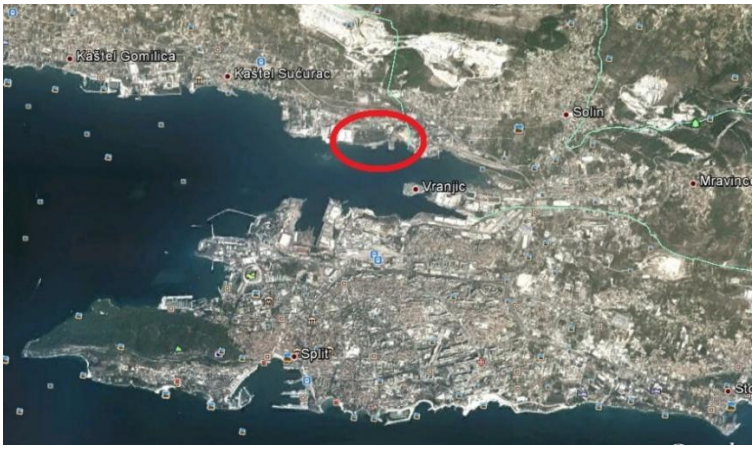
[19] S. Bernardić , Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu, Otok Šolta u Domovinskom ratu. str 306 – 307.

Slika 11. Vojna intervencija JRM-a na o. Šoltu, 6. kolovoza 1991.

2.1.2. Iskrcavanja pomorskih snaga JRM kod skladišta sv. Kajo i u Segetu Donjem

Zapovjedništvo JRM-a slično je reagiralo 13. rujna 1991. nakon predaje mjesnim vlastima 20-ak časnika i vojnika JNA iz skladišta goriva Sveti Kajo, u Kaštel Sućurcu. Nakon spoznaje da su hrvatske snage zauzele ovo skladište JRM reagirala desantnim prepadom kojeg su izvršili iz DJČ -a uz potporu torpednog broda i raketne topovnjače iz sastava TG Kaštela, koje su vratile skladište ga pod svoj nadzor. Prilikom osvajanja skladišta ranjen je i od posljedica ranjavanja preminuo zapovjednik desantnih snaga kf Danilo Zjačić. Nakon što su iz skladišta izuzele gorivo i mazivo desantne snage povukle su se iz skladišta, koje je opet preuzela hrvatska vojska.

Slika 12. Skladište goriva (sv. Kajo na Brižinama) u Kaštel Sućurcu.

O desantnom prepadu JRM na skladište Sveti Kajo zapovjednik TG Kaštela Zoran Gilić je zapisao:

> Skladište goriva Sveti Kajo, smešteno u Kaštel Sućurcu, severno od Pomorske baze Lora, neprijatelj je osvojio tako što je pridobio celokupno ljudstvo na dezerterstvo i predaju 12. 9. 1991. godine, pa sledećeg jutra nije bilo nikoga u objektu da preda redovni raport pretpostavljenom u Pomorskoj bazi Lora. Donesena je odluka da se objekat vrati pod našu kontrolu iskrcavanjem manjeg taktičkog desanta prevoženog desantne-jurišnim čamcem i ako je potrebno, uz vatrenu podršku brodova Taktičke grupe "Kaštela". Desantom je rukovodio kapetan fregate Danilo Zjačić sa desantno-jurišnog čamca. Desant je brzo iskrcan na obalu na izgrađen mol 13. 9. 1991. godine, a po njemu je neprijatelj otvorio vatru iz streljačkog naoružanja. Desantno- jurišni čamac koji je iskrcao desant, angažovao se u neposrednoj vatrenoj podršci i neutralisanju uočenih ciljeva. U podršci su angažovani torpedni čamac i raketna topovnjača iz sastava Taktičke grupe, koji su dejstvovali po ciljevima u rezalištu brodova koje se graničilo sa objektom Sveti Kajo, a odakle je otvarana vatra po desantnim snagama. Kapetan fregate Danilo Zjačić koji se nalazio na desantno-

jurišnom čamcu, teško je ranjen u preponu, verovatno snajperskom vatrom, i prevezen u Garnizonu ambulantu u Lori, gde mu nije bilo moguće pružiti adekvatnu medicinsku pomoć. Neprijateljske snage koje su opkolile Pomorsku bazu Lora, nisu dozvolile da se preveze u Vojnu bolnicu u Splitu, kako bi mu tamo pružili neophodnu medicinsku pomoć. Tako je ovaj časni i hrabri oficir izgubio život ... Skladište Sveti Kajo zauzele su snage Pomorske baze Lora, ali je napušteno posle evakuacije goriva i maziva zbog nedostatka ljudstva za njegovu odbranu. Posle izvršenja tog zadatka, deo starešina sa TČ-213 i TČ-215, u sastavu Taktičke grupe, podneo je molbu za skidanje iz JNA.

Izvješće 5. Kbb Zoran Gilić -Zapovjednik TG Kaštela o desantu na skladište goriva Sveti Kajo 13. 9. 1991. [20]

Nakon Iskrcavanja kod skladišta Sveti Kajo, pomorske snaga TG Kaštela su prije osvajanja mornaričko tehničkog skladišta u Segetu Donjem kod Trogira, u kojemu se nalazilo oružje TO TO Trogira, Kaštela, Brača i Šolte, 17. rujna morskim putem izvukle 1 dočasnika (stariji vodnik Rakas) i 5 vojnika JRM, koji se nisu bili voljni predati i ići svojim kućama u organizaciji hrvatske vlasti. Poslije izvlačenja ljudi paljbom iz RTOP -uzrokovali su požar na na jednom od skladišta, o čemu je zapovjednik TG Kaštela Zoran Gilić zapisao :

Zbog dezerterstva, brojno stanje ljudstva koje je čuvalo taj objekat palo je na minimum. Ostao je samo jedan starešina, stariji vodnik Rakas, sa pet mornara. Vojni objekat bio je stalno opkoljen mnogostruko brojnijim neprijateljem. Svake večeri, neprijateljske snage su se približavale skladištu, što je povećavalo napetost i iznurivalo ljudstvo u obezbeđenju ... Taj objekat smo obezbeđivali slanjem i patrolisanjem brodova TČ-RTOP u akvatoriji jugozapadno od skladišta, tako da su ih mogle videti i naše i neprijateljske snage. Za vreme izvršenja zadatka, brodovi u obezbeđenju često su se nalazili i u dometu streljačkog naoružanja. Veče uoči samog napada, komandir skladišta tražio je pomoć od torpednog čamca koji se trenutno nalazio u obezbeđenju u blizini objekta, zbog vidljivog približavanja velikog broja naoružanih lica. Komandant torpednog čamca prošao je tokom noći vezu ispred skladišta i na poziv komandira pristao pramcem na mol kada je neprijatelj započeo napad. Dok se komandir skladišta sa preostalih pet mornara ukrcavao na brod, veći broj naoružanih napadača uleteo je vozilima u krug skladišta. Sa torpednog čamca, iz topa je otvorena vatra po neprijateljskim vozilima, dok je brod još bio na vezu. Kasnije te noći, sa jedne RTOP izvršeno je artiljerijsko dejstvo po skladištu i ono je zapaljeno.

Izvješće 6. Kbb Zoran Gilić -Zapovjednik TG Kaštela o Izvlačenje ljudstva iz skladišta Seget 17. 9. 1991 [21]

[20] Zoran GILIĆ , Desant na skladište goriva Sveti Kajo, Ničiji heroji Jadranskog mora II , Beograd 2024.str 362
[21] Zoran GILIĆ , Izvlačenje ljudstva iz skladišta Seget., Ničiji heroji Jadranskog mora II , Beograd 2024.str 363

2.1.3. Iskrcavanje pomorskih snaga JRM u vojarnu Privala na o. Korčuli

Iskrcavanje pomorskih snaga u vojarnu Privala (na zapadnoj strani otoka Korčule) usljedilo je nakon predaje vojarne u gradu Korčuli i topničkih bitnica u vojarnama Ražnjić i Privala koje su bile u sastavu VPU Korčula u ruke civilnih i vojnih vlasti općine Korčula. Primopredaja vojarni izvršena temeljem dogovora zapovjednika garnizona Tomislava Katića sa načelnikom Općine, zapovjednicima Policijske postaje i bataljuna RZNG općine Korčula i organiziranog otpuštanja ročnika na služenju vojnog roka kućama . Nakon izvršenja primopredaje oružja iz korčulanskih vojarni općinskim vlastima tadašnji zapovjednik garnizona JNA, poslije zapovjednik postrojbi obrane općine Korčula kbb Tomislav Katić je rekao:

Slika 13. kbb Tomislav Katić

U vojarni je bilo nekoliko oficira i podoficira koji nisu bili blagonakloni prema novoj Hrvatskoj državi. Usred vojarne stajao je jedan top 85 mm, sa 80 granata, koji je bio okrenut prema gradu. Mogao je netko unutra ubaciti granatu i opalit da ta granata padne na stari grad. U toj atmosferi sam s zapovjednikom Policije Mladenom Gojunom, dogovorio da treba kapetana Miša Trisa maknuti iz Garnizona jer on je bio glavna prepreka vraćanju naoružanja.

Inscenirali smo da se zbog prekida veza ne može doći do admirala Đura Pojera. Mišo Tris je trebao (sa njim) otići do njega u Šibenik. I onda je Mladen Gojun dogovorio sa svojim kolegama policajcima, od Ploča do Šibenika da ga se na svakom punktu policije zaustavlja. Na taj smo način 13. rujna imali dovoljno vremena da se sve naoružanje, ne samo TO, izvuče (iz svih) vojarni.

Izjava 6. kbb Tomislav Katić o primopredaji oružja iz korčulanskih vojarni HV [22]

Već 13. rujna Sekretarijat za Narodnu obranu općine Korčula mobilizirao i naoružao Zapovjedništvo bataljuna, a 15. rujna sve 4 satnije bataljuna RZNG. Poslije naoružavanja pješačkiog bataljuna do kraja rujna 1991. naoružane su i sve postrojbe Narodne zaštite.

[22] Oliver PEZO: Zagonetka pobjede, , izvod iz izjava Tomislava Katića, str. 77, 78, 79 i 87, 88

Reakcija JNA uslijedila je na traženje oficira srpske nacionalnosti koji se nisu mirili s predajom oružja i vojarni pa su prije napuštanja vojarne i predaje osobnog oružja zapovjedniku policije Mladenu Gojunu o događanjima na otoku izvjestili zapovjedništvo JRM.
Nakon dojave iz vojarne u Korčuli jedna topovnjača JRM na kojoj se nalazio komandant VPU Lastovo kapetan fregate Milan Cvetković, uplovila je u vojarnu Privala.
U večernjim satima 26./27. rujna skupina od oko 20 brodova JRM blokirala je vojarnu i zapadni dio otoka Korčule. O situaciji kakva je u to vrijeme vladala na otoku HRT je izvijestio:

Stanovništvo Korčule večeras od 19.00 je u skloništima. Hrvatske obrambene snage u punoj su pripravnosti, ali neće prve otvarati vatru. Na moru ispred korčulanskog kopna stacionirane su velike snage okupatora među kojima su: 1 razarač, 3 topovnjače, 2 torpedna broda, 2 DJČ, 1 minolovac i dosta manjih brodova.

Večeras je iz kriznog štaba općine Korčula traženo da na Korčulu dođu promatrači europske misije, koji se nalaze u Dubrovniku.

Na poslijepodnevnom sastanku vlade RH Ministar obrane Gojko Šušak informirao je kako je došlo do prijetnje okupatora agresijom na Korčulu.

Izvješće 7. Vedran Benić, za Dnevnik HRT od 26. rujna 1991.[23]

Dio vojske iskrcao se u vojarnu Privala iz koje su se povukle naše snage i u kojoj je još bila nekolicina ročnika. U TV dnevnicima od 27. rujna HRT je izvijestio:

S južnog područja Hrvatske najvažnija je vijest da su brodovi Jugomornarice izvršili desant na uvalu Privala u blizini Vele Luke na Korčuli.
U toj uvali nalazi se vojarna koja se kao i druga dva vojna objekta na Korčuli predala Mjesnim vlastima. Pretpostavlja se da će okupatorski brodovi koji su pristali uz uvalu ukrcavati vojna sredstva i materijal koji se nalaze u vojarni.

Izvješće 8. Vedran Benić, za Dnevnik HRT od 27. rujna 1991.[24]

O iskrcavanju JRM na Privalu predsjednik općine Korčula ing. Tonči Gavranić je izjavio:

[23] Vedran BENIĆ, Dnevnik HRT od 26. rujna 1991.
[24] Vedran BENIĆ, Dnevnik HRT od 27. rujna 1991.

Dana 26. rujna oko 11.00 sati predala se topnička bitnica na Ražnjiću. Istog dana oko 14.00 sati u vojarnu Privala uplovila je neprijateljska raketna topovnjača, na kojoj se nalazio komandant VPU Lastovo kfr Cvetković, nakon čega počinju pregovori oko vraćanja oružja u skladište „JNA".

Istog dana oko 17.00 sati iz kasarne u gradu Korčuli (pod sv. Antunom) izlaze svi vojnici JNA osim 3 spomenuta oficira JNA. Nakon određenog vremena kfr Cvetković napušta pregovore uz upozorenje da prestanemo sa maltretiranjem „oficira i vojnika JNA".

Dana 27. rujna 1991. g u 10.00 sati vojarnu Privala napuštaju vojnici. U vojarni ostaje komandir topničke bitnice koji je već pokazao određeni stupanj kooperativnosti. Istog dana u 12 sati (putem Radio Splita) dat mi je ultimatum da do 16:00 sati svi objekti budu vraćeni pod kontrolu JNA ili će otok Korčula biti sravnjen sa zemljom.

Pozvao sam promatrače EU čija je baza bila u Dubrovniku, na što sam dobio odgovor da će oni doći tek sutra.

Izjava 7. Predsjednik općine Korčula Tonči Gavranić o skrcavanju JRM na Privalu [25]

Slika 14. čn Livio Tabain pokazuje oštećeni top 76 mm „ZIS"

Slika 15. U Privali poslije odlaska JNA

[25]Neven FAZINIĆ: Dokumentarni film: Sjećanje na bitku u Korčulanskom kanalu 16. 11. 1991., izjava Tonča Gavranića , u Korčuli 5. listopada 1996.

Nekoliko dana po primopredaji vojarni, Skupština općine Korčula službeno je imenovala Tomislava Katića za zapovjednika postrojbi obrane općine Korčula. O djelovanju JRM u vojarni Privala on je rekao:

Mi na Privalu nismo mogli doći silom. To je jedan mali kompleks, koji je osiguravalo 26 vojnika i 2 dočasnika. Dane Mileusnić, koji je bio zapovjednik, je htio predati vojarnu, ali ga je JNA ucjenjivala sa sinom koji je u to vrijeme služio vojni rok u Zadru: „Ako ti to uradiš mi njega ubijemo".

Dana 26.rujna u popodnevnim satima, s Visa, i Lastova došlo je oko 26 raznihoraznih brodova; topovnjača, raketnih čamaca, torpednih čamaca, desantno jurišnih čamaca, DBM-ova koji su blokirali vojarnu Privala.

Na brodove su ukrcali 140 protupodvodnih mina SAG-1 i SAG-2. [26]i minobacače 82 mm. Oštetili su topove 85 i 76 mm i vozila u auto parku vojarne, u kojemu je bilo desetak kamiona TAM 110 „Specijal", i par TAM-ova, „DAJC" nakon čega su se povukli nazad. U potkopu vojarne iza sebe su ostavili preko 20 tona topničkog streljiva, od minobacača 120,

„ZIS" - eva 76 mm, topova 85 mm i streljiva pješačkog naoružanja kalibra 7,65 i 7,9 mm. Ja sam očekivao da će oni sigurno dole staviti eksploziv i sve to dignut u zrak, ali nisu. Poslije njihova odlaska mi smo popravili topove. Dvije trećine vozila uspjeli smo vratiti u život. Streljivo iz potkopa u vojarni Privala služilo nam je do kraja rata. Davali smo ga i drugima, gdje je ono bilo potrebno.

Izjava 8. kbb Tomislava Katića o iskrcavanju JRM u vojarnu Privala [27]

[26] Desant na Privalu izvršen je , samo dva dana nakon što je na minskoj prepreci ispred Ratne luke Lora JRM izgubila motornu barkasu. Prioritetni cilj desanta bio je spriječiti HRM da dođe do podvodnih mina.

[27] Oliver PEZO: Zagonetka pobjede , izvod iz izjave Tomislava Katića str. 118

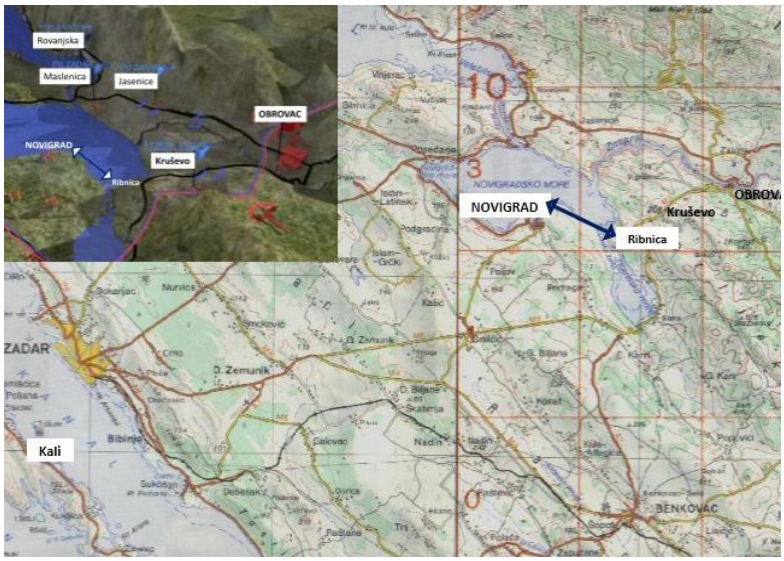
3. STVARANJE HRM

Početak stvaranja vlastite ratne mornarice bio je vrlo težak. Kao i kod ostalih postrojbi HV-a osjećao se nedostatak opreme, naoružanja, prvenstveno ratnih brodova i stručno osposobljenog kadra. Zato smo se morali snalaziti na različite načine, pa makar i krišom otimali od neprijatelja ono što je naše.

3.1. PRVE MORNARIČKE POSTROJBE NA JADRANU

Prve mornaričke postrojbe u širem području Zadra, Flotila mješovitih brodova Novigradskog mora i Odred naoružanih brodova Kali ustrojene su, prije ustrojavanja zapovjedništva HRM,.
Flotila mješovitih brodova ustrojena je 28. srpnja 1991. u Novigradu sa zadaćom prijevoza i logističke potpore postrojbi 4. br. ZNG koje su osiguravale komunikaciju preko Masleničkog mosta ispred Kruševa. Flotilu je po zapovjedi zapovjednika obrane srednje i sjeverne Dalmacije Petra Šimca ustrojio zapovjednik 112. brigade Marko Čulina. Brodovi koji su izvršili prvo prevoženje pripadnika 4.Gbr bili su : NG 16 sa kapetanom Brankom Blaškovićem, NG 12 sa kapetanom Augustinom Marojem, NG 43 sa kapetanom Zdenkom Ivčićem, NG 90 sa kapetanom Tješimirom Ivčićem i brod „Vrabac“ sa kapetanom Željkom Vlatkovićem. Sva posada na brodovima osim posada trajekata Klimno i Puntamika bila je naoružana streljačkim naoružanjem[28] Pomorski promet preko Novigradskog mora između Novigrada i Ribnice održavalo je 10 ribarica mobiliziranih u Novigradu, 10 brodova poduzeća SAS i nekoliko brzih brodova i glisera iz Zadra. Flotilom je upravljao Mate Blašković, a brodovima vlasnici plovila. Oružanu pratnju osiguravali su im pripadnici 4. Gbr.
Prvo prevoženje oko 170 pripadnika 4. Gbr, koje je u izvršenju zadaće predvodio operativni časnik brigade Mirko Šundov, preko Novigradskog mora ka Kruševu Flotila je izvršila noću 30./31. srpnja 1991. sa 5 ribarskih brodova i 2 brodice. Do povlačenja iz Kruševa, koje su pod pritiskom postrojbi JNA iz smjera Obrovca pripadnici 4. Gbr zazvršili 11. rujna 1991.,Krizni štab Zadra je osim mobiliziranih plovila u izvršenju zadaće angažirao trajekt Jadrolinije Klimno i putnički brod Puntamika. [29]

[28] Petar ŠIMAC, Svjedočanstvo o Domovinskom ratu u Dalmaciji 1991., Split 2001., str 159 - 160
[29] Stjepan Bernardić , Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu, str 34 – 37.

Zemljovid 7. Prve mornaričke postrojbe Hrvatske vojske

Odred naoružanih brodova (ONB) Kali ustrojen je 21. kolovoza. 1991. u Kalima na otoku Ugljanu. Svojom zapovjedi ustrojio ga je zapovjednik 112. Marko Čulina [30]

Prema izrađenom ustroju ONB se sastojao od zapovjedništva, odreda veze i grupe brodova i glisera.U svom sastavu imao je 3 naoružana tunolovca i 3 naoružana glisera. Tunolovci (NB-1 Kali, NB-11 Jelofin i NB-17 Ždrilo) bili su naoružani topovima Bofors 40 mm, Oerlikon 20 mm i sa po 2 strojnice 12,7 mm, protupodmorničkim i protudiverzantskim bombama . Posada im je brojila od 9 – 12 članova. . Gliseri (Maša i ZD-5317) imali su 3c člana posade a naoružanje im se mijenjalo sukladno zadaćama: 1 – 2 lansera sa protuoklopnim raketama Maljutke 9K 14, ručnog bacača (RB M-57) , strojnice 7,9 mm i 1-2 protupodmorničke bombe. [31]. Zapovjednik odreda bio je Zdenko Vidov, a dozapovjednik Slobodan Gauta.[32]

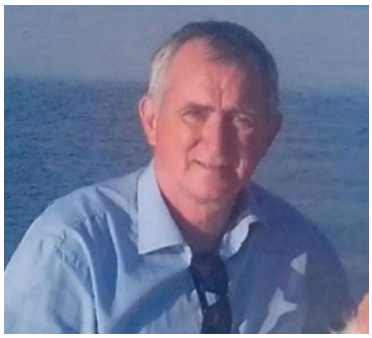
ONB je sudjelovao u razbijanju pomorske blokade Zadra, Biograda i otoka u području Zadarskog pomorskog sektora. Dvije najvažnije akcije bile su mu zaprečavanje Pašmanskog kanala i napad 10. rujna 1991. protuoklopnim raketama Maljutka na patrolca JNA kod otoka

[30] Prema Petar ŠIMAC, Svjedočanstvo o Domovinskom ratu u Dalmaciji 1991., Split 2001., str 156. Odred je svojom zapovjedi ustrojio zapovjednik 112. Marko Čulina

[31] Prema Boris ČUPIN, Stvaranje HRM u Domovinskom ratu, Split 2006., str. 24

[32] .O ustrojavanju i djelovanju flotile mješovitih brodova Novigradskog mora i Odreda naoružanih brodova Kali vidi Boris ČUPIN, Stvaranje HRM u Domovinskom ratu, Split 2006., str. 20 – 28.

Škarde. O djelovanju u tim akcijama zapovjednik odreda brigadir Zdenko Vidov je rekao:

Slika 16. brigadir Zdenko Vidov

Dobili smo poziv iz zadarskog Kriznog stožera da zapriječimo Pašmanski kanal kako znamo i umijemo. Napravili smo to s mrežama tunarama dužine 300,400 metara tako da se na moru od tih mreža stvorio film. I neprijatelji tu nisu prošli. To je, ajmo reći, bila prva akcija tog našeg osnovanog Odreda naoružanih brodova Imali smo srce, želju i volju obraniti hrvatsko more. I znali pravi način. Bilo je to diverzantskim akcijama u kanalima, umjesto na otvorenom moru gdje su oni bili superiorni. No u sačekušama nisu imali šanse. To se pokazalo 10. studenoga 1991. nakon akcije Škarda. Pokojni admiral Letica do 15. prosinca je pregovarao s JNA o prekidu pomorskih blokada, a nakon spomenute akcije neprijateljske snage nikad više nisu ušle u unutarnje vode - ponosno zaključuje.

Izjava 9. brigadir Zdenko Vidov o najvažnijim akcijama ONB Kali [33]

Slika 17. Posade ONB Kali u Zadarskoj Luci

Iako je zapovjednik odreda Zdenko Vidov to tražio, do njihova rasformiranja početkom 1992.

[33] Vlatka KOREN , Je li vrijeme za promjenu datuma proslave Dana HRM-a?, Morski.hr 18.09. 2022.

zapovjednik HRM-a admiral Sveto Letica nije ih prihvatio u sastav Hrvatske ratne mornarice.[34] O potrebi ustrojavanja odreda i kako Zapovjednik HRM nije prihvatio ulazak postrojbue u sastav HRM k.b.b Stjepan Bernardić je zapisao:

Admiral S. Letica nije prihvatio postrojbu niti je dao pristanak da ona postane dio HRM-a, koja je tada bila u fazi ustrojavanja. On se složio s potrebom postojanja postrojbe i njezinog djelovanja u teritorijalnom smislu, a od suradnje s HRM-om se odustalo. Isto tako, nije se izašlo u susret ni zahtjevu da se dio časničkog kadra izmjesti u ONB na zapovjedne dužnosti. Da je potreba postojanja ove postrojbe bila opravdana pokazalo se već 6. listopada 1991., kad je neprijateljska borbena grupa ratnih brodova ušla u Zadarski kanal i granatirala sam grad Zadar.

Izvješće 9. k.b.b Stjepan Bernardić o ne/ulasku ONB Kali u sastav HRM [35]

Slika 18. Jedna od posada ONB Kali

[34] Stjepan BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu, Zagreb 2007, str 384..
[35] Stjepan BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu , Zagreb 2007, str, 384

3.2. USTROJAVANJE ZAPOVJEDNIŠTVA HRM

Hrvatska ratna mornarica ustrojena je s ciljem suprotstavljanja neprijateljskoj JRM i osiguravanja slobodne komunikaciju morem. Zapovjedništvo Hrvatske ratne mornarice imalo je zadaću objedinjavanja rukovođenja svim bojnim djelovanjima na moru i otocima. Zona odgovornosti HRM-a obuhvaćala je obalni rub s gradovima i otocima na Hrvatskom dijelu Jadrana osim;

- otoka Paga i Raba, koji su se nalazili u sastavu operativne zone (OZ) Karlovac i
- otoka Krka Cresa i Lošinja koji su do travnja 1992. bili su u sastavu OZ-a Rijeka .

Slika 19. admiral Sveto Letica -Barba

Ukazom predsjednika RH dr. Franje Tuđmana od 12. rujna 1991. za njenog prvog zapovjednika imenovan je admiral Sveto Letica – Barba. [36]

O prihvaćanju imenovanja za zapovjednik HRM on je rekao: *Nije bilo spora oko toga da li ja da prihvatim tu funkciju ili ne. Da ja kao profesionalac, vojnik i mornar doprinesem koliko mogu da se sloboda, nezavisnost i suverenitet Republike Hrvatske što prije ostvari i zaštiti.*[37]

Izjava 10. admiral Sveto Letica -Barba o prihvaćanju dužnosti zapovjednika HRM

Prvo Zapovjedništvo HRM-a zapovjednik Sveto Letica –Barba ustrojio je od 13. do 20. rujna 1991 , u Jadranskoj ulici 1 u Splitu. Činili su ga časnici i dočasnici bivše JRM koji su se stavili na raspolaganje HV , pomorci trgovačke flote i branitelji koji su se željeli boriti u sastavu HRM. Zaštitu zapovjedništva činile su dvije interventne desetine.

O tome kako je ustrojavano prvo zapovjedništvo HRM zapovjednik Odjela za podvodna djelovanja HRM Stjepan Bernardić je zapisao:

[36]Prema Boris ČUPIN, Stvaranje HRM u Domovinskom ratu , str 48., prije nego što je zapovijedanje HRM ponudio admiralu Svetu Letici, predsjednik dr. Franjo Tuđman je ustroj i zapovijedanje HRM ponudio admiralima Tihomiru Viloviću, Petru Bogunoviću i Božidaru Grubišiću koji to nisu bili spremni prihvatiti.

[37] Muzej Domovinskog rata Split, Pomorska bitka za Split , Split 2024. https://www.youtube.com/watch?v=U9so8ivtQbY&t=3s

Slika 20. k.b.b. Stjepan Bernardić

Malo pomalo, u Ratnoj luci Lora, koja je bila najmnogoljudnija vojarna u ratnoj mornarici, otpočelo je okupljanje hrvatskih kadrova, koji su se udruživali radi zajedničkog djelovanja. Ohrabrivao ih je mr. sc. Mladen Bujas, načelnik Ureda za obranu grada Splita. Nakon osnivanja ZNG-a, Vlado Matulović i Đuro Hrženjak stupili su u vezu s pripadnicima bivše JRM - kfr. Stjepanom Bernadićem, kk Antom Urlićem i kfr. Kuzmom Pecotićem.Oni su organizirali djelatnike hrvatske nacionalnosti u Lori i prenosili im poruke koje su dobivali iz redova ZNG-a…To su bila turbulentna vremena kad se moralo voditi računa o svakoj izgovorenoj riječi, o svakoj osobi s kojom se čovjek druži, jer KOS nije mirovao... Stoga je sve djelatnike hrvatske nacionalnosti obradovala vijest da se uskoro ustrojava HRM i da su za nju potrebni kadrovi. Dakako, svi Hrvati iz JRM-a nisu prešli u HRM. Mnogi su potražili posao u civilnom sektoru (ukrcavanje na brodove trgovačke mornarice, pomorska privreda, škole i fakulteti itd.), kao što su mnogi ljudi drugih nacionalnosti i manjina pristupili HRM-u. Admiral S. Letica bio je čest gost u kavani »Bumerang«, gdje se formirala tzv. grupa Bumerang u sastavu: Miro Lozina, njegov brat Milan - Mićo, Goran Jurin i još nekolicina dragovoljaca koji su bili uz admirala kada je ustrojena HRM. Tijekom rujna u Zapovjedništvu se okupilo više od 30 pripadnika: Sveto Letica - zapovjednik HRM-a, Ante Budimir - načelnik stožera, te članovi: Karlo Grbac, Augustin Kontrec, Stjepan Bernadić, Kuzma Pecotić, Franko Perković, Niko Pezelj, Nikola Bokšić, Niko Ninčević, Dane Vidošević, Davor Matanović, Lovre Korda, Kruno Ivančić, Miro Lozina, Milan Lozina, Tiho Pražen, Ivan Anić, Marin Stošić, Vatroslav Carev, Robert Hranj, Goran Jurin, Šime Marasović, Damir Gulin, Franko Grgat, Dušan Jovanović, Ante Franičević, Ivan Matić, Rozario Lovrić, Grgo Mišić, Ivo Barčot, Marin Rebić, Šime Omrčen, Meho Skelić, Ingrid Gamulin i Radojka Ševo. Većina njih napustila je bivšu JRM, što je u velikoj mjeri doprinijelo bržem ustrojavanju i osposobljavanju postrojbi HRM-a za izvršavanje namjenskih zadaća. U to prvo vrijeme pripadnici ZHRM nisu službeno postavljani na određene dužnosti, već su radili po specijalnostima za koje su bili stručni i osposobljeni.

Izjava 11. k.b.b. Stjepan Bernardić - kako je ustrojavano prvo zapovjedništvo HRM [38]

[38] Stjepan BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu , Zagreb 2007. , str 45

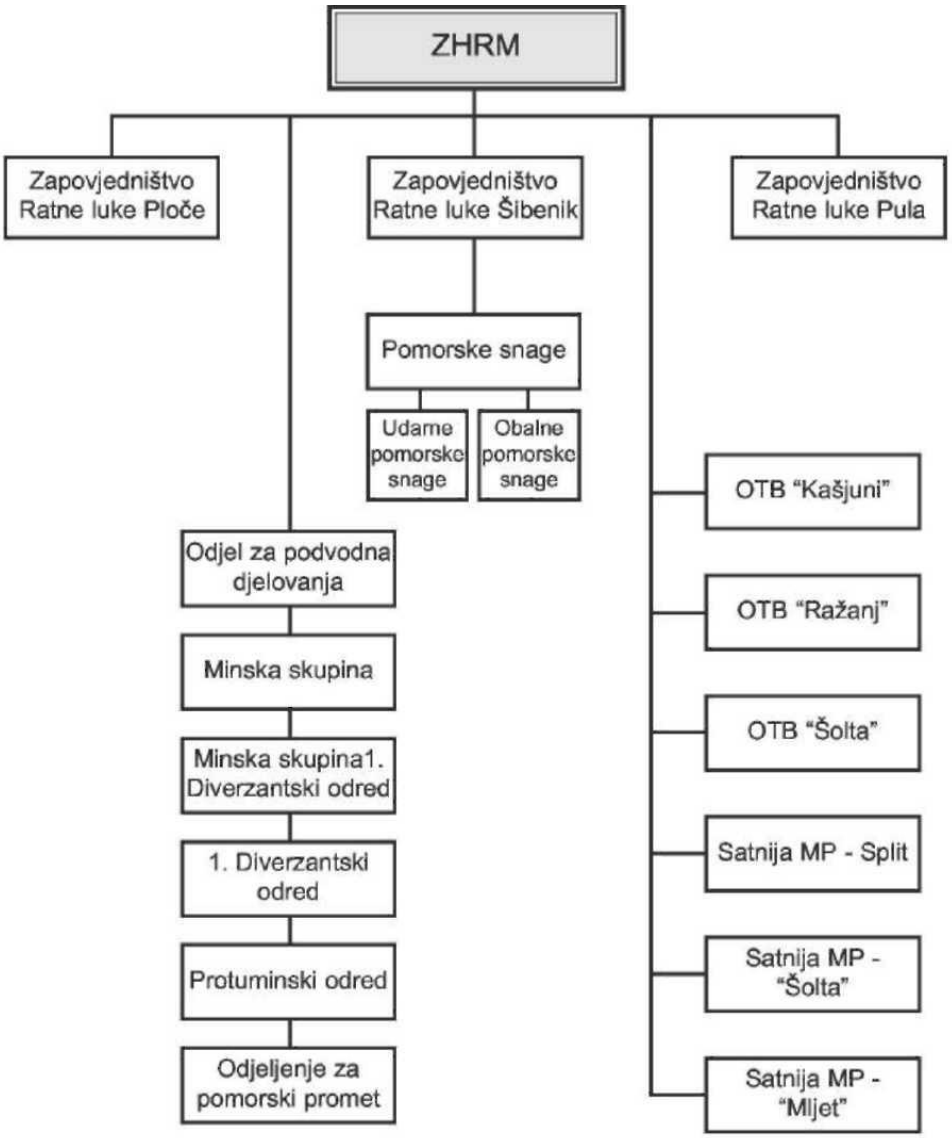
Većina djelatnika u početku je nakon akcije »Zelena tabla - Male Bare«. bila angažirana u preuzimanju naoružanja, streljiva i opreme iz garnizona JNA u Pločama, a potom na izoliranju i blokadi Ratne luke Lora i preuzimanju ostalih vojarni u Splitu.
Preseljenjem HRM-a u zgradu Montera (u Splitu, na Trsteniku) u okviru Zapovjedništva HRM-a početkom listopada 1991. pristupilo se stvaraju odsjeka i postrojbi HRM.[39]
Prve zadaće zapovjedništva HRM bile su:

- motrenje pokreta neprijateljevih snaga i prikupljanje informacija za učinkovito razbijanje pomorske blokade Jadrana;
- neprijateljskom brodovlju onemogućiti pristup oslobođenim lukama te spriječiti izvlačenje vojnog materijala iz naših, još okupiranih, luka i uporišta;
- usprkos pomorskoj blokadi, osigurati promet prema okupiranim područjima i otocima;
- napadima na neprijateljevo brodovlje deblokirati sve jadranske luke i zaštititi civilno stanovništvo;
- otjerati neprijatelja iz svih njegovih uporišta i postavišta na hrvatskom dijelu Jadrana

Kako bi moglo izvršavati ove zadaće tijekom rujna i listopada Zapovjedništvo je ustrojilo :

- Zapovjedništva ratnih luka (RL): Ploče, Šibenik i Pula
- Postrojbe za minsko i protuminsko djelovanje
- Postrojbe pomorskih i kopnenih diverzanata
- Pomorske snage
- Postrojbe obalnog topništva
- Postrojbe PZO
- Postrojbe mornaričkog pješaštva
- Postrojbe mornaričke policije

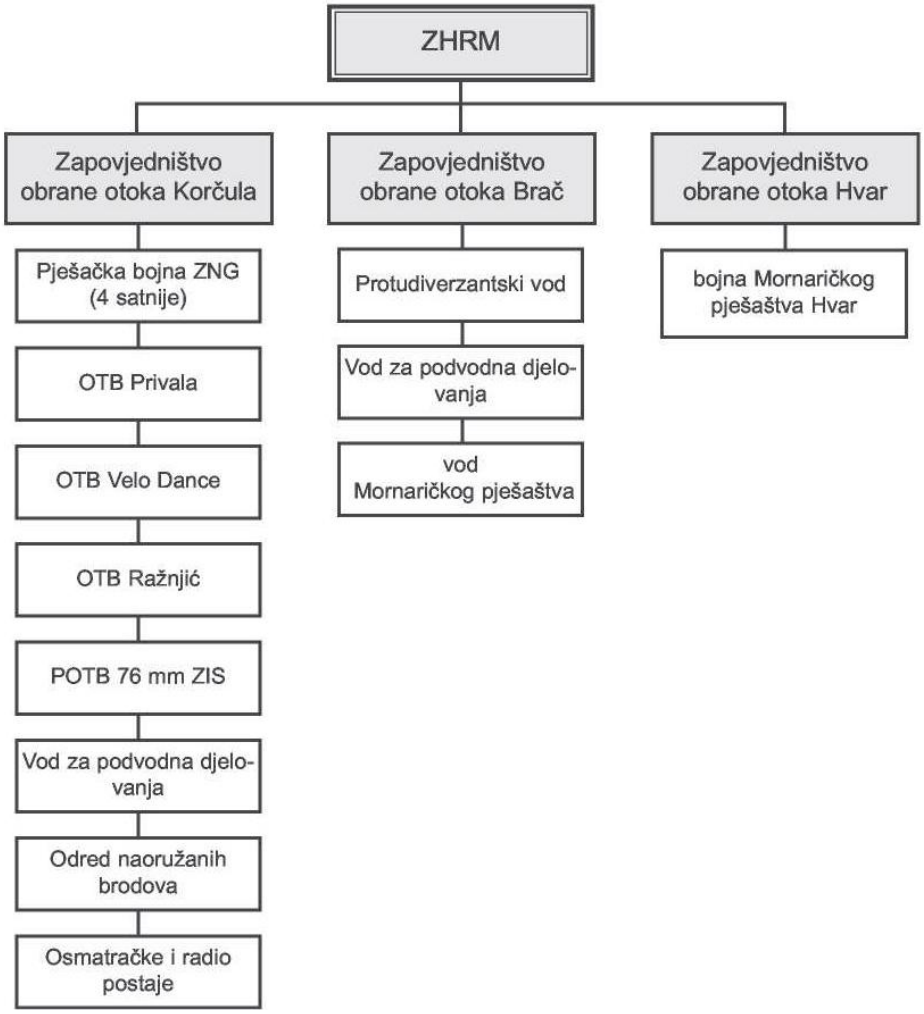
[39] Krajem rujna i početkom listopada u zapovjedništvu su ustrojeni: operativno – nastavni, sigurnosno informativni , opći, kadrovski , pozadinski, mornaričko – tehnički i odsjek za vezu i kripto – zaštitu. Na današnju lokaciju u vojarni Sv. Nikola, zapovjedništvo i glavnina postrojbi HRM premještene su tijekom siječnja 1992.

Zapovjedništvo HRM-a počelo se formirati 12. rujna 1991. godine kada je ukazom predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana admiral Sveto Letica imenovan za njegova prvoga zapovjednika. Tijekom rujna 1991. dužnost načelnika Stožera obnašao je admiral Ante Budimir.

Shema 2. Shema zapovjedanja HRM

Zapovjedništvo HRM-a organizirano je provodilo obranu takozvanog Jadranskog bojišta neposrednim zapovijedanjem zapovjedništvima RL i snagama (koje je samostalno Ustrojilo), i tijesnom suradnjom sa snagama obalne obrane na otocima i širem području Dubrovnika koje su ustrojili krizni štabovi općina (na o.Ugljan – Dugi otok, Šolta, Brač, Hvar, Korčule, p/o Pelješca i o. Mljeta). Iako je u početku dio tih postrojbi djelovao samostalno, do kraja 1991. sve ušle su u sastav Hrvatske ratne mornarice [40]

Shema 3. Shema suradnje ZHRM na širem području srednjeg Jadrana

[40] Zapovjedništvo HRM, Raščlamba bojnih djelovanja HRM-a tijekom 1991. Split 1999., str. 33

3.3. USTROJAVANJE ZAPOVJEDNIŠTVA RATNIH LUKA

Prije rata JRM je svoju flotu u Hrvatskom Jadranu stacionirala u ratnim lukama u Puli, Šibeniku, Splitu i Pločama. Ratne luke Ploče i Šibenik naše su postrojbe oslobodile u rujnu 1991. i u njima formirale zapovjedništva i postrojbe ratnih luka HRM-a.

Ratnu luku u Puli Zapovjedništvo HRM-a ustrojilo je polovicom listopada, kako bi omeli JRM u izvlačenju njihovih snaga iz Istre i uspostavili nadzor nad akvatorijem sjevernog Jadrana.

Zapovjedništva ratnih luka (RL) ustrojena su krajem rujna 1991. s ciljem da se preko njih koordinira djelovanje snaga HRM-a s obrambenim snagama u gradovima na čitavoj zoni odgovornosti HRM-a. Uz to, zadaća im je bila ustrojavanje postrojbi HRM-a od teritorijalnih snaga na terenu, te planiranje i organiziranje obrane ratnih luka. Tijekom rujna i listopada imenovani su zapovjednici ratnih luka u Pločama, Šibeniku i Puli, a uz njih je u svako zapovjedništvo određena i skupina od nekoliko operativnih časnika za provedbu planiranih zadaća.

Tijekom 1991. u svim ratnim lukama formiraju se zapovjedništva i ustrojavaju:

- postrojbe mornaričkog pješaštva,
- postrojbe PZO,
- postrojbe mornaričke policije i
- opslužništva vojarni,
- sukladno mogućnostima i raspoloživim sredstvima i druge postrojbe.

3.3.1. Ustrojavanje Zapovjedništva Ratne luke Ploče

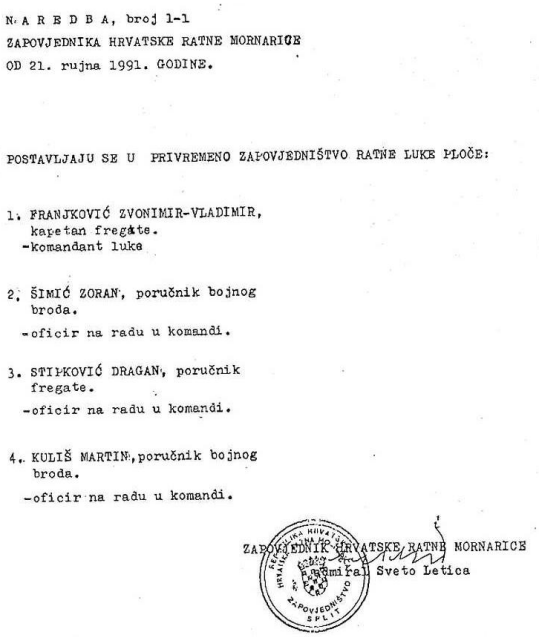
Zapovjedništvo RL-a Ploče ustrojeno je 22. 09. 1991. nakon što su postrojbe HV u operaciji Zelena tabla – Male Bare oslobodile vojarne i skladišne prostore JNA u Pločama.

O doprinosu akcije Zelena tabla Male bare ustrojavanju HRM i njene prve zapovjednik u akcijii general Petar Šimac rekao je:

> Osvajanjem Ploča HRM je dobila je svoju prvu bazu i tu je HRM zaposjela većinu objekata i stavila ih u funkciju. Ne bih rekao da te to dan osnivanja HRM, ali to su počeci u doprinosu i stvaranju i jačanju HRM. Ona je formirana 12. 09. 1991. , dva dana prije ove akcije. Zapovjednik HRM znao je za ovu akciju i on je bio spreman da nam pomogne

Izjava 12. General Petar Šimac o doprinosu akcije Zelena tabla Male bare formiranju HRM [41]

Zadaća Zapovjedništva RL bio je nadzor pomorskog prometa u južnom Jadranu, osiguranje infrastrukture u gradu i u pločanskoj luci, osiguranje i raspodjela naoružanja, streljiva i vojne opreme koja je osvojena u operaciji. Zapovjednik RL-a Ploče bio je Zvonimir Franjković a članovi zapovjedništva: Dragan Stipković, Zoran Šimić i Martin Kuliš.

N A R E D B A, broj 1-1
ZAPOVJEDNIKA HRVATSKE RATNE MORNARICE
OD 21. rujna 1991. GODINE.

POSTAVLJAJU SE U PRIVREMENO ZAPOVJEDNIŠTVO RATNE LUKE PLOČE:

1. FRANJKOVIĆ ZVONIMIR-VLADIMIR,
kapetan fregate.
-komandant luke

2. ŠIMIĆ ZORAN, poručnik bojnog
broda.
-oficir na radu u komandi.

3. STIPKOVIĆ DRAGAN, poručnik
fregate.
-oficir na radu u komandi.

4. KULIŠ MARTIN, poručnik bojnog
broda.
-oficir na radu u komandi.

ZAPOVJEDNIK HRVATSKE RATNE MORNARICE
admiral Sveto Letica

Slika 21. Zapovijed zapovjednika HRM-a admirala Sveta. Letice broj 1-1 od 20. rujna 1991.

[41] Sjećanja na Domovinski rat - Velika akcija Male Bare (oslobađanje Ploča) 30. sij 2015.

Kako su započeli s ustrojavanjem Ratne luke zapovjednik Zvonimir Franjković je zapisao:

Slika 22. k.b.b. Zvonimir Franjković

Nakon poziva admirala Letice, javljam se u Zapovjedništvo HRM-a 18. rujna 1991., gdje sam zatekao časnike pf. Dragana Stipkovića, pf. Zorana Šimića i pbb Marti na Kuliša. Od admirala Letice dobili smo zadaću (zapovijed broj 1-1, 20. rujna 1991.) da uspostavimo Ratnu luku Ploče, prvu službenu postrojbu HRM-a. Naša je zadaća bila da zajedno s Kriznim štabom općine Ploče što je moguće prije osiguramo zaštitu stanovništvu grada i općine Ploče, te organiziramo obranu. Nas četvorica časnika u Ploče smo došli 21. rujna 1991., u civilnoj odjeći, s dva pištolja dobivena u ZHRM-u prilikom prima nja zapovijedi o po stavljanju na dužnosti u Ratnoj luci Ploče.Javi li smo se tek formiranom Kriznom štabu općine Ploče i njegovom predsjedniku Nevenu Jelaviću, te predsjedniku općine Ploče Vitku Tomaševiću ...

U gradu smo zatekli već formirane postrojbe:

- oko 100 dragovoljaca ZNG-a općine Ploče (zapovjednik pf Velimir Barbir),
- postrojbu Specijalne policije u sklopu Policijske postaje (zapovjednik Milan Rezo),
- naoružanu postrojbu nazvanu »Lučka garda« s 22 radnika (zapovjednik Mladen Milošević - Braco),

Nakon osvajanja malokalibarskih PZO topova formirana je PZO postrojba za obranu luke i grada, ali i šireg područja doline Neretve, od napada neprijateljskih zrakoplova koji su intenzivno nadlijetali, izviđali i napadali u više navrata RR centar Rotu i širi rajon doline Neretve (zapovjednik Živko Žderić, a zamjenik Goran Mušćet).

Izjava 13. k.b.b. Zvonimir Franjković o ustrojavanju Ratne luke Ploče [42]

Zbog opasnosti po grad Ploče, već prvog dana ustroja RL-a Ploče eksplozivna bojevna sredstva premještena su iz neprijatelju poznatih područja na sigurnije lokacije. Znatan dio eksplozivnih sredstava, naoružanja i zarobljene vojne opreme podijeljeni su postrojbama HV-a u Vukovaru, Vinkovcima, Šibeniku, Dubrovniku, Zadru te na drugim područjima zahvaćenim agresijom. Ojačale su se postojeće postrojbe PZO-a koje su učinkovito djelovale po neprijateljskim zrakoplovima. Zbog situacije koja je nastala zauzimanjem luke Slano i presijecanja

[42] Stjepan BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu , Zagreb 2007. , o RL Ploče, str. 358 i 359

komunikacija ka Dubrovniku, Zapovjedništvo RL-a Ploče početkom listopada ustrojilo je privremeno Zapovjedništvo RL-a Ston.

U svrhu osiguranja novoosvojenih vojnih objekata u garnizonu Ploče, Zapovjedništvo RL-a Ploče dana 5. listopada 1991. od ročnih vojnika iz općine Ploče (47 ljudi) ustrojava satniju mornaričko-desantnog pješaštva. Zapovjednikom postrojbe bio je imenovan gosp. Vlaho Orepić. Osim ZRL-a, pristožernih postrojbi i logistike, tijekom studenoga 1991. u zgradu Zapovjedništva useljeno je i Zapovjedništvo 3. (pločanske) bojne 116. brigade.

Za borbu protiv brodova iz sastava borbene grupe Ploče - kojima je neprijatelj kontrolirao Hvarski i Neretvanski kanal - ustrojeni su topnički vodovi kod Drvenika, Zaostroga i kod Ploča. Topnički vodovi imali su zadaću spriječiti iskrcavanje s neprijateljevih brodova na obalu. No, zbog nedostatka topničkog naoružanja na otoku Hvaru, gdje nisu bile ustrojene obalne bitnice, ti topnički vodovi svojim brojem i paljbenom moći svojih topova ipak nisu mogli prihvatiti borbu s paljbeno nekoliko puta jačim brodovljem koje će se polovicom studenoga naći u Hvarskom i Neretvanskom kanalu.

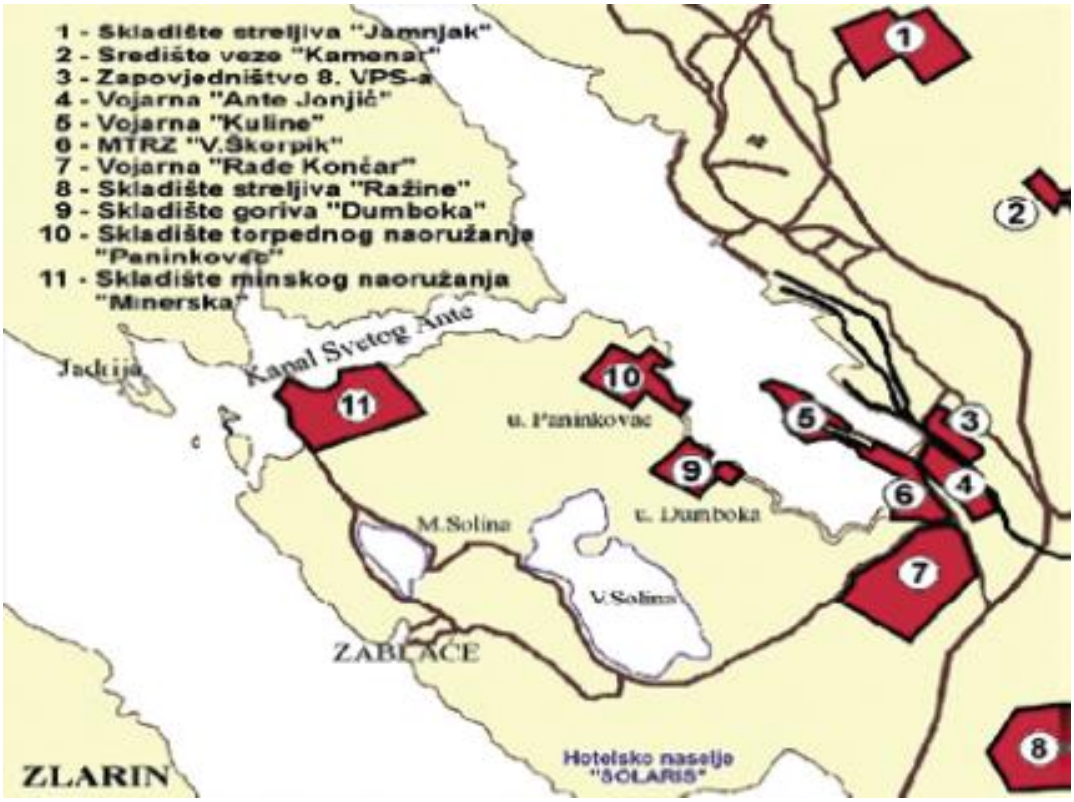
Zemljovid 8. Postrojbe HRM i obalne obrane na širem području RL Ploče

3.3.2. Ustrojavanje Zapovjedništva Ratne luke Šibenik

Šibenik je prije Domovinskog rata bio druga najveća ratna luka JRM-a. U luci Kuline bile su smještene četiri mornaričke postrojbe: divizijun graničnih brodova, mješoviti divizijun desantnih brodova, odred pomoćnih brodova i odred za podvodna djelovanja.

U području ulaza u Kanal Svetog Ante, u uvali Paninkovac i uvali Dumboka, nalazili su se veliki skladišni kompleksi mornaričkog oružja (mine i torpeda), opreme i goriva.

U Šibeniku je bilo sjedište Zapovjedništva 8. Vojnopomorskog sektora (VPS) JRM-a koje je teritorijalno bilo nadležno za područje srednjeg Jadrana (Dugi otok – Korčula – Lastovo).

Zemljovid 9. Vojarne na području grada Šibenika

U šibenskom Mornaričko-tehničkom remontnom zavodu Velimir Škorpik obavljan je remont gotovo svih ratnih brodova JRM-a.

Dana 16. rujna 1991. u vojarnama na području Šibenika bilo je oko 1.000 pripadnika JNA. Veliki je broj časnika i dočasnika do rujna 1991. napustio postrojbe JNA i JRM-a.

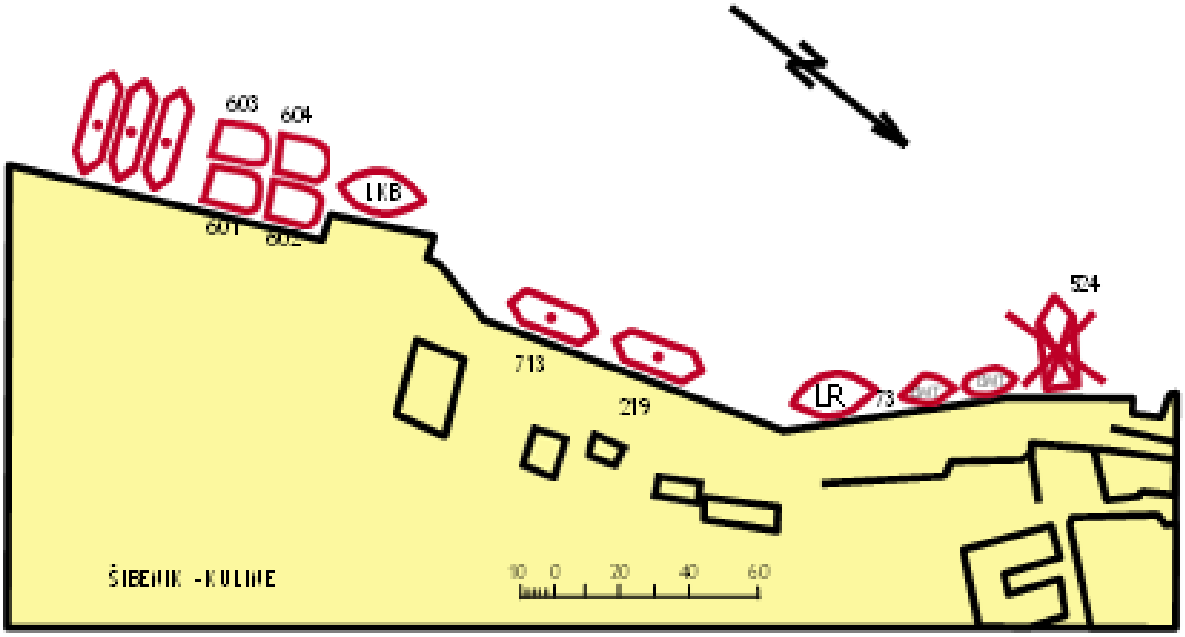
Šibenski rat započeo je napadom dijela kninskog korpusa generala Mladića koji je glavninu svojih snaga bio usmjerio na odsijecanje grada Šibenika od zaleđa. Šibenski branitelji taj napad nisu dočekali nespremni.

Uz pripadnike šibenskih postrojbi MUP-a, čije su postrojbe bile ustrojene još 1990. , otpor agresoru pružila je 113. brigada HV-a, koja je u vrijeme napada brojila oko 1.400 branitelja. Dio dotadašnjih pripadnika JRM, koji se prije napada na Grad stavio na raspolaganje HV, tadašnji krizni štab Šibenik privremeno je smjestio u hotelski kompleks Solaris, i postupno ih uključivao u sustav obrane. Najstariji među časnicima koji su prešli iz bivše JRM bio je kfr. Ante Budimir koji 16. rujna postaje član kriznog stožera zadužen za preuzimanje i organizaciju svih ratnih brodova koji se nalaze u Šibeniku. Osim zaustavljanja prodora neprijatelja iz smjera Knina, u borbama koje su trajale od 16. do 22. rujna šibenski su branitelji protjerali većinu od oko 900 oficira, podoficira i vojnika iz sastava VPS Šibenik, koji su bili razmješteni u šibenskim vojarnama: Kuline, Ante Jonjić i Rade Končar te u uvalama Dumboka, Paninkovac i Minerska.

Zarobljavanje diviziona topova 130 mm, bitnice Smokvica, dvije bitnice na Zečevu, dvije bitnice na Žirju iz sastava 118. Obalne artiljerijske grupe JRM bitno su uvećali broj i paljbenu moć branitelja. Osobito je bilo značajno osvajanje obalne topničke bitnice na otoku Žirju s koje su hrvatske snage tukle neprijateljske pomorske snage u luci Šibenik i na prilazima Šibenskom zaljevu. Pogađajući oko 25 neprijateljskih tenkova šibenski su branitelji uspješno zaustavili njihove oklopne snage na položajima ispred mosta.

Zbog neprijateljeve premoći u zračnom prostoru, veliki je problem bio zaštititi grad od neprijateljskih aviona. Zato su branitelji predvođeni Kriznim štabom grada Šibenika sva postojeća sredstva protuzrakoplovne obrane, obalne bitnice na Žirju, Zečevu, Smokvici te većinu brodova HRM-a stavili u funkciju stvaranja protuzrakoplovnog kišobrana za obranu šireg područja grada. Takva je organizacija urodila plodom. U tih sedam dana šibenski branitelji su oborili 28 jugozrakoplova. Obaranje dva zrakoplova s obalne bitnice Zečevo, koje smo mogli vidjeti i preko HTV-a, potpuno je slomilo krila neprijateljskom zrakoplovstvu i ojačalo moral branitelja i puka diljem Lijepe naše.

U borbama za Šibenik zarobljena su ukupno 34 ratna broda i plovila. U vojarni Kuline osvojeno je ukupno 15 brodova, od kojih je jedan bio potopljen, a 14 ih je uključeno u sastav HRM-a. U Remontnom zavodu Velimir Škorpik osvojeno je 19 ratnih brodova i plovila.

Slika 23. Osvojeni brodovi u vojarni „Kuline“

Oko tjedan dana poslije osvajanja brodova, 24. rujna 1991. zapovjednik HRM-a admiral Sveto Letica ustrojio je Zapovjedništvo Ratne luke Šibenik sastava: zapovjednik Mirko Lukin, dozapovjednik Vinko Papak te Ivan Bakavić i Kemo Glavašević kao časnici operativci u Zapovjedništvu RL-a. Zapovjedništvo RL-a procijenilo je mogućnosti popravka zarobljenih brodova i mogućnost njihova uključivanja u sastav flote HRM-a. Popunom nedostajućim kadrom, izobrazbom i popravkom brodova, uz potporu Zapovjedništva obrane grada Šibenika krajem rujna i početkom listopada ustrojili su dvije borbene skupine brodova:

- borbena skupina udarnih pomorskih snaga (u čiji su sastav ušle osposobljene raketne topovnjače, raketni torpedni i patrolni brodovi);
- borbena skupina obalnih pomorskih snaga (u čiji su sastav ušli i popravljeni pomoćni i desantni brodovi).

Veliku ulogu u stvaranju flote imali su zaposlenici Remontnog zavoda Šibenik koji su danonoćnim radom osposobili brodove i dio obalnog topništva za obranu hrvatskog mora.

Slika 24. Osvojeni brodovi u MTRZ-u Šibenik

Znajući koliko su brodova i topova ostavili šibenskim braniteljima, a kako su odmah na početku borbi osjetili djelovanje s obalnih bitnica Žirje i Zečevo, zapovjedništvo jugoflote nije se usudilo ozbiljnije napasti grad s mora. Zarobljeni brodovi i ustrojene skupine brodova i dan danas temelj su flote Hrvatske ratne mornarice. O značaju bitke za Šibenik u stvaranju HRM, admiral Ante Budimir je rekao:

Slika 25 . admiral Ante Budimir

Kičma i okosnica HRM stvorena je u rujanskom ratu za Grad Šibenik… Tom prigodom su branitelji primorali postrojbe 8.VPS u gradu Šibeniku i na otocima, osim otoka Vis i Lastovo na predaju… Tada je u potpunosti uništena 118. Obalno-topnička grupa s zapovjedništvom u Rogoznici. U sastav Hrvatske ratne mornarice ušlo je ukupno pet (5) bitnica, odnosno 24 topa od 88 i 90 mm, te 8 topova 85 mm…
U remontnom zavodu, a isto tako i na predjelu Kulina u Šibeniku preuzeta su 33 ispravna ratna broda.

Većina zapovjednog kadra na zauzetim brodovima bili su pripadnici bivše vojske koji su te brodove i tu vojsku napustili tijekom osmog i devetog mjeseca 1991. do početka akcije obrane Grada Šibenika, ostavili brodove bez mogućnosti da isplove, a svojim aktivnim djelovanjem u sastavu HV/HRM uspješno zaprječivali ostale brodove da isplove. Zbog aktivnog djelovanja samo je jedna manja grupa neprijateljskih brodova uspjela se probiti, a navedena 33 broda ulaze u sastav HRM.

Prvi zapovjednik plovnog sastava bio je sada pokojni komodor Franko Perković. Ne umanjujem hrabrost posade DJČ-612 (DJB 103) koji su 14./15. rujna 1991. iz brodogradilišta „Greben" Vela Luka uzeli brod te su tijekom noći uplovili u rijeku Cetinu (Omiš), te požrtvovnost i hrabrost grupe časnika s o. Ugljana (Kali) i o. Pašmana koji su naoružali ribarske brodove (4 koče – popisne minolovce) s zapovjednikom sada brigadirom u mirovini Zdenko Vidov i formirali prvu grupu naoružanih brodova (Odred naoružanih brodova Kali)

Izjava 14. admiral Ante Budimir o značaju bitke za Šibenik u stvaranju HRM [43]

Slika 26. RTOP 21 Šibenik

[43] Mate ČURIĆ, Glas Istre,– Razgovor povodom 19. Obljetnice HRM, Glas Istre od 21. rujna 2010., izvod iz izjave admirala Ante BUDIMIRA

U lukama Lora i Pula u to vrijeme još uvijek su boravile postrojbe i brodovi JRM. Osim za izvlačenje postrojbi i vojne opreme iz Hrvatske ove luke su mu omogućavale JNA da ugrožava stanovništvo tih gradova i s kopna i mora. Zato ih je trebalo staviti pod nadzor Hrvatske vojske. U lukama Lora i Pula u to vrijeme još uvijek su boravile postrojbe i brodovi JRM. Osim za izvlačenje postrojbi JNA i vojne opreme iz Hrvatske ove luke su mu omogućavale da ugrožava stanovništvo tih gradova i s kopna i mora. Zato ih je trebalo staviti pod nadzor Hrvatske vojske

3.3.3. Ustrojavanje Zapovjedništva Ratne luke Pula

U početku rata, jugoslavenski vojni vrh planirao je brzu okupaciju Hrvatske što su potvrđivali i izvori iz NATO. U Istri je prema tom planu trebalo osnovati Jugoslavensku autonomnu oblast pod patronatom Vojnopomorskog sektora Pula i riječkog 13. korpusa. O njezinoj je budućoj sudbini trebalo odlučiti za zelenim stolom.

U Istri su bila stacionirana tri garnizona JNA. Na Bujštini je u sklopu JNA bila vojarna Boris Kidrič u Umagu, koja je bila napuštena krajem rujna 1990., zatim radar u Savudriji, dok je za vrijeme rata u Sloveniji u Petroviji bilo stacionirano 15 tenkova te 10 transportera s posadama, oklopni automobili i kamioni.

U sklopu pazinskog garnizona JNA nalazilo se skladište Štaba TO Pazin,objekt u Bertošima, poligon na Lindaru, kasarna Joakim Rakovac i Dom JNA.

U Puli je JRM imala Zapovjedništvo Vojnopomorskog sektora (VPS) za Sjeverni Jadran i Zrakoplovnu bazu koje su zajedno sa podređenih postrojbi brojile oko : 12 000 vojnika, 41 borbenim avionom, 10 -tak ratnih brodova, preko tisuću podmorskih mina, 26 000 tona eksploziva, 56 000 tona streljiva. Oružje teritorijalne obrane Istre bilo je pod ključem u vojarni na Muzilu. Svoje ratne luke iz kojij je nadziralo pomorski promet na Sjevernom Jadranu Zapovjedništvo VPS imalo je u Puli i Malom Lošinju.

Kada se hrvatski državni vrh odlučio na blokadu vojarni, odlučeno je da JNA mora napustiti Istru mirno i bez oružanog djelovanja. Zbog velikog broja izbjeglica i prognanika, koji su smješteni u turističke objekte po Istri, trebalo je osigurati da se JNA mirno povuče i da sa sobom ne odnese oružje TO Istre.[44] Kako bi onemogućio izvlačenje naoružanja i opreme potrebnog za naoružavanje i opremanje novoustrojenih postrojbi Hrvatske vojske, zapovjednik HRM-a Sveto Letica 20. listopada upućuje u Pulu skupinu časnika na čelu sa zapovjednikom kfr. Antom Budimirom određenih da tamo ustroje zapovjedništvo RL Pula.[45]

U suradnji s Kriznim štabom općine oni već 23. listopada 1991. počinju ustrojavati prvu postrojbu HRM-a na njihovom području odgovornosti. Iako se dragovoljaca s područja Pule i

[44] Lili Benčik , JNA je prije 30 godina napustila Istru, ali Jugoslavija nije zahvaljujući IDS-u, Braniteljski portal 19. prosinca 2021. https://www.braniteljski-portal.hr/jna-je-prije-30-godina-napustila-istru-ali-jugoslavija-nije-zahvaljujuci-ids-u/

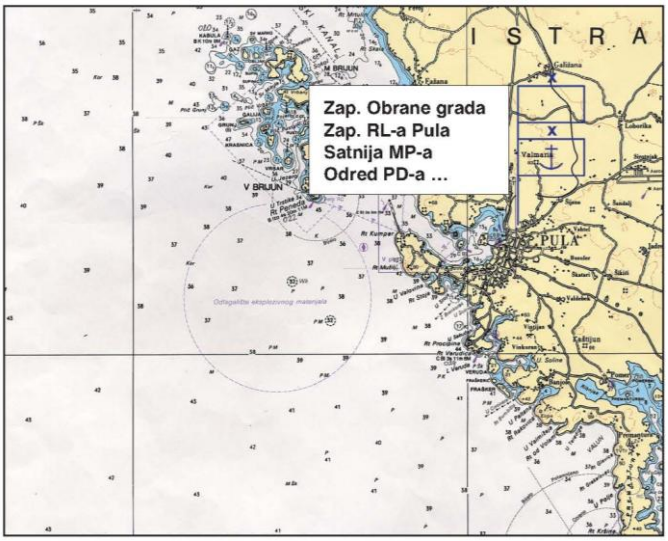
[45] U svrhu ustrojavanja zapovjedništva RL Pula iz Zapovjedništva HRM u Splitu su sa Antom Budimirom – kao čelnikom skupine došli časnici Dubravko Zulin i Agim Rustemaj.

Rovinja prijavilo daleko više, zbog ograničenog broja naoružanja ustrojena je postrojba od oko 70 ljudi. Zbog nadzora neprijateljevih postrojbi i pribavljanja što više oružja i streljiva postrojba je organizirala nadzorne točke i izvela nekoliko prepadnih akcija na kamione JNA. Prikupljenim streljivom i oružjem postrojba je ubrzo prerasla u satniju mornaričkog pješaštva - Vange, s tri pješačka voda.

Slika 27. Prve hrvatske policijske i vojne postrojbe u Istri

Satnija mornaričkog pješaštva Vange je uz pomoć pripadnika diverzantskog odreda HRM preuzela vojarne Monumenti i Zonka u uvali Žunić. Zaposjela je i rt Proština (Krišto) s tvrđavom na ulazu u luku Pula. Time je omogućen potpun nadzor ulaza i izlaza brodova JRM-a koji su još uvijek imali baze u uvalama Argola, Fižela i u Proštinama (uvala Smokvica).

Zemljovid 10. Prve postrojbe HRM na području RL Pula

Paralelno sa osvajanjem vojarni u Puli se ustrojavaju i naoružavaju: Ronilački odred (80 do 90 ljudi), satnija Vojne policije, sportska četa, satnija motritelja i ribarice, 119. brigada HV i Centar za obuku Muzil. Na Lošinju se ustrojavaju otočki bataljun i ronilačka postrojba Civilne zaštite. Potpun nadzor nad lukom Pula hrvatski branitelji su preuzeli 9./10 studenoga 1991. . To se dogodilo nakon što su postrojbe ratnog zrakoplovstva JNA (JRV i PVO) napustile Zračnu luku Pula. Kako oni sa sobom nisu ponijeli sve avionske bombe od 250 i 500 kg, pripadnici RL-a Pula su ih iskoristili za blokadu luke. Postavljanjem bombi na ulazu u luku onemogućeno je svako uplovljenje i isplovljenje brodova JRM-a. Upravo u to vrijeme brodovi bivše JRM, jedan trajekt pod stranom zastavom i trajekt Sv. Stefan iz Bara čekali su na ukrcaj i izvlačenje naoružanja, opreme, ljudstva i članova obitelji oficira JNA-a i JRM-a za Boku kotorsku.

Za propuštanje spomenutih brodova JNA, naše su vlasti tražile da brodovi JRM-a koji su se nalazili u blokadi luka Rijeka, Pula da iste deblokiraju. Tek nakon deblokade luka pripadnici HRM-a deblokirali su Ratnu luku Pula, a brodovima JRM-a dopušteno je da otplove u Boku.

26. studenoga 1991. u hrvatske ruke predan je vojni kompleks Valsaline-Mornar. 12. prosinca 1991. JNA je predala Katarinu, a dan kasnije Valelungu. Iste su predane u veoma lošem stanju i djelomično devastirane. Zgrada zapovjedništva VPS-a predana je 14. prosinca 1991., a svi preostali vojni objekti dan kasnije.[46] Pošto je početkom prosinca pripadnicima HV-a predao naoružanje TO-a Cres, Lošinj, Krk, Rab i Pag, koje je čuvao u vojarni Kovčanje, dana 15. prosinca 1991. i zadnji pripadnik JRM-a napustio je njihovo posljednje uporište na Malom Lošinju.

Kako su prije svoga povlačenja postrojbe JNA topničko streljivo od 30 do 130 mm potopile u more, Zapovjedništvo RL-a Pula 4. studenoga 1991. zapovjedilo je aktiviranje 1. voda iz sastava samostalnog odreda za podvodna djelovanja. Taj je odred bio ustrojen još 17. kolovoza 1991. i nakon provedene bojne provjere nalazio se na raspolaganju KŠ Pule.

Nakon kraće pripreme, vod je u području vojarne Barbariga do 7. studenoga 1991. pretražio oko 6.400 metara obale. Izvađeno je streljivo 85 i 130 mm, remontirana je radionica za remont streljiva, a nakon te akcije nastavljeno je organizirano vađenje streljiva. Najviše streljiva izvađeno je na područjima oko Brijuna i Lošinja. Poslije remonta pripadnici Ratne luke Pula streljivo su slali na bojišta diljem Hrvatske.

[46] Lili Benčik , JNA je prije 30 godina napustila Istru, ali Jugoslavija nije zahvaljujući IDS-u, Braniteljski portal 19. prosinca 2021.

VRIJEME	AKTIVNOST	NAPOMENA
23. 10. 1991	U Puli ustrojeno Zapovjedništvo ratne luke Pula (ZRL)	Zapovijed HRM od 15.10.91 Zapovjednik Ante Budimir
28/29. 10.1991	Postrojba MDP uz pomoć diverzanata HRM zauzela je vojarnu Zonka i zaposjela rt Proština na ulazu u pulsku luku,	Nadzor ulaza i izlaz brodova JRM iz Pule obavljala je satnija MDP (70 – 490 pripadnika)
07.11. 1991.	Samostalni odred za podvodne djelatnosti SOzPD započeo s vađenjem topničkog streljiva (od 30 do 130 mm) Započela sa radom tehnička radionica za remont streljiva.	SOzPD (90) ustrojen je 17.08. a aktiviran 4.11. 1991. U 3 godine izvadio oko 14 000 granata. s/j. od o. Brijuni.
09.11. 1991.	Postavljanjem ostavljenih avio bombi 250 i 500 kg, iz ZL Pula, Zapovjednik RL Pula blokirao i branilo uplovljenje i isplovljenje svim brodovima JRM-a.	ZRL Pula tražilo deblokadu riječke, splitske i dubrovačke luke.
20.11. 1991.	Ustrojavaju se obalne topničke bitnice 85 mm Premuda (3) na o. Premudi i Bonaster (3) na o. Molatu	
24.-28. 11. 91	Počinje djelovanje odjela RL Pula na o. Lošinju	
25.11. 1991.	U Kraljevicu odlazi 1. skupina iz SOPD-a za osiguranje objekata u luci Kraljevica.	RTOP porinut 21.03. 1992.
1-15.12.1991	Svečana prisega pripadnika. Na o. Lošinju 60. samostalni otočki bataljun preuzeo je naoružanje TO i naoružava već ustrojene domobranske postrojbe na o. *Cres, Lošinj*, Rab i Pag.	Dio satnije MDP Pula osigurava i razminira objekte JNA (Pula, Umag, Rovinj), dio odlazi (45 – 120) na Južno bojište
15.- 31.12. 91	Ustrojava se Mješoviti odred PZO-a i Zrakoplovna baza Pula. Ustrojava se Mornaričko -nastavno središta Muzil	Mješoviti odred PZO imao je 40 kamiona s topovima 20/3 i 20/1 mm)

Tablica 3 . Prva djelovanja mornaričkih postrojbi Ratne luke Pula u preuzimanju vojarni

O ustrojavanju i najznačajnijim djelovanjima Zapovjedništva i postrojbi RL Pula povodom obilježavanja 19. Obljetnice osnutka HRM ratni zapovjednik RL admiral Ante Budimir je rekao:

U Pulu sam došao 21. listopada 1991. radi organiziranja postrojbi HRM na sjevernom Jadranu, te pomoći u organizaciji ostalih postrojbi HV-a na prostoru Istre ...

Aktivnosti HV-a u Istri u to vrijeme još nije bilo, vršena je samo ustrojbena aktivnost na formiranju 119. brigade HV-a, i aktivnost jedne grupe časnika na čelu s brigadirom Šumanovcem na ustrojavanju Zrakoplovne baze Pula. Politička situacija prema bivšoj vojsci bila je izjednačena s onom u Beogradu. Vojska je normalno odvijala svoje aktivnosti, a milicija je istu osiguravala, da se ne bi poremetila idila „bratstva i jedinstva". Brzo sam od dragovoljaca uspio stvoriti jače naoružane grupe, a u nekoliko dana utemeljuje se i mornarička postrojba pretežno od dragovoljaca. Isto tako formira se satnija Vojne policije s zapovjednikom g. Pehardom. Ta jedinica je bila dobro naoružana i opremljena, činili su je dragovoljci iz Rovinja, Pule i Labina. Ona je osiguravala red i praćenje svih drugih vojnih zadaća u prostoru ...

U Puli sam zatekao već dobro pripremljenu i vojnički u potpunosti ustrojenu postrojbu podvodnih ronitelja s kojom je zapovijedao g. Franinović i od te postrojbe smo stvorili Odred za podvodna djelovanja. Ta postrojba je odmah stavljena u punu borbenu spremu, te je počela čistiti podmorje prvo oko Barbarige, jer su tu bačene ogromne količine topničkog streljiva za topove 130 mm u more sa topničke bitnice Barbariga, pa i velika količina minsko-eksplozivnih sredstava.

Zvanična politika je dopuštala vojsci da praktično radi što joj se prohtije, a ta ista vojska je odvozila topovsko streljivo iz skladišta Valalunga jurišnim čamcem i baržom 109, te to streljivo bacala u more odmah iza lukobrana. Brionsko otočje bilo je puno tih sanduka u kojem su bile pakovane tri ili četiri granate, ovisno o kalibru. Tako smo na obali otoka Vange, Penede, Madone, pa čak i u brionskoj uvali Verige prikupili preko tisuću granata, a iz mora smo izvadili oko Briona, Muzila, Barbarige preko 14.000 topovskih granata različitog kalibra. ... Ta je postrojba za svoje aktivnosti dobila nagradu Grada Pule, a mišljenja sam da je zaslužila i druga priznanja.

U devetom mjesecu na Lošinju je ustrojen Samostalni bataljun mornaričke pješadije sa zapovjednikom gospodinom Topićem.

Nakon odlaska jedinica JNA 14. prosinca 1991. dobili smo naoružanje, pa smo u potpunosti

mogli naoružati 119.brigadu HV-a, formirati i naoružati 152. brigadu HV-a, zatim naoružati postrojbe Zrakoplovne baze Pula, te opremiti i naoružati sve mornaričke postrojbe, te dio naoružanja uputiti u Karlovac i gospićko ratište, a dio naoružanja mogli smo poslati i na dubrovačko ratište. Isto tako, dio naoružanja dato je Središtu za izobrazbu na Muzilu.
Časnici HRM ustrojili su i pripremili Učilište za izobrazbu ročnika u vojarni Muzil, a isti je počeo s radom već 26. 12. 1991., a prvi ročnici primljeni su početkom siječnja 1992.
Za samo dvadeset dana nakon napuštanja i odlaska srpske vojske sa Muzila 14.12.1991., postrojbe iz Istre su već u dvanaestom mjesecu poslane na dubrovačko i gospićko ratište a svojim borbenim djelovanjem kod Dubrovnika i na novigradskom ratištu., posebno se istakla satnija mornaričko-desantnog pješaštva, tzv."VANGE", ...Za posebno iskazanu hrabrost i borbenu učinkovitost bila je pohvaljena od zapovjednika brigada, zapovjednika ratišta, načelnika GS HV-a i Vrhovnika osobno

Izvješće 10. admiral Ante Budimir o ustroju i ratnom djelovanju postrojbi RL Pula [47]

[47] Mate ČURIĆ, Glas Istre,– Razgovor povodom 19. Obljetnice HRM, Glas Istre od 21. rujna 2010., izvod iz izjave admirala Ante BUDIMIRA

3.4. USTROJAVANJE POMORSKIH SNAGA ZAPOVJEDNIŠTVA HRM

Ustrojavanju pomorskih snaga Zapovjedništvo HRM pristupilo je poslije dobavljanje prvog broda iz brodogradilišta Greben 15.rujna1991. u Vela luci i bojnih djelovanja za obranu grada Šibenika od 16. – 22. rujna 1991. tijekom kojih su branitelji grada u vojarni Kuline i TRZ zarobili 34 broda JRM.

Noću s 14./15. rujna 1991. u brodogradilištu Greben (Vela Luka, o. Korčula) otet je neprijateljski brod – desantno-jurišni čamac DJČ-612. Taj brod bio je sagrađen u brodogradilištu Greben, u kojem se u to vrijeme nalazio na remontu. Djelatnici brodogradilišta, na čelu sa direktorom ing. Tončijem Žanetićem, pazili su da se remont protegne i da brod bude u takvom stanju da ga JRM ne može silom odvesti. U isto vrijeme brod je u vrlo kratkom roku bilo moguće isporučiti novoustrojenoj HRM.

Djelatnici brodogradilišta uz pomoć Ivana Barčota – člana zapovjedništva HRM, stupili su u kontakt sa zapovjednikom HRM admiralom Svetom Leticom s kojim su dogovorili primopredaju broda. Njegovu prvu posadu činili su Ante Franičević i Ivan Matić iz HRM koje je admiral Letica 14. rujna uputio da se po dolasku u Vela Luku jave direktoru "Grebena" Tonču Žanetiću i dalje dogovore oko preuzimanja broda. Spomenutom dvojcu su se pridružili šef objekta i strojar u brodogradilištu, Željko Županović i Dalibor Zlokić.

Ovo je prvi brod koji je ušao u sastav Pomorskih snaga HRM-a pod oznakom DJČ -103.

Slika 28. DJČ -103 prvi brod u sastavu pomorskih snaga HRM

O pribavljanju prvog broda HRM kbb Stjepan Bernardić je zapisao:

> Brodom je upravljao Ivan Matić, a Franičević i Županović izašli su na palubu kako bi motrili ima li protivničkih brodova negdje u blizini ... Znali su da u borbi protiv brodova JRM-a oružje koje su dobili ne može pomoći. Stoga su nastojali što prije se domoći rta Sućurja na otoku Hvaru, jer su tamo, ako ništa drugo, u slučaju nevolje imali priliku nasukati brod i pobjeći na obalu ... Prošavši Lovište, prema ulazu u luku u Pločama ugledali su bljeskove, a uskoro se začula i tutnjava topova. Shvatili su da jugomornarica bombardira luku i grad Ploče. Naime, u to vrijeme u Pločama se odvijala operacija »Zelena tabla – Male Bare«, u kojoj su snage ZNG-a i MUP-a zauzele garnizon u Pločama i skladište oružja i streljiva Male Bare ... Kad su bili na pola puta između Sućurja i obale, iz Hvarskog se kanala pojavio neki ratni brod koji je žurio u pomoć svojima u luku Ploče. Prema kazivanju posade, prošao je pored njih na oko 3 NM udaljenosti i srećom nije ih primijetio ... Stigli su u 2 sata poslije ponoći 15. rujna 1991. . Unaprijed je dogovoreno da pristanu na pokretni most u Omišu i da će nakon toga brod odvući uz Cetinu i vezati ga u kanjonu Cetine, gdje će biti skriven od očiju s kopna i iz zraka. Manevar pristajanja na most uspio je usprkos struji rijeke Cetine. Ivan Matić sigurno je priveo brod, laganom vožnjom do mosta na kojemu je bio »odbor za doček«, predvođen admiralom Leticom i zapovjednikom omiškog MUP-a ... Neprijatelj je tih dana imao svojih briga. U Pločama se odvijala operacija »Zelena tabla – Male Bare«, oko Šibenika su snage ZNG-a i MUP-a zauzimale vojarne JNA jednu za drugom, u Splitu (i na o. Korčuli) su se vojarne predavale s cjelokupnim inventarom...

Izvješće 11 . O pribavljanju DJČ - 612 prvog broda HRM,[48]

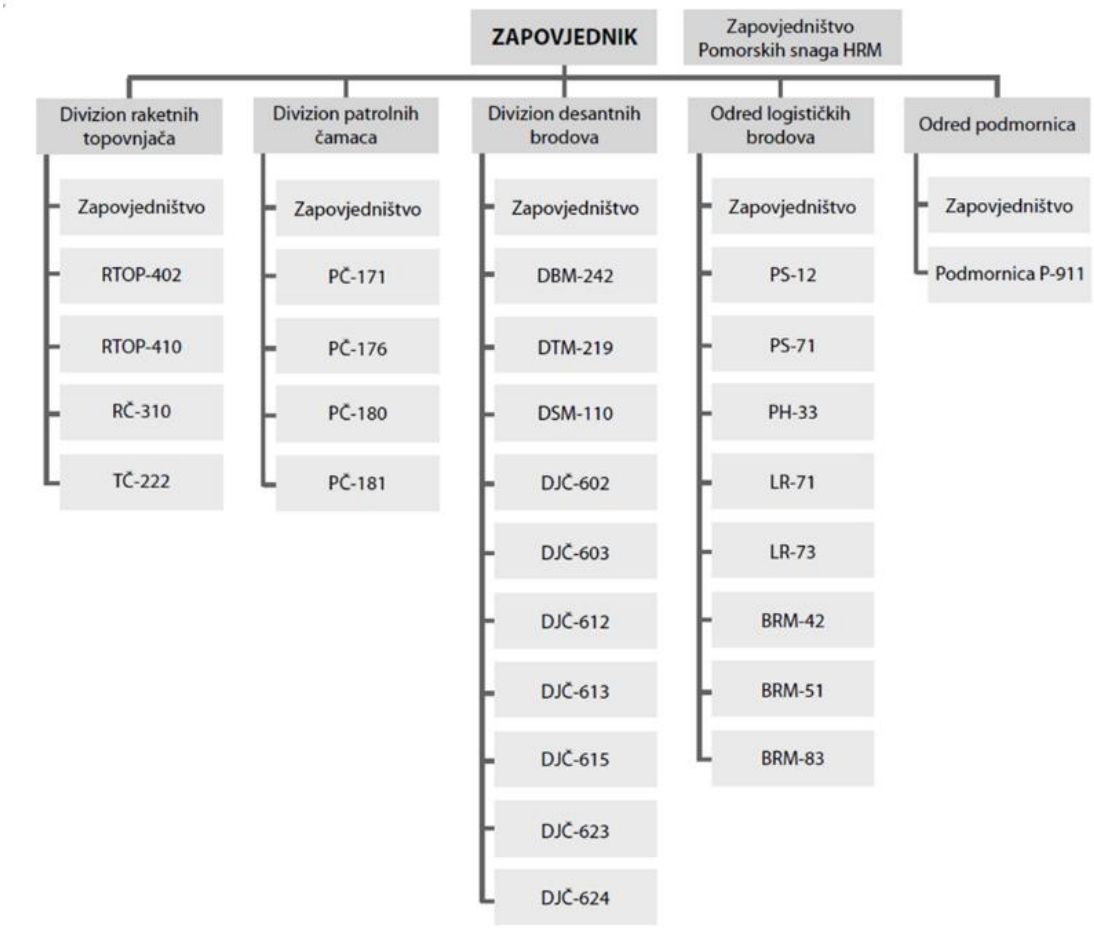
U borbama za Šibenik zarobljena su bila ukupno 34 ratna broda i plovila JRM. U vojarni Kuline osvojeno je ukupno 15 brodova, od kojih je jedan bio potopljen, a u Remontnom zavodu Velimir Škorpik 19 ratnih brodova i plovila. Tijekom rujna 1991. značajnu ulogu ovi brodovi imali su u protuzrakoplovnoj obrani Šibenika.

Posade brodova HRM-a tada su činili dragovoljci koji su napustili JRM, dragovoljci civili, nekolicina radnika šibenskoga MTRZ-a i radnika splitskoga brodogradilišta. Logističku potporu pružali su im MUP Šibenik i 113. brigada ZNG-a. Dana 29. 9. 1991. od osvojenih brodova (24)

[48] Stjepan BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu , Zagreb 2007. Brod koji je prvi razvio hrvatski barjak, prema sjećanju Ivana Matića str. 244. -249

Zapovjedništvo HRM ustrojilo je dvije borbene skupine brodova:

- Udarne pomorske snage (UPS) sastava: RTOP-402, RČ-310, TČ-222, PČ-180, PČ-181 i PČ-171, na čelu sa zapovjednikom Marinom Stošićem
- Obalne pomorske snaga (OPS) sastava: DTM-219, DSM-110, PDS-713, PT-71, PS-12, PH-33, DJČ-602, DJČ-603, DJČ-612, DJČ-613, DJČ-623, DJČ-624, LR-71, LR-73, BRM-42, BRM-51, BRM-83 i LKB-1. na čelu sa zapovjednikom Ivanom Bakavićem. [49]

Shema 4. Ustroj Pomorskih snaga HRM od 31. prosinca 1991.[50]

[49] Kasnije se prvoj skupini priključuje RTOP-410 koji se nalazio u brodogradilištu Kraljevica (današnji RTOP-11 Kralj Petar Krešimir IV), a drugoj DBM-242 (današnji DBM-81 Cetina) iz brodo- gradilišta u Splitu

[50] Jozo GRGIĆ, Stjepan BERNARDIĆ, Željko SERETINEK, Ivan VUKOVIĆ, Povjesnica HRM , Split 2011, str. 180

Slika 29. admiral Robert Hranj

O ustrojavanju Pomorskih snaga HRM (tadašnji zapovjednik RTOP 402, poslijeratni zapovjednik HRM i direktor GSHV), admiral Robert Hranj je rekao: *Brigade OSRH uspješno su obranile grad, grad je preživio. Došli smo u posjed brodova koji su bili u Remontnom zavodu i Ratnoj luci Kuline. To je bila ključna prekretnica u razvoju HRM. Od tada pa nadalje HRM ima snagu kojom se može oduprijet, prilično jakoj JRM.*

Izjava 15. Admiral Robert Hranj o prekretnici u razvoju HRM [51]

Brodovi se ubrzano popunjavaju ljudima i opremaju potrebnim naoružanjem, uređajima i opremom. Popunu posada na brodovima u gradu Šibeniku provodili su Ivan Bakavić i Vinko Papak sukladno napucima zapovjednika HRM-a admirala S. Letice i k.b.b Franka Perkovića. a obranu Šibenik i Split. Prema prosudbi kontradamirala JRM Boška Antića Plovne snage HRM su prema stanju brodova i plovila prilikom zarobljavanja i mogućnostima završetka remonta, mogle upotrijebiti:

Slika 30. Boško Antić, kontraadmiral JRM

Ratna mornarica Hrvatske nema odgovarajućih ratnih brodova, ali već ima dovoljnu infrastrukturu i obučeno ljudstvo za korišćenje raspoloživog naoružanja i prijem eventualno uvezenog naoružanja - najveći deo stručnjaka obučavanih za rad na uvoznom naoružanju ostao je u sastavu Ratne mornarice Hrvatske, a tu je i pripremljena brodograđevna industrija i Brodarski institut. Pored solidne kadrovske i materijalne baze Ratna mornarica Hrvatske raspolaže izvanrednom infrastrukturom i uređenom teritorijom, sa vatrenim položajima na napuštenim ostrvima i obali,velikim brojem fortifikacijski uređenih , skloništa (potkopa za udarne pomorske snage), centara veze i komandnih mesta u čvrstoj fortifikaciji. Ratna mornarica sa postojećim sredstvima, ljudskim potencijalom, infrastrukturom i brodograđevnim i remontnim kapacitetima u stanju je da se vrlo brzo organizuje, kako u organizacionom tako i u svakom drugom pogledu, za borbenu upotrebu raspoloživih snaga i sredstava,

[51] *Leon RIZMAUL. Dokumentarni film : HRM 25 godina, HRT 2016.*

kao i za prihvat, usvajanje i borbenu upotrebu savremenih brodova i naoružanja iz uvoza ili iz pomoći "prijateljskih" zemalja.

Od udarnih pomorskih snaga

RTOP-402, RČ-310 i TČ-222 u artiljerijskoj varijanti i P- 914 u minskoj i diverzantskoj varijanti. Upotreba RTOP- 402 i RČ-310 u raketnoj varijanti bila bi moguća u slučaju nabavke raketa iz inostranstva, što je moguće s obzirom na to da je bivša Demokratska Republika Nemačka raspolagala takvim raketama, a imaju ih i druge zemlje u koje je SSSR izvozio naoružanje .

S obzirom na stanje RTOP- 421, koja se nalazila u završnoj fazi opremanja, moguća je njena upotreba i u raketnoj varijanti , jer su zauzete i rakete RBS-15, a postoji i potrebno obučeno ljudstvo i infrastruktura. Rakete bi se iz Žrnovnice mogle doturiti kopnom.

Od obalskih pomorskih snaga

Moguće je angažovanje graničnih patrolnih čamaca i desantnih brodova u prevoženju i iskrcavanju desanta (1 DTM, 1 DSM i 10 DJČ).

Pored angažovanja postojećih snaga, zbog posedovanja raketa RBS-15, bilo je moguće da se pokuša da se nabavi kopneni lanser - ratna mornarica Švedske razvila je sistem ,,obala-more" ovom raketom (na vozilu).

Minsko oružje upotrebljeno je u zaprečavanju Kaštelasnskog zaliva, posebno prilaza Lori, pa je moguće njegovo dalje upotrebljavanje, ukoliko se ukaže potreba, u cilju zatvaranja međuostrvskih prolaza..

Izvješće 12. Prosudba mogućnosti upotrabe Plovnih snaga HRM admirala JRM Boška Antića [52]

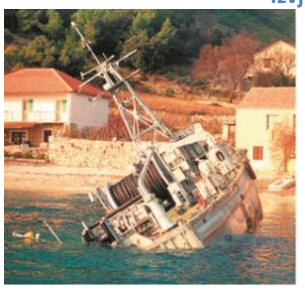
[52] Boško Antić, Sredstva koja su ostala u RM Republike Hrvatske, Ničiji heroji Jadranskog mora I , Beograd 2024, str 318 - 322

3.4.1. Zarobljeni brodovi JRM

Od sredstva JRM koja su ostala u Republici Hrvatskoj kontraadmiral Boško Antić naveo je sljedeće brodove:

Udarne pomorske snage: Rraketna topovnjača RTOP-402 "Vlado Četković", raketni čamac RČ-310 ,,Živorad Jovanović - Žikica Španac " , torpedni čamac TČ-222 i mala podmornica P-914 "SočaJI. Svi ti brodovi, osim P-914, zauzeti su u MTRZ "Velimir Škorpik" , gde su se nalazili u remontu. P-914 je zauzeta u Brodogradilištu "Split" , gde se nalazila u remontu.
Obalske pomorske snage: granični patrolni čamci PČ-171 "Koprivnik", PČ-180 "Cer" , PČ-181 "Durmitor" (nalazili su se u remontu u Šibeniku) i PČ-176 "Mukos" (nakon potapanja u Splitskim vratima izvađen i opremljen u Šibeniku);
Desantni brodovi :DTM-219 (nalazio se u plovnom stanju u Šibeniku) i DSM-110 (nalazio se u plovnom stanju u Šibeniku);
Minolovci :ML-151 "Vukov klanac" (nalazio se u remontu u Šibeniku i po podacima našeg Ratnog vazduhoplovstva, potopljen dejstvom naše avijacije) i ML-141 (potopljen u borbi prilikom napuštanja Ploča kod Lovišća, nakon potapanja izvađen od Ratne mornarice Hrvatske[53]
Pomoćni brodovi PS-12 "Spasilac", PT-71, PH-33 "Andrija Mohorovičić" (nalazili se u remontu u Šibeniku), PN-25 (nalazio se u plovnom stanju u Šibeniku), LR-71 i LRO72 (nalazili se u plovnom stanju u Šibeniku), BRM-51 i BRM-83 (nalazile su u plovnom stanju u Šibeniku), BM-64 i BM-65 (nalazile se u plovnom stanju - lokacija nepoznata); BMT-1, BMT-2, BMT-3 i BMT-4 (nepoznato stanje i lokacija); BDČ-85 i BDČ-86 (nepoznato stanje i lokacija).
Brodovi u gradnji: RTOP- 421"Sergej Mašera" (u Kraljevici) i DBM-242 (u Splitu)

Izvješće 13. Kontraadmiral Boško Antić Zarobljeni brodovi JRM [54]

Slika 31. Minolovac M 144 Olib, Amiči i MusicYacht My Lollipop

[53] Brod ML141 Maun, oštećen je 14. rujna 1991. u akciji Zelena Tabla Male bare, izvukao se iz luke Ploče. Minolovac M 144 Olib 16. studenog 1991. oštećen je topničkom paljbom voda 76 mm M42 ZIS Lovište i spašen nasukavanjem u uvali Torac (na otoku Hvaru). Iz izvješća je nejasno jesu li u Korčulansko Neretvanskom kanalu potopljena(i spašena dva broda) ili se radi o istom brodu (je li za admirala Antića ML 141 = ML 144)

[54] Boško Antić, Sredstva koja su ostala u RM Republike Hrvatske, Zarobljeni brodovi JRM, Ničiji heroji Jadranskog mora I , Beograd 2024, str 318 - 322

Brodovi JRM ostali u Republici Hrvatskoj

Naziv u JRM	Naziv u HRM	Sudbina	Otpisani u JRM
Topovnjača RTOP-402 "Vlado Četković"	RTOP-21 "Šibenik"	Zarobljen u MTRZ Šibenik Aktivna u HRM	
RTOP-411 "Sergej Mašera"	RTOP-11 "Kralj Petar Krešimir IV"	Bio u izgradnji -Kraljevica Aktivna u HRM	
Raketni čamac RČ-301 ""Mitar Acev"	nije bio u sastavu HRM	Zarobljen u MTRZ Šibenik otpisan, izrezan	otpisan u JRM 1992.
RČ-310 "Velimir Škorpik	OBM-41 "Dubrovnik"	Zarobljen u MTRZ Šibenik otpisan, izrezan	
Torpedni čamac TČ-219 "Streljko"*	nije bio u sastavu HRM	Zarobljen u MTRZ Šibenik potopljen kao meta RBS-15	otpisan u JRM 1990.
TČ-222 "Partizan II"	TB-51 "Vukovar"	Zarobljen u MTRZ Šibenik otpisan, izrezan	
Patrolni čamac PČ-171 "Biokovo"	OB-01 "Novigrad"	Zarobljen u MTRZ Šibenik Aktivan	
PČ-176 "Mukos"	OB-02 "Šolta"	Pogođen torpedom 14.11. 91., popravljen, Aktivan	otpisan u JRM 1992.
PČ-180 "Cer"	OB-03 "Cavtat"	Zarobljen u MTRZ Šibenik Aktivan	
PČ-181 "Durmitor"	OB-04 "Hrvatska Kostajnica"	Zarobljen u MTRZ Šibenik Aktivan	
Patrolni brod PBR-524	nije bio u sastavu HRM	Zarobljen u l. Kuline (Ši) oštećen 18.09. 91.. od aviona JRV izrezan	
Minolovac M-151 "Vukov Klanac"	nije bio u sastavu HRM	Zarobljen u MTRZ Šibenik oštećen 18.09. 91., od aviona JRV plovi u privatnom vl.	
M-144 "Olib"	nije bio u sastavu HRM	potopljen 16.11.91 kod Lovišta, spašen, plovi u privatnom vlasništvu[55]	otpisan u JRM 1992.

[55] Merien ILIĆ, 'MY Lollipop' - šareni party brod pun dobre glazbe i pozitivne energije, SD 20. 8. 2014, govori da je MORH minolovac M 144 prodao poduzetnici Anki Čović iz Jelse, koja ga je preuredila i od 1997. pod imenom „Amiči" koristila za prijevoz na liniji Makarska – Bol - Jelsa. Zimi je brod boravio u Vrbovskoj na Hvaru. Danas pod imenom „MY Lollipop" nudi razne sadržaje za zabave turista. Voditeljica projekta „MY Lollipop" je Nina Kupusović s adresom u Londonu

Naziv u JRM	Naziv u HRM	Sudbina	Otpisani u JRM 91/92
Desantni brod DBM-242	DBM-81 "Cetina"	Bio u izgradnji Split Aktivan	
Desantni tenkonosac DTM-219	DTM-219	Zarobljen u l. Kuline (Ši) darovan hrvatskoj salezijanskoj provinciji	
DTM-217	nije bio u sastavu HRM	Zarobljen u l. Kuline (Ši) potopljen kao meta RBS-15	
Desantna splav DSM-110	DSM-110	Zarobljena u MTRZ Šibenik prodana – plovi	
Pomoćna desantna splav PDS-713	PDS-713	Zarobljena u MTRZ Šibenik Aktivna	
Desantno jurišni DJČ-602	DJB-101	Zarobljen u l. Kuline (Ši) povučen, Muzej Vukovar	
DJČ-603	DJB-102	Zarobljen u l. Kuline (Ši) povučen	
DJČ-612	DJB-103	Zarobljen u Greben, V.Luka pomorski muzej u Splitu	otpisan u JRM 1992.
DJČ-613	DJB-107	Zarobljen u MTRZ Šibenik Aktivan	
DJČ-615	DJB-104	Zarobljen u MTRZ Šibenik Aktivan	
DJČ-622	pomorska policije RH DJB "Šibenik	Zarobljen u MTRZ Šibenik rashodovan	
DJČ-623	DJB-105	Zarobljen u MTRZ Šibenik Povučen	
DJČ-624	DJB-106	Zarobljen u l. Kuline (Ši) Aktivan	
Pomoćni PS-12 "Spasilac"	BS-73 "Faust Vrančić"	Zarobljen u MTRZ Šibenik Aktivan	
Pomoćni teretni PT-71 "Meduza"	PT-71	Zarobljen u MTRZ Šibenik Aktivan	
Pom. hidrografski PH-33 "Andrija Mohorovičić"	BŠ-72 "Andrija Mohorovičić"	Zarobljen u MTRZ Šibenik Aktivan	

Naziv u JRM	Naziv u HRM	Sudbina	Otpisani u JRM 91/92
Pomoćni naftonosac PN-25	Pomorska policija RH, "Zečevo“	Zarobljen u MTRZ Šibenik izletnički brod "Borna"	
Barkasa ronilačka BRM-51	MRB-51	Zarobljena u MTRZ Šibenik Aktivna	
BRM-83	motorna roniteljska barkasa MRB-83	Zarobljena u MTRZ Šibenik Aktivna	
BRM-64	Pomorska policija RH, "Kakan",	Zarobljena u MTRZ Šibenik rashodovana	
BRM-86	BRM-86	U floti JRM potonula 25.09.oko 10.00 na mini ispred "Lore".	
BRM-42	BRM-42	U floti HRM potonula 28.01.1992. na mini ispred "Lore",	
Barkasa motorna transportna BMT-1	BMT-1	Zarobljena u MTRZ Šibenik povučena, u Brižinama	
BMT-2	BMT-2	Zarobljena u MTRZ Šibenik Aktivna	
BMT-4	BMT-4	Zarobljena u MTRZ Šibenik povučena, u Brižinama	
Brod desantni BDČ-85	nije bio u sastavu HRM	Zarobljen u MTRZ Šibenik nepoznato stanje i lokacija	
BDČ-86	nije bio u sastavu HRM	Zarobljen u MTRZ Šibenik nepoznato stanje i lokacija	
Lučki LKB-1	LKB-1	Aktivan	
Motorna jahta M/J "Podgorka"	M/J "Učka"	Aktivna	
Čamac motorni ČM-32	Pomorska policija Ophodni"Dubravice",	rashodovan	
Podmornica P-914 "Soča"	P-01 "Velebit"	povučena, na suhom u Lori	

Tablica 4. Bivši brodovi JRM zarobljeni u Republici Hrvatskoj[56]

[56] Grupa autora ZHRM, Pomorske snage HRM,Brodovi flote HRM, Povjesnica HRM str.180 -208. Boško Antić, Zarobljeni brodovi JRM, Ničiji heroji Jadranskog mora I , Beograd 2024, str 318 – 322 i Leut - počasni član foruma Paluba,11.08. 2024, k.b.b https://www.paluba.info/smf/index.php?topic=16914.15

3.4.2. Prva djelovanja udarnih pomorskih snaga HRM

Borbena skupina udarnih pomorskih snaga HRM bili su ukjučeni u PZO grada Šibenika tijekom rujanskog rata, a i kasnije su korišteni za izvršenje te zadaće. Od izravnih bojnih djelovanja UPS HRM protiv protivničkih brodova izvršen je torpedni napad na VPBR-31 koji je bio zapovjedni brod TG Kaštela i nalazio se u rajonu Splitskog kanala.

Napad je isplaniran u ZHRM a nositelj priprema i izvršenja zadaće bio je član Zapovjedništva Augustin Kontrec,. Za izvršenje torpednog napada HRM je imala na raspolaganju torpedni brod (TB)-51 (bivši TČ-222), na koji je 04.studenog 1991. prvi put ukrcan bojevi komplet od 4 torpeda. Na VPBR-3 1 izvršena su dva torpedna napada sa po 4 torpeda u plotunu i to:

- prvi - 10. studenog u 03.35 iz području sjeverozapadna obala otoka Šolte
- drugi -11. studenog u 03.34 s pozicije južno od otoka Čiova ispred uvale Mavarštica

Napadi nisu bili uspješni. Ni jednom nisu bili zadovoljeni potrebiti uvjeti kretanja cilja (brod je stajao na mjestu, a glavni strojevi mu nisu bili u pogonu), što u uporabi ove vrste oružja (navodi se na šum) najčešće rezultira promašajem (VPBR nije pogodilo ni jedno torpedo)

Zemljovid 11 . Torpedni napadi na VPBR 31

Slika 32 . Torpednl brod TB-51 Vukovar

Oko godinu dana nakon izvršenih torpednih napada na VPBR, o razlozima neizvršenja zadaće zapovjednik Sveto Letica je rekao:

> Nažalost tada nismo bili uspješni da se riješimo jednog velikog problema. U dva navrata pokušali smo sa 4 rorpeda poslati VPBR Split na morsko dno, ni jednom torpeda nisu uspjela doći do željenog cilja. Glave za samonavođenje nisu bile kako treba, a VPBR Split nije plovio i glavni mehanizmi na njemu nisu radili, a to je vjerojatno i „pametnim“ torpedima oduzelo dozu ubojitosti, jer oni trebaju imati „trag“ za napad. No idućih dana kada je razarač Split krenuo na naš grad, dobio je što je zaslužio. Osjetio je snagu naših topova.

Izjava 16. Admiral Sveto Letica o uzrocima nepotapanja VPVR Split torpedima M 53 VA[57]

[57] Ivan KALEB, Slit se znao obraniti Slobodna Dalmacija 15. studenog 1992.

Slika 33. admiral Zdravko Kardum

O mogućim učincima pogađanja, nesuđeni zapovjednik VPBR -a i tadašnji zapovjednik obrane grada Splita admiral Zdravko Kardum rekao je: *Možda je bolje da brod nije pogođen. To je ogromna količina goriva (oko 200 T) i eksploziva i tu je , ako je posada kompletna bilo 123 čovjeka, člana brodske posade, Da je brod potopljen , vjerojatno bi JNA nastojala svim snagama uzvratiti na takva događanja i na tako veliku štetu svojih ljudi i svoje tehnike.*

Izjava 17. admiral Zdravko Kardum o mogućim učincima pogađanja VPBR 31 Split[58]

Ne bi ulazio u špekulacije da li je zbog straha od ekološke katastrofe ili osvete JRM izvršen bojkot zapovjedi zapovjednika HRM i zašto u djelovanje s brodova HRM nisu bile uključene postrojbe obalnog topništva, koje bi natjerale VPBR da upali glavne motore (u bijeg).

I pored neuspjeha napad je imao i svojih pozitivnih strana, jer je Izveden u uvjetima potpune prevlasti JRM na moru, a stečena su i iskustva u praktičnoj uporabi torpednog oružja.

Slika 34. Torpedo M 53 VA[59]

[58] Muzej Domovinskog rata Split, Pomorska bitka za Split , Split 2024. https://www.youtube.com/watch?v=U9so8ivtQbY&t=3s

[59] Boško Antić, Sredstva koja su ostala u RM Republike Hrvatske, Ničiji heroji Jadranskog mora I , Beograd 2024, str 320 U Šibeniku je ostalo 50 torpeda 53 VA i 47 torpeda Mk-44.

Nakon drugog napada TB-51 je sa grupom brodova HRM-a (RTOP-402 i OB-64) je otplovila u područje Dugog otoka. Tu su se brodovi UPS HRM pred svitanje 11. studenog 1991. pred potkopima Bukašin i Paprenica srele sa 3 broda (NB 1, NB 11 i NB 17) ONB Kali, koji se tu sklonili od JRM i JRV- nakon što su njihovi diverzanti pogodili patrolnoi brod JRM kod otočića Škarde. Kako zbog tajnosti provedbe ove akcije postrojbi HRM i OO grada Zadra nisu bile koordinirane, zamalo je, pred potkopom Bukašin došlo do prijateljske paljbe između postrojbi Obalne obrane Zadra i HRM. Kako je do toga došlo jedan od sudionika je opisao događaj.

Izvidnici s Pašmana i Ugljana javljali su o pokretima brodova u srednjem kanalu ovima u ONB Kali koji su hitali u podzemne potkope. Kako je bila noć izvidiku s Pašmana se učinilo da je zvuk motora od hidroglisera koji su znali tuda prometovati izvan pomorskih blokada. Izvidnici s Ugljana utvrdili su da se najvjerojatnije radi o vojnim brodovima. Sve su to slušali pripadnici ONB Kali dok prva dva broda nisu ušla u potkop Bukašin i to u 5,50 min; najprije N/B 11 pa onda N/B 17, dok je N/B 1 trebao uploviti u Paprenicu.

N/B 1 se sidri ispred svog potkopa tj. otočića Velog i Malog Platnika i čeka da se razdani da bi uplovio jer nije imao iskustva u uplovljavanju, te je ugledao tri "neprijateljska" ratna broda na oko 600 m, a da nije primjećen. Pokušava vezom upozoriti ostala dva broda ali oni su "gluhi" jer su u već u svom potkopu./mobitela je slabo bilo tada/. Posade N/B 11 i 17 planiraju što činiti ako brodovi (JRM) krenu prema njihovom potkopu. N/B 17 je vezan iza N/B 11 i motori rade a njihov krmeni Bofors je spreman za paljbu na otvoru potkopa.

Vika i nervoza je velika što učiniti ,ali topnik Marko Kolanović -Marketo sjeda za top spreman pucati, i pridružuje mu se pomoćnik. Šalju puškomitraljesca (Elio Strenja) s pomoćnikom (Zoran Škara) na vrh iznad potkopa i čekaju da se njihov M-53 oglasi po brodovima, pa da Bofors počne pucati. "Neprijateljski" patrolac prilazi na 100 m od potkopa i osvjetljava reflektorom krmu N/B 17, koji je u potkopu u koji je on planirao uploviti. Ovi na patrolcu viču "četnici" ali njihov pramčani Bofors 40 mm nema niti jednu granatu. Zato zovu raketnu topovnjaču da oni svojim pramčanim Boforsom cal. 57 mm "operu četnike" u potkopu. Sekunde traju kao vječnost a adrenalin udara i kod jednih i kod drugih "četnika". Ura je 06,35 i ne vidi se . Dok puškomitraljezac sa vrha potkopa pokušava pucati (M-53 je zaštekao, ili u panici Elio nije do kraja potegao zatvarač) na patrolnom brodu stoji na otovrenom mostu zapovjednik, danas k.b.b. Davor Valdec.

Kad je patrolni brod javio topovnjači (Šibenik) da su vjerojatno "četnici " u potkopu i tražio da djeluju prema njima svojim topom i na topovnajči je nastala podvojenost, pucati odmah ili proći Dragove i otići u Božavu u kriznom štabu provjeriti što se zbiva. Tako su i napravili. Da M-53 nije zaštekao Valdec bi bio vjeojatno mrtav, pucao bi Bofors 40 mm iz potkopa ali bi onda i topovnjača pucala sa Boforsom 57 mm po potkopu di su bila dva broda ONB. Ovi s puškomitraljeza su se spustili u potkop i objasnili posadama da je M-53 zaštekao,patrolac se udaljio a ovi još ne znajući tko je tko su odlučili izaći iz potkopa bez brodova ... Tek tada su saznali da su brodovi ispred potkopa bili naši. Nastalo je druženje od nekoliko dana.

Izvješće 14. O događajima ispred potkopa Bušlarin 11. studenog 1991.[60]

Slika 35. Potkop Bukašin kod Dragove na Dugom otoku

Do kraja godine od Udarnih pomorskih snaga (UPS) i Obalnih pomorskih snaga ustrojavaju se Pomorske snage HRM-a na čelu sa zapovjednikom Frankom Perkovićem

Poslije torpednih napada brodova HRM na VPBR Split, do konačnog oslobađanja Hrvatskog Jadrana brodove Pomorskih snaga Zapovjednij HRM je uglavnom koristio za izvršenje logističkih zadaća .

[60] PP5 D6, HRM u Domovinskom ratu,forum 20.09.2011. https://www.forum.hr/showthread.php?t=518980&page=4

BRODOVI	DATUM	DJELOVANJE
RTOP 402 /21 TČ 222 /51 i RČ- 310 /41	5. listopad 1991.	Djelovanje po zrakoplovu MIG-21 u sklopu PZO-a grada Šibenika. Zrakoplov je pogođen.
	15.travanj 1992.	Na poligonu „S“ južno od o. Šolta izvršili prva bojna topnička gađanja na metu R zajedno. U to vrijeme JRM je još nazočna na otocima Visu i Lastovu.
TČ 222 /51 RTOP 402/21 i PČ-181 /64	4. studeni	Na brod se prvi put ukrcava bojni komplet od 4 torpeda
	10. i 11. studeni 91.	Izvršeni neuspješni torpedni napadi s po 4 torpeda na ratni brod VPBR-31.
DTM-219	28. rujan 1991	29. rujna na pristanu kod šibenskog autobusnog kolodvora ukrcava 10 protudesantnih ježeva za potrebe uređenja topničke bitnice Žirje. Brod u 6,00 sati 29. rujna do luke Mune na otoku Žirju.
DSM-110	30. lis.1991.	Opskrba topničke bitnice na otoku Žirju
DJČ-602 / DJB -101	4./5. list. 1991.	Prevoženja ljudi i materijalnih sredstava za potrebe obalne topničke bitnice na otoku Žirju
DJČ-612 / DJB -103	13. studeni 1991.	Prilikom izvršenja zadaće na ruti u Kaštelanskom zaljevu, na brod je otvorena jaka topnička vatra iz smjera luke Lore. Snalažljivošću posade brod nije pogođen, već je sklonjen u lučicu ispred Instituta na Marjanu
DJČ 615/ DJB -104	22. prosinac	Prebaziranje za luku Ploče u cilju provedbe zadaća prevoženja
	29. veljača /1. ožujak 1992.	Prevoženja dva topa i streljiva iz l. Ploče u l. Gruž u uvjetima neprijateljskog okruženja grada. Prvi je ratni brod HRM-a koji je uplovio u Dubrovnik.
DJČ-623/ DJB 105	25. listopad 1991.	Prvi put plovi i od tada provodi zadaće logističke potpore postrojbi na srednjodalmatinskim otocima i u području sjevernog Jadrana.
	8. travanj 1992.	Prebazirao se u l. Ploče gdje provodi zadaće logističke potpore HV-a na Elafitskim otocima, prevozeći topove, streljivo i ljudstvo
	25/26 svib.	Prevoženje topova i streljiva za otok Lopud

BRODOVI	DATUM	DJELOVANJE
DJČ-624 / DJB 106	18. listopad. - 5. prosinac	Provodi zadaće u luci Šibenik – polaganje telefonskog kabela, prevoženje MS-a i potpora PZO-u grada
	5. prosinac	Prebazirao se u Split (Institut – rt Marjana)
	12. prosinac 1991.	Prebazirao se u l. Ploče gdje uplovljava kao prvi ratni brod HRM-a. Provodi logističku potporu postrojbi na Pelješcu i Elafitskim otocima te prevozi vojne i civilne dužnosnike na ruti l. Ploče – l. Trpanj. Do kraja 1991. brod je izvršio 14 zadaća.
	28./29. siječanj1992	Prevozi topove za o. Šipan (2 topa sa streljivom i posadama) na ruti l. Ploče – l. Šipan (o. Šipan) – l. Ploče.
	28./29. ožujak 1992.	Prevozi topove sa streljivom i posadama iz l. Ploče za Dubrovnik kada zbog loših meteoroloških uvjeta i jakog mora dolazi do oštećenja broda. U brodogradilištu Greben, od 30. 03. do 3. 04,1992. sanirana su oštećenja, nakon čega se prebazirao u l. Ploče
	25./26.05.92	Prevozi 2 topa sa streljivom i posadama iz l. Ploče na otok Koločep
	4. lipanj 1992.	Prebazirao se iz l. Ploče za l. Loru. Do toga je dana izvršio 54 zadaće s ukupno 126 sati i 55 minuta plovidbe i prešao 1.780 nautičkih milja za što je potrošio 22.091 l goriva.

Tablica 5. Najznačajnija bojna i logistička djelovanja brodova HRM u oslobađanju Hrvatskog Jadrana [61]

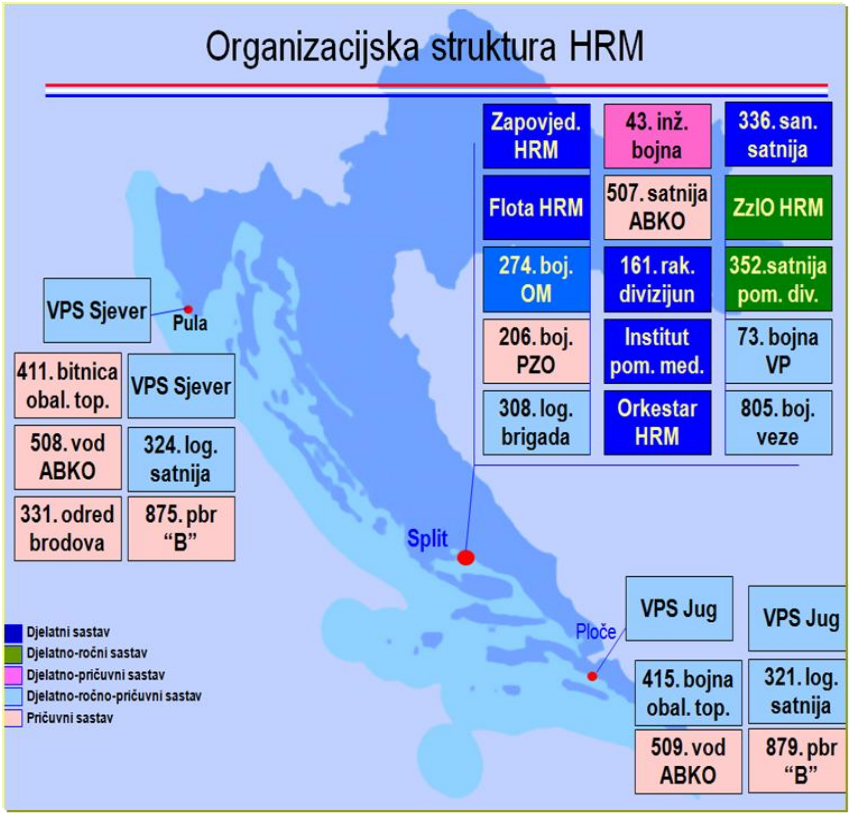
Od početka ustrojavanja HRM Zapovjednik admiral Sveto Letica znao je da se višestruko jačoj i brojnijoj JRM ne može suprostaviti Pomorskim snagama HRM.[62] Njih je trebalo štititi i postupno uključivati u bojna djelovanja, a pomorske blokade JRM razbijati postrojbama HRM sa kopna. Njegov pomoćnik za Kopnenu vojsku brg. Nikola Bokšić o tome je rekao:

[61] Jozo GRGIĆ, Stjepan BERNARDIĆ, Željko SERETINEK, Ivan VUKOVIĆ, Povjesnica HRM, Split 2011, str. 180 -208 Oznake brodova(oznaka iz JRM/ iz HRM). U tablici su naznačene samo najznačajnije zadaće i brodovi – izvršitelji

[62] Prije početka Domovinskog rata JRM je imala 128 ratni i 31 pomoćni brod.(ukupno 159). Dana 14/15. 09 u brodogradilištu Greben (Vela luka, o Korčula) zarobljen je 1, a 18.09.1991 u Šibeniku još 33 broda JRM čime je broj njihovih brodova smanjen na 125. Prema zapovjedi zapovjednika HRM dana 28. rujna 1991. od ispravnih brodova (zarobljenih od JRM) ustrojene su pomorske snage HRM, koje su u svom sastavu imale 24 ratna i pomoćna broda (6 u sastavu Udarnih i 18 u sastavu Obalnih pomorskih snaga) pa je odnos snaga na strani JRM bio veći od 5:1. (Zapovjedništvo HRM, Raščlamba bojnih djelovanja HRM-a tijekom 1991 str. 167 – 169 i 176)

Letica je kao iskusan vojnik znao graditi mornaricu, znao je da nema šanse da se u tom trenutku suprotstavi onakvom brodovlju i oružanoj sili onakve vojske i jedino mu je preostalo graditi i stvarati snage koje će se neprijatelju uspješno suprotstaviti na kopnu i s kopna. Znao je da je jako važno imati efikasno obalno topništvo. Također je ubrzano razvijao postrojbe protuzračne obrane s kojima je branio grad i sve važne infrastrukturne i gospodarske objekte, poglavito energetski sustav. Stvaranjem i razvojem postrojbi pomorsko-kopnenih diverzanata te postrojbi za minska i protuminska djelovanja neprijatelj je bio u stalnom strahu i nesigurnosti. Postrojbama mornaričkog i mornaričko-desantnog pješaštva organizirao je protudesantnu obranu obale i svih otoka

Izjava 18. brg. Nikola Bokšić o načinu djelovanja postrojbi HRM [63]

Slika 36. Organizacijska struktura HRM , poslijeratna od 2003. – 2008.

[63] Ines Brajević: Bilo je uzbuna, ali se Splićani ne pitaju kako to da nikada niti jedan avion nije nadletio Split, Dalmatinski portal 05.08.2020.

3.5. USTROJAVANJE POSTROJBI OBALNOG TOPNIŠTVA

Sredinom rujna 1991. krizni stožeri, postrojbe MUP -a, postrojbe ZNG-a, civilne i narodne zaštite poduzimaju razne djelatnosti radi osvajanja i preuzimanja obalnih topničkih bitnica JRM-a.

Zarobljavanjem 118. Obalno-topničke grupe s zapovjedništvom u Rogoznici i obalnog topništva u sastavu Vojno pomorskog uporišta na otoku Korčuli stvoreni su uvjeti za ustrojavanje i početak djelovanje prvih postrojbi obalnog topništva. Postrojbe MUP-a iz Šibenika 13/14. rujna 1991. osvojile su Obalnu topničku bitnicu 90 mm Žirje. Za preuzimanje prve bitnice od JRM, bez ljudskih žrtava, najzaslužniji je bio dotadašnji komandant kasarne na Žirju Šibenčanin Željko Baltić, koji je iskazao volju predati je, zajedno sa 9 mladih vojnika ročnika, u ruke postrojbama MUP-a i staviti se na raspolaganje postrojbama HV. Za novog zapovjednika bitnice određen je Žirjanin Miro Alić. U dogovoru oba zapovjednika, u vrijeme prvih djelovanja po brodovima JRM I Šibenskom mostu koji su uslijedili, i poslije primopredaje se na bitnici vijorila jugoslavenska zastava i nastavilo sa slanjem izvješća u komandu JNA, što je njih i posade na brodovima JRM dovodilo u zabunu. Zapovjedništvo JNA shvatilo je da su Žirje u hrvatskim rukama, tek kad su žirjanski topovi počele gađati ratne brodove JRM po šibenskom arhipelagu. Tako je Hrvatska vojska osim strateške prednosti (zbog položaja i dometa topova) dobila i šest, ispravnih topova JRM, koji su itekako utjecali na njihovo povlačenje i poraz, kao i skladišta s više od 19 000 granata. O značaju djelovanja Željka Baltića za obranu Šibenika i šire, prvi demokratski izabran gradonačelnik Splita (1990. – 1991.) i Ministar unutrašnjih poslova Republike Hrvatske (1991.) prof. Onestin Cvitan je rekao:

U čitavoj priči o Šibenskoj bitki neopravdano je marginaliziran jedan čovjek, a silno je zaslužan za ukupan ishod događanja – to je Željko Baltić. On je bio časnik JNA, zapovjednik vojarne na Žirju, i on je nama bez borbe i otpora predao vojarnu na Žirju. Koćom Lucijeta s ročnim smo ga vojnicima, u noći, prebacili u Tribunj i preuzeli vojarnu. Topove na Žirju predao nam je ispravne, nije ih oštetio, skladišta su bila puna i u njima je bilo 19 000 granata. O tom čovjeku treba pričati i pisati

Izjava 19 . prof. Onestin Cvitan o značaju djelovanja Željka Baltića za obranu Šibenika[64]

[64] Lada PULJIZEVIĆ: Domoljublje i hrabrost obranilo je Šibenik , Hrvatski vojnik br 613 od 18.09.2020.

Slika 37. prof.dr. Onestin Cvitan

Slika 38. Časnik Željko Baltić

Pripadnici 113. brigade pod vodstvom načelnika topništva Rahima Ademija i Vlade Jarmona, te Policije pod vodstvom Jure Čobanova i Ivice Fakčevića, zajedno sa dijelom pripadnika 3/4 br. ZNG-a pod vodstvom Zapovjednika Ivice Tolića 17. rujna zauzeli su u Rogoznici vojarne Zečevo i Kruščica . U cilju nadzora i prikupljanja podataka o vojarnama Zečevo, Kruščica i Smokvica, motiviranja i prihvaćanja vojnika koji su bježaliiz JNA, Policijska uprava Šibenik je 15. svibnja 1991. u Rogoznici ustrojila Policijsku postaju , a za njenog zapovjednika postavila je policajca Ivicu Fakčevića - Falkona . Zapovjednik vojarne u Zečevu odbio je predaju bitnice. Tražio je vrijeme da bi "razgovarao" s pretpostavljenima, ustvari, čekao je pomoć s mora ili od zrakoplova. Gospodin Ademi proniknuo je namjere zapovjednika vojarne i, ne čekajući bilo što, zapovjedio napad. Budući da su vojnici otkazali poslušnost zapovjedniku vojarne, nije bilo žrtava, a zapovjednik vojarne bio je zarobljen .

Kako je došlo do zarobljavanja zapovjednika vojarne Zečevo pfr Stevan Orošić zapovjednik PP Zečevo Ivica Fakčević je izjavio:

16. rujna 1991. navečer od strane načelnika PU Nikole Vukošića koji mi je bio nadređen, upućen sam u Primošten, da se pridružim dogovoru s Rahimom Ademijem i ostalima o akciji zauzimanja rogozničkih vojarni, koja je trebala biti izvedena sutradan 17. rujna 1991.

Tijekom noći sa 16. na 17. rujna i 17. rujna ujutro PP Rogoznica operativnim radom na terenu došla je do određenih saznanja o supruzi zapovjednika vojarne JNA Zečevo Oroščića, te je s njom uspostavila kontakt, posredstvom jedne žene iz Rogoznice. Plan je bio putem njegove supruge doći do zapovjednika vojarne Oroščića i pokušati ga nagovoriti na predaju ili ga zarobiti.Takav plan smo predočili Rahimu Ademiju koji se s njim složio i dao nam dva

sata da ga provedemo. S tim planom se prethodno složio i odobrio ga, načelnik PU Šibenik Nikola Vukošić. Krenuli smo u akciju po tom planu koji je proizašao iz operativnog rada i prikupljenih informacija o stanju u vojarnama. ...

Oroščića smo zarobili nakon što je on u tijeku pregovora o predaji koji su vođeni ispred vojarne Zečevo, od Tasića, zapovjednika vojarne Kruščica, putem njihovih veza obavješten da se dešavaju čudni pokreti civila, te ga pitao da bi li mogao doći u Kruščicu.

Oroščić se kolebao. Ponudili smo mu da ide nekim vozilom iz vojarne uz našu pratnju, ali je on to odbio. Na to smo mu ponudili da ga ja i Ljubo Županović prevezemo službenim policijskim autom, što je na naše iznenađenje prihvatio. Povezli smo ga prema Kruščici i putom zarobili.

U međuvremenu su policajac Ivica Babić, i hrvatski branitelj Nebojša Perajić presjekli telefonske žice odmah na izlazu iz Zečeva uz cestu prema magistrali...

Izjava 20. Ivica Fakčević – Falkon o zarobljavanju zapovjednika vojarne Zečevo [65]

Slika 39. general Rahim Ademi

Slika 40. Ivica Fakčević - zapovjednik PP Rogoznica

O sudjelovanju pripadnika 3 bojne 4 br. ZNG u oslobađanju vojarni Zečevo i Kruščica u Rogoznici njihov tadašnji zapovjednik Ivica Tolić je rekao:

[65] Šibenik news, Šibenski branitelji tvrde: general Ademi ne govori istinu o zauzimanju vojarni Zečevo i Kruščica 17. rujna 1991., a sebi pripisuje i plan poznat pod imenom „Akcija Robert" :od 13. rujna 2022. U članku stoji: „do sada smo samo u dijelu knjige generala Ademija „Samo istina" koji govori o obrani Šibenika u rujnu 1991. godine razotkrili više od 30 netočnih navoda, neistina, proizvoljnih ocjena i krivih prikaza događaja, ponovno apeliramo i upozoravamo: knjiga generala Rahima Ademija „Samo istina" nije i ne smije biti izvor i temelj za pisanje činjenične povijesti obrane Šibenika u rujnu 1991. te naposljetku ni Domovinskog rata." pa sam djelove izjave koji se ne odnose na činjenice, nego na konfrotiranje za izjavam generala Ademija izostavio.

Slika 41. komodor Ivica Tolić

Bio sam u tim akcijama sa 40 ljudi – gardista iz Imotskoga, pripadnika 3. bojne 4. brigade ZNGa.

Budući da se nismo mogli probiti prema Zadru zbog izlaska tenkova na Šibenski most, vratili smo se i smjestili u hotelu u Primoštenu. U zoru jednog dana oko 4.30 dvojica pripadnika policijske postaje u Primoštenu došli su u moju hotelsku sobu i pozvali me u postaju na sastanak. Tamo sam upoznao gosp. Ademija i gosp. Falkona. Gosp. Ademi predložio mi je da sudjelujemo u spomenutim akcijama, jer nije imao dovoljno ljudi, na što sam uzvratio:"Mi smo spremni!" Do te ideje došao sam i sam jer sam svojedobno boravio i na Zečevu i u vojarni Kruščica, pa sam te objekte dobro poznavao. Od policajaca sam uzeo civilno odijelo i zajedno s poručnikom fregate Perajićem išao u izviđanje vojarne. Nakon povratka s izviđanja dogovorili smo se da svi idemo najprije na Zečevo, a zatim na Kruščicu. Planirali smo ići na Zečevo sa dvadeset mojih gardista, a sa drugih dvadeset na Kruščicu uz pomoć snaga MUP-a.

U dogovoru s gosp. Ademijem i gosp. (Ivicom Fakčevićem) – Falkonom, koji je također sudjelovao u tim akcijama sa svojim ljudima (oko 15-ak ljudi) ... ja sam vodio te akcije, odnosno bio zapovjednik jer sam imao najviše ljudi i određenog borbenog iskustva (pješaštvo),... Istina je da je Ivica Fakčević zarobio Stevana Orošića, por. fregate, ... to je bio dio dogovora, odnosno njegov dio posla.

Sa svojim ljudima i ljudima gospodina Falkona opkolio sam Zečevo (gosp. Ademi e se na albanskom jeziku obraćao Albancima u vojarni i pozvao vojnike »JNA« na predaju). Oni su iz vojarne pitali što je s njihovim zapovjednikom. Njihov zapovjednik »JNA« doveden je nakon 15-ak minuta. Gosp. Perajić je bio glavni pregovarač jer je poznavao te ljude.

No kada je vojska »JNA« počela postavljati uvjete, uključio sam se i ja s megafonom, jer sam vidio da gosp. Perajić nastupa mekano jer je prije bio zapovjednik tim ljudima. Rekao sam im (vojnicima »JNA«) da imaju 20 sekundi da se predaju, u protivnom ćemo ući u vojarnu i sve ih pobiti, a ako se predaju da će ići svojim kućama svi. Već tada moji gardisti imali su

većinu vojnika na nišanu, ali nismo pucali jer smo željeli izbjeći žrtve. Tada su vojnici »JNA« zapucali iz PAT 20/lII, na što su naši momci iz grupe Falkon, koji su bili raspoređeni desno od ulaza u vojarnu odgovorili... Odmah zatim nakon 10 sekundi pucnjava je prestala, a ja sam počeo s odbrojavanjem 20, 19, 18, 17, 16, 12, 8. Kad sam izgovorio broj 8, iz vojarne se čulo: »Ne pucajte, predajemo se« i izišli su vojnici okupatorske armije jedan po jedan s uzdignutim rukama i goli do pojasa.

Prvi sam ušao u vojarnu Zečevo, a iza mene gosp. Falkon, a onda naši gardisti. Nakon pada Zečeva, po već prije postignutom dogovoru, gosp. Ademi ostao je tamo sa zadatkom da osposobi obalnu bateriju za djelovanje, a mi smo se prebacili u neposrednu blizinu vojarne Kruščica. Imali smo dogovor za daljnju akciju. Za stolom smo sjedili gosp. Džepina, Falkon, Orošić i ja (dopuštam mogućnost da je bio još netko, ali nebitan za dogovor). Razgovarali smo o napadu na vojarnu Kruščicu. Gosp. Džepina je predložio da pođe sa Stevanom Orošićem (koji je imao lisičine na rukama) na pregovore s kapetanom Tasićem, zapovjednikom vojarne Kruščice. Složio sam se s tim prijedlogom, ali sam htio još više uplašiti Stevana Orošića, pa sam rekao: »Budući da su svi vojnici u vojarni Srbi, najbolje bi bilo da ih odmah napadnemo jer nemamo što s njima pregovarati, kao što smo pregovarali s ovima na Zečevu, gdje je bilo i Hrvata i Albanaca.« Stevan Orošić je na to zamolio da ide na pregovore i rekao da će se Kruščica sigurno predati. Rekao sam mu da mụ dajem 30 minuta da pregovara, te s tom grupom u kojoj su bili gosp. Džepina, Orošić i vjerojatno Ivica Fakčević uputio sam svog gardista Marijana Džuzela da me izvijesti o tijeku pregovora. Nakon 15-ak minuta on se vratio i rekao mi da se Kruščica predaje. Gosp. Falkon i ja smo tada sa 10-ak gardidsta došli do vojarne. Nas dvojica smo ušli, a gardisti su ostali vani sa zadatkom da spriječe dolazak ljudi u krug vojarne... Otišli smo zatim na Zečevo, gdje smo zatekli gosp. Perajića koji je radio na ustroju i uspostavi obalne baterije, a gosp. Ademi nije bio prisutan već je, prema riječima gosp. Perajića, otišao u Šibenik. Tvrdim da su glavnu ulogu u tim akcijama imali pripadnici 3. bojne 4. brigade ZNG-a. Isto tako mislim da ove akcije nisu bile ništa posebno i da ih je mogla izvršiti svaka postrojba Hrvatske vojske koja bi imala želje i volje da to uradi.

Izjava 21 . Ivica Tolić o osvajanju vojarni Zečevo i Kruščica [66]

[66] Ivica TOLIĆ: „Ne kitite se tuđim perjem!“ Slobodna Dalmacija 09. lipnja 1992. , u prijepisu teksta izbacio sam sadržaje koji upućuju na međusobnu konfrontaciju u izjavama s Rahimom Ademijem i Ivicaom Fakčevićem.

Oslobađanjem vojarne Zečevo od JRM je preuzeto :

- pokretna obalna topnička bitnica, 4 topa od 130 mm, s dometom 27 km,
- obalna topnička bitnica, 4 topa od 100 mm, s dometom 20 km
- školska obalna topnička bitnica, 4 topa od 88 mm, s dometom 14,8 km,
- pokretna obalna topnička bitnica, 6 topova od 85 mm, s dometom 15,8 km,
- 11 protuzrakoplovnih topova od 20 mm, trocjevnih, A3,
- 4 protuzračne rakete strijela 2M,
- mnogo streljiva za sve vrste topova

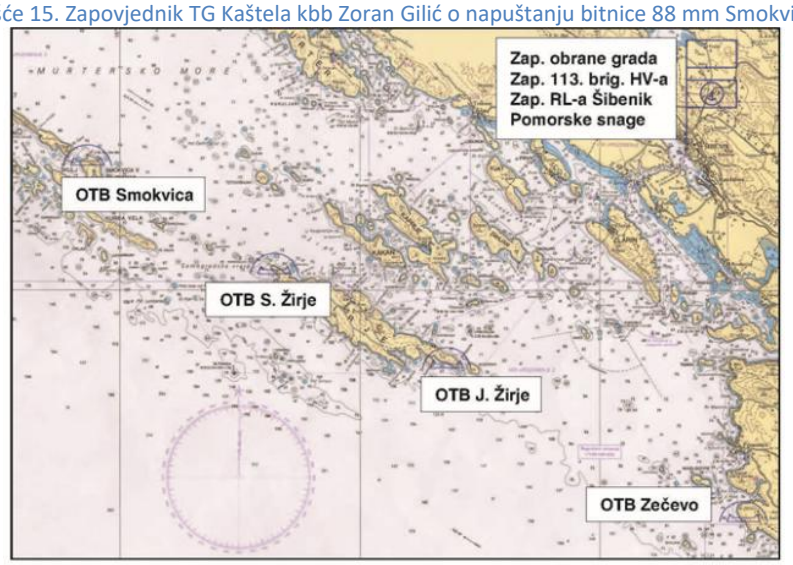
Slika 42. Na položaju OTB Zečevo

U vojarni Krušćica zapljenjena je obalna bitnica topova 130 mm topničko streljivo i različita vojna oprema . Pokretne topničke bitnice 130 mm i 85 mm ušle su u sastav 113. brigade ZNG-a. a ostalo topničko oružje ušlo je u sastav obalnih topničkih bitnica na širem području Šibenika i Splita. Bitnicu 88 mm na otoku Smokvici osiguravali su 2 dočasnika i 3 vojnika JRM Kako je nisu mogli sačuvati JRM je 17. rujna napustila, a bitnicu 88 mm s cjelokupnim naoružanjem i opremom 19. rujna 1991. zaposjela je skupina specijalaca ZNG-a i MUP- a Primošten . O napuštanju bitnice 17. rujna zapovjednik TG Kaštela kbb Zoran Gilić je zapisao:

> Jedna raketna topovnjača i jedan torpedni čamac iz sastava Taktičke grupe "Kaštela" upućeni su 17. 9. 1991. godine na ostrvo Smokvicu, gde je bazirala motorna barkasa BM-65 sa dvojicom starešina i tri mornara, i praktično jedina svojim prisustvom obezbeđivala da obalska artiljerijska baterija Smokvica ne bude zaposednuta od neprijatelja, koji je već

zaposeo obalsku artiljerijsku bateriju Zečevo i kasarnu Kruščica, privolevši ljudstvo na predaju. Obalska artiljerijska baterija Smokvica je onesposobljena (ostalo mnogo municije 88 mm), a lakše naoružanje i municija (automati, protivavionski topovi topova 20/3 i municija 20 mm) ukrcani su na BM-65 i evakuisani na Vojnopomorsko uporište Vis.

Izvješće 15. Zapovjednik TG Kaštela kbb Zoran Gilić o napuštanju bitnice 88 mm Smokvica [67]

Zemljovid 12. Postrojbe HRM i OO na području RL Šibenik

Postrojbe MUP-a i Kriznog štaba otoka Šolte 17. rujna zauzele su dvije obalne bitnice

- školsku bitnicu 85 mm sa 4 topa na Veloj Straži (k 208)
- obalnu bitnicu 88 mm sa 4 topa na rtu Marinča rat[68]

Od dijela topova preuzetih u Rogoznici i obalnih topova na otoku Šolti Zapovjedništvo HRM 20. rujna ustrojava Obalnu topničku bitnicu 88 mm Marinča rat (otok Šolta), 24. rujna Obalnu topničku bitnicu 85mm Ražanj (otok Brač), a 1. listopada 1991. Obalne topničku bitnicue Kašjuni i Duilovo (Split). Bitnica 88 mm Marinča rat je 1. listopada 1991. popunjena osobljem iz Splita, a šoltanske postrojbe HV-a pružaju im logističko i drugo osiguranje. O zarobljavanju postrojbi 118. topničke grupe JRM sa Zapovjedništva u Rogoznici tadašnji zapovjednik Ratne Luke Šibenik admiral Ante Budimir je rekao:

[67] Zoran GILIĆ , Napuštanje OAB Smokvica , Ničiji heroji Jadranskog mora II , Beograd 2024.str 364

[68] Bogdan ŠUŠNJAR, Oba dva, oba dva su pala, Split 2005, str. 14 - 22

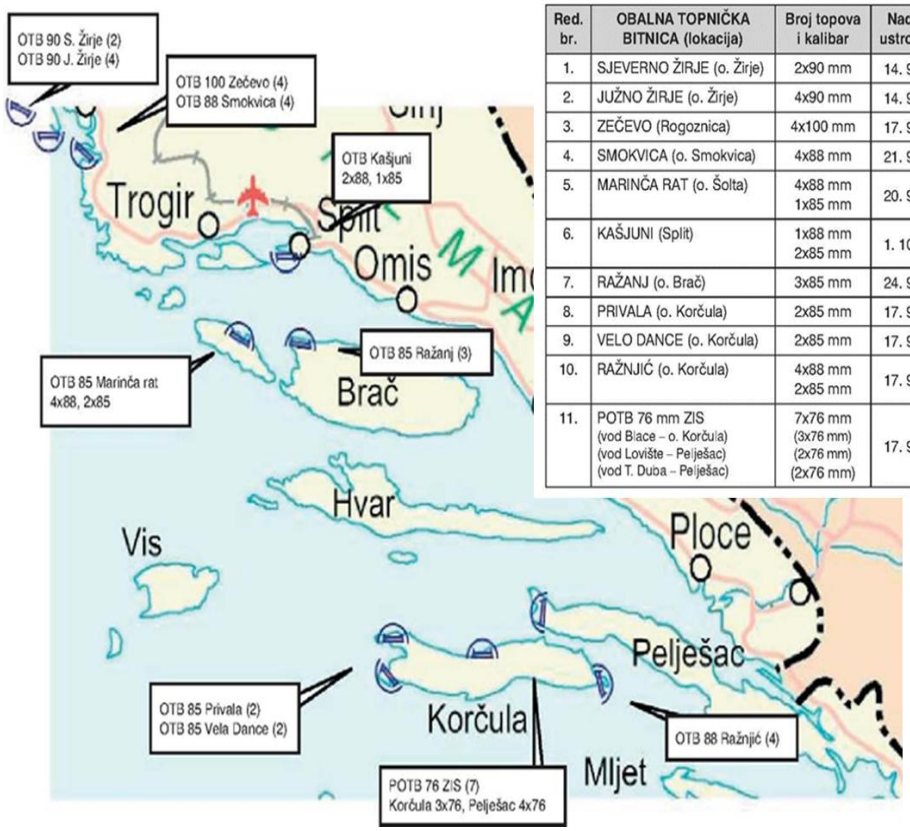
Tada je u potpunosti uništena 118. Obalno-topnička grupa s zapovjedništvom u Rogoznici. Neki dijelovi te topničke grupacije su u potpunosti prešli u sastav HV (HRM) s ukupnim ljudstvom i naoružanjem: Topnička bitnica Južno Žirje s zapovjednikom gosp. Baltićem, u čijem je sastavu bilo osam (8) topova 90 mm i nekoliko desetina tisuća topovskih granata, Obalna bitnica Šolta s osam (8) topova 88 mm i ukupnim streljivom predao je gosp. Marković, a mi smo istu popunili s ljudstvom. Radilo se o bitnici u čijem je sastavu bilo četiri (4) topa 88 mm na Marinča Ratu i četiri (4) pokretna topa 88 mm, te isto nekoliko desetina tisuća topovskog streljiva. Četiri pokretna topa bili su iz sastava Obalne bitnice Pelegrin (o.Hvar) i tri (3) topa iz te bitnice prebačena su na o. Brač, gdje su djelovali u sastavu Obalne bitnice Ražanj, a jedan (1) top je ostao na Veloj Straži i s te lokacije djelovao je sve do razbijanja blokade Splita 15. studenog 1991., kada je i taj top premješten na Južno ratište. U Rogoznici je zarobljeno zapovjedništvo 118. obalne artiljerijske grupe (OAG), dovedeno je u Zapovjedništvo obrane Grada Šibenika, te su svi pripadnici zapovjedništva pušteni kućama, dok su vojnici zadržani u Primoštenu Burnom i kada su se stvorili sigurnosni uvjeti, pušteni su kućama.

U Rogoznici je zarobljena jedna bitnica topova 130 mm s kompletnom opremom iz sastava 142. obalnog pokretnog diviziona, a ostale dvije bitnice iz tog diviziona bile su u Trbovlju i njih su uzeli četnici iz Knina, kao i streljivo za sve topove koje se nalazilo u Žitniću. Preuzimanjem streljiva u Žitniću od strane četnika bio je povod da Šibenčani zahtjevaju predaju sve opreme i naoružanja postrojbama HV-e iz skladišta na Ražinama i Šubićevcu. Tom prilikom u sastavu HRM ušla su i dva (2) radara „SNAR". To su nišanski radari za obalno topništvo, jedan je djelovao na Zečevu, a drugi na o.Šolti (Marinča Rat). U sastav Hrvatske ratne mornarice ušlo je ukupno pet (5) bitnica, odnosno 24 topa od 88 i 90 mm, te 8 topova 85 mm, tako da su svi položaji od o. Hvara do Samogradskih Vrata kontrolirale i uspješno branile postrojbe Obalskih baterija HRM.

Izjava 22. admiral Ante Budimir o zarobljavanju postrojbi 118. topničke grupe JRM [69]

Pješačka bojna obrane općine i MUP Korčula 15. rujna preuzimaju vojarne na otoku Korčuli, Nakon ustrojavanja pješačke bojne 17. rujna ustrojene su Obalne topničke bitnice 88 mm Ražnjić, 85 mm Privala, a nakon osposobljavanja topova dijala topova i pokretna topnička bitnica 76 mm M 42 ZIS.

[69] Mate Ćurić , Razgovor admiralom Antom Budimirom u povodu 19. obljetnice osnutka HRM;hkv.hr 21. 9.2010

Red. br.	OBALNA TOPNIČKA BITNICA (lokacija)	Broj topova i kalibar	Nadnevak ustrojavanja	U SASTAVU POSTROJBE
1.	SJEVERNO ŽIRJE (o. Žirje)	2x90 mm	14. 9. 1991.	MUP ŠIBENIK
2.	JUŽNO ŽIRJE (o. Žirje)	4x90 mm	14. 9. 1991.	
3.	ZEČEVO (Rogoznica)	4x100 mm	17. 9. 1991.	113. brigada HV-a
4.	SMOKVICA (o. Smokvica)	4x88 mm	21. 9. 1991.	
5.	MARINČA RAT (o. Šolta)	4x88 mm 1x85 mm	20. 9. 1991.	IZRAVNO POD ZAPOVIJEDANJEM ZAPOVJEDNIŠTVA HRM-a
6.	KAŠJUNI (Split)	1x88 mm 2x85 mm	1. 10. 1991.	
7.	RAŽANJ (o. Brač)	3x85 mm	24. 9. 1991.	
8.	PRIVALA (o. Korčula)	2x85 mm	17. 9. 1991.	ZAPOVJEDNIŠTVO OBRANE OPĆINE KORČULA
9.	VELO DANCE (o. Korčula)	2x85 mm	17. 9. 1991.	
10.	RAŽNJIĆ (o. Korčula)	4x88 mm 2x85 mm	17. 9. 1991.	
11.	POTB 76 mm ZIS (vod Blace – o. Korčula) (vod Lovište – Pelješac) (vod T. Duba – Pelješac)	7x76 mm (3x76 mm) (2x76 mm) (2x76 mm)	17. 9. 1991.	

Zemljovid 13 . Obalne topničke bitnica ustrojene do 01. listopada 1991. .

Prije napuštanja vojarni neprijatelj je izuzimanjem zatvarača, oštećenjem ciljničkih sprava i instrumenata onesposobio za djelovanje više topova u čemu su pomogla naša brodogradilišta. Zpažen doprinos u osposobljavanju naoružanja i tehnike dali su radnici Remontnog brodogradilišta u Šibeniku i korčulanskih brodogradilišta Greben u Vela Luci, Radež u Blatu Inkobrod u Korčuli.

Radnici Remontng brodogradilišta u Šibeniku su 4. svibnja 1991. zauzeli poduzeće koje je bilo pod JNA-om i stavili ga u službu nove hrvatske vlasti. Sve ratne brodove koji su bili na popravku (više od 30), onesposobili su, tako da nisu mogli ući u sastav flote JRM, a poslije toga su ih zakratko osposobili za ulazak u sastav Pomorskih snaga HRM. O djelovanju radnika Remontng brodogradilišta u Šibeniku direktor poduzeća puk Andrija Gerbec je zapisao :

Radnici poduzeća među prvima su digli hrvatsku zastavu – 4. svibnja 1991. godine. Šokirano zapovjedništvo VPS-a poslalo je u poduzeće specijalce koji su došli kod pok. p.puk. Marka

Marića. Nakon teških razgovora i urgencija puk. Baljkasa, p.puk. Anića i p.puk. Gerbeca, zapovjednik admiral Đuro Pojer povukao je specijalce... Radnici poduzeća odugovlačili su s remontom brodova, art. sredstava i motora. To je bilo uočljivo, te je dobivena zapovijed MTU – SSNO-a da se svakodnevno šalju izvješća o stanju brodova. Ta su izvješća bila puna laži i djelovala bi smiješno da situacija nije bila vrlo ozbiljna. Kad su u poduzeću osjetili da bi mogle uslijediti osjetnije sankcije, odlučeno je da se isporuči minolovac ML-141, koji je otplovio u Ploče. I prije rujanskog rata dio radnika je bio angažiran u Policijskoj upravi i 113. brigadi. Obavljali su mnoge poslove na obrani grada, održavali topove na Žirju, Zečevu i sl. Budući da tadašnji pretpostavljeni u Beogradu nisu bili točno informirani o aktivnostima djelatnika poduzeća, njihove plaće bile su redovito isplaćivane, sve do »rujanskog rata«...

Izvješće 16. Iz izvješća dipl. Ing Andrije Gerbeca: Brodoremontno poduzeće Šibenik u Domovinskom ratu[70]

Na isti je način radnici Veloluškog brodogradilišta Greben odugovlačili su s osposobljavanjem DJČ 613 za povratak u flotu JRM, kako bi ga kao prvi brod 14. rujna 1991 predali i dovezli u sastav flote (Pomorskih snaga) HRM. Kako je jugovojska prije svog povlačenja onesposobila većinu topova, oštećene topove trebalo je osposobiti koristeći sva raspoloživa i dostupna sredstva. Jedan dio spremljenih zatvarača, njegovih djelova i ciljničkih sprava za topove pronađen je na otoku, dok su dio oštećenih ili nestalih zatvarača izrađivali meštri u otočnim brodogradilištima i svojim privatnim radionicama. Gospodin Majo Penjak tada je radio kao mehaničar u brodogradilištu Inkobrod u Korčuli i bio jedan od majstora sa zadaćom osposobljavanja uništenog naoružanja bivše JNA:

Kako su rješavani remonti ciljničkih sprava i daljinara? Mogu vam reći daje to bio veliki posao, jer smo od alata i materijala za rad imali jedno veliko ništa. Trebalo se uhvatit posla, kako bi ostali živi. Satnik Seretinek nam je donosio te izlomjene komade, objasnio što otprilike treba učiniti, a mi smo se pomoću elemenata strojeva, sjećanja iz škole i iskustvom ipak fantastično dobro snašli. Nismo imali mnogo, ali smo se uputili. Sami smo radili alate i proračune. To je bilo i najzanimljivije, jer pravit daljinare nije bio problem kada je proračun gotov. Kako su libele na topovima bile slomljene, poslije daljinara su se radile nove libele za topove. Pokušavali smo svakako, pa tako i sa epruvetama koje smo punili sa rakijom, vekijom… ali to nije valjalo. Taj je problem riješila moja pokojna mater. Slučajno je imala jedan mali privjesak za ključeve, na kojemu je bila jedna mala libela. To nam je dalo ideju, i

[70] Stjepan BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu , Zagreb 2007., str. 329.

kod korčulanskog meštra Antuna Brčića smo jedne noći rastavili nekoliko libela i montirali na topove. Ta su dva topa otišla u Lovište, odakle su prvi u bitci protiv brodova otvorili paljbu, koristeći naše libele – otkriva nam, u jednom novinskom razgovoru ovaj domišljati majstor zlatnih ruku, ističući zasluge i svojih kolega: Marka Šegedina – Jenda, Emila Mušića – Čorka, Julija Miline, Ljube Maslakovića te mnogih drugih.

Izjava 23. Majo Penjak o remontu ciljničkih sprava i daljinara na topovima [71]

Na zapadnoj strani otoka u brodogradilištu Radež izrađena su tri kompletna zatvarača za ZIS-eve te dva za topove 85 mm. Osposobljeni su svi topovi na ovom području, a svestranu je potporu svojim majstorima pružalo poduzeće Radež čiji su djelatnici bili angažirani danju i noću kako bi poslove oko njihova popravka završili u rokovima. Dok su radnici Inkobroda izrađivali daljinare i libele, radnici Radeža predvođeni Petrom Petkovićem izrađivali su nove zatvarače za topove.

Slika 43. Majo Penjak

Slika 44. Petar Petković - Pistulić

Na otoku Šipanu Civilna zaštita i MUP 18. listopada 1991. preuzimaju Obalnu topničku bitnicu 88 mm Šipan i odmah izvode popunu. U studenome na otocima Lošinju, Premudi i Molatu MUP i HV preuzimaju neke vojarne, a od zaplijenjenih topova 88 mm 20. studenoga ustrojavaju Obalne topničke bitnice Premuda (otok Premuda) i Bonaster (otok Molat). Do kraja 1991. (23. prosinca) ustrojena je i Obalna topnička bitnica 85 mm Pelegrin na otoku Hvaru. Većina obalnih topničkih bitnica uključena je u sastav HRM-a do kraja 1991., a preostale početkom 1992., kad se u pomorskim zapovjedništvima ustrojavaju obalne topničke

[71] Željko SERETINEK, Bitka za Jadran, Korčula 2007. str 47 i 48.

skupine. Na ustrojavanju i formiranju obalnog topništva u ZHRM-u u početku njegova stvaranja rade Franko Perković i Vatroslav Carev, a u drugoj polovini listopada ovu dužnost preuzimaju Ante Bilić i Josip Macanić. Uvjeti za početak operacije za konačno oslobađanje Jadrana sazreli su kada su gotovo sve obalne bitnice, koje je JRM prije svog povlačenja s obale i otoka onesposobila za djelovanje, bile stavljene u funkciju obrane akvatorija Republike Hrvatske.

RED BR	OBALNA TOPNIČKA BITNICA	BROJ I KALIBAR TOPOVA	USTROJENA	UKINUTA
1	MUZIL, Pula	4x88 mm	15.10.1992.	31. ožujka 2003.
2	PREMUDA, o. Premuda	3x85 mm	20.11.1991.	15. lipnja 1994.
3	BONASTER, o. Molat	3x85 mm	20.11.1991.	15. lipnja 1994.
4	SJEVERNO ŽIRJE	2x90 mm	14.09.1991.	srpanj 1992.
5	JUŽNO ŽIRJE	4x90 mm	14.09.1991.	30. studenog 2001.
6	ZEČEVO, Rogoznica	4x100 mm	17.09.1991.	Predata 308. PLOB 01.07.2008.
7	SMOKVICA, Rogoznica	4x88 mm	21.09.1991.	srpanj 1994.
8	MARINČA RAT, o. Šolta	4x88 mm	20.09.1991.	31. srpnja 1995.
9	KAŠJUNI, Split	4x88 mm	01.10.1991.	srpanj 1992.
10	DUILOVO, Split	4x85 mm	01.10.1991.	16. lipnja 1993.
11	RAŽANJ, o. Brač	3x85 mm	24.09.1991.	16. lipnja 1993.
12	PELEGRIN, o. Hvar	2x85 mm	23.12.1991.	23. lipnja 1993.
13	SMOKOVO, o. Vis	3x85 mm	16.07.1992.	31. ožujka 2003.
14	VELJE MORE, o. Lastovo	3x85 mm	01.07.1992.	siječanj 2007.
15	PRIVALA, o. Korčula	2x85 mm	17.09.1991	lipanj 1992.
16	VELO DANCE, o. Korčula	2x85 mm	17.09.1991.	lipanj 1992.
17	RAŽNJIĆ, o. Korčula	4x88 mm	17.09.1991	30. studenog 2001.
18	Pokretna OTB 76 mm M42 ZIS, o. Korčula, p/o. Pelješac	7x76 mm	17.09.1991.	lipanj 1992.
19	GOLI, o. Mljet	4x88 mm	01.04.1992.	30. studenog 2001.
20	GRUJ, o. Mljet	3x76 mm	17.06.1992.	31. ožujka 2003.
21	ŠIPAN, o. Šipan	4x88 mm	18.10.1991.	30. studenog 2001.
22	PETKA, Dubrovnik	2x85 mm	03.03.1992.	lipanj 1992.
23	MOLUNAT, Dubrovnik-Konavle	6x85 mm	17.06.1992.	31. ožujka 2003.

Tablica 6. Obalne topničke bitnice HRM-a ustrojene tijekom Domovinskog rata[72]

[72] Jozo GRGIĆ, Stjepan BERNARDIĆ, Željko SERETINEK, Ivan VUKOVIĆ, Povjesnica HRM , Split 2011., str. 238

Operativnim rasporedom obalnog topništva, postrojbe HRM dovedene su u taktički povoljniji položaj u odnosu na flotu JRM, jer je po brodovima gotovo uvijek bilo moguće djelovati iz više pravaca. Posebno iznenađenje za neprijatelja trebalo je postići ustrojavanjem pokretnih obalnih bitnica koje su po neprijateljskim brodovima mogle djelovati s položaja s kojih oni to nisu očekivali.

Do odlučujućih bojeva u Splitskom i Korčulanskom kanalu borbeno su djelovale bitnice

- OTB Žirje: od 16. do 20. rujna – borbeno djeluje po skupinama brodova ispred Šibenika i ciljevima oko Šibenskog mosta u potpori 113. brigadi ZNG-a.
- OTB Zečevo posebno se istaknula obaranjem 4 zrakoplova i helikoptera i
- OTB Brač koja je 12. studenoga paljbeno djelovala po PT-72 (istodobno kad su po njemu djelovalii i diverzanti HRM-a s otoka Brača).

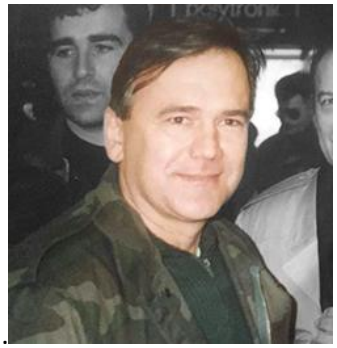
Slika 45. Na položaju OTB 90 mm Žirje

3.6. USTROJAVANJE POSTROJBI PROTUZRAČNE OBRANE (PZO)

Ustrojavanje postrojbi PZO HRM na području Splita otpočelo je 21.rujna 1991. godine kada se pristupilo osposobljavanju PZ sredstava zarobljenih od JNA.
Dana 15.10.1991. ustrojen je Laki topnički divizion (LTD PZO) namijenjen za PZO Splita uključujući i zrakoplovnu luku Split.
U sastavu diviziona nalazilo se 13 topova 40 mm (Bofors D-60 i Ml) i 3 PZ topa 0erlikon 20/3 mm A4. Situaciju u zraku divizion je pratio slušanjem vala obavješćivanja, kojeg je emitirao Regionalni centar za obavješćivanje.
Pored LTD-a PZO od raspoloživih sredstava ustrojena su i tri samostalna voda PZO, i jedan vod u sastavu OTB "Kašjuni'.
Laki topnički vodovi (ltv) su bili raspoređeni prema slijedećem:

- ltv PZO pri stožeru TO Omiš - namijenjen za PZO hidrocentrale "Zakučac",
- ltv PZO pri stožeru TO Trogir - namijenjen za PZO brodogradilišta "Jozo Lozovina¬ Mosor"-Trogir,
- ltv PZO pri stožeru TO Solin - namijenjen za PZO trafostanice "Konjsko",
- ltv PZO u sastavu OTB "Kašjuni" - namijenjen za PZO paljenog položaja bitnice.

Svi paljbeni položaji i zapovjedna mjesta diviziona i vodova bili su u potpunosti uređeni.
Zapovjednik diviziona bio je Boris Predovan, a zadužen za ustrojavanje i organizaciju PZO u ZHRM bio je Nikola Bokšić. O tome kako je započeo s ustrojavanjem PZO u HRM i kako je organizirao PZO grada Splita brigadir Nikola Bokšić je rekao:

Slika 46. brigadir Nikola Bokšić

Javio sam se Letici koji mi je rekao da sam mu došao u pravom trenutku. Neprijatelj će, kazao je, vjerojatno preko aerodroma pokušati izvući dio najskupocjenije vojne opreme koja se nalazi u Divuljama. Potrebno je s ljudima koji su pozvani preko Radio Splita i koji su se javili kao dragovoljci te topovima koji se nalaze na TTTS-u oformiti postrojbu protuzračne obrane, te do jutra organizirati obranu aerodroma. Pitao sam se kako će to izgledati?
Javili su se dragovoljci, momci su došli, tko zna što znaju, ali

kad sam tijekom noći vidio s kakvim entuzijazmom i voljom ti ljudi rade, a javili su se sami, shvatio sam da taj rat, koliko god bude trajao, moramo dobiti jer narod koji tako krene, s takvom mladosti i takvom voljom, nije moguće pobijediti. Tijekom noći smo stvorili postrojbu i nije bilo lako jer su neprijatelji topove onesposobili, povadili su dio vitalnih dijelova, a naši ljudi su to kombinirali, prebacivali dijelove s jednog na drugi, bila je to nevjerojatna snalažljivost. Došli smo na kotu Plano iznad aerodroma Resnik, taman je svitalo. Neprijatelji su iz Divulja tijekom noći minobacačima to stalno tukli. Kada smo došli gore sve je mirisalo na barut od granata. Bojao sam se da mi ljudi ne pobjegnu ili da netko ne pogine. Razmišljao sam: 'Ljudi moji, je li ovo ludost ili hrabrost ili jedno i drugo?' Naši su brzo postavili topove, a ovi iz Divulja ne pucaju. Računao sam da je važno da postavimo topove jer ako oni zapucaju po nama i mi ćemo po njima, pa što bude. Međutim, oni ništa. Njihov zapovjednik iz Divulja, umjesto da nas je jednim plotunom poklopio, zove načelnika Općine Kaštela i govori da mu nije drago što smo došli iznad njih i da ih okružujemo. Očito su se oni više bojali nas nego mi njih. To su jedni od prvih uspjeha mornarice.... Bilo je uzbuna, ali se Splićani ne pitaju kako to da nikada niti jedan avion nije nadletio Split? Zato što je Split imao izvanrednu protuzračnu obranu. Bile su topničke bitnice na Turskoj kuli, na Visokoj, na Bačvicama na samoj punti prema moru ima i danas betonski krug gdje je bio postavljen top, a raketni prijenosni sustav Strela-2M bili su na zgradi Koteksa i na zgradi Slobodne Dalmacije. Grad je bio izvanredno branjen i četnici su to znali jer su imali svoje ljude koji su im dojavljivali i avijacija se nikad nije usudila nadletjeti Split. Grad je obranjen sistemom odvraćanja, a to je najefikasniji način. Kada je netko moćan, jak i dobro organiziran, nitko ga neće napasti jer nitko ne voli velike gubitke, a posebno avijacija. To je velik i značajan uspjeh mornarice S tugom se sjeća i 24. rujna 1991. kada su neprijateljski rafali zaustavili život mladog Josipa Vranića, dragovoljca i pripadnika postrojbe PZO.

Izjava 24. brigadir Nikola Bokšić o ustrojavanju PZO u HRM i organizaciji PZO grada Splita [73]

Po preuzimanju topova na TTS-u dana 23.09.1991. je zaposjednut paljbeni položaj na Kašjunima sa dva PZ topa 40 mm M1A1, prvi top je bio na mjestu sadašnjeg spomenika, a drugi 60 m južno. Zadaća topničkog voda bila je osiguranje minske prepreke ispred RL Lora i spriječavanje snabdjevanja brodova TG Kaštela u Splitskom kanalu iz vojarne JRM u Divuljama.

[73] Ines Brajević: Bilo je uzbuna, ali se Splićani ne pitaju kako to da nikada niti jedan avion nije nadletio Split, Dalmatinski portal 05.08.2020.

Sutradan 24. rujna 1991. došlo je do paljbenog djelovanja između brodova JRM i lakog topničkog voda PZO u kojemu je (na 1. topu) poginuo 21 godišnji ciljač Josip Vranić . O situaciji u kojoj je došlo do pogibije, zapovjednik voda (i 2. topa) Boris Predovan je izjavio:

Slika 47. Josip Vranić
PZO Kašjuni, poginuo 24.9. 1991.

Ujutro 24. 9. 1991., oko 10.00 sati, postrojba je otvorila paljbu na neprijateljski patrolni čamac koji je bio udaljen od obale 2,5 milje. Neprijateljski patrolni čamac nije uzvratio paljbu. Oko 13.00 sati istog dana iz pravca Divulja prema Braču probijao se neprijateljski desantni čamac koji je otvorio paljbu na paljbeni položaj postrojbe. Bio je na udaljenosti oko tri milje od obale kad je postrojba uzvratila paljbu. Prilikom bojnog djelovanja, poslije ispaljenih 4-5 granata, na jednom se oruđu pojavio zastoj. Drugo je oruđe djelovalo s 8-10 granata i u tom se trenutku raznivelirao protuzrakoplovni top. Zbog nemogućnosti otklanjanja zastoja te vrste i precizne paljbe s neprijateljskog ratnog broda i brodova stacioniranih u Splitskom kanalu, postrojba je povučena u zaklon. Tada je smrtno ranjen Josip Vranić.

Izjava 25. Zapovjednik 66. ltrd brg Boris Predovan o okolnostima pogibije Josipa Vranića [74]

Josip Vranić bio je prvi poginuli pripadnik HRM u Domovinskom ratu.

Slika 48. Top PZO 40 mm Bofors na položaju Kašjuni

Pogibiji Josipa Vranića prethodilo je djelovanje topnika sa Marjana po TČ-215 i DJČ o čemu je Zapovjednik TG Kaštela kbb Zoran Gilić napisao:

[74] Bernard VULETIĆ, PZO Dalmacije 91 - 92., Zagreb 1996.

Napad je izvršen u 7.50 sati, za vreme plovidbe TČ-215 iz Kaštelan skog zaliva za Splitski kanal, sa Brda Marjan. Vatreni položaj topova kalibra 40 mm nalazio se na asfaltnom putu koji sa južne strane Marjana vodi od Okeanografskog instituta prema vrhu brda. Neprijatelj je ispalio 10-15 granata, a TČ-215 pogođen je jednim pancirnim zrnom u sam krmeni deo u predelu vodene linije, zbog čega je voda prodrla u krmeni sudarni prostor, ali nije pričinjena veća šteta ... U popodnevni satima napadnut je i DJČ tokom plovidbe u akvatoriji južno od poluostrva Marjan, streljačkim i lakim protivavionskim naoružanjem, i pritom je na brodu ranjen jedan starešina ... Sa RTOP iz sastava Taktičke grupe osmotren je vatreni položaj neprijatelja koji je dejstvovao na TČ-215, pa je po tom položaju izvršeno uspešno protivdejstvo. Na mestu dejstva topovnjače videla se snažna eksplozija, a zatim i visok stub dima. Pošto smo u građanskom ratu u Hrvatskoj prisluškivali veze obaveštavanja i javljanja neprijatelja, saznali smo da je naše protivdejstvo na napade bilo efikasno i da je neprijatelj pretrpeo gubitke u ljudstvu i naoružanju.

Izjava 26. kbb Zoran Gilić Zapovjednik TG Kaštela o napadu sa Marjana na TČ-215 i DJČ [75]

Slika 49. Na položaju teške strojnice na Marjanu

Slika 50. Na položaju topa 4o mm kod aerodrom Resnik

[75] Zoran GILIĆ , Napad na TČ-215 i DJČ, 24. 9. 1991, Ničiji heroji Jadranskog mora II , Beograd 2024.str 365

3.7. USTROJAVANJE ODJELA ZA PODVODNA DJELOVANJA HRM

Uvjeti za ustrojavanje prvih postrojbi u sastavu Odjela za podvodna djelovanja HRM, stvoreni su nakon oslobađanja prvih vojarni od kojih je najviše oružja i opreme za ustrojavanje postrojbi Zapovjedništvo HRM pribavilo od 14 – 17. 09. 1991. poslije oslobađanja skladišta i vojarni u akciji Zelena tabla – Male bare u Pločama. Pri ZHRM-u je 16. rujna 1991. s radom započela minerska grupa HRM-a, koja je odmah angažirana na razminiranju skladišta podvodnog oružja u Tatinjama i streljiva u Malim Barama.[76]

Uskoro se ustrojavaju i ostali odjeli i postrojbe za podvodna djelovanja:

- minska skupina (16. rujna 1991.),
- diverzantski odred (1. listopada 1991.),
- odjeljenje za pomorski promet (2. listopada 1991.),
- protuminski odred (10. listopada 1991.),
- logistička baza za potporu podvodnih djelovanja.

Budući da su se postrojbe međusobno potpomagale i zajednički djelovale, od navedenih postrojbi 4. listopada 1991. utemeljen je Odjel za podvodna djelovanja HRM-a na čelu sa zapovijednikom kfr. Stjepan Bernadićem. Do kraja listopada 1991. u sastav postrojbi čine:

- Zapovjedništvo (8 pripadnika)
- 55 mornaričkih diverzanata na čelu sa zapovjednikom Milom Čatlakom
- 8 podvodnih diverzanata (ronioca) i 42 protuminska ronioca sa zapovjednikom Draganom Stipkovićem
- 25 skipera – voditelja plovila,
- 8 djelatnika iz pomorske baze za potporu djelovanja Odjela.

koordinatori za pomorski promet bili su

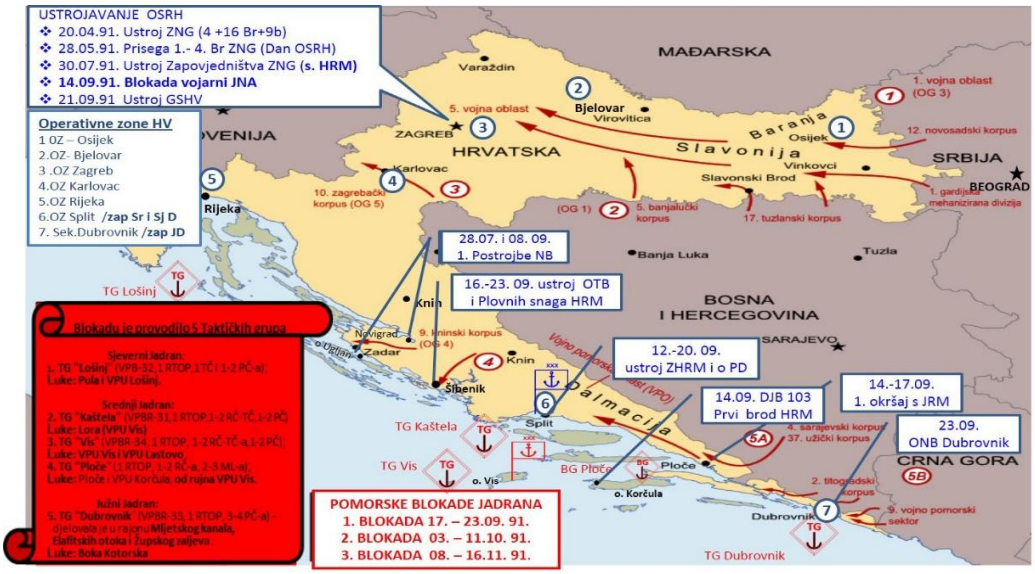
- za srednji Jadran Tonči Bulić
- za južni Jadran bio je mr. Tihomir Luković

[76] Boško Antić, Sredstva koja su ostala u RM Republike Hrvatske, Ničiji heroji Jadranskog mora I , Beograd 2024, str 320 Od minskog naoružanja zauzeto je: 482 mine SAG-2 i 80 mina AIM-M-7 iz skladišta u Pločama. Ostala su i dva sistema za uništavanje mina PAP-104, radionička oprema i minolovke.

3.7.1. Održavanje pomorskog prometa

Odluka o ustrojavanju i održavanju pomorskog prometa u Zapovjedništvu HRM-a donesena je 1. listopada 1991. a izvršenje te zadaće Zapovjednik HRM povjerio je Stjepanu Bernardiću. Još prije ustrojavanja Zapovjedništva HRM-a pomorski prijevoz već je bio organiziran za potrebe evakuacije ljudi i materijalnih dobara iz najugroženijih u šibenskom i zadarskom zaleđu. Krajem srpnja i početkom kolovoza u organizaciji 112. zadarske brigade prevezene su dvije bojne 4. brigade i dijelovi 112. brigade u području Novigradskog mora. U toj akciji korišteni su brodovi, iz Flotile mješovitih brodova Novigradskog mora u čijem sastavu je bilo 10 - tak ribarica mobiliziranih u Novigradu, 10 brodova poduzeća SAS i nekoliko brzih brodova i glisera iz Zadra. Flotilom je upravljao Mate Blašković, a brodovima vlasnici plovila.

Početkom rujna u Kalima djelovao je Odred naoružanih brodova. Prema izrađenom ustroju ONB se sastojao od zapovjedništva, odreda veze i grupe brodova u kojoj je bilo 3 naoružana tunolovca i 3 naoružana glisera. ONB Kali i istaknuo se u borbenim akcijama protiv brodova JRM , provodeći borbeni nadzor teritorija od Premude do Murterskog mora.

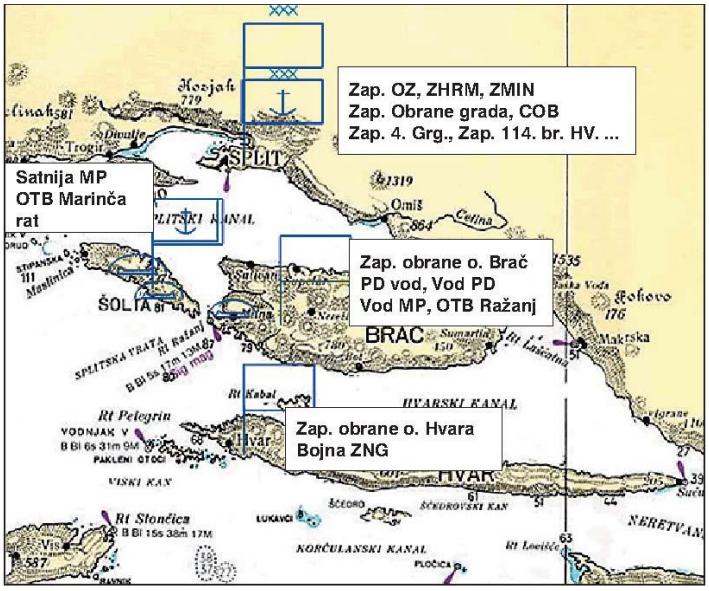

Zemljovid 14 . Ustrojavanje prvih postrojbi HRM

Što se tiče zadaća HRM-a u ostvarenju pomorskog prijevoza, težište je bilo na potpori stanovništvu srednjodalmatinskih otoka i probijanju pomorske blokade na području Splita i okolnih otoka koje je JRM nadzirala brodovima iz sastava TG Kaštela

3.7.1.1. Pomorski promet na srednjem Jadranu

Najveće potrebe prijevoza na srednjem Jadranu bile su prema otocima Braču, Hvaru i Šolti, gdje je stanovništvo najbrojnije. Pored toga tu su nastajale postrojbe HRM-a koje su se pripremale za očekivana bojeva djelovanja. Stoga je Zapovjedništvo HRM-a odlučilo da se za potrebe prijevoza prema tim otocima angažiraju brodovi iz ACY marine u Splitu, koji svojom brzinom i opremljenošću mogu udovoljiti i najsloženijim zadaćama.

Zemljovid 15. Postrojbe HRM i OO na području Splita

Osnovu ove male flote činila su tri broda tipa PRINCESS-36 (izrađeni od staklo-plastike, dužine 12 m, a mogli su razvijati brzinu oko 40 čvorova) i dva broda švercera (brodovi nepoznatog tipa koji su mogli razvijati brzinu i do 70 čvorova). Brodovi su 2. listopada izvučeni iz ACY marine, u čijoj se neposrednoj blizini u to vrijeme nalazila Komanda VPO JRM-a. Odatle su bili prebačeni u lučicu Zenta, odakle su isplovljavali na svoje zadaće prema Braču i Hvaru. U tome im je pružala pomoć postrojba iz Trogira, koja je svojim brodovima održavala promet prema otocima Drveniku i Šolti .

Tako je HRM već sredinom listopada opskrbljivala sve postrojbe na otocima Braču, Hvaru i Šolti.. Uobičajene rute u održavanju veze kopno-otoci-kopno bile su:

1.) Split – uz obalu prema Omišu – o. Brač,
2.) Trogir – svjetionik Galera – Drvenik Mali – uz obalu o. Šolte do uvale Maslinica,
3.) Otok Šolta – Milna na o. Braču – kopnom do Povije – Zimice – Split,
4.) Otok Hvar – otok Brač (ili Hvar – kopno).

Kako je ustrojena i izvršavala svoje zadaće ova postrojba kbb Stjepan Bernardić je zapisao:

Slika 51. kf Tonći Bulić

Uredu za obranu i drugima postavio sam dva zahtjeva: HRM za potrebe prijevoza traži brodove s potrebnim karakteristikama i ljude koji ih mogu voziti. Odgovor koji smo dobili bio je općenit i govorio je o tome da se za svoje potrebe sami snađemo, da izaberemo što nam se sviđa, a da će iza nas stajati Ured za obranu. ... Razgovaralo se s kapetanima lučica u Splitu (Zenta, Lučica, Špinut, Mornar, ACI marina) o njihovim potencijalima, pregledane su liste plovila u Uredu za obranu i u Hrvatskom registru brodova, a pregledani su i jugo-registri po lučkim kapetanijama i pomorskim poduzećima...

Odlučeno je da osnovu ove male »flote« čine tri glisera, tipa »Princess-36«, izvanredne građe, dizajna, ljepote i brzine. Ljudi koji su do tada vozili i održavali ove brodove, dragovoljno su se stavili na raspolaganje HRM-u. Bili su to iskusni pomorci, profesionalci, iza kojih je bilo mnogo prevaljenih milja u svim uvjetima i puno popravljenih motora. U ovom poslu najviše su bili angažirani: Tonči Bulić, Tihomir Božić, Igor Pezelj, Ivo Oštrić, Nenad Paut, Dinko Dragičević, Milan Radović, Čedomir Božić i Davor Švragulja. Ovu ekipu, koja se srećom sama stavila na raspolaganje, izabrao sam iz mnoštva drugih, preporučenih i nametnutih. Zapovijedanja ovim odjeljenjem nije bilo u pravom smislu te riječi, a većinom aktivnosti koordinirao je Tonči Bulić, koji je radio kao glavni menadžer za operativu u ACI marini u Splitu

Izvješće 17. O ustroju postrojbe za održavanje pomorskog prometa na srednjem Jadranu[77]

Uz splitsku, djelovala je i postrojba iz Trogira pod zapovjedništvom Cvejića – Cveje, koja je svojim sredstvima održavala promet od obale kopna prema otocima Drveniku i Šolti. Hvarani i Bračani su većinu svojih potreba rješavali sami, organiziravši redovitu noćnu liniju između luke Povlja i luke Mimice na kopnu nedaleko od Omiša. Ova »bračka veza« uskoro se tako uhodala da je bila nastavljena kopnenim putem do Milne i predstavljala gotovo redovnu »prugu«. Tijekom 1991. brodovi HRM-a na području srednjodalmatinskog otočja prevalili su oko 1.150 milja bez ijednog kvara, zastoja ili gubitka

[77] Stjepan BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu , Zagreb 2007., str. 168 -172.

3.7.1.2. Pomorski promet na južnom Jadranu

Opći napad JNA na područje tadašnje općine Dubrovnik započeo je 01. listopada 1991. a odluka o organizaciji prijevoza streljiva i opreme u Dubrovnik morskim putem donesena je u ZHRM-u 2. listopada 1991. Tako je Zapovjedništvo HRM preko zapovjednika RL Ploče u razdoblju od 2. do 4. listopada na poluotoku Pelješcu u Stonu ustrojilo Zapovjedništvo RL Ston sastava: zapovjednik Zoran Šimić, dozapovjednik Jadranko Antičević, Ivan Narcaj, Perica Mijović – Dugi i Marina Mihočević. Ovo zapovjedništvo imalo je zadaću održavati u Brocama (na p/o Pelješcu) pomorsku bazu za prijevoz ljudi i roba u Dubrovnik. Za ove potrebe iz Splita je u Ston stigla skupina od 13 pomorskih diverzanata, a bila su prebačena i tri gumena broda s izvanbrodskim motorima Johnson. Na zadaći je bilo angažirano i nekoliko glisera tipa formula te dva velika gumena broda Atlantske plovidbe iz Dubrovnika. Kada je 4. listopada okupirano mjesto i luka Slano, osim pomorske bila je prekinuta i jedina kopnena komunikacija grada Dubrovnika s ostatkom Republike Hrvatske. Kako je izvršeno prvo prevoženje naoružanja i opreme prema Dubrovniku zapovjednik RL Ston Zoran Šimić je izjavio:

Slika 52. zap. RL Ston Zoran Šimić

Dana 03. 10. u toku noći došla su nam u Ploče dva kamiona naoružanja i streljiva iz Sinja za Dubrovnik, ali nisu mogla dalje pošto je došla informacija da je Grad odsječen i da su četnici izašli na magistralu kod Slanog. Iz Dubrovnika je tijekom noći uspio proći saborski zastupnik Neven Jurica sa vozačem, te jedna policijska kola sa dvojicom policajaca. Oni su nam opisali situaciju, pa smo kamione sa novim vozačima i policijskom pratnjom uputili za Dubrovnik. Medutim, došli su do Stona, jer dalje nije bilo moguće ići, i to su naoružanje ostavili u Stonu. Tada je admiral Letica poslao dragovoljce iz Splita: Nenu Roju, Matu Marčelju i Tripu Sindika, koji su gumenim čamcem naoružanje prebacili za Grad. Uspjeli su doći do Šipana i Lopuda , a to je ujedno bio početak pomorskog transporta iz Stona prema Dubrovniku.

Izjava 27. Zapovjednik RL Ston Zoran Šimić o prvom prevoženju naoružanja i opreme [78]

Zapovjednik skupine pomorskih diverzanata Split, koja je na svoju prvu redovnu zadaću

[78] Oliver PEZO, Zagonetka pobjede, Dubrovnik 2015. str. 211

krenula 5. listopada 1991. , bio je dr.sc. Tihomir Luković, a njegov pomoćnik Ante Ondini Ubrzo su brodovi JRM-a počeli predstavljali stalnu prijetnju u prolazima Mali i Veli Vratnik (između poluotoka Pelješca i o. Šipana), pa je pomorski promet prema Dubrovniku doživio je malu reorganizaciju. Ustrojavaju se dvije skupine brodova. Prva skupina prevozila je materijal na ruti Broce (poluotok Pelješac) – Luka (s/i o. Šipana), gdje bi ljude i sredstva preuzimala druga skupina iz sastava odreda naoružanih brodova Dubrovnik, koja ih je prevozila u grad Dubrovnik. Kako je ustrojio i kako je djelovala njegova skupina dr.sc Tihomir Luković je rekao:

Slika 53. dr.sc Tihomir Luković

Moja šesteročlana ekipa uzela je tri gumenjaka iz jedne trgovine na revers, a vojska nam je dala još jedan. S tim smo gumenjacima otišli u Broce u vrijeme kad su se neprijatelji već spustili u Slano, a mi smo s mora gledali kako pale kuće. Jednu po jednu. Kao da su željeli što više u tome uživati." U Brocama su bili smješteni u vikendici pokojne Ane Paparella. Ona im je bez razmišljanja ustupila vlastitu kuću, na kojoj se danas nalazi spomen-ploča o utemeljenju postrojbe."Kad god bismo napravili neki pokret, po nama se otvarala neprijateljska vatra iz tenkova i ostalih sredstava s ceste pa smo zbog toga uvijek , bili u gumenim odijelima te skakali u more. Mještani su bili fantastični, kuhali su nam, čistili čamce, davali sve što su imali. S obzirom na to da su neprijatelji po danu pucali po nama, kretali smo se noću, a ja sam uvijek bio u prvom čamcu. Kretali smo se uz kopno da nas ne uhvati radar, bez obzira na to što su oni imali dobru tehniku. Čim bismo izišli na otvoreno, vidjeli bismo kako se pali lampa na tenku, ta druga rasvjeta na Mljetu, i počeli bi djelovati po nama." Nakon što bi Luković, vozeći se sam u gumenjaku provjerio prohodnost rute, za njim bi se zaputili i ostali do Šipanske Luke, odakle su mještani malim kultivatorima prevozili dalje u Suđurađ ono što bi dovezli. Od Suđurđa pa do Dubrovnika djelovao je Odred naoružanih brodova. Zajedno smo radili i dobro surađivali.

Izjava 28. dr.sc Tihomir Luković o djelovanju skupine pomorskih diverzanata u Brocama[79]

U svrhu pomoći diverzantima i osiguranja prometa na relaciji Pelješac – Šipan, Zapovjedništvo RL-a Ston ustrojilo je i opslužnu skupinu koju je činilo 10 mornara z Stona i Broca na čelu sa zapovjednikom Antom Bulicom. Organizaciju i osiguranje prometa ljudi i roba na Šipanu provodili su pripadnici: satnije Elafiti, obalne topničke bitnice Šipan i desetine obalnog motrenja iz mornaričkog odreda Dubrovnik. Oni su traktorima organizirano prevozili ljude i

[79] Željko STIPANOVIĆ: Nakčakše se brani ono što se voli,Hrvatski vojnik br.669, 15.11.2022

materijalna sredstva iz Šipanske Luke do luke Suđurađ (jugozapad o. Šipana).

Zemljovid 16. Pomorsko promet ka Dubrovniku

Osim pripadnika mješovitih mornaričkih odreda Pelješac i Dubrovnik, pomorski promet brodovaJRM-a ka Pelješcu svojim minama zapriječili su i mineri HRM-a. Mine su bile postavljene između Pelješca i Šipana prolazima Mali i Veli Vratnik.

Kroz pomorsku blokadu JRM-a pomorski prijevoz od o. Šipana prema Dubrovniku provodio je odred naoružanih brodova (ONB) Dubrovnik. Njihovo pomorsko umijeće posebno je dolazilo do izražaja kad je potkraj listopada osvajanjem svih mjesta u Dubrovačkom primorju JNA potpuno zatvorila obruč oko grada Dubrovnika, kako s mora tako i s kopna.

Obranu Elafitskih otoka: Šipana, Lopuda i Koločepa i protudesantnu obranu šireg područja grada Dubrovnika, organiziralo je zapovjedništvo Mornaričkog odreda Dubrovnik (Mod) koji je ustrojen 01. studenog 1991. Pored zapovjedništva i logističkih postrojbi u svom sastavu odred je imao: postrojbu obalnog motrenja i obavješćivanja, vod mornaričke policije, odred naoružanih brodova, tri satnije mornaričkog pješaštva (Grad, Elafiti i Mljet) postrojbe obalnog topništva na Šipanu, Mljetu i u samom gradu, na Petki. O djelovanju satnije Elafiti u osiguranju pomorskog prometa ka Dubrovniku zapovjednik Mod Dubrovnik Petar Matana je rekao:

Slika 52.kbb Petar Matana zapovjednik MOMP Dubrovnik

Grad Dubrovnik je u okruženju jugovojske. Grad živi, tu je Hrvatska mornarica. Od Stona do Lapada, preko otoka tekla je rijeka života, ljudi, hrane i ratnog mate- rijala. Znali smo, niti jedan otok ne smije pasti. Formirana je satnija »Elafiti«. Mje- štana nije bilo puno, ali zdušno su se odazvali braniti svoje otoke zajedno s Dubrovčanima. Koločep, Lopud, Šipan i mornari! Svaka je uvala bila branjena, polja mini- rana, svi morski prolazi i kanali bili su pod budnim okom lakog topništva i mino- bacačkih postaja. A nije nas bilo puno, tek po pedesetak na Koločepu i Lopudu, nešto više na Šipanu. Titogradska »Pobeda« je pisala da »500 ustaša brani Koločep«. Jugoslavenski vojnici nisu imali hrabrosti doći na otok. U tri navrata su pretukli mještane Zatona, prijetili da se otok Koločep mora predati, a da mještanima garatiraju sigurnost. Odgovor sigurno pamte! Prvi obalni top stavljen je u bojnu uporabu, zatim drugi, treći... Dopremili smo nešto oruđa čak iz Karlovca. Obrana je bila stabilna i trajna. Zapovjednici Rino Murati i Zoran Šimić sa Šipana, zajedno sa svojim otočnim zapovjednicima i mornarima budno su pratili svaki pokret na moru i na prilazima otocima. Na žalost, na Šipanu je pri izvršenju miniranja poginuo Mario Krstičević iz Dubrovnika.

Izjava 29. Iz govora k.b.b Petra Matane na obilježavanju 10. obljetnice MOMP-a Dubrovnik [80]

Slika 54. Dubrovnik, brodovi u plamenu

[80] Stjepan BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu , Zagreb 2007., str.393

Tada se ploviti moglo samo noću, uz veliku pomoć motritelja iz obalnih postaja motrenja i obavješćivanja, koji su svojim radarima neprekidno kontrolirali njihove plovne putove, za prevoženja tijekom kojih je po njima neprijatelj otvarao paljbu i s mora i s kopna.
Odred naoružanih brodova (ONB) Dubrovnik ustrojen je 23. rujna 1991.
Okosnicu mu je činilo pet brzih glisera, od kojih je najveći dobio ime Sv. Vlaho. U svom sastavu imao je borbene i transportne brodove. Zapovjednik odreda bio je Aljoša Nikolić, a njegov zamjenik dr. Vlado Onofri. Brodovima posebne namjene zapovijedao je Mirko Duka – Alemani, a plovnim snagama u cijelosti Vido Bogdanović. ONB je do protjerivanja brodova JRM-a iz šireg akvatorija grada Dubrovnika obavljao mnoge zadaće, od borbenih do prevoženja ljudi, ranjenika, namirnica i oružja.Njegovi brodovi preplovili su oko 40.000 NM, prevezli oko 6.000 ljudi te oko 2000 tona tereta Dr. Mladen Miović uz pomoć dva sanitetska tehničara obavio je preko stotinu medicinskih intervencija na moru. [81]

Slika 55. ONB Dubrovnik, naoružani gliser Fucker

[81] Bruno Profaca: Odred naoružanih brodova obranio Grad i ostao bez ratnih odličja, Vjesnik 2006

O tome kako su počeli i kako djelovali dozapovjednik ONB dr. Vladimir Onofri je rekao:

Slika 56. dr. Vlado Onofri – ONB Dubrovnik

> Pokojni Aljoša Nikolić, osnivač i zapovjednik ONB "Dubrovnik" bio je moj susjed u Mokošici. Mi smo uvijek bili sportski tipovi, avanturističkog duha, skupljali smo se po moru... to je bila takva narav! Svi mi u ONB-u smo se poznavali prije rata, osnova nam je bilo more, neki su ronili, drugi ribali, neki imali barku, uvijek smo bili na moru i to smo znali iskoristiti. Odgovaralo nam je što luđe vrijeme, po južini kad su valovi prebacivali grebene, njihovi brodovi ne bi ni izlazili, a mi smo razvozili oružje, hranu i lijekove. ONB je u početku je, raspolagao s 5-6 brodova, a kasnije ih je bilo 27.

Izjava 30. dr. Vladimir Onofri kako su ustrojili i kako su djelovali pripadnici ONB Dubrovnik[82]

Kada je početkom prosinca JNA okupirala sela Zamaslina i Konštari na Pelješcu, baza iz Broca prebacila se u sigurniju uvalu Prapratna. Stabiliziranjem crte bojišnice kod Stona i stavljanjem akvatorija Elafitskih otoka pod punu kontrolu HRM-a, osigurani su povoljni uvjeti za odvijanje pomorskog prometa na ovom području i povezi vanje poluotoka Pelješca s Dubrovnikom.

Slika 57. Odred Naoružanih brodova Dubrovnik

Tako je osigurano neprekidno prevoženje ljudi, oružja i opreme za organizaciju obrane grada.

[82] Libero portal: Bili smo avanturistički tipovi, uvijek smo se skupljali po moru! Dubrovnik 06.12. 2023.

ONB djelovao je samostalno, zatim u sastavu MOMP Dubrovnik, a po njegovu rasformiranju direktno pod Zapovjedništvom Južnog bojišta. O njihovom djelovanju zapovjednik odreda Petar Matana je rekao:

Znaju ih Dubrovčani! Pravi hrvatski mornari, nosioci Vjesnikove »Plave vrpce«. Aljoša, Vlado, Vido, Đuka, Karlo i još njih 75, zapovjednici, skiperi, mineri, diverzanti, mornari, zaplovili su sa Sv. Vlahom 23. rujna 1991. pod hrvatskim barjakom. Postrojba pronalazi način i izvlači dio brodovlja i glisera iz ACI marine Dubrovnik. U sastavu Momp-a Dubrovnik dobili su punu fizionomiju, broj plovila doseže brojku 22 (gliseri, trabakule, manji putnički brodovi, razvijaju se specijalne snage). Svaku noć zadaća. Broce, Prapratno, Šipan, Lapad i Gruž. U početku Sudurađ – Lapac, gdje su pomogli Splićani, do šipanske luke. Na Šipanu noć i mrak. Čuju se motori traktora, stenju, voze ratnu opremu, materijal, hranu i ljude do Suđurađa. Tonći Goravica stokira, broji i piše. Ruke mornara žurno na glisere (Ti, Bom, Faker, Gonzales i drugi) ukrcavaju sve za branitelje, žitelje i obranu grada Dubrovnika. Prvo samo noću, a zatim i danju. Otoci su sigurni, a naše topništvo spremno na djelovanje po stalno prisutnoj blokadi...I tako do kraja 1992. Sada su tu na Stradunu, Lapadu i u Mokošici spremni ponovno se organizirati i zaploviti ako zatreba. Sjećaju se oni i mi, i žale za našim Goranom i Đurom.

Izjava 31. Iz govora k.b.b Petra Matane na obilježavanju 10. obljetnice MOMP-a Dubrovnik [83]

Prilikom probiijanja pomorske blokade, i prijevoza na gliserima HRM nismo imali gubitaka, ali ih je bilo kad su postrojbe HV za prijevoz koristile druge brodove. Zapovjednik pomorskih diverzanata iz Broca Tihomir Luković pamti dva takva slučaja.

Nažalost, zbog neopreznosti, neznanja i nerazumijevanja situacije u kojoj se našla Hrvatska, dolazilo je do tragičnih posljedica. "Jednom se tako dogodilo da su došli strani dragovoljci, Argentinci i jedan Nijemac, koji su se željeli prebaciti na bojišnicu oko Dubrovnika, a koji umjesto da dođu kod nas, uzimaju jednog mještanina s malim kaićem na koji je izišao patrolni čamac te ih potopio. Nikad se nije doznala njihova prava sudbina pa se vode kao nestali." Drugi je put išla Vojna policija u Dubrovnik, njih dvadesetak jednim većim turističkim čamcem. Nakon što smo čuli pucnjavu, uskočimo u naše gumenjake i vidimo da su potopljeni. Taj put, nasreću, nitko nije poginuo, a mi smo ih kupili po moru. Jedan od njih, kojeg sam uzeo u gumenjak, bio je sav u krvi i mislio je da je izgubio oči. Kasnije se pokazalo da nije, nego da je bio ranjen u očne kapke pa mu je krv jako tekla

Izjava 32. Zapovjednik Tihomir Luković o žrtvama prijevoza za Dubrovnik[84]

[83] Stjepan BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu , Zagreb 2007., str.394 I 395

[84] Lada PULJIZEVIĆ, Opsada Dubrovnika – opći napad na Grad, Hrvatski vojnik br. 615 od od 16.10. 2020

Nešto više o okolnostima pogibije i žrtvama na potopljenom kaiću 23.listopada 1991. poznato je kbb Đorđe Pražiću koji je u knjizi Ničiji heroji Jadranskog mora objavio:

U toku noći 23.oktobra 1991. godine, grupa diverzanata iz sastava 4. brigade ZNG (splitska) isplovila je leutom iz uvale Doli sa namjerom da izvrše diverzantski napad na jedinice JNA na putnoj komunikaciji istočno od Zavale i Slanog (širi rejon Dubrovnika). Za vrijeme plovidbe kod ostrva Šipana naišli su na patrolni čamac JRM. Pošto su otvorili vatru sa „zoljom" i iz pešadijskog naoružanja na brod JRM, sa broda je bilo uzvraćeno vatrom, pri čemu je izazvana eksplozija i svih pet diverzanata je poginulo. Jedini je preživeo Ivica Kazančić, koji je upravljao leutom.[85] Na tom zadatku su poginuli diverzanti: Arnold Nožić, vođa diverzanata, rodom iz Mostara, Miljenko Tadić iz Splita, Andreas Branko Pilsel, Hrvat iz Argentine i Argentinci Fernando de Lući (Fernando de Lucchi) i Alejandro Patron. Andreas Branko Pilsel je bio rođeni brat Drage Pilsela, sada poznatog borca protiv hrvatskog ekstremnog nacionalizma u Hrvatskoj. Braća Pilsel su pripadali porodici koja je bila bliska sa porodicom Ante Pavelića u Argentini. Publicista Drago Pilsel je došao do saznanja da je leut sa diverzantima potopljen od strane patrolnog čamca PČ-178.[86]

Izvješće 18. kbb Đorđe Pražić o žrtvama na potopljenom kaiću kod o. Šipana 23.listopada 1991.[87]

[85] Petar ŠIMAC, Svjedočanstva o Domovinskom ratu u Dalmaciji 1991., Split 2001. str 140 i 141

[86] Emisija Ćirilica, TV Happy 01.08.2016.

[87] Đorđe PRAŽIĆ: Hrvatski napadi na JRM u građanskom ratu 1990-1991., Ničiji heroji Jadranskog mora I, Beograd 2024, str. 141 – 142.

3.7.2. Minsko-protuminska djelovanja HRM

Kao male mornarica, HRM se u djelovanju protiv daleko nadmoćnijeg protivnika na moru opredijelila za uporabu i polaganje morskih mina. Mine su bile jedno od prvih moćnih oružnih sustava na raspolaganju HRM. U njihov posjed došlo se je nakon akcije HV "Zelena tabla-Male Bare" (14/15.rujna 1991.) kada su oslobođeni grad i luka Ploče, gdje se nalazilo skladište streljiva u Malim Barama i skladište podvodnih mina u Tatinjama.

Grupa za minska djelovanja Odjela za podvodna djelovanja HRM odmah je otpočela s pripremama za preuzimanje i uporabu podvodnih mina.

Minske prepreke polagane su, bez ikakvog borbenog osiguranja, u uvjetima kada je JRM imao potpunu prevlast na moru i u zraku. Tijekom 1991. izvršeno je:

- Zapriječavanje luke Ploče (pomoću čelične užadi)
- Miniranje Kaštelanskog zaljeva ispred ratne luke Lora
- Miniranje Splitskih vrata
- Miniranje prolaza Veli i Mali Vratnik

DATUM (VRIJEME)	MINSKA DJELOVANJA	UTROŠAK MINA	PROTUMINSKO DJELOVANJE
20. 09. 1991	Uz pomoć čelične užadi 72 mm i 2 remorkera zapriječen ulaz u l. Ploče Od tada brodovi JRM iz Neretvanskog kanala ne ulaze u luku Ploče.		
25. 09. 1991. (jutro)	Izvršeno polaganje minske prepreke ispred ulaza u ratnu luku Lora	Položeno je 20 mina SAG-2(sidrena galvano-udarna mina)	Prepreku je razminirao PM odred 15.02.1992.
11. 10. 1991. (noć)	Izvršeno polaganje mina u Splitskim vratima	Položene su 4 mine AIM-M 70 (na dnu ležeće indukcione)	Splitska vrata razminirana su u srpnju 1992.godine
10-15. 12. 1991.	Izvršeno polaganje mina u prolazu Mali i Veliki Vratnik	U M. Vratnik položene su 2 , a u V. Vratnik 6 mina SAG	Prolazi Mali i Veliki Vratnik razminirani su u rujnu 1992.
09. 11. 1991	Aviobombama težine 250 i 500 kg brodovima JRM blokiran je izlaz iz RL Pula, zbog čega je JRM prekinula 2. blokadu Jadrana		

Tablica 7. Sažetak minsko-protuminskih dielovania HRM

3.7.2.1. Zapriječavanje luke Ploče

Nakon zauzimanja skladišta u Malim barama i Tatinjama trebalo je na neki način osigurati nesmetano izvlačenje tehnike i ostalih borbenih sredstava, a glavnu prijetnju u tome predstavljalo je zrakoplovstvo i brodovi JRM iz sastava Borbene grupe (BG) "Ploče". Osobito su opasni bili brodovi, jer su jedna RTOP i jedan do dva RČ neprekidno uplovljavali u luku i topničkom paljbom djelovali po ciljevima na kopnu.

Odlučeno je da se, u cilju sprječavanja djelovanja brodova JRM, zapriječi kanal u luku Ploče. U luci se tada nalazio trajekt "Pelješanka." Užad promjera 72 mm bila su vezana za dva velika broda tegljača (remorkera), a isti su bili zaklonjeni hrpama ugljena iskrcanog na obali što ih je štitilo od pogleda i bojnih djelovanja sa mora. Funkcioniranje je bilo jednostavno. Na znak motritelja, koji se je nalazio stotonjak metara ispred, tegljači bi zatezali užad i na taj način spriječavali svim brodovima ulaz u luku. Dvadesetog rujna zapovjedniku BG "Ploče" radio putem prenijeta je poruka da je kanal u luku Ploče miniran podvodnim minama, a da bi sve bilo vjerodostojnije, ista poruka emitirana je i u radio-oglasima za pomorce. Od tada više ni jedan brod JRM nije ni pokušao uploviti u luku Ploče.

Iako tada nisu uporabljene podvodne mine, to bi se ipak 'moglo nazvati prvom akcijom zapriječavanja mora od strane HRM, a prepreka je u potpunosti ostvarila cilj postavljanja.

Slika 58. Izlaz i ulaz u luku Ploče hrvatske snage blokirale su čeličnim sajlama

3.7.2.2. Miniranje Kaštelanskog zaljeva ispred RL Lora

Potkraj rujna snage taktičke grupe TG Kaštela, sastava: 1 veliki patrolni brod (VPBR), 1 raketna topovnjača (RTOP), 1-2 raketna ili torpedna broda (RČ – TČ), 1-2 patrolna broda (PČ), blokirale su morski promet između Splita i srednjo-dalmatinskih otoka. Kao logističku bazu i mjesto za zamjenu i odmor posada koristili su Ratnu luku (RL) Loru. Osim blokade morskog prometa brodovi JRM-a obavljali su i druge zadaće. Tako su, od 19. do 23. rujna topničkom paljbom djelovali po Zračnoj luci Resnik i mjestima u Kaštelanskom zaljevu. O paljbenom djelovanju brodova iz TG Kaštela od 19. do 23 rujna zapovjednik kbb Zoran Gilić zapisao je:

Prvi napad na kasarnu Divulje dogodio se 19. 9. 1991. oko 15.00 sati. Napad su izvršile paravojne formacije Hrvatske, koje su opkolile kasarnu Divulje, a dejstvovale su sa položaja na brdima severoistočno od Trogira, iz rejona zapadnog dela aerodroma Split, plastenika u Resniku i ostrva Čiovo . Došlo je do obostrane jake razmene vatre koja je trajala oko pola sata. Po položajima paravojnih formacija Hrvatske, koje su prve započele napad na kasarnu Divulje, pored jedinica iz kasarne, dejstvovala je Taktička grupa "Kaštela", a nešto kasnije i lovačko-bombarderska avijacija po osmotrenim ciljevima iz kasarne. Tim snažnim i efikasnim protivdejstvom, napad je zaustavljen .
Drugi napad na kasarnu Divulje dogodio se 21. 9. 1991., pre spuštanja helikopterskog desanta u svrhu ojačanja odbrane kasarne . Zaštitu iskrcavanja desanta pružali su Taktička grupa "Kaštela" i lovačko -bombarderska avijacija višekratnim dejstvom po položajima neprijatelja. Treći napad na kasarnu Divulje dogodio se 22. 9. 1991. godine. Ovoga puta, neprijatelj je sa vatrenih položaja u kamenolomu ispod brda Vilajica topovima većeg kalibra (moguće da je bila reč o kalibru 130 mm) dejstvovao po kasarni Divulje i pomoćnom brodu PB-201 koji je manevrisao u Kaštelanskom zalivu. Pošto je komanda Taktičke grupe obaveštena o napadu, u večernjim satima istog dana izvršila je artiljerijsko dejstvo topovima 76 mm po vatrenim položajima neprijatelja u kamenolomu iz akvatorije Splitskog kanala. Po istom položaju neprijatelja, tokom noći, efikasno je dejstvovala i naša lovačko-bombarderska avijacija. Neprijatelj je odao svoj položaj kada je nasumično otvorio vatru iz PA topova 20 mm prema zvuku naših aviona, posle čega su ih osvetleli, a zatim im i bombardovali položaj . Posle tih dejstava, nije se ponovio napad na Divulje sa tog položaja. U jutarnjim satima 23.9.1991. ojačana je odbrana Pomorske Baze Lora - Centar visokih vojnih škola Ratne mornarice iskrcavanjem rezervista sa pomoćnog broda PO .

Izvješće 19. Zapovjednik TG Kaštela kbb Zoran Gilić o bojnim djelovanjima 19. – 23. rujna 1991.[88]

[88] Z.GILIĆ, Napadi na kasarnu Divulje 19-23. 9.1991, Ničiji heroji Jadranskog mora II , Beograd 2024.str 364 i 365

U RL Lora u to je vrijeme bazirao odred patrolnih brodova, podmornica, remorkera, barkasa, kao i nekoliko brodova iz sastava udarnih pomorskih snaga (RČ – TČ na odmoru i popuni). U Poljudu je bio odred školskih brodova i mnoštvo naoružanih brodova, od minolovca, do remorkera. Na rtu Rat same luke, bilo je nekoliko školskih bitnica topova kalibra 76 - 88 mm. Sve skupa – respektivna snaga s kojom se nije bilo igrati.

Zato je 21. rujna na sastanku u Zapovjedništvu HRM-a odlučeno da se pomorske snage JRM onemoguće u korištenju RL Lore. Za ostvarivanje ovog cilja najpovoljnije je bilo koristiti sidrene kontaktne mine tipa SAG-2. Razlog za polaganje ove prepreke na ovoj lokaciji bio je mogućnost nadzora i obrane ove minske prepreke. HRM je u to vrijeme ustrojavao OT bitnicu u uvali Kašjuni, stacioniranu upravo nasuprot dijelu akvatorija koji bi trebao biti miniran.

Za provedbu miniranja, Krizni stožer Jadrolinije i luke Split stavili su na raspolaganje HRM-u svoje brodove i posade. Prva zamisao bila je da se trajektom Vladimir Nazor minska zapreka položi na potezu od rta Jova (o. Čiovo) prema rtu Marijan. Po obavljenim pripremama brod je isplovio 24. rujna u 5.00 sati. Kako su dva torpedna broda (TČ) JRM neprekidno manevrirala oko trajekta, taj put se odustalo od polaganja mina.

Nova odluka je bila da se mine polože tamo gdje to neprijatelj najmanje očekuje, neposredno pred ulaz u RL Lora. Za minopolagača je izabran trajekt Gradac sa zapovjednikom Zdravkom Kaliternom. Brod je bio star, pred rashodom, pa se bez problema mogao najaviti njegov odlazak na popravak. Jedan tegljač je trebao hiniti njegovo tegljenje u brodogradilište Split.

Polaganje minske zapreke obavljeno je u praskozorje 25. rujna, kada su za straže na obali najteži uvjeti motrenja. Položeno je 20 mina tipa SAG-2 na položajnu dubinu od 1,5 metar.

U polaganju mina sudjelovali su:

- Kbb Stjepan Bernardić i Rozadio Lovrić
- Posada trajekta Gradac
- Posada remorkera Regulus
- Dragovoljci:
  Dalibor Sardelić, Boris Miliša,
  Dejan Maras, Dragan Kliškinić,
  Robert Kramarić, Davor Perković,
  Ante Jurišić, Tonći Čovo i Davor Plenković

Slika 59 . Sudionici polaganja mina i trajekt Gradac [89]

Svoje utiske i doživljaje o izvršenju zadaće dragovoljac Tonći Čovo iskazao je riječima:

[89] J. GRGIĆ, S.BERNARDIĆ, Ž. SERETINEK, I. VUKOVIĆ,(ZHRM) Povjesnica HRM , Split 2011, sudionici na str. 286

Dali su mi neku pušku M 48 i zaputia sam se u trajektnu luku. 24. na 25. rujna ’91 su položene mine SAG - 2 na ulazu u Loru. Mine su postavljene preko rampe Jadrolinijinog trajekta M/T Gradac, uz pratnju Brodospasovog remorkera Regulus. Završno naoružavanje, zavidavanje rogova smo i mi pomagali po uputstvu g. Rozario Lovrić. Pri ukrcaju i naoružavanju mina na trajekt, privezanog ispred skladišta Jadranribolova, na carinskom gatu se vidjelo mnoštvo ljudi, od Mercedesa do Fiće. Oni su se ukrcavali na trajekt, valjda za Anconu, sve je to partilo. Otplovili su svojim putem, u sigurnost. Mi smo otplovili u suprotnom smjeru, putem svoje sudbine. Prekrcani minama. Nisam ih broija, puno ih je bilo, mislim oko 10-ak tona. Osiguranje ukrcaja mina na trajekt smo vršili s par starih M-48 i par metaka. Na samom rtu Rat, isturenom dijelu Lore prema Kaštelanskom zaljevu bile su postavljene dvije topničke bitnice sastavljene od topova 88 mm. Po mraku, u samo svitanje, JRM vojnik na straži nas je čuja pri guranju, polaganju, ali njegovi povici upozorenja nas nisu zanimali. Samo polaganje je bilo malo bučno. Rrrrrrrrrrrrrr se čulo, jer metalna kola teških mina su gratala po željeznoj, neravnoj palubi trajekta, a i ubrzano smo radili .

Izjava 33. Dragovoljac Tonći Čovo o polaganju mina ispred RL Lora[90]

Za vrijeme polaganja, tegljač koji je bio vezan za krmu trajekta Gradac na strani RL Lore prikrio je manevar polaganja mina. Na taj način bila je osigurana učinkovitost postavljene zapreke. O tijeku polaganja mina zapovjednik akcije kbb Stjepan Bernardić je izjavio:

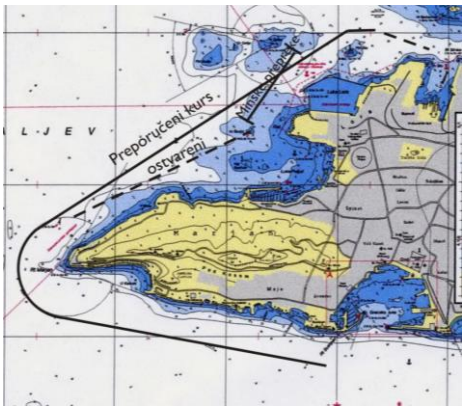
Samo polaganje prošlo je u miru, bez ometanja. Mine su polagane ujednačenim ritmom, a kako su se po polaganju pojavljivale na površini dok prethodni uteg ne dirne dno, same su poslužile za vizualno određivanje minskog intervala. Stražari JRM-a na obali povikali su da se brodovi zaustave ili će otvoriti vatru, no, dakako, brodovi se nisu zaustavili, nego su mirno nastavili svoj posao i nakon polaganja svih mina okrenuli se prema »škveru«. Remorker koji je za vrijeme polaganja mina bio vezan uz stranu broda okrenutu prema Lori, izvršio je svoju zadaću u cijelosti. Prigušio je buku polaganja mina preko palube i ukrcajne rampe, mada je ta buka u inače tihoj noći gotovo parala uši. Mine su padom u more stvarale velike vodoskoke, naravno, nevidljive očima stražara. Same mine prilikom polaganja ostaju na površini dok prethodni uteg ne dirne dno i ne povuče je za sobom. Tako se po krmi brodova jasno vidjela brazda broda i uvijek dvije do tri mine na površini. Srećom, dubina je bila mala, te su mine za nekoliko minuta tonule. Minski interval bio je dobro izračunat, što se, osim

[90] Tonći ČOVO, Dragovoljci HRM-a Split ’91 i ja II, Drugo izdanje , Split 2026, str, 7 i 8

štopericom, moglo kontrolirati i golim okom, gledajući mine koje su plutale po brazdi broda. Zadnja mina pala je u more kad je zapovjednik broda rekao da bi trebalo razmišljati o okretu. Ispalo je upravo po proračunu, kao na dobro planiranoj i spretno izvedenoj vježbi. Dolje na palubi, kad je položena zadnja mina, novopečeni mineri, posada broda, grupa za osiguranje i stari mineri, zagrlili su se i počeli galamiti. Smirio ih je tek pogled na Loru, koja se nalazila tek koju stotinu metara od njih velika, nijema i prijeteća.
Mada udaljenost od te točke do »škvera«, , nije bila velika, zapovjednik minera zapovjedio je da brod ubrza najviše što može.

Izvješće 20. kbb Stjepan Bernardić o tijeku polaganja mina ispred RL Lora [91]

Da zapovjedništvo JRM ne bi ništa posumnjalo trajekt Gradac je po polaganju mina, nastavio plovidbu ka splitskom brodogradilištu, gdje se zadržao na popravku do 10.30 sati, nakon čega se vratio u gradsku luku Split. Prijevara je u cijelosti uspjela. Istog dana je barkasa JRM-a BRM-86 aktivirala jednu od mina iz postavljene minske zapreke i potonula. Na njoj su poginula 4 člana posade. [92] Na ovaj je način označeno postojanje ove zapreke i dana jasna poruka brodovima JRM-a da više ne mogu koristiti ratnu luku Lora za svoje logističke potrebe i daljnju opskrbu brodova TG Kaštela iz Ratne luke Lore. Time je ova prepreka opravdala svoje postojanje i napore oko polaganja, a HRM je uspješno izvršila jednu od svojih prvih zadaća.

Zemljovid 17. Postavljanje zapreke ispred RL Lora

Slika 60. Minska zapreka ispred RL Lora

[91] Stjepan BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu , Zagreb 2007., str.109 i 110

[92] Đorđe Pražić - umirovljeni kbb JRM, Diverzantsko-teroristička dejstva, Ničiji heroji Jadranskog mora I, Beograd 2024, str 140. na barkasi BRM-86 iz sastava 82.PC poginuli su mornari: Goran Perković, Svetimir Vidić, Rade Radović iz 82.PC i vojnici Jovan Dimitrov i Vančo Stojkov iz 500. baze RViPVO Divulje.

3.7.2.3. Miniranje Splitskih vrata

Pošto je miniran ulaz u Loru, brodovi jugomornarice prestali su tu luku koristiti kao bazu, ali su i dalje zadržali svoje dotadašnje položaje u Splitskom kanalu, blokirajući pomorski promet. Logističku su potporu organizirali s otoka Visa i Lastova. Na sastanku koji je održan 7. listopada u Zapovjedništvu HRM-a odlučeno je da se u svrhu daljnjeg ograničavanja manevra brodovima JRM, minska zapreka položi i u Splitskim vratima. Budući da je ovaj prolaz iznimno prometan i da kroz njega neprekid no prolaze vlastiti brodovi, ta minska zapreka trebala je biti opasna samo za brodove jugomornarice, dok se putnički i teretni promet i nadalje trebao odvijati normalno i sigurno. Stoga je odlučeno da se uporabe na dnu ležeće mine tipa AIM-M 70, koje se putem električnog kabela mogu aktivirati s kopna. Na taj način mineru-motritelju na obali bilo je omogućeno da sam izabere cilj, a to su trebali biti brodovi JRM najveće paljbene moći. Od 4 mine, sa po oko 800 kg brizantnog eksploziva svaka, koje su bile dovezene iz skladišta Tatinje u Pločama, dana 11. listopada dvije mine je zajedno s pripadnicima bračke obalne obrane koju je vodio Luka Dragičević, položio je zapovjednik voda podvodnih diverzanata Brač Mate Jakšić – Čumeta ribaricom Jere Lukšića Riba-I. Još dvije mine svojom brodicom Mali porat položio je Ive Šore. Ove mine položene su ispred brodova JRM, a najbliži brod bio je udaljen oko 300 metara Osim polaganja minskih prepreka, kako bi se zavarao neprijatelj, na obali su urađeni i lažni položaji topova. Pretpostavlja se da je JRM saznala za ovu prepreku, jer su njihovi brodovi koristili ovaj prolaz vozeći se isključivo u neposrednoj blizini putničkih brodova kako se nitko be bi usudio aktivirati minu.

Zemljovid 18 Organizacija blokade Splitskih vratima

Zemljovid 19. Minska prepreka u Splitskim vratima

3.7.2.4. Miniranje prolaza Mali i Veli Vratnik

Tijekom listopada 1991. JNA je stavila Dubrovnik u potpuno okruženje, s kopna postrojbama kopnene vojske, a s mora brodovima JRM iz sastava Taktičke grupe Dubrovnik.

HRM i Obrana grada Dubrovnika su tada za potrebe grada organizirali pomorski promet na relaciji Ston (Broce)-Dubrovnik. Za prevoženje su korišteni mali brzi brodovi-gliseri. Pomorska komunikacija bila je prilično nesigurna jer je bila izložena djelovanju topništva JNA s kopna, te stalnim upadima brodova JRM. Posebno osjetljivo mjesto bili su prolazi Mali i Veli Vratnik.

Zemljovid 20. Minska prepreke u prolazima M, i V. Vratnik

U Zapovjedništvu HRM odlučeno je da se u cilju osiguranja pomorskog prometa na spomenutoj ruti, prolazi Mali i Veli Vratnik miniraju. Odlučeno je da se uporabe mine tipa SAG-2, ali isto tako preuređene da se mogu po potrebi aktivirati s obale pomoću električnog kabela. Mine su iz skladišta u Tatinjama prebačene u Mali Ston, gdje su opremljene potrebitim alatima i priborima.

Za minopolagač je određen gliser "Elizabeta Rose" (kasnije poznat kao brod "Tuku-Tuku"), sa zapovjednikom Antom Ondinijem. Mine su položene u razdoblju od 10. do 15. prosinca 1991. U prolaz Mali Vratnik položene su 2, a u Veli Vratnik 6 mina SAG-2.

Zbog teških vremenskih uvjeta, puhao je jaki jugo, došlo je i do pucanja kablova za daljinsko aktiviranje mina, čak se i jedna mina otkinula sa sidrenog užeta što je uočeno s jednog patrolnog broda (PČ), pa je JRM je putem svoje službe za informiranje optužila HRM za nezakonite radnje polaganja mina. Postavljanjem prepreke brodovima JRM onemogućen je prolaz s otvorenog mora prema l. Slano, a za dolazak u luku morali su voziti kroz Velika vrata, blizu Dubrovnika, gdje su bili na nišanu naših topnika.

Slika 61. Mina SAG-2

Slika 62. Mina AIM M-70

3.7.2.5. Protuminska djelovanja HRM

Odluka o ustrojavanju postrojbe za protuminska djelovanja (PMD) donijeta je u ZHRM početkom listopada 1991., nakon što je HRM na pregovorima preuzela obvezu razminiranja položenih minskih prepreka. Pozivanje i prikupljanje lakih protuminskih ronitelja (LPMR) počinje 10.10. upućivanjem mobilizacijskih poziva, te su tako formirane postrojbe LPMR u Trogiru, Splitu, Omišu i na Braču.

Nešto stare opreme za protuminska djelovanja pronađeno je u Šibeniku, a opremanje Odreda LPMR dopunjeno je s pet brodića u privatnom vlasništvu. Ovi brodovi dužine 6-10 metara služili su kao baze roniteljima, a nosili su oznake: 3 ST6107, 3 ST 4630, 3 ST 620 i 3 ST 555.

Prva zadaća ove postrojbe bila je razminiranje minske prepreke ispred ulaza u ratnu luku Lora. S izvršenjem zadaće otpočelo se 17.10. 1991. Do 22.10. pronađene su 3 mine i iste su uništene u kamenolomu Slatine na otoku Čiovo, a tada je po zapovijedi Zapovjednika HRM uslijedio prekid razminiranja. Shodno sporazumu u Žitniću, 22. studenog izdana je zapovijed za konačno otvaranje ulaza u RL Lora. Na sastanku u Hotelu Marijan 26. studenog 1991. u nazočnosti predstavnika Europske zajednice, ispred HRM bio je admiral Sveto Letica , Kriznog stožera Splita Zvonimir Puljić, JRM general Nikola Mladenić i puk. Mirko Bjelanović , sastanak je otvorio admiral Letica, koji je o situaciji u minskom polju prije nastavka razminiranja rekao:

„Obavljene su sve pripreme da se danas započme sa razminiranjem mora na ulazu u luku Lora. Uvjeravam vas da će u toku današnjeg dana biti započeto razminiranje i da će brodovi moći ulaziti i izlaziti iz Lore i to ćemo vidno obilježiti. Morate imati u vidu da je to složen i odgovoran posao koji zahtjeva velike pripreme . Mine smo postavili po određenoj šemi, ali ste vi sami neke mine vadili i to nam sada čini problem. Morate nam dati skice i koliko ste mina izvadili. Sada idemo u slobodno traženje, a to otežava posao i produžava vrijeme .."

General Mladenić je istakao: ,,Drago mi je što se konačno počelo sa razminiranjem mora na ulazu u luku Lora, jer će sada moći da pristižu veliki brodovi koji će seliti jedinice JNA i porodice vojnih lica. U pogledu morskih mina, do sada pouzdano znamo da su ljudi iz Centra visokih vojnih škola izvadili 2 i uništili 2 mine, a jedna je mina eksplodirala kada je naša barkasa naletela na nju i kada su nam izginuli ljudi. Do sada je iz mora eliminisano pet mina.“

Izvješće 21. O situaciji u minskom polju prije nastavka razminiranja[93]

[93] Mirko Bjelanović , Nova uslovljavanja, Ničiji heroji Jadranskog mora I , Beograd 2024.,str. 229 i 230

Od 26 studenog do 05. prosinca težište protuminskog djelovanja bilo je ispred luke Lora. Tih dana protumineri HRM-a imali su zadovoljstvo gledati s mora kako na ulazu u Loru počinje gomilanje opreme JRM-a, koja se pripremala za konačni odlazak.
Od 5. prosinca do odlaska snaga JRM-a iz Lore 5. siječnja 1992., brodovi JRM-a nesmetano su uplovljavali i isplovljavali iz Lore. Budući da nisu nađene sve mine, nakon odlaska JRM težište djelovanja prebačeno na ulaz i plovne puteve u luci. Dana 28. siječnja 1992. dogodila se tragedija, Tog dana oko 12.30 sati barkasa HRM -a BRM-42, koja je osiguravala ronitelje pomorskih diverzanata, je u povratku sa zadaće (traženja topovskih zatvarača koje su u more odbacili pripadnici JRM-a radi onesposobljavanja topova) naišla je na jednu zaostalu minu ispred luke Lora. Ljudi iz sastava Minsko – protuminskog divizijuna, koji su tada boravili u lučici Zenta, odmah su priskočili u pomoć nastradalim mornarima i brodu. Brod je potonuo gotovo trenutno, a od petorice mornara trojica su spašena. Nažalost, Nikola Perleta i Dragan Juras nisu pronađeni na mjestu potonuća barkase.

Slika 63. Nikola Parleta
mornar na BRM-42, poginuo 28. 01. 1992.

Slika 64. Darko Jurišin,
mornar na BRM-42, poginuo 28. 01. 1992.

Sreća u nesreći bila je da su se prije nailaska na minu s barkase iskrcali diverzantski ronioci, koji su trebali pretražiti morsko dno, čime je izbjegnuta još veća tragedija. Veliku ulogu odigrali su i Dinko Bobanović i Frane Smoje koji su pristigli u pomoć ranjenima – Ivanu Grubišiću, Mariu Jelači i zapovjedniku barkase Bošku Balentu, koji je u eksploziji zadobio frakturu slabinske kralježnice i potres mozga. O okolnostima stradavanja povodom 25. obljetnice tragičnog dana, zapovjednik barkase Boško Balent je izjavio:

Slika 65. Boško Balent zapovjedn. BRM-42

"Bio je utorak, lijep dan nakon bure. Isplovili smo oko podneva iz Lore i išli smo prema ACY marini, desetak minuta nakon isplovljavanja naletjeli smo na kontaktnu protubrodsku minu SAG-2 koju je postavila neprijateljska vojska prilikom napuštanja Lore. Dva mornara su mi poginula, nas troje ostali smo invalidi. Ubrzo su stigli ljudi iz lučice Spinut, odvezli nas na kopno gdje su nas već čekala kola hitne pomoći kojima smo prebačeni u KBC."

Izjava 34. Zapovjednik barkase Boško Balent o okolnostima stradavanja barkase BRM-42[94]

Prema drugim izvorima, mina SAG-2 na koju je naišla barkasa bila je postavljena još u rujnu 1991. mina do koje je HRM došla oslobođenjem ratne luke Ploče.O uzroku potonuća barkase zapovjednik Odjela za podvodna djelovanja HRM kbb Stjepan Bernardić je zapisao:

Povijest minskog ratovanja stalno bilježi stradavanje brodova na minama one mornarice koja ih je i polagala. HRM je s pravom očekivala da se to ovoga puta neće do goditi. Nažalost, nitko nije primijetio da je ronilačka barkasa HRM-a, angažirana na osiguranju diverzanata koji su pretraživali dno u Lori, nekoliko puta vozila zabranjenim koridorom na relaciji Gradska luka Split – Lora. Upravo je ona naišla na preostalu minu, koja je izmakla nadzoru protuminskih ronilaca. HRM je pretrpjela nepotrebnu žrtvu, a takve najviše bole..

Izvješće 22. Zapovjednik Odjela za podvodna djelovanja kbb Stjepan Bernardić o uzroku potonuća barkase[95]

Poslije kraće pauze, 30. siječnja nastavljena su djelovanja na minskoj liniji, a završena su 15.vejače, kada su konačno pronađene i uništene sve preostale mine Protuminska djelovanja na ostalim minskim preprekama položenih u Splitskim vratima, Malom i Velom Vratniku izvršena su tijekom 1992.

Iako su postrojbe JRM-a blokirane u Ratnoj luci Lora istu konačno napustile 05. siječnja 1992., cilj miniranja ispred Ratne luke u Splitskim vratima bio postignut. To je potvrđeno 15. studenoga 1991. kada su se brodovi JRM s poprišta boja u Splitskom kanalu, umjesto najkraćom rutom preko Splitskih vrata, na otoke Vis i Lastovo izvlačili najdužim putem: Bračkim, Hvarskim, Neretvanskim i Korčulanskim kanalom.

[94] Dražen Šemovčan Šeki, Dogodilo se na današnji dan , Portal dnevnih novosti 28. siječnja 2026.

[95] Stjepan BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu , Zagreb 2007., Protuminska djelovanja HRM, str.150 - 166

3.7.3. Diverzantska djelovanja HRM-a

Prvi diverzantski odred HRM ustrojen je 01. listopada 1991. pri Odjelu za podvodna djelovanja HRM. Okosnicu odreda činilo je 45 pripadnika Omiškog 3. "S" voda koji je do tada bio u sastavu 3. bataljuna 114. Brigade ZNG. S- vodod se i prije ulaska u sastav HRM već bio istakao u ratnim djelovanjima . Omiškim 3 "S" vodom, a po ustroju i odredom pomorskih diverzanata zapovjedao je kf Mile Čatlak. O ustroju i prvim djelovanjima diverzanata S voda on je rekao:

Slika 66. Zapovjednik o PD kf Mile Čatlak

Od 25.07.1991. bivam raspoređen na dužnost Zapovjednika 3/114. brigade s zapovjednim mjestom u Omišu. Pored organizacije i ustrojavanja bojne ustrojio sam i kamp za obuku postrojbi posebne namjene koji se nalazio u Radmanovim Mlinicama kraj Omiša. Kamp je bio zatvorenog tipa u kojem se uz pomoć vrhunskih instruktora vršila obuka iz diverrantsko - izvidničkih djelovanja. Osobno sam zapovijedao kampom i prvom generacijom diverzanata koji je brojio 30 ljudi i zvao se S-vod.... Pored akcija (na području Vrlike, Sinja i Kaštela) S vod je sudjelovao u više akcija blokiranja i zauzimanja vojarni Visoka i Dračevac i obavještajnog centar na Bačvicama...

Izjava 35. Zapovjednik Mile Čatlak odjelovanju diverzanata iz S voda prije ulaska u sastav HRM [96]

Sa kompletnim 'S-vodom01. 10. 1991 zapovjednik prelazi u HRM gdje osniva prvi odred pomorskih diverzanata HRM. Vodu se po ustroju odreda priključio dio diverzanata koji su napustili bivšu JRM. Temeljne zadaće pomorskih diverzanata u početnom razdoblju bile su:

- uznemiravanje posada neprijateljskih brodova u njihovim blokadama naših luka;
- paljbeni udari po brodovima JRM-a
- osiguranje međuotočnih prolaza u svrhu zaštite pomorskog prometa;
- napadi na uporišta JRM-a.

Oprema za potrebe postrojbe nabavljena je u ronilačkim klubovima i specijaliziranim tvrtkama, a kao ubojna sredstva rabljeni su ručni bacači Ose i Zolje. Vremenom su postrojbe opremljene i oružjem sposobnim za jače udare po brodo vima JRM-a i s većih udaljenosti. U početku su to bile rakete Maljutke, a kasnije i druga sredstva, projektirana i napravljena u našim poduzećima. Težište djelovanja odreda bilo im je na području srednjodalmatinskih

[96] Mile ČATLAK, Ratni put, Split 05.04. 2000; Iz JRM su pristupili postrojbi:Mihailo Vicelić, Zoran Marinelić, Neven Katić,Branko Zemljarić i Dražen Feher.

otoka u Splitskim vratima i prolazima između Pelješca i Elafitskih otokau području Malog i Velikog Vratnika. Njihove prve akcije bile su:

DATUM	OBJEKTI NAPADA	MJESTO NAPADA	SREDSTVO NAPADA	REZULTATI
10. 10. '91.	DJČ	SPLITSKA VRATA	Strojnice, Osa, Zolja	pogođen u predio pramca
11. 10. '91.	PČ	SPLITSKA VRATA	Zolja	pogođen « u lijevi bok
16. 10. '91.	PČ 136	O. OLIPA	Zolje, Ose Maljutka	Pogođen maljutkom, potopljen
18. 10. '91.	DJČ	MALI VRATNIK	Strojnice, Zolja	pogođen, vidljiva oštećenja,
19.10. '91.	DJČ	O. JAKLJAN	Zolje, Ose	Pogođen, potopljen*
22. 10. '91.	RTOP 403	VELI VRATNIK	Maljutka	pogođen ispod zapov. mosta
11. 11. '91.	PČ-173	o. ŠKARDA, ZADAR	Maljutka	Pogođen - zapaljen
12. 11. '91.	PT-72	SPLITSKA VRATA	Zolje, Ose	više pogodaka u bok
14. 11. '91.	PČ-176	o. BRAČ	Mini torpedo	Potopljen – popravljen
19. 11. '91.	PČ-132	VELI VRATNIK	Maljutka	pogođen u z. most,
28.11, . '91.	PO - 92	VELJI LAGO -LASTOVO	Zolje, Ose	pogođen u bok 3 puta

Tablica 8. Prva djelovanja diverzanata prije operacije HRM za razbijanje pomorske blokade Jadrana[97]

U području Splitskih vrata diverzanti HRM-a djelovali su sa zadaćom paljbenih udara po brodovima JRM-a iz TG Kaštela koji su blokirali to područje. Splitska vrata široka su oko 600 m i gotovo su cijelom svojom širinom u dometu protuoklopnih sredstava diverzanata HRM Od 7. do 10. listopada grupa diverzanata (Tonči Škorić, Stipe Pripuz i Ivan Bulić) osiguravali su prolaz kroz Splitska vrata. Zadatak im je bio spriječiti prolaz brodovima JRM. U popodnevnim satima 10. listopada jedan desantnojurišni brod (DJČ) JRM-a pokušao se probiti kroz vrata, no u visini rta Zaglav (otok Brač) na njega je otvorena vatra iz strojnice, te jedne »ose« i »zolje«. DJČ je pogodila raketa u predio pramca, a strojnicom je oboren mornar koji je pucao iz protuzrakoplovnog topa. Ostali brodovi JRM koji su priskočili u pomoć oštećenom DJČ otvorili su snažnu paljbu po našim položajima, no naši su su diverzanti na vrijeme izvukli. Od tada su brodovi JRM-a vozili kroz Splitska vrata isključivo noću, velikom brzinom, nakon što bi poduzeli opsežne mjere borbenog osiguranja. U vrijeme dok je plovio trajekt koji je povezivao

[97] Mile ČATLAK, u Ratni put, Split 05.04. 2000. U S. BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu , , Borbena djelovanja diverzanata (134-147) i Povjesnici HRM, Djelovanje diverzanata HRM str 284,ne spominje se potapanje DJČ 19.10.1991. ali Mileta Marinković, Akcije grupe za spasavanje u evakuaciji,, Ničiji heroji Jadranskog mora II , na str 410. među akcije grupe spominje „spasavanje delova izgorelog DJČ (motor) ispred Luke Dubrovnik“ Isto potvrđuju dnevna izvješća PU Dubrovnik I Regionalnog COB Split.

Split i Dubrovnik, brodovi JRM-a koristili su ga kao štit, na način da bi mu se u blizini Splitskih vrata sasvim približili, te bi zajedno s njim prošli sam prolaz. U ovakvim okolnostima nikakvi vatreni udari po brodovima JRM-a nisu dolazili u obzir.

U ranim jutarnjim satima 11. listopada jedan patrolni čamac (PČ) pokušao se probiti kroz Splitska vrata . U pratnji mu je bila topovnjača (RTOP) koja je ostala u Splitskom kanalu. PČ je pogođen »zoljom« u lijevi bok, i u dimu nastavio ploviti prema Visu. Nakon toga uslijedio je koncentriranje brodova JRM-a i žestoka topnička paljba prema našim položajima.

Kada su uočili da su bili gađani protuoklopnim raketama »osa« i »zolja«, s dometom do 500 metara, brodovi JRM u blokadnim su se u djelovanjima držali na 500 – 600 metara od obale.

U području Elafitskih otoka diverzanti HRM-a djelovali su radi osiguranja pomorskog prometa ka Dubrovniku , a težište djelovanja bilo je u prolazima Veliki i Mali Vratnik.

Grupa pomorskih diverzanata, vođena Ivanom Velićem, 16. listopada je zauzela položaje na otoku Olipi, sa zadatkom da osigura prolaz Mali i Veli Vratnik i pomorski promet na relaciji Ston – Dubrovnik. U popodnevnim satima jedan patrolni brod (vjerojatno PČ 136) približio se iz pravca Slanoga s namjerom da prođe kroz Veli Vratnik. Na udaljenosti od 200 metara naši su ga diverzanti napali ručnim bacačem RB M 57 i jednom »zoljom i maljutkom«. Pri tome je zamijećena više pogotka. PČ se uspio okrenuti prema Mljetu, sav u vatri i dimu, no bilo je vidljivo da posada ima znatnih teškoća da zadrži brod u plovnom stanju. Posljednju vijest o učincima u toj akciji zapovjednik Mile Čatlak dobio je poslije rata o čemu je rekao;.

> Naš maljutkaš Željko Gizdić je pogodio taj patrolac Maljutkom. Vidili smo da je patrolac bio pogođen. kako je bila noć nitko od nas nije imao potvrdu da je brod koji se udaljavao prema Mljetu potonuo, Negdje 1996 (1997.) ja i supruga šetali smo uz more (u Splitu) preko Bačvica gdje sam vidio čovjeka koji je bio zastavnik u JRM , vezista na torpednom brodu ... Kad sam ga pitao što radi ovdje on mi je odgovorio :Nisam se ja borio (protiv Vas) mene je potopilo. Zanimalo me ko ga je potopio (ja ili obalne bitnice). Rekao je da ga je potopilo nakon što su isplovili iz Slanoga, kad je njegov brod prolazio blizu Olipe. Plovili smo prema Mljetu. Pokušali smo se nasukati, ali nismo uspjeli. Potopili smo se prije Mljeta , pa smo morali plivati. Nakon njegove potvrde rekao sam (maljutkašu) „Željko , potopio si brod“.

Izjava 36. Zapovjednik odreda kf Mile Čatlak o učinku u napadu na PČ 136.[98]

[98] Borna MARINIĆ , Gdje si bio '91? M.Čatlak - pomorski diverzant i obavještajac https://www.youtube.com/watch?v=pgmgitYr6oE Zapovjednik Mile Čatlak nije spomenuo da li se potvrda o potapanju odnosi na patrolac PČ 136 pogođen 16. 10. ili PČ 132 pogođen 19.11.1991., pa je moguća zamjena identiteta brodova/opisanih događaja.

Slika 67. Ručni raketni bacač 90 mm M 79 Osa

Slika 68. Ručni raketni bacač 64 mm M 80 Zolja

Zahvaljujući pripremljenim skloništima, diverzanti su se izvukli s dvojicom lakše ozlijeđenih. Grupa koju je vodio Ivica Pušić 18. listopada zauzela je položaje na krajnjem istočnom dijelu Pelješca, u okrugu prolaza Vratnik. Oko 14 sati iz pravca Mljeta pojavio se jedan DJČ koji je plovio u kursu prema Malom Vratniku. Došavši na udaljenost od oko 500 metara, brod je usporio i lagano počeo mijenjati kurs prema Velom Vratniku. Pri tome se vidjelo da je posada na svojim borbenim mjestima i da intenzivno motri. Kad se DJČ približio našim položajima na 250-300 metara, otvorena je paljba iz pješačkog oružja i iz dvije »zolje«. Brod je pogođen jednim projektilom, a više puta i pješačkim naoružanjem. Tek kasnije DJČ je osuo paljbu iz topa 20 mm i okrenuo u kurs prema Mljetu, s vidljivim znakovima oštećenja.

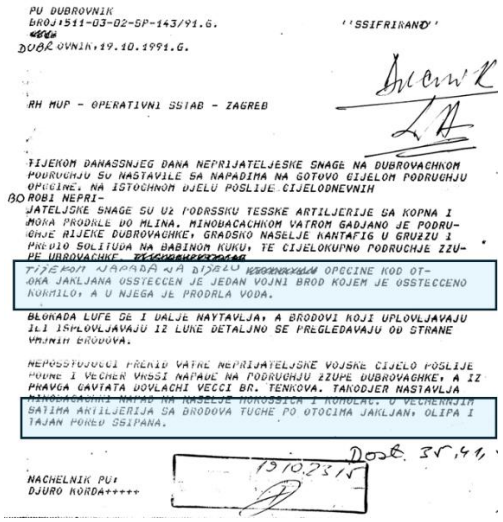
Oštećenom brodu pritekao je u pomoć patrolni brod tipa PČ, pa su oba broda uz topovsku paljbu po našim položajima nestala u izmaglici što se nadvila nad Mljetskim kanalom.Najbolje sklonište od djelovanja brodova i zrakoplova diverzanti HRM imali su na o. Olipi, između prolaza Mali i Veli Vratnik. Na otočiću je svjetionik solidne gradnje, a najbolji zaklon bila je betonska gustirna, koja je presušila, i bila je često pribježište našim diverzantima. Tjekon napada diverzanata HRM sa otoka Jajkljana na DJČ 19. listopada 1991. pogocima u kormilo i trup desantnom brodu (DJČ) opemogućen je manevar nakon čega je došlo do prodora vode i potapanja broda JRM. O djelovanjima JNA i JRM na Dubrovačkom području i pogađanju broda 17. listopada načelnik Policijske uprave Dubrovnika Đuro Korda je izvjestio:

Tijekom napada na dijelu općine kod otoka Jakljana oštećen je jedan vojni brod, kojemu je oštećeno kormilo, a u njega je prodrla voda.U večernjim satima artiljerija sa brodova tuče po otocima Jakljan, Olipa i Tajan (pored Šipana).
Izvješće 23.Zapovjednika PU Dubrovnik Đuro Korda o djelovanju diverzanata HRM i brodova JRM 19.listopada 1991.

Djelovanje između brodova TG Dubrovnika i diverzanata HRM nastavila se do kasno uveče, pa diverzanti nisu mogli osmatrati učinke svog djelovanja. Komunikaciju između zapovjedništva grupe i brodova JRM prisluškivao je osmatrač na Radio centru Rota koji je u izvješću zapisao:

Vode se borbe oko Olipe i Jakljana, Dva broda su oštećena i povukla su se u Mljetski kanal, a na trećem se zaglavio top i povlači se, dok četvrti još uvijek vodi borbu.

Izvješće 24.Izvod iz izvješća Regionalnog centra za obavješćivanje za 19. listopada 1991.

PU DUBROVNIK
BROJ:511-03-02-SP-143/91.G. ''SSIFRIRANO''
DUBROVNIK,19.10.1991.G.

RH MUP - OPERATIVNI SSTAB - ZAGREB

TIJEKOM DANASSNJEG DANA NEPRIJATELJSKE SNAGE NA DUBROVACHKOM PODRUCHJU SU NASTAVILE SA NAPADIMA NA GOTOVO CIJELOM PODRUCHJU OPCIINE. NA ISTOCHNOM DJELU POSLIJE CIJELODNEVNIH BOROBI NEPRI-
JATELJSKE SNAGE SU UZ PODRSSKU TESSKE ARTILJERIJE SA KOPNA I MORA PRODRLE DO MLINA. MINOBACACHKOM VATROM GADJANO JE PODRU-CJE RIJEKE DUBROVACHKE, GRADSKO NASELJE KANTAFIG U GRUZZU I PREDIO SOLITUDA NA BABINOM KUKU, TE CIJELOKUPNO PODRUCHJE ZZU-PE DUBROVACHKE. [illegible]

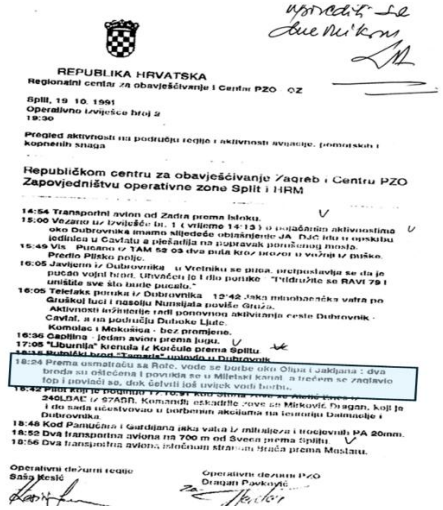
TIJEKOM NAPADA NA DIJELU [illegible] OPCIINE KOD OTOKA JAKLJANA OSSTECCEN JE JEDAN VOJNI BROD KOJEM JE OSSTECCENO KORMILO, A U NJEGA JE PRODRLA VODA.

BLOKADA LUFE SE I DALJE NAYTAVLJA, A BRODOVI KOJI UPLOVLJAVAJU ILI ISPLOVLJAVAJU IZ LUKE DETALJNO SE PREGLEDAVAJU OD STRANE VOJNIH BRODOVA.

NEPOSSTOJECI PRENO VATRE NEPRIJATELJSKE VOJSKE CIJELO POSLIJE PODNE I VECHER VRSSI NAPADE NA PODRUCHJU ZZUPE DUBROVACHKE, A IZ PRAVCA CAVTATA DOVLACHI VECCI BR. TENKOVA. TAKODJER NASTAVLJA MINOBACACHKA NAPAD NA NASELJE KOMOLAC. U VECHERNJIM SATIMA ARTILJERIJA SA BRODOVA TUCHE PO OTOCIMA JAKLJAN, OLIPA I TAJAN POKED SSIPANA.

Dosb. 35,41,

NACHELNIK PU:
DJURO KORDA+++++

REPUBLIKA HRVATSKA
Regionalni centar za obavješćivanje i Centru PZO OZ
Split, 19. 10. 1991
Operativno izvješće broj 2
19:30

Pregled aktivnosti na području regije i aktivnosti avijacije, pomorskih i kopnenih snaga

Republičkom centru za obavješćivanje Zagreb i Centru PZO
Zapovjedništvu operativne zone Split i HRM

14:54 Transportni avion od Zadra prema Istoku.
15:00 Vezano uz izvješće br. 1 (vrijeme 14:13) o pojačanim aktivnostima oko Dubrovnika imamo slijedeće obavijesti: JA. Duć ide u opskrbu jedinica u Cavtatu a pješadija na odmaralište poslijepodnevnog broja.
15:45 Vis Pucano iz TAM 82 oko dva puta kroz tunel u vrijeme pauke.
Predio Pilsko polje.
16:05 Javljeno iz Dubrovnika u Vrelniku se pilca, pretpostavlja se da je pucao vojni brod. Utvrđeno je i dio poruke "Udružite se RAVI 79 i uništite sve što tamo pucalo."
16:05 Teletaks poruka iz Dubrovnika 15:42 Jaka minobacačka vatra po Gruškoj luci i naselju Numijata poviše Gruža.
Aktivnosti inžinjerije radi ponovnog aktiviranja ceste Dubrovnik - Cavtat, a na području Duboke Ljute.
Komolac i Mokošica - bez promjene.
16:36 Caplina jedan avion prema jugu.
17:05 "Ubunija" krenula iz Korčule prema Splitu.
18:24 Prema osmatraču sa Rote, vode se borbe oko Olipe i Jakljana : dva broda su oštećena i povukla se u Mljetski kanal, a treći se zaglavio top i povlači se, dok četvrti još uvijek vodi borbu.
18:42 Pilot koji je poletio u 17:10:31 sa aerodroma Ćilipi u 18:01 sletio na aerodrom Dubrovnik. Komandir eskadrile Zove se Mirković Dragan, koji je i do sada učestvovao u borbenim akcijama na teritoriju Dalmacije i Dubrovnika.
18:48 Kod Pantjčina i Gudljana jaka vatra iz minobacača i protuavio. PA 20mm.
18:52 Dva transportna aviona na 700 m od Sveca prema Splitu.
18:56 Dva transportna aviona jednakim stranom Stuća prema Mosiaru.

Operativni dežurni regije
Saša Kesić

Operativni dežurni PZO
Dragan Pavković

Slika 69. Dnevno izvješće Zapovjednika PU Dubrovnik Đura Korde za 19.listopada 1991.

Slika 70. Dnevno izvješće Regionalnog centra za obavješćivanje Split za 19. listopada 1991.

Dana 22. listopada jedna raketna topovnjača (RTOP) približila se položajima koji su bili postavljeni na otoku Olipi. RTOP se zaustavila na udaljenosti od 1500 metara od Olipe i intenzivno motrila. S položaja ispaljena je jedna raketa Maljutka (dometa oko 1500 m), koja je nakon 500 metara pala u more, a nedugo zatim druga, koja je pogodila brod ispod zapovjednog mosta. Uslijed pogotka došlo je do kvara na električnom sustavu za upravljanje brodom, jer se brod jedva okrenuo i bez ijedne ispaljene granate napustio bojno polje. Uvođenjem u operativno djelovanje raketnog sustava »Maljutke«, brodovi JRM-a su se teže odlučivali na približavanje obali kako ne bi došli u njihov domet.

Dana 12. studenog 1991. grupa diverzanata HRM koju je vodio Božo Ribičić, držala je položaje na rtu Zaglav i zajedno je sa diverzantima s otoka Brača zapovjednika Mate Jakšića-Čumete osiguravala prolaz u Splitskim vratima. Na udaljenosti od 1600 metara od naših položaja uočen je PT-72, pomoćni brod JRM-a, na zadaći opskrbljivanja TG Kaštela u pomorskoj blokadi

šireg područja Splita. Kad im se PT približio na 300 metara, po njemu je osuta žestoka paljba »osama« , »zoljama«, i pješačkim naoružanjem. Brod je dobio više pogodaka u bok. U sumrak, kada se zbio ovaj događaj, lijepo se vidjelo kako tanad iz strojnica rešeta po trupu i nadgrađu broda, stvarajući bezbroj iskri. Trup broda pogođen je više puta »osama« i »zoljama«, a izbačeni su i poklopci skladišta, pa je voda prodrla u trup. Ubrzo su mu brodovi JRM-a, prije svega VPBR i RTOP, priskočili u pomoć, otvarajući snažnu topovsku paljbu po našim položajima. Tada su dvojica naših ljudi lakše ozlijeđeni.

Slika 71. Protivoklopna raketa 9K 11 Maljutka

Slika 72. Raketna topovnjača RTOP 406 Ante Banina

Nakon operacije HRM za razbijanje pomorske blokade od 14. do 16. studenog 1991. kojom su postrojbe HRM oslobodile unutarnje plovne puteve srednjeg Jadrana do p/o Pelješca , diverzanti HRM nastavili su djelovati u na području Južnog Jadrana i po zadnjim uporištima JRM na Visu i Lastovu.Tako je grupa od šest diverzanata pod zapovjedništvom Nedjeljka Vegara 19. studenoga. osiguravala prolaz Vratnik. Jedan PČ, poslije identificiran kao PČ-132, pojavio se iz sumaglice oko Mljeta i približio otoku Olipi na nešto manje od 2000 metara, na domet »Maljutke«.

Slika 73. Desantno jurišni čamac DJČ 627

Slika 74. Patrolni čamac PČ 178 Kosmaj

Budući da je brod vozio u cik-cak kursu, pogođen je raketom u trup, neposredno iza zapovjedničkog mosta. Brod se dobro zadimio, ali se uspio okrenuti nastaviti prema o. Mljetu. Ono što su diverzanti posljednje vidjeli bio je zamjetan nagib broda, prije nego što je nestao u izmaglici. U namjeri da im zada udarac tamo gdje su najmanje očekivali, 26. studenog 1991. zapovjednika HRM dao je zapovjedniku odreda Mile Čatlak odriješene ruke o mjestu i

vremenu napada na jedno od posljednjih uporišta JRM, na otoku Visu ili Lastovu. Nakon prosudbe situacije na oba uporišta, izbor je pao na brodove u uvali Velji Lago u VPU Lastovo. U akciju su iz Omiša on je sa 5 diverzanata krenuo u 23.00, 27. studenog 1991., brzim desantnim čamcen (BDČ), dužine 7 m, s tri izvanbrodska motora po 140 ks. Vremenski uvjeti za njihovo djelovanje bili su povoljni. Puhalo je jako jugo, padala kiša, a na moru su bili veliki valovi, što je otežavalo motrenje s motrilačkih i radarskih postaja na otoku. Ruta podilaženja Lastovu bila je: Omiš - Postira (o.Brač)-Splitska vrata -rt Pelegrin (o.Hvar)-luka Hvar (popuna gorivom)- svjetionik Pokonji dol-rt Proizd (o.Korčula)¬rt Velo Dance (o.Korčula) – otočić Zvirinovik-Velji Lago. Djelovanje po brodovima zapovjednik Čatlak opisao je riječima:

Dolazimo ispred luke u 4.30 sati, bio je to nevjerojatan osjećaj. Na moje iznenađenje i oduševljenje, nitko nas nije vidio. Bilo je dosta brodova, puna luka! Uplovljavamo s namjerom izvršenja zadatka, a nitko ne reagira. Namjeravao sam ući u Jurjevu luku unutar uvale Ubli, gdje su bile vezane raketne topovnjače i brodovi, gdje bismo osama i zoljama pogodili rakete i torpeda te pobjegli. Međutim, kako smo počeli uplovljavati unutar luke, upalilo se jedno crveno navigacijsko svjetlo, pa sam pretpostavio da nas je minolovac uočio te da kreću u akciju: ili će pucati na nas ili će tražiti našu predaju. Morao sam promijeniti plan: umjesto nastavka plovidbe prema Jurjevoj luci, zaustavio sam čamac, okrenuo ga bočno i ispalili smo pet projektila iz osa i zolja prema crvenom svjetlu ... Nakon što smo to ispalili, punim gasom smo pobjegli. To je strašno puklo, oštetili smo im brod. Odlučio sam da umjesto logičnog bijega prema najbližoj Korčuli, krenemo prema Visu gdje nas ne očekuju jer je to njihova vojna luka! Kako je puhalo jako jugo, dobili smo u krmu vjetar i išli smo još brže, preko 30 čvorova. Došli smo blizu Visa, skrenuli prema Paklenim otocima i kroz Splitska vrata nazad u Omiš ... Zanimljivo je bilo pratiti televizijske vijesti...

Kada smo čuli informaciju da je JRM na Lastovu napadnuta cepelinima, shvatili smo da oni uopće nisu shvatili što im se dogodilo. A potvrdu sam dobio od časnika HRM-a, čiji roditelji žive na Lastovu, koji mi je priopćio da je KOS sumnjao da su akciju odradili lokalni ljudi, pa su počela masovna privođenja, ispitivanja... U polušali mi je rekao: 'Kad završi rat, nemoj bar pet godina dolaziti na Lastovo'.

Izjava 37. Zapovjednik odreda kf Mile Čatlak o djelovanju po minolovcu u Jurjevoj Luci [99]

[99] Mate PRLIĆ, Šest diverzanata napalo vojnu luku. Dalmatinski portal 27.11.2025.Prema Stjepan BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu , Djelovaja diverzanata HRM, str.146, pogođen je brod tipa RČ a prema Borna MARINIĆ ,Gdje si bio '91? - Mile Čatlak - pomorski diverzant i obavještajac radi se o PO 91

U napadu na brod P0-92 koji je upravo isplovljavao, brod je pogođen u krmu i bok s 4 projektila Djelovanjima diverzanata HRM u periodu rujan - studeni HRM je preuzela inicijativu na Jadranskom bojištu, a nakon razbijana 3. pomorske blokade i djelovanja u uvali Velji Lago, JRM je spoznala da za njihove brodove više nemaju sigurne luke na Hrvatskom Jadranu.

Slika 75. Pripadnici Prvog odreda pomorskih diverzanata HRM-a nakon svečane prisege

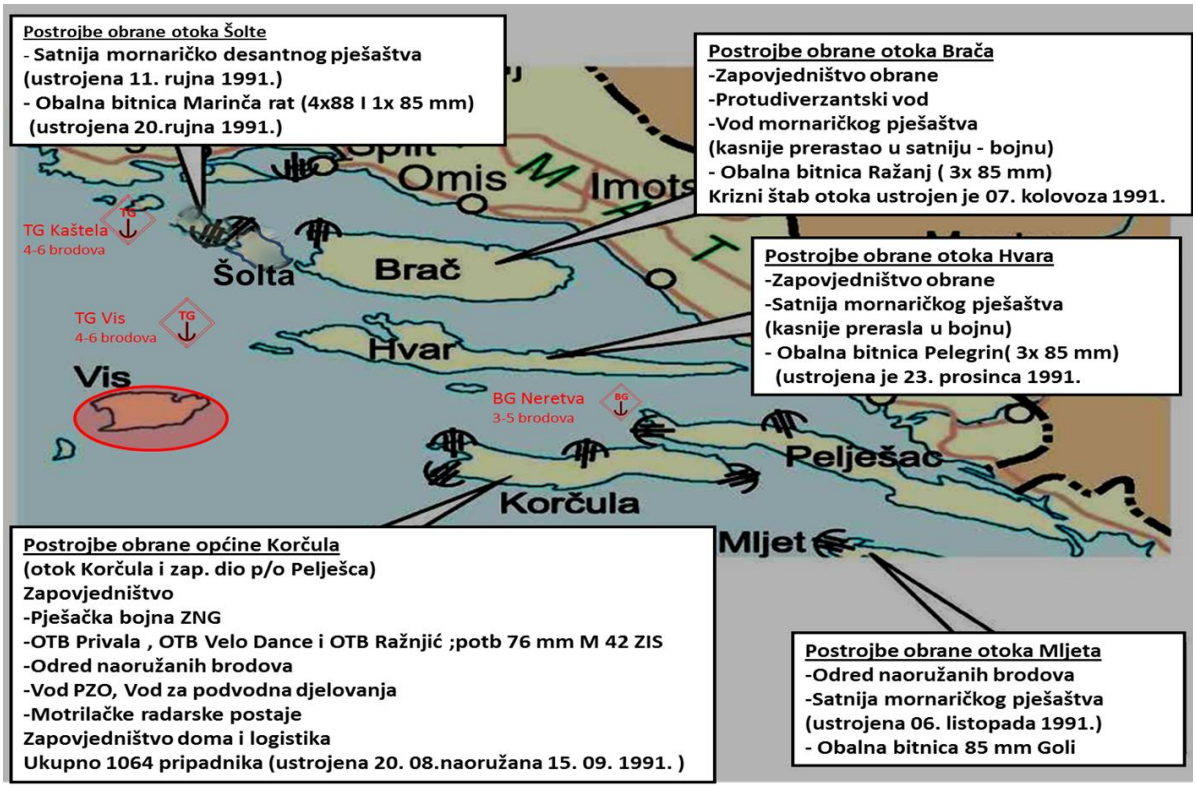
Zapovijeđu zapovjednika HRM-a 4. siječnja 1992. odred pomorskih diverzanata izuzet je iz sastava Odjela za podvodna djelovanja HRM, a nedugo potom i rasformiran. Pomorski diverzanti, koje je uspješno vodio pf Mile Čatlak, raspoređeni su u druge postrojbe, čime je HRM izgubila jednu od najelitnijih postrojbi. Na njihovo mjesto stupila je nova organizacija pomorskih diverzanata, s novim zapovjednikom i novim stožerom. [100]

[100] Stjepan BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu , Djelovaja diverzanata HRM, str.147.

3.8. POSTROJBE HRM I OBRANE NA OTOCIMA SREDNJE DALMACIJE

Od početka blokiranja jadranskih luka Fota JRM težište je imala na blokadi srednjeg Jadrana. Tu su bile angažirane 3 od ukupno 5 taktičkih skupina flote JRM-a.

Kako su prve naoružane postrojbe obrane na otocima srednje Dalmacije ustrojene u kolovozu i rujnu 1991. , opstanak JNA u otočkim vojarnama srednje Dalmacije bio je sve teži. Zato oni tijekom rujna 1991. napuštaju otoke bliže obali, a ojačavaju svoja uporišta na Visu i Lastovu, odakle rukovode cjelokupnom blokadom hrvatskog Jadrana. Nakon preuzimanja vojarni i oduzimanja naoružanja i opreme ustrojavaju se prve veće otočne postrojbe na Korčuli, Hvaru, Braču, Šolti i Mljetu. Naoružavanjem otočnih postrojbi, naši otoci postali su prvi bojni brodovi osposobljeni suprotstaviti se floti JRM. Iako u početku dio njih djeluje samostalno, do kraja 1991. sve otočke postrojbe ušle su u sastav HRM.

Zemljovid 21. Otočke postrojbe na području srednjeg Jadrana

3.8.1. Prve postrojbe mornaričkog pješaštva i vojne policije HRM

Prva postrojba mornaričko desantnog pješaštva kojeg je ustrojilo Zapovjedništvo HRM bila je satnija mornaričko desantnog pješaštva (MDP) u Splitu. Pripadnici postrojbe djelovali su kao specijalni odjel pri HRM-u za otklanjanje mogućih subverzivnih djelovanja neprijatelja u gradu Splitu, te su kao skupina za osiguranje. Pripadnici satnije časnici palube Ivan Matić – Sep i Ante Franičević 14. rujna sudjelovali su u preuzimanju i prihvatu u Omišu (DJČ 613/ DJB 103) iz Velolučkog brodogradilišta Greben prvog broda HRM, a dio pripadnika u izvlačenju naoružanja i opreme u akciji Zelena tabla – Male Bare u Pločama. Prvi put službeno se postrojila 16. rujna 1991., a u stroju je bilo 60-ak dragovoljaca, pa se taj dan obilježava kao dan njenog osnutka. Postrojbu je postrojio član zapovjedništva HRM Kruno Ivančić. Postrojba se tada nalazila na Bačvicama u Jadranskoj ulici u Splitu. Nakon službenog postrojavanja postrojbe i njenog jačanja u ljudskom i organizacijskom smislu, satnija zajedno s drugim postrojbama ZNG-a grada Splita sudjeluje u: blokadama Ratne luke Lore i vojarne Dračevac, zauzimanju i osiguranju Raketne baze Žrnovnica, Vojarne Visoka, Hidrografskog instituta, i polaganju protubrodskih zapreka (mina) ispred Ratne luke Lore. Dio pripadnika satnija angažiran je u obrani Šibenika, gdje na Mandalini sudjeluju u primopredaji prvih brodova JRM-a u HRM, a dio vozeći streljivo i sanitetski materijal u logističkoj potpori postrojbi ZNG u Dubrovniku. Pored toga satnija je osiguravala Zapovjedništvo HRM-a, obučni kamp u Stobreču, vojnu bolnicu u Splitu i Hidrografski institut. Krajem rujna "Prva jedinica mornaričke pješadije HRM-a" prelazi u zgradu Montera, a početkom listopada '91, u Regrutni centar, bolnica Križine. Pripadnici prve postrojbe mornaričkog pješaštva tih su dana bili okosnica mnogim postrojbama HRM-a koje su se u to vrijeme ustrojavale: vojna policija, topništvo, PZO postrojbe i mnoge druge. Postrojbom MDP-a od 26. rujna do studenog 1991. zapovijedali su Nediljko Stanić i Vukosav Šegavčić, a od studenog 1991. do lipnja 1992. Marinko Primorac.
Nakon satnije mornaričkog pješaštva Zapovjedništvo HRM 20. 9. 1991. ustrojilo je vod mornaričke policije (35 pripadnika) sa zadaćom kontrole ponašanja vojnika u gradu, praćenje vojnih transporta i zaštita osoba od posebnog značaja za HRM. Zapovjednik voda bio je Điđi Frančeski . Nakon voda u Splitu 25. 10. 1991.ustrojen je Vod Mornaričke policije u Dubrovniku.

- pri Pomorskom zapovjedništvu za Sjeverni Jadran, 27. 11. 1991. vod VP-a u Puli,
- pri Pomorskom zapovjedništvu za Južni Jadran, 1. 12. 1991. vod VP-a u Pločama,.

U prosincu 1991., prema zapovijedi načelnika Uprave Vojne policije-a, vodovi ulaze u sastav satnije VP-a pri HRM-u. Tijekom 1991. zapovjednici satnije bili su Điđi Frančeski, Željko Šime Blajić i pričuvni satnik Ante Ledenko.

Slika 76. Pripadnici mornaričke policije Split u Stonu, prosinac 1991.

3.8.2. Postrojbe obrane na otoku Šolta

Na otoku Šolti se nakon preustroja postrojbe TO, 11 .rujna 1991. počela ustrojavati satnija mornaričko desantnog pješaštva (MDP), čiji je zapovjednik bio Zoran Radman. O ustrojavanju postrojbi na o. Šolti on zapisao:

Na inicijativu predsjednika Kriznog stožera Šolte Dobroslava Elezovića 11. rujna 1991. Zapovjedništvo TO Šolte vrši pripremu rukovodećeg kadra TO Šolte i reorganizira se ustroj TO Šolte primjeren novim okolnostima – reorganizira se stožer Civilne zaštite (CZ), ustrojavaju se postrojbe CZ-a i izvodi nužna edukacija pripadnika CZ-a. Postrojbe 6. rajona TO Šolta preimenovane se u 6. rajon pričuvnog sastava HV-a Šolte, koji je u svom sastavu imao: stožer 6. rajona, tri samostalna pješačka voda, samostalni logistički oslonac i samostalno odjeljenje veze. Zapovjednik 6. rajona bio je Zoran Radman, a njegov zamjenik Anton Tarašić...

Sredinom rujna Nikica Buktenica, Pero Sušac i Ivica Blagaić započinju razgovore sa zapovjednikom vojarne na Šolti o predaji vojarne i odlasku JNA s otoka.Potom se 17. rujna vojarna »Vela straža« predaje šoltanskoj policiji, a 18. rujna uprava otoka, policija i Zapovjedništvo TO organiziraju građane i ulaze u vojarnu s prioritetnim zadatkom premještanja desetka tisuća topovskih granata kalibra 88 i 85 mm, kako bi se otklonila opasnost aktiviranja uslijed eventualnog djelovanja neprijateljskog zrakoplovstva. Veći dio oružja (s minimalnom količinom streljiva) podijeljen je pripadnicima TO Šolta, a manji dio poslan je kao pomoć otoku Braču...

Raznoraznim kanalima nabavlja se streljivo za pješačko naoružanje s Brača i iz Trogira. Dio automatskog naoružanja za pješačku postrojbu HV-a Šolte nabavlja se iz Splita, uvrlo složenim uvjetima kontrole plovidbe od strane okupatorske ratne mornarice.

Na otok je 1. listopada 1991. došlo osoblje iz Splita, kao posada za obalnu topničku bitnicu, a šoltanske postrojbe HV-a pružaju im logističko i drugo osiguranje.

U razdoblju od 1. listopada do 1. studenoga 1991. na Šolti se uspostavlja služba motrenja i obavješćivanja (MiO)... Kao važna komponenta obrane otoka i šireg splitskog područja uspostavljen je sustav veza za potrebe motrenja i obavješćivanja te zapovijedanja. U tom smislu, pretežno vlastitim snagama, uspostavljen je Centar veze Šolta s desetak vizualnih motriteljskih stanica (»Burnji Gaj« – Maslinica , »Križice« – Donje Selo, »Strlićina« – Srednje Selo, »Vela straža« – Grohote, »Križic« – Tatinja, »Bad« – Rogač,

»Pelegrin« – Stomorska, »Bazen« – Gornje Selo) i tri radarske motriteljske postaje (»Rat« – Nečujam, »Vela straža« – Grohote, »Vela straža« – Gornje Selo), te radarska stanica OTB Marinča rat.

Izvješće 25. Zoran Radman o ustrojavanju postrojbi na o. Šolti[101]

Satnija mornaričkog pješaštva u prosincu 1991. službeno ušla u sastav HRM. Obalna topnička bitnica "Marinča rat" (4 x 88 mm i 1 x 85 mm) - ustrojena 20.rujna 1991., bila je izravno pod zapovijedanjem ZHRM. Bojno je djelovala u boju protiv brodova JRM 14. i 15. studenog 1991. u sklopu operacije HRM za razbijanje 3. pomorske blokade Jadrana. Zapovjednik bitnice bio je Ivan Parlov

Slika 77. Na položaju OTB 88 mm Marinča rat

[101] Stjepan BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu , Zagreb 2007., - izvod str. 306 - 310

3.8.3. Postrojbe obrane otoka Brač

Obrambene pripreme na otoku Braču počinju krajem 1990. Krizni štab (KŠ) imenovan je 07.08 (predsjednik štaba je Ivo Markusović) i tada počinje ustrojavanje prvih postrojbi.

Od 16.do 23. kolovoza ustrojeni su: protudiverzantski vod (pdvv) i vod za podvodna djelovanja. (vpd) s kojima su članovi Kriznog štaba gorsku prostoriju na Knježeravan u motel »Vidova gora« izvršili 5. dnevne obuke i pripreme za predstojeća ratna djelovanja.

Dana 15. rujna ustrojava se zapovjedništvo obrane otoka. Prvi zapovjednik bio je Zoran Marinelić, od 01. listopada Ivo Markusović, a od 19. listopada Ivica Vranjčić.

Tijekom narednog perioda 16. rujna ustrojava se specijalni vod a 08. studenog 3.vod mornaričkog pješaštva. Obalna topnička bitnica "Ražanj" (3x85 mm) počela se ustrojavati 24. rujna i bila je izravno pod zapovijedanjem Zapovjedništva HRM. Zapovjednik bitnice bio je Stjepan Martinić. O stvaranju prvih postrojbi na otoku zapisano je:

> Na otoku Braču sve je počelo još u listopadu 1990. prvim organiziranim pripremama dragovoljaca Mate Jakšića-Čumete i Luke Dragičevića – Paradera, te kasnijim uključivanjem Zorana Marinelića – Ćuka i Ivana Medvešeka. Navedeni dragovoljci djelovali su na tajnim organizacijskim pripremama pouzdanih hrvatskih domoljuba na otoku. Početkom 1991. grupa dragovoljaca uspostavlja kontakt s predsjednikom Izvršnog vijeća općine Brač Ivom Markusovićem te zapovjednikom Policijske postaje Supetar Antom Burićem. Od zapovjednika PP Supetar Aпte Burića dragovoljci dobivaju službene iskaznice , kako bi se lakše mogli kretati i djelovati na tereпu prikupljajući oružje i materijalno-tehnička sredstva te organiziranje udamih dragovoljačkih skupina koja kasnije prerastaju u Vod za podvodna djelovanja i Vod za protudiverzantska djelovanja, a od najistaknutijih osoba formira se Zapovjedništvo obrane otoka Brača.

Izvješće 26 . O stvaranju prvih postrojbi na otoku [102]

[102] Zvonimir FRANJKOVIĆ: Povjesnica doprinos otoka Brača u domovinskom ratu i slobodnoj plovidbi Jadranom, Split 2020, str. 132 -133

O tijeku priprema za provedbu bojnih djelovanja kbb Stjepan Bernardić je napisao:

DATUM	DOGAĐANJA
20. rujna	Zapovjedništvo obrane izvršilo je mobilizaciju 27 pripadnika specijalnog kombiniranog voda ZNG-a. Pozivu se odazvalo 26 pozvanih. Tijekom večeri, postrojba je smještena u bivši vojni objekt »Bregana« u Milni. Idućega dana pripadnici postrojbe popunjeni su punim b/k streljiva
	Istoga dana Zapovjedništvo obrane (ZO) pozvalo je 33 pripadnika dobrovoljca narodne zaštite (NZ), opremilo ih i naoružalo oružjem sa Šolte, a u povratku iz Supetra Jakšić ih je poveo u Milnu, gdje su pridruženi, a potom i raspoređeni u specijalni vod. Od čitavoga ovog sastava ponovno su ustrojeni vod podvodnih diverzanata (vpd) i protudiverzantski vod (pdvv).
30. rujna	Posljednjim trajektom u pratnji Vatroslava Careva iz ZHRM-a, na otok su dopremljena tri topa sa Šolte i kamion streljiva. Oruđa su preuzeli članovi Zapovjedništva Dragičević i Jakšić. Uz pomoć pripadnika vpd-a, pdvv-a i NZ-a iz Supetra smjestili ih u autokamp u Supetru
6. listopada	Sa vpd-a i pdvv-a izvršeno je bojevo gađanje u Dubokom docu
7. listopada	Topovi su s Knježeravna prebačeni na lokaciju Zaglav, zapadno od Milne. Istoga dana na otok dolazi prva grupa Prvog diverzantskog odreda HRM-a sa zadaćom praćenja i provociranja brodova JRM-a u Splitskim vratima. Toj postrojbi osigurani su smještajni uvjeti, a u izvršavanju svojih zadaća bili su potpuno autonomni.
11. listopada	Vod za pd je smješten u Sutivanu u odmaralištu »Požarevac«, a radom voda rukovodio je član Zapovjedništva Mate Jakšić, koji je preuzeo zapovijedanje vodom.
11. – 15. listopada	vpd je uredio borbene i više lažnih položaja baterija na obaliama Brača i Šolte i završio sve pripreme za smještaj u Splitskim vratima. Pdvv je smješten u Sumartinu u odmaralištu »29. novembar« sa zadaćom tjelesnih priprema i izvođenja opće i specijalne taktičke obuke. Ovu postrojbu je obučavao član ZO Joško Pulišelić , a povremeno je kao instruktor dolazio i član Zapovjedništva Nikša Eterović.
16. listopada	U pratnji Mate Jakšića, trajektnom linijom u 12.15 sati iz Splita su dovezene mine namijenjene za minsko zaprječivanje Splitskih vrata .
17. listopada	u 14.40 sati pripadnici grupe diverzanata iz HRM-a sa svojega položaja na rtu Zaglav i s drugog položaja sjeverno od ulaza u luku Bobovišća, ispred kamenoloma, RBR-ovima »osom« i »zoljom« otvorili su paljbu na DJČ i RTOP JRM. Brodovi nisu pogođeni, ali su odmah uzvratili paljbu kojoj su se pridružili i ostali brodovi JRM iz

	Splitskog i Bračkog kanala. Paljba po obali Brača trajala je, do 17.00. Odmah po otvaranju vatre Jakšić, Marinelić i Lovrić gliserom su išli na gađana područja i izvlače diverzante HRM. Nakon opremanja izvršen je prijevoz jedinica, vpd-a u Bobovišća, pdvv-a u Mirca, a četiri posluge OTB- a smještene su u Ložišća.
18. listopada	Mješovita komisija predstavnika europskih promatrača, HRM-a i JNA, izvršila je obilazak područja incidenta, te nakon toga otišla na RTOP na saslušanje svjedoka sa strane JNA. Predstavnik HRM-a u komisiji je bio Augustin Kontrec. Zaključak komisije bio je da su brodovi bez razloga otvorili paljbu na Brač.
19. listopada	Zapovjedništvu HRM-a upućen je prosvjed zbog nekoordinacije akcije diverzanata HRM sa ZO i nepromišljenog demanta u »Slobodnoj Dalmaciji«, gdje je pažljiviji čitatelj mogao ispravno zaključiti da otok Brač raspolaže s topovima. Zaključeno je da se sve aktivnosti u zoni odgovornosti ZO moraju planirati i izvršavati uz kontaktiranje s istim. Na istom sastanku novim zapovjednikom obrane imenovan je, dotadašnji zamjenik zapovjednika, Ivica Vranjičić.
20. listopada	Mate Jakšić s vpd- om završava pripreme za polaganje mina u Splitskim vratima. U tu svrhu prerađene su dvije na dnu ležeće akustične mine sa 700 kg eksplozivnog naboja, prilagođene paljenju s obale, na električni način.
21. listopada	U vremenu od 19 do 23.00 pripadnici vpd-a , a pod rukovodstvom Mate Jakšića položili su mine u Splitskim vratima. Aktivnost polaganja mina više puta je prekidana zbog blizine brodova JRM. Po primitku zapovijedi iz HRM, u ranim popodnevnim satima, izvršena je mobilizacija 4 posade topova.
23. listopada	Mobilizirane su postrojbe OTB i Pdvv. Smještaj za OTB osiguran je u objektu HV-a u Milni, odakle su svakoga dana išli na položaje na rtove Kobila i Zaglav. Pdvv je smješten u Sutivanu u odmarališu Požarevac. Zadatak Pdvv bio je protudiverzantska obrana borbenih položaja OTB -a i vpd-a,
26. listopada	Svi pripadnici vpd-a i OTB -a prelaze na stalan boravak u Splitskim vratima
29. listopada	S obzirom na blago popuštanje situacije ZO donosi odluku da vpd- a i pdvv-a u sustavu stalne pripravnosti zadrži po jedno odjeljenje. Jedan je top s rta Kobila prebačen na novi položaj na rtu Gomilica.
1. studenoga	Položaje OTB-a na zapadnoj obali otoka od rta Kobila do rta Gomilica obišao je načelnik obalnog topništva HRM-a Ante Bilić, koji je zapovijedio da se svi topovi postave na položaj na rtu Gomilica.

5. studenog	Započeli su radovi na izgradnji novog položaja OTB -a na rtu Gomilica. Radove su neprekidno ometali brodovi JRM demonstrativnim manevrima. Na OTB je doveden ciljnički radar koji je smješten na vrh kote 202 Hum.
8. studenog	Tijekom jutra pozvani su pripadnici NZ-a iz MZ Selca, Bol, Postira i Nerežišća, koji su zadužili novo oružje MZ. Od istih je ustrojena postrojba pod zapovjedništvom ZO-a, nazvana Treći vod, a pdvv je pojačan s još 10 novih pripadnika. U 10.00 sati započela je 3. pomorska blokada, a na otoku je oglašena opća i zračna opasnost. Mobiliziran je kompletan pdvv i upućen u Milnu, sa zadaćom zaštite položaja OTB -a i vpd-a, i provedbu pripremnih radova za protudesantnu obranu (PDO) otoka na potezu uvala Krušica – rt Kobila.
9. studenog	Kako radove na uspostavi položaja OTB -a na položaju Gomilica neprekidno ometaju brodovI JRM, zapovjednik OTB -a Stipe Martinić odlučio je paljbeni položaj s rta Gomilice premjestiti, oko 1,5 km u dubinu, na predio Golo brdo.
10. studenog	Dva topa s rta Kobila prebačena su na Golo brdo, tako da je u Splitskim vratima ostao samo top na rtu Zaglav.

Tablica 9. Najvažnija događanja tijekom priprema za provedbu bojnih djelovanja na o. Braču [103]

Dva dana prije početka operacije HRM za razbijanje 3. pomorske blokade Jadrana postrojbe sa otoka sudjelovale su u paljbenim djelovanjima po brodu PT-72 Jastog.

O djelovanju postrojbi otoka Brača 12. studenoga 1991. ¸u izvješću o izvršenju borbenih zadaća Zapovjedništva obrane otoka Brača zapisano je :

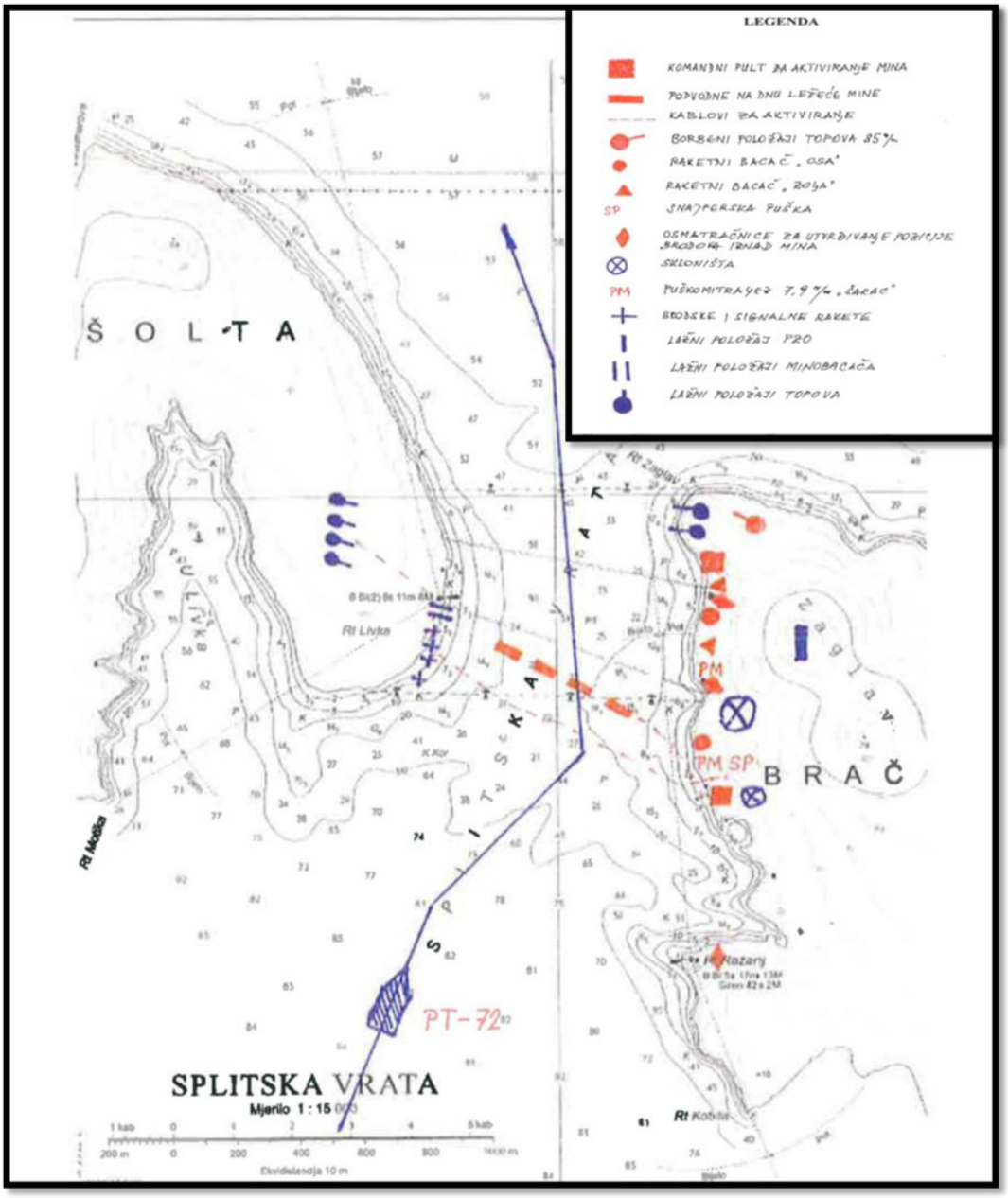
> Oko 16.30 sati odjeljenje protudiverzantskog voda (pdvv-a) na rtu Kobila zamijetilo je kretanje broda iz smjera otoka Visa u smjeru Splitskih vrata, te isto javlja na položaje voda podvodnih diverzanata (vpd-a). Zapovjednik vpd-a Mate Jakšić – Čumeta odlučio je borbeno djelovati o čemu je obavjestio ostale postrojbe u zoni djelovanja .
> Zapovjednik (postrojbi otoka Brača) Vranjičić, našavši se na položaju (obalne topničke bitnice) OTB-a na Humu, prati situaciju uz pomoć radara. U 16.45 Pomoćni transportni brod - PT-72 Jastog se približio položajima vpd -a ali je bio izvan dometa oružja. Stoga Jakšić aktivira lažni minobacač, i lažnu bateriju topova na rtu Bad, nakon čega brod mijenja kurs, približava se obali Brača i otvara topovsku paljbu na položaje lažnih baterija. Kada je brod došao u zonu djelovanja, pripadnici vpd-a na njega prvo djeluju paljbom iz strojnica i

[103] Zvonimir FRANJKOVIĆ: Povjesnica doprinos otoka Brača u domovinskom ratu i slobodnoj plovidbi Jadranom, Split 2020, izvršenje borbenih zadaća, izvodi sa str. 70 - 87

snajpera, a potom iz ručnih bacača RB M 57 i »osa« i »zolja«. Od ukupno četiri, brod pogađaju tri projektila, nanoseći mu teška oštećenja. Tako oštećen, PT-72 dolazi u zonu djelovanja grupe diverzanata, koji otvaraju paljbu iz svojih oružja, od kojih jedan projektil pogađa cilj. Nakon toga brod stiže u zonu djelovanja našega topa 85 mm na rtu Zaglav i posluga topa otvara brzu topničku vatru. Prvom granatom pogađaju trup broda, a ostale tri detoniraju u samoj blizini, nanoseći mu daljnja oštećenja. Nakon toga PT-72 zamiče iza zapadne obale otočića Mrduje i time ostaje izvan dosega naše paljbe. Nakon prestanka borbenog kontakta, a prema zapovijedi (zapovjednika vpd) Mate Jakšića, sve naše postrojbe zauzimaju zaštitne položaje u skloništima. od 16.45 do 17.00 brodovi JRM pokreću se u cilju zaštite PT-72 i djelovanja po našim položajima. VPBR-31 »Split« prilazi i zaustavlja se 2 Nm zapadno od rta Gomilice. U 17.00. RTOP s položaja 0,5 N sjeverno od rta Gomilice prilazi oštećenom PT- 72, a RTOP koja se nalazila na plovnom putu Split – Supetar, oplovljava rt Gomilicu i pridružuje se VPBR-u na njegovom položaju. U 17.00 brodovi otvaraju topničku paljbu iz topova 76, 57 mm i manjih kalibara na područja rtova Bad i Livka na o. Šolti, i po o. Braču, od rta Kobila do rta Zaglav, u podnožje brda Sv. Martin iznad Milne, sjeverni rub ulaza u luku Bobovišća, te na rtu Gomilica položaji OTB-a čiji su radovi dva dana ranije zaustavljeni. Vrlo intenzivna vatra s brodova trajala je do 18.10.Posredstvom sredstava veze primljena je obavijest s VPBR-a »Split« da će u slučaju budućeg incidenta biti bombardirana luka Milna kao civilni cilj. Prema procjeni Zapovjedništva obrane, neprijatelj je na naše položaje ispalio oko 300 – 400 granata raznih kalibara. Djelovanje na PT-72 imalo je puno opravdanje zato što je taj brod grupi brodova oko VPBR-a »Split« nosio hranu i ostale potrepštine, a kasnije je obavještajnim radom ustanovljeno da je brod vozio i jako pojačanje za neprijateljsko uporište Loru u Splitu

Izvješće 27. O djelovanju postrojbi otoka Brača 12. studenoga 1991.[104]

[104] Zvonimir FRANJKOVIĆ: Povjesnica doprinos otoka Brača u domovinskom ratu i slobodnoj plovidbi Jadranom, Split 2020, izvršenje borbenih zadaća, izvodi sa str. 88 - 91

Zemljovid 22. Napad voda za podvodna djelovanja Brač na PT-72[105]

[105] Zvonimir FRANJKOVIĆ: Povjesnica doprinos otoka Brača u domovinskom ratu ..., Split 2020, str. 166

Slika 78. Pomoćni teretni brod PT 72 Jastog

Slika 79. Zapovjednik vpd Brač Mate Jakšić

Tri dana nakon ove akcije, postrojbe obrane o. Brača bojno su djelovale po brodovima i zrakoplovima JNA u boju u Splitskom kanalu, u sklopu operacije Zapovjedništva HRM za razbijanje 3. pomorske blokade Jadrana.

3.8.4. Postrojbe obrane otoka Hvar

Ustrojavanje postrojbi na otoku Hvaru počinje 16. srpnja 1991okupljanjem prvog voda dragovoljaca općine Hvar u Starom Gradu. Vod je bio stacioniran na Aerodromu gdje je obavljao njegovo osiguranje. Krizni štab općine Hvar na čelu sa predsjednikom Krunom Peronjom i zapovjednikom postrojbi Nikolom Šimunovićem ustrojen je 08. kolovoza 1991.
Do 15.rujna ustrojene su tri voda pričuvnog sastava ZNG sa ukupno 80 pripadnika i to:

- Stan Grad (16.07.) - 30 pripadnika, zapovjednik Lukin Peronja
- Sućuraj (20.08.) - 25 pripadnika, zapovjednik Grgo Jeličić
- Hvar (07.09.) - 25 pripadnika, zapovjednik Mate Bracanović

U vrijeme akcije Zelena tabla male bare i napada agresora na grad Ploče (15. rujna oko 15.00) sa 2 zrakoplova tipa, Jastreb u 2 naleta, raketirali su i mitraljirali aerodrom kod Starog grada.
U povjesnici MOMP ZVIR otoka Hvar o raketiranju aerodroma je zapisano:

> U tijeku napada na pisti su bila 4 aviona od kojih su 2 tipa air traktor i 1 sportski avion, koji je bio u funkciji PP izviđanja, bili potpuno uništeni, dok je 4. ti pretrpio lakša oštećenja . Raketirana su i izgorjela 2 montažna objekta za smještaj ljudstva i opreme na letjelištu, te su oštećena 4 vozila (2 civilna, 1 policije i 1 ZNG- a) Pripadnici pričuvnog sastava ZNG „Aerodrom“ koji su u to vrijeme bili na osiguranju letjelišta na vrijeme su se izvukli, jer su neprijateljski zrakoplovi najprije tukli pistu, pa tek onda objekte gdje su bili pripadnici ZNG. Istog dana 10- tak brodova JRM koncetriralo se u Neretvanskom kanalu , nekoliko milja od Sućurja, te su odatle borbeno djelovali u pravcu luke Ploče. Krizni štab općine, cijeneći situaciju izdao je zapovjed vodovima pričuvnog sastava ZNG za punu pripravnost u Sućurju, aerodromu kod Starog grada i na objektu HRT u Hvaru. Od tada je započela pomorska blokada otoka, koja je uz nekoliko prekida trajala ...dok pomorske snage nisu poražene i prisiljene da se povuku na otoke Vis i Lastovo.

Izvješće 28. Izvod iz povjesnice Momp - a ZVIR – o. Hvar[106]

U cilju zapovjedanja, vođenja i objedinjavanja oružanih postrojbi na otoku (MUP i ZNG) idući dan (16. rujna) ustrojeno je Zapovjedništvo obrane otoka Hvar :

- Zapovjednik je bio Nikola Šimunović
- Zamjenik zapovjednika Tomo Buzolić - zapovjednik Policijske postaje Hvar

[106] Udruga veterana MOMP Zvir Hvar, Povjest odreda, izvod https://veterani-mompzvir

Tada se ustrojavaju tkz. Oružane postaje u Hvaru , Starom gradu, Jelsi i Sućurju u čiji sastav ulaze djelatni i pričuvni pripadnici Policijske postaje Hvar i 80 -tak pripadnika pričuvnog sastava ZNG općine Hvar. Zapovjednici postaja bili su djelatni policajci i to u:

- Hvaru - Stipe Marić
- Starom gradu - Mirko Cenčević
- Jelsi - Ivko Gavranić i
- Sućurju - Franko Jakas

Pripadnici postajau područjima svoje odgovornosti provodili su nadzor i pripreme za protudesantnu obranu otoka

Dana 3. listopada 1991. oko 13 sati 2 borbena zrakoplova tipa Jastreb raketirali su HRT odašiljač Mala Grčka kod Hvara. Odašiljač nije oštećen, ali su rakete izazvale šumski požar.

Izvješće 29. O napadu zrakoplova na HRT odašiljač kod Hvara [107]

Do 05. listopada 1991. postrojbe ZNG -a odvajaju se od postrojbi MUP-a .

Od oko 400 dragovoljaca ustrojene su 4 satnije pričuvnog sastava ZNG:

- 1 satnija Hvar - zapovjednik Antun – Tonči Šćepanović
- 2 satnija Stari grad – zapovjednik Antun – Tonko Petrić
- satnija Jelsa – zapovjednik Lukin Peronja i
- satnija Sućuraj – zapovjednik Branko Franičević

Nakon odvajanja policijskih i postrojbi ZNG došlo je do promjena Zapovjedništvu otoka

- za zamjenika zapovjednika imenovan je Stjepan Peronja
- načelnika stožera Panajoti Gilve

Centar za obavješćivanje hvar ustrojio je određeni broj motrilačkih postaja koje su danonoćno motrile i obavještavale o situaciji u zračnom i morskom prostoru.

Početkom studenog postrojbe ulazi u sastav HRM, a 27.11.1991. U Zapovjedništvu HRM donesena je odluka da se od navedenih postrojbi ustroji bojna mornaričkog pješaštva (MP) Hvar, koja je po ustrojavanju brojala 387 pripadnika.

[107] Udruga veterana MOMP Zvir Hvar, Povjest odreda, izvod https://veterani-mompzvir

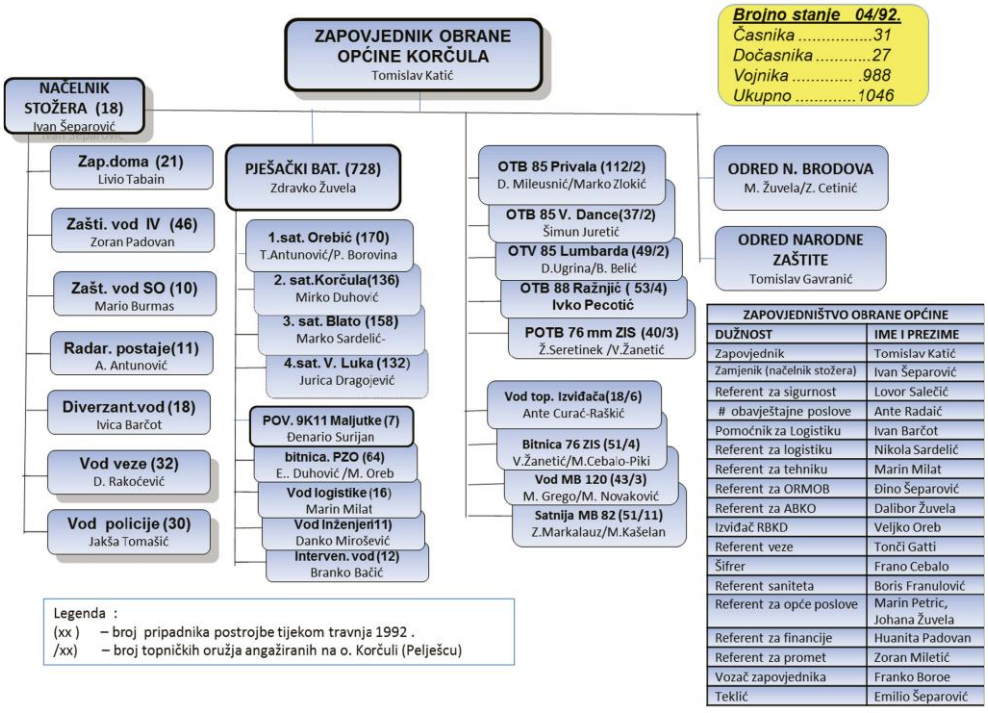

Slika 80. Pripadnici 2. satnije Stari grad, studeni 1991.

Dana 23. prosinca 1991. ustrojena je obalna topnička bitnica 85 mm “Pelegrin” . koja je bila pod izravnim zapovijedanjem ZHRM. Zapovjednik bitnice bio je Željko Novak – Pihe
Postrojbe na o.Hvar nisu borbeno djelovale tijekom 1991., a temeljna zadaća im je bila nadzor i protudesantna obrana otoka Hvara.

3.8.5. Postrojbe obrane otoka Korčula

Otok Korčula je prije početka Domovinskog rata bio vojno pomorsko uporište (VPU) JRM.
U travnju 1991. počinju prve obrambene pripreme izmještanjem vojne evidencije na sigurne lokacije, a već u svibnju ustrojavaju se prve naoružane postrojbe. U kolovozu se ustrojava samostalna bojna ZNG, koja je prvi puta bez oružja postrojena 20.kolovoza 1991. U svom sastavu imala je 4 satnije sa oko 450 vojnika. Zapovjednik bojne je bio je Zdravko Žuvela. Polovicom rujna (15.09.) postrojbe MUP i ZNG preuzimaju kompletno naoružanje bivše TO na otoku, a 16.09. potpisan je i sporazum između Općine i garnizona Korčula o preuzimanju 3 otočke vojarne (u gradu Korčuli, na Ražnjiću i Privali), naoružanja i opreme TO i Vojno pomorskog uporišta Korčula. Do 19.09. pristupa se ustrojavanju ostalih postrojbi obrane općine Korčula.[108] U listopadu 1991. postrojbe obrane općine brojile su 1064 pripadnika.

Shema 5. Ustroj postrojbi obrane općine Korčula (listopad 1991. – travanj 1992. [109]

[108] U područje općine Korčula ulazio je otok Korčula i zapadni dio p/o Pelješca (do mjesta Mokalo).
[109] Željko SERETINEK, Ratni put korčulanskih postrojbi u Domovinskom ratu, Korčula 2017., str. 56

O razmještaju i zadaćama postrojbi, zapovjednik obrane općine Tomislav Katić je rekao:

U dogovoru sa Zapovjedništvom, zapovjednicima postrojbi i Kriznim štabom općine određeno je da akcent obrane bude na protudesantnoj i protubrodskoj obrani otoka i poluotoka Pelješca. Postrojbe Obrane općine bile su razmještene na slijedeći način:
Tadašnji bataljun ZNG sastojao se od 4 satnije:
1. "Orebićka satnija" bila je razmještena na zapadu p/o Pelješca od Mokala do Lovišta.
2. "Korčulanska satnija" bila je razmještena na istočnom dijelu o. Korčule od Lumbarde do Račišća.
3. "Blatska satnija" bila je razmještena na području današnje općine Blato; dio u Gršćici, dio na sjevernoj obali između Blaca i Babine, jedan vod između Čare i Smokvice.
4. "Velolučka satnija" bila razmještena oko mjesta Vela Luke.
Obalno topništvo sastava bitnice 88, 85 i 76 mm bilo je razmješteno na sljedeći način:

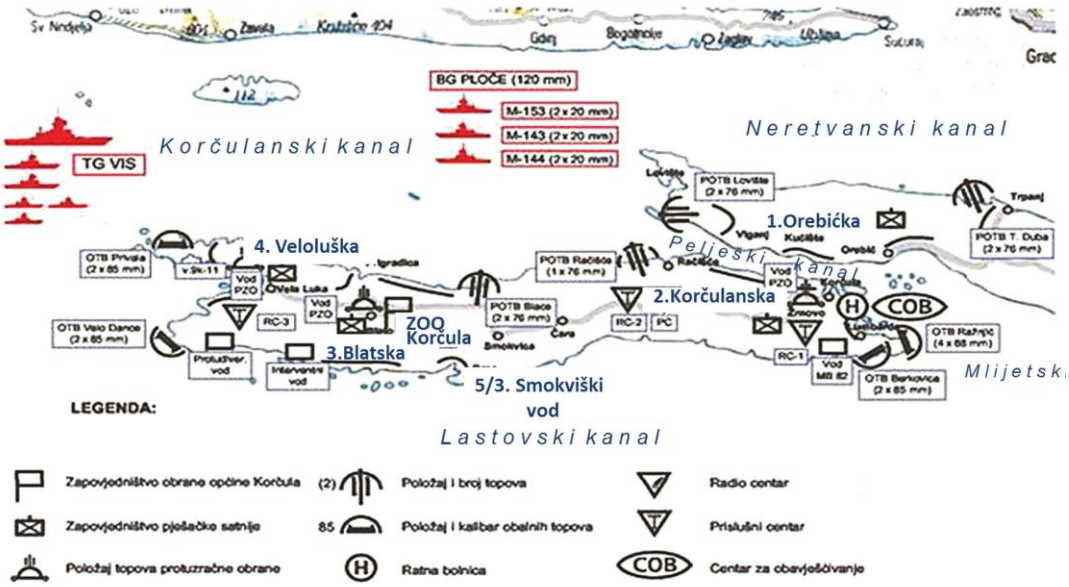
- *topovi (4x) 88 na rtu Ražnjić. Na Berkovici kod Lumbarde bili su topovi (2x) 85mm*
- *bitnica 85 (4x) mm bila je podijeljena jedan vod na Privali, drugi na Šaknja ratu (rt Velo Dance)*
- *pokretna obalna topnička bitnica (7x) 76 mm bila je razdijeljena po vodovima: Trpanjska duba, Lovište i Zahumlje (iznad Blaca)*

Kako su do tada pokazali svojim dotadašnjim avio-napadima na objekte sv. Staž kod Žrnova i brdo Vranac kod Vela Luke plašili smo se da mogu djelovati i po ciljevima koji nemaju nikakvog vojnog značenja. Zato smo postrojbe protuzračne obrane (PZO), koje su bile namijenjene obrani vitalnih gospodarskih objekata kao što su brodogradilišta Greben, Radež i Inkobrod, koristili i za zaštitu civilnog stanovništva.

Izvješće 30. Zapovjednik Tomislav Katić o razmještaju i zadaćama postrojbi obrane općine Korčula [110]

Od polovice rujna do kraja studenog postrojbe obrane djeluju kao ZNG, a poslije toga prelaze u sastav HRM. Postrojbe obrane općine Korčula bojno su djelovale u operaciji Zapovjedništva HRM za razbijanje 3. pomorske blokade Jadrana, u Korčulanskom kanalu 16. studenog 1991., nakon čega se uključuju u obranu p/o Pelješac koju od 07. prosinca preuzima HRM.

[110] Neven FAZINIĆ, Dokumentarni film: Sjećanje na bitku u Korčulanskom kanalu 16. 11. 1991, izvod iz izjave Tomislava Katića u Korčuli 5. listopada 1996. https://www.youtube.com/watch?v=4bOj7PHKT6c

Zemljovid 23. Organizacija obrane općine Korčula, listopad - studeni 1991.[111]

VRIJEME	NAJZNAČAJNIJE AKTIVNOSTI
travanj 1991	-premještanje kompletne vojne evidencije na sigurne lokacije, -početak organiziranja manjih postrojbi
svibanj 1991.	-ustrojavanje prvih vojnih postrojbi sa naoružanjem od lovačkih društava, vlastitog oružja i oružja za osiguranje otočkih poduzeća. Najaktivniji vodovi dragovoljaca na otoku bili su u Žrnovu i Blatu
lipanj 1991.	- prestanak upućivanja ročnih vojnika u JNA -učešće nekih naših mladića u pružanju otpora JNA u Sloveniji -izvlačenje vojnika iz korčulanskih vojarni i slanje njihovim kućama -započeo sa radom Caritas sa zadaćom humanitarnog zbrinjavanja stanovništva
kolovoz 1991.	- brojčano ojačavanja pričuvnog sastava MUP-a, pripreme o. Korčula za oružani otpor -ustrojavanje Odreda Narodne zaštite -ustrojavanje bojne pričuvnog sastava ZNG općine Korčula; bojnu su sačinjavale 4. satnije: 1. satnija Orebić, 2. Korčula, 3.Blato i

[111] Željko SERETINEK, Ratni put korčulanskih postrojbi u Domovinskom ratu, Korčula 2017., str. 58

	4. Vela Luka sveukupno oko 450 bojovnika. Zapovjednik je bio Zdravko Žuvela, -20. kolovoza 1991, prvo postrojavanje (bez oružja) satnija Bojne RZNG, -primopredaja oklopnog transportera Majsan za potrebe obrane Općine Dubrovnik,
rujan 1991.	- Noću 13/14. iz brodogradilišta Greben, preuzet je desantno-jurišni čamac koji je prebačen u Omiš i dat na raspolaganje zapovjedniku HRM-e - 13. rujna 1991. mobilizirano je Zapovjedništvo bataljuna obrane Općine - 15. rujna preuzeto je naoružanje bivše Teritorijalne obrane Općine i mobilizirane sve četiri satnije samostalne bojne tadašnje Općine Korčula - 25. rujna preuzimanje svih vojnih objekata "JNA", vojarne Korčula, Ražnjić i Privala - 27. rujna blokada i desant brodova Jugovojske u vojarnu Privala. - logistička potpore općinama Dubrovnik, Metković, Makarska, Brač, Hvar i Ploče - ustrojavanje Ratne bolnice za potrebe Korčule i Pelješca.
listopad 1991.	- 2. listopada odlazak pripadnika policijske postaje Korčula i sudjelovanje u obrani šireg područja Dubrovnika - 5. listopada poginuo je pričuvni policajac pok. Želimir Žanetić, a šest pripadnika postrojbe bilo je zarobljeno i ranjeno (Vlatko Bokšić i Damir Šulentić iz grada Korčule, Jadran Zlokić, Zoran Tomaš i Tonko Gugić iz Vele Luke te Ante Nobilo iz Blata, dok je i Ivo Popović iz Blata bio ranjen, ali ne i zarobljen) - 7. listopada u raketiranju brda sv. Staž kod Žrnova ranjen je Stanoje Antić - 25. listopada protuoklopni vod „Maljutki" ide na područje Stona sa zadaćom raketiranja agresorskih brodova JRM u Koločepskom kanalu.
studeni 1991.	- 16. studenog pomorska bitka protiv brodova JRM i pobjeda koja je značila prekretnicu za preuzimanje dominacije na Jadranskom moru. - 18. studenog odlazak i djelovanje topničkog voda 76 mm „ZIS"-eva kod Smokovljana - 22-23. studenog ratno djelovanje (100 dragovoljaca) na Stonskom ratištu. - 25. studenog poginuo je zapovjednik Orebićke satnije pok. Tihomir Antunović, a ranjeno pet pripadnika Postrojbi obrane općine Korčula

Tablica 10. Najznačajnije aktivnosti postrojbi obrane općine Korčula u periodu travanj – studeni 1991.[112]

[112] Željko SERETINEK, Ratni put korčulanskih postrojbi u Domovinskom ratu, Korčula 2017., str. 79, 80

3.8.6. Postrojbe obrane na otoku Mljetu

Na otoku Mljetu JRM je imao 2 vojarne, Gruj na južnoj i Goli na sjevernoj strani otoka. Krizni štab otoka ustrojio je nenaoružani odredi Civilne zaštite, koji 17. kolovoza dobiva naoružanje. Dana 06. listopada Krizni štab ustrojava pješačku satniju na čelu sa zapovjednikom Hermanom Hajdićem. Zadaća satnije bila je blokada vojarni Goli i Gruj, protudesantna obrana otoka Mljeta te zaštita stanovništva i infrastrukturnih objekata na otoku. Nakon što je JRM napustio vojarnu Goli, u sklopu satnije 09.prosinca osposobljen je prvo vod a po kompletiranju zatvarača i druge opreme bitnica OTB 88 mm "Goli" . Zapovjednik je bio Nikola Matana

Polovinom ožujka 1992. proveden je preustroj postrojbe i na otoku je ustrojena satnija mornaričkog pješaštva Mljet. Zapovjednik satnije mornaričkog pješaštva od 10. ožujka 1992. do njenoga gašenja u studenome 1992. bio je poručnik bojnog broda Laszlo Komenda . Satnija je 24. svibnja 1992. uspješno provela akciju kojom je od JRM preuzela vojarnu Gruj. Po preuzimanju vojarne u njoj je (od topova pristiglih sa o. Korčule i ljedstva sa o Mljeta ustojena OTB 76 mm ZIS. Zapovjednik bitnice bio je Stijepo Šeparović. Satnija i bitnice bile su operativno podređene Zapovjedniku Mješovitog odreda mornaričkog pješaštva, potom Obalne topničke grupe Dubrovnik, nakon čega ulazi u sastav Pomorskog zapovjedništva za Južni Jadran – Ploče. O djelovanju satnije Mljet zapovjednik MOMP Dubrovnik kbb Petar Matana - Periša rekao je:

Granate do ovog otoka nisu stigle, samo eho bojnih djelovanja na kopnu po Dubrovniku i susjednim otocima. No, neizvjesnost i napetost bila je stalno prisutna zbog prisutnosti ratnih brodova i postrojbi JNA na istočnom dijelu otoka Mljeta. Mještani su se uz pomoć Kriznog štaba organizirali i njih 174, prvi u dubrovačkoj općini, dali su prisegu sebi i hrvatskom narodu za obranu svog otoka , mora i domovine, uz prisutnost ministra obrane Gojka Šuška. Stalnim motrenjem, patrola- ma, uspostavom radarske postaje, brzom opravkom i stavljanjem u funkciju napuštene topničke bitnice, pod zapovjedništvom Nikole Matane, Nike Sršena i nešto kasnije pbb Lasla Komende satnija Mljet dobiva svoj ustroj i taktičku zadaću. Prisutnost topničke bitnice JNA s radarskom postajom na rtu Gruj bila je stalna prijetnja ne samo Mljetu, nego i njegovom okružju. Istinitost prisege doka zali su žitelji Mljeta u brzoj pripravi i spremnosti za napadno djelovanje na topničku bitnicu i radarsku postaju. Neprijatelj je procijenio situaciju, ponudio predaju svog položaja i izvlačenje svojih snaga uz prisutnost promatrača EZ-a. Noć je protekla u neizvjesnosti, ali mještani nisu bili sami, s njima su bili mještani Šipana sa svojom OTB, ONB Dubrovnik i diverzanti iz Splita

spremni za trenutno djelovanje. Otok je sutradan bio slobodan. Mljet je formirao i drugu topničku bitnicu, učvrstila se obrana otoka, a sigurnost se vratila među otočane.

Izjava 38. Iz govora k.b.b Petra Matane na obilježavanju 10. obljetnice MOMP-a Dubrovnik [113]

Slika 81. Motrilačka postaja Gruj na o Mljetu

Slika 82. Na položaju OTB Gruj na o. Mljetu

Iako u početku većina njih djeluje samostalno do kraja 1991. sve otočke postrojbe ušle su u sastav HRM

[113] Stjepan BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu ,Satnija Mljet., - Zagreb 2007, izvod sa str. 393. – 394.

4. PRVI OTVORENI SUKOB SA JRM

Prvi otvoreni okršaj postrojbi Obalne obrane (OO) sa brodovima JRM zbio 14./15.09.1991. se tijekom operacije HV za oslobađanje Pločanskih vojarni Zelena tabla – Male bare.

Prije početka ratnih djelovanja u garnizonu u Pločama JRM je imala vojarnu "Stanko Parmać", u kojoj je boravilo oko 70 vojnika i časnika . U Ratnoj Luci "Portini" bio je stacioniran 16. divizion za protuminsko djelovanje, u čijem se sastavu nalazilo ukupno 11 brodova od čega 6 minolovaca sa 150 mornara i časnika. Zapovjednik garnizona bio je kbb Velin Jovanov a 16. d PM kbb Milija Janković. U kompleksu skladišta na području Male bare bilo je 16 objekata osiguranih žičanom ogradom, promatračnicom, dva stražarska mjesta i mitraljeskim gnijezdom na ulazu. Odmah uz ratnu luku bila je i Tehnička radionica, značajna zbog oružja koje se u njoj nalazilo na remontu. Postojala su još dva vojna objekta, skladište pomorskih mina i goriva u uvali Tatinje i Dom JNA. [114] Osim vojarni i ratne luke luka Ploče za JNA je bila značajna jer je to bila jedina luka u bivšoj SFRJ licencirana za skladišenje i prijevoz naoružanje i vojne opreme, o čemu je pomorski kap. Ivan Pavlović generalni direktor Luke reko:

Slika 83. Ivan Pavlović generalni direktor Luke Ploče

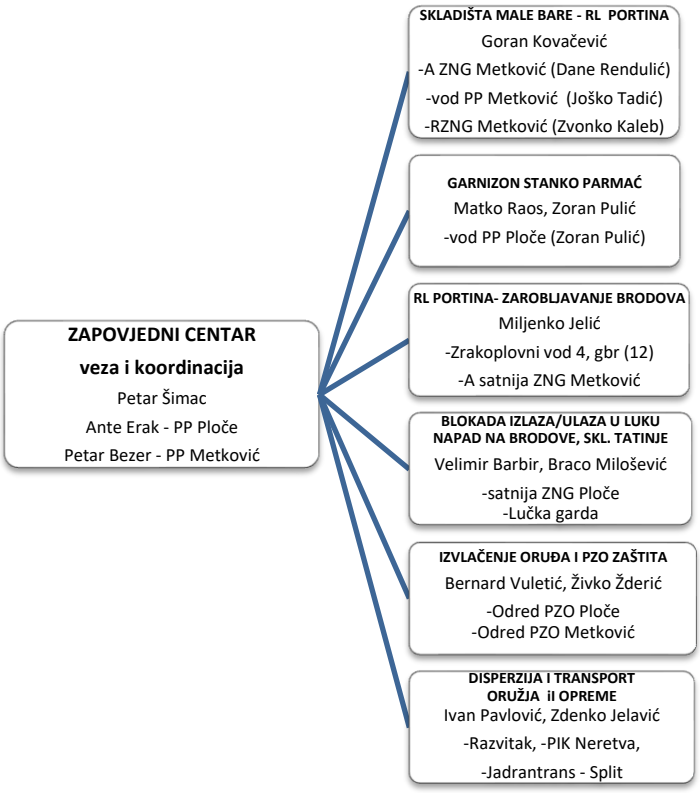
U to vrijeme luka je zapošljavala 1800 radnika . Radila je sa susjednim državama BiH, Mađarskom , srednjom Evropom. To je bila jedina luka registrirana za promet opasnih tvari. Uglavnom sve oružje je iz srednje i istočne Evrope iz bivšeg Varšavskog lagera išlo preko luke Ploče. Mi da bi nešto radili trebali smo bit organizirani, tako da smo prije Zelene table Malih bara izuzeli na neki način iz luke 2000 komada automatskih pušaka Zbrojevki, 5 i po milijona metaka što je bilo izvoz iz Mađarske za Indiju ... U Pločama je bila velika vojna baza tkz JNA koja je tek 14. 09. nakon akcije Zelena tabla – Mala bara prestala postojati.U Pločama su bile tisuće vojnika JNA. Oni su pazili na luku. Čak i neki generali iz Beograda su dolazili da se uvjere, hoće li promet oružja preko luke Ploče bit siguran. Da bi sve to bilo moguće l. Ploče je formirala jedinicu od preko 100 ljudi. Nazvala je Lučka garda, opremila je i naoružala. Kupili prve uniforme u Dalmaciji. Ta jedinica je bila jedna od jedinica koje su učestvovale u akciji Zelena tabla Male bare.

Izjava 39. pomorski kap. Ivan Pavlović generalni direktor Luke o značaju luke Ploče[115]

[114] Jakša RAGUŽ: "Hrvatsko Poneretavlje u Domovinskom ratu"; Metković, Zagreb 2004.; str 127

[115] Vladimir TADEJ, Velika akcija Male Bare (oslobađanje Ploča, HRT rujan 2001.

Ideja o tome da bi trebalo osvojiti i staviti pod hrvatsku kontrolu skladište Male bare, došla je iz Policijskih uprava općina: Vrgorac, Makarska, Ploče i Metković čije se oružje TO nalazilo u skladištu Male bare. Ministar obrane Luka Bebić se tijekom kolovoza odlučilo za provedbu, a plan provedbe napravili su: Matko Raos, Goran Kovačević i Ranko Barbir,. Primarni cilj ove akcije (taktičke operacije) postrojbi HV bio je osvajanje kompleksa skladišta Male bare u kojemu je pohranjeno naoružanje a potom i ostalih vojnih objekata u Vojarni i Ratnoj Luci[116]. Odluku o provedbi operacije sa početkom 13.09. u 19.00 donio je stožer: P. Šimac, M.Raos,G.Kovačević, V.Barbir, B.Milošević, I.Pavlović, A.Erak, B.Vuletić, P.Bezer, Z.Kaleb i Z.Puljić. Podjela zadaća bila je po sljedećem: [117]

Shema 6. Vođenja i zapovjedanja u operaciji Zelena Tabla Male bare[118]

[116] Ranko BARBIR, Pločanske priče iz domovinskog rata, Ploče 2023, str. 5
[117] Ranko BARBIR, Pločanske priče iz domovinskog rata, Ploče 2023, str. 7 - 11
[118] Ranko BARBIR,Tajna priprema napada, Pločanske priče iz domovinskog rata, Ploče 2023, str. 64 – 66 - izvod

Odgađanje operacije uvjetovalo je probijanje njene tajnosti što je dalo vremena za pripreme postrojbi JNA za obranu. Situaciju u garnizonu 13. rujna 1991. tadašnji Zamjenik zapovjednika 16. diviziona minolovaca (dML) kf Ivica Jozić opisao je riječima:[119]

> Zbog glasina da se priprema napad na Garnizon i skladišta, zatraženo je odobrenje da brodovi isplove za luku Vis 14. 09.1991. što je i odobreno i trebali su taj dan u 20.00 isploviti za l. Vis. Zapovjednik 16. dML kbb Milija Janković imao je odobrenje da 15. 09. 1991. otputuje u Beograd radi udaje kćerke. Pored redovnih kanala putem kojih su se prikupljale informacije o stanju u gradu, jedan od najpouzdanijih načina je bilo prisluškivanje razgovora u kafićima a najviše informacija su donosile mlade supruge časnika i dočasnika koje bi same bez muževa zalazile u lcafiće do kasnih sati i pribavljale informacije. Na osnovu toga se znalo da tih dana treba očekivati napad. Često sam oko toga razgovarao sa Jovanovom (Zapovjednikom garnizona) i on bi znao reći: "Da je do mene odmah bi im dao sve naoružanje TO, samo da me e ostave na miru" 0ko 1800 (13.09.) u zgradu Zapovjedništva došla je supruga zastavnika Berberovića (Sadeta) i rekla kbb. Jankoviću da se po gradu priča da će tu noć biti napad na garnizon i sidrište. Još je javila da se podrumi uređuju za skloništе i da je uočen veći broj ljudi u maskirnim odorama i sa oružjem.
> Tada je Janković naredio da se svi časnici i dočasnici koji su bili kod svojih porodica po osnovu izlaza ili bolovanja pozovu u postrojbu. ...Tako su se na brodovima te večeri našli ljudi koji su podnijeli zahtjev za prestanak sluzbe u JNA... Nakon toga su Janković i Jovanov otišli u Pećinu na veceru i pice. Vjerojatno su bili svjesni bezizlazne situacije, pa nisu htjeli da budu u postrojbama u slučaju da usljedi napad. Vratili su se oko 23.30 sati.

Izvješće 31. Zamjenik zapovjednika 16. dML kf Ivica Jozić o stanju u garnizonu Ploče 13. rujna 1991.

U to se vrijeme 37. Mostarski korpus JNA pripremao za veliki pohod na hrvatski dio Hercegovine i hrvatsko Poneretvlje. Dok je u srpskim zemljama trajala mobilizacija, vojne su vlasti iz skladišta Gabeli, od 10. – 13 rujna sa 60-tak kamiona u pratnji velikog broja vojnika izuzimali oružja TO hercegovačkih općina: Čapljina, Neum, Ljubuški, Stolac, Čitluk i Grude. U Metkoviću se pojavio strah da ta kolona iz susjedne Gabele ne ušeta u grad. Iz tog razloga tadašnji je predsjednik općine Metković Ivo Margeta, sudjelovanje postrojbi iz Metkovića, u operaciji Zelena Tabla Male bare u Pločama tražio pismeno odobrenje MORH-a. Kako to odobrenje nije došlo do 13. rujna, zapovjednik Petar Šimac početak operacije odgodio je za 14. rujna 1991. O značaju akcije tadašnji zapovjednik PP Metković Petar Bezer je rekao :

[119] Ranko BARBIR, Pločanske priče iz domovinskog rata, Ploče str 134 (*38).Prije napada Ivica Jozić podnio je zahtjev za prestanak službe u JNA o čemu je službeni razgovor s njim trebao biti obavljen nakon dolaska na Vis 15. 09. 1991.

Slika 84. Petar Bezer zapovjednik PP Metković

Moje je mišljenje da je ta akcija u 5 do 12 došla u pravom smislu i da je bila značajna ne samo za naoružanje Dalmacije ili općine Metković, nego je bila značajna i za cijelu Hrvatsku.
14.09. u 10.00 stiže pismeno odobrenje faksom na PP Metković i Ploče da se pristupi izvršenju akcije na Malim barama.
U to vrijeme je u Metkoviću bila vrlo teška sigurnosna situacija. Graničili smo sa 3 susjedne općine : Čapljina, Neum i Ljubuški. Za vrijeme izvođenja akcije g.Erak – zapovjednik PP Ploče i ja smo bili u štabu gdje je glavni zapovjednik bio Petar Šimac, a nas 2 zapovjednika PP Metković i Ploče njegovi pomoćnici.

Izjava 40. zapovjednik PP Metković Petar Bezer o značaju i vođenju akcije [120]

O akciji Vladimir Brnardić za HTV je izvjestio:

U rujnu 1991. agresija srpskih paravojnih postrojba i Jugoslavije zahvatila je i obalno područje Hrvatske. U ratna djelovanja aktivno se uključila i JRM. Kako bi im se mogle oduprijeti, slabo naoružane hrvatske snage počele su osvajati vojarne i skladišta. Prva i jedna od najdramatičnijih akcija odigrala se nedaleko od Ploča gdje se nalazilo golemo skladište naoružanja otetog TO, ali i više od 300 tisuća tona TNT eksploziva i drugih eksplozivnih naprava. Uvečer 14. rujna 1991., u akciji pod nazivom "Zelena tabla-Male Bare" hrvatski su branitelji osvojili taj opasan, eksplozivan vulkan. Iako je skladište bilo minirano, uspješnom akcijom hrvatskih pirotrehničara opasnost je uklonjena. Da nije bilo tako, detonacija poput atomske bombe nad Hirošimom srušila bi sve zgrade i luku, a plimni val visok nekoliko metara potopio bi ostatke Ploča. Još iste noći počelo je izvlačenje oružja i opreme. Jugoslavija je odgovorila napadima zrakoplovima i brodovima, pri čemu je poginuo jedan vozač, ali je najveći dio naoružanja spašen. Koliko je bilo značenje toga skladišta u obrani Hrvatske govori činjenica da su jedina podvodna minsko-eksplozivna sredstva kojima je HV raspolagala na početku rata stigla iz Ploča.Uskoro su slijedile mnoge slične akcije. Hrvatske postrojbe u Šibeniku su zarobile 15, a radnici Mornaričkog tehničko remontnog zavoda još 19 ratnih brodova. Bila je to gotovo četvrtina cjelokupne flote Jugoslavenske ratne mornarice. Osim brodova, odlučujuću je važnost imalo i preotimanje obalnog topništva. Bitnica na Žirju odigrala je ključnu ulogu u obrani Šibenika, a one na Šolti, Braču, Korčuli i Pelješcu natjerale su jugo-mornaricu da pobjegne na Vis i Lastovo.

Izvješće 32. Vladimir Brnardić o akciji Zelena tabla Male bare[121]

[120] Vladimir TADEJ, Velika akcija Male Bare (oslobađanje Ploča, HRT rujan 2001. i Dogodilo se na današnji dan - Operacija Zelena tabla - Male Bare, HTV 14. rujan 2018
[121] Vladimir BRNARDIĆ, Zelena tabla - Male Bare, TV kalendar 14.09. 1991.

Akcija je započela 14. rujna u tako što je policija kako bi spriječila pokušaj pomoći kopnenih snaga JNA iz drugih garnizona blokirala Jadransku magistralu od Makarske do Rogotina, kao i sve sporedne ceste koje vode ka gradu. Nakon toga prekinute su sve telefonske veze u i opskrba električnom energijom u cijeloj dolini Neretve. Hrvatske snage pred skladištem dale su ultimatum vojnicima za predaju, i nakon kraćih pregovora, zahvaljujući razumnosti dočasnika JNA ušle u kompleks u Maloj bari i uputilo izvlačenje i naoružanja i opreme .[122]
Grupu zaduženu za osvajanje kompleksa Male bare kojeg čuvalo 3 podoficira i 16 vojnika vodili su Goran Kovačević i Zapovjednik specijalne postrojbe od 22 pripadnika PP Metković Joško Tadić, koji je o osvajanju kopleksa rekao:

Slika 85. Joško Tadić
Zapovjednik SJ PP Metković

Kad smo došli na kapiju od skladišta preko megafona smo ih pozvali da se predaju . Zastavnik Slobodan Zec je shvatio da nema izlaza, da se mora predati. Skladišta smo osvojili bez ispaljenog metka.Kad je brojio svoje vojnike, vidio je da mu nedostaje jedan vojnik. On je bio na onom tornju i imao je puškomitraljez.To je bio jedan desetar (Suad Harambašić) koji nam je stvarno pomogao. Nakon toga produžiti smo jednim makadamskim putem iznad ratne luke gdje su bili usidreni brodovi. Mi smo uzeli nekoliko zolja . Kako ih nismo znali koristiti pitali smo vojsku bi li nam netko pokazao kako se koriste i taj desetar je pristao. On je s nama došao na položaj i ispalio zolje i koliko je meni znano 2 broda je potopio.

Izjava 41. Zapovjednik voda PP Metković Joško Tadić o osvajanju skladišta Male bare[123]

Iako je najveći dio komunikacija bio ili ometan ili u prekidu, zapovjedništvo JNA je uspjelo stupiti u kontakt sa zapovjedništvom Vojno pomorske oblasti, koja im je u pomoć uputila zrakoplovstvo 97. aviobrigade čiji su zrakoplovi bili u Mostaru i Zemuniku. O proboju blokade veza Zapovjednik Lučke garde Braco Milošević rekao je:

„Da se radilo kako je trebalo i ta jedna veza trebala je biti prekinuta, jer se točno znalo gdje se taj kabel nalazi. Zapravo je riječ o anteni i trebalo ju je paljbom uništiti. No to se nije desilo, a možda sada nije trenutak da konkretne osobe prozivam zbog toga što to nisu obavile iako im je nalog u tom smislu dat.“

Izjava 42. Zapovjednik Lučke garde Braco Milošević o proboju blokade veze [124]

[122] Joško ČELAN, Golemi moralni učinak pothvata Slobodna Dalmacija, 17. rujna 2001
[123] Vladimir TADEJ Dogodilo se na današnji dan - Operacija Zelena tabla - Male Bare, HTV 14. rujan 2018
[124] Ranko BARBIR, Kolebanja oko početka akcije, Pločanske priče iz domovinskog rata, Ploče 2023, str.69

Oko 22.45 započeli naleti zrakoplova JNA na grad Ploče pa je prekinut napada na vojne objekte, no ne i ukrcaja oružja i opreme iz skladišta u Malim barama. Napadom na vojarnu Stanko Parmać u kojoj se nalazila komanda garnizona Ploče rukovodili su Matko Raos i Zapovjednik SJ PP Ploče Zoran Pulić, koji se o djelovanju svog voda u blokadi vojarne rekao:

Slika 86. Zoran Pulić
Zapovjednik SJ PP Ploče

Nalazimo se namjestu di je prije 10 godina bila komanda tadašnjeg garnizona bivše JNA koju je moja jedinica policije iz Ploča za posebnu namjenu dobila zadatak da osvoji noću 14. 09. 1991. S ove strne je postavljen budozer iz luke Ploče , tako da je blokirana cestovna komunikacija prema garnizonu i s donje strane prema Tehničkoj radionici. Ja sam sa nekoliko ljudi zaozeo najveću kotu iznad Ploča, kotu 158. po kojoj su oni poslije tražili da se djeluje s avijacijom i 2 voda su u obliku potkove potpuno blokirale komandu garnizona.

Gore s kote gledao sam oficire i vojnike kako trče unutar kruga garnizona sa šljemovima i oružjem , razvlače minska polja. Oni su očekivali da će se nešto desit. Negdje oko 19.15. primjetio sam naš kamion pun garde kako se spušta prema sidruštu , gdje su bili minolovci i brodovi i tu je tada iz bunkerskog gnijezda na njih otvorena vatra. Taj momenat se prolomilo nebo. Kasnije sam saznao da su iz komande garnizona tražili uporabu avijacije da raketiraju kotu 158 i da se ako ne prestanu naša djelovaja raketira cijeli grad.

Izjava 43. Zapovjednik SJ PP Ploče Zoran Pulić o napadu na vojarnu Stako Parmać[125]

Slika 87. Zgrada zapovjedništva u vojarni Stanko Parmać

Slika 88. Ulaz u kompleks skladišta Male Bare

Avioni su uspjeli uništiti 3 kamiona i jedno osobno vozilo pa je rano ujutro 15. rujna operacija bila prekinuta[126].

[125] Vladimir TADEJ, Velika akcija Male Bare (oslobađanje Ploča), HRT rujan 2001.

[126] Prema Ranko BARBIR, Problem s PZO, Pločanske priče iz domovinskog rata, Ploče 2023, str.69 Grupa zadužena PZO zaštitu nakon izvlačenje topova iz skladišta utvrdila je da na njima nedostaju zatvarači pa takva oružja nisu mogli stavit u funkciju PZO područja.

VRIJEME	AKTIVNOST
13. rujna u 17.00	Presječen je vojni telefonski kabel Ploče—Korčula—Vis. Mile Budiša sa svojom grupom intenzivira ometanje i prisluškivanje veza JNA.
14. rujna u 8.30	Stiže zapovijed : Danas, bez obzira na sve, izvršite plan!
u 14.30	Od ministra unutarnjih poslova Ivana Vekića, stiže pismeno odobrenje: "Zelena tabla — danas! Sve po istom planu. Početak u 19.15 sati!
18.30	Blokirana je Jadranska magistrala od Makarske do Rogotina, a sve sporedne ceste su pod kontrolom MUP-a.
18.35	Domovi zdravlja i sve ambulante od Metkovića do Ploča i Vrgorca su stavljene u stanje pune pripravnosti.
18.45	Prekidaju se sve telefonske veze, počinje prisluškivanje i ometanje veza JNA
18.50	Natežu se čelične sajle između rta Višnjice i mula i blokira izlaz i ulaz u l. Ploče
19.05	Prekida se opskrba električnom energijom čitave regije donje Neretve.
19.15	Kamion s hrvatskim vojnicima zaustavlja se pred ulazom u Male Bare. Grupa ZNG-a prevrće veliki jež koji štiti ulaz. Pregovori su potrajali 7 minuta, a onda trojica podoficira i 16 vojnika odlažu oružje i bez ispaljenog metka predaju objekt. Počinje ukrcaj oružja i vojne opreme na kamione, koji su po dogovoru pristizali.
22.00	Ploče nadlijeću avioni JRV dajući na znanje da je komanda garnizona probila informativnu blokadu. U drugom su naletu bacili svjetleće bombe na zamračene Ploče. Čitava luka, grad i vojni objekti i kamioni na ukrcaju postali vidljivi kao usred podneva. Bez zaštite mraka, očekujući raketni udar, dijelom ljudstva ovlada panik. Do 23. 00 iz skladišta izvučen 31 kamion oružja i opreme
23.10	Počelo je raketiranje luke, Malih Bara, ceste Baćina-Ploče i zatečenih vozila. Već u prvom naletu teško je ranjen Ante Vrdoljak iz Sinja, vozač Jadrantransa. Odmah je preuzet od sanitetske ekipe i upućen u KBC Split, ali je na putu preminuo. Naleti se. ponavljaju svakih 30 do 40 minuta i nastavljaju do zore. Do 04.00 izvučeno je još 15 kamiona razne vojne opreme nakon čega su postrobe HV napustile pakao Malih Bara

Tablica 11 . Najznačajnija djelovanja postrojbi u operaciji 13. i 14. rujna 1991.[127]

[127] Prema D.G., Prva pomorska bitka u kojoj su trajekt, 2 remorkera pobijedili JRM, Morski.hr od 14 rujna 2025

U tijeku akcije postrojbe PP Ploče zarobile su zamjenika zapovjednika 16. dML kf Ivica Jozića i 12 oficira JNA , pri čemu kf Jozić pokazao veliku dozu kooperativnosti i djelovanja da prilikom napuštanja garnizona Ploče ne dođe do bespotrebnih žrtava o čemu je zapisao:

Zapovjednik 16. dML Janković je naredio da svi časnici i dočasnici sa naoružanjem i dokumentacijom do 1700 pređu na sidrište, a on je pripremio sve da sa Visa ide za Beograd. Oko 1400, 14. 09. 1991. poslao je dnevni izvještaj Zapovjedništvu Flote na Vis sadržaja:

- Stanje morala u jedinici poljuljano
- Prekinute telefonske veze i obustavljena isporuka električne struje i namirnica
- Podignuta rezerva ZNG-a (oko 150 ljudi)
- U Pločama boravio Ivo Družić i sa SDP razgovarao o mobilizaciji TO i preuzimanju oružja iz Malih Bara
- Rezervisti ZNG i MUP-a upućeni prema Splitu
- Zbog problema snabdijevanja strujom i hranom predlažem prebaziranje brodova za I.Vis ili Boku
- ML-151 iz Šibenika, a otegliti za Boku

Oko 17.45 sam iz zgrade iznio željezne kase sa nastavnom i mobilizacijskom dokumentacijom, ukrcao iste u osobno vozilo i sa većom grupom (12) časnilka krenuo ka sidrištu. Na mjestu skretanja prema sidrištu zaustavila su nas dvojica pripadnika MUP-a Ploče. Trazili su od nas da stanemo i sačekamo dok ne dobiju upute od svoga zapovjednika, a za vrijeme toga čekanja stiglo je na mjesto dogadaja jos 10-12 pripadnika MUP-a. Odjednom sam začuo zvuk škljocanja zatvarača na puškama, izašao sam vani iz auta i opazio da je sa sidrišta stigla grupa za intervenciju sastava 5 dočasnika sa AP koje je vodio st. vodnik Ilić. Naredio sam Iliću da on i njegova grupa odmah spuste oružje i vrate se u sidrište, a daja poručujem Jankoviću da garantiram za sigurnost časnika koji su u mojoj grupi. Oni su poslušali i vratili se na sidrište, a ja sam od časnika oduzeo oružje (pištolje i puške) sve stavio u prtljažnik svojih osobnih kola i objasnio im da idemo na razgovor u Policijsku postaju. Tražio sam od njih da ostanu mirni, da ne zaoštravaju situaciju i da ne izazivaju radnike Policijske postaje. Tu cijelu noć 14/15. 09. 1991. sam proveo pod nadzorom policije u zgradi Općine (sindikalna sala).

Dana 15. 09. 1991. oko 0700 odvezeni smo autobusom u Split u Policijsku postaju, odakle smo nakon kraćeg saslušavanja vraćeni u Ploce oko 1800. Tada me je general Šimac pozvao

kod sebe u kancelariju zapovjednika PS Ploče, i zamolio da javim na brodove (razarač i topovnjača koji su se nalazili na sidrištu ispred 1. Ploče) da se svih 12 časnika vratilo iz Splita i da su svi pusteni da idu gdje hoće, jer je u pitanju bio neki ultimatum. Uz pomoć g. Šimca otišao sam u zgradu zapovjedništva, odakle sam se preko Jovanova javio na brodove i izvijestio o stanju sa časnicima... Dana 17. 09. 1991. trojica časnika su se ukrcali na brod (među njima i oficir bezbjednosti Haris Ćosic), ostali su otputovali u pravcu Mostara i Sarajeva, a odatle su se javili na brodove u l.Kumbor. Dana 18.09.1991. podnio sam zahtjev za izdavanje civilne osobne iskaznice, i u pratnji pripadnika MUP-a obisao sam sidrište Baćina da provjerimo dali je što minirano... Na povratku sam svratio do Jovanova, i vidjevši sa koliko malo ljudi je ostao i u kakvom je stanju, savjetovao sam mu da nazove PS Ploče i da im ponudi da oni sa svojim ljudima preuzmu fizičko osiguranje objekta, a da on i njegovi ljudi te iste objekte napuste i mirno odu kućama, što je on i uradio.[128]

Izjava 44. kf Ivica Jozić o zarobljavanju njega i 12 oficira JNA

O cilju i provedbi akcije Zelena tabla Male bare zapovjednik Petar Šimac je rekao:

Slika 89. General Petar Šimac

Akciju smo planirali izvršit 13./14.09.1991. ali radi nekih nesporazuma, nejasnoća. Pa i odbijanja nekih ljudi da sudjeluju u akciji, prvenstveno mislim na grad Metković , bili smo prisiljeni odgodit je za 24. sata. To nam je stvorilo dosta velike probleme jer je akciija probijena. Pošto akcija nije 13. izvedena, mi smo 14. u selu Vlaka organizirali sastanak i rekli idemo 14. tog u isto vrijeme u 19.15. Ministar obrane Luka Bebić i MUP-a Vekić su znali za operaciju i oni su je odobrili što nam je bilo olakšanje Neobično veliku pomoć imali smo u policijskim snagama , snagama ZNG -a Metkovića , a posebno grada Ploča. Akcija je krenula po planu i u 19.00. na kapiju Male bare prvi je zapucao Goran Kovačević a u njegovoj blizini bio je Joško Tadić sa oko 25 policajaca. Tu je bilo 16 vojnika sa 3 mlađa oficira koji su nam pomogli i pristali nam pomoći u izvlačenju oružja i ukrcaju u kamione. Među njima se posebno istakao desetar Suad Harambašić koji je odigrao značajnu ulogu i u krcanju oružja i streljiva tako i u napadu na brodove JRM sa zoljama.... Uz strahovita bombardiranja koja su išla svako 40 minuta

[128] Ranko BARBIR, Pločanske priče iz domovinskog rata, Ploče str 134 (*38).

Slika 90.Spomen ploča Ante Vrdoljak

do zore u 04.30 izvukli smo još 19 kamiona oružja i opreme čime smo smatrali da je akcija u globalu završena. Važno je reći da mi nismo imali većih ranjavanja osim nešto malo u Luci, ali smo imali jednu tragičnu žrtvu na samoj cesti , Jadranskoj magistrali gdje je poginuo Anton Vrdoljak, vozač Jadrantransa. Njegov kamion je direktno pogođen raketama od avio bombardiranja. Tome čovjeku mi svake godine odajemo dužnu počast i jasno da mi je žao što je do toga došlo.

Izjava 45. General Petar Šimac o planu i provedbi akcije Zelena tabla Male Bare[129]

U svrhu zarobljavanja brodova u ratnoj luci i spriječavanja ulaska brodova iz Neretvanskog kanala odlučeno je zapriječiti kanal i luku Ploče užadima promjera 72 mm vezanim su za dva velika broda tegljača remorkera), koji su bili zaklonjeni hrpama ugljena iskrcanog na obali, što ih je štitilo od pogleda i bojnih djelovanja s mora .

Na znak motritelja, tegljači su zatezali užad i na taj način sprječavali svim brodovima ulaz i izlaz iz Luke. Zadaće nadzora i zapriječavanja izlaska i ulaska u kanal izvršavali su pripadnici Lučke garde zapovjednika Braca Miloševića. Kada je postalo jasno da se plovila neće moći zarobiti, izvršen je napad na minolovce JRM (4 mala i 2 velika) u Ratnoj luci.

Napad na Ratnu luku snaga s kopna vodio je Miljenko Jelić, a s mora Velimir Barbir. Glavnina snaga za napad na RL i skladišta u Tatinju s mora bila je iz satnije ZNG i Lučke garde Ploče kojima je zapovjedao Velimir Barbir. Plovne snage kojima je satniija prevožena u RL činili su;

- Brodospasovi remorkeri Trudbenik (kap. Pero Macan) i Kastor – (kap. Dario Bojić)
- Lučka plovna dizalica Birina i 2 Pilotine Luke Ploče
- Jadrolinijin trajekt Pelješčanka – zapovjednik Slobodan Mićunović

Na sve brodove prethodno su ukrcane vreće s pijeskom, koje su služile kao grudobrani, a iza kojih su se sklanjali pripadnici postrojbi ZNG-a .

O djelovanju njegove grupe , zapovjednik kf Velimir Barbir je rekao:

[129] Vladimir TADEJ, Velika akcija Male Bare (oslobađanje Ploča, HRT rujan 2001.

Slika 91. kf Velimir Barbir zapovjednik grupe za blokadu s mora

U 18.00 sve snage grupe brodovi , bile su spremne za izvršenje akcije i u 19.15 krenuli smo u provedbu. Plovna dizalica sačekuje, a ja kao zapovjednik grupe „Borko“ izbacujem 2 remorkera koji imaju zadaću blokiranja brodova JRM prema sidrištu Baćina, gdje su bili brodovi JRM da im onemogućimo djelovanje i da ih zarobimo. Druga zadaća bila nam je zauzimanje tehničke radione i desant sa trajektom Pelješčanka na skladišta Tatinje . Gospodin Milošević je bio zapovjednik interventnog voda Luke Ploče koji se uključio u ZNG i sa svojim vodom prebacio se na rt Višnjica. Pješačke snage iz 4 brigade i PP Metković su trebale sa kopna zaokružiti te snage na brodovima i zauzet brodove. Kad smo isturili prvi remorker naprijed, dao sam zapovjedniku broda Kastor da viče preko razglasa , ovdje Hrvatska vojska – predajte se. U par navrata smo to ponovili a oni su otvorili vatru prema remorkerima i zgradama iznad tehničke radione u blizini vojarne. Od zapovjednika Šimca sam dobio zadaću da ne ulazimo u luku jer su naše snage već tamo. Mi smo tijekom te noći i jutra cijelu noć izvlačili naoružanje, da se ne bi uništilo naoružanje i odma vršili disperziju prema postrojbama prema zapovjedima ministra Šuška, admirala Letice i generala Tusa.

Izjava 46. kf Velimir Barbir o djelovanju grupe za blokadu brodova s mora [130]

O blokadi luke i djelovanju lučke garde u bici sa brodovima JRM Veljko Peko je rekao:

Slika 92. Veljko Peko lučka garda Ploče

Prije same akcije smo potegli sailu da brodovi ne bi mogli ući u ratnu zonu. U 19.15 krenuli smo sa plovnom dizalicom Birina, trajektom Pelješčanka i 2 remorkera u udlučni napad da konačno dobijemo naše oružje i zauzmemo ratne brodove. Dolazi do zatišja. U pregovorima između naših zapovjednika i JNA oni su tražili 2 sata. Mi smo bili naivni. Mislili smo da će se oni predati. Međutim oni su se pregrupirali. Zvali su brodove sa Lastova i zvali su iz Mostara avione da se dignu i oni su nas ponovo napali.

Izjava 47. Veljko Peko o blokadi luke Ploče i djelovanju lučke garde u bici [131]

O djelovanju s brodova zahtjev za predajom i daljnjem tijeku događanja zapovjednik grupe, koja ih je blokirala s kopna pukovnik Miljenko Jelić je rekao:

[130] Vladimir TADEJ, Velika akcija Male Bare (oslobađanje Ploča, HRT rujan 2001.
[131] Dogodilo se na današnji dan - Operacija Zelena tabla - Male Bare, HTV 14. rujan 2018

Slika 93. puk. Miljenko Jelić
Zap. grupe za blokadu s kopna

Približili smo se s namjerom pregovora o uvjetima predaje, Na nas je odmah osuta mitraljeska vatra...Tada su sa šest usidrenih minolovaca zapucali 20 mm topovima, na sreću neprecizno. Granate su letjele iznad nas, padale po gradu i cesti. U tom je trenutku grupa Velimira Barbira s mora zapucala po minolovcima. U međuvremenu smo mi zauzeli povoljne pozicije i otvorili vatru Vidjeli smo posadu kako skače s brodova i bježi u betonske zaklone na obali Odatle su nastavili pružati žilav otpor, ali napušteni brodovi na sidrištu su nam nudili izglednije pozicije za pregovore. S presječenim komunikacijama (bar smo tako mislili), opkoljeni mornari u bazi minolovaca nisu imali baš nikakvih šansi. Očekujući da shvate bezizlaznu poziciju, a s ciljem preuzimanja neoštećenih brodova i čuvajući vlastite ljude nismo forsirali napad. Pogađanje o uvjetima predaje se odužilo na jedan zatim na čitava dva sata. Počeli smo gubiti živce,a kad su u 22.00 sata preko nas preletjeli avioni i bacili svjetleće bombe, shvatili smo da smo izigrani. Sad smo možda imali vremena tek onesposobiti minolovce. Zapucali smo po njima iz svega što smo imali. Tri su minolovca planula, a četvrtog je Suad Hasanbašić probušio ispod vodne crte tek uzetom zoljom iz skladišta Malih Bara i onesposobio za manevar. Plamen s minolovca spojio se s bljeskovima svjetlećih bombi, a onda poče raketiranje. Uskoro su dojurili torpedni čamci presjekli čeličnu sajlu i otvorili izlaz iz luke. Time je naša akcija okončana.

Izjava 48. Pukovnik Miljenko Jelić o djelovanju grupe za blokadu brodova s kopna[132]

Okršaj se nije pretvorio u pravu bitku, jer hrvatska strana u tom trenutku nije imala čime odgovoriti na topovsku paljbu s brodova, pa se taj se događaj drži prvim pomorskim sukobom u Domovinskom ratu. U djelovanju po brodovima LM-161 Gradac pogođen je zoljom u pramčanu palubu, LM 152 Podgora (u pramac sa lijeve strane, na minolovcima ML141 Maun i ML 142 Brseč izbio je požar. Potporu brodovima u izvlačenju iz RL "Portine" u davala je Borbena grupa (BG) brodova JRM iz Neretvanskog kanala sastava: raketna topovnjača (RTOP), 2 raketna (RČ) i dva torpedna čamca (TČ) koji su oko 23 sata 14. rujna uplovili u luku u Pločama. Primarni cilj im je bio onesposobljavanje čelične sajle postavljene u luci koja je sprječavala isplovljavanje brodova JRM iz Ratne luke prema otvorenom moru. BG iz Neretvanskog kanala

[132] Ranko BARBIR, Pločanske priče iz domovinskog rata, Ploče 2023, str.9 10 i 134 (*38).. Zapovjednici na minolovcima bili su: 1. OML pbb R. Kalađurđević; ML 161 –pbb R. Jolović (v.d.), 152 -pkr Lipar, 153 – M. Macan (u Boki) 2. OML pbb H. Zolj ML141- pkr V. Banja, 142-pkr Z.Zećiri, 143 -pkr Grbović, 144 - Kicošević Paljbom s brodova JRM ranjeni su bili vozač Ilija Volarević, i gardisti Jasminko Čupić iz Komina i Ivan Butigan iz Ploča

svojim topništvom djelovala je i po hrvatskim snagama (posebno na položajima na brdu Straženica) te po luci i dijelu grada. Niti jedna granata nije uspjela onesposobiti sajlu, već su je prekinuli torpedni čamci, nakon čega su svi brodovi iz Ratne luke isplovili u Neretvanski kanal.[133] O stanju na minolovcima JRM poslije okršaja tadašnji pomoćnik komandanta VPO za pozadinu general major Mirko Bjelanović je zapisao:

> Minolovci Ratne mornarice praktično su bili blokirani, našli su se pod unakrsnom vatrom, uzvratili su na nju, silom su deblokirali luku i vidno je oštećeni napustili.

Izvješće 33. general major Mirko Bjelanović o djelovanju i stanju na minolovcima JRM poslije okršaja[134]

U skladištu u Tatinju, također je nakon odbijanja predaje otpočeo napad, ali je on ubrzo prekinut zbog miniranog prilaza i prijetnji zapovjedništva JNA da će uništiti skladište[135]
Napadi zrakoplova i brodova JRM po gradu, skladištima i prilaznim cestama nastavljeni su 15.i 16. rujna, a nadlijetanja zrakoplova nastavljena su sve do 26. rujna. U granatiranju grada 15. rujna poginulo je dvoje građana Ploča, dok su svi pripadnici JNA u skladištu Male bare ostali neozljeđeni. Istog dana započeti su i pregovori. Osnovni zahtjev JNA je bio oslobađanje 12 zarobljenih časnika JRM. Kako je udovoljeno njihovom zahtjevu, napadi brodova na grad su prestali. Ratni brodovi koji su ostali ispred grada do 17 rujna uplovljavali su više puta odvozeći časnike i vojnike, dokumentaciju kao i oružje i gorivo iz skladišta Tatinje. Hrvatske snage su 17 rujna preuzele sve vojne objekte u garnizonu koji do tada nisu bili pod njihovim nadzorom, nakon čega je JRM započela 1 . Pomorsku blokada Jadrana. O uspjehu i značaju operacije Zelena tabla - Male Bare dr.sc. Jakša Raguž iz Hrvatskog instituta za povijest rekao je:

Slika 94. dr.sc. Jakša Raguž Hrvatski institut za povijest

Pripadnici policije i lučke garde i ZNG su opkolili ratnu luku JNA u i zatržili da se preda. U to vrijeme je došlo 5 brodova sa Lastova koji su iz Neretvanskog kanala počeli tući grad Ploče i branitelje u samoj Luci. Kako bi pomogli da se izvuku opkoljeni brodovi u Luci Pontirni ti Lastovski brodovi su ušli i prekinuli blokadu pucanjem saile. Svih 6 brodova, premda je 5 bilo oštećenih isplovili su van, tako da je efekat borbenih djelovanja u Pločama bio neuspješan. Svi su brodovi izvučeni, skladišta nisu zauzeta, garnizon također

[133] Jakša RAGUŽ: "Hrvatsko Poneretavlje u Domovinskom ratu"; Metković, Zagreb 2004. str 161 -165
[134] Mirko Bjelanović,- general-major Ratna mornarica i blokada luka u priobalju zone odgovornosti VPO, Ničiji heroji Jadranskog mora I , Beograd 2024.,str.176
[135] Jakša. RAGUŽ: "Hrvatsko Poneretavlje u Domovinskom ratu"; Metković, Zagreb 2004 str 153 – 155.

nije zauzet, jer su oko njega bila postavljena minska polja . Nakon nekoliko dana u pregovorima je odlučeno da JNA napusti sve objekte u Pločama tako da su 21. Ploče bile oslobođene prisustva JNA, a admiral Sveto Letica je formirao prvu ratnu luku u Pločama. Ako imamo u vidu da je do tada cijela obrana Dalmacije od Zadra do Makarske imala na raspolaganju 3500 pušaka, to znači da je Hrvatska vatrena moć nakon ove operacije skočila za 150 %

Izvješće 34. Dr.sc. Jakša Raguž o uspjehu i značaju operacije Zelena tabla - Male Bare[136]

U operaciji Zelena tabla – Male bare sudjelvale su :

- Plovne snage : 2 remorkera, 2 pilotine, 1 dizalica i 1trajekt
- Oko 120 pripadnika djelatnog i 180 pripadnika pričuvnog sastava ZNG-a,130 pripadnika policije, (od čega 35 specijalaca) i oko 1200 pripadnika odreda NZ iz Metkovića
- Oko 90 pripadnika pričuvnog sastava ZNG-a, 20 pripadnika Lučke garde, 168 pripadnika policije (od čega 69 specijalaca, i oko 500 pripadnika odreda NZ iz Ploča
- 11 pripadnika Samostalnog zrakoplovnog voda 4. brigade ZNG
- Djelatnici pločanskoga Doma zdravlja
- ostale snage: oklopljeni kamion iz Opuzena, 3 oklopljena kamiona 4. br. ZNG-a, 40 kamiona s područja Metkovića i Opuzena, 20 kamiona s područja Splita, 40 kamiona u pričuvi, 25 toki-voki uređaja te druga sredstva veze, ometanja i prisluškivanje veza.

O značaju operacije zapovjednik postrojbi HV general Petar Šimac je rekao:

Slika 95. General Petat Šimac

Skladišta u Malim Barama su bila primarni cilj, i mi bismo ga ostvarili bez obzira na žrtve. Nije ih bilo zahvaljujući našem čovjeku koji se nalazio u objektu i pripremao predaju …
U iduća dva dana upornim pregovorima uvjerili smo JNA da ne može održati ni objekte ni ljudstvo u Pločama; 17. rujna 1991. Ploče su i službeno oslobođene, a svi objekti s preostalom opremom predani su u ruke hrvatskih vlasti. … Moralni učinak cijenim jednako vrijednim materijalnom učinku. , a on je vojnom opremom ojačao naše snage u Dalmaciji za čitavih 150 %. Zelena tabla je imala i strateške

[136] Dogodilo se na današnji dan - Operacija Zelena tabla - Male Bare, HTV 14. rujan 2018

posljedice, osujetivši namjere JNA da prodre iz Mostara dolinom Neretve i odvoji južnu Dalmaciju

Izjava 49. general Petar Šimac o operaciji Zelena tabla – Male bare[137]

U operaciji Zelena tabla - Male bare postrojbe HV iz skladišta u Malim barama zaplijenile su oko: 4800 pušaka, 20 protuavionskih topova, 190 puškomitraljeza, 500 pištolja, i veliku količinu raznih drugih vrsta oružja i streljiva. U ostalim objektima JNA u Pločama zaplijenjeno je: 84 topa 20 i 40 mm, te velike količine streljiva za pješačko i topničko naoružanje (oko 350 tona), 120 kamiona i drugih vrsta vozila. Uzimajući u obzir da su branitelji cijele Dalmacije u to vrijeme raspolagali s oko 3500 pušaka, rezultati ove operacije postaju još upečatljiviji.[138] Poslije zauzimanja prve vojarne u Pločama 15.rujna u sklopu rata za vojarne do 19. rujna 1991. postrojbe HRM i obalne obrane preuzele su 36 vojarni i skladišta i 26 drugih vojnih lokacija [139]

Zemljovid 24. Okupirana područja i prvi sukobi u Republici Hrvatskoj

[137] Joško ČELAN, Slobodna Dalmacija , general Petar ŠIMAC, Golemi moralni učinak pothvata, Slobodna Dalmacija 17. rujna 2001.
[138] Joško ČELAN, Golemi moralni učinak pothvata Slobodna Dalmacija, 17. rujna 2001.
[139] Muzej Domovinskog rata Split, Pomorska bitka za Split , Split 2024. https://www.youtube.com/watch?v=U9so8ivtQbY&t=3s

5. POMORSKE BLOKADE JADRANA

Nadzor nad Hrvatskim dijelom Jadrana provodila je uspostavom pomorskih blokada Jadrana. Ciljevi pomorskih blokade bili su nanijeti gospodarsku štetu onemogućavanjem kopnene i pomorske komunikacije te psihološkim pritiskom okrenuti otočno i obalno stanovništvo protiv nove vlasti u Hrvatskoj. Zadaća su provodili blokadom svih važnijih luka na obali i otocima, te stavljanje pod puni nadzor glavnu uzobalnu i poprečne međuotočne pomorskie komunikacije. O blokadi hrvatskih luka za HTV Vladimir Brnardić je izvjestio:

Potkraj ljeta 1991. u srpsku agresiju na Hrvatsku otvoreno se uključila i jugovojska svojom ratnom mornaricom, koja je od rujna do studenoga triput blokirala hrvatske luke. Prva blokada počela je 17. rujna 1991., kada su se ratni brodovi s uperenim topovima pojavili pred najvećim hrvatskim primorskim gradovima i lukama. Njezino je zapovjedništvo zaprijetilo kako će svaki brod koji pokuša isploviti biti napadnut i potopljen. Istoga dana uz mirovno posredništvo lorda Carringtona u Igalu, u Crnoj Gori, hrvatski predsjednik Tuđman te srbijanski predsjednik Milošević i jugoslavenski ministar obrane Kadijević potpisali su sporazum o prekidu vatre. Ni taj, kao ni sljedećih petnaest dogovorenih primirja agresori nisu poštovali. Tih dramatičnih dana jugovojska i srpski odmetnici postigli su samo djelomičan uspjeh. Iako su dijelovi njihova zaleđa okupirani, dalmatinski su se gradovi uspjeli oduprijeti agresorima. Zato ih je trebalo dodatno blokirati i napasti, a Dalmaciju dovesti u potpunu prometnu, gospodarsku i vojnu izolaciju. U posebno su teškom položaju bili hrvatski otoci jer je njihova opskrba ovisila o pomorskoj povezanosti s drugim otocima i obalom. Međutim, jugomornarica "bez kopna i bez plivača", kako su je ironično nazivali hrvatski branitelji, bila je vrlo ranjiva. Nakon što su oslobođene pojedine pomorske baze od Ploča pa do bitnica obalnog topništva na Žirju i Zečevu, njezini su brodovi imali sve skučeniji manevarski prostor. Napadi na gradove Šibenik, Zadar i Split te pokušaj invazije na Šoltu bili su porazni za agresorovu flotu. U bitci u Splitskom kanalu u studenome 1991. hrvatska je vojska koordiniranim napadima s obale i otoka potpuno porazila jugoslavensku mornaricu. Istodobno su pomorsku blokadu oko Dubrovnika neprekidno probijali gliseri Odreda naoružanih brodova i humanitarni konvoji Libertas. Do kraja 1991. jugomornarica je doživjela potpun neuspjeh te se okrnjena i s oštećenim brodovima morala povući u crnogorske luke. U proljeće 1992. njezini izolirani i nemoćni ostaci napustili su Vis i Lastovo, svoja posljednja uporišta u Hrvatskoj. Time se na cijelom hrvatskom Jadranu zavijorila hrvatska zastava.

Izvješće 35. Vladimir Brnardić o blokadi hrvatskih luka [140]

[140] Vladimir BRNARDIĆ. Blokada hrvatskih luka TV Kalendar 17.09. 1991.

Potpuno blokiranje pomorskog prometa iz većih luka na obali Rijeke, Zadra, Šibenika, Splita, Ploča i Dubrovnika o otocima bilo je:

- od 17. do 23. rujna,
- od 2. od 3. do 11. listopada i
- od 8. studenog do 3. prosinca

Pri izvršenje blokada brodovi su bili podijeljeni u 5 taktičkih grupa (TG):

Sjeverni Jadran:
– TG "Lošinj" (VPBR-32, 1 RTOP, 1 TČ i 1-2 PČ)
Djelovala je u akvatroriju Kvarnera osloncem na luku Pula i VPU Lošinj.

Srednji Jadran:
– TG "Kaštela" (VPBR-31, 1 RTOP, 1-2 RČ-TČ, 1-2 PČ)
Djelovala je oko Splitskih vrata i Splitskom kanalu s osloncem na luku Lora i VPU Vis
– TG "Vis" (VPBR-34, 1 RTOP, 1-2 RČ-TČ, 1-2 PČ)
Djelovala je u Viškom i Korčulanskom kanalu s osloncem na VPU Vis i VPU Lastovo.
– BG "Ploče" (1 RTOP, 1-2 RČ, 2-3 ML)[141]
Djelovala je u Neretvanskom kanalu s osloncem na luku Ploče i VPU Korčula (od sredine rujna na VPU Vis).

Južni Jadran:
– TG "Dubrovnik" (VPBR-33, 1 RTOP, 3-4 PČ)
Djelovala je u akvatroriju Mljetskog kanala, Elafitskih otoka i Župskog zaljeva s osloncem na ratnu luku Zelenika u Boki Kotorskoj [142]

Pomorske snage JRM omogućavale su kvalitetnu potporu njihovih kopnenih snaga koje su nadirale prema moru kroz Knisko-Unski i Neretvanski operativno-taktički pravac.
U svim borbenim djelovanjima na moru zrakoplovnu potporu snagama JRM pružala je 97. avio brigada s aerodroma u Mostaru.

[141]Taktička grupa (TG) ili taktička skupina **privremeni je namjenski vojni sastav** formiran za izvršavanje specifičnog borbenog zadatka. Borbena grupa (BG) u svom sastavu ima 2-6 brodova iste ili različite vrste. Taktička grupa (TG) ima 2-4 BG

[142] Zapovjedništvo HRM, Raščlamba bojnih djelovanja HRM-a za 1991., str 8 i 9,

VRIJEME	PODRUČJE/ BROD	DOGAĐAJ
04. 08. 1991.	KVARNERSKI OTOCI I ZADARSKO PODRUČJE	m/t »Klimno« otplovio za Novigrad gdje je služio za potrebe 4. brigade ZNG-a. Održava liniju Novigrad-Ribnica (Kruševo).
11. 09. 1991.		Trajekt Klimno pogođen projektilom, napušten i ostavljen u Novigradu.
11. 09. 1991.		Zatvoren Maslenički most – žestoki napadi na Zadar i okolicu.
14. 09. 1991.		Egzodus građana Zadra i okolice prema Rijeci i otocima. Jedina veza s Dalmacijom preko Paškog mosta i linije Prizna – Žigljen. Trajekti voze 24 sata.
14. 09. 1991.	PLOČE	m/t »Pelješčanka« sudjelovala u Pločama u napadu na Male Bare. Brod ostao u blokadi i oštećen, a potom osposobljen za »prugu«.
22. 09. 1991	KVARNERSKI OTOCI	Nakon raketiranja motela »Zagreb« u Karlobagu m/t »Ilirija« nemoćne žene i djecu evakuira na otok Rab.
do kraja rujna	»MARKO POLO«, »LIBURNIJA« »BALKANIJA« »ILIRIJA«	Evakuacija oko 10.000 stranaca s Jadrana
Kraj rujna		Uvodi se svakodnevna veza Rijeka, Zadar, Split i Dubrovnik s 4 trajekta.
	»MARKO POLO«	U 3 plovidbe za Pulu i Trst prevezao više od 4000 putnika i oko 1000 vozila.

Tablica 12. Događaji na brodovima »Jadrolinije« prije 1. pomorske blokade Jadrana [143]

[143] Stjepan BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu , Zagreb 2007, Dokumenti str. 224 - 227

Zemljovid 25. Pomorske blokade Jadrana

5.1. PRVA POMORSKA BLOKADA HRVATSKOG JADRANA

Prva pomorska blokada hrvatske obale provedena je od 17. do 23. rujna 1991. U blokadi je sudjelovala većina brodova JRM-a. U viškoj luci u tom razdoblju bazirani su: školski brod Galeb, zapovjedni brod flote JRM-a VPBR -34 Vis, podmornica, 1 raketna topovnjača (RTOP), 5 raketnih čamaca (RČ), 2 torpedna čamca (TČ)) i nekoliko pomoćnih brodova. Patrolni brodovi (2 PČ) JRM-a poslani su na o. Lastovo, dok su pojedine Taktičke skupine brodova smještene u područja gradova, Pule, Rijeke, Zadra, Šibenika, Splita, Ploča i Dubrovnika.

Kako bi prekinulo promet Jadranskom magistralom Zrakoplovstvo (JRV) je djelovalo po Masleničkom mostu, a zrakoplovi iz Mostara i topništvo sa brodova iz BG Ploče po skladištima u Maleim Barama i Pločama. Dok su ispred Pule plovili brodovi iz Ratne luke (RL) Pula, Rijeku i Zadar blokirali su brodovi iz TG Lošinj. Prilikom napada 9. knjinskog korpusa sa ciljem presjecanja Jadranske magistrale kod Šibenika i Zadra, brodovi u blokadi najjače su, koodinirano sa topništvom i oklopnim snagama s kopna, djelovali po ciljevima u Šibeniku i Zadru.

VPBR – 31 Split s dvije raketne topovnjače iz TG Kaštela djelovalo je u blokadi Splita.

Dana 20.-21.09.1991. – avioni JRV raketiraju aerodrom Resnik i pogon INA- e u Solinu

Zapovjedništvo Vojnopomorskog sektora (VPS) u Kumboru nadziralo je i blokiralo plovidbu u dubrovačkom akvatoriju brodovima iz TG Dubrovnik.

Iako je blokada bila službeno okončana 23. rujna 1991. brodovi JRM-a iz TG Kaštela ponovo su 24. rujna bojno djelovali po Splitu. Napad je iz smjera Čiova izvela skupina sastava: VPBR Koper, 1 RTOP, 1 torpedni i 2 patrolna čamca, a po gradu su djelovali i brodovi iz luke Lore. Tom prilikom Hrvatski su diverzanti s o. Brača napali VPBR 32 Koper i oštetili ga. U trenutku napada između VPBR-a i topničke bitnice HRM-a našao se drugi brod JRM-a. Posada oštećenog VPBR-a, uvjerena kako je napadnuta s tog broda, osula je paljbu po vlastitom brodu, nakon čega su se brodovi JRM-a najprije povukli u uvalu Bobovišća na otoku Braču, a zatim na popravak na o. Vis.

Dan poslije , 25.09.1991. u Skupštini UN prihvaćena je rezolucija 713 kojom se na području bivše Jugoslavije uvodi potpuni embargo na uvoz oružja.

VRIJEME	BROD /PODRUČJE	DOGAĐAJ
17. 09. 1991.	HRVATSKI JADRAN	Zabrana plovidbe užim dijelom Dubrovnika. Blokirana luka Split s cijelim akvatorijem, pred luku doplovile dvije raketne topovnjače. Pulu i Rijeku kontroliraju ratni brodovi i helikopteri.
18. 09. 1991.	PODRUČJE DUBROVNIKA	ex. m/t »Partizanka ne uspijeva isploviti u redovnoj liniji iz Dubrovnika za Korčulu i Split.
		Od plovidbe za Dubrovnik odustao talijanski feribot »Tiziano«.
23. 09. 1991.	PLOČE	U luci Ploče opća opasnost. Tijekom akcije zarobljavanja oružja u smrtno stradao Mate Tomaš.
	PODRUČJE SPLITA	Sredinom mjeseca rujna m/t »Šoltanka«prevozio topove sa Šolte za Split.
		m/t »Gradac« Polagao mine ispred Ratne luke Lora.
01. 10. 1991.	PLOČE	m/t »Pelješčanka« sudjeluje u izvlačenju naoružanja i minsko-eksplozivnih sredstava iz skladišta u vojarni Ploče.
	PODRUČJE DUBROVNIKA	Pogođen i uništen m/b »Perast« . Tri pomorca (Sršen, Matić, Nodilo) se smatraju nestalima – počinje potraga za njima. Upućuju se zahtjevi za pomoć u traženju promatračima Europske zajednice, ambasadi EZ-a u Zagrebu i Vladi RH.

Tablica 13. Događaji na brodovima »Jadrolinije« u vrijeme 1. pomorske blokade Jadrana [144]

[144] Stjepan BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu , Zagreb 2007, Trajekti i brodovi »Jadrolinije , izvod str. 224 - 227

5.2. RAZBIJANJE 1. POMORSKE BLOKADE HRVATSKOG JADRANA

Prva oslobodilačka djelovanja u kojima su postrojbe Obalne obrane razbile pomorsku blokadu i omogućile slobodan pomorski promet ispred grada, zbila su se tijekom bitke za Šibenik polovinom rujna 1991. O bici za Šibenik, Vladimir Brnardić u izvješću za HTV je izvjestio:

Poslije zauzeća Drniša 16. rujna 1991. 9 kninski korpus jugovojske, na čelu sa zloglasnim generalom Ratkom Mladićem, krenuo je u daljnji prodor prema Šibeniku kako bi se Hrvatska presjekla na dva djela. Borbeno je djelovao cjelokupan neprijateljski korpus, potpomognut paravojnim formacijama pobunjenih Srba i uz potporu ratnog zrakoplovstva i mornarice. Mladić je računao i na garnizone JNA u samome gradu. Šibenik i okolicu branili su malobrojni i slabo naoružani pripadnici policije, 113. šibenske i 4. gardijske brigade. Neprijatelj je u napad krenuo iz dva smjera: prvi preko Čiste Male, Gaćeleza, Zatona i šibenskog mosta na Krki, a drugi od Drniša preko Pokrovnika i Bilica. Kninski je korpus silnim udarom uspio probiti crtu obrane 113. brigade, pa je pred večer izbio na šibenski most gdje je zaustavljen. Neprijatelj se tada počeo pregrupirati za završni napad na grad udaljen samo kilometar i pol. Na drugom pravcu dio neprijateljskih snaga uspio se prebaciti do brda Debelo, ali je doživio težak poraz u Pakovu Selu, pa se u rasulu povukao prema Žitniću. Sljedećih sedam dana Šibenik je bez struje i vode trpio cjelodnevna granatiranja i bombardiranja s kopna, mora i iz zraka. Pogođene su mnoge javne zgrade, među kojima i znamenita katedrala sv. Jakova. Neprijatelj je pokušao i neuspješan prodor prema Vodicama, ali su se najveće borbe vodile oko šibenskoga mosta. Tijekom tih događaja odlučujuću ulogu odigrala je obalna topnička bitnica s otoka Žirja koja je dva dana prije početka bitke, zajedno sa zapovjednikom Željkom Baltićem, prešla na hrvatsku stranu. Bitnica je uspješno pucala po ratnim brodovima oko Šibenika, a tukla je i po neprijateljskim tenkovima na šibenskom mostu. Drugog dana bitke postrojbe pod zapovjedništvom Rahima Ademija osvojile su prve rogozničke vojarne „Zečevo“ i „Krušicu“ što je dovelo do prekretnice. Branitelji su se dokopali mnogih neprijateljskih topova od kojih su ustrojene zemaljske i obalne bitnice, velikog strateškog značenja za protunapad i deblokadu Šibenika. Hrvatski branitelji nanijeli su napadačima znatne gubitke na kopnu, moru i u zraku.
Tako su postigli veliku pobjedu koja je značila prekretnicu u bojnim djelovanjima na tom i širem području.

Izvješće 36. Vladimir Brnardić o bici za Šibenski most[145]

[145] Vladimir BRNARDIĆ, Bitka za šibenski most. TV Kalendar 16. 09. 1991

Na području grada Šibenika: komanda 8.VPS nalazila se u vojarni Palocin, Zapovjedno mjesto u objektu Šupljak, postrojbe mornaričkog pješaštva u vojarnama Ante Jonjić, i Rade Končar, ratna luka sa sidrištima u kompleksu Kuline, torpedna postaja , radionice i skladište u objektima Paninkovac, centar veze u objektu Dubrava.

Remont brodova u remontnom zavodu Velimir Škorpik. Postrojbe i sredstva JRM još su bili raspoređeni u uvali Sv. Petar, Dumboka, Jamnjak, Ražine i Minerska. Osim vojnih objekata u gradu se nalazio i Dom JNA. Na otoku Žirju nalazile su se dvije obalne bitnice i radarsko motrilačka postaja, na otoku Smokvici poligon brodarskog instituta.

U Rogoznici u vojarni Zečevo bilo je zapovjedništvo i dio postrojbi 118. Obalno-topničke grupe. U razbijanju pomorske blokade bitnice obalnog topništva (90 mm Žirje i 100 mm Zečevo) djelovale su po brodovima JRM u akvatoriju ispred Šibenika, a topnički vod PZO 113. br HV sa bitnice Zečevo i desetina s lakim raketnim PZO sustavom Strijela 2M sa Žirja po zrakoplovima JRV i PVO. U napadu aviona JRV i PVO 18. 09. 1991. na Šibenik teško je oštećen LM-151 "Vukov Klanac" koji se u to vrijeme nalazio na vezu u RMTZ "V.Škorpik. Među brodovima koji su gađali Šibenik najviše su štete počinili patrolni čamci PČ-173 Koprivnik, PČ-180 Cer te desantni čamac DJČ-622. Topnici sa Žirja su 18. rujna pogodili, PČ-173 i DJČ-622 čime su natjerale brodove JRM na prekid paljbe i povlačenje. Nakon što je pogođen sa 20 – tak metaka, PČ-180 je nasukan u području MTRZ. Poslije pogađanja zarobljeni su PČ 180 i DJČ 633 [146], a PČ 171 se uspio izvući.[147].Nakon 18. 09. 1991. brodovi JRM do kraja rata nisu ulazili u sektor djelovanja obalnog topništva obrane Šibenika.

Svega nekoliko dana prije bitke Zapovjednik bitnice 90 mm u sastavu JRM Željko Baltić, u najstrožoj je tajnosti, zajedno sa svim vojnim objektima na otoku Žirju predao u ruke hrvatskoj strani. Novi zapovjednik bio je Miroslav Alić, koj je o paljbenom djelovanju bitnice rekao:

[146] Prema grupa autora, Povjesnica HRM,str. 166 i 192. PČ-180 Cer se nasukao u plićaku (kod MTRZ) nakon popravka stupio je u sastav HRM-a pod imenom OB 63 Cavtat, DJČ-622 je zarobljen 22. rujna; privremeno je popravljen te je pojačao PZO Šibenika.

[147] Mileta Marinković, Akcije grupe za spasavanje u evakuaciji, Ničiji heroji Jadranskog mora II na str. 409 među akcijama grupe ističe:“ odsukavanje raketnog čamca kod Šibenika (Solaris), nasukanog u borbenim dejstvima za šibenske garnizone (septembar 1991.), a zatim tegljenje za luku Tivat“ Za njega ne znamo kako se nasukao,

Slika 96. Zapovjednik bitnice 130 mm Miroslav Alić

Prvu šifriranu poruku iz zapovjedništva da otvorimo vatru na brodove JNA na južnoj punti Zlarina donio mi je Jere Rude. Postupili smo po naređenju. Tu noć je po pripadnicima žirjanske topovske jedinice zapucano s brodova JNA kako bi otkrili položaje, no nije im uzvraćeno. U cik zore, 17. rujna, dva neprijateljska broda bila su, udaljena svega 200 metara od otoka. Znali smo da ih ne možemo pogoditi jer bi naša granata dotakla morsku površinu tek na nekih 3,5 kilometara. Ipak smo ispalili jednu, a s brodova je, prije nego što se jedan dao u bijeg u pravcu Murtera, a drugi Visa, uzvraćena vatra

Nije prošao ni sat vremena kad nam se, preko šifre Sarajevo, obratio Goran Grguričin i pitao nas možemo li se dobaciti do šibenske luke. Jedan od časnika, Florijan Zore, bio je pomorac i rekao sam mu da se snađe kako zna, pronađe ravnalo i izmjeri udaljenost. Na brzinu je to napravio. Napunili smo sva tri topa, izmjerili azimut, procijenili udaljenost na nekih 17,4 kilometra. Pala je zapovijed: opali i – mi smo opalili. Granata je letjela 72 sekunde, a nama je to bila cijela vječnost. Iznenada smo s motorole začuli Grguričina: Bravo, Sarajevo, bravo Sarajevo... Više niste Sarajevo, sad ste Hrvatska! Zavladalo je neopisivo slavlje.

Bitnica na Žirju, koliko god se danas neki sporili oko njezina dometa, ispunila je svoju zadaću u Rujanskom ratu, granatirajući ciljeve po preciznom navođenju momaka koji su se odazivali na šifru Pero... Nikada neće zaboraviti sjajnu suradnju sa Željkom Baltićem i divne ljude s kojima je proveo te dane na Žirju.“ Svakoga su dana tukli po neprijateljskim snagama na Šibenskom mostu, po luci, gađali su neprijateljske brodove i postigli da se od 18. rujna u podne ni jedan neprijateljski brod više nije usudio ući u onih 18 kilometara njihova topovskog dometa....

Izjava 50. Zapovjednik Miroslav Alić o djelovanju bitnice 90 mm Žirje u rujnu 1991. [148]

Kako su postrojbe obrane grada u „rujanskom ratu za Šibenik“ obarale avione JRV svojom izjavom poslije bitke pojasnio je zapovjednik na topu 20/3 Branko Viljac:

[148] Marina JURKOVIĆ, Šibenski, Junaci rujanskog rata, Rušili smo im MiG-ove i otjerali brodove, 22. 09. 2017. i Lada Puljizević, Domoljublje i hrabrost obranilo je Šibenik , Hrvatski vojnik br. 2020 od 18.09.2020.

Vojarna "Zečevo" osvojena je 17. rujna, a istu večer su na taj položaj autobusom upućeni pripadnici PZO-a. Među njima sam samo ja imao pušku. Svi ostali bili su nenaoružani...

Nisam trebao dugo čekati na vatreno krštenje. Dogodilo se već 19. rujna. U ranim jutarnjim satima svojim sam topom od 20 milimetara pogodio MiG 21 koji je, dokazano je kasnije, pao u Prokljansko jezero. Isti dan uvečer moj je kolega Slaven Cukrov "strijelom" pogodio drugoga. Koje je to slavlje i oduševljenje bilo, kakav adrenalin! Sjećam se mladih Primoštenaca i Rogozničana, momaka od 16-17 godina, koji su prvog dana kad smo zapucali iz topova popadali po zemlji od šoka, ali su se brzo prekalili. Jedva bi dočekali vatreno sučeljavanje. Vikali su: Pucaj šefe, pucaj šefe... Imali smo četiri odjeljenja topova 3/20 milimetara i dva odjeljenja strijela. Jednim je topovskim odjeljenjem zapovijedao Goran Pauk, današnji župan, ja sam bio na drugom topu, u trećem odjeljenju bio je Nikola Bilić, a u četvrtom Zoran Trklja. Ta četiri topa branila su Zečevo od napada neprijateljske avijacije koja nam je ispočetka bila lak plijen. S vojarne nismo skinuli neprijateljsku zastavu, pa je protivnička strana još uvijek smatrala da nije izgubila taj položaj. Zečevo im je, na našu sreću, a njihovu žalost, i dalje bilo u koordinatama za prelet prema Šibenika iz pravca Bihaća i Visa. Kod nas ih je čekalo iznenađenje. Nakon prva dva zrakoplova koja smo oborili za našu se bitnicu pročulo ne samo u Šibeniku, nego diljem Hrvatske. Sjećam se da je u Slobodnoj Dalmaciji objavljen tekst pod naslovom "Zečevo – crveni semafor za neprijateljske zrakoplove".

Izjava 51. Zapovjednik na topu 20/3 Branko Viljac o obaranju aviona u rujnu 1991. [149]

Slika 97 Zapovjednici Miroslav Alić i Branko Viljac

Slika 98 . Krilo oborenog aviona na Zečevu

[149] Marina JURKOVIĆ, Šibenski, Junaci rujanskog rata, Rušili smo im MiG-ove i otjerali brodove, 22. 09. 2017.

Poslije obaranja prvih aviona, bitnicu na Zečevu je 21. rujna obišao je snimatelj Ivica Bilan. On je svojom kamerom snimio obaranje 2 aviona RV i PVO, što je uz pokliče Filipa Gaćine „Oba su pala“ tog dana bilo prikazanou večernjem Dnevniku HTV. O pogađanju aviona i učinku snimke od 21. rujna 1991na moral šibenskih i hrvatskih branitelja Leon Rizmaul je izvjestio:

Slika 99. Filip Gaćina „Oba dva, oba su pala“

U povijesti modernog ratovanja fotografije i filmske snimke postale su važni svjedoci događaja. Jedna od najdojmljivijih priča Domovinskoga rata snimljena je 21. rujna 1991. pretposljednjeg dana šibenske bitke, kod Rogoznice. Te nezaboravne riječi radosno je uzviknuo Filip Gaćina, a sve je snimio Ivica Bilan. Nažalost, sedam godina poslije, u rujnu 1998., Filip Gaćina je kao razvojačeni branitelj pri čišćenju miniranog terena nastradao.

Prvo rušenje dvaju zrakoplova u jednome danu imalo je nevjerojatan moralni učinak ne samo na šibenske nego i na sve hrvatske branitelje te čitavu javnost. Osim toga ovo obaranje označilo je prekretnicu poslije koje zrakoplovi Jugoslavenskog ratnog zrakoplovstva nisu više mogli neometano letjeti hrvatskim nebom.

U prvim danima napada na Šibenik jugoslavenski borbeni zrakoplovi iz zračnih baza u Puli, Zadru i Mostaru u velikom su broju nadlijetali Šibenik i okolicu i gotovo neometano istresali svoj ubojiti teret po vojnim, a još više po civilnim ciljevima. Postrojbe hrvatske policije i Zbora narodne garde osim lakog pješačkog oružja gotovo da nisu imale čime im se suprotstaviti. Tek drugog dana šibenske bitke, kada je pala vojarna u Rogoznici, branitelji su se domogli težeg protuzrakoplovnog oružja. Dva dana poslije pala je i prva žrtva kada je kod Oklaja oboren helikopter Gazella. Sljedećeg dana srušen je i prvi avion kod Žirja, N-60 Galeb, a zatim su kod Rogoznice srušena oba Jastreba J-21. Tog istog dana topovi sa Žirja oborili su još jedan neprijateljski helikopter Gazella. Posljednjeg dana šibenske bitke isto kod Žirja srušen je jugoslavenski Galeb. Tijekom šibenske bitke neprijatelj je izgubio 2 helikoptera i 4 aviona, a snimke iz rujna '91. ostale su nezaboravan podsjetnik na hrabrost i vještinu hrvatskih branitelja, te su jedinstvene u povijesti ratovanja uopće.[150]

Izvješće 37. Leon Rizmaul o učinku snimke od 21. rujna 1991. na moral hrvatskih branitelja

[150] Leon Rizmaul, Oba su pala, TV Kalendar 21. 09. 1991.

Kako je došlo do te snimke u kojoj Goran Pauk pogađa avion RV i PVO koji pada, dok u kadar ulijeće i drugi avion pogođen "strelom" koju je ispalio Neven Livajić , uz eksploziju emocija Filipa Gaćine,, tadašnji zapovjednik na topu 20/3 mm Goran Pauk je rekao:

Slika 100. Zapovjednik na topu 20/3 Goran Pauk

"To je bio spoj ciljača, vikača i snimača. Da je bilo koji element falio, ništa od "Obadva" ne bi bilo. Jer, bilo je i prije rušenja aviona, i nakon toga je bilo, ali ovo je bio spoj događaja i to je za Hrvatsku tad bila revolucija. Toga ja nisam bio svjestan. Ja sam snimku prvi put vidio nekoliko mjeseci poslije. Kako se osjećam sada? Uvijek se osjećam isto. Ponosan sam i na posadu, i na sebe što smo zajednički tako dobro odreagirali i postupili. Ponosan sam što sam mogao sudjelovati u jednom događaju koji je bio poseban i važan za naš Domovinski rat. Biti sastavni dio toga, biti akter, biti jedan od onih koji je rušio te avione posebna je stvar.

Izjava 52. Zapovjednik na topu 20/3 mm Goran Pauk o obaranju aviona[151]

Deblokirano područje od Pakoštana do Drvenika Malog duljine 70 i širine oko 20 km osiguravale su obalne bitnice 90 mm Žirje, 100 mm Zečevo i 88 mm Smokvica. [152]

Ukupna šteta koju su branitelji Šibenika od 16. – 22. 09. 1991. nanijeli postrojbama JNA zarobljavanjem vojarni, brodova, postrojbi obalnog topništva i obaranjem aviona natjeralo je JRM na prekid 1.pomorske blokade Jadrana (23.09.1991.) i napuštanje Šibenika.[153]

Nakon prekida 1. pomorske blokade ZHRM je u zgradi TO Šibenik ustrojilo Zapovjedništvo Ratne luke (RL) Šibenik.[154] Poslije povlačenja postrojbi JNA sa Šibenskog mosta i potpisivanja primirja 22.09.1991. postrojbe JNA ostale su blokirane u vojarnama "Rade Končar","Ante Jonić" i Minerska.. Sukladno sporazumu u Žitniću potpisanom 21. studenog 1991. iz tih su se vojarni postrojbe JNA povukle iz šireg područja Šibenika od 25. 11. do 24. 12 1991.[155]

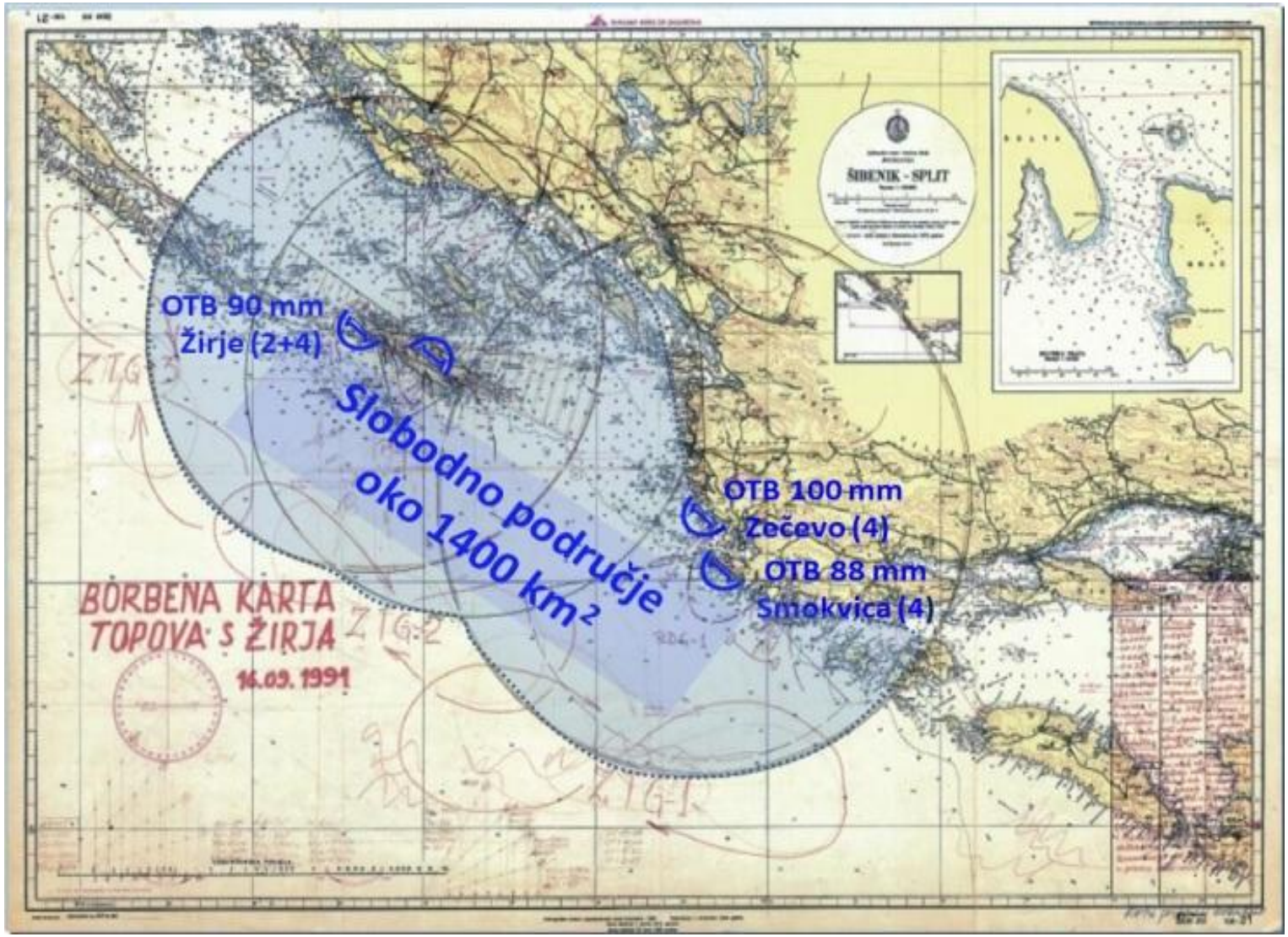
[151] Lada Puljizević, Domoljublje i hrabrost obranilo je Šibenik , Hrvatski vojnik br. 2020 od 18.09.2020.

[152] Domet bitnice (4x100 mm) na Zečevu bio je oko 20 km, a (4x88 mm) na Smokvici, oko 14,8 km. Bitnica Žirje (6 x 90 mm, dometa oko 18 km) imala je mogućnost djelovanja i prema Šibeniku i prema o. Visu pa prosječna širina štićenog sektora bila veća od 20 km.

153 Prema Ivan BRIGOVIĆ: Odlazak JNA s područja Zadra, Šibenika i Splita krajem 1991. i početkom 1992., Zagreb 2011. str. 438 -444,

154 Zapovjedništvo HRM, Raščlamba bojnih djelovanja HRM-a tijekom 1991. Split 1999., str. 17. ZRL Šibenik ustrojeno je prema zapovijedi ZHRM- od 24. 9. 1991. Skupinom za ustroj RL rukovodio je Ante Budimir , a. Zapovjednik RL bio je Mirko Lukin

[155] Ivan BRIGOVIĆ: Odlazak JNA s područja Zadra, Šibenika i Splita krajem 91. i početkom 92., str. 438 - 444)

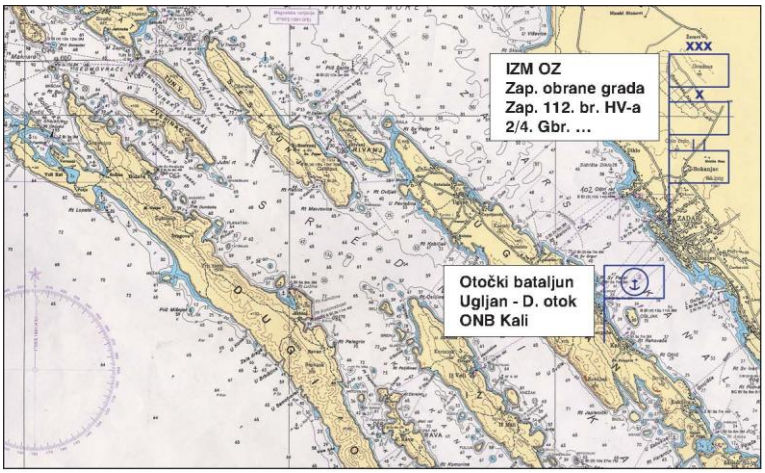
Zemljovid 26. Područje slobodno plovidbe ispred Šibenika

5.3. DRUGA POMORSKA BLOKADA HRVATSKOG JADRANA

Završetkom prve pomorske blokade na Jadranu zavladalo je kratko zatišje, zatim je rat nastavljen svom žestinom. Druga pomorska blokada započela je 3. listopada, a službeno je trajala do 13. listopada 1991.. I prije uvođenja blokade JRM je ometala i onemogućavala plovidbu osobito u dubrovačkom akvatoriju.

Blokadu Rijeke i Pule provodila su 4 broda. Bio je to veliki patrolni brod (VPBR 32) Koper tovnjača RTOP-405, torpedni čamac TČ te još jedan patrolni brod (PČ).

Osim što je bio pod pomorskom blokadom Zadar je trpio je snažne napade i djelovanje topništva s mora i s kopna. Najintezivnika obostrana topnička djelovanja po ciljevima na kopnu i moru bila su 5. i 6. listopada. Zrakoplovstvo JRV 6. listopada avionima je u namjeri prekida prometne komunikacije Dalmacije sa sjevernim Jadranom i ostalim dijelom Hrvatske (i da ga sruši), djelovalo je po Paškom mostu. Idućeg dana napad je izvršen s 3 zrakoplova tipa Galeb. Tom prilikom s 5 avionskih bombi oštećen je kolnik i ograda mosta. Most je taj dan pretrpio 4 napada zrakoplova i helikoptera i bio je pogođen s još 3 rakete, ali ipak nije srušen.

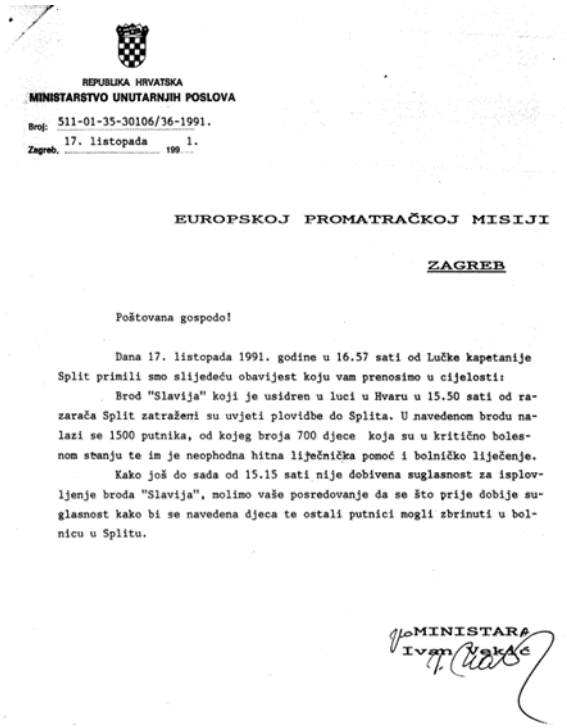

Zemljovid 27. Postrojbe u obrani šireg područja grada Zadra

Dana 08. 10. u Saboru je proglašena neovisnost Republike Hrvatske. Nakon iscrpnih pregovora Zapovjedništva HRM-a i Komande Vojnopomorske oblasti JRM-a, 10. listopada pripadnici JNA napustili su Ratnu luku Pula. Djelomično su oslobodili Riječki zaljev, Zadarski kanal i prostor neposredno ispred splitske luke. Predstavnik promatračke misije Simon Smits 14. listopada oko 19.00 izjavio je da je uklonjena pomorska blokada svih sedam jadranskih luka na dalmatinskoj obali.

Blokada hrvatske obale ovim nije bila okončana. VPBR 32 Koper i jedna topovnjača ponovo su uplovili u Riječki zaljev. U dubrovačku luku dopušteno je uplovljavanje samo brodovima s hranom, lijekovima i članovima sanitetskih i humanitarnih ekipa.

Iz Dubrovnika su mogle izići samo žene, djeca, stari i bolesozni te ranjenici. Ratni brodovi BG Ploče ostali su usidreni u vodama Neretvanskog kanala i ispred luke Ploče. Oni su kontrolirali ulaz i izlaz brodova iz pločanske luke. Paljbeno su djelovali na kočaricu u vodama oko otoka Hvara. I ovakvo ograničena sloboda plovidbe na Jadranu došla je u pitanje 17. listopada kada je JRM, na dubrovačkom području, pojačala mjere nadzora i kontrole te paljbeno djelovala po otočiću Olipa. Slično stanje se ponavljalo u luci Hvar i na drugim područjima pod nadzorom JRM. Tako su brodovi JRM-a 17. listopada u 14,20 sati u dva navrata otvorili vatru s mora u pravcu otoka Brača. Napadu su prethodila nadlijetanja četiriju zrakoplova JRV . Uslijedila je i radijska poruka s VPBR-31 Split Lučkoj kapetaniji Split da se do daljnjeg zabranjuje kretanje brodovima i čamcima kroz Splitska vrata. To je ukazivalo da se JRM sprema uvesti i treću po redu blokadu

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA

Broj: 511-01-35-30106/36-1991.
Zagreb, 17. listopada 199 1.

EUROPSKOJ PROMATRAČKOJ MISIJI

ZAGREB

Poštovana gospodo!

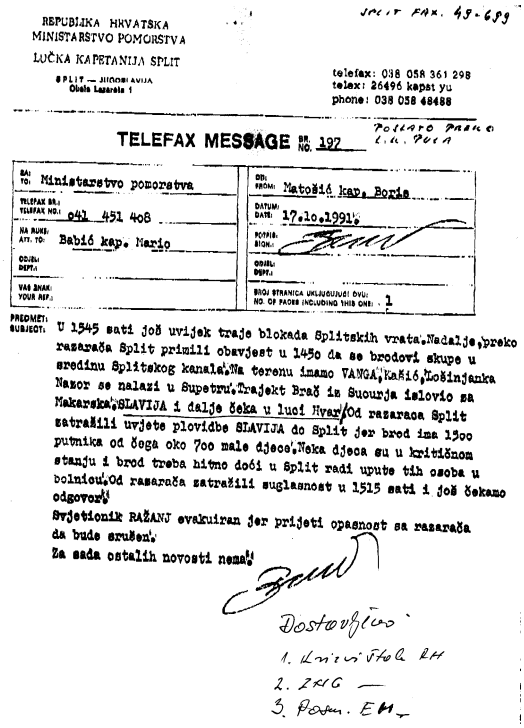
Dana 17. listopada 1991. godine u 16.57 sati od Lučke kapetanije Split primili smo slijedeću obavijest koju vam prenosimo u cijelosti:

Brod "Slavija" koji je usidren u luci u Hvaru u 15.50 sati od razarača Split zatraženi su uvjeti plovidbe do Splita. U navedenom brodu nalazi se 1500 putnika, od kojeg broja 700 djece koja su u kritično bolesnom stanju te im je neophodna hitna liječnička pomoć i bolničko liječenje.

Kako još do sada od 15.15 sati nije dobivena suglasnost za isplovljenje broda "Slavija", molimo vaše posredovanje da se što prije dobije suglasnost kako bi se navedena djeca te ostali putnici mogli zbrinuti u bolnicu u Splitu.

za MINISTARA
Ivan Vekić

Slika 101. Zahtjev promatračkoj misiji EU za posredovanje

JADR FAX. 49-699

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO POMORSTVA
LUČKA KAPETANIJA SPLIT
SPLIT — JUGOSLAVIJA
Obala Lazarета 1

telefax: 038 058 361 298
telex: 26496 kapst yu
phone: 038 058 48488

TELEFAX MESSAGE BR. NO. 192

Poštaro Pasa c
L.K. Pula

DO: Ministarstvo pomorstva
TELEFAX BR.: 041 451 408
NA RUKE: Babić kap. Mario
OD: Matošić kap. Boris
DATUM: 17.10.1991.

PREDMET: U 1545 sati još uvijek traje blokada Splitskih vrata. Nadalje, preko razarača Split primili obavjest u 1450 da se brodovi skupe u sredinu Splitskog kanala. Na terenu imamo VANGA, Kaši, Košinjanka Nazor se nalazi u Supetru. Trajekt Brač iz Sucurja isplovio sa Makarske, SLAVIJA i dalje čeka u luci Hvar. Od razarača Split zatražili uvjete plovidbe SLAVIJA do Split jer brod ima 1500 putnika od čega oko 700 male djece. Neka djeca su u kritičnom stanju i brod treba hitno doći u Split radi uputa tih osoba u bolnicu. Od razarača zatražili suglasnost u 1515 sati i još čekamo odgovor.
Svjetionik RAŽANJ evakuiran jer prijeti opasnost sa razarača da bude srušen.
Za sada ostalih novosti nema.

Dostavljeno:
1. Ministarstvo RH
2. ZHG —
3. Pom. EM

Slika 102. Zahtjev da TG Kaštela odblokira Splitska vrata

VRIJEME	PODRUČJE	DOGAĐAJ
03. 10. 1991.	HRVATSKI JADRAN	U Splitu Krizni štab izdaje naredbu da se na relaciji Rijeka – Split – Dubrovnik prevoze samo putnici i teretna vozila. Dozvoljeno isplovljenje stranim brodovima i m/t »Balkaniji« za Rijeku. U splitskoj gradskoj luci ne pristaju »Vis« i »B. Kašić« , .»Liburnija« ostala u Hvaru. Od Makarske do Metkovića zabranjen promet vozilima. U Puli i Rijeci zabrana uplovljenja, a dozvoljeno isplovljenje zatečenim stranim brodovima. Riječki zaljev pod kontrolom VPBR, RTOP i dva torpedna čamca, pa su obustavljene linije Brestova – Porozina i Merag – Valbiska..
	KVARNERSKI OTOCI	Neprijateljski zrakoplovi iznad otoka Paga s namjerom da sruše Paški most i odsijeku Dalmaciju od sjevernog Jadrana
03. do 10. 10. 1991	KVARNERSKI OTOCI I PODRUČJE ZADRA	Zračni napadi na Paški most. Uvodi se izvanredna linija Fortica–Miletići održavaju je:m/t »Vira«, »Kačjak« i »Borik«.
04. 10. 1991.		U 11,55 pogođen Paški most, ali nije srušen.
04. 10. 1991.		Napad na Zadar. Priskačući u pomoć ranjenom susjedu smrtno stradao zapovjednik m/b »Lara« Vinko Alibašić.
05. 10. 1991.	PODRUČJE DUBROVNIKA	Proboj dijela posade m/b »Perast« do Dubrovnika kopnenim putem. O trojici pomoraca (Sršen, Nodilo i Matić) različite informacije.[156]
06. 10. 1991.	KVARNERSKI OTOCI I PODRUČJE ZADRA	m/t »Borik« Pogođen u zračnom napadu ispod Paškog mosta. Posada nasukala trajekt. Nakon nekoliko dana trajekt osposobljen za plovidbu.
		m/t »Sv. Juraj« i »Kačjak« pogođeni u zračnom napadu u luci Prizna. Tom prilikom palo oko 12 raketa. Poginuo putnik koji je čekao na ukrcaj.
		Popodne raketirani trajekti Rapske plovidbe na liniji Jablanac – Mišnjak.
07. 10. 1991.	PODRUČJE	Smrtno stradao pomorac Denis Čimić, koji se spasio s m/b »Perasta«

[156] Međunarodni Crveni križ 30. 04. 1992. proglašava nađenima tijela poginulih pomoraca u luci Slano: Pero Sršen, Niko Nodilo i Antun Matić.Tri mjeseca kasnije obiteljima omogućeno da pokopaju umrle.

	DUBROVNIKA	i priključio HV-u.
10. 10. 1991.	SREDNJI I SJEVERNI JADRAN	Iz blokirane pulske luke odlazi vojna oprema i oficiri JNA. Pomorska blokada popušta. Nakon dugotrajnih pregovora HRM-a i VPO-a ratni brodovi JRM-a napustili prostor ispred splitske luke. Na osnovi dogovora Kriznog štaba Brač i Komande Vojnopomorske oblasti, uz suglasnost HRM-a u supetarsku luku doplovio trajekt »Vladimir Nazor« sa 170 putnika i 6 teretnih vozila koja su prevozila najnužnije proizvode. Nekoliko milja prije luke ratni brod JNA zaustavio trajekt radi kontrole. U povratku trajektu dozvoljeno ukrcati samo jedno vozilo stranog putnika. U Zadru brodovi plove prema svojim odredištima. Djelomična deblokada i u Riječkom zaljevu.
13. 10. 1991.	HRVATSKI JADRAN	PRESTAJE DRUGA BLOKADA JADRANA
13. 10. 1991.	PODRUČJE DUBROVNIKA	Iz zarobljenog Dubrovnika prema svijetu upućen apel za pomoć
01. 11. 1991.		Vojne vlasti dopustile uplovljenje humanitarne pomoći u Dubrovnik. Iz Dubrovnika mogu isploviti samo žene, djeca i bolesni. Uuspostavlja se vezu Rijeka – Dubrovnik

Tablica 14. Događaji na brodovima »Jadrolinije« u vrijeme 2. pomorske blokade Jadrana [157]

[157] Stjepan BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu , Zagreb 2007, Trajekti i brodovi »Jadrolinije – izvod str. 224 - 227

5.4. RAZBIJANJE 2. POMORSKE BLOKADE HRVATSKOG JADRANA

Osim blokiranja pomorskog prometa na Jadranu, 2. Pomorsku blokadu JRM je uspostavila s ciljem potpore napadima na gradove Dubrovnik i Zadar.

U vrijeme 2 pomorske blokade u Zadrskim vojarnama nalazile su se postrojbe JNA, a grad je bio blokiran postrojbama 9. Kninskog korpusa sa kopna i brodovima JRM s mora.

O napadima na grad zapovjednik 112. brigade HV puk Marko Čulina je rekao:

Najžešći i najokrutniji napadi na grad Zadar bili su od 03. – 06. listopada 1991. Do tada smo mi već 2 mjeseca s njima vodili oružane sukobe u prostoru naše obrane i slamali njihovu napadnu moć. 06. listopada trajao je posljednji ali i najžešći napad na Zadar. Sljedeći dan krenuli su pregovori uz manje sporadične borbe. Razmjeri razaranja bili su ogromni , no Zadar se obranio

Izjava 53. pukovnik Marko Čulina o najžešćim napadima na Zadar [158]

Pomorsku blokadu akvatorija Zadra i Zadarski kanal blokirali su brodovi iz sastava TG Lošinj. U obostranom djelovanju u Zadarskom kanalu 2 vod bitnice PZO postrojbi obrane Zadra 06. 10. 1991. pogodio je VPBR 32 Koper i RTOP 404 „Hasan Zahirović čime su natjerale na povlačenje brodove JRM iz TG Kvarner , koji su djelovali po gradu Zadru.O pogađanju zapovjednik 2. voda samostalne bitnice PZO pri 112. brigadi, Milivoj Špoljarić je rekao:

Nakon što su područje Zadra nadlijetali neprijateljski MiG-ovi i nakon što su naše posade protuzrakoplovnih topova djelovale po njima i oštetile jedan, nastalo je zatišje. Odjednom, oko 16,30, vidjeli smo da su tri granate eksplodirale u moru, a onda smo u kanalu vidjeli dva neprijateljska ratna broda. Bili su to veliki patrolni brod VPBR 32 Koper i raketna topovnjača RTOP 404 „Hasan Zahirović". Brodovi su pripadali Taktičkoj grupi JRM Kvarner, a u pričuvi im se nalazio još jedan stariji raketni čamac tipa OSSA. ...

Po paljbi, vidjelo se da im je cilj nekadašnji Dom JNA, današnja zgrada Zadarske županije. Vjerojatno su mislili da se tu nalazi zapovjedništvo naših snaga. ... Kad sam shvatio što se događa, odjednom sam zavikao:"Mijenjaj pancirni!!!", rekao je Špoljarić svojim topnicima Aldu Travici i Dorianu Peroviću... Nažalost, u tom trenutku Bofors na Vitrenjaku nije imao „pancirno" streljivo već samo protuzrakoplovno, trenutno streljivo. Najprije smo sa 6-7 granata otvorili vatru na raketnu topovnjaču, ali je nismo pogodili i onda je nastao zastoj na Boforsu. U međuvremenu, brodovi su došli do visine zgrade županije, a onda je konačno proradio i Bofors.

[158] Nenad ŠESTIĆ. Pobjednici , Izjava zapovjednik 112. brigade HV puk Marko Čulina. Zadar 2014.

Pogodili smo raketnu topovnjaču s tri granate u krmeni dio, ali joj nismo napravili nekakva veća oštećenja upravo zbog nedostatka odgovarajućeg streljiva. Topovnjača je gotovo odmah zaokrenula s kursa, a veliki patrolni brod Koper joj je pritekao u pomoć, trudeći se pokriti ju svojom znatno većom siluetom. Nastavili smo paljbu prema Kopru, gađajući ga u predio kormilarnice tj. nadgrađa. Vidjeli smo da smo ga pogodili nekoliko puta, ali opet nismo napravili nikakvu značajnu štetu, dok je brod povremeno otvarao vatru i prema Preku. U jednom trenutku su otkrili i nas, pa su zapucali prema nama iz svojih šestocijevnih PZ topova AK. Međutim, u jednom trenutku, brodovi su se jednostavno okrenuli i vratili prema uvali Šepurine. [159].

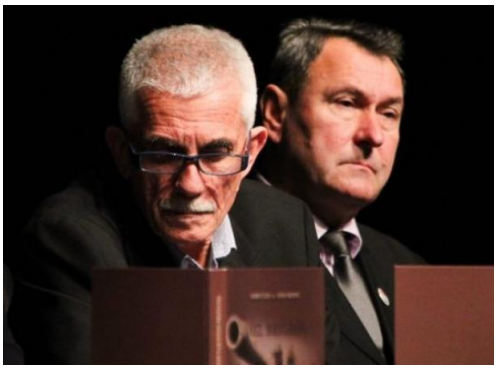
Izjava 54. Zapovjednik voda Milivoj Špoljarić o pogađanju VPBR 32 i RTOP 404

Slika 103. Pripadnici 2. voda samostalne bitnice PZO pri 112. brigadi na položaju

Napad ratnih brodova na Zadar i njihovo povlačenje s bojišta, uništenje tenka T-55 na Dračevcu, bile su prekretnice u obrani Zadra. Već sutradan, na snagu je stupilo potpisano primirje. O tome kako su prisilili brodove JRM na povlačenje iz Zadarskog kanala načelnik stožera 112. br. HV pukovnik Duško Nikitović je rekao:

[159] "Dani ponosa i slave – kako su gardisti otjerali ratne topovnjače iz Zadra", Zadarski list od 05.10.2010.

Slika 104. Načelnik stožera i zapovjednik 112..br Dušan Nikitović i Marko Čulina

Može se reći da je napadna operacija koja se izvodila na sam grad Zadar bila kombinirana operacija 9. korpusa u suradnji sa VPO. U jutarnjim satima 6. listopada raketne topovnjače su uplovile u Zadarski kanal i topnički neselektivno djelovale po gradu. Mi smo tada imali oko 10 vatrenih položaja sa topovima Bofors 40 mm, koji su im uzvratili paljbu. Nakon nekoliko pogodaka topovnjače su isplovile iz Zadarskog kanala i nakon toga više nisu uplovljavale u Zadarski akvatorij.

Izjava 55. pukovnik Duško Nikitović o oslobađanju Zadarskog kanala [160]

Nakon oslobađanja Zadarskog kanala u brodovi JRM u blokadi pomakli su svoja postavišta prema otoku Pagu i o. Škardi gdje su im pripadnici ONB Kali su 10. studenog oštetili PČ 173. O djelovanju ONB Kali po patrolnom brodu PČ 173 kbb. Stjepan Bernardić je zapisao:

Dana 10. studenoga 1991. ljudi s ONB-a iskrcavaju se na otok Škardu i postavljaju zasjedu brodovima JRM-a koji patroliraju tim vodama. Jednom raketom pogođen je jedan iz grupe protivničkih brodova, koji se potom uz pomoć drugog broda udaljio prema svojoj bazi na Malom Lošinju. Na pomorskom kanalu 19 čuli su se pozivi za pomoć od ostalih brodova. Nakon ovog događaja protivnički brodovi više nisu koristili unutrašnje pomorske rute za vožnju svojih brodova, niti su više ikada prišli gradu Zadru

Izvješće 38. kbb. Stjepan Bernardić o djelovanju ONB Kali po patrolnom brodu PČ 173 [161]

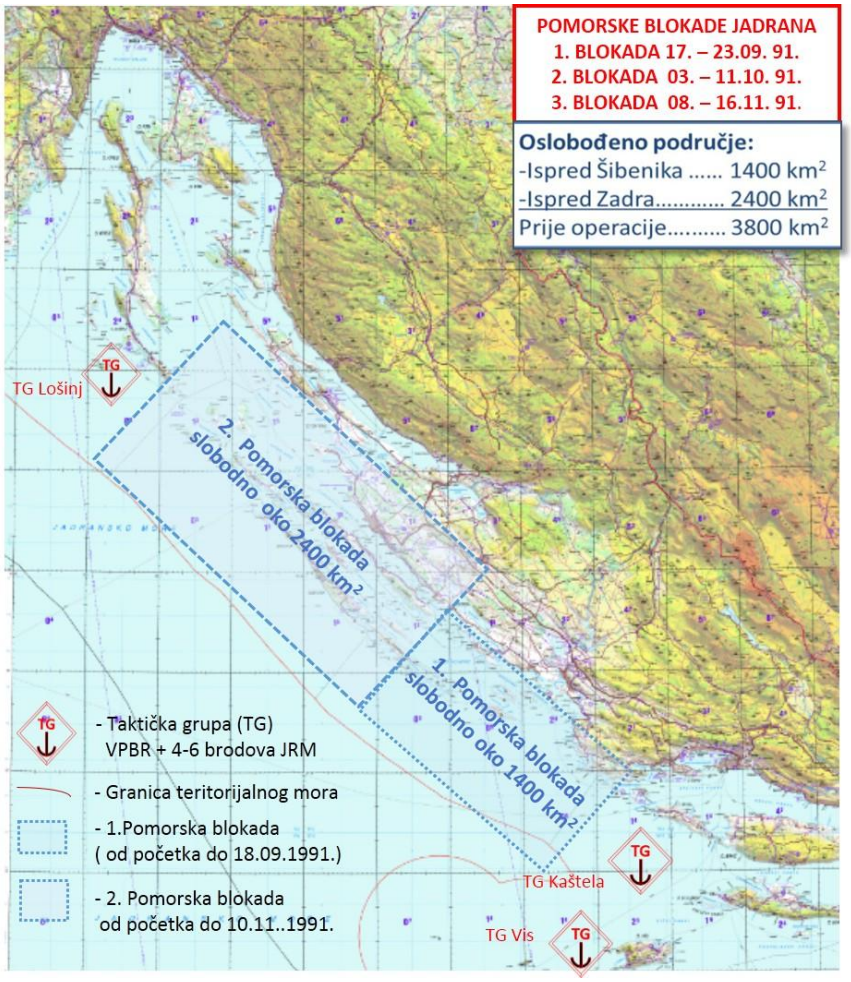
Nakon tog djelovanja brodovi JRM više nisu ulazili u Zadarski pomorski sektor od Malog Lošinja do otoka Žirja, koje su obilazili na udaljenosti 10 milja od vanjskog otočnog ruba.[162]
Na obilježavanju 20. Obljetnice ustrojavanja Odreda naoružanih brodova u Kalima, njihov ratni zapovjednik Zdenko Vidov je rekao:

[160] pk Duško NIKITOVIĆ – NS 112. Br. HV – Kako je obranjena Hrvatska (3), HTV prvi program 20.10. 2016.
[161] Stjepan BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu , Zagreb 2007.ONB Kali str 385
[162] ZHRM, *Povjesnica HRM, ONB Kali*, Split 2011,217- 219 i UdHRM Zadar –Otočki bataljun Jarusi 30.09.1991.Zadar 2016., str.42 i 43. Područje slobodne plovidbe bilo je duljine oko 80 km i prosječne širine 30 km (15 km od obale do vanjskog otočnog ruba + 15 km (10 nm) od vanjskog otočnog ruba).

Tehnički daleko slabiji, oduprli smo se neprijatelju, naoružani samo ljubavlju prema domovini i njenom narodu. Ipak, povijesna je činjenica da nakon akcije Škarda, neprijatelj više nikad nije ušao u unutarnje more.

Izjava 56. Zapovjednik brg Zdenko Vidov o značaju djelovanja pripadnika ONB Kali [163]

Njihovim djelovanjem područje ispred Šibenika oslobođeno za plovidbu prošireno je za dodatnih 2400 km^2. To područje postrojbe su štitile topništvom PZO, poslužiteljima POLO 9M14 M Maljutke, Otočki bataljun i Odred naoružanih brodova Kali.

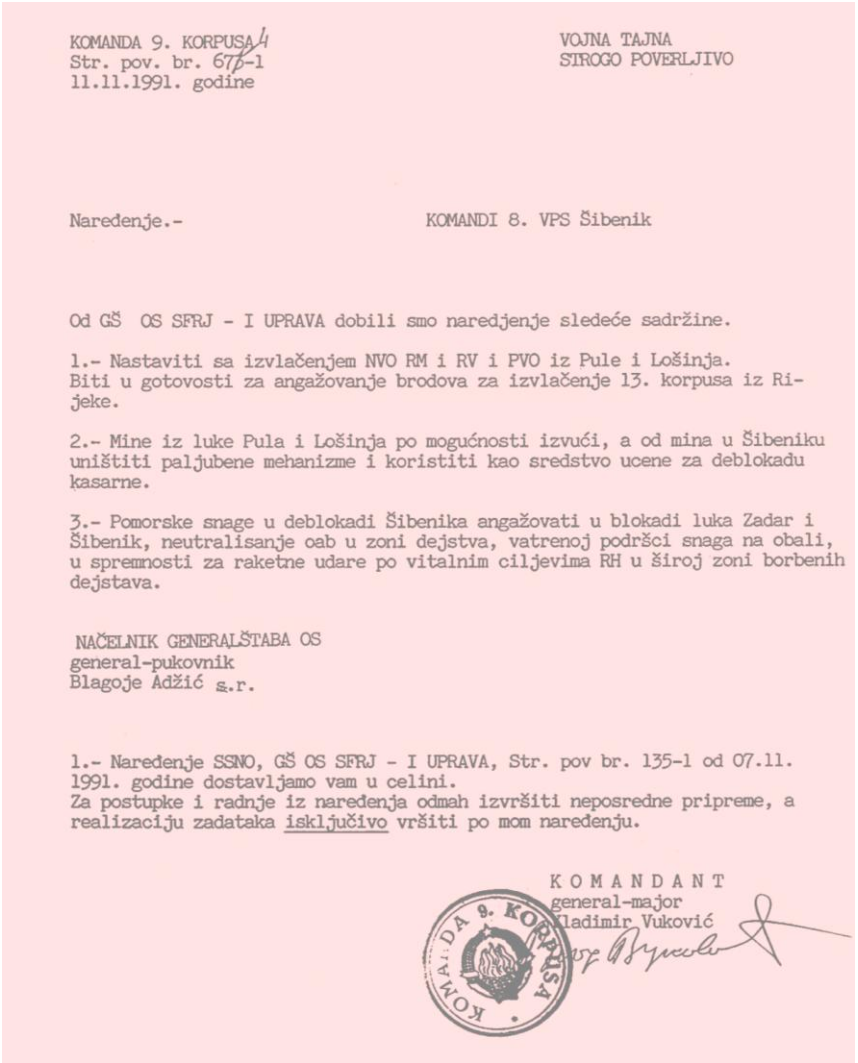

Zemljovid 28. Područje slobodne plovidbe ispred Šibenika i Zadra

[163] Siniša Klarica, " Borba za obranu domovine naglo pada u zaborav", Zadarski list od 12.09. 2011.

5.5. TREĆA POMORSKA BLOKADA HRVATSKOG JADRANA

Kao rezultat razvoja stanja na bojištima i diplomatskih aktivnosti političkog vodstva Republike Hrvatske početkom studenog 1991. JNA je bila primorana napustiti određena područja RH. JRM je trebala organizirati i provesti izvlačenje ljudi i opreme JNA.

KOMANDA 9. KORPUSA
Str. pov. br. 677-1
11.11.1991. godine

VOJNA TAJNA
SIROGO POVERLJIVO

Naređenje.-

KOMANDI 8. VPS Šibenik

Od GŠ OS SFRJ - I UPRAVA dobili smo naredjenje sledeće sadržine.

1.- Nastaviti sa izvlačenjem NVO RM i RV i PVO iz Pule i Lošinja. Biti u gotovosti za angažovanje brodova za izvlačenje 13. korpusa iz Rijeke.

2.- Mine iz luke Pula i Lošinja po mogućnosti izvući, a od mina u Šibeniku uništiti paljubene mehanizme i koristiti kao sredstvo ucene za deblokadu kasarne.

3.- Pomorske snage u deblokadi Šibenika angažovati u blokadi luka Zadar i Šibenik, neutralisanje oab u zoni dejstva, vatrenoj podršci snaga na obali, u spremnosti za raketne udare po vitalnim ciljevima RH u široj zoni borbenih dejstava.

NAČELNIK GENERALŠTABA OS
general-pukovnik
Blagoje Adžić s.r.

1.- Naređenje SSNO, GŠ OS SFRJ - I UPRAVA, Str. pov br. 135-1 od 07.11. 1991. godine dostavljamo vam u celini.
Za postupke i radnje iz naređenja odmah izvršiti neposredne pripreme, a realizaciju zadataka isključivo vršiti po mom naređenju.

KOMANDANT
general-major
Vladimir Vuković

KOMANDA 9. KORPUSA

Izvješće 39. Zapovjed generala Vladimira Vukovića o izvlačenju iz Pule, Rijeke i Lošinja[164]

[164] Stjepan BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu , Zagreb 2007, Dokumenti str. 483

Prema zapovjedi načelnika generalštaba OS SFRJ generala Blagoja Adžića sva sredstva koja nije mogla izvući ili ukrcati u plovila trebalo je onesposobiti ili uništiti.

ZAPOVIJED O UNIŠTENJU I ONESPOSOBLJAVANJU ORUŽJA I OPREME

Odmah izvršiti totalnu blokadu svog morskog i vazdušnog prostora

1. Sva borbena vozila i oruđa odmah onesposobiti do te mere da ne mogu biti upotre- bljene protiv snaga JNA. To učiniti zaribavanjem motora, razaranjem najvitalnijih djelova, švajsovanjem i pregorevanjem, naduvavanjem cevi upotrebom eksploziva, polivanjem benzinom i paljenjem.
2. Pešadijsko naoružanje i streljačku municiju, gde nema eksplozivnih materjala, uništavati paljenjem požara.
3. Sva skladišta municije većih kalibara od 12,7 mm uništiti miniranjem, uz preduzi- manje mera zaštite (zaklanjanja ili izvlačenja ljudi)
4. Neborbena motorna vozila i druga tehnička sredstva (agregate inženjerijske mašine i drugo) uništiti onesposobljavanjem za pokret (zaribavanjem, uništavanjem i paljenjem elektroinstalacija i vitalnih sklopova).
5. Od borbene tehnike i naoružanja, zadržati samo onoliki broj borbenih vozila i sistema, kao i ličnog naoružanja koliko ima ljudi, posluga i posada. Sa ovim sredstvima izvoditi borbena dejstva u cilju obrane od napada u zoni dometa istih. U slučaju napada neprijatelja žestoko uzvratiti na svaki napad. Ova sredstva takođe pripremiti za onesposobljavanje - uništavanje na odgovarajući način.
6. U toku izvršavanja ovih zadataka svim raspoloživim sredstvima sprečiti izdajnike da ljude i TMS neoštećene predaju u ruke neprijatelju.
7. Borbene sisteme većih efekata dejstva,kao što su raketni sistemi PVO takođe staviti u funkciju pretnje i odmazde, izabrati ciljeve i zapretiti njihovim sigurnim uništenjem, što i učiniti ako se ne ispune naši zahtevi ili budu ugroženi životi naših ljudi.
8. Skladišta sa većim količinama ubojnih, pogonskih i MES, koja mogu imati veće razarajuće dejstvo takođe staviti u funkciju pretnje i izvlačenjadela tih sredstava. Ako se u tome ne uspije ista uništiti bez obzira na posledice.
9. U garnizonima koje je moguće deblokirati spolja ili se probiti, onesposobljavati samo TMS koja se ne mogu izvući, o čemu poslati odluku generalštabu OS SFRJ.
10. Početak rušenja i onesposobljavanja odmah, a najkasnije do 9. novembra 1991. Komandanti svih nivoa poduzet će stroge mere i lično mi odgovaraju za provođenje ove naredbe. Ne sme se dozvoliti da zbog neodgovornog ponašanja podčinjenih , ljudi i TMS padnu u ruke neprijatelja, zbog čega poduzimati energične mere"

Izvješće 40. Prijepis zapovjedi Načelnika Glavnog štaba OS SFRJ generala Blagoja Adžića od 7. studenog 1991.[165]

[165] Gradimir RADIVOJEVIĆ, Nepokoreni Jadran, Rijeka 1993., zapovjed Načelnika Glavnog štaba OS SFRJ generala Blagoja Adžića od 7. studenog 1991., prijepis zapovjedi, str 232

Da bi mogla sprovesti svoju zadaću JRM-a je u večernjim satima 7. studenoga zabranila plovidbu dubrovačkim akvatorijem.a 8. studenoga 1991. proglasila posljednju, ujedno i najdužu blokadu hrvatskih luka . Proglas o uspostavi 3. pomorske blokade Jadrana objavljen putem agencije Tanjug, glasio je:

Uspostavlja se potpuna pomorska blokada lučkih područja Rijeka, Zadar, Šibenik, Split, Ploče i Dubrovnik. Blokadu sprovode brodovi JRM. Svako narušavanje režima blokade rešavati će se borbenom upotrebom snaga RM. Mere blokade primenjivat će se od 10.00 časova, 8. novembra ove godine. Ove mere su poduzete zbog toga što organi vlasti Republike Hrvatske, i njeni oružani sastavi, nisu deblokirali objekte i kasarne u primorskim garnizonima, niti omogućili pripadnicima JNA, vojnim penzionerima i članovima njihovih porodica osnovne uslove za život, kako je to regulisano Haškim sporazumom. U isto vreme obaveštavamo jugoslovensku i svetsku javnost da se i pored zabrane uvoza oružja u Jugoslaviji i dalje nastavlja masovno naoružavanje raznih oružanih formacija Republike Hrvatske

Izvješće 41. Proglas o uspostavi 3. pomorske blokade Jadrana Tanjug, 8. studenog 1991.

Slika 105. Paški most

Istog dana, u namjeri potpune izolacije Dalmacije, svojim zrakoplovima oštetila Paški most, tada jedinu vezu Dalmacije s kontinentalnim dijelom Hrvatske . Kod Paškog mosta raketama su napali trajekte Vir i Borik i teško ih oštetili. U napadu na grad Dubrovnika 11. studenog u luci Gruž pogođen je i oštećen m/b »Postira«

Eddy Koestal, predstavnik za javnost promatračke misije EZ-a, 13.11.1991. – prenosi (nerealizirani) ultimatum generala Kadijevića da se do 12 sati u gradu Splitu, odblokiraju sve vojarne inače će se grad napasti svim raspoloživim sredstvima. Istog dana isticao je rok koji je predsjednik republike Hrvatske dr Franjo Tuđman dao postrojbama JNA da se povuku sa „svetog hrvatskog tla". Kako postrojbe JNA nisu ispoštivale niti zapovjed tadašnjeg predsjednika Predsjedništva Jugoslavije Stipe Mesića (od 11. rujna 1991.) o povlačenju postrojbi JNA u vojarne u roku od 48 sati, niti ovu predsjednika Republike Hrvatske blokada vojarni se nastavila. U toj situaciji postrojbe NATO-a provodili su vježbu u Tirenskom moru pa se otvarala mogućnost njihova posredovanja u sukobu u Hrvatskom Jadranu, o čemu je (između ostalog) Radovan Kovačević dopisnik Beogradske Politike izvjestio:

ЗАМРШЕНО КЛУПКО ИНТЕРЕСА НА НАШЕМ МОРУ

Јадранске блокаде

Кад није успело разбијање Југословенске ратне морнарице, хрватско врховништво је позвало у помоћ Шесту флоту! – Очувана ударна песница наших поморских снага. – Какав је стварни значај маневара у Тирренском мору

Крајем протекле недеље Команда Војноморске области је проглашла, још једном, поморску блокаду јадранских лука као одговор на хрватску блокаду касарни ЈНА.

Истицали су упорно последњи тренуци Туђмановог ултиматума о „светог хрватског тла" али се блокада касарни и блокада војних објеката наставља.

Уз ове две домаће провенијенције, треба додати и трећу, коју је форсирало хрватско врховништво блокадом Плоча. Четврта извире из свих оних мера које проистичу из одлуке састанака „двадесеторице" у Риму о економским санкцијама према земљи Југославији. Могли би се поменути и други потези који се вуку из неких суседних земаља. За једно мало, уско море превише!

Проглашавајући забрану уплловљавања и испловљавања из највећег броја хрватских јадранских лука, али и рибарење и подморске радове, Морнарица наглашава да ће свако непоштовање обзнањених мера, бити санкционисано „борбеном употребом снага РМ".

Ускомешане воде

Хрватска влада је, још пре месец дана, прву сваку блокаду проглашла оценом о „барбарском, гусарском чину", као да теорију и праксу блокада није подржавале САД у Вијетнаму, Велика Британија у Фокланде, Иран у заливском рату још почетком осамдесетих.

Одлуке о блокадним поступцима РМ су изнуђене због суроове опсаде војних објеката коју хрватске снаге спроводе у скоро свим гарнизонима ЈНА на свом подручју. Морарска бригада је подчињена хашким аргументима који су подразумевали и слободу за породице Срба, војних лица и војних пензионера, не само у приморским гарнизонима, али и потребом да се коначно прекину канали за илегално наоружавање оружаних формација Републике Хрватске.

Нема сумње да и ова војноморска блокада, зависно од дужине и доследности, поново може да изазове врло озбиљне последице за читав јадрански део Хрватске. Највећи део хрватске трговачке флоте је већ пребегао под јевтине заставе Либерије, Панаме, Кипра па чак и Бахаруа, не зато што им је мрска шаховница него због лакшег легитимисања у свету неоклоном ратним бојама... Слично је и са бродоградњом: пустош на навозним Сх лукама такође, о туризму да не говоримо... Све ово јпак није до-

заинтересована за војне решење у Југославији! Ипак, само који дан касније, агенцијске вести из Западног Медитерана потврдиле су да враг никад не спава. Реч је о маневрима здружених снага девет поморских земаља (САД, Велика Британија, Француска, Италија, Холандија, Грчка, Турска, Шпанија и Канада) у Тирренском мору. Какав је њихов стварни циљ, ако се посумња у комшиске о наводном увежбавању садејства, односно о корекгури грешака које су запажене у нападу на Ирак?

Ако је то јпак предигра за Јадран, онда се адмиралитети морају замислити над неким прошлим које се, иначе, изучавају на свакој бољој војноморској академији. Југословенска ратна морнарица има сво 180 бродова, али њену ударну песницу сачињавају (пре личпо застарели али још увек врло опасни) торпедни и ракетни чамци, као и знатно модернији, дивизиони ратних топоњача, велики патролни бродови (који се класификују као корвете а понегде и као фрегате) и подморнице.

Нема те поморске команде, без обзира да ли би кроз Отрант прошла под фирмом Шесте или које друге флоте, која не зна да у југословенским водама, може да рачуна са полупуском „добродошлицом" од седамдесетак ракета домета око сто километара. Такве снаге и интервенције морале би да рачунају и са око 25.000 људи у десантним снагама, које нигде не би могле некажњено да заузму моствбран. Погоговору што се Југословенско ратно ваздухопловство, са досад неактивираним снагама противваздушне одбране, не би тек тако одрекло (сада потпуне) превласти у ваздуху. Не само што имају аеродроме Мостар, Титоград, Тиват и друге, а и Дубровник под контролом. У сваком случају тако закукала јадранска каша не би се тек тако охладила, а Европи је, бојим се, декларације, у интересу само мир!

Очито је да је адмирал Мате Кандић, један од ретких Срба који се после Другог светског рата попео на трон главнокомандујућег, већ ушао у историју. Успео је да изуче Морнарицу из ратних лука уз обалу и сада Југославија има моћан аргумент за расплет. Како год се даље мрсило јадранско клупко, са претњама економским, политичким и војним, Морнарици нико не може да порече легитимност одбране Југославије. Неки су седне земље очито не крију своје интересе на овом мору, али оно би им, јпак, могло да буде прескупо.

Радован Ковачевић

Slika 106. Jadranske blokade

Kad nije uspelo razbijanje Jugoslovenske ratne mornarice hrvatsko vrhovništvo je pozvalo u pomoć Šestu flotu ! Očuvana udarna pesnica naših pomorskih snaga. Kakav je stvarni značaj manevra u Tirenskom moru.

Krajem proteklog meseca komanda VPO je proglasila još jednom pomorsku blokadu jadranskih luka, kao odgovor na hrvatsku blokadu kasarni JNA. Isticali su uporno poslednji trenuci Tuđmanov ultimatuma o povlačenju JNA sa „svetog hrvatskog tla" ali se blokada kasarni i blokada vojnih objekata nastavlja ...

Proglašavajući zabranu uplovljenja i isplovljenja iz najvećeg broja hrvatskih Jadranskih luka ali i ribarenje i podmorske radove Mornarica naglašava da će svako nepoštovanje obznanjenih mera biti sankcionisano borbenom upotrebom snaga RM ...

Samo koji dan kasnije agencijske vesti iz Zapadnog Mediterana potvrdile su da vrag nikad ne spava. Reč je o manevrima združenih snaga 9 pomorskih zemalja (SAD, Velika Britanija, Francuska, Italija, Holandija, Grčka, Turska, Španija i Kanada) u Tirenskom moru....

Ako je to predigra za Jadran, onda se admiraliteti moraju zamisliti nad nekim procenama koje govore da JRM ima oko 180 brodova , čiju udarnu pesnicu sačinavaju torpedni i raketni čamci, kao i znatno moderniji divizion Raketnih topovnjača, Velikih patrolnih brodova i podmornice. ...

Izvješće 42. Jadranske blokade - Izvod iz članka Radovana Kovačevića[166]

Kako u to vrijeme Republika Hrvatska još uvijek nije bila priznata kao samostalna država, ni članica NATO saveza, za slobodnu plovidbe Hrvatskim Jadranom postrojbe HRM i obalne obrane bile su prisiljene izboriti se osloncen na sopstvene snage.

VRIJEME	PODRUČJE	DOGAĐAJ
08. 11. 1991.	HRVATSKI JADRAN	»Jadrolinija« morala obustaviti promet svih brodova.
	JUŽNI JADRAN	U trenutku uvođenja blokade brodovi »Ilirija« i »Liburnija« zatekli su se u Zelenici, odobreno im da isplove za Korčulu.
	KVARNERSKI OTOCI	m/t »Borik« pogođen u zračnom napadu ispod Paškog mosta. Nakon nekoliko dana osposobljen za plovidbu.
		Na m/t »Jazine« skraćen jarbol da može prolaziti ispod mosta u kanalu Mali Ždrelac.
		m/t »Vir« pogođen u zračnom napadu ispod Paškog mosta. Nakon nekoliko dana trajekt osposobljen za plovidbu.
	. PODRUČJE DUBROVNIKA	U luci Gruž m/b »Postira« gađana projektilom. S velikim oštećenjem doplovila u Cres, gdje je popravljena.
	p/o PELJEŠAC - o. KORČULA	m/t »Badija« dva puta probila blokadu Trstenik (p/o Pelješac) – grad Korčula (o. Korčula).
12. 11. 1991.	PODRUČJE SPLITA	Ratni brodovi JRM-a pucaju i potapaju malteški trgovački brod sa 6 hrvatskih pomoraca na zapadnom dijelu otoka Šolte. Pomorci su spašeni.
15. 11. 1991.		m/t »V. Nazor« pogođen u luci Split. Poginuli upravitelj stroja Dinko Maras i motorist Jure Kalpić, dvo- jica pomoraca ranjena.
		m/t »B. Kašić« oštećen prilikom napada na grad Split.

Tablica 15. Događaji na brodovima »Jadrolinije« u vrijeme 3. pomorske blokade Jadrana [167]

[166] Radovan KOVAČEVIĆ, Jadranske blokade, Politika 13. 11. 1991. str 11

[167] Stjepan BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu , Zagreb 2007, Trajekti i brodovi »Jadrolinije - izvod str. 224 - 227

6. OPERACIJA ZHRM ZA RAZBIJANJE 3. POMORSKE BLOKADE JADRANA

Uspješno provedenim pripremnim bojnim djelovanjima, te operativnim rasporedom postrojbi HRM (poglavito obalnog topništva), već početkom studenog 1991. stvoreni su povoljni uvjeti za operaciju oslobađanja akvatorija srednje Dalmacije.

U tom akvatoriju JRM je imao najveću koncentraciju flotnih snaga. Od ukupno pet ustrojenih taktičkih skupina brodova, tri su neprekidno djelovale u ovom dijelu akvatorije držeći pod svojim nadzorom cjelovit međuotočni prostor od Splita do P1oča, te otoka Visa i Lastova. U blokadnim djelovanjima taktičke skupine brodova oslanjale su se na vojnopomorska uporišta Vis i Lastovo, a zrakoplovnu potporu davala im je 97.avio brigada iz Mostara.

U Zapovjedništvu HRM nije posebno napravljen plan provedbe operacije ni određen nadnevak njenog početka. Sve postrojbe su u to vrijeme bile u povišenom stupnju bojne spremnosti i neprekidno se pratilo kretanje snaga JRM.

Bojna djelovanja većih razmjera nisu poduzimana jer se znalo da bi JRM u tom slučaju izvršila odmazdu po civilnim ciljevima, a ta strahovanja su se otpočinjanjem operacije pokazala opravdanim.

Kako bi područja oslobođena tijekom 1. i 2. Pomorske blokade povezao sa nadziranim područjima ispred Splita i p/o Pelješca, zapovjednik HRM je operaciju za razbijanje 3. pomorske blokade planirao provesti na širem području Srednjeg Jadrana. Operacija je otpočela 14.studenog u popodnevnim satima a izvršena je u dvije faze :

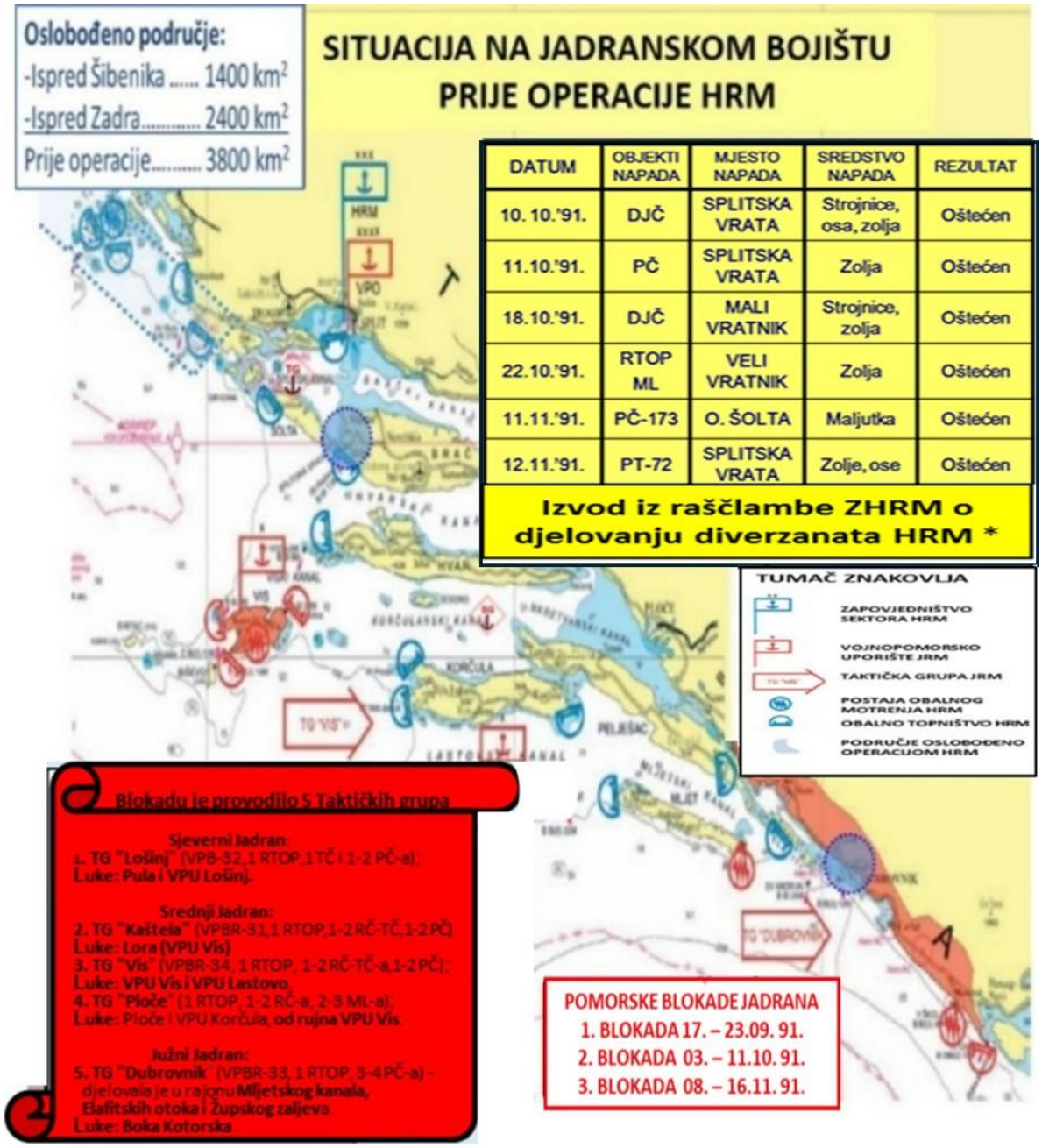
- bojem u Splitskom kanalu, 14/15. studenog i
- bojem u Korčulanskom kanalu, 16.studenog 1991 ..

Odluka za provedbu pomorske operacije, na prijedlog zapovjednika HRM donesena je u GSHV, 13. studenog 1991 o čemu je admiral Vid Stipetić izjavio:

Odluka za izvođenje ove operacije, progona i kasnije poraza jugomornarice, utvrđena je 13. studenog 1991. u Zagrebu, kada su se stvorili svi opći i posebni uvjeti za njeno izvođenje. Pomorska bitka koja je započela 14. studenog u popodnevnim satima ispred Splita, u Splitskom i Hvarskom kanalu nastavila se 15. i 16. u Splitskom, Hvarskom, Neretvanskom i Korčulanskom kanalu. Ovo je bila najveća samostalna operacija HRM u Domovinskom ratu."

Izjava 57. Izvod iz govora admirala V. Stipetića u Korčuli 16. studenog 1996. [168]

[168] Neven FAZINIĆ, dokumentarni film:Sjećanje na bitku u Korčulanskom kanalu 16. 11. 1991. ,Korčula 1996,

Zemljovid 29. Situacija na Jadranu prije početka operacije HRM

6.1. DIVERZANTSKA AKCIJA U SPLITSKIM VRATIMA 14. STUDENOG 1991.

Uspješnim akcijama po brodovlju Odred pomorskih diverzanata je krajem listopada i početkom studenog okrenuo inicijativu u djelovanju na Jadranskom bojištu na stranu HRM. Bojeva moć diverzanata HRM bitno je uvećana kada su u borbi protiv Jugoflote počeli upotrebljavati daljinski navođena sredstva i torpeda koja su našim brodogradilištima bila osposobljena za djelovanje s obale i otoka. U akciji napada na VPBR i 2 RTOP ujutro 14. studenog 1991. planirano je bilo koristiti. daljinski upravljivi čamac Duh sv. Vlaha, gliser napravljen u brodogradilištu 3. Maj iz Rijeke, koji je bio naoružan sa oko 150 kg eksploziva, te dva adaptirana vodena skutera – donacija Siniše Poljaka, koji su na sebi nosili po 20-tak kg eksploziva. Ta akcija nije uspila. U skutere je dan prije akcije, tijekom testiranja ušla voda i oštetila njihove sustave za navođenje. Daljinski upravljivi gliser pokvario se na svom putu ka cilju i potonuo na dubinu od 40 metara između o. Drvenika i Šolte.

Ratna sreća okrenula se popodne istog dana kada su upravo diverzanti HRM samo navodećim torpedom hrvatske proizvodnje pogodili neprijateljski PČ 176 “Mukos” i time uspješno započeli prvu oslobodilačku operaciju u Domovinskom ratu, na operativnoj razini. Već 12. studenoga 1991. u 8.00 sati. Zapovjednik Odjela za podvodna djelovanja Stjepan Bernardić pozvao je grupu diverzanata HRM na čelu sa Vladimirom Nalitilićem u svoj ured i priopćio im vijesti o dobitku torpeda. Torpedo je bilo napravljeno od plastične cijevi, na sebi je imalo sustav za upravljanje radio- signalom. Njegovu pogonsku grupu činio je jedan elektromotor,

Slika 107. Torpedo ing. Ivice Čurkovića

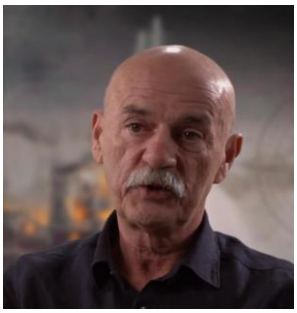
a eksplozivno punjenje se sastojalo od 8 kilograma plastičnog eksploziva. Upaljač mu je bio najobičniji kontaktni upaljač.

Brzina kretanja bila mu je od 5 i po do 6 čvorova , a domet do oko 3 milje.

Najveći je problem predstavljalo vođenje tog torpeda, jer je kompletno torpedo bilo pod vodom a samo mu je antena duljine oko 70 centimetara izlazila na površinu. Da bi ga mogli usmjeravati i koliko toliko pratiti na putu ka cilju, na tu antenu naši su diverzanti, da bi bila što uočljivija stavili crvenu krpu. Kako je brzina brodova JRM bila oko 30 čvorova (oko 5 puta veća od brzine torpeda), trebalo se poklopiti mnogo

uvjeta da bi s njim mogli pogoditi brod. Budući da je načelnik Stjepan Bernardić zajedno sa svojim najbližim suradnicima prosudio da su najbolji uvjeti za djelovanje po brodovima na otoku Braču, oko ponoći 12. studenoga Dražen Feher, Vladimir Nalitilić i Milan Marelić (koji su trebali djelovati torpedom), zajedno s dijelom diverzanata na čelu sa zapovjednikom odreda Milom Čatlakom (koji su po brodovima trebali djelovati iz gumenih čamaca), prebacili su se na otok Brač. Da bi spriječili mogućnost otjecanja podataka o akciji, samo najuži krug časnika HRM-a bio je upoznat s njenom provedbom, a velika samostalnost u odlučivanju bila je ostavljena njima koji su akciju provodili na terenu. Svu potrebnu pomoć posluzi torpeda i grupi pomorskih diverzanata kao i do tada pružali su pripadnici obrane otoka Brača. Cijeli 13. studenoga torpedna grupa tražila je položaj s kojeg bi se moglo djelovati, ali se takvo mjesto nije moglo naći, jer niti jedan od brodova nije dolazio u domet torpeda.

Srećom poslijepodne 14. studenoga krenulo je jugo i počela je padati kišica, što je natjeralo brodove JRM da se primaknu obalama Brača. Oko 17.00 izvidnici su javili da se ophodni brod PČ-176 Mukos približava mjestu Bobovišću. Za samo 15 minuta posluga torpeda i diverzanti na gumenim čamcima bili su na svojim položajima za borbu. Nakon 15 minuta od dolaska na položaj, torpedo je sastavljeno i pripravljeno za svoju prvu uporabu, nakon čega je porinuto u more.

Slika 108. kfr Vladimir Naletilić

Kako je došlo do pogađanja cilja pukovnik Vladimir Nalitilić je rekao:

Nakon porinuća torpeda, pošto je bilo dosta valova, otežano smo ga vodili k cilju. Kako je padao mrak na oko 500-600 metara mi smo torpedo potpuno izgubili iz vidnog polja. Torpedo je ostalo usmjereno u pravcu broda i nakon izvjesnog vremena došlo je do njegova susreta s ophodnim brodom. Brod je bio pogođen u pramčani dio gdje je nastao otvor oko 4 m²

Izjava 58.kfr Vladimir Naletilić , koji je o potapanju patrolnog broda PČ 176 Mukos[169]

Teško oštećen ophodni brod izgubio je maritimne sposobnosti i ubrzo većim dijelom pramca uronio pod površinu mora. Uspaničena posada je tražila pomoć, no tek u sumrak se uspjela prekrcati na torpedni brod (TČ-224), dok su svoj brod zajedno s tijelima trojice poginulih mornara ostavili da pluta, poslije čega se nasukao u uvali Bobovišće na Braču.

[169] Željko SERETINEK Bitka za Jadran, Korčula 2007, str. 55

Slika 109. Pomorski diverzanti iz S voda 114. br HV

Zapovjednicima JRM dugo nije bilo jasno od čega je brod stradao, te su u izvješću o minskim djelovanjima HRM-a svog slavnog "Odjela za informisanje JRM", među ostalim lokacijama naveli i područje gdje je nastradao PČ te optužili HRM da je tamo položila podvodne mine. Diverzanti su pratili stanje broda do kasno u noć.

Skupina u gumenjacima zajedno s pripadnicima obrane otoka Brača bila je u pripravnosti za djelovanje u slučaju iskrcavanja ljudstva s neprijateljevih brodova na o. Brač.

U večernjim satima novinar Ante Ivanković je izvjestio o općoj opasnosti za grad Split i okolicu

Slika 110. Ante Ivanković HTV Dnevnik 14. 11. 1991.

Današnja odluka o prestanku zamračenja Splita praktično nije ni zaživjela jer su Krizni štab i Zapovjedništvo obrane grada večeras u 18.40 izdali novu zapovijed o potpunom zamračenju Splita, ali i područja općina Solin, Kaštela i Trogir. Ova je zapovijed u stvari mjera predostrožnosti u slučaju neprijateljske osvete, koja bi mogla uslijediti zbog potapanja Patrolnog čamca okupatorove mornarice pokraj uvale Bobovišća na Braču.

Izvješće 43. Ante Ivanković na HTV o općoj opasnosti za grad Split i okolicu na dan 14. 11. 1991.

Još tijekom bojnih djelovanja koja su usljedila u Splitskom i Bračkom kanalu ovaj je teško oštećeni brod obitelj Kalebić svojom je kočom oteglila prema otoku Šolti u uvalu Nečujam. Tu su ga nasukavanjem spasili od potapanja. Kasnije je brod otegljen na remont u Šibenik

Jedan od nastradalih članova posade pronađen je vezan za krevet, što zorno svjedoči o stanju morala na brodovlju JRM.

Slika 111. Nasukan Patrolni brod PČ-176 Mukos u uvali Nečujam

O popogađanju patrolnog broda PČ 176 „Mukos“, zapovjednik TG Kaštela kbb Zoran Gilić je zapisao:

Slika 112. Spašavanje broda na o, Šolti

U vreme napada, Taktička grupa je u svom sastavu imala VPBR, dve RTOP, dva TČ i jedan PČ. Brodovi Taktičke grupe boravili su u akvatoriji Splitski kanal - Brački kanal – Splitska vrata, sa osnovnim zadatkom odbrane i podrške jedinica i vojnih objekata JNA u rejonu Split-Divulje i kontrole pomorskog saobraćaja u akvatoriji Splitskog i Bračkog kanala. Prisustvo brodova Taktičke grupe u akvatoriji Splita ohrabrujuće je delovalo na ljudstvo u okruženim vojnim objektima.... Patrolni čamac je kontrolisao akvatoriju između ostrva Brača i Šolte. Bili smo svesni činjenice da smo i sami bili u okruženju i u podređenom položaju... Napad na Taktičke grupe "Kaštela" započeo je napadom na PČ-176 u akvatoriji uvale Bobovišće, sa položaja u rejonu Golo brdo - rt Zaglav na Braču, oko 18.30 sati 14. 11. 1991. godine. Brod je verovatno pogođen iz nekog artiljerijskog oružja (tenk, bestrzajni top, top 85 ili 88 mm korišćen u obalskoj artiljeriji) u pramčani deo, pri čemu su poginula tri mornara, a brod je odmah počeo da tone. U pomoć PČ-176, radi spasavanja posade, poslat

je TČ-224 koji je oko 19.00 sati ukrcao posadu PČ-176 i kroz Šoltanski kanal otplovio za luku Vis . Akcija spasavanja posade PČ-176 završena je do 22.00 sata 14.11.1991. godine.

Izvješće 44. Zapovjednik TG Kaštela kbb Zoran Gilić o pogađanju patrolnog broda PČ-176 „Mukos [170]

Pri pogađanju broda poginuli su mornari: Zdravko Šuletić, Izudin Šišman i Hasan Rožajac.[171] Pogođeni patrolni brod i danas pod imenom PB 62 Šolta plovi u sastavu flote HRM-a.

Slika 113. Patrolni brod PB 62 Šolta u sastavu flote HRM

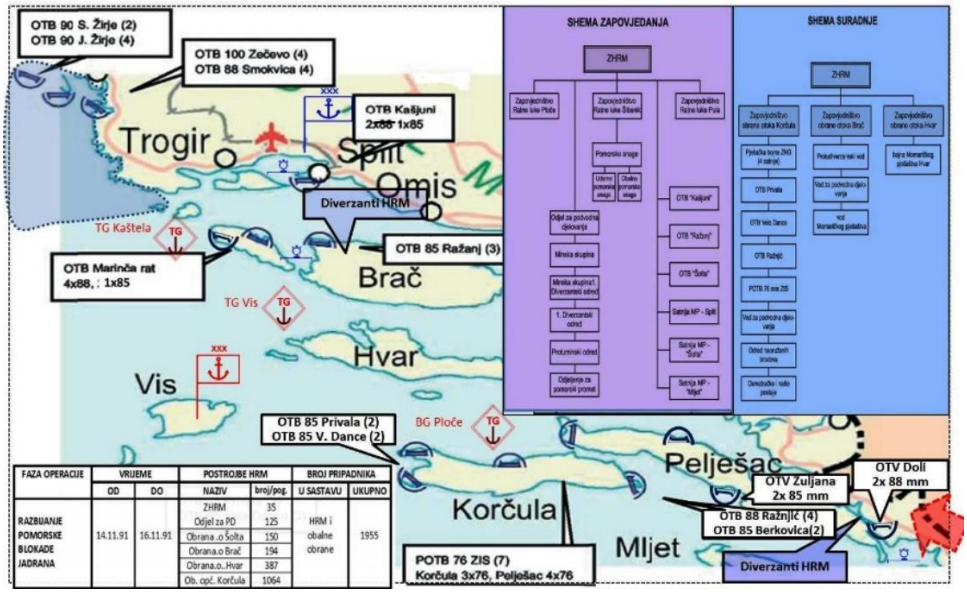
Po pogađanju PČ-176 Mukos brodovi iz sastava TG Kaštela ostali su u Splitskom kanalu, a TG Vis iz područja o.Visa približila se otocima Braču i Šolti gdje je zauzela postavište oko 4 M južno od Splitskih vrata.

[170] Zoran GILIĆ, umirovljeni kbb JRM, Napad na Taktičku grupu "Kaštela", Ničiji heroji Jadranskog mora II , Beograd 2024.str 367 - 369

[171] Đorđe Pražić - umirovljeni kbb JRM, Diverzantsko-teroristička dejstva, Ničiji heroji Jadranskog mora I , Beograd 2024., str. 140 i 141 .

6.2. BOJ U SPLITSKOM KANALU 15. STUDENOG 1991.

Još polovicom rujna i početkom listopada za protubrodsku obranu šireg splitskog akvatorija Zapovjedništvo HRM-a ustrojilo je i uvježbalo 3 bitnice od ukupno 12 topova 85 i 88 mm.
Na otoku Šolti bitnica Marinča rat u svom sastavu je imala 4 topa 88 mm, a na paljbenom položaju Vela Straža kod sela Grohote 1 top 85 mm. Na Braču bitnica Ražanj je imala 3 topa 85 mm na položaju Golo brdo. U neposrednoj obrani grada na položaju Kašjuni HRM je imala 2 topa 85 i 2 topa 88 mm. Situacija koja je nastala na južnom bojištu padom Slanog 4. listopada zahtijevala je ojačanje topništvom postrojbi HV-a na širem području Stona. Kako je u to vrijeme jedino HRM imala na raspolaganju topničke postrojbe koje nisu bile izravno uključene u bojna djelovanja, po procjeni ukupne situacije admiral Sveto Letica je donio odluku da se dio topništva obrane grada Splita uputi na Južno bojište. Tako je dana 20. listopada zapovjednik Milivoj Butigan s vodom topova 88 mm s položaja na Kašjunima bio premješten na paljbeni položaj Đonta Doli, između Slanog i Stona, a 23. listopada zamjenik načelnika Odsjeka obalnog topništva Josip Macanić s dva topa premješta se na položaj u Žuljane na poluotoku Pelješcu. Tako je prije bitke u obrani Splita na Kašjunima ostao samo jedan top 85 mm, kojemu je bila neispravna poluga (ruda) za vuču. Drugi top s neispravnom polugom za vuču ostao je na položaju Vela Straža kod Grohota na Šolti.

FAZA OPERACIJE	VRIJEME		POSTROJBE HRM		BROJ PRIPADNIKA	
	OD	DO	NAZIV	broj/pog.	U SASTAVU	UKUPNO
RAZBIJANJE POMORSKE BLOKADE JADRANA	14.11.91	16.11.91	ZHRM	35	HRM i obalne obrane	1955
			Odjel za PD	125		
			Obrana o Šolta	150		
			Obrana o.Brač	194		
			Obrana o..Hvar	387		
			Ob. opć. Korčula	1064		

Zemljovid 30 . Organizacija protubrodske obrane prije početka operacije HRM

Po brodovima JRM-a u Splitskom kanalu s otoka Šolte paljbeno je mogao djelovati samo top s Vele Straže, a po manjem dijelu kanala i bitnica Ražanj na Braču s paljbenog položaja na Golom brdu. Usprkos tome što su naše bitnice bile dobro ustrojene i uvježbane, ovakav broj i raspored obalnih topova nije bio dovoljan za obranu Splita, pogotovo što je JRM po gradu mogala djelovati i iz vojarni.

Pogađanje ophodnog broda PČ-176 Mukos bio je dovoljan povod postrojbama JRM-a da provedu svoj unaprijed smišljen plan gađanja civilnih objekata na otocima Braču i Šolti, kao i u gradu Splitu. U tu svrhu, 14. studenoga, iz Visa je isplovila taktička grupa Vis (od šest brodova), predvođena s VPBR-34. Zadaća im je bila pridružiti se skupini u blokadi Splitskog kanala i zajedno s njom djelovati po planiranim ciljevima u širem području Splita. Istoga dana Zapovjednik TG Kaštela kbb. Zoran Gilić u 23.30 sati s VPBR-31 Split, koji se nalazio u području Splitskog kanala, dao je zapovijed brodovima iz njegovog sastava za punu pripravnost. Na VPBR-31 osim zapovjednika kapetana fregate Dragana Jovina nalazilo se 12 časnika, 28 dočasnika i 75 mornara. Među njima nije bilo Hrvata ni Slovenaca.

Slika 114. VPBR-31 Split

Dana 15. studenoga u 00.50 sati po zapovijedi s VPBR-31 viška skupina brodova JRM iz Hvarskog kanala otvorila je topničku paljbu po otocima Braču i Šolti. Vjerojatno su pretpostavljali da se postrojbe HRM-a nalaze na obalnom rubu pa su najprije usredotočili svoju paljbu na područje Splitskih vrata. Kako im naše topništvo nije odgovorilo, paljbu su

prenijeli po naseljenim mjestima, posebice po Milni na Braču i Gornjem selu na Šolti. Po civilnim ciljevima ispalili su oko 800 granata uz znatnu materijalnu štetu. O djelovanju brodova JRM po otoku Braču Zapovjednik Obrane Ivica Vrančić zapisao je:

> Tijekom noći neprijatelj je, s otoka Visa prema Braču, uputio taktičku grupu od 6 brodova, predvođenih sa VPBR-34. Ova je skupina zauzela postavište u Hvarskom kanalu, a skupina predvođena sa VPBR-31 potpuno se primakla Splitskom kanalu. Tako se zapadna obala Brača našla uklještena između dvije grupe, od ukupno 9 brodova velike paljbene moći. Dana 15. studenoga 1991. u 00.50 neprijatelj je počeo topničkim napadom na obale Brača i Šolte. Paljbom promjenjive snage i učestalosti, iz svih raspoloživih oružja tučeni su civilni ciljevi u Milni. Četiri broda iz sastava više grupe odvojila su se od VPBR-34 te zaplovila istočno. Dva broda su ostala oko 0,7 NM od Bola, a druga su dva oplovila istočni rub Brača i pridružila se grupi oko VPBR-31. Sve je te pokrete pratila neprekidna paljba brodskih topova.

Izvješće 45. Zapovjedništvo Obrane Brača o djelovanju brodova JRM po otoku Braču[172]

Paljbom brodova TG Vis sa VPBR-34 Pula upravljao je kapetan fregate Ilija Brčić.

Slika 115. kapetan fregate Ilija Brčić

Bio je to početak odmazde za gubitke koje su doživjeli dan ranije. Pola sata je trajalo njihovo bijesno iživljavanje nad civilima a zatim je u 01.20 sati taj prvi topnički napad bio prekinut. Kad je JRM ponovo otvorila paljbu po naseljima, zapovjednik šoltanske bitnice s položaja Rat Marinča rat (4 x 88 mm) samoinicijativno je uzvratio paljbu po skupini brodova zapadno od Hvarskog kanala.

Brodovi iz TG Vis i bitnica Marinča rat naizmjenično su izmjenjivali paljbu sve do 04.56. Pri određivanju elemenata za ciljanje u noćnim uvjetima Šoltanski su topnici koristili navigacijski brodski radar Decca., pa ne možemo sa sigurnošću ocijeniti učinkovitost naših topnika. Izvjesno je da se nakon žestokog topničkog odgovora, ta grupa brodova JRM iz Hvarskog kanala bila prisiljena povući izvan dometa topova OTB Marinča rat, prema Visu. O djelovanju bitnice zapovjednik Ivan Parlov je Izjavio:

[172] Zvonimir FRANJKOVIĆ: Povjesnica doprinos otoka Brača u domovinskom ratu i slobodnoj plovidbi Jadranom, Split 2020. , izvod iz izvješća Zapovjedništva obrane otoka Brač. , izvršenje borbenih zadaća, str 92

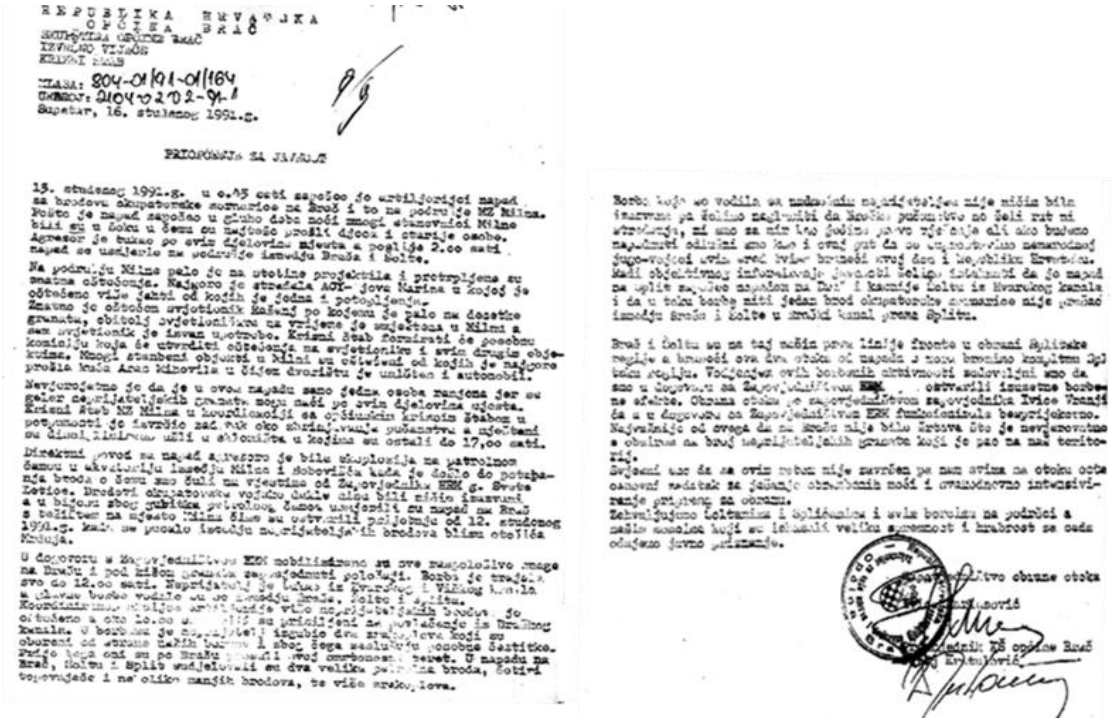
Slika 116. kf Ivan Parlov
Zapovjednik OTB Marinča rat

Neprijatelj je u 01.00 15. 11. 91. sa većom grupom brodova krenuo iz Visa prema Splitskim vratima, s namjerom da uništi baterije na Braču i Šolti, U 01.30 otvorena je vatra po Braču sa svim sredstvima. Dvije grupe brodova iz 2 različita pravca tukle su Bračku bateriju koja nije bila tu gdje je neprijatelj očekivao. Bračani su vještom varkom premjestili svoje topove u toku noći i na mjesto tih topova postavili lažne topove. Neprijatelj je to snimio i tukao po tim (lažnim) ciljevima. Jedna grupa koja je išla pod Šoltu i tukla bračane sa ove strane, došla je nama u domet od 11 do 12 km. Mi smo to vidili na radaru i otvorili vatru po toj grupi brodova sa jedno 100 – tinjak granata. Tom prilikom smo vjerojatno i oštetili nešto, pa se ta grupa (TG – Vis) u zoru povukla prema Visu, ali je ova (TG Kaštela) ostala između Splita, Brača i Šolte.

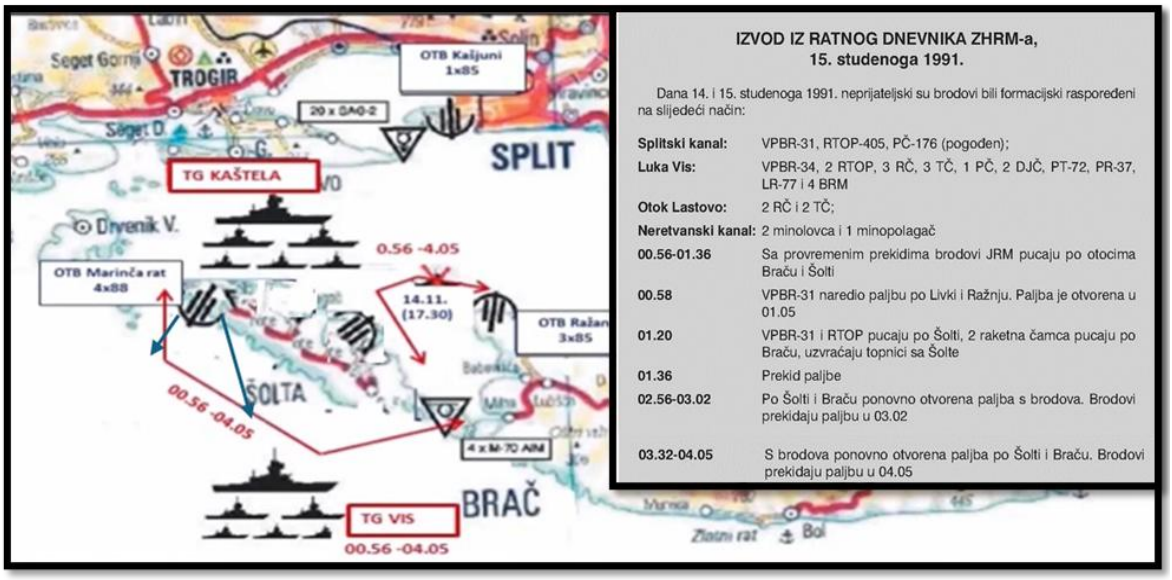
Izjava 59. kf Ivan Parlov o djelovanju OTB Marinča rat po TG Vis [173]

Imajući u vidu odnos snaga u Splitskom kanalu i u samom gradu Splitu, novonastalu situaciju Zapovjedništvo HRM-a i civilne vlasti nastojale su riješiti mirnim putem. Odmah je o svim događajima bila obaviještena misija Europske zajednice od koje se zahtijevalo da svojim autoritetom urazumi Komandu JRM-a, ali to nije dalo rezultata. Admiral Sveto Letica upozoravao je zamjenika zapovjednika VPO-a generala Nikolu Mladenića da će, ukoliko ne prekinu paljbu, brodovima biti uzvraćeno hrvatskim obalnim topništvom, ali to je bilo uzalud. Nakon povlačenja viške skupine brodova, zapovjednik TG Kaštela, kapetan fregate Zoran Gilić izdao je zapovijed ojačanoj splitskoj grupi brodova da djeluje po unaprijed određenim ciljevima u Splitu. Ista je zapovijed upućena i snagama u samom gradu, razmještenima po vojarnama Jugoslavenske armije (JNA) u Divuljama, Lori i Dračevcu. Na sreću zapovjednici jugovojske u gradu oglušili su se o zapovijed zapovjednika grupe pa su po Splitu paljbu otvorili samo brodovi.

[173] Topnik sa Šolte, HTV 2000., Ž.SERETINEK, Razbijanje pomorske blokade Hrvatskog Jadrana Split 2015., https://youtu.be/rsc8ubVYcB4.

Slika 117. Preslika priopćenje Kriznog stožera i Zapovjedništva obrane Brač .

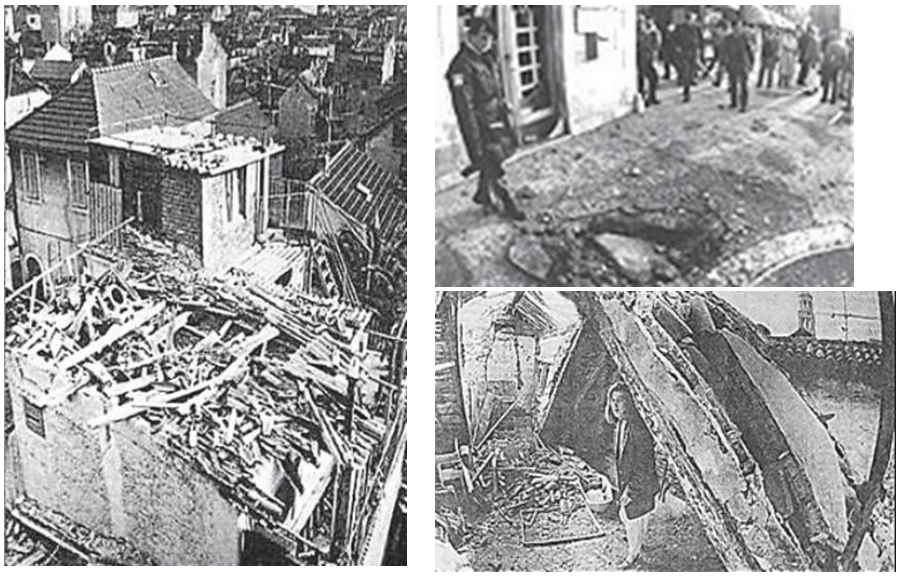
IZVOD IZ RATNOG DNEVNIKA ZHRM-a,
15. studenoga 1991.

Dana 14. i 15. studenoga 1991. neprijateljski su brodovi bili formacijski raspoređeni na slijedeći način:

Splitski kanal:	VPBR-31, RTOP-405, PČ-176 (pogođen);
Luka Vis:	VPBR-34, 2 RTOP, 3 RČ, 3 TČ, 1 PČ, 2 DJČ, PT-72, PR-37, LR-77 i 4 BRM
Otok Lastovo:	2 RČ i 2 TČ;
Neretvanski kanal:	2 minolovca i 1 minopolagač
00.56-01.36	Sa provremenim prekidima brodovi JRM pucaju po otocima Braču i Šolti
00.58	VPBR-31 naredio paljbu po Livki i Ražnju. Paljba je otvorena u 01.05
01.20	VPBR-31 i RTOP pucaju po Šolti, 2 raketna čamca pucaju po Braču, uzvraćaju topnici sa Šolte
01.36	Prekid paljbe
02.56-03.02	Po Šolti i Braču ponovno otvorena paljba s brodova. Brodovi prekidaju paljbu u 03.02
03.32-04.05	S brodova ponovno otvorena paljba po Šolti i Braču. Brodovi prekidaju paljbu u 04.05

Zemljovid 31. Djelovanje TG Vis i TG Kaštela u jutarnjim satima 15.11.1991. po otocima Braču i Šolti

Komadanti vojarni u Splitu bili su svjesni da se nalaze u blokadi u svojim vojarnama i da će prije ili kasnije biti prisiljeni izvući svoje ljude i porodice iz Splita u Boku kotorsku.

Slika 118. a,b,c Splitske ruševine nastale djelovanjem brodskog topništva TG Kaštela

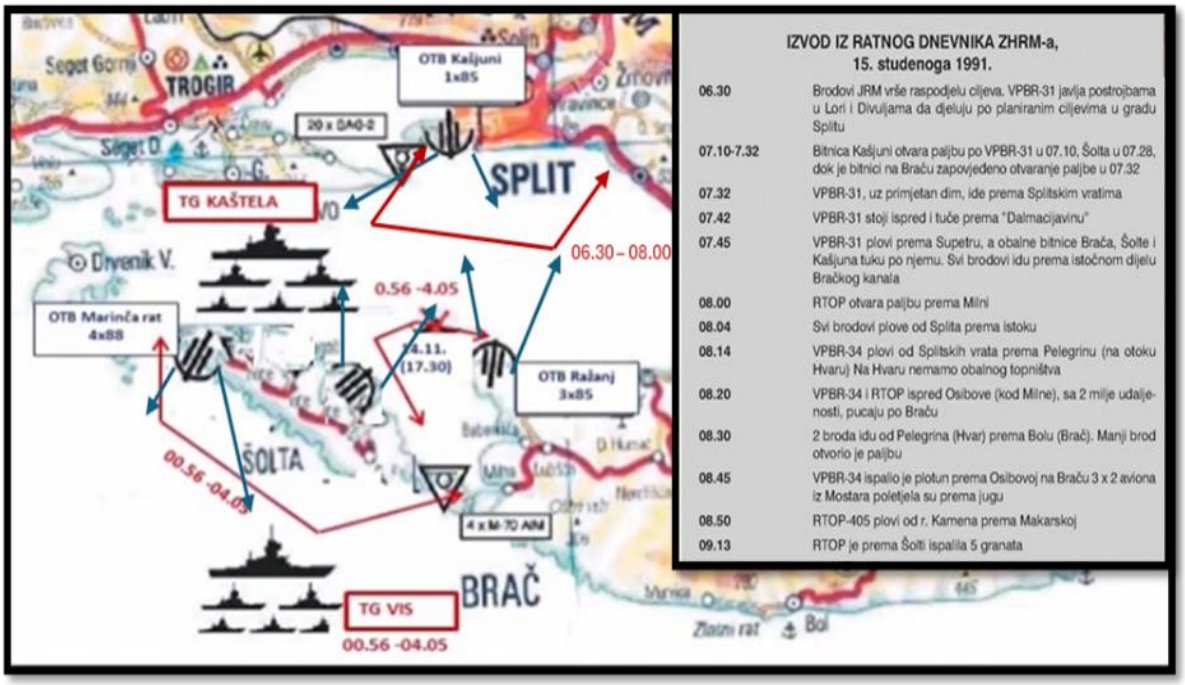
Tako je oko 6.30 sati djelovanjem grupe brodova iz Splitskog kanala započeo žestoki topnički napad na grad Split. U tom terorističkom napadu na grad, brodovi JRM pogodili su Arheološki muzej, zgradu općine Split, kompleks Gripe, Higijenski zavod, Tehničku školu, kao i mnoge druge civilne objekte.

Slika 119. Pogođeni trajekt Vladimir Nazor

Pogođeno je bilo više brodova u gradskoj luci među kojima m/b Bartol Kašić i m/b Vladimir Nazor. Na trajektu Vladimir Nazor smrtno su stradali Jure Kalpić, vođa stroja i Dinko Maras, upravitelj stroja. Oni su se u vrijeme paljbe nalazili u garaži trajekta. Ranjen je bio i Ante Vidović, kormilar na brodu. U Splitu je tom prigodom bilo ranjeno 6 građana. Zbog ranjavanja u KBC Firule, osim Ante Vidovća, dovezeni su bili: Neda Kovačević, Ante Domaćin, Milena i Marina Mamić i gardist Drago Češkić. Tek kada su nam pripadnici JRM jasno dali do

znanja da razumiju samo argumente sile, paljbom po brodovima TG Kaštela uzvratilo je svo obalno topništvo obrane Splita.

Zemljovid 32. Obostrano djelovanje TG Kaštela i obalnog topništva HRM u Splitskom kanalu 15.. studenog 1991.

Paljbu po brodovima iz svojih topova 85 mm uzvratili su topnici HRM sa splitskih Kašjuna, položaja Vela Straža na Šolti, te Golo brdo na otoku Braču. To je brodove odvratilo od daljnjeg djelovanja po civilnim ciljevima, pa su paljbu svojih topova preusmjerili na obalne topničke bitnice HRM-a, djelujući po njima svim raspoloživim sredstvima. No, združenom paljbom sve tri bitnice naši su topnici zadali takve udare brodovima JRM da je TG Kaštela kao prije nje i TG Vis bila prisiljena na bijeg. Paljbom obalnog topništva u Splitskom i Bračkom kanalu rukovodio je načelnik obalnog topništva Ante Bilić. On je poslije neuspjelih razgovora s generalom Mladenićem iz Ureda zapovjednika HRM-a otišao u Operativni centar ZHRM-a i odatle je topništvu obrane Splita izdao zapovijed za otvaranje paljbe, nakon čega je otišao na ZM na Kašjune odakle je zapovijedao tijekom boja. O djelovanju po brodima poslije bitke je izjavio:

Slika 120. brg. Ante Bilić

U 6.32 kapetan bojnog broda Jovin izdaje zapovijed taktičkoj skupini brodova Kaštela te skupinama u vojarnama Divulje, Lora i Dračevac da djeluju po unaprijed određenim ciljevima u gradu Splitu. Međutim, nitko osim spomenute grupe brodova ne otvara paljbu. Brodovi prvo gađaju vinariju Kalinića brig, zatim luku a potom bitnicu odnosno top na Kašjunima Top su gađali protupodmorničkim dubinskim bombama RBU-6000 koja u sebi ima oko 30 kg eksploziva. Kako je njihova bomba pogodila u vodenu liniju desetak metara ispod razine topa, to je dovelo do zaglušenja članova posluge. Punitelju na topu je uslijed pucanja bubnjića potekla krv iz uha. Detonacija bombe je rasklimala top, a ciljnička sprava, , bila je raštimana. U toj situaciji u pomoć posluzi priskače zapovjednik voda Joško Pleško po čijoj su zapovijedi topnici natjerali VPBR Split da zamakne za otok Čiovo. Kad se VPBR Split vraćao s druge strane Čiova, u Bračkom kanalu otvaranje paljbe zapovijeda zapovjednik desetine na Veloj Straži Mario Kuzmić. Razarač je pogođen u pramčani dio petim, a u krmeni dio sedmim projektilom. Poslije ispaljenja tog projektila, pukla je jedna mala osovina za pokretanje zatvarača topa (gore-dolje), zbog čega su oni prekinuli paljbu.

Poslije određenog vremena razarač je opet došao na nišan topnicima s Kašjuna koji su ga iz svog rasklimanog topa, onako kontuzirani, pogodili svojim četvrtim projektilom. Iako su topnici s Kašjuna po brodovima JRM ispalili ukupno 46 projektila osim navedenog pogotka u VPBR-31 više nisu pogodili cilj. To je i razumljivo imajući u vidu stanje njihova topa i posluge. Poslije navedenog pogađanja Bračani su otvorili paljbu po raketnoj topovnjači, raketnom i torpednom brodu po kojima su ispalili ukupno 8 projektila. I oni su pogodili topovnjaču jednim do dva projektila.

Izjava 60. Brigadir Ante Bilić o djelovanju Obalnog topništva 15. studenog 1991. [174]

O djelovanju TG Kaštela po ciljevima u Splitu i razlozima za donošenju odluke o povlačenju u Neretvanski kanal zapovjednik grupe kf Zoran Gilić je zapisao:

Pretpostavljena komanda je o napadu i akciji spasavanja (PČ 176) redovno izveštavana. Napravljen je plan kako odgovoriti u slučaju ponovljenog napada. Osnovni cilj dejstva

[174] Zoran ŠAGOLJ, Izbacili smo iz stroja kompletnu flotu JRM-a Slobodna Dalmacija 15.11. 1996. iz intervjua

brodova Taktičke grupe bila je obalska artiljerijska baterija Kašuni, pošto tačnu lokaciju drugih vatrenih položaja artiljerije neprijatelja nismo sa sigurnošću znali. Taj cilj je dat i za avijaciju ukoliko nas bude podržala u dejstvu. Oko 5.30 sati 15. 11. 1991., napadnut je VPBR artiljerijskom vatrom sa nepoznatog položaja. Iz zaklona ostrva Čiova, VPBR je izvršio napad na bateriju Kašuni plotunom raketnih dubinskih bombi za protivpodmorničku borbu, nastavljajući napad topovima 76 mm. Dejstvo po istom cilju izvršile su i topovnjače . Dok je dejstvo brodova po bateriji trajalo, nije bilo protivdejstva. O napadu na Taktičke grupe i početku protivdejstva obaveštene su i jedinice u okruženju na kopnu i od njih je zatraženo da nas podrže dejstvom po ciljevima u svom rejonu. Intenzitet artiljerijskih dejstva brodova brzo je opao zbog kvara na topovima. Već posle ispaljenih desetak granata po topu, desio se zastoj na oba topa 76 mm na VPBR, a nešto kasnije, jedan po jedan, ispali su iz upotrebe zbog kvarova svi topovi 57 mm na RTOP. Sa VPBR-a uočeno je dejstvo pokretne obalske artiljerijske baterije sa vatrenog položaja u rejonu sela Grohote- Nečujam na ostrvu Šolti, a sa TČ artiljerijsko dejstvo sa vatrenog položaja iz rejona Golo brdo na Braču. VPBR, kao veliki cilj, posebno je ugrožavalo dejstvo pokretne obalske artiljerijske baterije sa ostrva Šolte. U takvoj situaciji, komandant Taktičke grupe odlučio se za izvlačenje u akvatoriju Neretvanskog kanala. Avijacija za podršku stigla je u rejon dejstva u 8.30 sati, kada su ga brodovi Taktičke grupe već napustili, i napala vatreni položaj jedinice PVO neprijatelja u rejonu Golog brda na ostrvu Braču...[175]

Izvješće 46. Zapovjednik Zoran Gilić o djelovanju TG Kaštela u boju ispred Splita

Paljbu po brodovima iz TG Kaštela prva je otvorila OTB Kašjuni. Kako se to desilo svojom izjavom poslije bitke pojašnjava dozapovjednik bitnice Joško Pleško, koji je u vrijeme boja rukovao paljbom bitnice:

[175] Zoran GILIĆ, umirovljeni kbb JRM, Napad na Taktičku grupu "Kaštela", Ničiji heroji Jadranskog mora II , Beograd 2024.str 369 i 370

Slika 121. kkr Joško Pleško

"Oko 06.30 VPBR 31 je, zaklonjen poluotokom Čiovom na položaj naše bitnice lansirao 3 dubinske bombe RBU 6000. Istovremeno je i jedna RTOP po nama djelovala svojim topovima. U 06.35 bitnica uzvraća paljbu po RTOP, koja se cik-cak kursem izvukla iz našeg sektora djelovanja, dok VPBR 31 svojim topničkim salvama nastavlja djelovati po bitnici. Kako iz zaklona poluotoka Čiova nisu mogli vršiti korekturu paljbe, to su radili postepenim povećavanjem svog dometa. Oko 06.50 VPBR 31 izlazi iz zaklona, a nakon uzajamne paljbe koja je trajala 15-tak minuta VPBR je okretom preko desnog boka krenuo natrag prema svom zaklonu. Zbog opasnosti od lansiranja protubrodskih raketa STYX, čiji su lanseri usmjereni prema krmi, bitnica je brzom paljbom prisilila VPBR na bijeg iza poluotoka Čiova. Od 07.15 do 07.45 VPBR ponovo izlazi u sektor djelovanja bitnice i na daljini 8200 metara dobiva pogodak u prednji dio nadgrađa na lijevom boku. Tijekom djelovanja bitnica je na oba broda JRM ispalila ukupno 46 projektila."

Izvješće 47. kkr Joško Pleško o djelovanju OTB Kašjuni po VPBR Split 15.11. 1991.[176]

Slika 122. Na položaju OTB 85 mm Kašjuni

[176] Željko SERETINEK, Bitka za Jadran, Početni udarac, Korčula 2007. str.

Nakon izlazaka iz dometa OTB Kašjuni i podvlačenja VPBR -a pod o. Šolitu po njemu su Šoltanski topnici djelovali sa položaja na Veloj Straži o čemu je zapovjednik bitnice Ivan Parlov rekao:

> Da bi se zaštitio od djelovanja topnika s Kašjuna on se podvukao pod Šoltu, smatrao je da ga mi ne možemo tu dohvatit, ali mi smo računali na to da možemo oko Šolte tući svuda. Taj top (85 mm na položaju Vela Straža) je mogao tuć razarač Split pod brdom..Otvorili smo vatru na njega već oko 06.45 i tom prilikom smo ispalili 30 – tak granata
> Tri granate su sigurno pogodile razarač Split zbog čega se morao povući iz našeg dometa

Izjava 61. Zapovjednik OTB Marinča rat kf Ivan Parlov o djelovanju po VPBR 31[177]

Kada im se VPBR 31 bio ispod položaja na brdu (u mrtvom kutu poslužitelji na položaju ga nisu mogli vidjet pa su njihovu paljbu tada navodili osmatrači sa drugih osmatračkih stanica (OSTA). O tome je u svom izvješću Zoran Radman ratni zapovjednik TO otoka zapisao;

> VPBR-31 se zbog dometa topništva sa "Kašjuna" povukao pod Šoltu u radarsku sjenu, pa se radarom nije mogla odrediti njegova točna pozicija. Međutim pripadnici 2. voda iz Donjeg Sela sa OSTA "Križić" vidjeli su VPBR, i mogli su navoditi topničku paljbu po njemu. S Vele straže Grohote topom 85 mm pripadnici Obalne topničke bitnice uočili su antenu VPBR-a ispod "Gradine" i otvorili na njega topničku paljbu . Radi davanja podataka o kretanju brodova za potrebe topništva u tim kritičnim momentima na radarskoj postaji "Bad" Nečujam nalazio se Renato Vodan.
> Kao se tako brzo nisu mogli obrađivati radarski podaci o poziciji VPBR-a topnička paljba je navođena s osmatračnog punkta "Križić" preko Centra veze Šolta. Zdravko Blagaić sa "Križića" je davao korekciju paljbe u Centar veze, iz kojeg je Ante Ruić prenosio popravke do posade topa. Ovako koordiniranim djelovanjem nakon ispaljenih nekoliko desetaka granata VPBR-31 je pogođen i otpočeo je s povlačenjem.

Izvješće 48. Zapovjednik TO Šolte Zoran Radman o navođenju paljbe po VPBR 31 [178]

[177] Topnik sa Šolte, HTV 2000., Ž.SERETINEK, Razbijanje pomorske blokade Hrvatskog Jadrana Split 2015.,
[178] S. Bernardić , Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu, Otok Šolta u Domovinskom ratu. str 306 – 307

Slika 123. Pripadnici OTB na položaju topa 85 mm Vela Straža

U izvlačenje iz poprišta boja prvo je krenuo torpedni čamac, pa raketni, i topovnjače ai na kraju i veliki patrolni brod VPBR-31 Split. Prilikom njihova izvlačenja ispred Brača paljbu su otvorili Bračani , koji su imali 2 topa na Golom brdu i 1 na rtu Zaglav. Iz položaju na Golom brdu pogodili su topovnjaču jednim do dva projektila. U izvješću Zapovjedništva obrane o djelovanju bračkih topnika zapisano je:

U 06.45 sati u sektor djelovanja OAB prilazi VPBR-31 "Split", te pod neposrednim zapovijedanjem zapovjednika obrane Ivice Vranjičića OAB otvara topničku vatru. Ukupno je ispaljeno 8 granata, kada je došlo do zastoja i laganja jedne granate. Dogodio se i kvar na mehanizmu za napinjanje udarne igle na jednom topu. Sve dok se VPBR nalazio u dometu i sektoru operacije, OAB je otvarala vatru na njega, na koju je VPBR odgovarao svojom vatrom ... U 11,3O sati vatra je obustavljena, nakon gotovo 12 sati neprekidnog topničkog bombardiranja.Neprijateljski brodovi teško oštećeni vatrom s OAB – Brač., Šolta i Split s Kašjuna, naglo su napustili akvatorij Bračkog kanala, čime je postignut u potpunosti naš cilj i naum.

Izvješće 49. Zapovjedništvo Obrane Brača o djelovanju OBT Ražanj sa položaja Golo brdo JRM [179]

[179] Zvonimir FRANJKOVIĆ: Povjesnica doprinos otoka Brača u domovinskom ratu i slobodnoj plovidbi Jadranom, Split 2020. , izvod iz izvješća Zapovjedništva obrane otoka Brač, izvršenje borbenih zadaća, str. 93 - 95

Slika 124. Pripadnici OTB 85 mm Ražanj na položaju Golo brdo

REPUBLIKA HRVATSKA
REGIONALNI CENTAR MOTRENJA I OBAVJEŠCIVANJA ZA POTREBE
ORUŽANIH SNAGA, 6.OPERATIVNE ZONE I GRADANA SPLITA

SPLIT, 15.11.1991.god. VOJNA TAJNA
Interno

Operativno izvješće broj 1
14:00

Pregled aktivnosti na području regije i 6. operativne zone o aktivnostima neprijateljske avijacije, pomorskih i kopnenih snaga

GLAVNOM STOŽERU HRVATSKE VOJSKE.
REPUBLIČKOM CENTRU ZA OBAVJEŠĆIVANJE.
ZAPOVJEDNIŠTVU 6. OPERATIVNE ZONE

07:00 Jedna RTOP isplovila iz Visa.
07:22 Crvena signalna raketa sa RTOP.
07:30 Tri broda plove od rta Čiova prema Supetru.
07:37 VPBR pogođen u krmeni dio i plovi prema Splitskim vratima.
07:41 RTOP od Visa ulazi u Splitska vrata punom brzinom.
07:43 VPBR-34 puca na Čiovo i na Marjan.
07:45 Dvije RTOP i PČ u vožnji sredinom Splitskog kanala i otvaraju vatru na grad Split.
08:00 RTOP i VPBR koji se nalaze južno od Splitskih vrata tuku Milnu.
08:08 Prestala pucnjava u Splitu, a brodovi u koloni sredinom Splitskog kanala idu prema istoku.
08:33 Prekid opće opasnosti za područje Splita, Kaštela i Solina.
08:40 Sa Mostara uzletilo šest aviona preko Metkovića u pravcu Splita.
08:50 Znak zračne opasnosti za područje Splita, Solina i Kaštela.
08:54 Jadan he. iznad Metkovića leti prema Pločama .
09:10 Prekid zračne opasnosti za područje Splita, Solina i Kaštela. Avioni napravili demonstracijski let na relaciji Mostar - Metković - Ston - Ploče - Mostar i s obzirom na zamršenu situaciju oko Splita uzbuna je bila opravdana.
Topovnjača tuče Šoltu, ispaljeno pet granata.
09:20 Dva aviona iz Mostara lete prema Pločama.
09:21 Četiri aviona spremna za poletanje na pisti Mostar.
09:23 Zračna uzbuna za Split, Solin i Kaštela. Zrakoplovi gađaju po Šolti i Ražnju.
09:29 Jedan zrakoplov oboren iznad Brača, pilot iskočio.
09:34 Sa brodova uhvaćen poziv Mostaru za upotrebu bombi od 500 kg. Traži se i lovačka zaštita za he. koji treba spasiti pilota oborenog aviona.
09:47 Iz Bihaća veća grupa aviona poletila u nepoznatom pravcu.
09:48 Dva aviona su se vratila na aerodrom u Mostaru, od kojih je jedan tukao po Pelješcu .
10:11 Dva aviona tuku Ražanj, a dva lete kao zaštita helikopteru.
10:17 Avion nisko u blizini Supetra u brišućem letu pretražuje more u potrazi za pilotom.
10:18 Grupa MIG-ova leti iz pravca Rogoznice prema Splitu.
Transportni avion na 300 m visine iznad Pelegrina.
10:20 Dva aviona iz pravca Makarske u pravcu Splita.
10:21 Jedan avion od Visa prema Splitu, za pružanje zaštite helikopteru koji spašava pilota.
10:25 Helikopter izvukao pilota iz mora.
10:40 Prestanak zračne uzbune u Splitu i Korčuli.
Detonacije iz pravca Visa.
10:43 VPBR puca po Splitskim vratima.
10:46 VPBR puca po Šolti.
10:48 Jedan MIG i dva Galeba sletila na aerodrom Zemunik.
10:51 VPBR ispalio još dvije granate i zauzeo kurs prema Visu.
10:52 Sa mostarskog aerodroma poletjela dva aviona prema jugu.
10:54 Od krizmog štaba otoka Šolte zatražena pomoć u ljudima i municiji zbog iskrcavanja ljudi iz neprijateljskog he. na mjestu Livka-istočni dio Šolte.
10:55 Dva aviona sletila na mostarski aerodrom.
10:56 RTOP i VPBR zauzeli kurs prema Visu.
11:00 Prelet he. iz Visa prema Lastovu.
11:02 Puca se iz pravca Vukšića po našim položajima
11:04 Pucano po ATLAS-ovom hidrokr i lcu "Krila Dubrovnika" koji pravozi francuske ministre.
11:08 Hidrokrilac ide prema RTOP. Uspostavljena radio veza sa VPBR 34 koji tvrdi da je na hidrogliser, pod zastavom UNESCO-a, pucano sa obalne baterije, a oni mu sada pružaju zaštitu. Imamo potvrdenu informaciju da je pucano sa VPBR 34.
11:18 Krizni štab Solte javlja hidrogliseru da okrene prema Maslenici i da će ga oni štititi.
11:14 Jedan avion iznad Vrgorca leti prema Pločama.
11:17 VPBR i RTOP nalaze se kod svjetionika Vodnjak, a hidrokrilac se kreće u pravcu Korčule.
11:24 Jedan avion u niskom letu iz pravca Hvara prema Ražnju i tuče po Ražnju /poletio u 10:52 iz Mostara/.
11:25 PN uplovio u luku Vis.
11:32 Avion visoko iznad Biograda u preletu za sjevera na jug.
11:36 RTOP plovi prema Visu, a VPBR prema Splitskim vratima.
11:45 Prestanak zračne opasnosti za područje Splita, Solina i Kaštela.

Slika 125. Preslika izvješća Regionalnog Centra za obavješćivanje Split

6.2.1. Rušenje zrakoplova JRV

Svoj bijes zbog pogađanja brodova jugoflote admiral Kandić je pretočio u novu prijetnju gradu. Njegov zamjenik general Mladenić prenio je admiralu Letici poruku svoga nadređenog: Komandant je naredio da 24 aviona s mostarskog aerodroma krenu u napad na Split. Oni mogu poletjeti svakog trenutka, a imaju naređenje da raketiraju grad, brodogradilište, luku i niz drugih objekata.

Zapovjednik HRM-a je odgovorio da u tom slučaju neće jamčiti sigurnost obiteljima onih jugooficira koji su se tad nalazili na suprotnoj strani te da, bez obzira na žrtve, može doći do napada i potpunog uništenja vojarni JNA u gradu. Kakav je učinak njegov odgovor imao na buduće odluke JRM govori činjenica da je u 09.20 sati, iz pravca Mostara, brodovima u pomoć doletjela skupina od samo 6 zrakoplova.

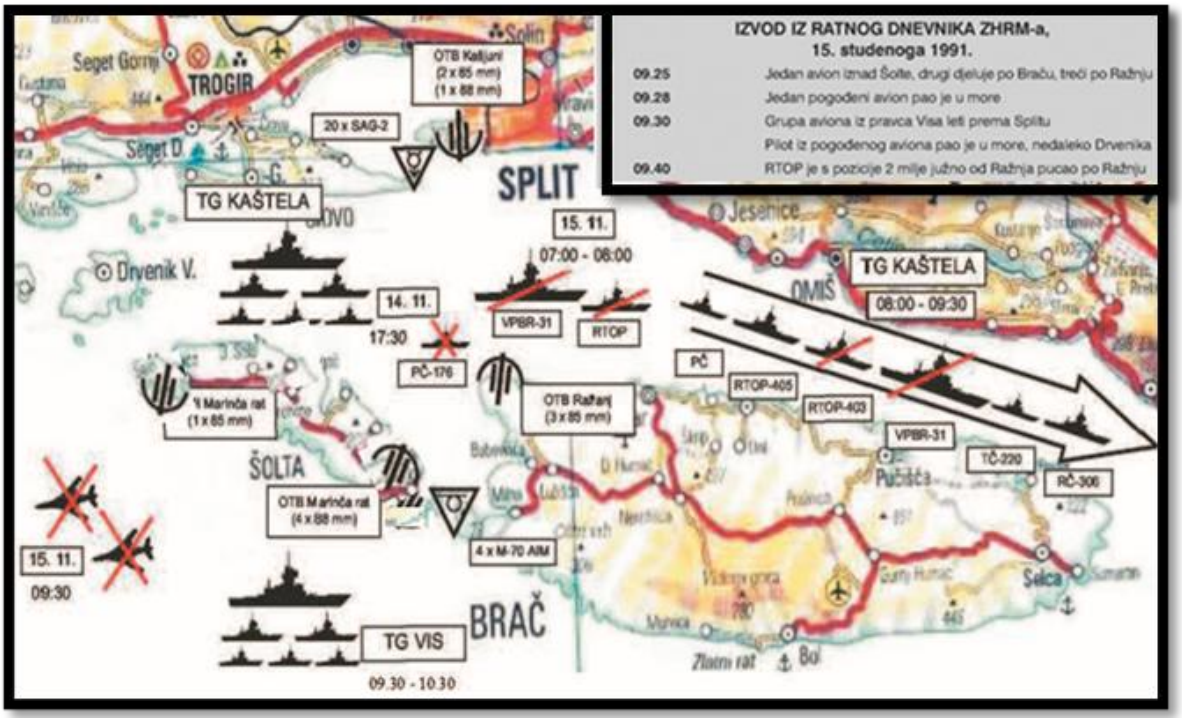
Za razliku od obalnog topništva, koje je brojem i kvalitetom topova u većini bilo raspoređeno na otocima Braču i Šolti, velika većina topova i raketa PZO-a nalazila se u neposrednoj obrani grada.

U obrani Splita na položajima u Stinicama, Turskoj kuli, Katalinića brigu, Kašjunima, Biskom te iznad Duilova bilo je raspoređeno 24 topa (20 i 40 mm), dva lansera raketa Strijela i jedan Igla. Sva su ta sredstva opsluživali kvalitetni i dobro uvježbani poslužitelji i zapovjednici. Protuzrakoplovnu obranu grada organizirao je brigadir Nikola Bokšić načelnik PZO-a u ZHRM-u, a provodili su je zapovjednik divizijuna pukovnik Ivan Predovan i poručnik Branko Prkić.

Zahvaljujući velikom broju vojske u vojarnama koje je jugovojska imala u gradu, uhoda opremljenih sredstvima veze i velikom broju članova porodica oficira koji su se nalazili na strani JNA, čelnici jugoavijacije dobro su poznavali situaciju u gradu i njegovoj neposrednoj blizini. Zato su se odlučili djelovati po položajima na otocima Braču i Šolti koji su sredstva PZO zaštite imali samo na svojim obalnim bitnicama.

Zahvaljujući lažnim paljbenim položajima i promatračnicama, paljbeno djelovanje brodova JRM i zrakoplovstva Jugoslovenskog ratnog vazduhoplovstva (JRV) ostalo je bez većeg učinka. Manje štete su paljbom iz svog oružja napravili na civilnim objektima.

Brački mornari nisu ostali dužni samo brodovima JRM. Još veću štetu nanijeli su avionima JRV. Već u prvom naletu, djelovanjem iz pješačkog naoružanja i protuzrakoplovne strojnice (PZS) 12,7 mm Browing s Golog brda iznad rta Gomilice oborili su dva zrakoplova tipa Galeb.

Zemljovid 33 Prikaz boja u Splitskom kanalu

U izvlačenju nakon bombardiranja jedna para aviona preletjela je iznad mora, druga iznad Milne i brda sveti Martin, odakle je protudiverzantski vod otvorio paljbu iz pješačkog oružja. Oboren je drugi avion u pari koji se srušio u more zapadno od Bobovišća. Kako je došlo do pogađanja prvog aviona zapovjednik Joško Pulišelić je izvjestio:

Slika 126. Zapovjednik Joško Pulišelić

> Niti 5 minuta po dolasku na kotu sv. Martin počeli smo primati upozorenja službe MIO da "pazimo na zrak"... Nakon nekoliko minuta od dojave odjednom smo vidjeli dva zrakoplova kako lete u niskom brišućem letu obalnim rubom Brača i Hvarskim kanalom u pravcu istok-zapad, te još jedan koji je prilazio južnim obalnim rubom otoka Šolte u pravcu zapad- istok. Sva tri zrakoplova, jedan za drugim uletjeli su nad Splitska vrata... Nakon djelovanja, zrakoplovi koji su prilazili iz pravca Šolte nestali su iz vidokruga, da bi se trenutak nakon toga odjednom pojavili točno iznad naših

glava, niti 50 metara daleko i 30 metara visoko. Zrakoplovi su, izbacivši bombe, nastavili let preko Milne i uz reljef, uz brdo na vrhu kojega smo se stjecajem okolnosti našli baš mi. Slučaj je htio da ih dovede ravno pred nas... Jasno sam vidio da se radi o tipu zrakoplova Galeb G-2(21) Jastreb. Zapovjednik voda Nikica Maričić je imao zbrojovku 7,62 mm, a Tiho Marinelić AP-M70. To su ьili jedini pripadnici voda sa suvremenijim naoružanjem. Mene je od Maričića i Marinelića dijelio grm kupine, tako da onako stisnut uz suhozid i nisam odmah vidio da su se pribrali od prvog iznenadenja i zapucali na zrakoplove. Čuo saш Tihomirov povik ‚jema ьit da sam ga pogodija" i usklik i ondaje sve prošlo. Zrakoplovi su preletjeli položaje i nestali iz vidnog polja. Niti dvije minute nakon toga do nas je došao vozač kamiona kojim smo vozili vod Tonči Juras. Još mi se čini kao da čujem njegove riječi "ča je ьilo onemu avionu ča je letija iza prvega, ujedanput se zavrnu i pa u more". Iz njega, unatoč što se danas prepričava, nije iskočio pilot. Pilot je ьio izravno pogođen rafalom. Odmah nakon toga vidjeli smo i pad zrakoplova kojega je pogodio PAM 12,7 /4 Browing s jednom cijevi koja je još funkcionirala. Vidjeli smo i kako je pored zrakoplova preletjela raketa Strijela 2-M s kojom smo također raspolagali. Njom je upravljao današnji kapetan bojnog broda Joško Šantic. Iz zrakoplova pogodenog nad Golim brdom iskočio je pilot padobranom.

Izvješće 50. Zapovjednik Joško Pulišelić o pogađanju aviona JRV na Braču 15. studenog 1991. [180]

Para aviona koja je doletjela nad položaj OTB bombardirala je lažni položaj na rtu Gomilica, a od ove pare zrakoplov je pogođen s PZSt 12,7 mm Browing koji je imao zadaću štititi položaje topova. Ciljao je Jurica Martinić Cale. O pogađanju drugog aviona u izvješću Zapovjedništva obrane Brača zapisano je:

Par zrakoplova koji je doletio do OAB bombardirao je lažni položaj na rtu Gomilica. Jedan od zrakoplova - bio je pogoden s PAM 12,7 mm "Browning". Na njega je ciljao Jurica Martinić Cale, a zapovijedao pok. Nikša Dragičević, načelnik PZO u Zapovjedništvu otoka. Iz ovog zrakoplova iskočio je pilot padobranom, dok se pogođena letjelica survala u more u Šoltanskom kanal. Oko 10 sati iz smjera Visa doletio je helikopter tipa MI-8 koji je pod zračnim kišobranom što su ga osiguravala dva zrakoplova, izvukao pilota iz mora

Izvješće 51. Izvod iz izvješća zapovjedništva obrane otoka Brač [181]

[180] Zvonimir FRANJKOVIĆ: Povjesnica doprinos otoka Brača u domovinskom ratu i slobodnoj plovidbi Jadranom, Split 2020. , izvod iz izvješća Joška Pulišelića str 60 - 62

[181] Zvonimir FRANJKOVIĆ: Povjesnica doprinos otoka Brača u domovinskom ratu i slobodnoj plovidbi Jadranom, Split 2020. , izvod iz izvješća Zapovjedništva obrane otoka Brač, str 94.

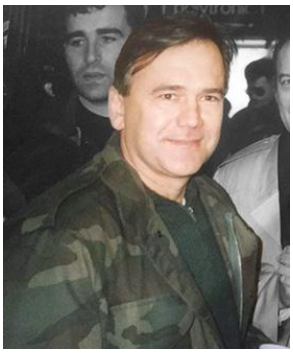

Slika 127. Nikica Maričić i Tihomir Marinelić

Slika 128. Desetina PAM 12,7 Browing na položaju Golo brdo

Prema izjavi koju je za Slobodnu Dalmaciju dao pomoćnik zapovjednika HRM za KOV brigadir Nikola Bokšić u jednom od oborenih zrakoplova nalazio se zapovjednik 27. zrakoplovne baze iz Mostara Života Ninković zvani Đubre. O učincima djelovanja obalnih i topnika PZO u boju pomoćnik zapovjednika HRM za Kopnenu vojsku brg Nikola Bokšić je izjavio:

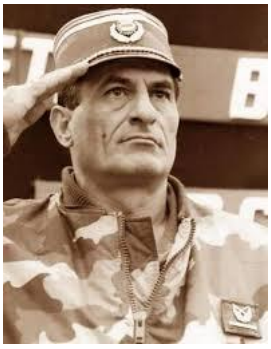
Slika 129. brg Nikola Bokšić

Slutimo da je to bila noć otrežnjavanja i definitivnog prihvaćanja nove realnosti da je to more u kojemu oni više nemaju što tražiti. U svrhu uzvraćanja udarca neprijatelj angažira i svoje zrakoplovstvo. Tako se oko 9.30 sati iznad Brača pojavljuje šest neprijateljskih zrakoplova. Od njih 6 dva su zrakoplova već u prvom naletu Brački protuzrakoplovci poslali u plave morske dubine. Kuriozitet je da se u jednom od oborenih aviona nalazio zapovjednik neprijateljske zrakoplovne brigade Života Ninković zvani Đubre. Ostala četiri aviona, što bi drugo, odmah su pobjegli.

Izjava 62. brg Nikola Bokšić o učincima djelovanja obalnih topnika i PZO s otoka Brača[182]

On je iskočio s padobranom i pao u blizinu rta Gomilica na Braču gdje su se i on i helikopter nalazili u dometu naših topnika. Po završenoj akciji spašavanja pilota oborenog aviona (negdje oko 11.30 sati) i druga se skupina brodova JRM iz Hvarskog kanala udaljila od obala Brača i Šolte, a potom otplovila u smjeru Visa. Radio Split je ispratio odlazak brodova Jugo fote pjesmom "Kad naš brod tone, tone

[182] Nikola Bokšić, Najveća bitka HRM- a , Slobodna Dalmacija, 15. studeni 1995.

Slika 130. Živomir Ninković general Vojske RS

Iako smo ih bez problema mogli pogađati to admiral Letica to nije dopustio brigadir Bokšić to je pojasnio riječima :
Detalj koji puno govori o HRM -u kao organiziranoj i civiliziranoj vojsci dogodio se 15. studenog. Tada su brački protuavionci od četiri zrakoplova koji su ih napadali uspjeli 2 spustiti u more. Helikopter se ubrzo pojavio u ulozi spašavanja pilota iz mora. Iako je bio u dometu naših topova zapovjednik HRM-a nije dozvolio da se na ikog otvori vatra, jer je to bilo protivno Ženevskim konvencijama i pravilima rata.

Izjava 63. brg Nikola Bokšić o (dozvoljenom) spašavanju pilota iz mora [183]

Ovo ih je gorko iskustvo odvratilo od najavljenog napada na grad Split. Iako je tog jutra neprijatelj na mostarskom aerodromu imao pripremljene još dvije eskadrile bombardera, ni jedan avion više nije poletio na borbenu zadaću.

Slika 131. Avioni Soko J 21 Jastreb

O tijeku razgovora između Zapovjednika HRM i JRM nakon kojih je admiral Mile Kandić konačno odustao o djelovanja zrakoplovima po gradu Splitu, admiral Sveto Letica je izjavio: *Tijekom dana tadašnji vršitelj dužnosti načelnika štaba Komande VPO prenio mi je poruku admirala Kandića da je zapovjedio da 24 aviona s mostarskog aeredroma krenu u napad na*

[183] Ines Brajević: Bilo je uzbuna, ali se Splićani ne pitaju kako to da nikada niti jedan avion nije nadletio Split, Dalmatinski portal 05.08.2020

Slika 132. admiral Mile Kandić

Split. Da su spremni krenuti svakog trenutka i da će tući po gradu, posebice po brodogradilištu, gradskoj luci, Jugovinilu, zgradi HTV-a, splitskoj pošti ... Odmah mu je odgovoreno da će u tom slučaju obitelji svih oficira JNA koji se bore protiv hrvatskih snaga biti rasoiređene oko spomenutih objekata i da je naša PZO također spremna. Da ako žele i ako smiju – neka dođu i izvole tući po gradu. Odustali su od nakane i naša velika pobjeda prošla je na sreću bez velikih žrtava

Izjava 64. admiral Sveto Letica o spriječavanju udara aviona JRV po gradu Splitu[184]

O djelovanjama i učincima u boju protiv brodova JRM na HTV Dnevniku Nada Šurjak je izvjestila:

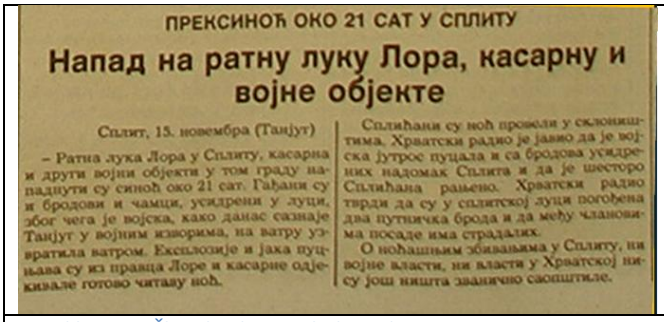
Slika 133. Izvješće na HTV Dnevniku 15.11.1991.

Obrana Splita odlično je obavila svoj prvi veliki ratni zadatak. Dva zrakoplova tipa Jastreb, neće više nikad sijati smrt sa hrvatskog neba i trenutačno na morskom dnu između Šolte i Brača ispaštaju grijehe današnjeg raketiranja tih otoka. Grupa brodova pak, što je danas iz splitskih vrata granatama tukla Split, povukla se večeras na sigurnu udaljenost,čak tamo do morskog prolaza između Pelješca i Hvara, gdje vidaju rane što im je zadala Hrvatska odbrana. Da podsjetimo, razarač Split oštećen je toliko da iz njega stalno crpe more,a oko razarača Kopar kažu putuje velika naftna mrlja. Naravno neprijatelj je u svom jutrošnjem razaračkom pohodu nanio mnogo više štete najvećem dalmatinskom središtu. Granatama brodskih topova gađane su i same zidine Dioklecijanove palače, Arheološki muzej – objekat nulte vrijednosti , lučki transportni terminal, Srednja tehnička škola, te 2 u gradskoj luci usidrena trajekta Bartol Kašić i Vladimir Nazor, na kojem su poginula i 2 člana posade, vođa stroja Jure Kalpić i upravitelj stroja Dinko Maras, dok je kormilar Ante Vidović ranjen. U napadu na samo središte Splita pak ranjeno je još 5 osoba, među kojima i jedno dijete, a oštećeno je i nekoliko stambenih zgrada

.Izvješće 52. Nada Šurjak na HTV dnevniku o napadu JRM na grad Split

[184] Ivan KALEB, Split se znao obraniti, Nedjeljna Dalmacija 15. studeni 1992.

Nešto drugačije izvješće Tanjuga o napadu JRM na Split osvanulo je u Beogradskoj Politici:

ПРЕКСИНОЋ ОКО 21 САТ У СПЛИТУ

Напад на ратну луку Лора, касарну и војне објекте

Сплит, 15. новембра (Танјут)

– Ратна лука Лора у Сплиту, касарна и други војни објекти у том граду нападнути су синоћ око 21 сат. Гађани су и бродови и чамци, усидрени у луци, због чега је војска, како данас сазнаје Танјут у војним изворима, на ватру узвратила ватром. Експлозије и јака пуцњава су из правца Лоре и касарне одјекивале готово читаву ноћ.

Сплићани су ноћ провели у склоништима. Хрватски радио је јавио да је војска јутрос пуцала и са бродова усидрених надомак Сплита и да је шесторо Сплићана рањено. Хрватски радио тврди да су у сплитској луци погођена два путничка брода и да међу члановима посаде има страдалих.

О ноћашњим збивањима у Сплиту, ни војне власти, ни власти у Хрватској нису још ништа званично саопштиле.

Slika 134. Članak u listu Politika od 16. 11. 1991., na str. 9.

Ratna luka Lora u Splitu kasarna i drugi vojni objekti u tom gradu napadnuti su sinoć oko 21 sat. Gađani su i brodovi i čamci, usidreni u Luci zbog čega je vojska kako danas saznaje Tanjug u vojnim izvorima, na vatru uzvratila vatrom. Eksplozije i jaka pucnjava su iz pravca Lore i kasarne odjekicali gotovo čitavu noć. Splićani su noć proveli u skloništima. Hrvatski radio je javio da je vojska jutros pucala i sa brodova usidrenih nadomak Splita i da je šestoro Splićana ranjeno. Hrvatski radio tvrdi da su u splitskoj luci pogođena dva putnička broda i da među članovima posade ima stradalih. O noćašnjim zbivanjima u Splitu, ni vojne vlasti, ni vlasti u Hrvatskoj nisu još ništa zvanično saopštile.

Izvješće 53. Napad na ratnu luku Lora kasarnu i vojne objekte[185]

Napade TG Vis i TG Kaštela na otoke Brač i Šoltu u večernjim satima 14. studenog oni su pripisali nepostojećim napadima postrojbi HV i HRM na vojarne u Splitu iz kojih su prema zapovjedi zapovjednika TG Kaštela trebali biti tučeni (njegovu zapovjed nisu poslušali) ciljevi u gradu Splitu. Tek nakon što je i njihovim čitatateljima postalo jasno da brodovi njihove JRM i avioni RV i PVO nisu nepogodljivi i nepotopivi u javnost su izišli sa „istinom“ da je povod napada TG Kaštela predvođen VPBR 31 Split na grad Split bio potapanje PČ 176 Mukos za koji nisu imali spoznaja na koji je način i s čime bio pogođen. O pogađanju brodova i aviona (u kojemu se nalazio zapovjednik eskadrile Života Ninković) do dan danas nisu izašli u javnost.

Paljba obalnog topništva i pretrpljeni gubici i činjenice da su im splitska vrata blokirana natjerala je brodove TG Kaštela na izvlačenje iz Splitskog kanala ka Visu najdužom rutom – Bračkim, Hvarskim, Neretvanskim i Korčulanskim kanalom. Nažalost slavlje našim braniteljima s otoka Brača mučki je prekinuto dva dana poslije obaranja aviona JRV. Prilikom održavanja PAM 12,7 mm kojim je oboren jedan od aviona došlo je do njegova samoopaljenja, pri kome su smrtno stradali Nikša Dragičević i Luka Martinić. Rranjeni su bili Dani Jerčić, Frane Martinić i Vlatko Mazal. O njihovu stradavanju u izvješću Zapovjedništva obrane otoka Brača stoji:

[185] TANJUG od 15. novembra 1991. prijepis izvješća objavljenog u Politika Beograd od 16. 11. 1991. str 9.

Slika 135. Nikša Dragičević PZO Brač , poginuo 17.11.1991.

Slika 136. Luka Martinić PZO Brač , poginuo 17.11.1991.

Zla kob nije dopustila puno slavlja našim braniteljima. Naime, 17. studenoga 1991. u 15 sati na položaju OAB, prilikom obavljanja osnovnih tehničkih radnji na automatima PAM, došlo je do tragičnog udesa, kada je donji lijevi automat mitraljeza sam od sebe počeo pucati i tom prilikomje u rafalu ispalio oko 83 metka velike razorne moći. Posluga PAM koja je s načelnikom za PZO, sada pok. Nikšom Dragičevićem,rukovala oruđem, praktično je pokošena vatrom. Smrtonosne ozljede zadobili su pok. Nikša Dragičević, nacelnik PZO u ZO, bivši časnik JRM, star 28 godina, i suborac i sada pok. Luka Martinić, pripadnik PZO voda u OAB,star 21 godinu.

Teške ozljede donjih ekstremiteta koje su završile amputacijom lijeve noge zadobili su Dani Jerčić iz Selaca, star 21 godinu, Frane Martinić iz Pučišća, star 28 godina i Vlatko Mazal iz Borova naselja, star 34 godine. Članovi posluge PAM, Jurica Martinić Cale i Blagoje Avramović ostali su neozlijeđeni. Jurica Martinić Cale sve je učinio da zaustavi rad automata, u čemu je konačno i uspio. Svojim postupanjem i hladnokrvnošću bitno je smanjio broj mogućih žrtava budući da je logor obalne bitnice bio u neposrednoj blizini.

Izvješće 54. O stradavanju i ranjavanju pripadnika voda PZO 17. studenog 1991.[186]

[186] Zvonimir FRANJKOVIĆ: Povjesnica doprinos otoka Brača u domovinskom ratu i slobodnoj plovidbi Jadranom, Split 2020. , izvod iz izvješća Zapovjedništva obrane otoka Brač str. 97

6.2.2. Različiti osvrti na boj u Splitskom kanalu

Poslije boja, pogotovo prigodom njegovih obljetnica, najodgovorniji sudionici su putem medija davali različite osvrte na našu veliku pobjedu.

Slika 137. Isječci iz novina o operaciji HRM 14. – 16. 11.1991.

Na prvu obljetnicu admiral Sveto Letica je izjavio:

> U tijeku tih operacija po otocima admiral Kandić je zapovjedio taktičkoj grupi smještenoj u Šoltanskom i Bračkom kanalu da izvrše odmazdu po gradu Splitu i to isključivo po nevojnim ciljevima. Znali smo i očekivali taj napad i spremno odgovorili obalnim topništvom sa Šolte, Brača i sa splitskih Kašjuna. Ishod se zna, teže smo im oštetili dva broda a jedan od njih bio je i razarač Split i bili su prisiljeni na bijeg na prostor između Pelješca , Hvara i Korčule.
> Tu su se sastali sa grupom brodova koja je vršila koja je vršila blokadu Neretljanskog kanala. I tu je započeo treći čin ovog njihova napada s tom razlikom što smo mi tad žestoko tukli po njima. Osobno sam zapovjedio da se tuče po njima

Izjava 65. admiral Sveto Letica - Zapovjednik HRM na 1. obljetnicu boja u Splitskom kanalu [187]

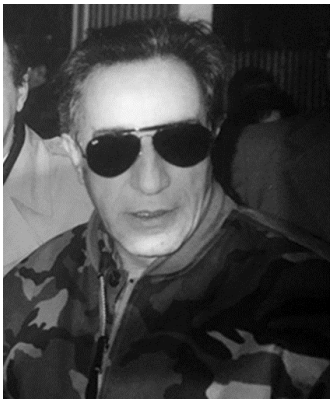
Na 5. obljetnicu načelnik obalnog topništva HRM-a brigadir Ante Bilić i je izjavio:

[187] Ivan KALEB, Split se znao obraniti" Nedjeljna Dalmacija 15.11.1992.god -Izvod iz članka

U jutarnjim satima napadnut je Split, što je izazvalo naš munjevit odgovor s položaja na Šolti, Braču i Kašjunima. Tada su se posebice istaknuli topnici sa Šolte, koji su dvama izravnim pogocima teško oštetili razarač Split i primorali ga na povlačenje k Omišu. Istoga dana iznad Brača su srušena i dva neprijateljska zrakoplova, koji su krenuli u odmazdu zbog gubitaka koje je pretrpjela njihova mornarica – prisjeća se brigadir Ante Bilić.
Prema njegovim riječima, presudnu ulogu u tim događajima odigrali su dragovoljci koji su pristigli u postrojbe HRM-a mahom iz Splita i s Brača. Bili su to ljudi koji su nam se pridružili već od prvih trenutaka i činili su okosnicu obalnoga topništva, a vodili su ih, uz mene, zapovjednici Stijepo Martinić, Ivan Parlov, Zdenko Terze i Joško Pleško. Naši su pothvati dali snažan poticaj razvoju HRM-a i njezinih postrojbi, koje je vodio admiral Sveto Letica.

Izjava 66. brg. Ante Bilić - Načelnik obalnog topništva HRM na 5. obljetnicu boja [188]

No, ponešto drugačije i mnogo kritičnije mišljenje o tim događanjima ima mr. Mladen Bujas, tadašnji sekretar za Narodnu obranu SO-a Split. On se u jednom tekstu reagiranja na gornji članak osvrće na nedovoljnu pripremljenost civilnih i vojnih struktura u gradu:

Slika 138. brg. Mladen Bujas

Istinu govori brigadir HV-a Ante Bilić kada priča (Slobodna Dalmacija od 14. studenoga o.g.) o napadu na brodove sa Šolte i Brača. Otočanima tih otoka svaka čast na učinjenome, ali zbog čega ne ide i "malo dalje" pa ne kaže i punu istinu o svemu tome. Zbog čega ne otkriva i istinu (ove sitnice će se sjetiti vjerujem mnogi građani Splita) a koja glasi: Napad na grad Split počeo je u 6.10 sati 15. studenoga 1991., a Centru za obavješćivanje iz odgovarajuće (i odgovorne) službe taj podatak javljen je sa 30 minuta zakašnjenja, koliko je kasnio znak za uzbunjivanje građana, a za koje je vrijeme palo na desetke (eksplodiranih) granata.To kašnjenje uzbunjivanja od Centra (jedini put tijekom Domovinskog rata) prouzročila je tadašnja odluka vrhova HRM-a da se brodovi Jugomornarice ne gađaju. Valjda su ti vojni stručnjaci mislili da se brodova mogu dočepati mirnim putem. Sva je sreća, međutim, da su momci na Šolti i Braču mislili drukčije, jer su upravo oni, samoinicijativno i bez ikakve zapovijedi više komande, vatrom iz topova obavili sve ono što smo poslije i sami vidjeli.

[188] Zoran ŠAGOLJ, Izbacili smo iz stroja kompletnu flotu JRM, Slobodna Dalmacija, 14. studenoga 1996.)- Izvod

Da je to tako, lako se može provjeriti u arhivama Centra za obavješćivanje Splita, i kod još živih svjedoka bitnice na Šolti i postrojbe na Braču (časnika, dočasnika i mornara). Njihova imena su poznata i dostupna svima koji žele čuti istinu o tome događaju i ponašanju njegovih sudionika, iz minute u minutu. … Čini mi se ne manje važno, a možda i nepoznato široj javnosti, da je pri "obračunu" razarača Split sa gradom Splitom pronađeno po gradu preko stotinu neeksplodiranih gra- nata. Da ne bude zabune: nisu te granate bile neispravne, i zbog toga neeksplodirane. Ne! Radilo se, naime, o tome da je golema većina tih projektila imala odvrnute upaljače, zbog
čega i nisu mogli eksplodirati. To svjedoči da je naš grad imao prijatelje čak i na brodovima JRM. Oni su tako, na najbolji mogući način, dali doprinos našoj borbi – odbijanjem rušenja grada, odvijajući upaljače na granatama.

Izjava 67. brg. Mladen Bujas sekretar za Narodnu obranu SO-a Split na 5. obljetnicu boja [189]

Bilo je bivših časnika JRM koji su po stupanje na visoke dužnosti u HRM još uvijek vjerovali u mogućnost da se brodova sa posadama JRM mogu dočepati mirnim putem ili su bili zabrinuti za posljedice i reakcije JRM nakon potapanja VPBR 31 o čemu govori izjava tadašnjeg zapovjenika odbrane grada Splita admirala Zdravka Karduma

Očekivalo se u jednom trenutku da bi Mile Kandić kao zapovjednik VPO sa dijelom ili cijelom flotom mogao prijeći na hrvatsku stranu. Te nade je pobuđivala činjenica da je kći Mile Kandića bila udana za Hrvata, koji je već bio u Zboru narodne garde...
Tijekom 8. mog mjeseca dobio sam raspored na mjesto zapovjednika VPBR 31 Split. Znajući za moja uvjerenja, iako sam potpisao primopredajni zapisnik, nisam dobio potpunu autonomiju na brodu. Zadržali su na njemu dotadašnjeg zapovjednika kbb Franka Perkovića i još na brod dodali kbb Jovin Dragana iz zapovjedništva brigade Velikih patrolnih brodova. Kad sam razmišljao o planu kako preuzeti taj brod, najveći problem mi je predstavljao upravitelj stroja. On je bio dosta ekstreman i s njim se nije moglo na neki fin način uzeti taj brod i pripojiti ga HRM. Tražio sam moguću zamjenu za strojara i našao ga u gospodinu Neziru Mujariću koji je to prihvatio bez pogovora. Međutim situacija se promjenila, veliki broj hrvatskih časnika je napustio taj VPBR i više nisam imao tako izraziru većinu časničkog kadra. Nakon događaja u Kijevu, više nisam imao ni volju ni želju, čekati daljnji razvoj događaja. Za mene je to bio konačni kraj . Ja sam otišao iz JRM i to bez rješenja,. Formalno – pravno ja sam za njih tog trenutka bio dezerter. Nakon što je Jovin Dragan preuzeo brod bio je s tim brodom u Splitskom kanalu. Jednom prilikom je uspostavio vezu sa mojim

[189] Mr. Mladen Bujad, Prešućeni i zaboravljeni, Slobodna Dalmacija, 19. studenoga 1996. -Izvod iz članka

pomoćnikom (zapovjednika obrane grada) admiralom Supićem i između ostalog rekao: Znam gdje ste i prvi će projektili biti upućeni na vaše Zapovjedništvo. VPBR je klase Koni i ima 111 člana posade. Bolje da brod nije potopljen. To je ogromna količina goriva, oko 200 tona, eksploziva i (ako ke posada bila kompletna) 123 čovjeka, člana brodske posade. Da je brod potopljen, vjerojatno bi JNA nastojala svim snagama uzvratiti na takva događanja, na tako vrliku štetu svojih ljudi i svoje tehnike.

Izjava 68. admiral Zdravko Kardum o mogućim posljedicama potapanja VPBR 31[190]

Pregledom javnih dokumenata – zapovijedi i izvješća, televizijskih snimaka i natpisa u tiskovinama te provedenih razgovora s izravnim sudionicima boja u Splitskom kanalu može se zaključiti:

- Imajući u vidu ukupni odnos paljbene moći u Splitskom kanalu i prisustvo mirovih promatrača Europske unije mislim da je razumljivo zašto zapovjednik HRM-a nije zapovjedio otvaranje paljbe prije nego se osobno uvjerio da se Split mogao obraniti jedino razbijanjem pomorske blokade JRM-a.
- Otvaranje paljbe po brodovima iz sastava TG Vis samoinicijativno je zapovjedio zapovjednik bitnice Marinča rat Ivan Parlov. On je to uradio pošto je više od pola sata njegova bitnica trpila paljbu s brodova JRM. To što su naši zapovjednici na topničkim položajima prije svojih nadređenih u Zapovjedništvu HRM osjetili da je kucnuo čas i shvatili da nam je za razbijanje blokade važniji narasli moral nego premoć u oružju bitno je ubrzalo i odredilo tijek cijele operacije.
- U vrijeme i poslije napada brodova JRM na Split bojem u Splitsko-bračkom kanalu obalnim topništvom izravno je zapovijedao njegov načelnik u ZHRM-u Ante Bilić. On je iz Operativnog centra ZHRM-a svim bitnicama kojima je HRM nadzirao Splitski kanal zapovjedio otvaranje paljbe. Zapovijed je data po završetku razgovora između admirala Letice i generala Mladenića.
- U različitim izvješćima tako i u medijima možemo naći različite podatke o vremenu otvaranja paljbe. Takve razlike su razumljive jer po otvaranju paljbe naši vezisti na položajima nisu javljali – u toliko i toliko sati ispaljeno, već samo ispaljeno. Dok bi takvo izvješće bilo primljeno i evidentirano u operativnom centru zapovjedništava ili Centra

[190] Muzej Domovinskog rata Split, Pomorska bitka za Split , Split 2023.

za obavješćivanje, ovisno o tome tko je, dali je i kako je izvješćivao, dolazilo je do neslaganja po 10-ak i više minuta.

- Kako su i Sekretarijat za Narodnu obranu i Zapovjedništvo HRM svojim vezama, koje su bile ustrojene početkom ili još prije početka Domovinskog rata, pokrivali područje cijele Dalmacije, oba sustava veza iz minute u minutu su pratili situaciju u akvatoriju. Odgovornost za koordinaciju u radu i prosudbu da li i kada dati uzbunu snosili su čelni ljudi oba sustava koji su rabili te veze. Kad to nisu uradili kada je to bilo vrijeme, nije bilo potrebe o tome raspravljati preko novina godinama poslije boja.
- Tvrdnju da preko stotinu neeksplodiranih granata govori o tome da smo i na neprijateljevim brodovima imali svojih prijatelja, treba uzeti s rezervom. Inercijski upaljači na granatama 76 mm, da bi se aktivirali trebaju udariti u prepreku pod pravim kutom.Veliki broj projektila ispaljenih iz brodova JRM padao je pod oštrim kutom, što je uvjetovalo da ti projektili ne budu aktivirani. Kako je veliki broj projektila s VPBR-a Split, uslijed njihova prebacivanja bitnice Kašjuni u grad dolijetao preko Marjana, pod oštrim kutovima (manjim od 90 stupnjeva) većina se neeksplodiranih mogla naći upravo na lokacijama oko Arheološkog muzeja, Turske kule i igrališta Splita.
- Bilo je bivših časnika JRM koji su po stupanje na visoke dužnosti u HRM još uvijek vjerovali u mogućnost da se brodova JRM mogu dočepati mirnim putem ili su bili zabrinuti za posljedice u slučaju potapanja VPBR 31 u akvatoriju ispred Splita[191] Ti časnici nisu se nalazili u zapovjednom lancu Zapovjedništva HRM prilikom provedbe bojeva u Splitskom (ni dan poslije u Korčulanskom) kanalu, pa nisu bitnije utjecali a provedbu operacije ZHRM

Boj ispred Splita bio je početak potpunog sloma jugoslavenske ratne flote koji će uslijediti dan poslije u Korčulanskom kanalu. Tako će za 34 sata od početka diverzantske akcije biti slomljena moć flote koja je sustavno terorizirala stanovništvo naše obale i otoka.

[191] Muzej Domovinskog rata Split, Pomorska bitka za Split , Split 2024.
izjave tadašnjeg zapovjednika obrane grada Zdravka Karduma na https://www.youtube.com/watch?v=U9so8ivtQbY&t=3s

6.3. BOJ U KORČULANSKOM KANALU

Jutro nakon boja u Splitskom kanalu u splitskom hotelu Marjan obavljeni su pregovori između delegacija HRM i JRM koje su predvodili Zapovjednik HRM admiral Sveto Letica i Zamjenik zapovjednika VPO general Nikola Mladenić, na kojemu je potpisan prekid vatre, na području od Ploča do Trogira te od Lastova do Lošinja. Prema postignutom dogovoru primirje je trebalo započet navečer istog dana u 18.00. Nakon pregovora admiral Letica je dnevnik HRT-a izjavio:

> Po njihovom more ostaje i dalje blokirano. Mi smatramo, i na čemu insistiramo, da ovaj morski prostor kojeg je oslobodila HRM je hrvatski morski prostor i tu njihovim brodovima nema više pristupa, jer ćemo u suprotnom, to smatrati, povredom dogovora o prekidu vatre.

Izjava 69. admirala Sveta Letice za HTV dnevnik ujutro 16. studenog 1991.

Nakon sastanka u hotelu Marijan admiral Letica Zapovjedništvu obrane općine Korčula zapovjedio je otvaranje paljbe po brodovima iz BG Ploče, i TG Kaštela koja je pristigla iz Splita. Zapovjed od admirala osobno je primio Zapovjednik bojne Zdravko Žuvela, nakon čega je krenuo u provedbu pripremnih radnji prije otvaranja paljbe, poslije čega je izjavio:

Slika 139. pukovnik Zdravko Žuvela

> Ujutro u 08.00 sati, 16. 11. 1991. godine, dobio sam zapovijed od admirala Sveta Letice da ukoliko u svom vidokrugu imamo brodove na njih otvorimo paljbu, te da bi zbog primirja koje je bilo potpisano između Vlade Republike Hrvatske i SRJ, sa paljbom trebali prekinuti u 18.00. Po dobivanju zapovijedi od admirala, uslijedile su i moje zapovijedi. One su se odnosile na tijek bitke, koja bi se trebala odigrati. Prva je zapovijed bila Kriznom štabu općine Korčula da objavi mobilizaciju cjelokupne općine Korčula. Druga zapovijed je bila da se sve postrojbe stave u pripravnost broj jedan. Treća zapovijed je bila da ja idem u Lovišt e i da mi pod hitno pošalju vod Maljutki, koji sam imao za upotrebu na Pelješcu. Pošto sam znao raspored neprijateljskih brodova, a znao sam i raspored naših bitnica i njihove mogućnosti djelovanja, uzeo sam interventnu grupu Maljutki zbog jedne uvale koja se zove Bezdija, u kojoj su se tada, prema izvješću koje sam dobio, nalazila tri neprijateljska broda. Zaključio sam da ih tu mogu gađati samo sa Maljutkama

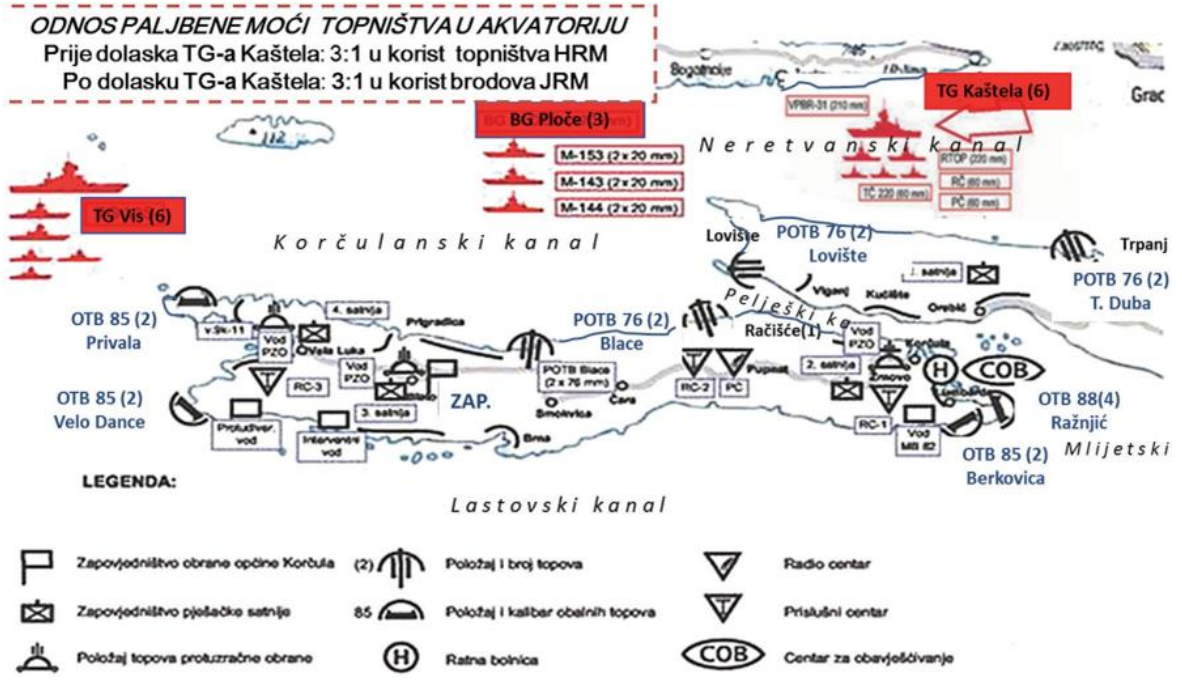
Izjava 70. Zapovjednik bojne Zdravko Žuvela o prijemu zapovjedi prije otvaranja paljbe[192]

[192] Željko SERETINEK, Bitka za Jadran, Korčula 2007. str 73.

6.3.1. Boj ispred Lovišta

Povlačeći se iz Bračkog kanala TG Kaštela, kojoj se u Neretvanskom kanalu priključila i BG Ploče, ujutro 16. studenog okupljala se na ulazu u Korčulanski kanal. Vodovi bitnice 76 mm „ZIS“ iz sastava snaga obrane općine Korčula bili su raspoređeni u Trpanjskoj Dubi i Lovištu, te poviše Blaca na Korčuli, dok se u vojarni Privala nalazila obalna topnička bitnica 85 mm Privala. Takav raspored je omogućavao nadzor svake točke Neretvanskog kanala (od rta Sućuraj na Hvaru) i Korčulanskog kanala (do Privale na zapadnom dijelu otoka Korčule) istovremenom paljbom s najmanje četiri topa.

U težištu obrane postrojbi obrane općine Korčula bio je akvatorij oko Lovišta. Kao pojačanje snaga za kontrolu tog prostora, prije početka bitke je u mjesto Lovište doveden vod raketa 9K-14 „Maljutke“, a na prethodno pripremljen položaj ispred mjesta Račišće na otoku Korčula interventna desetina s topom 76 mm „ZIS“.

Zemljovid 34. Odnos paljbene moći u Korčulanskom kanalu

Nakon što su se dva minolovca zbog olujnog juga i guste magle ujutro 16. studenog povukli u uvalu Lovište, od zapovjedništva HRM-a je dobijvena zapovijed za otvaranje paljbe po brodovima JRM. Kako je započela bitka, zapovjednik postrojbi obrane općine Tomislav Katić opisao je riječima:

U kontaktu sa admiralom Leticom, Zdravko (Žuvela – zapovjednik bataljuna) i ja smo kriznom štabu općine iznijeli plan što se misli napraviti. Nakon što je HRM uspio zatvoriti brodove u Splitskim vratima, kada se desila bitka kod Splita, gdje je bilo i poginulih mornara Jadrolinije i bilo pogođenih objekata po Splitu, admiral Letica je vodio pregovore u hotelu Marijan. On mi je uputio poruku da budem strpljiv i da oko 10.00 otvorim paljbu. Zdravko se uputio prema Lovištu, Željko (Seretinek – zapovjednik pokretne bitnice 76 mm „ZIS“) je išao na položaj Zahumlje (poviše Blaca), ja sam išao do općine, da se nađem sa Tončom (Gavranićem - predsjednikom općine Korčula),.. Očekivali smo udar njihovog zrakoplovstva po nama pa je trebalo dati znak opće opasnosti i uzbuniti postrojbe. Ante (Curać Raškić – operater veze na RC Klupca) dobio je depešu da se otvori paljba (808). Dok sam bio u vozilu ispod Klupca nije me mogao dobiti, sve dok nisam izašao prema Žrnovu. Kada me uspio dobiti potvrdio sam mu da je to signal za otvaranje vatre i naložio da prenese signal svim postrojbama.

Izjava 71. Zapovjednik postrojbi obrane općine Tomislav Katić o početku boja [193]

Kako je postrojbama obrane općina prenio zapovijed za otvaranje paljbe u eter i prvim reakcijama, operater veze na radio centru (RC) Klupca Ante Curać – Raškić prisjetio se riječima:

Slika 140. Ante Curać - Raškić operater veze na RC Klupca

Preko radio veze sam uputio s nestrpljenjem očekivanu zapovijed:
“Svim postrojbama 808 ponavljam,
svim postrojbama 808!”
Nastao je tajac u eteru, a onda uzvici oduševljenja od ostalih sudionika (bravo, napokon, hvala ti Bože!)
Potom čujem zapovjednika bitnice kako zapovijeda: - „Pali!“ -Uključili smo se…
navire ponos, uključila se Korčula.
Konačno.[194]

[193] Tonči STRIC ANČIĆ, radio emisija „Blato ljeto i sve to” u Blatu 15. siječnja 2016. iz izjave Tomislava Katića
[194] Prisjećanje Ante Curaća - Raškića

Zbog jake magle i udaljavanja brodova iz njihova dometa topnički vod iz Trpanjske Dube do kraja bitke nije otvarao paljbu, o čemu je zapovjednik smjene na položaju, Jozo Milić je rekao:

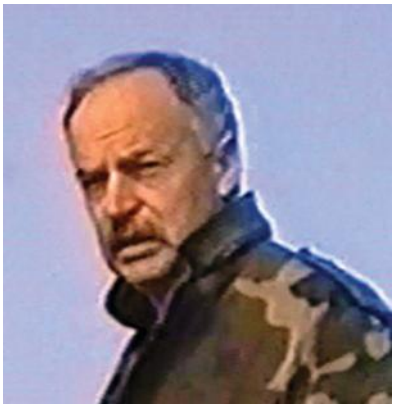

Slika 141. narednik Jozo Milić
Zapovjednik položaja Trpanjska duba

Bili smo spremni. Dotrčala je i druga smjena, koja se do tad nalazila na odmoru. Bili smo puni iščekivanja da pokažemo što smo to mi naučili za tih 20 dana obuke. Odobrenje do 10 sati nisam dobio. Poslije 10 sati spustila se gusta magla, a brodovi su nam nestali iz vidokruga i ja sam prestao izvješćivati. Oko podne magla se malo razišla uz sam Pelješac, a ostala je na otvorenom moru. Nakon kratkog vremena začuli smo detonacije iz smjera Lovišta. Čak smo na jednom dijelu, kako se je sunce bilo probilo, vidjeli granatu kako je poletjela iz smjera Lovišta preko uvale Bezdija. Ne mogu vam reći kako smo se osjećali u to doba. Ljudi su vikali, pucajmo "komandire", pucajmo! Ali u šta ću pucat? U to je doba, vjerojatno Žuvela iz Korčule, javio: "Pucajte! Što ne pucate Trpanjska Duba?" Ja sam čak malo grubo odgovorio: "Pucat ću ti u božju mater!"
Toliko smo bili nervozni i ljuti što nam je to promaklo, nakon toliko priprema.

Izjava 72. narednik Jozo Milić o uvjetima na položaju u Trpanjskoj dubi [195]

Paljbu po minolovcima započeo je vod Lovište, a vod Blace je djelovao po brodovima koji su se nalazili izvan uvale, u akvatoriiju između Lovišta i Hvara. Na pitanje kako je započela bitka ispred Lovišta zapovjednik voda Miro Matijašević je rekao:

Slika 142. Miro Matijašević
Zapovjednik voda 76 mm ZIS Lovište

Dok sam se vraćao prema topovima od Lana (zapovjednika bitnice Željka Seretineka) sam dobio zapovijed " 808". Znao sam da to znači da treba djelovati po brodovima. Sad je tu i mene uhvatila "jedna panika" jer je mjesto još bilo puno ljudi. Moja žena, djeca, pok. otac i mati, svi su bili kod kuće i jedno vrijeme nisam znao što ću napraviti. Ipak krenuo sam prema topovima, došao do zapovjednika na topu, Ivice Arambašića i pitao sam ga zna li što to znači 808. On mi je rekao da ga ne pitam jer on ne zna tajne nazive. Rekao sam mu da znam ja, ali da idemo još jednom provjeriti, a posadi smo rekli da iziđe iz zaklona i da se pripremi za paljbu. Poslije toga smo zvali Lana i pitali ga što znači

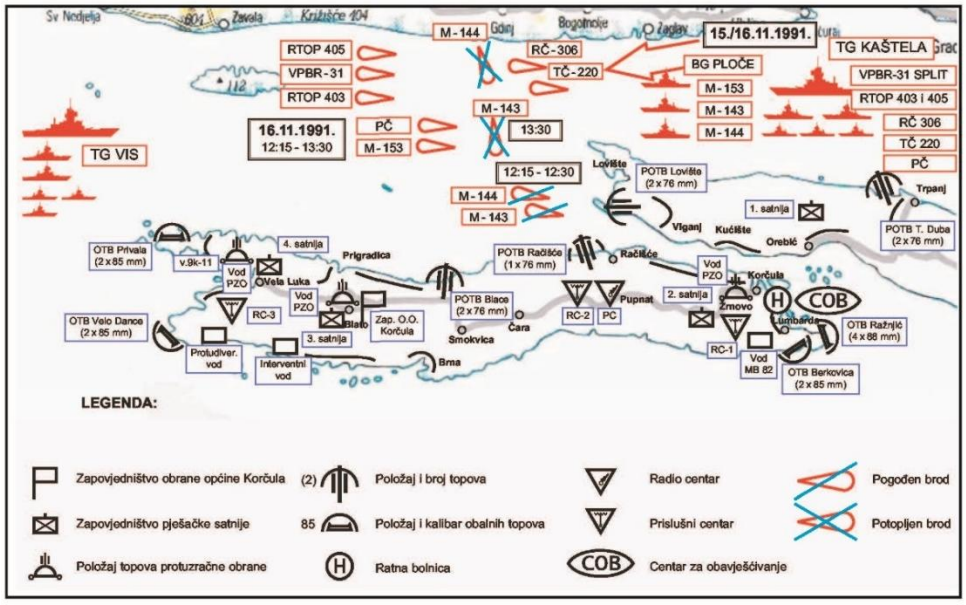
[195] Neven FAZINIĆ, Sjećanje na bitku u Korčulanskom kanalu 16. 11. 1991. Korčula 1996.https://youtu.be/4bOj7PHKT6c

808? On je odgovorio: ”Ne zajebavaj, nego Pali!“ Potom smo pokušali uspostaviti vezu sa drugim topom, ali je linija bila prekinuta. Ljudi su već bili spremni za otvaranje paljbe. Bilo je jako nevrijeme, puhao je jaki vjetar, a brodovi su bili jedan na udaljenosti od 1150 a drugi na 1650 m. Kad sam naredio da se pali, ljudi su opalili odmah. Prva je granata pogodila nešto ispred prvog broda. Kako je puhao vjetar čuli su nas i na drugom topu i nakon prve naše granate i oni su opalili svoju prvu granatu. Tako je počela pucnjava.

Izjava 73. Zapovjednik voda 76 mm ZIS Miro Matijašević o početku djelovanja voda [196]

Združena paljba vodova 76 mm „ZIS“ iz Lovišta i Blaca toliko je zbunila zapovjednike brodova JRM da su prvih 15 minuta bitke u Korčulanskom kanalu nasumice djelovali po Hvaru, čiji branitelji se nisu uključivali u boj, zato što nisu imali čime.

Dok se još nisu snašli, vod iz Lovišta pogodio je minolovce M 143 u provu i M 144 u krmu (oko strojarnice). Tijekom izvlačenja iz boja minolovac M 144 ostao je nasukan u uvali Torac (kod mjesta Gdinj na otoku Hvaru). Prisluškivanjem radio veza JRM naši su vezisti sa RC Hum više puta čuli da je jedan od minolovaca pogođen i da ima prodor vode. Poslije toga, sa tog broda je javljeno da isti tone i da mu treba pomoć. [197]

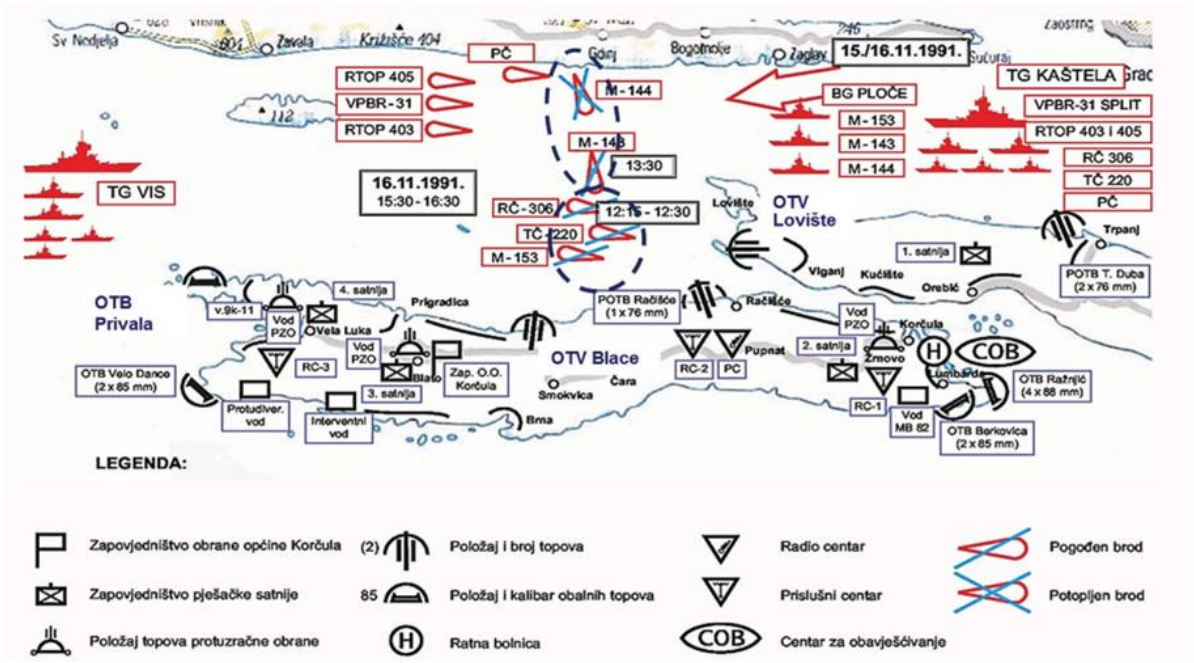

Zemljovid 35. Boj ispred Lovišta – prvi dio boja

[196] Neven FAZINIĆ, Sjećanje na bitku u Korčulanskom kanalu 16. 11. 1991. Korčula 1996.https://youtu.be/4bOj7PHKT6c

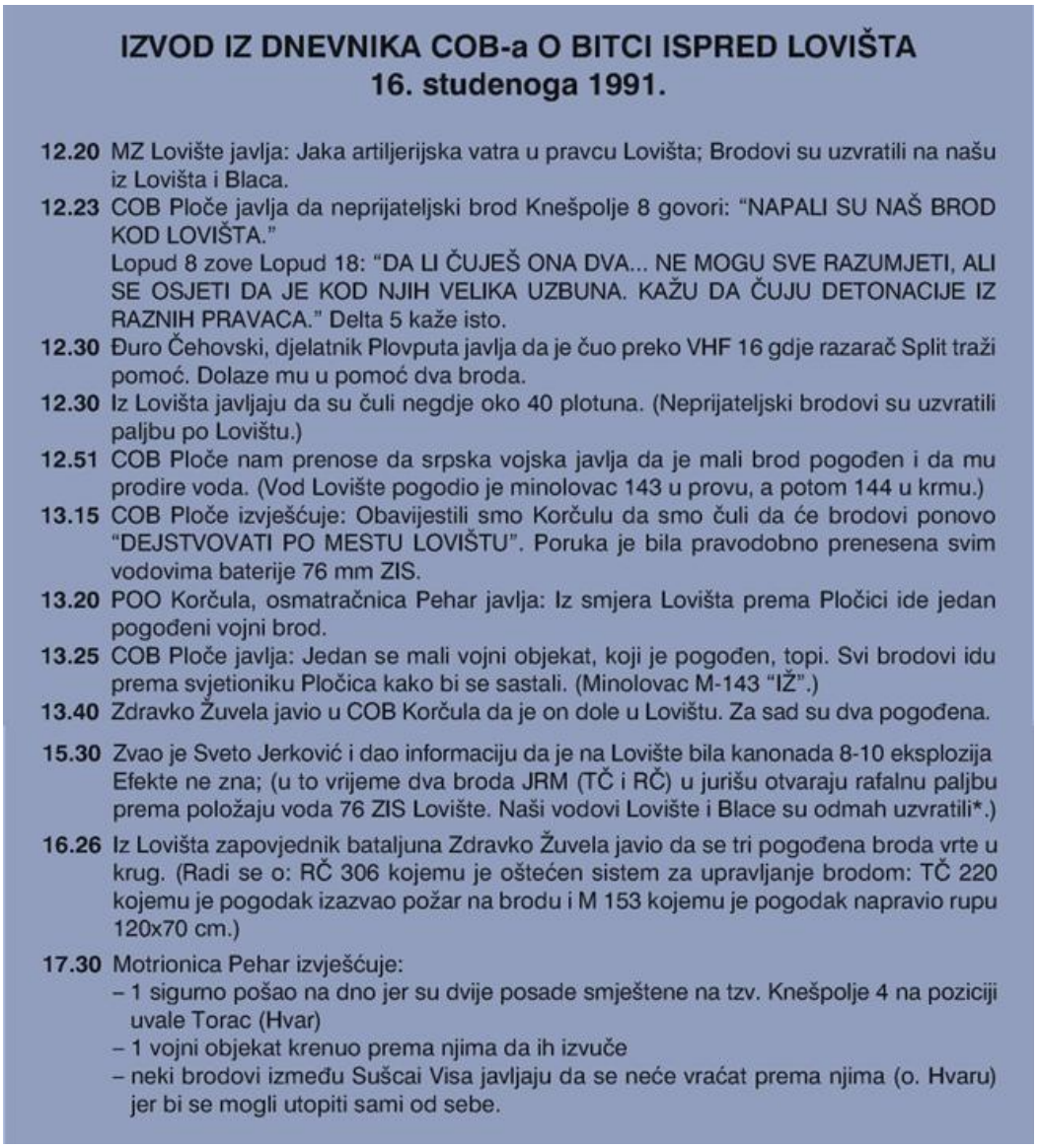
[197] Prema kbb Leut – počasnom članu foruma Paluba, (osim M144) za M-143 "Iž" tvrdi da je pogođen topničkom vatrom i potonuo kod otočića Šćedro u blizini Hvara. https://www.paluba.info/smf/index.php?topic=16914.15

Oko pola sata nakon pogađanja minolovaca, veza koja je cijelo vrijeme prisluškivala razgovore na agresorskim brodovima čula je i najavila našim topnicima da se brodovi spremaju u novi napad na Lovište. Jedan raketni i jedan torpedni brod silovito su krenuli ka Lovištu otvarajući rafalnu paljbu iz pramčanih topova, na što su topnici iz Lovišta odmah uzvratili.
U topnički dvoboj ubrzo su se uključili topnici iz položaja poviše Blaca na Korčuli, ali i topovi sa brodova, u grupi za potporu JRM oko VPBR 31 ''Split' koji su sa distance 4-5 kilometara od položaja obalnog topničkog voda Lovište, pružali potporu svojim brodovima u uvali Lovište. U žestokoj paljbi Loviški je vod dok su se približavali njihovom položaju uspio pogoditi i raketni i torpedni brod JRM. Iz grupe za potporu JRM združenom paljbom obalnih topničkih vodova 76 mm Blace i Lovište pogođen je i veliki minolovac M 153, pa se ispred uvale Lovište uskoro se moglo vidjeti 3 pogođena broda JRM, kako se vrte u krug.

Zemljovid 36. Boj ispred Lovišta

Zbog velike magle topnici sa položaja nisu mogli vidjeti što se događa na pogođenim brodovima. Situacija je postala jasnija kada je načelnik veze Tonči Gatti prikupio izvješća vezista koji su prisluškivali radio veze JRM.

IZVOD IZ DNEVNIKA COB-a O BITCI ISPRED LOVIŠTA
16. studenoga 1991.

12.20 MZ Lovište javlja: Jaka artiljerijska vatra u pravcu Lovišta; Brodovi su uzvratili na našu iz Lovišta i Blaca.

12.23 COB Ploče javlja da neprijateljski brod Knešpolje 8 govori: "NAPALI SU NAŠ BROD KOD LOVIŠTA."
Lopud 8 zove Lopud 18: "DA LI ČUJEŠ ONA DVA... NE MOGU SVE RAZUMJETI, ALI SE OSJETI DA JE KOD NJIH VELIKA UZBUNA. KAŽU DA ČUJU DETONACIJE IZ RAZNIH PRAVACA." Delta 5 kaže isto.

12.30 Đuro Čehovski, djelatnik Plovputa javlja da je čuo preko VHF 16 gdje razarač Split traži pomoć. Dolaze mu u pomoć dva broda.

12.30 Iz Lovišta javljaju da su čuli negdje oko 40 plotuna. (Neprijateljski brodovi su uzvratili paljbu po Lovištu.)

12.51 COB Ploče nam prenose da srpska vojska javlja da je mali brod pogođen i da mu prodire voda. (Vod Lovište pogodio je minolovac 143 u provu, a potom 144 u krmu.)

13.15 COB Ploče izvješćuje: Obavijestili smo Korčulu da smo čuli da će brodovi ponovo "DEJSTVOVATI PO MESTU LOVIŠTU". Poruka je bila pravodobno prenesena svim vodovima baterije 76 mm ZIS.

13.20 POO Korčula, osmatračnica Pehar javlja: Iz smjera Lovišta prema Pločici ide jedan pogođeni vojni brod.

13.25 COB Ploče javlja: Jedan se mali vojni objekat, koji je pogođen, topi. Svi brodovi idu prema svjetioniku Pločica kako bi se sastali. (Minolovac M-143 "IŽ".)

13.40 Zdravko Žuvela javio u COB Korčula da je on dole u Lovištu. Za sad su dva pogođena.

15.30 Zvao je Sveto Jerković i dao informaciju da je na Lovište bila kanonada 8-10 eksplozija Efekte ne zna; (u to vrijeme dva broda JRM (TČ i RČ) u jurišu otvaraju rafalnu paljbu prema položaju voda 76 ZIS Lovište. Naši vodovi Lovište i Blace su odmah uzvratili*.)

16.26 Iz Lovišta zapovjednik bataljuna Zdravko Žuvela javio da se tri pogođena broda vrte u krug. (Radi se o: RČ 306 kojemu je oštećen sistem za upravljanje brodom: TČ 220 kojemu je pogodak izazvao požar na brodu i M 153 kojemu je pogodak napravio rupu 120x70 cm.)

17.30 Motrionica Pehar izvješćuje:
- 1 sigurno pošao na dno jer su dvije posade smještene na tzv. Knešpolje 4 na poziciji uvale Torac (Hvar)
- 1 vojni objekat krenuo prema njima da ih izvuče
- neki brodovi između Sušcai Visa javljaju da se neće vraćat prema njima (o. Hvaru) jer bi se mogli utopiti sami od sebe.

Tablica 16. Izvod iz dnevnika Centra za obavještčivanje Korčula 16. studenog 1991.[198]

O učincima djelovanja ispred Lovišta načelnik veze Tonči Gatti je zapisao:

[198] Željko SERETINEK, Bitka za Jadran, Korčula 2007. str 86 -94.;

.

Slika 143. satnik Tonči Gatti
načelnik veze

Na jednom je brodu "komandant" Crnogorac, otvorenim tekstom svom nadređenom objašnjava ishod njihova (prvog) napada. Između ostalog moglo se je čuti: "Zaplakat će im ustaška majka u ponovnom napadu koji će izvršiti za 30 minuta." Ovom informacijom smo radio vezom upoznali "Lana" kako bi spremno dočekali njihov drugi napad, koji je kasnije i uslijedio. Daljnjim slušanjem sa Radio centra RC-3 došli smo do sljedećih saznanja:

- Na jednom brodu je pogodak uzrokovao jak požar.
- Na drugom brodu izgubljen je radar.
- Treći brod pogođen je u kormilo i ne može više manevrirati. Jedan od brodova nalazi se u teglju.

Poslije ovog drugog napada koji je porazno završio za neprijatelja, njihov je "komandant" pokušao smiriti svoje ljude i paniku koja je tada još više opsjedala njihove redove.

Izvješće 55. Načelnik veze Tonči Gatti o učincima djelovanja ispred Lovišta [199]

U boju je vod Lovište ispalio po brodovima JRM ukupno 76 trenutno fugasnih projektila. Predvečer, po završetku djelovanja u očekivanju zračnog napada na Lovište, vod je premješten na pričuvni položaj.

Slika 144. Franc Širnik,
ciljač na topu desetine iz Lovišta

Slika 145. Aleksandar Vuletić,
ciljač na topu desetine iz Orebića

[199] Zapovjedništvo obrane općine Korčula, Raščlamba bojnih djelovanja 1991. Izvod iz izvješća Načelnika veze i Neven FAZINIĆ, Sjećanje na bitku u Korčulanskom kanalu 16. 11. 1991. Korčula 1996.https://youtu.be/4bOj7PHKT6c

Grupa od 6 brodova, od kojih je 5 bilo pogođeno ispred Lovišta, izvlačila se uz Hvar.

Slika 146. Pripadnici pot voda 76 mm M42 voda na položaju kod Lovišta

Na tom je putu minolovac M 144 ostao nasukan u uvali Torac kod mjesta Gdinj.

Slika 147. Minolovac M 144 nasukan u uvali Torac na Hvaru

Sutradan je Zapovjedništva obrane Hvara u Zapovjedništvo HRM pristiglo izvješće da se u uvali Torac pronađen nasukan Minolovac 144 Olib.

REPUBLIKA HRVATSKA OPĆINA HVAR
Zapovjedništvo pričuvnog sastava
Hrvatske vojske općine
Broj 87-1/91
Hvar 17.11.1991. godine

Zapovjedništvo HRM

PREDMET: Izvješće o nasukavanju minolovca JRM u uvali Torac

U kasnim poslijepodnevnim satima u uvali Torac, južno od s. Gdinj, na istočnom dijelu otoka uočen je neidentificirani ratni brod kako pluta 200 metara od obale. Isti je ušao u uvalu Torac, gdje je bilo onemogućeno njegovo daljnje vizualno praćenje.

Angažirane su jedinice pričuvnog sastava Hrvatske vojske općine Hvar iz Sućurja i Jelse, koje su početkom noći pristigle u s. Gdinj i izvršile blokadu rajona uvale Torac. Tijekom noći, u suradnji sa pristiglim snagama PS Hvar, izvršeno je približavanje brodu, i utvrdilo se da se radi o minolovcu koji se nasukao u uvali Torac. Budući da se nije znalo ima li na brodu posade, nakon ponoći izvršen je upad na brod, kad je utvrđeno da je isti napušten.

Do jutra je brod pregledan i utvrđeno je slijedeće:

1. Radi se o minolovcu oznake M-144 “OLIB”;
2. Brod nije bio miniran, kao ni oprema na njemu;
3. Brod je pogođen u desni bok, u visini strojarnice koja je dosta oštećena;
4. Minolovac se nasukao pramcem na stijenje i nagnut je na desni bok, tako da je na tu stranu voda do palube;
5. Na palubi nije pronađeno nikakvo artiljerijsko oružje. Pretpostavlja se da je bačeno u more, jer je na brodu pronađena municija za top 20 mm;
6. Smatramo da će izvlačenje broda biti otežano jer je dosta nalegao na stijenje, ali će pravo stanje dati ronioci koji su rano ujutro upućeni radi pregleda broda i uvale;

za **ZAPOVJEDNIKA**

kap. I kl. NIKOLA ŠIMUNOVIĆ
Gilve Panajotti sr.

Izvješće 56. Prijepis izvješća o nasukavanju minolovca M 144 Olib u uvali Torac

Međutim, još nije sigurno što je bilo s minolovcem M-143 IŽ, za kojeg smo preko sredstava veze čuli da je poslije pogađanja tonuo. O prodoru vode u oštećeni minolovac govori obavijest COB-a Ploče od 12.51 sati, a o njegovu potapanju obavijest istog izvora od 13.25 sat . U to vrijeme s položaja Blaca, kroz gustu maglu čuo sam jaku potmulu eksploziju... [200]

[200] Mileta Marinković, Akcije grupe za spasavanje u evakuaciji, Ničiji heroji Jadranskog mora II , Beograd 2024. str. 410 među akcije grupe spominje sprečavanje prodora vode i pomoć parnom remorkeru PR- 37 i minolovcu ML-143, pa sam zaključio da su se ti brodovi poslije boja uspjeli izvući na o. Vis

6.3.2. Boj ispred Blaca

U boju ispred Lovišta uloga voda Blace bila je sprječavanje i zaprečivanje prilaza Lovištu. Kako bi izbjegli njihovu paljbu, pogođeni brodovi su krenuli u izvlačenje uz otok Hvar, dok se VPBR Split u pratnji dvije raketne topovnjače odlučio izvlačiti uz otok Korčulu. Prilikom prolaska ispred položaja interventne desetine Račišće VPBR je bez većeg učinka otvorio paljbu prema našem položaju. Posluga interventnog topa 76 mm „ZIS“ do početka boja nalazila se na odmoru pa se oni do kraja boja nisu stigli uključiti u djelovanje po brodovima. O nemogućnosti djelovanja po brodovima zapovjednik desetine Marin Tvrdeić je rekao:

> Kad smo čuli da je uzbuna i da će se djelovat po brodovima, došli smo na položaje (poviše Blaca). Zapovjednik Željko (Seretinek) nam je zapovjedio da uzmemo top s kamionom i idemo na položaj u Račišću. Zakačili smo top za kamion i išli na naš pripremljen položaj u uvali Vaja kod Račišća. Kad smo došli na položaj, brodovi su se već izvlačili prema Šćedru. Kako je bilo loše vrijeme mi nismo mogli dati nikakvi efekt.

Izjava 74. Zapovjednik Marin Tvrdeić o (ne) djelovanju interventne desetine iz Račišća[201]

Kad je grupa uz VPBR krenula u izvlačenje, vod Blace je po njima otvorio intenzivnu paljbu.

Slika 148. Ivo Franulović, ciljač na 2. topu voda Blace

Dok se VPBR nalazio oko svjetionika Pločice vod Blace pogodio ga je u lijevi krmeni dio.

O pogađanju VPBR–a ciljač na topu Ivo Franulović je rekao:

> Negdje oko 16.00 čim je ušao u djelokrug gađanja našeg topa počeli smo gađati brod (VPBR Split) koji nam se približavao iz smjera Lovišta. Kad je došao do visine otočića Pločice jednom smo ga granatom pogodili u dio oko krme. [202]

Prije dolaska brodova ispred njihova položaja na jednom od topova otkazala je poluga udarnog mehanizma. Dok je poluga bila na popravci u brodogradilištu “Radež” posluga tog topa djelovala je po brodovima udarajući kamenom po grančici česvine naslonjenoj na udarač zatvarača.

[201] Neven FAZINIĆ, Sjećanje na bitku u Korčulanskom kanalu 16. 11. 1991. Korčula 1996.https://youtu.be/4bOj7PHKT6c
[202] Isto.

O tome kako je došlo do kvara na topu i kako je nastavljena paljba po grupi brodova ispred Blaca ciljač na topu 1. desetine Ivan Sardelić – Šore je rekao:

Slika 149. Ivan Sardelić -Šore, ciljač na 1. topu voda Blace

Nišanske sprave bile su loše, tako da se po onoj magli sa njima nije moglo precizno nišaniti. Selektivno smo gađali brodove u tom trokutu (top, punta Lovište i punta Osičac ispred Lovišta) sa što više granata. Nakon desetak ispaljenih granata došlo je do zaglavljenja zatvarača. Mi nismo mogli stati s mirom, kako su ostali djelovali i mi smo još nešto željeli učiniti. Uhvatili smo se rasklapat zatvarač na topu, oko čega se najviše istaknuo naš vozač Marinko Marelić. Kad smo ga rasklopili i vidjeli u čemu je kvar Nino (zapovjednik topa Nino Pendo) je pošao u brodogradilište Radež, da se napravi ili promjeni neispravni dio. Nama vrag nije dao mira i pošli smo nešto učiniti. Ovakvu smo grančicu stavljali u otvor na zatvaraču i kamenom smo opaljivali po grančici.

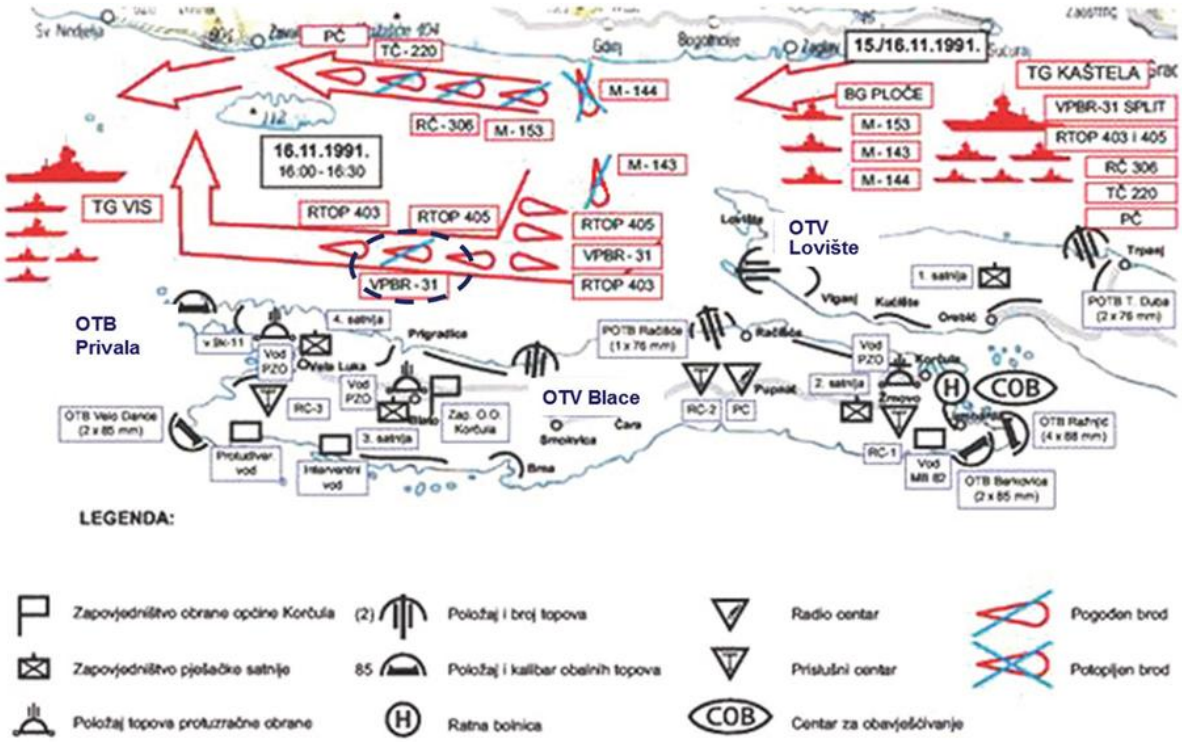
Izjava 75 ciljač na topu Ivan Sardelić – Šore o opaljivanju topa grančicom česvine i kamenom[203]

Vod Blace je u bojevima ispred Lovišta i Blaca ispalio ukupno 36 trenutno fugasnih projektila, od čega je 5-6 projektila bilo ispaljeno uz pomoć kamena i grančice .

Slika 150. Pripadnici voda 76 mm M42 ZIS na brdu Zahumlje poviše Blaca

[203] Neven FAZINIĆ, Sjećanje na bitku u Korčulanskom kanalu 16. 11. 1991. Korčula 1996.https://youtu.be/4bOj7PHKT6c

Zemljovid 37. Izvlačenje brodova JRM ispred Blaca

O djelovanja brodova JRM ispred Lovišta i Blaca zapovjednik TG Kaštela Zoran Gilić je zapisao:

> Tokom popodneva 15. 11. 1991. godine, brodovi Taktičke grupe ,,Kaštela" doplovili su u akvatoriju Korčulanskog kanala i sjedinili se sa Borbenom grupom "Neretva" trenutnog sastava dva RČ i tri ML. Zbog kvara na topovima, dve RTOP odmah su prebazirane na Vojnopomorsko uporište Vis, radi otklanjanja kvarova... Od preostalih brodova formiran je plovni sastav Taktička grupa "Korčula", a za komandanta je određen komandant Borbene grupe "Neretva". Oko 12.30 sati 16. 11. 1991., na sidru u uvali Lovišće napadnut je i pogođen ML-143, a ML-144 kreće u akciju spasavanja. Oko 13.00 sati pogođen je i ML-144 artiljerijskom vatrom sa uređenog vatrenog položaja u uvali Lovište . Oba minolovca su oštećena, od čega ML-144 teže . Komandant Taktičke grupe "Korčula" naredio je da dva RČ i TČ jurišaju na vatreni položaj Lovište i drže ga pod artiljerijskom vatrom topova 30 mm, kako bi se obezbedilo vreme za popravku lakše oštećenog ML i prekrcavanje ljudstva sa teže oštećenog ML. Kontranapad sa RČ i TČ uspešno je izveden, tako da je privremeno ućutkana

baterija na vatrenom položaju Lovište. Jednovremeno sa vatrenog položaja u rejonu Smokvica-Blato na ostrvu Korčuli, artiljerijskom vatrom sa pokretne obalske artiljerijske baterije napadnut je VPBR koji nije mogao adekvatno da odgovori, jer su topovi 76 mm bili gotovo potpuno neispravni (posle ispaljenih nekoliko granata desio se zastoj). Komandant VPBR izbegavao je vatru baterije manevrisanjem broda i otvarao vatru koliko je mogao po neprijateljskim položajima na Lovištu i Korčuli. S obzirom na trenutnu situaciju, komandant Taktičke grupe "Korčula" doneo je odluku da se svi brodovi povuku na ostrvo Vis ... . Iako oštećen, ML-143 uspeo je da i po veoma teškim meteorološkim uslovima doplovi u luku Vis, što govori o izuzetnoj hrabrosti i moralu komandanta broda i posade. Napušteni ML-144 odneli su more i olujni jugoistočni vetar i nasukali na ostrvo Hvar . Do 20.00 sati 16. 11. 1991., svi brodovi Taktičke grupe "Korčula" sa teže oštećenim ML-143 uplovili su u luku Vis.

Izvješće 57. kbb Zoran Gilić o djelovanju TG Korčula ispred Lovišta i Blaca [204]

Kako se bitnica Privala mogla pravodobno uključiti u bitku, nakon izlaska brodova iz dometa voda Blace u Zapovjedništvo obrane općine upućeno je izvješće da će grupa brodova uskoro doći u sektor djelovanja bitnice Privala

[204] Zoran GILIĆ, umirovljeni kbb JRM, Napad na Taktičku grupu "Korčula" 16. 11. 1991, Ničiji heroji Jadranskog mora II , Beograd 2024.str 370 i 371.

6.3.3. Boj ispred Privale

Predvodeći skupinu oštećenih brodova VRBR 31 se približio zapadnom rtu Korčule i položaju na kojem se nalazila naša bitnica 85 mm Privala. Da bi zaštitio brodove iz pratnje, VPBR Split je prvi otvorio paljbu. Ubrzo se s položaja između otoka Visa i Sušca u boj uključio i VPBR 34 Pula. Nakon što je otklonio zastoj na topu, paljbom bitnice je rukovao zapovjednik bitnice Marko Zlokić, a iz topa je ciljao zapovjednik vojarne Dane Mileusnić. Nakon prvog pogotka brod je promijenio kurs za devedeset stupnjeva i počeo bježati, tako da se za vrijeme prvog pogotka od našeg položaja nalazio na udaljenosti 9,2 a posljednjeg 12,8 km. Kako se bitnica uključila i djelovala po VPBR 31 Split njen zapovjednik Marko Zlokić opisao je riječima:

Slika 151. por. Marko Zlokić
Zapovjednik bitnice 85 mm Privala

Odredili smo elemente i dali zapovjed za gađanje. Prilikom punjenja topa u cijevi se zaglavila prva granata. Nastala je mala panika među posadom, pogotovo što je razarač u međuvremenu počeo djelovat na nas. Prvi mu je plotun pao u uvalu Ježina (ispred nas). Drugi su mu plotuni koje je ispaljivao tempirnim granatama eksplodirali 200 - 300 metara iza nas. Sve se to odvijalo dok nismo osposobili top, napunili i opalili prvu granatu. Kad je naš top zagrmio više nam ništa nije smetalo. Samo smo gledali pogodak, pogodit i što više ispaliti.Tako je i bilo.

Dok se vidilo ispalili smo 11 projektila. Za učinak nismo bili sigurni i nismo 100% znali što smo napravili. Poslije smo od našeg zapovjedništva dobili obavijest da je od 11 ispaljenih projektila bilo 7 direktnih pogodaka u razarač, što je fantastičan rezultat.

Izjava 76. zapovjednik Marko Zlokić o djelovanju bitnice Privala po VPBR Split[205]

Sa 7 pogodaka bitnica 85 mm Privala prisilila je VPBR Split na povlačenje ka Šćedru, gdje je prema izvješću vezista bio nasukan i ispumpavao vodu. [206]

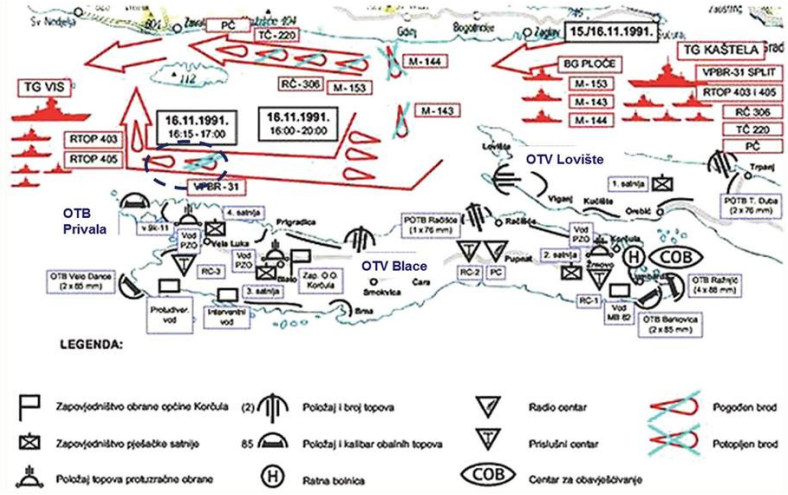
Pod zaštitom magle i nadolazeće noći pogođeni VPBR, topovnjače iz njegove pratnje i dio brodova pogođenih kod Lovišta uspjeli su se izvući ka Visu i Lastovu.

---

[205] Neven FAZINIĆ, Dokumentarni film Sjećanje na bitku u Korčulanskom kanalu 16. 11. 1991., izvod iz izjave Marka Zlokića od 19. 10. 1996

[206] Zbog djelovanja po brodovima JRM na velikim daljinama gađanja topničke postrojbe obrane općine Korčula koristile su trenutno fugasne projektile. Njihovo djelovanje (krhotinama košuljice - gelerima i brizantnim eksplozivom) manje je od probojnog i zapaljivog djelovanja, koje je više naglašeno pri djelovanju (težim) pancirnim (ili kumulativnim ili potkalibarnim) projektilima manjeg dometa. Zato uprkos velikom broju pogodaka broj potopljenih brodova i ukupna šteta na brodovima nije bila još veća

Primirje koje je još prije bitke bilo potpisano za 16. studenog 1991. od 18.00 sati postro- jbe obrane općine Korčula osigurale su razbijanjem Taktičke grupe brodova „Kaštela" i Borbene grupe „Ploče". To je urađeno djelovanjem iz 5 topova (4 x 76 mm i 1 x 85 mm) od kojih samo na jednom topu M-42 „ZIS" tijekom boja nije bilo nikakvih kvarova ni zastoja.
U bici u Korčulanskom kanalu je ukupno pogođeno 6 brodova JRM od kojih je minolovac M 144 ostao nasukan u uvali Torac.

Zemljovid 38. Djelovanje bitnice Privala po VPBR 31 Split

O stanju na VPBR 31 Split i pogođenom Minolovca M 143 prije završetka bitke i početka potpisanog primirja (od 18.00), zapovjednik VPBR 31 Split kbb Dragan Jovin je zapisao:

Veoma je interesantno dejstvo bivše obalske baterije na rtu Proizd, ostrvo Korčula. Brodska posada je od Komande Flote i komande Borbene grupe "Ploče" imala sigurne podatke da je baterija uništena i da nema opasnosti od nje. Ali na osnovu izviđanja detektorom, brod je imao sve podatke o obalskoj bateriji. Da svakako postoji, uverio se kasnije, te da je čak imala spregnut i aktivan radar za gađanje ciljeva na moru... Kod upotrebe artiljerije sa obalske baterije, tačno se videlo da im je glavni cilj bio da pogode veliki patrolni brod VPBR-31, mada su ispred same baterije imali manje brodove (RČ, TČ i ML). Iako je posada baterije bila relativno dobro obučena, nisu uspeli u svojoj nameri. Zbog ranije stečenog iskustva o napadu na brod i gađanja sa obalskih baterija, vožnjom cik-cak, naravno da nije bilo pogodaka i brod je *uspeo da neoštećen prođe i tu prepreku* . Gađanje je počelo na oko 1,5 milja od broda, a završeno je nakon izlaska iz rejona gađanja na oko pet milja od broda. Tokom gađanja, brod se 25-35 minuta nalazio u opasnom rejonu. Nije mogao dobiti pomoć od drugih brodova jer su se svi izvlačili iz tog rejona, a veliki patrolni brod VPBR-34 nije

mogao prići i gađati bateriju sa druge strane. Upotrebu svog glavnog kalibra nije ni koristio, pošto su topovi bili neispravni za dejstveno gađanje[207]. ... Kad je napokon prestala artiljerijska vatra sa obalske baterije Proizd, veliki patrolni brod VPBR-31 dobio je naređenje Komande Flote, pa se morao vratiti da pronađe oštećeni brod minolovac. Minolovac koji je bio pogođen i oštećen, još je plovio po nevremenu, iako nije imao napajanje, niti bilo kakve veze, ni kontakta sa Komandom Flote ili bilo kojim drugim brodom. Samo mu je pogon radio, a komandant nije hteo da nasuče brod, iako je otvor na boku bio oko jedan kvadratni metar. Komanda broda uspela je da ugleda pogođeni minolovac i njegovu tačnu poziciju i potrebne podatke poslala je Komandi Flote. Komandant VPBR-31 nije uspeo da uspostavi bilo kakvu vezu sa njim, već je lagano vozio pored minolovca do dolaska spasilačkog remorkera, a zatim je dobio naređenje da uplovi u luku Vis

Izjava 77. Zapovjednik VPBR 31 Split kbb Dragan Jovin o djelovanju OTB Privala [208]

O istinitosti izjave komandanta VPBR 31 Split kbb Dragana Jovina najbolje govori izjava časnika JRM Bora Prodanića koji u raspravi o potapanju 2 broda JRM uslijed nevremena 19.11. 1991. kod svjetlionika Tajerske sestrice (Dugi otok), govori da ima snimku VPBR-a koji je bio oštećen u predjelu pramčanog topa 76/2 kroz koji je prošla granata:

Večeras sam ponovo pustio suzu, tešku, mušku, za Vujicom, Antom i Aleksandrom. Nisam našao kasetu, ali našao sam DVD na koji sam to odavno prebacio i zaboravio da sam to uradio. Nisam imao živce da sve odgledam, a i slabo se vidi kroz mutne oči... Ima 3,09 GB materijala, pre snimka događaja kod Tajerske sestrice je oko sat i 40 minuta snimka sa VPBR-31, ima i dosta priče i slika oštećenja pramčanog topa 76/II kroz koji je prošla granata, mislim 40 mm.[209] Onda ide oko sat i 20 minuta o Tajerskoj sestrici, na kraju nekih 20 minuta ponovo snimak sa VPBR-31.Mislim da je to izuzetno vredno svedočanstvo....

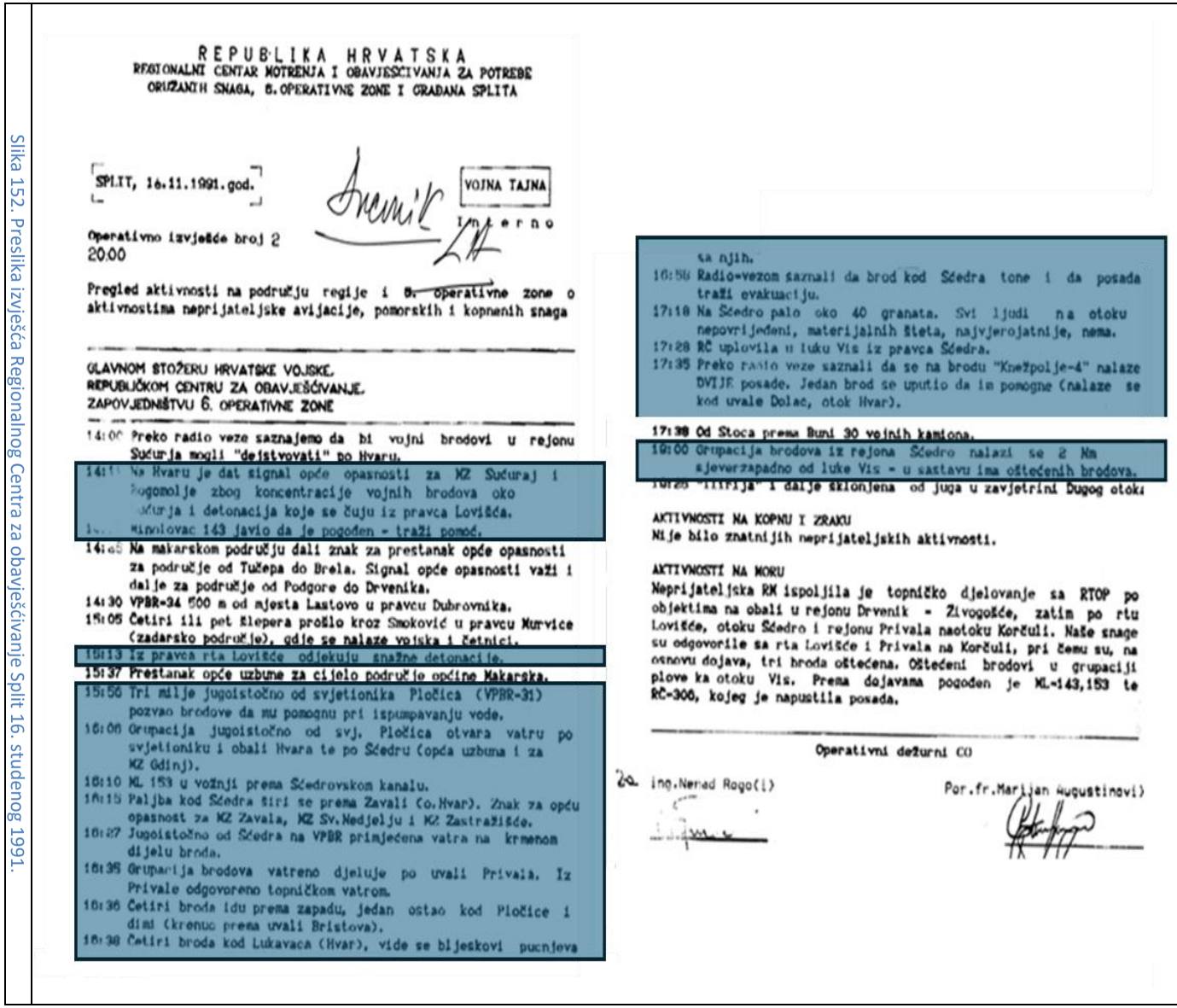
Izvješće 58. Umirovljeni časnik JRM Boro Prodanić o pogađanju VPBR 31 Split [210]

[207] Do razlika u procjeni štete na brodu između zapovjednika bitnice i broda može doći jer je OTB po nevremenu na velikim daljinama (po)gađala TF projektilima (koji na okolinu djeluju gelerima). Za OTB je svaki pad projektila (osmatran daljinomjerom), u okvir cilja koji nije pao ispred ili iza njega, bez obzira na štetu pogodak. Istodobno sa gađanjem korčulanski vezisti u realnom su vremenu prisluškivali i zapisivali (otvorene) komunikacije između brodova i zapovjedništva VPO, što je dodano pojašnjavalo situaciju na brodovima. Bez obzira na oštećenja svi brodovi JRM otjerani su i više nisu ulazili u domet topova ni oslobođeno područje Hrvatskog Jadrana

[208] Dragan Jovin, U borbenim dejstvima, Ničiji heroji Jadranskog mora II , Beograd 2024. str. 346 i 347

[209] Po VPBR - u nije djelovano topovima 40 mm, vjerojatno se radi o gelerima TF granate 85 ili 76 mm. Vjerujem da je VPBR po kojem je 15 i 16.11. 1991. ispaljeno više desetaka projektila zadobio još pogodaka i oštećenja gelerima. Osim promjene pravca kretanja ispred Privale (za oko 90^0) u tijeku izvlačenja VPBR – a iz Korčulanskog kanala nije primjećeno nikakvo „cik -cak“ kretanje, kojim je brod mogao izbjeći pogađanje topništva s obale .

[210] Boro Prodanić, Tragedija kod Tajerske sestrice, Paluba.info, Re:21. rujna 2016.

REPUBLIKA HRVATSKA
REGIONALNI CENTAR MOTRENJA I OBAVJEŠČIVANJA ZA POTREBE ORUŽANIH SNAGA, 6. OPERATIVNE ZONE I GRADANA SPLITA

SPLIT, 16.11.1991.god.

VOJNA TAJNA
Interno

Operativno izvješće broj 2
20.00

Pregled aktivnosti na području regije i 6. operativne zone o aktivnostima neprijateljske avijacije, pomorskih i kopnenih snaga

GLAVNOM STOŽERU HRVATSKE VOJSKE,
REPUBLIČKOM CENTRU ZA OBAVJEŠČIVANJE,
ZAPOVJEDNIŠTVU 6. OPERATIVNE ZONE

14:00 Preko radio veze saznajemo da bi vojni brodovi u rejonu Sućurja mogli "djelovati" po Hvaru.
14:[illegible] Na Hvaru je dat signal opće opasnosti za KZ Sućuraj i Pogomolje zbog koncentracije vojnih brodova oko Sućurja i detonacija koje se čuju iz pravca Lovišća.
[illegible] Minolovac 143 javio da je pogođen - traži pomoć.
14:45 Na makarskom području dali znak za prestanak opće opasnosti za područje od Tučepa do Brela. Signal opće opasnosti važi i dalje za područje od Podgore do Drvenika.
14:30 VPBR-34 500 m od mjesta Lastovo u pravcu Dubrovnika.
15:05 Četiri ili pet šlepera prošlo kroz Smokvić u pravcu Murvice (zadarsko područje), gdje se nalaze vojska i četnici.
15:13 Iz pravca rta Lovišće odjekuju snažne detonacije.
15:37 Prestanak opće uzbune za cijelo područje općine Makarska.
15:56 Tri milje jugoistočno od svjetionika Pločica (VPBR-31) pozvao brodove da mu pomognu pri ispumpavanju vode.
16:06 Grupacija jugoistočno od svj. Pločica otvara vatru po svjetioniku i obali Hvara te po Šćedru (opća uzbuna i za KZ Gdinj).
16:10 ML 153 u vožnji prema Šćedrovskom kanalu.
16:15 Paljba kod Šćedra širi se prema Zavali (o.Hvar). Znak za opću opasnost za KZ Zavala, KZ Sv.Nedjelju i KZ Zastražišće.
16:27 Jugoistočno od Šćedra na VPBR primjećena vatra na krmenom dijelu broda.
16:35 Grupacija brodova vatreno djeluje po uvali Privala. Iz Privale odgovoreno topničkom vatrom.
16:36 Četiri broda idu prema zapadu, jedan ostao kod Pločice i dimi (krenuo prema uvali Bristova).
16:38 Četiri broda kod Lukavaca (Hvar), vide se bljeskovi pucnjeva sa njih.
16:56 Radio-vezom saznali da brod kod Šćedra tone i da posada traži evakuaciju.
17:10 Na Šćedro palo oko 40 granata. Svi ljudi na otoku nepovrijeđeni, materijalnih šteta, najvjerojatnije, nema.
17:28 RČ uplovila u luku Vis iz pravca Šćedra.
17:35 Preko radio veze saznali da se na brodu "Knežpolje-4" nalaze DVIJE posade. Jedan brod se uputio da im pomogne (nalaze se kod uvale Dolac, otok Hvar).
17:38 Od Stoca prema Buni 30 vojnih kamiona.
19:00 Grupacija brodova iz rejona Šćedro nalazi se 2 Nm sjeverzapadno od luke Vis - u sastavu ima oštećenih brodova. Potez "Hrvija" i dalje sklonjena od juga u zavjetrini Dugog otoka

AKTIVNOSTI NA KOPNU I ZRAKU
Nije bilo znatnijih neprijateljskih aktivnosti.

AKTIVNOSTI NA MORU
Neprijateljska RK ispoljila je topničko djelovanje sa RTOP po objektima na obali u rejonu Drvenik - Živogošće, zatim po rtu Lovišće, otoku Šćedro i rejonu Privala naotoku Korčuli. Naše snage su odgovorile sa rta Lovišće i Privala na Korčuli, pri čemu su, na osnovu dojava, tri broda oštećena. Oštećeni brodovi u grupaciji plove ka otoku Vis. Prema dojavama pogođen je ML-143,153 te RČ-306, kojeg je napustila posada.

Operativni dežurni CO

za ing.Nenad Rogo(i)

Por.fr.Marijan Augustinović

Slika 153. Preslika pismenih izvješća zapovjednika obrane općine Korčula poslije bitke [211]

[211] Željko SERETINEK, Učinci postrojbi obalne obrane u operaciji,Bitka za Jadran, Korčula 2007. str 95 -101
Od ukupno 5 topova koji su djelovali, samo na jednom topu 76 mm M 42 ZIS nije bilo zastoja u toku bitke.

Na dan bitke još uvijek nije u potpunosti bilo jasno koji su brodovi pogođeni (ML 141 ili 144), koji je nasukan (ML ili RČ), koji im je bio stupanj oštećenja (je li rupa 120 x 70 na M 153 ili malim ML), tone li VPBR 31 ili ML 143), na kojemu je brodu izbio požar... O učincima obrane općine Korčula zapovjednik HRM admiral Sveto Letica uveče 16. 11. 1991. je izvjestio javnost:

Slika 154. Admiral Sveto Letica 16.11.1991.

Naša obalna obrana uspjela je da ošteti:
–Minolovac M-141 teže, posada s ovog minolovca je prekrcana na minolovac M-144 OLIB, ali kasnijim djelovanjem i minolovac 144 je oštećen. Ima veliki prodor vode, nesposoban je za manevar i nalazi se u rajonu o. Šćedro.
–Minolovac 153 ima srednje oštećenje, a po našoj procjeni i veliki prodor vode
-Raketni čamac RČ-306 ima srednja oštećenja, zbog oštećenja kormila, prišao je obali Hvara i sada se nalazi pod kontrolom otočnih snaga otoka Hvara.
–Torpedni čamac TČ-220 je teže oštećen i ima veliki prodor vode.
O eventualno ranjenim i poginulim na tim brodovima mi nemamo podataka. Ova djelovanja naših snaga izazvana su djelovanjem artiljerijskom vatrom brodova jugo-mornarice po otocima: Korčuli Hvaru i Šćedru, po poluotoku Pelješcu i ovim mjestima na obali.
Što se tiče razarača Split on je bio u Korčulanskom kanalu do pada mraka. Po našim podacima i saznanjima on je oštećen i ima veliki prodor vode i smanjena mu je mogućnost za manevar. Što je dalje s njim i gdje se sad nalazi mi nemamo podataka.

Izjava 78. admiral Sveto Letica o učincima topništva obrane općine u boju Korčulanskom kanalu.[212]

O šteti na brodovima JRM do dan danas javno ne govori, a HRM zna da je cilj operacije ispunila. Po završetku boja u Korčulanskom kanalu zapovjednik obrane Korčula Tomislav Katić je rekao:

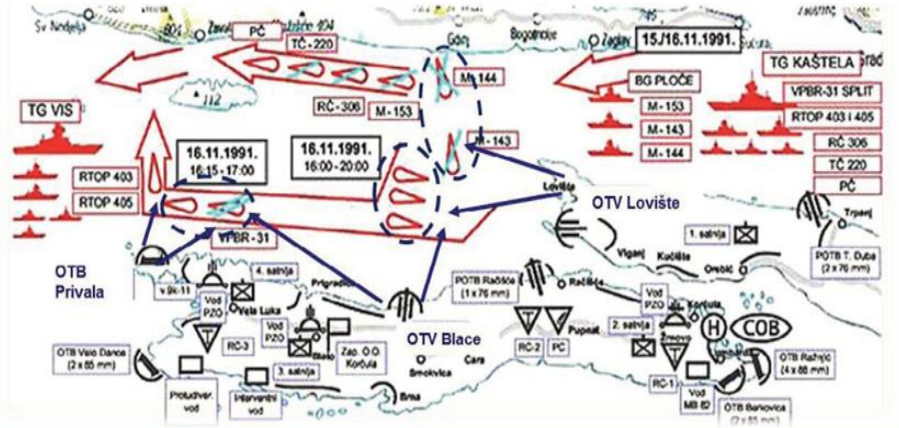
Kad je krenula paljba od Lovišta preko Zahumlja do Privale, mi članovi Zapovjedništva smo se našli na Privali. Nismo znali sve rezultate. Polako su dolazile informacije. Hvarani su javili da se jedan brod JRM nasukao (u uvali Torac). Tonči (Gatti - načelnik veze) je skupljao podatke od prislušnih uređaja („papiga“) sa Huma iznad Vele Luke, Klupca poviše Pupnata i drugih centara i mi smo otprilike znali koliko je brodova pogođeno, što se i kako desilo. Nastalo je opće slavlje. Na Privali se popio šampanjac. Nama je to bila jedna velika satisfakcija. Poslije bitke je more bilo slobodno. Više nije bilo nikakvih blokada i na otok se vratio normalan život.

Izjava 79. Zapovjednik postrojbi obrane općine Korčula Tomislav Katić o završetku boja [213]

[212] Sveto Letica – zapovjednik HRM, Slikom na sliku. HTV 16. studeni 1991. isto Ž.S. Bitka za Jadran, str. 95. – 101.
[213] Tonči STRIC ANČIĆ, radio emisija „Blato ljeto i sve to” u Blatu 15. siječnja 2016. iz izjave Tomislava Katića

Slika 155. Pripadnici OTB Privala 85 mm na položaju

POGOĐENI BRODOVI JRM	PALJBENO DJELOVALO
Prvi dio boja ispred Lovišta: M 143 i M 144	4 topa 76 mm ZIS (2 Lovište + 2 Blace)
Drugi dio ispred Lovišta RČ 306, TČ 220 i M 153	Ispaljeno – 112 projektila (76 Lovište +36 Blace)
Ispred Blaca ; VPBR 31; Ispred Privale VPBR 31	1 top 85 mm Privala; Ispaljeno - 11 projektila 85 mm
Od 9 brodova pogođeno 6 (ostao nasukan M 144)	Žrtava i gubitaka nije bilo

Zemljovid 39. Učinci postrojbi u boju u Korčulanskom kanalu

6.3.4. Značaj boja protiv brodova u Korčulanskom kanalu

Pomorska operacija Zapovjedništva HRM, trajala je od 14.-16. studenog 1991. Završena je razbijanjem dijela flote JRM u Korčulanskom kanalu i primirjem koje je počelo 16. 11. u 18.00. U boju su, topničke postrojbe obrane općine Korčula bez ijedne ljudske žrtve razbile dvije taktičke grupe brodova JRM, Kaštela i Ploče. Na dan bitke 16. 11. 1991. HRT je izvjestio;

> Ratna flota Jugovojske danas je pretrpjela katastrofalan poraz u Hrvatskom moru srednjeg Jadrana. HRM je uzvratila na napad takvim mjerama i taktikom koja je potpuno razbila napadača i doslovce napravila pometnju među brodovima. Brodovi koji su jučer napali Split doživjeli su ono što su planirali Splitu, Braču, Šolti, Korčuli i Hvaru. Neki su potopljeni neki tonu, treći ne mogu ploviti uz srednja ili velika oštećenja. Neki su sada u rukama Hrvatske obrane. Komandant razarača Split koji je prijetio Splitu sada je s dijelom posade negdje u mraku s velikim oštećenjima i još uvijek se ne zna što se događa s brodom i posadom… Hrvatski topnici preciznom su vatrom ne samo odgovorili, nego i tako potukli agresora da će jučerašnji splitski i današnji korčulansko-pelješki dan pamtiti kao strašnu moru za napad na narod koji ih je nekad financirao.

Izvješće 59 Ivo Šipek na Dnevniku HRT od 16. studenog 1991.

Dana 18. studenog 1991. koji će u sjećanju hrvatskog naroda ostati upamćen kao dan kada je u ruke srbo – četničkog okupatora pao grad Vukovar, o stanju na Jadranu HRT je izvijestio

Slika 156. izvješće na Dnevniku HTV od 18. 11. 1991.

> Svatko tko pogriješi pomislivši da su ovo prizori iz nekih drugih vremena, filmski kadrovi korišteni da bi se sricali mirnodopski pjesmuljci oprošteno mu je. No u ratnom dobu i ovakva slikovnica govori o posljedicama oružanog sraza, a ona dokumentom poručuje: Splitski, Brački, Hvarski i potom Neretvanski i Korčulanski kanal, dakle golemi dio našega mora usprkos pomorskoj blokadi oslobođen je prisustva jedinica federalne flote. Najveći dio potražio je zaklon u viškom akvatoriju. Tamo je danas na sidru ili plovidbi 28 ratnih i pomoćnih brodova. Nemali broj onih što su se još minulog tjedna kretali morem danas plovi dnom Jadrana. Prema obavijesti iz zapovjedništva HRM okupacijske snage ne mogu više računati na 9 jedinica. Dalmatinsko ratište neveseli im je život skončao na raznolike načine: potapanjem, oštećenjem nasukavanjem i napuštanjem …

Izvješće 60. Mladen Mateljan na Dnevniku HTV od 18. 11. 1991.

Na obilježavanju dana MOMP Korčula 20. kolovoza 1994. prilikom podjele Spomenica domovinskog rata, tadašnji zapovjednik HRM admiral Sveto Letica o operaciji HRM e rekao bitci rekao:

> Topništvo sa otoka Korčule i poluotoka Pelješca je po zapovjedi zapovjedništva HRM-a u bici rastrojilo dio agresorske mornarice koja je i dan ranije u Splitskom kanalu osjetila što su topnici HRM. Tog je dana Jugo-flota definitivno istjerana iz našeg dijela Jadrana kada se povukla na otoke Vis i Lastovo i odatle u Boku, gdje će ruzina pojesti brodove i njih same.

Izvješće 61 admiral Sveto Letica o djelovanju Korčulanskih topnika u operaciji HRM[214]

U operaciji od 14. – 16. studenog 1991., postrojbe HRM oštetile su 8 brodova JRM, od kojih su zarobljeni patrolni brod PČ 176 i minolovac M 144 i oborili 2 aviona.[215]

Tri od ukupno 5 taktičkih grupa brodova JRM natjerano je na povlačenje ka otoku Visu, čime je oslobođeno i stavljeno pod nadzor HRM oko 8600 km^2 akvatorija srednjeg Jadrana[216].

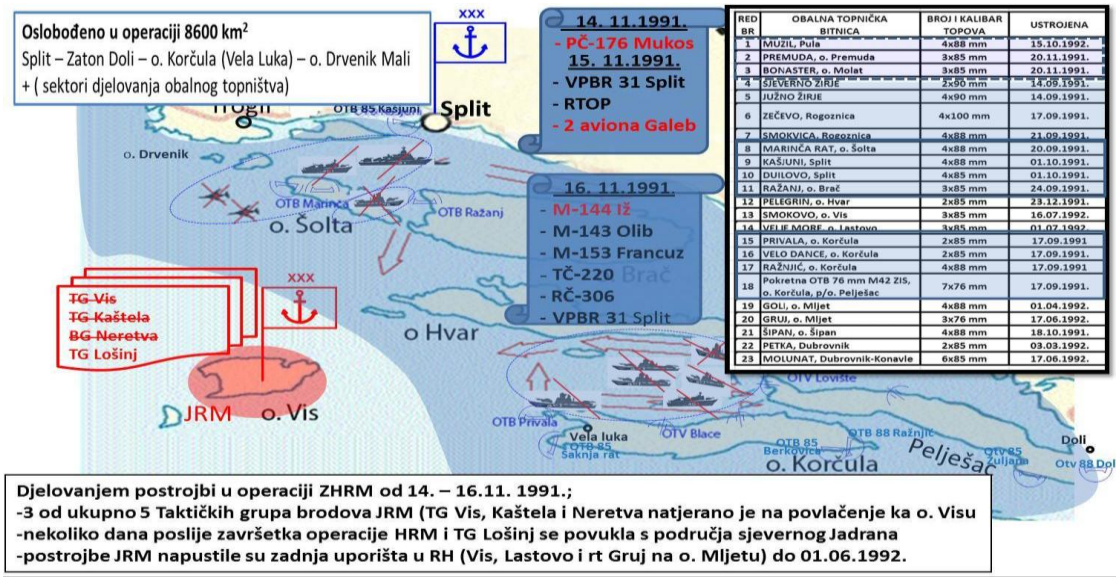
Slika 157. Svečani stroj postrojbi obrane općine Korčula

[214] Neven FAZINIĆ, Sjećanje na bitku u Korčulanskom kanalu 16. 11. 1991. Korčula 1996.https://youtu.be/4bOj7PHKT6c

[215] ZHRM, Raščlamba bojnih djelovanja za 1991, Split 1999,54, Željko SERETINEK, Bitka za Jadran, Korčula 2007. str. 54 – 94 i 96 – 99 i ZHRM, Povjesnica HRM, Split 2011, 277

[216] Područje je površine 116 km x 74 km. Duljina: Split – Zaton Doli i Drvenik Mali - Vela luka, srednja udaljenost je 100 km + 16 km dometa topova= 116 km; Širina (Split – Drvenik Mali i Zaton Doli –Vela luka) srednja udaljenost je 58 km + 16 km domet topova = 74 km. (116 km x 74 km = 8584 km^2)

Slobodu plovidbe oslobođenim područjem, štitilo je obalno topništvo HRM na širem području Splita.(bitnicama 88 mm Kašjuni i Duilovo , 88 mm Marinča rat sa o. Šolta i 85 mm Ražanj sa o Brač), obrane općine Korčula (bitnicama 85 mm Privala, 85 mm Velo Dance, 88 mm Ražnjić, te vodovima bitnice 76 mm ZIS: u Trpanjskoj Dubi, kod Lovišta i Blaca) i p/o Pelješca (vodovima 85 mm u Žuljani i 88 mm u Dolima)

RED BR	OBALNA TOPNIČKA BITNICA	BROJ I KALIBAR TOPOVA	USTROJENA
1	MUŽIL, Pula	4x88 mm	15.10.1992.
2	PREMUDA, o. Premuda	3x85 mm	20.11.1991.
3	BONASTER, o. Molat	3x85 mm	20.11.1991.
4	SJEVERNO ŽIRJE	2x90 mm	14.09.1991.
5	JUŽNO ŽIRJE	4x90 mm	14.09.1991.
6	ZEČEVO, Rogoznica	4x100 mm	17.09.1991.
7	SMOKVICA, Rogoznica	4x88 mm	21.09.1991.
8	MARINČA RAT, o. Šolta	4x88 mm	20.09.1991.
9	KAŠJUNI, Split	4x88 mm	01.10.1991.
10	DUILOVO, Split	4x85 mm	01.10.1991.
11	RAŽANJ, o. Brač	3x85 mm	24.09.1991.
12	PELEGRIN, o. Hvar	2x85 mm	23.12.1991.
13	SMOKOVO, o. Vis	3x85 mm	16.07.1992.
14	VELJE MORE, o. Lastovo	3x85 mm	01.07.1992.
15	PRIVALA, o. Korčula	2x85 mm	17.09.1991
16	VELO DANCE, o. Korčula	2x85 mm	17.09.1991.
17	RAŽNJIĆ, o. Korčula	4x88 mm	17.09.1991
18	Pokretna OTB 76 mm M42 ZIS, o. Korčula, p/o. Pelješac	7x76 mm	17.09.1991.
19	GOLI, o. Mljet	4x88 mm	01.04.1992.
20	GRUJ, o. Mljet	3x76 mm	17.06.1992.
21	ŠIPAN, o. Šipan	4x88 mm	18.10.1991.
22	PETKA, Dubrovnik	2x85 mm	03.03.1992.
23	MOLUNAT, Dubrovnik-Konavle	6x85 mm	17.06.1992.

Zemljovid 40. Učinci postrojbi u operaciji HRM

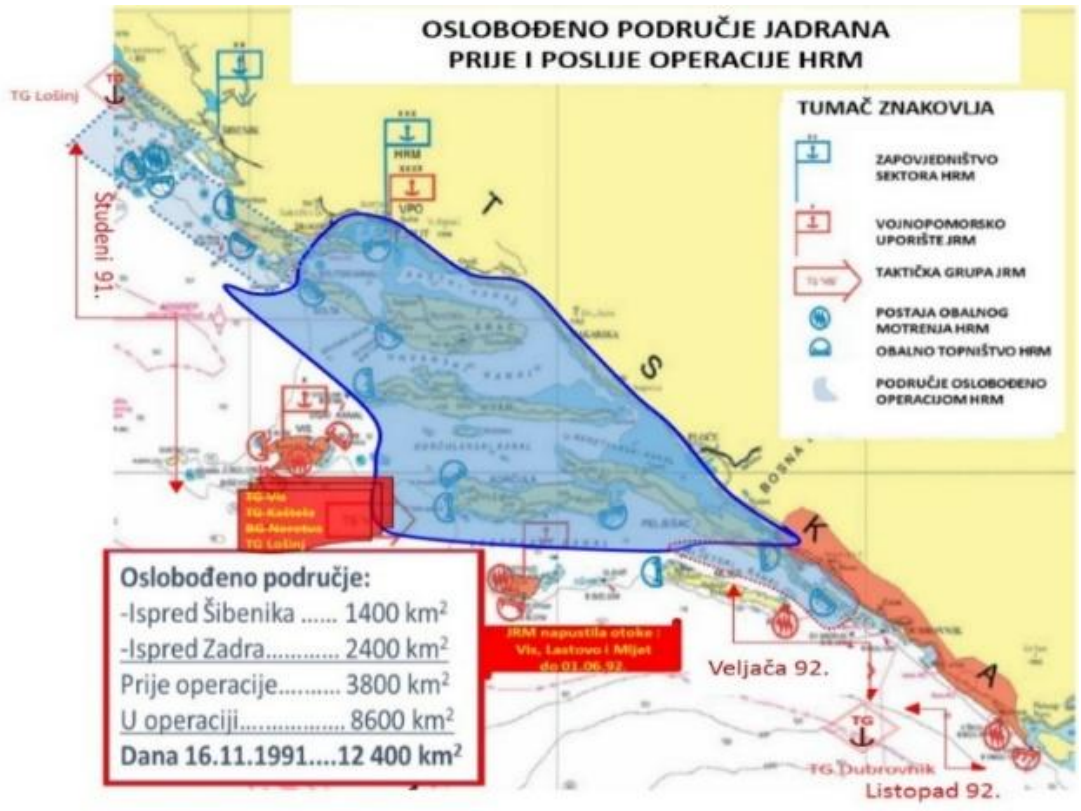
O preuzimanju nadzora nad obalnim morem admiral Boško Antić je zaključio:

U trećoj fazi intenziviraju se razne oružane akcije protiv brodova Ratne mornarice i u obalnom moru... U rejonu Dubrovnika, brzi čamci i gliseri prvenstveno se koriste za probijanje blokade luka... Protivnik je u ovoj fazi, pre svega, uspeo da dejstvima sa ostrva i obalnog ruba, osim Visa i Lastova, uspostavi potpunu kontrolu nad ostrvskim i međuostrvskim područjem i uz dalju blokadu objekata u garnizonu Šibenik, Split i Divulje, onemogući manevar snaga Ratne mornarice u obalnom moru, spreči snabdevanje i dotur borbenih i neborbenih sredstava i na taj način drži brodove Ratne mornarice što dalje od obale u cilju njenog punog iznurivanja.

Izvješće 62. admiral JRM Boško Antić o preuzimanju nadzora nad obalnim morem [217]

Pobjedu na bojnom polju admiral Sveto Letica osigurao je primirjem koje je započelo 16.studenog 1991. u 18.00.

[217] Boško Antić, Dejstva neprijateljskih snaga, Ničiji heroji Jadranskog mora I , Beograd 2024, str 316 i 317

Zemljovid 41. Situacija prije i poslije završetka operacije HRM

Područje unutrašnjih plovnih puteva oslobođeno operacijom ZHRM je povezalo s područjima oslobođenim razbijanjem 1. i 2. blokade u jedinstveno slobodno područje površine oko 12 400 km^2. Izbjegavajući ulaz u područje djelovanja obalnog topništva HRM i postrojbi obalne obrane pomorski promet od RL Pula ka o. Visu JRM ubuduće je provodila isključivo kroz teritorijalno more Republike Hrvatske.

7. ODLAZAK POSTROJBI JNA I JRM SA PODRUČJA JADRANSKE OBALE I OTOKA

Nakon stavljanja na stranu pobunjenih Srba predsjednik Predsjedništva SFRJ Stjepan Mesić, i tadašnji vrhovni komandanta Oružanih snaga SFRJ, 11. rujna 1991. zapovjedio je da se sve postrojbe JNA u roku od 48 sati povuku u vojarne. O Mesićevoj zapovjedi JNA u izvješću za HTV Obrad Kosovac je izvjestio:

> Potkraj ljeta 1991.-e Hrvatska se našla na žestoku udaru jugovojske i četničkih odmetnika, iako je bilo sklopljeno već nekoliko prekida vatre. Branitelji su se na otprilike 40 posto hrvatskoga teritorija odupirali agresiji s malo oružja, ali velikim osobnim junaštvom.
> Smjerovi udara razotkrili su pripremljeni «Plan RAM» kojim su se trebale uspostaviti zapadne granice velike Srbije, stvoriti «okvir» za neku novu Jugoslaviju sa srpskom prevlašću.
> U takvim je dramatičnim okolnostima 11. rujna tadašnji predsjednik Predsjedništva Jugoslavije Stipe Mesić zapovjedio Saveznomu sekretarijatu za narodnu obranu na čelu s Veljkom Kadijevićem da sve vojne postrojbe povuče u vojarne u roku od 48 sati. Područje okupiranog Belog Manastira vojska je trebala napustiti za 72 sata. Mesić je u zapovijedi naglasio da JNA «djeluje izvaninstitucionalno, što praktički znači da je izvršen državni udar». Svi koji se ogluše na već postojeću odluku Predsjedništva – poručio je Mesić – «sami se stavljaju izvan zakona!»
> Unatoč tomu što je Hrvatska bila izložena svakodnevnim napadima general Kadijević je lažno ustvrdio da «JNA otvara vatru samo radi sopstvene zaštite». Mesićevu je zapovijed odbacio kao «njegovo lično opredelenje». U to je vrijeme djelovala takozvana «Vrhovna komanda» koja je provodila velikosrpski plan komadanja Hrvatske. Zbog nastavka agresije Mesić je vojni vrh nazvao pučističkim, a Miloševića «glavnim poticateljem zla». Mesićev pokušaj nije spriječio eskalaciju rata, ali je još jednom upozorio međunarodnu javnost da se JNA otela kontroli svih legalnih jugoslavenskih organa.

Izvješće 63. O Zapovjedi Vrhovnog komandanta Stipe Mesića o povlačenju JNA u vojarne[218]

Krnje Predsjedništvo SFRJ na čelu s potpredsjednikom Brankom Kostićem odbacilo je Mesićev poziv a 12. rujna 1991. a Savezni sekretar za narodnu odbranu general Veljko Kadijević potpisao je zapovijed za izvršenje napadne operacije na području Hrvatske s ciljem poraza Hrvatske vojske.

[218] Obrad KOSOVAC, Mesićeva zapovijed JNA , TV Kalendar 11.09.1991.

Plan za provedbu opće napadne operacije protiv Hrvatske, uz postojeće snage, predviđao je uporabu još 18 različitih brigada koje su organizirano i planski iz republike Srbije, Crne gore i Bosne i Hercegovine krenuo u oružanu agresiju na Republiku Hrvatsku.[219]

U toj situaciji hrvatski politički vrh na čelu s predsjednikom dr. Franjom Tuđmanom 12. rujna 1991. donio je odluku o blokadi vojarni, skladišta i drugih vojnih objekata na teritoriju Republike Hrvatske.

"Na temelju naredbe vrhovnog zapovjednika oružanih snaga i predsjednika Republike Hrvatske o poduzimanju mjera pripravnostii, donosim sledeću

ZAPOVJED:

1. Odmah pristupiti isključenju svih komunalnih usluga Jugoslovenskoj armiji, te spriječiti snabdjevanje energentima, hranom i drugim potrebštinama vojarne.
2. Odmah pristupiti aktivnom i pasivnom zaprečavanju vojarni, skladišta, putnih pravaca koje neprijatelj koristi, objekte na njima i drugog.
3. Općinski krizni štabovi obavezni su da u suradnji sa nadležnim tjelima i poduzećima razrade dinamiku provođenja mjera pod točkom 1 ove zapovjedi i osiguraju izvršenje iste.
4. Zapovjedništva jedinica Zbora narodne gapde obvezna su da odmah razrade dinamiku i otpočnu s provođenjem mjera pod točkom 2 ove zapovjedi u suradnji s općinama i jedinicama, državnim tijelima i poduzećima .
5. Ovlašćuju se zapovjednici brigada i samostalnih bataljona Zbora narodne garde da poduzmu i druge radnje u određenom trenutku s ciljem pasiviziranja neprijatelja.
6. Zapovjednici jedinica Zbora narodne garde obvezatni su svakognevno podnositi izvješća zapovjedništvu Zbora narodne garde Republike Hrvatske, a predsjednici kriznih štabova ministru odbrane preko republičkog cenntra za motrenje i obavješćivanje.

Ministar odbrane
Luka Bebić."

Izvješće 64. Zapovjed MORH -a, DT-841-43/91 - 41/41,Ur broj : 512-46-42-81-1 od 12. 9. 1991.

Govoreći o početku "potpune" blokade svih vojarni, skladišta i drugih vojnih objekata JNA na teritoriju RH, tadašnji ministar obrane RH Luka Bebić je rekao:

[219] Davor MARIJAN, Slom Titove armije, 224.-225., 229., Zagreb 2008.

Slika 158. Luka Bebić
ministar obrane RH

Budući da je Vlada odobrila primjenu mjera protiv snaga JNA, predsjednik dr. Tuđman trebao je odobriti blokade vojarni kao vrhovni zapovjednik Oružanih snaga Hrvatske. Naredba za blokadom vojarni JNA nosi datum 12. rujna, no predsjednik je dokument potpisao sutradan, 13. rujna 1991. Bez njegove suglasnosti naredbu nismo željeli odaslati na teren, a budući da je Tuđman 12. rujna bio odsutan, pričekali smo njegov potpis za početak operacije. Iz tog razloga dokumenti su pripremljeni 12. rujna, a na teren odaslani u poslijepodnevnim satima 13. rujna

Izjava 80. Tadašnji ministar obrane RH Luka Bebić o donošenju odluke o blokadi vojarni JNA [220]

O tome kako je došlo do blokade vojarni u izvješću za HRT Krešimir Cestar je izvjestio:

Nakon što je postalo očito da vojni vrh odbija poslušati tu zapovijed predsjednik Republike Hrvatske Franjo Tuđman donio je 12. rujna 1991. odluku da se blokiraju i zauzmu vojarne i skladišta JNA u Republici Hrvatskoj. Dva dana poslije hrvatske vlasti pozvale su vojnike, oficire i civilne osobe u JNA da napuste agresorsku vojsku. Do tada su blokirane sve vojne jedinice diljem Hrvatske, prekinuta im je opskrba vodom, strujom i plinom, isključene su telefonske linije i prekinuta dostava hrane. U sljedećih šest dana predalo se ili su osvojeni 36 vojnih i skladišta i 26 drugih vojnih objekata.
Neka skladišta oružja bombardirali su jugozakoplovi nakon pada, ali su prije toga hrvatske postrojbe uz pomoć lokalnog stanovništva brzo izvukle najvrjedniju opremu i oružje. Ipak, tek nakon oružanih akcija u kojima su zauzete velike vojarne i skladišta u Varaždinu, Bjelovaru i Pločama Hrvatska vojska domogla se veće količine borbene tehnike i streljiva. Neke vojne evakuirane su tek nakon dugih pregovora, a neki pak tek nakon sklapanja Sarajevskog primirja, tijekom 1992.,...

Izvješće 65. Krešimir Cestar o blokadama vojarni[221]

Nakon dobijanja zapovjedi lokalne vlasti i firme na terenu su im isključile sve komunalije, a vojne postrojbe MUP-a i ZNG blokirale sve ulaske i izlaske iz vojarni. Odluka predsjednika Republike Hrvatske bila je znak za početak napada na vojarne, kako bi hrvatske snage došle do prijeko potrebnog oružja za odbranu svog suvereniteta. Tjekom razgovora i pregovora Kriznih stožera općina i regiija , sa komandantima postrojbi JNA na području njihove odgovornosti, od njih je prvenstveno tražen povrat uzurpiranog naoružanja Teritorijalne

[220] Davor MARIJAN, Slom Titove armije, 224.-225., 229., Zagreb 2008.
[221] Krešimir CESTAR, - Blokade vojarni JNA, TV Kalendar 12. 09. 1991..- izvod iz izvješća

obrane. Ako to nije išlo dogovorima onda se nastavljalo pojačavanjem blokade i napadima na vojarne. Iz jedinica su svakodnevno dezertirali ili su ih napuštali ročnici, vojnici, podoficiri i oficiri, koji nisu željeli sudjelovati u agresiji na Republiku Hrvatsku . [222]

O osvojenim vojnim objektima JRM na području VPO kbb JRM Đorđe Pražić je zapisao:

Slika 159. kbb Đorđe Pražić

Tokom avgusta i septembra 1991. godine, hrvatska paravojska je, uz pomoć starešina izdajnika, osvojila više ustanova u kojima su pretežno radili civili hrvatske nacionalnosti. Osvojeni i oteti brodovi i plovna sredstva nalazili su se na planiranim remontima u brodogradilištima. Hrvatska paravojska uspela je da zarobi 24 broda, jednu malu diverzantsku podmornicu i 10 plovnih sredstava. Gubici artiljerijsko-raketnih jedinica obalske odbrane iznose oko 10%. Gledajući ukupan broj plovnih i ostalih jedinica RM, to iznosi manje od četvrtine. Gubici ratnih i pomoćnih brodova iznose 18,3%, a plovnih sredstava 10,3%. Hrvatska propaganda i teroristička dejstva imala su značajnu ulogu u osvajanju tih objekata i naoružanja i vojne opreme (NVO - dato u Pregledu)

Izjava 81. kbb JRM Đorđe Pražić o gubicima JRM tijekom kolovoza i rujna 1991. [223]

R. BR	OBJEKTI	VRSTA- BROJ
1.	**Ustanove**	Brodarski institut Zagreb, Hidrografski institut Split, Vojna bolnica Split, MTRZ "Velimir Škorpik" Šibenik, Vojna štamparija Split, Vojno odmarališta Pula, Crikvenica, Duilovo, Baška polje, Orebić, Kupari i drugi
	Kasarne	Prvi splitski partizanski odred (594. inžinjerijski puk), Balkanska"(32. puk veze), Dalmatinskih brigada (80. MT raketna baza), Privala (VPU Korčula),, Ražnjić (VPU Korčula), Zečevo (118. OAD),, "Stanko Parmač“ (602. MT baza), "Kuline"(8.VPS), Smokvica (118. OAD), Vela Straža"(118. OAD), Južno Žirje (118. OAD), ,,Goli" i Šipan, Vojnopomorski muzej ... 26 kasarni

[222] A.P PALOŠ, Odbijte služiti mržnji i nasilju”, Slobodna Dalmacija, br. 14653, 15.rujna 1991.

[223] Đorđe Pražić, Blokada kasarni i napadi na RM i Srbe, Ničiji heroji Jadranskog mora I, Beograd 2024., str. 119

2.	**Straže i skladišta**	PredajnI radio-centar (332. puk veze), stacionarni centar veze KUK (332. puk veze) , ROTA (350. bat. elektronskog izviđanja),, BOR-2 (80. MT raketna baza), SENjAK (405. pozadinsla baza) , MALE BARE (602. MT baza), TATINjE (602. MT baza), Žrnovnica (80. MT raketna baza), Panikovac "(8.VPS)), ist" (5.VPS),, Jazi" (5.VPS), Ilovik (5.VPS) ... 23 straže i skladišta
3.	**Brodovi**	24 broda i jedna podmornica: RTOP-402, RČ 310, TČ-222 , 4x PČ (tipa PČ-171), DTM-219, DSM-110, 8 x DJČ, Ml-151, Ml-141, PN-25,LR- 71, PR-72, PS-12, PH- 33 . Brodovi su bili u MTRZ Šibenik, a podmornica P-914 u Brodogradilištu Split
4.	**Plovna sredstva**	10 komada: BRM-51, BRM-83 , BM-64, BM-65, 4 x BMT (1,2,3,4) i 2 x BDČ (u MTRZ Šibenik)
5.	**Brodovi u gradnji**	RTOP-411 (u Brodogradilištu Kraljevica) i DBM-242 (u Brodogradilištu Split)
6.	**Rakete**	50 komada protivbrodskih raketa RBS-15 i 120 komada PVO raketa brod-vazduh RZ-13 (u Žrnovnici)
7.	**Artiljerijska oruđa**	44 komada obalskih topova: 4 x 130mm, 4 x 100mm, 4 x 90mm, 14 x 88mm, 18 x 85mm (pokretne i stacionarne obalske baterije)
8 .	**Morske mine**	562 komada: 482 x SAG-2 i 80 x AIM M-70 (minsko skladište Tatinje , garnizon Ploče)

Tablica 17 Osvojeni vojni objekti, naoružanje i oprema VPO tijekom kolovoza i rujna 1991. [224]

[224] Đorđe Pražić, Blokada kasarni i napadi na RM i Srbe, Ničiji heroji Jadranskog mora I, Beograd 2024., str. 119 Boško Antić, Sredstva koja su ostala u RM Republike Hrvatske, Ničiji heroji Jadranskog mora I , Beograd 2024, str 318 – 322 (isto)

7.1. ODLAZAK PRIPADNIKA JRM IZ VPU KORČULA

U noću 13./14 rujna, poslije završenih pregovora (s pripadnicima JNA unutar vojarni i predstavnicima općinskih vlasti) tadašnji komandant Vojnopomorskog uporišta (VPU) Korčula Tomislav Katić, kriznom štabu (KŠ) općine Korčula vratio oružje općinskog bataljuna TO, a potom predao i sve 3 vojarne (u gradu, Ražnjić i Privala) u VPU Korčula. Oružjem TO 14. i 15. rujna naoružan je otočki bataljun RZNG,

Na poziv dijela pripadnika JNA, koji su se protivili predaji oružja VPU Korčula hrvatskim vlastima, 26. rujna usljedilo je iskrcavanja postrojbi JRM sa VPU Lastovo u vojarnu Privala. Nakon što je vojarna 2 dana bila u blokadi s mora brodovima JRM a s kopna postrojbama općinskog bataljuna ZNG, postrojbe JRM su se ujutro 27. rujna povukla iz područja Vojarne Privala. Sutradan 28. 09. 1991. pripadnici JNA iz Korčulanskih vojarni koji su to htjeli zajedno s članovi porodica, morskim putem evakuirani su u Boku kotorsku. U organizaciji KŠ općine Korčula tog dana iz VPU je iselilo 10 porodica djelatnika JNA. Isti broj ih je ostao na otoku, od kojih se pola njih priključilo postrojbama HV, a pola je nastavilo živiti i djeliti sudbinu otočana. Svi ročnici (ukupno 128) prije tog datuma su otpremljeni svojim kućama, dok niti jedna porodica vojnih umirovljenika JNA nije napustila otok.[225] Nakon preuzimanja VPU Korčula na otoku tadašnji predsjednik SO Korčula .ing. Tonči Gavranić je rekao:

Slika 160. predsjednik SO Korčula dipl.ing. Tonči Gavranić

Vojne postrojbe općine Korčula naoružane su uzimanjem oružja iz skladišta JNA. Te vojne postrojbe smo formirali u organizacionom smislu i završili krajem kolovoza, a prvo oružje, oružje bivše TO, smo dobili u noći sa 13/14, rujna . Kasnije, u idućih 5-6 dana smo uzeli i ostalo oružje koje je pripadalo kasarnama JNA na otoku Korčuli. To je urađeno temeljem sporazuma koji je potpisan između mene, kao predsjednika općine Korčula i tadašnjeg zapovjednika kasarne Korčula, Tomislava Katića. Tih smo dana ukupno uzeli oko: 2000 komada pješačkog oružja, 25 topova, sredstva PZO, kao i

[225] Prema podacima iz razgovora sa kbb Tomislavom Katićem na dan 20.02.2026.

logistička sredstva: kamione, cisterne mala vojna vozila, dakle ogroman vojni materijal,. To su oružje naši ratnici ili vojnici dočekali sa velikim oduševljenjem. Kasnije smo s oružjem koje smo preuzeli iz tadašnjih kasarni na otoku Korčuli pomagali naoružavanje i ostalih postrojbi, između kojih bi istaknuo postrojbe Makarske, Dubrovnika i Metkovića.

Izjava 82. Predsjednik općine Korčula Tonči Gavranić o naoružavanju postrojbi HV [226]

Paralelno s osvajanjem vojarni JNA u Pločama u akciji Zelena tabla Male bare, u kojemu su zrakoplovi iz aerodroma u Mostaru i brodovi TG Neretva djelovali po ciljevima u gradu Ploče, u noći s 14./15. rujna iz brodogradilišta Greben u Veloj luci prema Omišu plovio je DJČ 612 gdje je nakon uspješnog prolaska kroz blokadu Neretvanskog kanala u Radmanovim Mlinicama predat Zapovjedništvu HRM.Taj brod bio prvi brod u sastavu flote HRM.[227]
Do 19. rujna 1991, na području Republike Hrvatske ukupno je preuzeto je 36 vojarni i skladišta i 26 drugih manjih vojnih lokacija. [228]

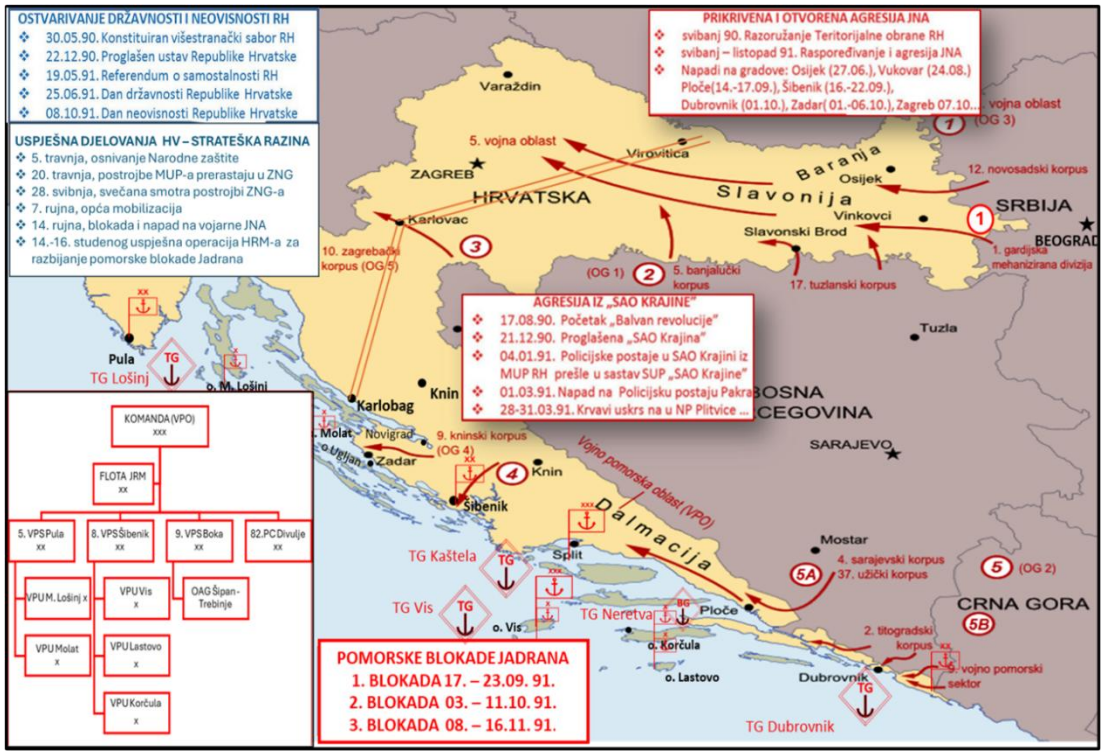

Slika 161. Zadnji pripadnici JNA i s porodicama napustile su otok Korčulu 28.09. 1991.

[226] Neven FAZINIĆ: Dokumentarni film Sjećanje na bitku u Korčulanskom kanalu 16. 11. 1991. izjava ing Tonča Gavranića u Korčuli 5. listopada 1996.
[227] Stjepan BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu , Zagreb 2007. Brod koji je prvi razvio hrvatski barjak, prema sjećanju Ivana Matića str. 244. -249
[228] Muzej Domovinskog rata Split, Pomorska bitka za Split. https://bitkazasplit.mamosa.hr/kronologija-dogadanja/

7.1.1. Sastanak u Haagu 4. listopada 1991.

U organizaciji Europske zajednice 4. listopada 1991. u Haagu je održan, sastanak predsjednika Hrvatske Franje Tuđmana i Srbije Slobodana Miloševića. Na sastanku na kojem je prisustvovao i savezni sekretar za narodnu obranu SFRJ general armije Veljko Kadijević, načelno je dogovorena deblokada vojarni i odlazak postrojbi JNA van granica Republike Hrvatske , uz nadzor promatrača Europske zajednice. Ovaj načelni dogovor bio je podloga za početak pregovora između Vlade Republike Hrvatske i JNA.Za glavnog pregovarača sa hrvatske strane imenovan je bio načelnik stožera Zapovjedništva ZNG-a pukovnik Imra Agotić, a za JNA zamjenik zapovjednika 5. vojne oblasti general-potpukovnik Andrija Rašeta. Tako od 8. listopada 1991. kreću njihovi gotovo svakodnevni sastanci u zagrebačkom hotelu I. Istoga dana dogovoren je i prvi u nizu prekida vatre koji na terenu nije zaživioi. Na terenu Republike Hrvatske između kriznih štabova općina i komandi JNA sklapani su i partikularni sporazumi o deblokadi vojarni kojim se dopuštaju izvlačenja postrojbi JNA.

Zemljovid 44.Ustroj, razmještaj i djelovanje postrojbi JRM na na području Vojno pomorske oblasti

7.2. ODLAZAK POSTROJBI JNA IZ GARNIZONA ZADAR

Nakon, odbrane grada od napada 9. korpusa JNA i razbijanja 2. pomorske blokade JRM kod Zadra, u garnizonu Zadar - Šepurine, ostale su blokirani: Artiljerijski školski centar, Školski centar RV i PVO, 60. samohodni raketni puk PVO "KUB" i laki artiljerijski puk PVO. Situaciju i događaje koji su prethodili pregovorima o odlasku postrojbi JNA iz garnizona Zadar, Krešimir Čokolić je za HTV opisao riječima:

Jedan od prijelomnih trenutaka Domovinskog rat bila je i bitka za Zadar. U suludoj retorici srpske agresije na Hrvatsku, o tobožnjoj ustašizaciji Hrvatske i ugroženosti Srba, krili su se planovi komadanja Hrvatske i stvaranja Velike Srbije. Zadar je bio priželjkivano sjedište „srpske Dalmacije".
Već u kolovozu 1991. većina snaga JNA iz Zadra premješta se prema zračnoj luci Zemunik, a granatiranje grada počelo je 15. rujna. Uvjereni u uspjeh Srbi tada nisu ni krili svoje planove. Izjavu Milana Martića: "Ubrzo ćemo osvojiti Petrinju, Karlovac i Zadar, jer je u našem interesu i interesu vojske da imamo veliku morsku luku" prenio je i New York Times, dok je Vojislav Šešelj tih dana u blizini Zadra izjavio kako će „unatoč oktobru, da se okupa u srpskom moru i da ispije kafu na Zelenom trgu (danas Narodni trg u Zadru)." Kako je u listopadu istjecao dogovoreni moratorij s međunarodnom zajednicom o razdruženju Hrvatske s SFRJ, agresoru je istjecalo vrijeme. Pokrenut je sveopći napad na Hrvatsku. Obrana Šibenika je potkraj rujna onemogućila odsijecanje Zadra prema jugu, te je slijedio frontalni napad. Grad je okruživalo najmanje 12 000 ljudi pod oružjem. General Momčilo Perišić naredio je da mu u pomoć u napadu na grad doplove snage JRM i avijacija. Napad na Zadar počeo je 1. listopada. Grad je bio pun ljudi, a branilo ga je do 3000 branitelja. U prvom srpskom napadu na grad poginule su 42 osobe. Kratkotrajno primirje 2. listopada iskorišteno je za evakuiranje djece, žene i starijih trajektima na nešto sigurnije otoke. Najteže je bilo 5. listopada, kad su u srpskim napadima poginule 104 osobe. No, već idućeg dana, glavni srpski napad je odbijen. Tog 6. listopada 1991. na Dračevcu, Sokinom Brigu i Bilom Brigu uništeno je nekoliko tenkova, a iz Arbanasa je oštećen razarač Koper, koji se tada povlači iz zadarskog kanala. Neočekivani otpor branitelja utjecao je na promjenu planova napadača. I nakon što je tada odbijen napad na grad, Zadar je ostao u dometu neprijateljskog topništva. Iz okupiranog Knina mogli su se i dalje čuti iracionalni zahtjevi o izlasku Republike Srpske na more kod Zadra. Tek vojnom akcijom Oluja rat za Zadar prestaje, dok se 6. listopada 1991. obilježava kao Dan obrane grada Zadra.

Izvješće 66. Krešimir Čokolić o Danu obrane grada Zadra 06.listopada. 1991.[229]

[229] Krešimir Čokolić,:Danu obrane grada Zadra. TV kalendar HRT za 06.10. 1991.

Slika 162. grad Zadar 06. listopada 1991.

Pregovori o deblokadi blokiranih vojarni izvlačenju postrojbi JNA sa područja Zadra između predstavnika tadašnje općine Zadar i predstavnika zapovjedništva 9. kninskog korpusa, održani su na vojnom djelu aerodroma u Zemuniku 9. listopada 1991. Dogovor je potpisan 10. listopada 1991., a iseljavanje jedinica Jugoslovenske narodne armije i članova njihovih porodica završeno je 21. 10.1991. Izvlačenje postrojbi sa područja Zadra započelo 11. listopada , a išlo je smjerom: Zadar – Musapstan – Murvica – Smoković – Trljuge – Smiličić – Benkovac i dalje prema Kninu. U tom periodu od 11 dana: iz vojarne Đuro Đaković, Školski centar PZO, premješten je u Rajlovac kod Sarajeva, iz vojarne Narodni heroj Marko Orešković Artiljerijski školski centar, premješten je u Sarajevo, iz vojarni Narodni heroj Ante Banina (topničko naoružanje i vozila te logistika Artiljerijskog školskog centra), skladišta Barutana i Konjušnica te vojarna Šepurine (60. srednja samohodna raketna pukovnija PZO, premješteni su u Titograd/Podgoricu) Laka 271. topnička pukovnija PZO, ušla je u sastav 9. kninskog korpusa, Od vojnih objekata širem području Zadra pod nazorom JNA ostale zračna baza u Zemuniku i radarski položaj na brdu Križ iznad Bibinja.

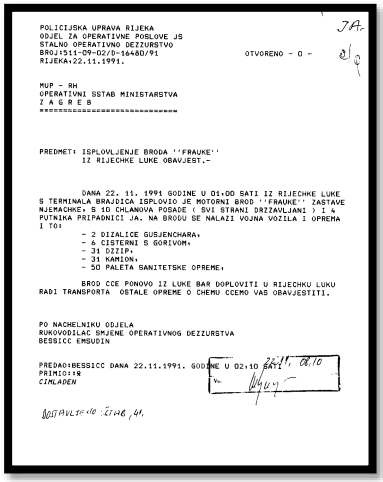
7.2.1. Sastanak u Haagu 18. listopada 1991.

U organizaciji Europske zajednice, u Haagu je 18. listopada 1991. održan novi krug pregovora na kojem su bili prisutni članovi „krnjeg“ Predsjedništva SFRJ te predsjednici republika Hrvatske i Srbije. Tijekom spomenutih pregovora dogovoren je: trenutni i bezuvjetni prekid borbenih djelovanja, trenutna deblokada svih vojarni i drugih objekata JNA u Hrvatskoj te potom što je brže moguće odlazak istih sa područja Hrvatske. Budući da je vrh JNA bio uvjeren u uspjeh svojih napadnih operacija nije poduzeo mjere za osiguranje proboja svojih postrojba iz blokiranih vojarni u dubini područja Republike Hrvatske. Predaja niza navedenih vojarni i skladišnih objekata JNA tijekom rujna i listopada 1991. donijela je Hrvatskoj vojsci koliku-toliku ravnotežu u opremljenosti vojnom tehnikom, a svaki budući pokušaj pokretanja opsežne napadne operacije JNA postao neizvediv. U novonastaloj situaciji vrh JNA odlučio se na povlačenje svojih postrojba sa slobodnog područja Hrvatske, što se prije svega odnosilo na postrojbe JNA na području Rijeke i Istre.

7.3. ODLAZAK POSTROJBI 13. KORPUSA JNA SA PODRUČJA RIJEKE I KLANE

Riječki korpus obuhvaćao je dio Primorske Slovenije, područje Rijeke, Gorskog kotara, Korduna, , Like i šireg područja Bihaća. Između Vlade Republike Hrvatske i Štaba Vrhovne komande OS SFRJ 09. studenog 1991. potpisan je sporazum o premještanju postrojbi 13. riječkog korpusa iz vojarni sa područja Rijeke i Klane u Crnu Goru.

Na temelju navedenog sporazuma do 8. prosinca 1991. premješteni su: zapovjedništvo 13. korpusa, vojarna Španjolski dobrovoljci (Trsat), vojarna Narodni heroj Nikola Car Crni (Katarina) i vojarna u Klani te Dom JNA u Rijeci.

POLICIJSKA UPRAVA RIJEKA
ODJEL ZA OPERATIVNE POSLOVE JS
STALNO OPERATIVNO DEZZURSTVO
BROJ:511-09-02/0-16480/91
RIJEKA:22.11.1991.

OTVORENO - 0 -

MUP - RH
OPERATIVNI SSTAB MINISTARSTVA
Z A G R E B

PREDMET: ISPLOVLJENJE BRODA ''FRAUKE''
IZ RIJECHKE LUKE OBAVJEST.-

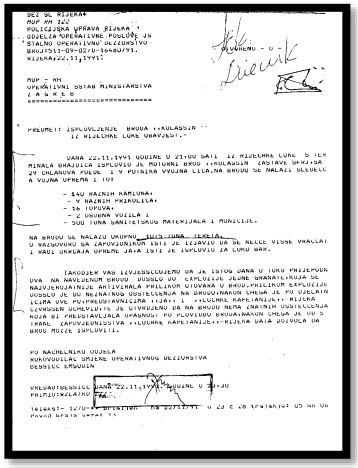
DANA 22. 11. 1991 GODINE U 01:OO SATI IZ RIJECHKE LUKE S TERMINALA BRAJDICA ISPLOVIO JE MOTORNI BROD ''FRAUKE'' ZASTAVE NJEMACHKE, S 10 CHLANOVA POSADE (SVI STRANI DRZZAVLJANI) I 4 PUTNIKA PRIPADNICI JA. NA BRODU SE NALAZI VOJNA VOZILA I OPREMA I TO:

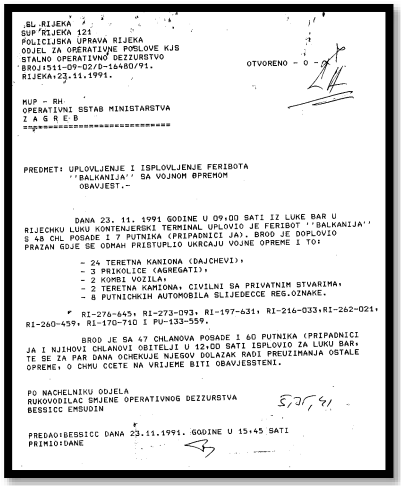
- 2 DIZALICE GUSJENCHARA,
- 6 CISTERNI S GORIVOM,
- 31 DZZIP,
- 31 KAMION,
- 30 PALETA SANITETSKE OPREME,

BROD CCE PONOVO IZ LUKE BAR DOPLOVITI U RIJECHKU LUKU RADI TRANSPORTA OSTALE OPREME O CHEMU CCEMO VAS OBAVJESTITI.

PO NACHELNIKU ODJELA
RUKOVODILAC SMJENE OPERATIVNOG DEZZURSTVA
BESSICC EMSUDIN

PREDAO:BESSICC DANA 22.11.1991. GODINE U 02:10 SATI
PRIMIO:#
CJNLADEN

SUP RIJEKA 121
POLICIJSKA UPRAVA RIJEKA
ODJEL ZA OPERATIVNE POSLOVE KJS
STALNO OPERATIVNO DEZZURSTVO
BROJ:511-09-02/0-16480/91.
RIJEKA:23.11.1991.

OTVORENO - 0 -

MUP - RH
OPERATIVNI SSTAB MINISTARSTVA
Z A G R E B

PREDMET: UPLOVLJENJE I ISPLOVLJENJE FERIBOTA
''BALKANIJA'' SA VOJNOM #PREMOM
OBAVJEST.-

DANA 23. 11. 1991 GODINE U 09:OO SATI IZ LUKE BAR U RIJECHKU LUKU KONTENJERSKI TERMINAL UPLOVIO JE FERIBOT ''BALKANIJA'' S 48 CHL POSADE I 7 PUTNIKA (PRIPADNICI JA). BROD JE DOPLOVIO PRAZAN GDJE SE ODMAH PRISTUPLIO UKRCAJU VOJNE OPREME I TO:

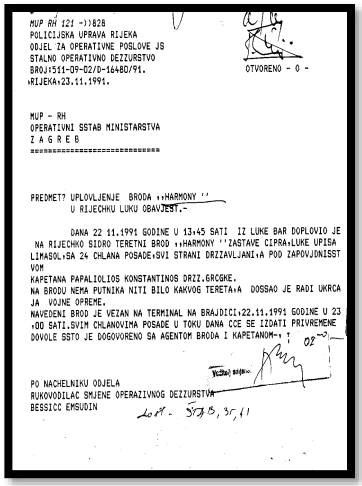
- 24 TERETNA KAMIONA (DAJCHEVI)
- 3 PRIKOLICE (AGREGATI),
- 2 KOMBI VOZILA,
- 2 TERETNA KAMIONA, CIVILNI SA PRIVATNIM STVARIMA,
- 8 PUTNICHKIH AUTOMOBILA SLIJEDECCE REG.OZNAKE.

RI-276-645, RI-273-093, RI-197-631, RI-216-033,RI-262-021, RI-260-459, RI-170-710 I PU-133-559.

BROD JE SA 47 CHLANOVA POSADE I 6O PUTNIKA (PRIPADNICI JA I NJIHOVI CHLANOVI OBITELJI U 12:OO SATI ISPLOVIO ZA LUKU BAR, TE SE ZA PAR DANA OCHEKUJE NJEGOV DOLAZAK RADI PREUIIMANJA OSTALE OPREME, O CHMU CCETE NA VRIJEME BITI OBAVJESSTENI.

PO NACHELNIKU ODJELA
RUKOVODILAC SMJENE OPERATIVNOG DEZZURSTVA
BESSICC EMSUDIN

PREDAO:BESSICC DANA 23.11.1991. GODINE U 15:45 SATI
PRIMIO:DANE

MUP RH 121 -)1828
POLICIJSKA UPRAVA RIJEKA
ODJEL ZA OPERATIVNE POSLOVE JS
STALNO OPERATIVNO DEZZURSTVO
BROJ:511-09-02/0-16480/91.
#RIJEKA:23.11.1991.

OTVORENO - 0 -

MUP - RH
OPERATIVNI SSTAB MINISTARSTVA
Z A G R E B

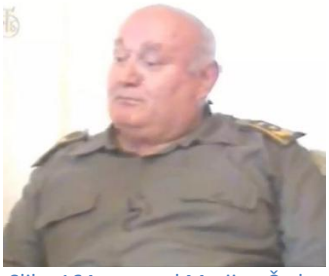
PREDMET? UPLOVLJENJE BRODA ,,HARMONY ''
U RIJECHKU LUKU OBAVJEST.-

DANA 22 11.1991 GODINE U 13:45 SATI IZ LUKE BAR DOPLOVIO JE NA RIJECHKO SIDRO TERETNI BROD ,,HARMONY ''ZASTAVE CIPRA#LUKE LIMASOL,#SA 24 CHLANA POSADE#SVI STRANI DRZZAVLJANI#A POD ZAPOVJONJSST VOM KAPETANA PAPALIOLIOS KONSTANTINOS DRZZ.GRCGKE.
NA BRODU NEMA PUTNIKA NITI BILO KAKVOG TERETA#A DOSSAO JE RADI UKRCA JA VOJNE OPREME.
NAVEDENI BROD JE VEZAN NA TERMINAL NA BRAJDICI:22.11.1991 GODINE U 23 :OO SATI.SVIM CHLANOVIMA POSADE U TOKU DANA CCE SE IZDATI PRIVREMENE DOVOLE SSTO JE DOGOVORENO SA AGENTOM BRODA I KAPETANOM-,

PO NACHELNIKU ODJELA
RUKOVODILAC SMJENE OPERAZIVNOG DEZZURSTVA
BESSICC EMSUDIN

Slika 163. Izvješća o odlasku 13. Korpusa iz Rijeke 22. i 23..11.1991.

O uvjetima pod kojim je došlo do izmještanja korpusa, zapovjednik korpusa general Marijan Čad na pitanja novinara Ernesta Marinkovića je izjavio:

Slika 164. general Marijan Čad

S koliko je naoružanja raspolagao 13. korpus i koliko ste ostavili za sobom?

Pod sobom sam imao 76 tisuća ljudi, pa možete zamisliti koliko je tu oružja bilo. U sastavu Korpusa bila su tri artiljerijska puka, imao sam 90 tenkova. S Vladom je dogovoreno da izvučem sve formacijsko oružje, ali nisam to učinio. Nisam ni dirnuo oružje Teritorijalne obrane, sve sam ostavio. Ostavio sam i kompletnu partizansku brigadu, odnosno njezino naoružanje, a to su tri bataljuna i jedan divizion sa 120 mm bacačima, bateriju protuzračne obrane… Ledeni (komadant 1 VO general Života Avramović) me više puta zvao i tražio objašnjenje za oružje iz Drage, ali sam našao izgovor – nisam mogao doći do skladišta u Dragi. Hrvatskoj sam tako ostavio oko 16 tisuća cijevi raznih kalibara.

U početku studenoga, Rijeka je bila na pragu razaranja: samo dva dana nakon što su hrvatske snage zauzele skladišta municije u Delnicama, naređeno vam je da krenete u akciju. Kako je glasila ta naredba?

Prvo treba reći da sam u Delnicama izigran, jer je postignut dogovor po kojem sam najprije trebao izvući svoje ljude i puna skladišta ostaviti Hrvatskoj. Međutim, došlo je do čega je došlo i dva su čovjeka poginula. Uglavnom, 7. studenoga, oko 22:30, dobio sam depešu od komandanta 5. vojne oblasti Živote Avramovića, koji mi je proslijedio naređenje načelnika Glavnog štaba JNA Blagoja Adžića....Evo naredbe ovdje, u originalu: tražio je od mene da uništim i porušim sve čime sam raspolagao, cjelokupnu tehniku i naoružanje, da dignem u zrak sva skladišta naoružanja i municije, zapalim vojne objekte… Naredio je i uništenje svih vitalnih gradskih objekata – raketnim sredstvima trebalo je gađati rafinerije, termoelektranu, Krčki most, 3. maj, luku… U slučaju bilo kakvog otpora, naredio je i, kako je naveo, odmazdu nad izdajnicima. Kraće, naređeno mi je da raketiram i granatiram što i koga stignem. Kad je stigla depeša, moj se sekretar doslovno tresao od straha. Dobio sam rok od dva dana da izvršim naređenje, točku po točku.

Odlučili ste se oduprijeti tome, no jeste li bar u trenutku pomislili da biste trebali postupiti prema naređenju?

Ma ne, baš ni sekunde. Već u 4 ujutro poslao sam odgovor u kojem predlažem preseljenje Korpusa u Srbiju, prvo morem do Bara, a potom dalje. Informirao sam o tome Ledenoga, Avramovića. “Ako ne bude one budale Adžića, Kadijević će pristati na tvoj prijedlog!”, rekao

je. Nakon kraćeg razmišljanja, odlučio sam svojim komandantima prešutjeti naređenje. Bojao sam se pojedinačnih reakcija – netko bi, osokoljen Adžićevom naredbom, možda nešto učinio, a bio je dovoljan tek metak ili granata da sve ode k vragu. Odmah sam nazvao i Linića, došao je k meni na sastanak zajedno s Damirom Vrhovnikom i Josipom Buršićem iz Kriznog štaba. Objasnio sam im što se dogodilo, bili su skamenjeni i čekali su moju reakciju. Razgovarao sam telefonski i sa Zagrebom (ne i s Tuđmanom), pa je došao ministar Davorin Rudolf. S njim sam, mislim, razgovarao u "Vikoru Lencu". Kako bilo, dobio sam od Beograda dopuštenje da provedem plan o preseljenju Korpusa, stiglo je i pozitivno mišljenje hrvatske vlade, pa uvečer 8. studenoga potpisujemo taj sporazum – ja u ime JNA, Rudolf u ime Vlade RH i jedan danski general u ime europskih promatrača**...** A govoreći danas o JNA, mogu reći da je najveća katastrofa bila što se njezin najveći dio otvoreno priklonio Miloševićevoj politici i bio prosrpski orijentirana... Znate, kod mene su dvaput na razgovor dolazili neki lokalni Srbi, bivša vojna lica, i tražili da im dam sve oružje za obranu od Hrvata. Nisam za to, naravno, htio ni čuti. Na koncu, rekli su da su im Slovenci prodali oružje, koje je platio Milošević.

Izjava 83. Zapovjednik korpusa general Marijan Čad odlasku 13. korpusa JNA [230]

РАЗГОВОР СА КОМАНДАНТОМ РИЈЕЧКОГ КОРПУСА

Последњи задатак генерала Чада

...премештај јединица на нова одредишта па одлазак у пензију.
– „Никад нисам имао неспоразум с претпостављенима"

Ријека, 19. новембра

Споразум о предложеном повлачењу Ријечког корпуса ЈНА са комплетним ратним и цивилним наоружањем и опремом, свих официра и стрељачка оружјем, као и покретну територија Републике Хрватске, потписан пре десет дана у Ријеци између команданта Ријечког корпуса, генерала Маријана Чада, представника хрватске владе др Даворина Рудолфа и генерала Џонсона у име посматрача ЕЗ, окончала контрадикторне оцене. Поштo Ријечки корпус, за разлику од Лубљанског, није доживео ни у словеначкој ратној фарси, генерал-потпуковник Марјан Чад у дану штампе описивао као мирно војника, чврстог и одлучног команданта, док је у другом делу истовремено окарактерисан као екстремиста, па и „дашчар".

Остаје у Ријеци

У последњем броју ревије „СТ" је најављено да ће за спас Ријеке од пропасти утицатиће тражио 3 милиона марака и пословни простор. Иако се, с друге стране, изражавала нада и да ће потписани споразум допринијети изласка интереса ЈНА и да је генерал Чад овај споразум својеручно потписао на своју руку.

Тако је генерал-потпуковник Марјан Чад „препознат" као поједина словеначка имена у ЈНА која су два дана истог дана издала и извршила уништење складишта муниције и извршила уништење великог дела укупног наоружања.

За Ријечане он је готово једноставно омиљени командант који их је, заједно са Кризним штабом, поштедео директног учешћа у рату, па га зато и прихватају као свог. Сутрашњима и у будућности, јер генерал Чад, који је већ поднио захтев за пензионисање, остаје да живи од 1. јануара као пензионер у Ријеци. Како објашњава, због болести жене, желао је за примерном рад, па ће кад обави свој последњи задатак – пресељење свог корпуса – настанити да живи у овом граду.

Шта је истина о спорном споразуму?

Генерал Чад не крије да је споразум потписан нагло и да је реаговао у току једног једног дана.

– Ја сам критичног момента, у рано јутарње часове 8. новембра, позвао Кризни штаб Ријеке – изјавио је генерал-потпуковник Марјан Чад – позвао сам заступника из Ријеке у Сабору Хрватске и сагласио

них особа или објеката Републике Хрватске". Што се тиче Ријечког корпуса, властима Републике Хрватске остаћа све своје објекте заједно с опремом, као и покретно оружје и опрему ЈО.

– Недуго стиже нисам уредио – истиче генерал Чад – за који нисам као војник добио одобрење од свог претпостављеног, изнедан разговор водио у Кризном штабу или с представницима Европске заједнице а да нисам информисао претпостављеног. Могу рећи да никад нисам имао неспоразум с претпостављенима. Добио сам одобрење из Генералштаба од генерала Симоњића, начелника Прве управе, да могу да водим разговоре о овим питањима. Једино ме је обавезао да у транспорт укључим наше породице и бродове које закупи ССНО. О том разговору с генералом Симоњићем обавестио сам свог команданта и добио његово одобрење.

Оружје није остављено

Супротно онима који мисле да се ЈНА неславно повлачи из Ријеке, где остаља 30 до 40 хиљада Срба без заштите, препуштене на милост и немилост власти, генерал Чад сматра да је управо Србе заштитио јер је својим повлачењем уклонио сваку опасност да ЈНА дејствује у Ријеци.

– Иако нисам примао позивнице, у својој једној изјави за ХТВ сам подужао – подсећа генерал Чад – да ја нећу рушити Ријеку осим ако будем нападнут. Али, и у том случају ћу разлажати провокације од напада. Стално сам, притом, имао на уму да не смем доживети судбину Варађинског корпуса. Старешине Ријечког корпуса одлазе са својим оружјем и неокрњеног поноса. А пред сам тим старешинама и грађанским лицима сам рекао: „Ако мислите да ћу вас издати, слободно пуцајте у мене".

Генерал-потпуковник Марјан Чад је убеђен да одлази часно и да је остао веран својим идеалима. Споразум сматра изузетно повољним и истиче да га је Даворин Рудолф прилично потписивања назвао духовим генералом.

– Мој последњи задатак је да до краја најпоштеније извршим декомпозицију јединица – закључује генерал Чад – да их отпратим и разместим у новом одредишту. Пошто сам изврши и ефективни и пензијски стаж, а ускоро пуним 60 година, поднео сам захтев за пензију. Са собом односим најлепше успомене на ЈНА.

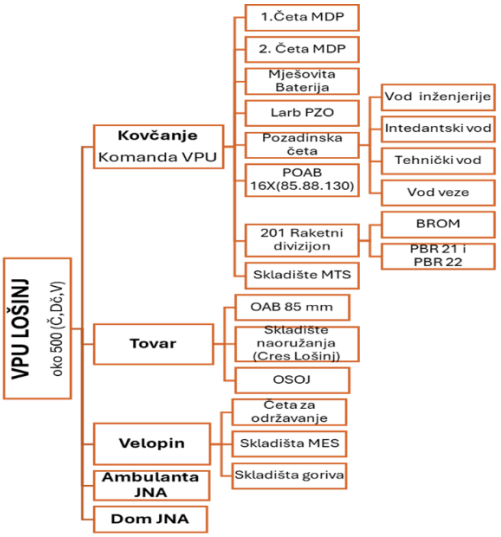
Душа Дамјановић

Slika 165. Poslednji zadatak generala Čada[231]

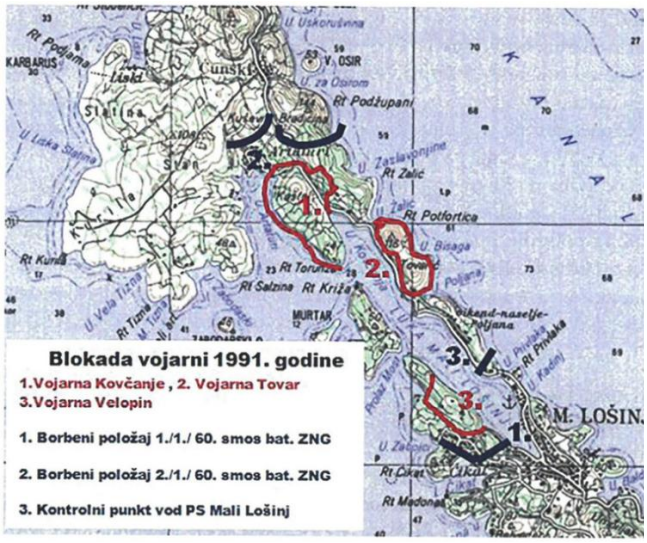
[230] Ernest MARINKOVIĆ: Čovjek čiji je neposluh spasio Rijeku, Novosti 14. svibnja 2019.
[231] Duša Damjanović, Poslednji zadatak generala Čada, Politika 20. 11. 1991. str 9.

7.4. ODLAZAK POSTROJBI JRM IZ VPU LOŠINJ

Vojnopomorsko uporište (VPU) Mali Lošinj bio je u sastavu 5. vojnopomorskog sektora pa su pripreme za njegovo premještanje izvršavane pod zapovjedništvom Sektora. Zapovjednik VPU Mali Lošinj bio je kapetan fregate Milivoje Pavlović. Zapovjedništvo VPU bilo je smešteno u vojarni ,,Kovčanje", u kojoj je bio smješten i obalni raketni divizion. U Malom Lošinju, u vojarni "Tovar", bile su smeštene postrojbe, kao i skladišta ovog uporišta, a na brdu (koti) ,,Tovar" bili su stacionarni topovi 130 mm. U vojarni "Veleopin" smještena su bila skladišta streljiva, minsko-eksplozivna i podvodnih (morskih) mina. Blokadu vojani na Lošinju od kolovoza do rujna provodili su pripadnici 60. samostalnog bataljuna ZNG Cres Lošinj . Ubokadi vojarni svaki je dan sudjelovalo oko 150 policajaca i pripadnika ZNG-a .

Shema 7. Shema ustroja VPU Lošinj

Slika 166. Blokada vojarni na o. Lošinju 14. 09-15.12. 1991.[232]

Pripadnici ZNG –a i policije svjesni premoći u naoružanju pripadnika VPU Lošinj i pripadnici VPU Lošinj, svjesni bezizlazne situacije svakodnevno su vodili psihološki rat, dok su Krizni štab Općine Cres Lošinj i komanda garnizona pregovarali o mirnom odlasku JNA s otoka Lošinja. Dogovoreno primirje povremeno su narušavali manji ispadi, a tragedija čija je posljedica bilo smrtno stradavanje gardista Rifet Mustića i Mladen Bujačića dogodila se 16. listopada 1991. kada su iz zasjede ubijeni.

[232] Željko Drinjak, Kvarnerski otoci u Domovinskom ratu, Krk 2023., str.271

POLICIJSKA STANICA CRES-LOSINJ
Broj: 511-09-21-02/3-KU-190/91
M. Losinj, 16.10.1991.

Dostavljeno!
1.) Odjel za kadr. poslove
2. 7NG - 411-917 - faxom
- otvoreno DX -

MUP RH Z A G R E B
PU R I J E K A

PREDMET: Bujačic Mladen i Musić Rifet, dvostruko ubojstvo.-

Noću 16.10.1991.g. oko 00,25 sati u M. Lošinju, predio Čikat, u blizini vile "Flora", oko 100 m od vojarne Velopin koja pripada komandi Pula, od za sada neidentificiranih osoba, liseni su života pripadnici rezervnog sastava Zbora narodne garde:

BUJACIC MLADEN, sin Ivana, rod. 11.09.1964.g. u m. Lošinju, sa stanom u M. Lošinju, ul. B. Kidriča br. 29, po zanimanju priv. obrtnik, i

MUSIC RIFET, sin Adema, rod. 06.10.1962. u mjestu Runice, SO Zavidovići, sa stanom u M. Lošinju, ul. XX Aprila br. 20, bivši stariji vodnik I klase JNA.

Prema do sada prikupljenim obavijestima, negdje oko 22,30 sati, Musić Rifet koji je prije radio u vojarni na Velopinu a prema prijašnjem dogovoru, susreo se, oko 200 m van vojarne, sa vojnikom Fejzic Ibranimom s kojim je bio u dobrim odnosima, kako bi isti doveo jos 3 vojnika te bi zajedno sa istim pobjegli iz vojarne a Musić bi ih dočekao 100 m od vojarne. Negdje oko 00,15 sati u pravcu vile "Flora" koja je u blizini vojarne, krenuli su pripadnici rez. sastava ZNG: Dajčić Valter, sin Karla, rod. 01.01.1965.g. u Rijeci, sa stanom u M. Lošinju, M. Mirkovića 14, Krulić Zeljko, sin Ivana, rod. 27.01.1966.g. u mjestu Koška, SO Našice, sa stanom u V. Lošinju, Kunsil 42, koji su išli ispred, na 15-20 m, a iza njih su išli Bujačić Mladen, Musić Rifet i Alaburic Herkul, sin Sime, rod. 04.03.1965.g. u M. Lošinju, gdje i stanuje, ul. Narodnog ustanka br. 6.

Dolaskom u blizinu vile "Flora" kod glavnih metalnih ulaznih vrata, iz zasjede je na Musić Rifeta, Bujačić Mladena i Alaburić Herkula otvorena vatra iz automatskog oružja sa udaljenosti od svega nekoliko metara, tako da su na mjestu ostali mrtvi Bujačic i Music, dok se Alaburić spasio padom na tlo. Nakon 5-10 sekundi Alaburić je čuo korake iz pravca vile "Flora" u pravcu vojarne Velopin a nakon toga su pritrčali ostali pripadnici ZNG te je u međuvremenu došla i Hitna pomoć koja je odvezla mrtva tijela Bujačica i Musića. Pregledom mrtvih tijela ustanovljeno je da su isti zadobili vise prostrelnih rana a koliko se uspjelo pregledati po noći mjesto događaja, pronaden je veći broj čahura cal. 7,62 mm u blizini vile "Flora".

U toku daljnjih prikupljanja obavijesti došlo se do podatka da su oko 20 i 20,30 sati primijećene 3 osobe u maskirnim uniformama kako prelaze ogradu a nije se uočio njihov povratak u vojarnu. Odmah po primitku obavijesti stupilo se u kontakt sa komandantom vojarne Kovčanje, Pavlovićem, te je na mjesto događaja izašao potpuk. Staniśić Radiša koji je pregledao mjesto događaja, obavijestio komandu u Puli a zatim se uputio u vojarnu Velopin na daljnju obradu.

Odmah je obaviješten istražni sudac Okružnog suda Rijeka, Ksenija Zorc, koja će zajedno sa ~~radnicima~~ PU Rijeka, radnicima PU Rijeka, u toku današnjeg dana obaviti uviđaj, lice mjesta osigurano je po radnicima PS Cres-Lošinj, oružje koje su imali pripadnici ZNG je privremeno izuzeto radi potreba eventualnog vještačenja a mrtva tijela po dogovoru će biti obducirana u toku dana. Također je dogovoreno sa predstavnicima vojske da se u 09.00 sati održi zajednički sastanak kada će isti prezentirati što su utvrdili u krugu vojarne, jer postoje indicije da su Bujačić i Musić ubijeni od strane vojnih lica, što se za sada sa sigurnošću ne može tvrditi.

O svim daljnjim poduzetim mjerama i radnjama, pravovremeno ćemo vas izvijestiti dopunom depeše.

ZAPOVJEDNIK PS:
Franko Kučić

Slika 167.Izvješće zapovjednika PP Cres Lošinj ubojstvu Bujačić Mladena i Musić Rifeta

Slika 168. Rifet Mustić
60. bataljun ZNG Cres – Lošinj, poginuo 16. 10. 1991.

Slika 169. Mladen Bujačić
60. bataljun ZNG Cres – Lošinj, poginuo16. 10. 1991.

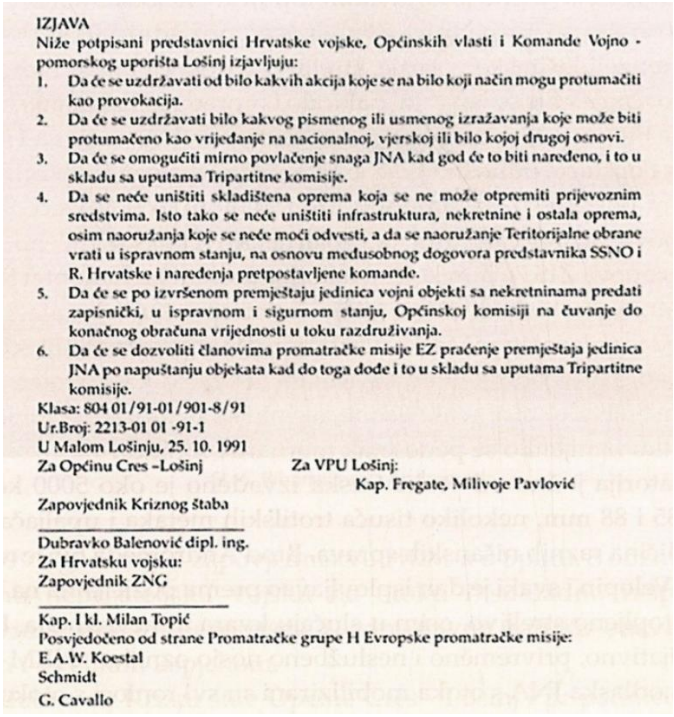
Zasjedu je organizirao kapetan JNA Vlado Grbin, koji je sa dvojicom mladića na odsluženju vojnog roka iz dvorišta vile Flora (nedaleko vojarne Velopin) tijekom ophodnje pripadnika ZNG-a na njih otvorio paljbu automatskim naoružanjem. Dok su Mustić i Bujačić smrtno stradali, Herkul Alaburić u napadu nije ozljeđen. Nakon toga Vlado Grbin je bacio ručnu bombu prema Željku Kruliću i Valteru Dajčiću, ali bomba na sreću nije eksplodirala. Vlado Grbin Hrvat iz Istre, uhićen je i priveden u riječki zatvor, ali je ubrzo pušten i omogućen mu je odlazak u Crnu Goru, pa u Srbiju. Županijski sud u Rijeci osudio ga je u travnju 2013. na 15. godina zatvora, dok su vojnici Petar Petrović i Radovan Anđić oslobođeni zbog nedostatka dokaza. O okolnostima pogibije Rifeta Mustića i Mladena Bujačića optuženi zapovjednik vojarne Velopin Vlado Grbin je izjavio:

Ulazim u kasarnu i jedan od komandira me izveštava da je oko 13.30 pobegao kerovođa Fejzić Ibrahim, tj nije se vratio sa izlaza. Zastavnik, sada u penziji živi u Kraljevu, preuzima lično obezbeđenje na ulaznoj kapiji a ja dajem uzbunu vojnicima na stražarskom obezbeđenju obzirom da su mi vojnici Petar Petrović i Mazlu Demirov rekli da se četiri vojnika spremaju da noćas pobegnu sa naoružanjem i bombama... Tražim dobrovoljce koji će sa mnom da zauzmu položaj u dirigovanom minskom polju. To je po pitanju obezbeđenja postala slaba tačka odbrane jer je to polje po noći isključeno, a prostor od 200 metara koliko je udaljeno potezno minsko polje pokrivaju psi, za koje je utvrđeno da je kerovođa Fejzić Ibrahim pobjegao, te u nekoj situaciji isto obezbeđenje može da se naruši. Pokojni Mustić Rifat je verovatno kao bivši starešina (u vojarni Velopin) trebao kroz taj prostor koji je štićen kerovima da uđe ili da izvede vojnike .,, Oko 21.45 u dirigovano minsko polje zalego sam sa tri vojnika i pratio šta se dešava. Vojnicima sam naredio da nitko nesmije da puca a kad nešto bude ja sam taj koji komanduje.. Nisam znao šta se desilo i nakon nekog vremena su uz protupožarni kameni zid prošla paralelno sa žičanom ogradom neutvrđena lica na

udaljenosti od nas oko deset metara. tada donosim odluku da izađem iz minskog polja kroz ogradu kasarne u dvorište vile Flora na svjetlo ulice koja prolazi od hotela Čikat prema kasarni. Tada kažem vojnicima da ne pucaju i da ćemo na svjetlu vidjeti šta se desilo i po mogućnosti uhapsiti lica koja vršljaju oko kerova ... U momentu opisanog pretrčavanja ja odlučujem da iskoračim iz kapije vile Flora i da komandujem Željku Kruliću i Valteru Dajčiću da stanu i da se predaju.

Odustao sam od namjere da komandujem da se Krulić i Dajčić predaju jer sam primetio dolazak troje zengovaca sa puškama pod 45 stepeni što je bio direktna pretnja da se hapšenje izvrši bezbjedno. Na oko 1,5 metara otvorio sam rafalnu paljbu s leva na desno i natrag do kraja okvira od 30 metaka. Lica nisu odmah pala jer su pogođena u visini prsa...

Izjava 84. Zapovjednik vojarne Vlado Grbin o okolnostima pogibije R. Mustića i M. Bujačića [233]

IZJAVA

Niže potpisani predstavnici Hrvatske vojske, Općinskih vlasti i Komande Vojno - pomorskog uporišta Lošinj izjavljuju:

1. Da će se uzdržavati od bilo kakvih akcija koje se na bilo koji način mogu protumačiti kao provokacija.
2. Da će se uzdržavati bilo kakvog pismenog ili usmenog izražavanja koje može biti protumačeno kao vrijeđanje na nacionalnoj, vjerskoj ili bilo kojoj drugoj osnovi.
3. Da će se omogućiti mirno povlačenje snaga JNA kad god će to biti naređeno, i to u skladu sa uputama Tripartitne komisije.
4. Da se neće uništiti skladištena oprema koja se ne može otpremiti prijevoznim sredstvima. Isto tako se neće uništiti infrastruktura, nekretnine i ostala oprema, osim naoružanja koje se neće moći odvesti, a da se naoružanje Teritorijalne obrane vrati u ispravnom stanju, na osnovu međusobnog dogovora predstavnika SSNO i R. Hrvatske i naređenja pretpostavljene komande.
5. Da će se po izvršenom premještaju jedinica vojni objekti sa nekretninama predati zapisnički, u ispravnom i sigurnom stanju, Općinskoj komisiji na čuvanje do konačnog obračuna vrijednosti u toku razdruživanja.
6. Da će se dozvoliti članovima promatračke misije EZ praćenje premještaja jedinica JNA po napuštanju objekata kad do toga dođe i to u skladu sa uputama Tripartitne komisije.

Klasa: 804 01/91-01/901-8/91
Ur.Broj: 2213-01 01 -91-1
U Malom Lošinju, 25. 10. 1991
Za Općinu Cres -Lošinj — Za VPU Lošinj: Kap. Fregate, Milivoje Pavlović

Zapovjednik Kriznog štaba

Dubravko Balenović dipl. ing.

Za Hrvatsku vojsku:
Zapovjednik ZNG

Kap. I kl. Milan Topić

Posvjedočeno od strane Promatračke grupe H Evropske promatračke misije:
E.A.W. Koestal
Schmidt
G. Cavallo

Izjava 85. O suzdržavanju od provokacija od 25.10.1991.[234]

Iako je ubojstvo gardista u Malom Lošinju umalo zapalio ratna zbivanja na otoku, blokada koju su provodile postrojbe 60. samostalnog bataljuna ZNG Cres Lošinj pod zapovjedništvom Milana Topića nije prerasla u napad na vojarne, intenzivni pregovori između predstavnika Kriznog stožera općine Lošinj i 60. samostalnog bataljuna ZNG sa predstavnicima VPU, 25. listopada 1991. rezultirali su dogovorom o suzdržavanju o daljnjih provokacija i napuštanju postrojbi JRM otoka. Ljudstvo, kao i sva materijalno-tehnička sredstva u vojarnama ,,Kovčanje", ,,Veleopin i "Tovar", iseljeni su u Boku i Bar do 15. prosinca 1991.

[233] Vlado GRBIN: Okrivljeni Vlado Grbin o događaju 1991. godine, Volim Lošinj, 14.10. 2009. Za ubistvo Rifeta Mustića i Mladena Bujačića, kapetan JNA Vlado Grbin, pravomoćno je osuđen na 15 godina zatvora.

[234] Željko Drinjak, Kvarnerski otoci u Domovinskom ratu, Krk 2023., str. 283

7.5. ODLAZAK POSTROJBI JNA I JRM IZ ISTRE I PULE

Istra, a napose Pula, predstavljala je poseban problem pri premještanju snaga JNA. Na relativno malom prostoru Istarskog poluotoka bilo je smješteno 139 različitih objekata JNA. Na području Pule locirano je dvadesetak većih vojarni te više od stotinu različitih drugih objekata (garnizon Pula obuhvaćao je 1800 hektara zemljišta) te more od Barbarige do Medulina . Izuzev Pule, na području Istre, JNA je svoje objekte imala u: Pazinu, Umagu i Savudriji. Pula je sa svojim sklopom vojarni bila jedan od najvećih garnizona na području SFRJ, a najveći na području SR Hrvatske. Specifičnost garnizona Pula ogledala se i u značajnoj prisutnosti sva tri vida OS SFRJ: kopnenih postrojbi, postrojbi zrakoplovstva i protuzračne obrane i postrojbi JRM.

Na području Pule) bilo je smješteno naoružanje TO općina: Pula, Poreč, Rovinj i Labin

Osim garnizona Pula, na području Istre, stacionirana su bila još dva garnizona JNA:

- garnizon Umag (vojarna Boris Kidrič u Umagu, vojno skladište Petrovija i radarsku postaju u Savudriji) i
- garnizon Pazin (vojarna Joakim Rakovac i Dom JNA u Pazinu te skladište Bertoše i vojni poligon Lindar).

Sve aktivnosti oko premještanja postrojbi Istri bile su usmjerene u očuvanju mira. Što je bilo usklađeno i koordinirano sa politikom tadašnjeg državnog vrha, predsjednika dr. Franje Tuđmana i Vladom nacionalnog jedinstva. Glavni pregovarači u vezi napuštanj postrojbi OS SFRJ iz Istre i Pule bili su predsjednik KŠ Igor Štoković i gradonačelnik Luciano Delbijanco. U svom članku o tome kako je JNA napustila Istru, o komadantima 5. VPS - Lili Benček je zapisala:

> Do kraja rujna Zapovjednik VPS Pula bio je admiral Vladimir Barović. Dok se njega pitalo u Puli je sačuvan mir. Poznata je njegova izjava :„Ovdje neće biti razaranja dok sam ja komandant, a ako budem ipak prisiljen narediti razaranje Pule, mene tada više neće biti.“ Poslije njega postavljen je admiral Dušan Rakić , za pregovore težak i nepredvidiv sugovornik. Admiral Rakić prijetio je da će razoriti Pulu, kako će biti krvi do koljena, kako će „dejstvovati i spržiti“ Arenu i grad.[235]

Izvješće 67. Lili Benček o komadantima 5. VPS

[235] Lili BENČIK , JNA je prije 30 godina napustila Istru, ali Jugoslavija nije zahvaljujući IDS-u, Braniteljski portal 19. prosinca 2021. https://www.braniteljski-portal.hr/jna-je-prije-30-godina-napustila-istru-ali-jugoslavija-nije-zahvaljujuci-ids-u/

Dana 29. kolovoza 1991. započelo je napuštanje objekata JNA u Istri. Toga dana je napušteno skladište Petrovija. Početkom listopada izmještena je radarska postaja u Savudriji, a tijekom istoga mjeseca kompletni garnizoni JNA Umag i Pazin, sa kompletnim naoružanjem i opremom, povučeni su na područje grada Pule. Dana 29. listopada izvršena je službena primopredaja Regionalnom kriznom štabu Istre, svih objekata JNA na području Umaga i Pazina. Istovremeno, je, početkom listopada započelo izmještanja resursa JNA sa područja grada Pule koje je išlo kopnom, morem i zrakom. Posljednji borbeni zrakoplovi iz zračne baze u Puli otišli su do 22. listopada. Idućeg dana, 23. listopada, Kriznom štabu grada Pule kao prva predana vojarna predana je vojarna Mlin. Slijedećeg dana predani su ispražnjeni objekti: vojarna Barbariga, vojarna sa obalnom bitnicom Svetica (Šišan), mornaričko skladište goriva Zonka (Štinjan) i objekti na Valmarinu. Potom su 30. listopada predane ispražnjene vojarne: Narodni heroj Vladimir Gortan, Narodni heroj Vladimir Širola Pajo i Istarskih brigada. Iduća je predana, 4. studenog, ispražnjena vojarna Narodni heroj Karlo Rojc. Idućeg dana, 5. studenog, predane su u potpunosti ispražnjene: Vojna bolnica Pula, garnizona ambulanta, vojarne u Valmarinu i Premanturi te vojna streljana Valdebek.

ЈУЧЕ У ПУЛИ

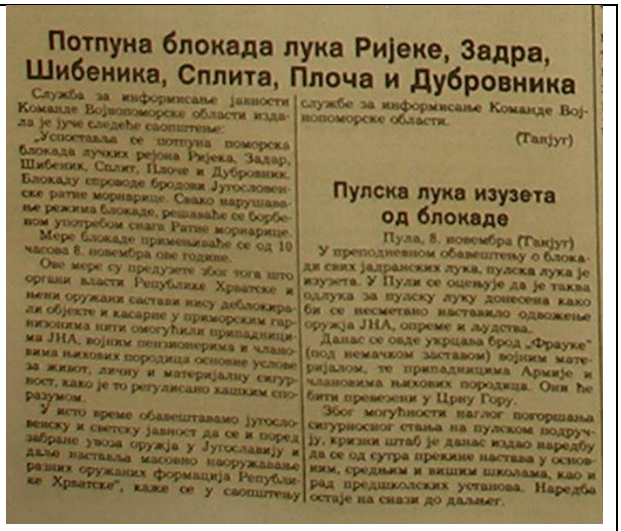
Морнарички центар предат цивилним властима

Пула, 4. новембра (Танјуг)

Морнарички школски центар „Карло Роjц" предат је данас цивилним властима. Реч је о великом војном комплексу у којем је пре 30 година формиран морнарички наставни центар.

Најављена примопредаја војне болнице у Пули могла би да започне вечерас или током сутрашњег дана. ЈНА и даље убрзано ради на одвожењу војне опреме из касарне на Музилу, где се налази главнина преостале оружане силе и људства из Пулског и осталих истарских гарнизона које је Армија напустила.

Слика 170. Mornarički centar predat civilnim vlastima [236]

Потпуна блокада лука Ријеке, Задра, Шибеника, Сплита, Плоча и Дубровника

Служба за информисање јавности Команде Војнопоморске области издала је јуче следеће саопштење:

„Успоставља се потпуна поморска блокада лучких рејона Ријека, Задар, Шибеник, Сплит, Плоче и Дубровник. Блокаду спроводе бродови Југословенске ратне морнарице. Свако нарушавање режима блокаде, решаваће се борбеном употребом снага Ратне морнарице.

Мере блокаде примењиваће се од 10 часова 8. новембра ове године.

Ове мере су предузете због тога што органи власти Републике Хрватске и њени оружани састави нису деблокирали објекте и касарне у приморским гарнизонима нити омогућили припадницима ЈНА, војним пензионерима и члановима њихових породица основне услове за живот, личну и материјалну сигурност, како је то регулисано кашким споразумом.

У исто време обавештавамо југословенску и светску јавност да се и поред забране увоза оружја у Југославију и даље наставља масовно наоружавање разних оружаних формација Републике Хрватске", каже се у саопштењу службе за информисање Команде Војнопоморске области.

(Танјуг)

Пулска лука изузета од блокаде

Пула, 8. новембра (Танјуг)

У преподневном обавештењу о блокади свих јадранских лука, пулска лука је изузета. У Пули се оцењује да је таква одлука за пулску луку донесена како би се несметано наставило одвожење оружја ЈНА, опреме и људства.

Данас се овде укрцава брод „Фрауке" (под немачком заставом) војним материјалом, те припадницима Армије и члановима њихових породица. Они ће бити превезени у Црну Гору.

Због могућности наглог погоршања сигурносног стања на пулском подручју, кризни штаб је данас издао наредбу да се од сутра прекине настава у основним, средњим и вишим школама, као и рад предшколских установа. Наредба остаје на снази до даљег.

Слика 171. Potpuna blokada luka na Jadranu osim Pulske [237]

[236] TANJUG Pula 04. studeni 1991. , objava Politika 5. XI. 1991. str 10

[237] TANJUG Pula 08. studeni 1991, objava Politika 9. 11. 1991 str 10

Primopredaja vojnih objekata nastavljena je i 6. studenog preuzimanjem skladišta zrakoplovnog pogonskog materijala u Budavi te objekti u Loborici, Valturi, Galižani, Marleri, St. Peličeti, Drvnjaku i na Monte Kopama (radarska postaja). Dotadašnji Dom JNA (zgrada mornaričkog kluba Austro-ugarske mornarice sa neprocjenjivim inventarom) predan je 7. studenog 1991. U ponoć sa 9. na 10. studenog predana je devastirana i minirana Zrakoplovna baza Pula .Unatoč sporazumu o mirnom povlačenju, prilikom razminiranja baze 10. studenog 1991, poginula su dvojica pripadnika 119. brigade HV-a i dvojica djelatnika MUP-a. Baza je razminirana do 7. ožujka, a ponovno otvorena 13. svibnja 1992.. U članku kako je JNA napustila Istru,o napuštanju Zrakoplovne baze Lili Benček je zapisala:

Pokušali su Delbianco i Lenko Uravić u Beogradu, da sa komandantom Jugoslavenskog ratnog vazduhoplovstva generalom Jurjevićem dogovore ostavljanje aerodroma Pula bez uništavanja, ali nisu uspjeli. Jugoslavenski vazduhoplovci su sve odnijeli i podmuklo minirali pistu. 10. studenog 1991. nakon što je hrvatska vojska preuzela od JNA prostor eskadrile i letjelišta u Puli, prilikom razminiranja zrakoplovne baze, od nagaznih mina poginula su četvorica pirotehničara: pripadnici specijalne jedinice policije Vicalj Marjanović i Stevo Grbić, te pripadnici zrakoplovne skupine bojnik Marijan Vinković i časnički namjesnik Dušan Bulešić.	 ЕКСКЛУЗИВНО Последњи лет из Пуле
Izvješće 68. Lili Benček o napuštanja Zrakoplovne baze Pula [238]	Slika 172.Poslednji let iz Pule[239]

Vojno-rekreativni kompleks JNA na Valsalinama predan je 26. studenog.
Sporazum između Vlade Republike Hrvatske i predstavnika JNA, o konačnom napuštanju Pule od strane postrojbi JNA potpisan je 08. prosinca 1991. Na temelju tog sporazuma, 12. prosinca izmještena je ispražnjena vojarna Katarina – Monumenti, a dan kasnije ispražnjeni ogromni vojno-skladišni kompleks Valalunga (Duga uvala). Zgrada zapovjedništva Vojnopomorskog sektora Pula (zgrada austrougarskog admiraliteta, smještena na rivi) predana je 14. prosinca. U noći 15. na 16. prosinca predan je ogroman vojni kompleks na Muzilu (vojarna Narodni heroj

[238] isto
[239] Politika 12. studenog 1991.

Sergej Mašera, koja se sastojala od ratnih sidrišta, vojarni, skladišta i podzemnih objekata: Vargarola, Fizela i Smokvica).

U premještanju su bili angažirani zrakoplovi RV i PVO, brodovi JRM i brodovi "Sveti Stefan" i "Solphryne, koji su imao oko 30 plovnih tura na relaciji Zelenika- Pula-Zelenika, Iz Boke dio postrojbi otišao je za Bar, a dio direktno za Podgoricu. Tako je 16. prosinca 1991. godine dovršeno izmještanje postrojbi JNA i JRM sa područja Pule (ostavivši iza sebe većinu devastiranih objekata i oružje TO istarskih općina: Buzeta, Buja, Pazina, Rovinja, Poreča, Labina i Pule). O ozračju u vrijeme odlaska postrojbi iz VPS Pula Lili Benček je zapisala:

> Važno je navesti incident s vrlo tragičnom posljedicama koji se dogodio u noći s 10. na 11. studenoga 1991. Naime, tada je u vojarni na Valelungi jedan poručnik JNA bacio bombu na vojnike koji su se dali u bijeg, pri čemu je jedan vojnik poginuo, a jedan zadobio teške tjelesne ozlijede. Nervoza je bila velika i najmanja iskra mogla je izazvati neželjene reakcije admirala Rakića i njegove ekipe. 15.prosinca 1991. Dušan Rakić pozvao je Delbianca i Radovana Juričića na ispraćaj na Muzil, posljednjoj lokaciji pod kontrolom JNA. Rakić je predao ključeve Muzila komisiji za primopredaju objekata. Također, Rakić je predao sheme minskih polja na Muzilu i na nekim drugim objektima.Treba napomenuti da je i Muzil bio devastiran. Područje je u cijelosti bilo minirano, 800 vojnika i oficira u punoj ratnoj spremi, napetost ogromna. Morali su ostati kao taoci do isplovljavanja posljednjeg broda. Sutradan rano ujutro. 16. prosinca ujutro zavijorila se hrvatska zastava na velebnoj zgradi tada već bivše Komande na rivi.[240]

Izvješće 69. Lili Benček o ozračju u vrijeme odlaska postrojbi iz VPS Pula

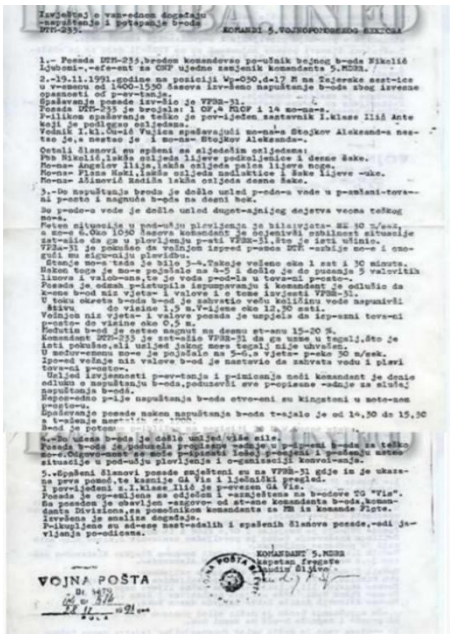
Nakon razbijanja pomorske blokade u operaciji HRM je preuzela nadzor na unutrašnjim plovnim putevima na Sjevernom, srednjem i dijelu južnog Jadrana (do p/o Pelješca). Kako bi izbjegli djelovanje diverzanata i obalnog topništva HRM koji su osiguravali te komunikacije brodovi JRM prilikom izvlačenja iz postrojbi 5. VPS Pula ka o. Visu, bili su prisiljeni ploviti rutama na otvorenom - teritorijalnom moru. Za doček konvoja brodova iz Pule kod svjetlionika Blitvenica 19. studenog 1991. zadužen je bio zapovjednik VPBR 31 Split kbb Dragan Jovin, koji je problemima sa kojima se i prihvatu konvoja rekao:

[240] Isto

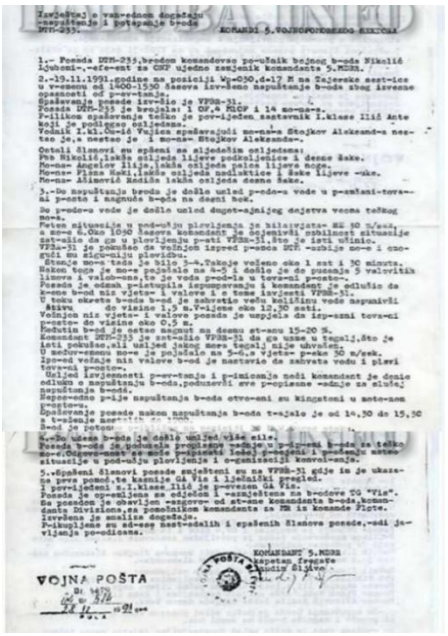
Prihvatanje konvoja trebalo je izvršiti u rejonu svetionika Blitvenica. Vreme je bilo mirno i tiho, ali se očekivao jak južni vetar 8-10 čvorova i more od 5-6 po Boforu...
Nakon dolaska do rejona srednjih vrata, uočeni su na radaru pomoćni brodovi koji su, zbog stanja mora i jakog južnog vetra, kasnili oko četiri-pet sati odnosno 20-30 milja. Tek nakon svanuća, uočeno je da su konvoj sačinjavali dizalica sa neispravnim kranom koju je teglio nov lučki remorker LR-41 i na kojem je bila ukrcana komanda konvoja, zatim desantni brod DTM-223, lučki remorker LR-39 i jedan pomoćni desantni brod sa mnogo ukrcanih starih sidara za plutače, lanaca i nekakvog pomorskog materijala i opreme ...
Odmah je bilo vidljivo da je takav sastav konvoja sačinjen na brzinu. Njime su pošli oni koji su tada bili u plovnom stanju, a da zapravo niko nije plovio dalje od ostrva u komšiluku po mirnom moru, a kamoli prevalio put od 300 nautičkih milja pri jakom južnom vetru i stanju mora 5-6 po Boforu, prekrcani raznom nepotrebnom opremom i materijalom . Takođe je uočeno da u desantni brod DTM-223 već tada ulazi morska voda na pramcu, te da je nagnut na desnu stranu zbog
promene deplasmana. Na vidljivom delu broda bile su ukrcane stare sidrene mine, a potpalublje je bilo nakrcano nameštajem i automobilima ljudi koji su odlazili iz luke Pula.
Sva nastojanja velikog patrolnog broda VPBR-31 da pomogne desantnom brodu DTM-223 ostala se bezuspešna, čak i plovidba ispred kako bi ga nekako zaštitio od talasa i daljeg prodora vode nije pomogla ... Kad je DTM-223 okrenuo u protivkurs, bilo je jasno da od daljeg plovljenja nema ništa, te da se od posade desantnog broda DTM- 223 očekuje samo napuštanje broda. ...
Napuštanje broda bilo je tužno gledati, a kamoli učestvovati u tome. Sreća je što su na sebi imali ispravne zaštitne pojaseve i što je najvažnije, nakon skoka u more, svi su se držali u jednoj grupi, iako su ih talasi nosili na sve strane ... Na kraju, kad je već padao mrak, završili smo spasavanje, pri čemu je spaseno 22 ljudi, dok je more odnelo jednog podoficira i jednog mornara neplivača. Sva nastojanja da se i oni pronađu ostala su bezuspešna. ...
U povratku do ostrva Visa saznali smo da je na putu potonuo i desantni brod, dok je posadu desantnog broda spasao remorker koji je vozio pored njih

Izjava 86. Zapovjednik VPBR 31 Split kbb Dragan Jovin O prihvatu konvoja brodova iz Pule

Do potapanja brodova došlo je uslijed prodora vode. Pri spašavanja DTM 233, poginuo je zastavnik 1. kl. Ante Ilić, vodnik 1. kl Vujica Čurić i mornar Aleksanadar Stojkov su se utopili, a 4 člana posade bilo je povrijeđeno. O potapanju i napuštanju brodova zapovjednik 5. mješovotog diviziona desantnih brodova kf Izudin Šljivo je 28. studenog 1991 podnio izvješće zapovjedniku 5. VPS

Slika 173. Izvješće o potapanju broda DTM 233

Slika 174. Izvješće o potapanju broda PDS 107

U izvješću o potapanju Desantnog tenkonosca-minopolagača DTM 233 izvjestio je:

Brodom DTM 233 Tetrijeb zapovjedao je pbb Ljubomir Nikolić, referent za operativno-nastavne poslove i ujedno zamjenik zapovjednika diviziona desantnih brodova. Brod je 19. studenog 1991. napušten na poziciji azimut 30 stupnjeva na svetionik Tajerske sestrice na udaljenosti od 17 milja, u vremenu od 14.00 do 15.30, jer je bilo izvjesno prevrtanje broda. Spašavanje posade (jedan oficir, 4 mlađa oficira i 14 mornara) izvršio je VPBR-31.

Prilikom spašavanja teško ranjen je bio zastavnik 1. klase Ante Ilić koji je od posljedica ranjavanja preminuo. Vodnik 1. klase Vujica Ćurić je pokušao spasiti mornara Aleksandra Stojkova, pri čemu su oba su nestala. Pbb Ljubomir Nikolić imao je ozljedu lijeve podlaktice i desne šake, mornar Ilija Angelov imao je lakšu povredu palca lijeve noge, mornar Haki Plana imao je lakšu ozledu nadlaktice i šake lijeve ruke, a mornar Radiša Aćimović lakšu ozledu desne šake.

Do napuštanja broda došlo je usljed prodora vode u pramčani tovarni prostor i naginjanja broda na desni bok. Do prodora vode došlo je usled dugotrajnog djelovanja teškog mora: vjetar jugozapadni brzine 30 m/s, more šest Bofora. Zapovjednik broda je, procjenivši ozbiljnost situacije, tražio da ga prati VPBR-31, što je i učinjeno. VPBR-31 je pokušao vožnjom ispred pramca DTM-233 razbiti valove i omogućiti mu sigurniju plovidbu, pri stanju mora 3-4 Bofora, Nakon takve plovidbe stanje mora bilo 4-5 Bofora, što je dovelo do pucanja pet valovitih limova i valobrana, te je more prodrlo u teretni prostor. Posada je

odmah pristupila ispumpavanju i zapovjednik je odlučio da brod krene niz vjetar i valove. U toku okreta brod je zahvatio veću količinu mora i napunio teretni prostor do visine 1,5 metar. Vožnjom niz vjetar posada je uspjela isprazniti teretni prostor do visine od pola metra. Međutim, brod je ostao nagnut na desnu stranu 15-20 stupnjeva. Zapovjednik je tražio da ga VPBR uzme u tegalj, što je i pokušano, ali usljed jakog mora, koje je pojačano na 5-6 Bofora, tegalj nije prihvaćen. I pored vožnje niz vjetar i valove brod je nastavio da hvata vodu i plavi teretni prostor. U takvoj situaciji Zapovjednik broda je odlučio da se brod napusti, pri čemu je poduzeo sve propisane radnje predviđene u slučaj napuštanja broda. Neposredno prije napuštanja broda otvoreni su kingstoni u motornom prostoru. Spašavanje posade nakon napuštanja broda trajalo je od 14.30 do 15.00, a traženje nastradalih do 17.00. Brod je potonuo približno na poziciji 20 milja od Dugog otoka. U Izvješću zaključuje da je do potapanja broda došlo „zbog više sile“ i da je posada poduzela sve propisane radnje u pripremi broda za teško more: odgovornost se može pripisati lošoj procjeni meteo situacije u području plovidbe i organizaciji konvoja.

Izvješće 70. Izvod iz izvješća kf Izudina Šljiva o potapanju DTM 233 [241]

Po završenom izvlačenju 5. VPS iz Pule tadašnji pomoćnik komandanta VPO za pozadinu general major Mirko Bjelanović je zapisao:

Slika 175. general Mirko Bjelanović

Na kraju možemo zaključiti da je evakuacija 5. VPS uspešno izvršena. Konačni bilans: četiri izgubljena života (jedan oficir i tri vojnika-mornara i 12 ranjenih. Izmešteno je oko 90% materijalnih sredstava koja su pripadala jedinicama i ustanovama 5. VPS. Prilikom evakuacije, tokom plovidbe izgubljena su dva broda, potopljena su pod nejasnim okolnostima. Uspeh evakuacije 5. VPS veći je kada se uzme u obzir da su se u relativno kratkom vremenu, u roku od dva meseca, na čelu sektora promenila tri komandanta. Najodgovornije starešine koje su učestvovale u evakuaciji ističu da je uspešnom okončanju ovog složenog zadatka doprineo i korektan odnos građana Pule, koji su kroz istoriju gradili dobre odnose sa pripadnicima JNA. Tome je doprineo i svojim korektnim odnosom predsednik Opštine i gradonačelnik Pule sa svojim saradnicima.

Izvješće 71. general major Mirko Bjelanović o izvlačenju 5.VPS u Boku kotorsku [242]

[241] Prema izvješću kf Izudina Šljiva paluba info http://www.paluba.info/smf/index.php?action=printpage;topic=6488.0

[242] Mirko Bjelanović ,Evakuacija 5. VPS , Ničiji heroji Jadranskog mora I , Beograd 2024.,str. 220

7.5.1. Sporazumi u Žitniću i Splitu

Između predstavnika tadašnje općine Šibenik i predstavnika zapovjedništva 9. kninskog korpusa u Žitniću je 14. studenog 1991. sklopljen sporazum o deblokadi preostalih vojnih objekata na području Šibenika i odlaska postrojbi JNA sa područja Šibenika Dva dana kasnije, 16. studenog, u Splitu je potpisan identičan sporazum o deblokadi vojarni JNA i izvlačenju istih sa područja grada Splita.

SPORAZUM PREDSTAVNIKA KOMANDE VPO I HRVATSKE RATNE MORNARICE

PREKID VATRE

Admiral Sveto Letica i general Nikola Mladenić potpisali poslije višesatnih pregovora u Splitu sporazum o apsolutnom prekidu vatre od sinoć od 18 sati dok traju razgovori o deblokadi vojnih objekata JNA i jadranskih luka — Sporazum vrijedi za područje na kopnu od Ploča do Trogira, a na moru od Lastova do Lošinja

SPLIT, 16. XI — General-major **Nikola Mladenić** predstavnik komande Vojnopomorske oblasti, te admiral **Sveto Letica**, u ime Hrvatske ratne mornarice, stavili su svoj potpis ispod teksta dogovora nakon višesatnog sastanka održanog u splitskom hotelu »Marjan«. Tekst spomenutog dogovora u cijelosti glasi:

1. Obje strane su složne da će za vrijeme razgovora na osnovi dogovora iz Haaga, Zagreba i Žitnića o deblokadi vojnih objekata JNA i jadranskih luka primijeniti apsolutni prekid vatre s početkom u 18 sati, danas 16. studenoga 1991. godine, u području na kopnu od Ploča do Trogira, a na moru na svim otocima na jugu od Lastova pa do Lošinja.

2. Obje strane su složne da će sve ostale točke o kojima se razgovaralo na današnjem sastanku biti predmetom razgovora i zaključenja dogovora prigodom sljedećeg sastanka u ponedjeljak, 18. studenoga 1991. godine.

Osim general-majora Mladenića, odnosno admirala Letice današnjem su sastanku prisustvovali i **Mario Bondioli**, šef promatračke misije Europske zajednice za Dalmaciju sa suradnicima, dipl. inž. **Zvonimir Puljić**, predsjednik splitskoga Kriznog štaba, ispred hrvatske strane, te pukovnik **Mirko Bjelanović** i potpukovnik **Mićo Popović**, suradnici generala Mladenića. Gospodin **Davor Lasić** prisustvao je sastanku u svojstvu oficira za vezu.

Nakon potpisivanja teksta dogovora dipl. inž. **Zvonimir Puljić**, je odgovarajući na upit vašeg izvještača o »eventualnim nesporazumima između dviju strana koji su iskrsnuli u tijeku današnjih razgovora« kazao »da je u samome tijeku razgovora bilo puno više prijedloga za sporazum«.

— Međutim — nastavio je Puljić — kako se pregovaračke strane nisu mogle usuglasiti o toj materiji, onda je čitav sporazum sveden samo na jednu točku, koja govori o prekidu vatre na području nadležnosti jedne i druge strane.

— Zar nije bilo govora o jučerašnjem napadu na Split?

— To je bila jedna od točaka dnevnoga reda do koje nismo uspjeli stići. Prva točka bila je vezana uz jučer potpisani sporazum u zagrebačkom hotelu »I« o prekidu vatre koji bi trebao započeti danas u 18 sati. Stoga smo je, zbog urgencije da se i na ovoj razini postigne identičan dogovor, stavili kao prvu. Druga je točka dnevnoga reda bila jučerašnji napad na Split. Međutim, nismo do te točke stigli. Gospodin Bondioli, koji je vodio ovaj sastanak u ime promatračke misije Europske zajednice, žurio je da se zaključi sporazum o prekidu vatre kako bi jedna i druga strana imale vremena da svojim jedinicama narede poštivanje takvog sporazuma.

General-major **Nikola Mladenić**, upitan za komentar današnjih pregovora, kratko je odgovorio:

— Dogovorili smo se o prekidu vatre, večeras u 18 sati.

— Kako komentirate jučerašnji napad na Split?

— Reći ću vam kad bude završen rat.

— Prihvaćate li ovakve pregovore i hoće li se, što se vaše strane tiče, oni nastaviti?

— Pregovori obavezno. Sve se ovo moglo rešiti s pregovorima. Bez otvaranja vatre i bez ljudskih žrtava. Malo upornosti, malo volje i sve se moglo mirno rešiti.

— Koliko dugo živite u ovom gradu?

— Ja sam u ovom gradu već skoro trinaest godina.

— Kako ste osobno doživjeli jučerašnji dan, napad na Split?

— Duša me bolela. Ja sam ovu Dalmaciju gradio dvadeset i pet godina. I mislim da nitko nema pravo da je ruši. E, sada, tko je donio odluku da je ruši ... Da se nisu dogodili ovi događaji koji jesu, Split bi ostao ljepi Split, nenačet.

— Nitko nema pravo da ruši Dalmaciju, kažete. No, ruši se i Zadar i Šibenik i Dubrovnik i Split ...

— Treba obe strane pitati. Ne samo jednu ...

Govoreći o nastavku pregovora, čija je druga runda sazvana za ponedjeljak, admiral **Sveto Letica** je kazao:

— Mi ćemo inzistirati, na narednim razgovorima, da se sve jadranske luke koje su blokirane moraju deblokirati. Inzistirat ćemo, nadalje, na konačnom povlačenju te jugomornarice iz ovoga dijela Jadranskog mora. Zahtijevat ćemo da izvuku i povuku svoje brodove iz unutrašnjih međuotočnih voda.

Ante ŠULJAK

Izvješće 72. Ante Šuljak o sporazumu zapovjedništava VPO i HRM o prekidu paljbe.

Ti nisu provedeni zbog nastavka borbenih djelovanja postrojbi JNA sa ciljem zauzimanja Šibenika, napada brodova JRM TG Kaštela na Split i operacije HRM za razbijanje 3 . pomorske blokade Jadrana 14. – 16. studenog 1991. Novi sporazum o deblokadi, i odlasku postrojbi JNA sa područja Šibenika, Splita i Divulja, između Vlade Republike Hrvatske i Štaba Vrhovne komande OS SFRJ potpisan je u selu Žitnić 21. studenog 1991. Rok za provedbu sporazuma bio je mjesec dana, a samo premještanje trebalo je započeti 24. studenog 1991.

Dana 21. 11. 1991. godine u selu Žitnić dr DAVORIN RUDOLF, ministar pomorstva u Vladi Republike Hrvatske i general-majori VLADIMIR VUKOVIĆ, Komandant kninskog korpusa i NIKOLA MLADENIĆ, zamenik Komandanta Vojno pomorske oblasti, zaključili su sledeći

S P O R A Z U M

Vlada Republike Hrvatske se obavezuje da će omogućiti sigurno i potpuno izmeštanje svih materijalnih, tehničkih i borbenih sredstava i opreme u vlasništvu JNA iz garnizona Split, Šibenik i Divulje, sa područja Republike Hrvatske, kao i sve pokretne imovine pripadnika JNA, članova njihovih porodica, penzionisanih vojnih lica i građanskih lica na službi u JNA i građana koji su u rodbinskoj ili u drugoj vezi sa pripadnicima JNA. Ova odredba se odnosi i na porodice navedenih lica u luci Ploče, koji žele da se isele sa područja Republike Hrvatske.

II

Pripadnicima OS SFRJ, koji ne žele napustiti garnizone koji se izmeštaju i kojima je prestala aktivna služba u OS SFRJ, organi vlasti Republike Hrvatske garantuju ličnu sigurnost, privatnu svojinu i pravo na stan koji koriste, kao i ostala građanska prava koja pripadaju svim građanima Republike Hrvatske. Sve ove garancije odnose se na članove porodica aktivnih vojnih lica i građanskih lica na službi u JNA, koji sa jedinicama odlaze iz garnizona u Hrvatskoj, a čije porodice ostaju u Hrvatskoj, kao i penzionisana vojna i građanska lica i članove njihovih porodica. Vlada Republike Hrvatske neće praviti nikakve smetnje pripadnicima JNA koji se izmeštaju sa jedinicama i ustanovama da posećuju porodice na teritoriji Republike Hrvatske, kao i članovima porodica da posećuju pripadnike u JNA u novim prebivalištima. Licima koja iz bilo kojih razloga ne isele iz Republike Hrvatske sa komandama, jedinicama i ustanovama JNA, vlada Republike Hrvatske omogućiće iseljavanje, ili zamjenu stanova, kad god to oni zatraže, bez pravljenja bilo kakvih smetnji.

III

Komande Vojno pomorske oblasti i kninskog korpusa se obavezuju da će izmeštanje komandi, jedinica, ustanova i privatne imovine iz garnizona Split, Divulje i Šibenik izvršiti u roku od 30 dana, od dana potpisivanja ovog sporazuma, ukoliko im, u skladu sa tačkama sporazuma, bude omogućeno nesmetano upućivanje motorizovanih kolona, željezničkih kompozicija, brodova i ljudstva za utovar u garnizone koji se izmeštaju.

IV

Vlada Republike Hrvatske se obavezuje da motorizovane kolone JNA tokom prevoženja neće biti napadane. Posebno će obezbediti da kolone prate motorizovane patrole MUP-a, koje će sprečiti bilo kakve oružane i druge provokacije. Na čelu, sredini i začelju motorizovanih kolona JNA kretaće se patrole vojne policije. Prihvat odlazećih i dolazećih motorizovanih kolona JNA od strane patrola MUP-a vršiće se na izlazu iz vojnih objekata i liniji dodira. U motorizovane kolone komandi, jedinica i ustanova JNA uključiće se i privatna vozila pripadnika JNA, članova njihovih porodica i građana sa pokretnom imovinom.

V

Vlada Republike Hrvatske se obavezuje da će radi izmeštanja komandi, jedinica i ustanova JNA iz garnizona Split, Divulje i Šibenik raščistiti i u potpunosti razminirati sva minska polja koja su postavili oko vojnih objekata i deblokirati komunikacije: Šibenik-Drniš; Split-Divulje-Drniš; Split-Makarska-Ploče, železničke pruge Split-Drniš i Šibenik-Drniš kao i luke i izlaze iz luka na otvoreno more.

VI

Komanda Vojno pomorske oblasti i kninskog korpusa se obavezuje da će razminirati sva minska polja koja su jedinice JNA postavile za obezbeđenje vojnih objekata u garnizonima Split, Divulje i Šibenik. Također će nakon izmeštanja ljudstva, tehničkih i borbenih sredstava, komisijski predati organima Vlasti Republike Hrvatske, sve vojne objekte u stanju u kakvom se sada nalaze, o čemu će sastaviti zapisnik.

VII

Komanda Vojno pomorske oblasti se obavezuje da će nakon potpisivanja sporazuma zapovedništvu 6. operativne zone oružanih snaga Republike Hrvatske, 12 sati unapred, dostavljati obaveštenje o smeru, vremenu polaska i broju vozila u kolonama, da bi organi MUP Republike Hrvatske mogli planirati snage za praćenje i obezbeđenje kolona i komunikacija.

VIII

Komande Vojno pomorske oblasti i kninskog korpusa se obavezuju da se oružje i oprema jedinica JNA koje se izmeštaju, neće upotrebljavati protiv oružanih snaga Republike Hrvatske ukoliko ne budu napadnute u toku izmeštanja.

IX

Obe strane se obavezuju da neće vršiti nikakve oružane aktivnosti na kopnu, s mora i iz zraka na području od opštine Crikvenica uključno opština Ploče, uključujući otoke južno od otoka Cres-Lošinj. Obe strane se obavezuju da će striktno poštovati prekid svih međusobnih vojnih operacija u područjima srednje i sjeverne Dalmacije i sprečavati svaku oružanu akciju na tim područjima uključujući čitavu dubinu fronta. Strogo će nadgledati poštovanje ovog

sporazuma, kažnjavati prekršioce koji su njima odgovorni i dogovoriti mehanizam uzajamnog obaveštavanja vojnih komandi i načina efikasnog suzbijanja oružanih incidenata, uključujući uspostavu direktne radio veze.

X

Komanda Vojno pomorske oblasti obavit će primopredaju celokupnog oružja i opreme i drugih pripadajućih sredstava na čuvanju u vojnim skladištima u Šibeniku i Splitu, a koja pripadaju Teritorjalnoj odbrani Republike Hrvatske. Predaja će se izvršiti organima koje Vlada Republike Hrvatske odredi. U roku od 7 dana od dana potpisivanja ovog sporazuma predstavnici Vojno pomorske oblasti i predstavnici Skupštine opštine Split i Šibenik obavit će uvid, sačiniti popis sredstava TO, zapečatiti skladišta pečatom predavaoca uz prisustvo posmatrača EZ, a primopredaju obaviti 25. 12. 1991. godine u 08,00 časova.

XI

Komanda Vojno pomorske oblasti predaje Vlastima Republike Hrvatske objekte Mornaričkog školskog centra "Maršal Tito" u Splitu zajedno sa instalacijama i nepokretnom imovinom, sve građevinske objekte u Splitu, Šibeniku i Divuljama u stanju u kakvom se sada nalaze, zajedno s okolnim zemljištem i nepokretnom imovinom.

XII

Obe strane se obavezuju da će otvoriti promet jadranskom magistralom u području Masleničkog mosta i Zelenog Hrasta s tim da se sa sjeverozapadne strane duž tog djela magistrale povuku jedinice kninskog korpusa, a sa jugoistočne strane povuku jedinice oružanih snaga Republike Hrvatske na udaljenost najmanje 1 km od magistrale.
Ovo će se realizovati u roku od 5 dana.

XIII

Pitanja koja sporazumom nisu rešena uključujući povlačenje jedinica JNA sa otoka Vis i Lastovo, razmatraće se u daljnjim pregovorima između potpisnika Sporazuma, direktno ili uz prisustvo posmatrača EZ ili misije UN.

XIV

Realizaciju ovog sporazuma vršiće zajednička komisija od 4 člana u svakom garnizonu.

XV

Komisije i eksperti obiju strana utvrdivaće datume, redosled, pravce i vrstu transportnih sredstava, snaga za obezbeđenje i pratnju prilikom izmještanja jedinica JNA prema ovom sporazumu.

XVI

Komanda Vojno pomorske oblasti će drugog dana nakon početka izmještanja ukinuti blokadu luka i obalnog mora, a hrvatska strana se obavezuje da za vreme izmeštanja jedinica JNA neće vršiti prevoz naoružanja, vojne opreme i municije morem. U slučaju

ometanja izmeštanja jedinica, materijalnih i borbenih sredstava i opreme JNA iz Splita, Divulja i Šibenika kopnom i morem i ukoliko za vreme izmeštanja hrvatska strana bude transportovala vojni i ubojni materijal morem blokada će se ponovo uspostaviti.

XVII

Ovaj sporazum stupa na snagu na dan potpisivanja, a deblokada svih vojnih objekata i ukidanja kontrole nad njima, kao i početak izmeštanja jedinica JNA u okviru i iz garnizona Šibenika, Divulja i Splita započet će u 06,00 časova 22. 11. 1991. godine. Uz ispunjenje obaveze hrvatske strane deblokada luka će se izvršiti u 06,00 časova 25. 11. 1991. g.
Svaki dan produžetka neizvršenja obaveza hrvatske strane prema kasarnama i jedinicama JNA produžava za jedan dan deblokadu luka.

XVIII

Ratna mornarica Republike Hrvatske objaviće do 06,00 časova 25. 11. 1991. godine da je izvršila razminiranje luke Lora, a izlaza iz luka Šibenik i Split na otvoreno more, ako su minirani.

XIX

Obe strane će omogućiti posmatračima EZ da prate ostvarivanje ovog sporazuma.

XX

Ovaj sporazum potpisuju u ime Vlade Republike Hrvatske ministar Davorin Rudolf, a u ime štaba Vrhovne komande OS SFRJ, komandant kninskog korpusa general-major Vladimir Vuković i general-major Nikola Mladenić zamenik komandanta VPO.

XXI

Ovaj sporazum je napisan u četri primerka od kojih svaka strana zadržava po dva.

Izvješće 73. Prijepis sporazuma u Žitniću od 21. studenog 1991. [243]

СПОРАЗУМ ОРУЖАНИХ СНАГА СФРЈ И ВЛАДЕ ХРВАТСКЕ

Евакуишу се гарнизони из Дивуља, Сплита и Шибеника

Поред евакуације војних потенцијала обезбеђено и исељавање породица војних лица, војних пензионера и грађана на служби у ЈНА. – Хрватска страна се обавезала да деблокира копнене и морске путе-ве, као и да војни конвоји неће бити нападани

Книн, 23. новембра (Танјуг).

Синоћ касно у селу Житнићу код Книна, потписан је споразум о изметању свих војних потенцијала из гарнизона Сплит, Шибеник, и Дивуље. У име Врховне команде оружаних снага СФРЈ споразум су потписали командант Книнског корпуса генерал - мајор Владимир Вуковић и заменик команданта ВПО генерал-мајор Никола Младенић, а у име владе Републике Хрватске министар немачки др Даворин Рудолф.

Поред изметања војних потенцијала, споразум предвиђа и исељавање војних и цивилних лица, чланова њихових породица, грађанских лица на служби у ЈНА, грађана који су у родбинској вези са припадницима Армије, као и породица тих лица у року од 30 дана, под условом нормалног функционисања железничког, поморског и друмског саобраћаја.

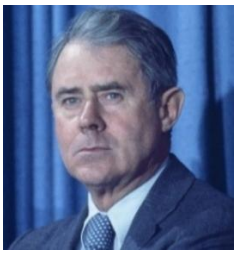
Споразумом је предвиђено и низ других међусобних обавеза, између осталог забрана да се на ратна средства која се исељавају из једне гарнизона у другу, односно на ратна средства која остају у гарнизонима грађани не смеју постављати никакви ознаке.

Слика 176. Evakuišu se garnizoni iz Divulja, Splita i Šibenika[244]

[243] dr.sc Ante Nazor, Sporazum u Žitniću 21. studenog 1991.,Hrvatski vojnik » Br. 485 od 22.10.2015.
[244] Politika 23. studeni 1991. str. 9 Članak o sporazumu OS SFRJ i Vlade Republike Hrvatske u Žitniću

7.5.2. Sveobuhvatni sporazumi u Zagrebu i Ženevi

Dan poslije (22. studenog) u Zagrebu su pukovnik Imra Agotić (u ime Vlade Republike Hrvatske i Hrvatske vojske) i general-potpukovnik Rašeta (u ime Štaba Vrhovne komande OS SFRJ) potpisali sveobuhvatni Sporazum o premještanju jedinica JNA sa područja Republike Hrvatske. Navedeni Sporazum potvrđen je potpisima predsjednika republika Hrvatske Franje Tuđmana, Srbije Slobodana Miloševića i Ministra odbrane SFRJ generala Veljka Kadijevića i posebnog izaslanika glavnog tajnika UN-a za bivšu Jugoslaviju, Cyrus Vancea i predstavnika Europske zajednice (EZ) lorda Petera Carringtona u Ženevi 23. studenog 199 . Isti sporazum je potvrđen Rezolucijom 721 Vijeća sigurnosti UN od 27. 11. 1991. Prema riječima Cyrus Vancea, sporazum u Ženevi je predviđao:

Slika 177. Cyrus Vance

Republika Hrvatska će odmah podići blokadu svih vojarni i objekata JNA u Republici Hrvatskoj;
JNA će odmah početi povlačenje iz Republike Hrvatske svog osoblja, naoružanja i vojne opreme iz vojarni i objekata i završiti ga u skladu sa programom koji je već dogovoren između dvije strane;
Vjeće sigurnosti će hitno izdati nalog svim postrojbama UN pod njihovim zapovjedništvom, nadzorom ili političkim uticajem da poštuju bezuvjetni prekid paljbe počev od dana 24. studenog i osigurat će da sve paravojne i neregularne postrojbe koje formalno nisu pod njihovim zapovjedništvom, nadzorom ili političkim uticajem, također, poštuju prekid paljbe počev od tog datuma.
Vijeće sigurnosti će olakšati pružanje humanitarne pomoći žrtvama najnovijih neprijateljstava. Lord Karington će nastojati da međunarodna misija osmatrača UN -a učini sve što je u njenoj moći i u mandatu da se osigura prekid paljbe

Izjava 87. Cyrus Vancea o sporazumu o prekidu blokada vojarni i povlačenju JNA [245]

[245] Slavoljub SUŠIĆ, Zlatoje TERZIĆ, Nikola PETROVIĆ, Zbornik dokumenata iz oblasti odbrane i bezbednosti Jugoslavije 1990-1991 godine, Beograd, 2002, str. 559

VRIJEME	ODLUKE I SPORAZUMI
11.09. 1991.	Predsjednik predsjedništva i Vrhovni zapovjednik OSRH Stipe Mesić zapovjedio povlačenje postrojbi JNA u vojarne.
12. 09. 1991.	Zapovijed saveznog ministra odbrane za napad OS SFRJ na područje Republike Hrvatske
12/13 09. 1991	Odluka predsjednika RH o blokadi vojarni na području RH
4. 10. 1991.	Sastanak u Haagu predsjednika Republike Hrvatske i Srbije
18. 10. 1991.	Sastanak u Haagu krnjeg predsjedništva SFRJ, Republike Hrvatske i Srbije
14. (16).11 i 21.11.1991.	Sporazumi u Žitniću i Splitu o deblokadi i napuštanju garnizona Split, Šibenik i Divulje i Ploče
22. i 23. 11.1991.	Sveobuhvatni sporazumi u Zagrebu i Ženevi

Tablica 18. Odluke i sporazumi o (de) blokadi vojarni i povlačenju postrojbi JNA iz Republike Hrvatske

Slika 178. Predsjedništvo SFRJ i vojni vrh JNA na razgovoru o izvanrednom stanju 12. ožujka 1991.[246]

[246] Borna MARINIĆ, Na današnji dan ’91. planiran je vojni puč: Znao se i general JNA koji će upravljati Hrvatskom, Maxportal 25. 01. 2021.; Formalno, vojni vrh je predložio podizanje borbene spremnosti, ali je stvarni cilj bio državnim udarom uvesti vojnu upravu u Sloveniju i Hrvatsku. Već se znao i general JNA koji je planiran da upravlja Hrvatskom nakon vojnog puča. No bilo je 4:4. Hrvatska, Slovenija, BiH i Makedonija, protiv Crne Gore, Srbije i njene dvije pokrajine, Vojvodine i Kosova. Prevagnuo je jedan glas. Bogić Bogićević, član Predsjedništva SFRJ iz BiH, glasovao je protiv prijedlog vojnog vrha. Taj je glas prevagnuo čime je spriječen pokušaj vojna intervencija JNA protiv Hrvatske i Slovenije.

7.6. ODLAZAK POSTROJBI JRM IZ 8. VPS ŠIBENIK

Na svom području odgovornosti Zapovjedništvo 8. VPO imalo je preko 28 vojnih objekata, koji su uključivali vojarne u u zaleđu prema Drnišu u garnizonu Ploče, na VPU Korčuli otocima Šibenskog arhipelaga . U napadima HV na vojarne polovicom rujna zapovjedništvo 8 VPS je izgubilo je nadzor nad vojarnama na širem području gradova: Ploče, Šibenik, dijelom vojarni u Splitu, VPU Korčula, otoku Šolti i otocima šibenskog arhipelaga (na Žirju i Smokvici). O razlozima pada većine vojarni 8. VPS Šibenik tadašnji pomoćnik komandanta VPO za pozadinu general major Mirko Bjelanović je zapisao:

> U organizacionom smislu, na tako malom prostoru bio je problem obezbeđenja velikog broja izdvojenih objekata, što je na vreme bilo uočeno u Komandi Vojnopomorske oblasti, koja je početkom avgusta 1991. ubrzano radila na smanjenju izdvojenih objekata odnosno njihovom ukrupnjavanju. Međutim, taj problem uočavaju i Policijska uprava Šibenik, Sekretarijat za poslove narodne odbrane, Štab Teritorijalne odbrane i opštinski čelnici. Ubrzano se pripremaju 1990. godine i organizuju paravojne strukture koje će uskoro napasti sve vojne objekte na području zone odgovornosti 8. vojnopomorskog sektora . U tom segmentu treba tražiti brzi pad izdvojenih objekata sa velikim materijalnim sredstvima u ruke paravojnih struktura. Posebno su karakteristične okolnosti pod kojima su u ruke Hrvatske pale jedinice u garnizonu Ploče. S obzirom na organizovani otpor jedinica Jugoslovenske narodne armije u garnizonu, planovi Kriznog štaba nisu se mogli brzo rešiti. Prišlo se dugotrajnim i mučnim pregovorima između zaraćenih strana i uz posredovanje Evropske zajednice

Izvješće 74. general major Mirko Bjelanović o razlozima pada većine vojarni 8. VPS Šibenik[247]

Djelatne vojne osobe koje JNA koje su služile na otocima koje su to željele zajedno sa svojim porodicama, u organizaciji kriznih štabova evakuirane su s otoka na željene destinacije. Većina oficira JNA su nakon pada njihovih vojarni u gradovima na obala ostala u tim gradovima čekajući evakuaciju postrojbi u blokiranim vojarnama u organizaciji zapovjedništva VPS i VPO. Nakon potpisanog sporazuma u Ženevi (i propalog prvog pokušaja na temelju sporazuma u Žitniću od 14. studenog 1991), premještanje preostalih postrojbi sa područja grada Šibenika započelo je 25. studenog i okončano 24. prosinca 1991. Tijekom navedenih mjesec dana iz garnizona Šibenik JNA je van teritorije Republike Hrvatske premjestila zainteresirane pripadnike postrojbi , članove porodica, naoružanje i opremu. Tijek njihova napuštanja

[247] Mirko BJELANOVIĆ ,Evakuacija 5. VPS , Ničiji heroji Jadranskog mora I , Beograd 2024.,str. 221

Šibenika, svakodnevno su pratili promatrački timovi Europske zajednice. U grada Šibeniku iz vojarne Palacin izmješteno je zapovjedništvo 8. VPS-a,. JRM je napustila Dom JNA, vojarne: Narodni heroj Rade Končar, Narodni heroj Ante Jonić, Ražina, na Šubičevcu; skladišta: torpeda Palinkovac, pomorskih mina Minerska, streljiva i minsko-eksplozivnih sredstava Jamnjak i pogonskog goriva Duboka.

Naoružanje TO općine Šibenik, koje je bilo pohranjeno u vojarni Ražina predano je hrvatskim vlastima 10. prosinca. Sve postrojbe i sredstva izvučena iz Šibenika upućena su preko Benkovca i Knina za Bosansko Grahovo i Dravar u Bosni i Hercegovini, dok je manji dio sredstava (morske mine te gorivo) izvučen morskim putem u Crnu Goru.

Na konferenciji za tisak u Herceg novom 28. prosinca 1991 nakon evakuacije Šibenskog garnizona pomoćnik komandanta VPS Šibenik Ljubiša Prole između ostalog je izjavio je. Da je su prije početka vojnih djelovanja usljedila hapšenja i maltretiranja članova njihovih porodica. Da je oko 160 djelatnih pripadnika napustilo JNA i prijavilo se postrojbama Hrvatske vojske i MUP, te da su postrojbe JRM u obrani garnizona imali 11 poginulih.

КОНФЕРЕНЦИЈА ЗА ШТАМПУ ПУКОВНИКА ЉУБИШЕ ПРОЛЕ

Старешине Шибенског гарнизона су уцењиване

– рекао је помоћник команданта Војнопоморског сектора Шибеник. – Једанаест погинулих у одбрани гарнизона

Херцег-Нови, 28. децембра

На пресконференцији у Херцег-Новом пуковник Љубиша Проле, помоћник команданта Војнопоморског сектора Шибеник, чији је део јединица дислоциран у Боку которску, изјавио је да су активна борбена дејства око Шибенског гарнизона трајала више дана. Пре тих дејстава, која су почета 17. септембра, следила су хапшења старешина и малтретирања њихових породица. Многим старешинама доводили су супруге и децу испред касарни, писали им да се предају хрватским снагама заједно са објектима или ће бити ликвидирани њихови најдражи.

На тај начин су уцењивани, како је мени познато – рекао је пуковник Проле командант Војнопоморског сектора Шибеника Сунарић, заставник Наранџић и још неки другови. Све те мучне ситуације су решене, а да се њихови сценаристи нису усудили на најгоре – на убиства. У току ових провокација непријатељ је најмање тукао Команду шибенског сектора и то оружјем већег домета, а бацан је и сузавац.

– И поред могућности ми нисмо уништили град, али смо одбранили гарнизон и људе у њему. У борбама које су трајале до 3. октобра – рекао је пуковник Проле – погинуло је осам морнара и тројица старешина. На почетку наших дејстава било је рањених које нисмо могли да лечимо у градској болници, а када нам је то дозвољено, умрло их је тамо доста под сумњивим околностима. То су капетан фрегате Бошко Трифковић и војници Зоран Мојсиловић, из Крушевца и Ивица Стојановић, из Ражња. Сва тројица су сахрањени у заједничкој гробници, иако је Армија тражила да се пренесу у своја места и тамо сахране.

Пуковник Проле је обавестио новинаре и о издајама припадника ЈНА у овом сектору. Тачан број оних који су отишли у Министарство унутрашњих послова и Збор народне гарде Хрватске не зна се, али је сигурно велики. Располаже се податком да је 160 старешина напустило јединице, а колико се њих прикључило хрватским формацијама не зна се. Што се тиче националног састава они су већином Хрвати, мада има и Срба.

– Сва средства која су се могла евакуисати су дислоцирана. Већину од 1.000 војних станова у овом поморском сектору заузели су припадници хрватских оружаних снага. Тринаест припадника наших снага су били заробљени и недавно размењени за припаднике хрватских јединица. Сви војници који су напустили Шибеник налазе се у Боки которској или на подручју општине Херцег-Нови и добро су – рекао је на крају конференције за штампу пуковник Љубиша Проле.

З. Шакотић

Slika 179. Starešine Šibenskog garnizona su ucenjivane[248]

[248] Z. ŠAKOTIĆ, Starešine Šibenskog garnizona su ucenjivane, Politika 29. prosinca 1991. str. 6

7.7. ODLAZAK PRIPADNIKA JRM IZ GARNIZONA PLOČE

Predstavnici Vlade Republike Hrvatske sa predstavnicima JNA 7. prosinca 1991. na hidrogliseru Krila Dubrovnika (ispred Cavtata potpisali su sporazum) o prekidu sukoba na području od Ploča do granice Hrvatske sa Crnom Gorom, koji je obuhvatio i deblokadu garnizona JNA u Pločama i njegovo izmještanje. U garnizonu u Pločama JNA je imao: vojarnu Narodni heroj Stanko Parmać, ratnu luku Portina, Dom JNA i skladište pomorskih mina Tatinja. Nakon zauzimanja skladišta Male Bare 14. rujna ostali navedeni objekti JNA bili su pod stalnom blokadom, gdje je dolazilo do povremene razmjene vatre. Nakon potpisivanja tog sporazuma započelo je izvlačenje postrojbi JNA iz Ploča, morskim putem. Zapovjedništvu VPO za selidbu je bilo prijavljeno 20 porodica djelatnika JRM za čiji izmještaj je zapovjedništvo VPO osiguralo 30 motornih vozila.[249], Preseljenje pripadnika JRM i njihovih porodica iz Ploča za Crnu Goru okončano je 24. prosinca 1991.

VRIJEME	ODLUKE I PODRUČJA
11.09. 1991.	Predsjednik predsjedništva i Vrhovni zapovjednik OSRH Stipe Mesić zapovjedio povlačenje postrojbi JNA u vojarne
12. 09. 1991.	Zapovijed ministra odbrane OS SFRJ za napad na područje RH
12/13 09. 1991.	Odluka predsjednika RH o blokadi vojarni na području RH
13/14. 09. – 28.09. 1991.	Odlazak pripadnika JRM iz VPU Korčula
09.10. – 21. 10. 1991	Odlazak postrojbi JNA iz garnizona Zadar
09.11. – 08.12.1991.	Odlazak postrojbi 13. korpusa JNA sa područja Rijeke
25. 10. – 15. 12. 1991.	Odlazak postrojbi JRM iz VPU Lošinj
28. 08./08.12 – 16.12.91.	Odlazak postrojbi JNA i 5. VPS JRM iz Istre i Pule
25. 11. – 24.12. 1991.	Odlazak postrojbi JRM iz 8. VPS Šibenik
07. 12. – 24. 12. 1991	Odlazak pripadnika JRM iz Garnizona Ploče
03. 12. 1991 – 04. 01. 1992.	Odlazak postrojbi VPO s porodicama iz u Splita, Divulja, Ploča i Sinja
24. – 30. 05. 1992.	Odlazak postrojbi iz VPU Vis i Lastovo i o. Mljet (Gruj)

Tablica 19. Odlazak postrojbi JNA i JRM sa područja Jadranske obale i otoka

[249] Mirko Bjelanović ,Sastanak sa komadantima , Ničiji heroji Jadranskog mora I , Beograd 2024.,str. 254

7.8. ODLAZAK POSTROJBI VPO IZ GARNIZONA U SPLITU, DIVULJAMA I SINJU

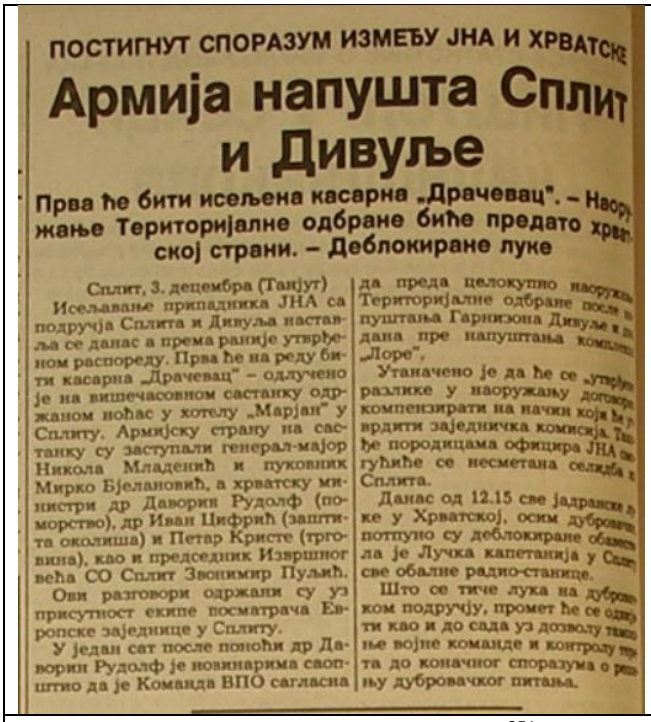
U Splitu je 3. prosinca potpisan aneks, na sporazume o deblokadi i napuštanju vojarni JNA na području Splita i Divulja od 16. 11. u Splitu i 23. 11. 1991 u Žitniću. Kompletno premještanje trebalo je biti dovršeno do 25. 12 1991. Osim garnizona u Splitu i Divuljama Zapovjedništvo VPO organizilo je izmještanje porodica djelatnika flote JRM čije su se porodice nalazile i na područjima garnizona: Šibenik, Ploče i Sinj. O situaciji sa preseljenjem porodica na dan 25. 12. na sastanku Zapovjedništva komande VPO predsjednik komisije za preseljenje porodica puk Boro Poznanović izvjestio je:

> ,,Do sada je 735 porodica prijavljeno za preseljenje, a preseljeno je 572 porodice.
> U vojnoj organizaciji preseljeno je 360 vojnih osiguranika . Ostalo je još 167 za preseljenje. Od tog broja, 135 su aktivna vojna lica i građanska lica i 25 penzionisanih vojnih lica i šest građanskih lica. Oni koji su se izjasnili za preseljenje 62, žele da se presele u unutrašnjost i 63 za Boku, a 42 nisu još definirali mesto odlaska“ .

Izvješće 75 Predsjednik komisije puk Boro Poznanović o stanju na dan 25.12.1991 [250]

Prema uvjetima sporazuma JRM je do tog roka trebala u vojarni Divulje i Ratnoj luci Lora ostaviti naoružanje TO 8 dalmatinskih općina. Iako su predstavnici JRM odugovlačili sa provedbom istog, od 18. prosinca, pod pritiskom hrvatske strane, započeo je povrat naoružanja TO (predano 7000 komada pješačkog naoružanja). Tijekom pregleda navedenog oružja utvrđen je manjak te je JRM 1. siječnja 1992. brodom iz Kumobora (Crna Gora) dopremila u Loru 250 tona naoružanja, streljiva i vojne opreme za „zatvaranje“ navedenog duga od nedostajućih 6000 komada pješačkog naoružanja. Iz spomenutih razloga preseljenje nije bilo okončano do dogovorenog roka, nego je produženo do 4. siječnja 1992., kada je posljednji brod JRM-a isplovio iz ratne luke Lora. Iz garnizona Split preseljene su u Loru a potom u Boku: 92. operativni centar iz Žrnovnice, postrojbe iz kasarne Dračevac,Komanda Vojnopomorske oblasti, Vojni sud, Radiorelejno čvorište Kozjak. Iz kompleksa Lora sredstva u prvoj turi u Boku su preseljeni: Mornaričko elektronski zavod i Mornarički školski centar.
Iz garnizona Divulje u Boku su preseljeni: 350. centar za elektronsko izviđanje i obaveštavanje, 82. pomorski centar, 410. laki artiljerijski divizion PVO, 205. obalski raketni divizion, 500. vazduhoplovna baza i sredstva doma JNA Divulje

[250] Mirko Bjelanović ,Analiza stanja u jedinicama , Ničiji heroji Jadranskog mora I , Beograd 2024.,str. 257

ПОСТИГНУТ СПОРАЗУМ ИЗМЕЂУ ЈНА И ХРВАТСКЕ

Армија напушта Сплит и Дивуље

Прва ће бити исељена касарна „Драчевац". – Наоружање Територијалне одбране биће предато хрватској страни. – Деблокиране луке

Сплит, 3. децембра (Танјуг)

Исељавање припадника ЈНА са подручја Сплита и Дивуља наставља се данас а према раније утврђеном распореду. Прва ће на реду бити касарна „Драчевац" – одлучено је на вишечасовном састанку одржаном ноћас у хотелу „Марјан" у Сплиту. Армијску страну на састанку су заступали генерал-мајор Никола Младенић и пуковник Мирко Бјелановић, а хрватску министри др Даворин Рудолф (поморство), др Иван Цифрић (заштита околиша) и Петар Кристе (трговина), као и председник Извршног већа СО Сплит Звонимир Пулић.

Ови разговори одржани су уз присутност екипе посматрача Европске заједнице у Сплиту.

У један сат после поноћи др Даворин Рудолф је новинарима саопштио да је Команда ВПО сагласна да преда целокупно наоружа Територијалне одбране после пуштања Гарнизона Дивуље и дана пре напуштања комплекса „Лоре".

Утаначено је да ће се „утврдити разлике у наоружању договором компензирати на начин који ће утврдити заједничка комисија. Тако ће породицама официра ЈНА бити гуђиће се несметана селидба и Сплита.

Данас од 12.15 све јадранске луке у Хрватској, осим дубровачке потпуно су деблокиране обавестила је Лучка капетанија у Сплиту све обалне радио-станице.

Што се тиче лука на дубровачком подручју, промет ће се одвијати као и до сада уз дозволу тамошње војне команде и контролу пристаништа до коначног споразума о решењу дубровачког питања.

Slika 180. Armija napušta Split i Divulje [251]

Хрватске власти опет ометају евакуацију ЈНА из Сплита

Сплит, 18. децембра (Танјуг)

Пошто су сва опрема и људство премештени из сплитских касарни и војних установа у ратну луку „Лора" хрватска страна је забранила даљу евакуацију армије бродовима из Лоре и Дивуља ка обали Црне Горе. Разлог је опрема у Морнаричком школском центру за који сплитске власти енергично инсистирају да мора бити остављена.

Све ово стопирало је предају оружја Територијалне одбране осам далматинских општина које се углавном налази у Лори – представници ЈНА у Сплиту предају овог оружја условљавају дозволом за испловљавање.

Slika 181. Hrvatske vlasti opet ometaju evakuaciju JNA

Nakon što su posljedni pripadnici JRM napustile grad Split na TV dnevniku je izvješćeno:

Uvečer 04. siječnja 1992. posljedni pripadnici okupatorske jugovojske napustili su svoje jako uporište na posručju Splita. Ratnu luku Lora, jedan od najvećih simbola nekadašnje moći bivše Jugo mornarice. Posljednji oficiri i vojnici iz Lore su isplovili trgovačkim brodovima Sv, Stefan i Alba, te vojnim transportnim brodom PO 91, kojim je prije nekoliko dana iz Bara, Visa i Lastova dovezeno 250 tona oružja i streljiva, koje je trebalo vratiti Hrvatskoj Teritorijalnoj obrani. Bio je to jedan od uvjeta iz ranije potpisanog sporazuma u Žitniću, o iseljavanju i odlasku pripadnika JNA iz Splita. Ostale obveze odnosile su se na razminiravanje vojarne u Žrnovnici i Ratne luke Lora i podmmirivanje komunalnih dugova.

Napuštanje Lore posljedica je poraza JRM sredinom studenog 1991. kada je general Kadijević zapovjedio napad na Split. Tom prilikom Jugo – mornaricu je dočekala neočekivana topovska vatra sa Šolte, koja je oštetila razarač Split. Ratna flota bila je prisiljena povući se prema jugu. Međutim tamo ih je dočekala još jača topnička vatra s

[251] Politika 4. XII. 1991. str 8 Objava da je 3. 12.1991.postignut sporazum o napuštanju Splita i Divulja"

Korčule i Pelješca. U pomoć je pristiglo i Jugoslovensko ratno zrakoplovstvo, ali uzalud. Na kraju su 2 manja broda potopljena, 8 ih je oštećeno a srušena su i 3 borbena zrakoplova. Jugomornarica se morala povući prema Visu i Boki Kororskoj. U rukama Jugo – vojske ostala je još samo , ratna luka Lora, ali bez ratnih brodova. No i ona se uskoro morala evakuirati. Objekte u Lori preuzele su postrojbe HRM, koje su morale preuzeti i zadatak razminiranja. Objekti u Lori bili su građevinsko ispravni, no Mornarički elektronsko zavod bio je u cijelosti opljačkan, a preostali vozni park uglavnom uništen. Sve što se moglo odnjeti, odneseno je, a ono što je preostalo oštečeno je ili uništeno. Lora, nekada oličenje vojničke urednosti postalo je ogromno smetlište. Pristanište u kojem su se vezivale: podmornice, raketni čamci, topovnjače, torpedni i patrolni brodovi, kedrilice i Školski brod Galeb, bilo je pusto. Hrvatski barjak u Lori podignut je na svečanosti sljedećega dana.

Izvješće 76. na TV dnevniku nakon što su postrojbe JRM napustile grad Split [252]

[252] Izvješće na TV dnevniku 04, siječnja 1992, https://www.youtube.com/watch?v=AHraw29WADI

7.9. ODLAZAK POSTROJBI IZ VOJNOPOMORSKIH UPORIŠTA VIS

Tridesetog svibnja 1992., Zapovjedništvo VPO predvođeno načelnikom stožera VPO kbb Dušanom Rakićem, i zadnje postrojbe Vojnopomorskih uporišta JRM na otocima Vis i Lastovo na čelu sa zapovjednikom kbb Milanom Radovićem, napustile su teritoriij Republike Hrvatske. VPO Vis napustile su: Zapovjedništvo uporišta Vis; Zapovjedništvo stana; satnija veze; pješačka bojna B-klasifikacije, topnički divizion; inžinjerijska satnija; vod ABHO; vod za snabdjevanje; intendantski vod (pekara, krojačka radionica, obućarska radionica); skladište za smeštaj materijalnih sredstava .

- Iz mjesta Stanac u gradu Visu, iseljeni su: vod za tehničko održavanje (radionica) i skladište goriva, maziva.
- Iz mesta Kut u gradu Visu, iseljeno je skladište mornaričkih ubojnih sredstava, gdje je bio smešten i jedan vod vojnika-mornara. Iseljen je Dom JNA sa nekoliko vojnika.
- Iz mjesta Stončica iseljen je laki divizion PZO sa sredstvima bitnice topova 20 mm i bitnice topova Bofors 40 mm i tenkovska satnija (tenkova T-34)
- Iz mjesta Biševo (otočić kod Komiže) iseljena je bitnica 76 mmM 42 ZIS.
- Iz mjesta Korita iseljena su skladišta za smeštaj pešadijske i artiljeriJske municiJe, minsko-eksplozivnih sredstava i ABHO sredstava.
- Iz mjesta Smokovo iseljena je obalska bitnica 127 mm.
- Iz mjesta Stupišća iseljena je obalska bitnica 88 ili 90 mm.

Sva materijalna sredstva tih postrojbi izvučena su u Boku Kotorsku.

Na brdu Hum, stacionirana je bila i postrojba Obalnae službe motrenja i obavješćivanja, radarska postaja sa ljudstvom za osiguranje. Ta postrojba je u zapovjednom lancu bila povezana sa Batajnicom i Divuljama a na logističkom osiguranju VPU Vis. Zbog strategijskog značaja uporišta Vis i Lastovo, materijalna sredstva (streljivo, minsko-eksplozivna sredstva, pogonsko gorivo ,
ratni obroci i dr.) tih postrojbi bili dvostruko veći u odnosu na postrojbe Kopnene vojske u JNA. Tako je na Smokovu, Stupišću i Biševu svaka bitnica imala izgrađen potkop) u kojemu su bile prostorije za streljivo, odmor ljudstva i agregat za struju. Potkopi su bili zatvoreni hermetičkim vratima, a unutar potkopa bila je ventilacija. Kod svih obalskih bitnica, cijevii topova bile su usmjerene prema Italiji.

SLOBODNA DALMACIJA 3

NEDJELJA, 31. svibnja 1992

UŽURBANA PRIMOPREDAJA I POSLJEDNJIH OBJEKATA JUGOVOJSKE NA VISU I LASTOVU

VIŠANI SPREMNI ZA FEŠTU

Iako sve govori da je odlazak »JA« samo pitanje sata, Višani će u to biti sigurni tek kada i posljednjem neprijateljskom brodu vide krmu. A tada će prirediti veselje kakvo taj otok još nije doživio

VIS, 30. V — Od jutros se užurbano obavlja primopredaja svih preostalih »JA« — objekata i u toku prijepodneva civilnim su vlastima predani i brdo Hum i Vela Glava i uvala Stonca i Češka vila i Dom jugoarmije, a danas poslije podne obavlja se i predaja oružja viške Teritorijalne obrane njegovim pravim vlasnicima — Višanima. Čin primopredaje toga oružja, a — riječ je navodno o stotinjak pušaka i strojnica — te nekoliko protuavionskih mitraljeza obavlja se u središnjoj viškoj vojarni Samogor koja bi nakon toga također trebala biti napuštena od jugovojske.

Osim primopredaje svih »JA«-objekata, indikativno je i kretanje neprijateljskih brodova u viškoj uvali i ispred nje. Još je ostalo samo šest »JA«-plovila na čelu s »razaračem« »J«, zloglasnim »Splitom«, koje su prije podne u viškoj Luci svetog Jurja, najvjerojatnije posljednji put, pristala i dva transportna broda — »DBM 241« (»Krk«) i »PO 9« (»Ugor«) — koji bi trebali u Boku kotorsku odvesti i posljednje jugosoldate i njihovu SMB-opremu i oružje.

Da je već samo pitanje sata kada će »JA« definitivno i zauvijek napustiti Vis, može se naslutiti i po jučerašnjem odlasku u Boku svih viških oficirskih obitelji i odvoženju osobnih automobila oficira. Sinoć su, osim toga, na sivi transportni brod ukrcani i vojnici s Bandirice, brda ponad mjesta Visa, i Huma (njih stotinjak), a otpremljen je i radarski detektor pomoću kojega je jugovojska s Huma kontrolirala srednji Jadran.

Ipak, premda sve govori da je odlazak »JA« gotova stvar, Višani će u to biti sigurni tek kada i posljednjem neprijateljskom brodu vide krmu. A tada će, kažu, nastati fešta kakve škoj još nije doživio.

P. ŽAJA

Zloglasni razarač »Split« pred viškom lukom (Snimio: Fade KLARIĆ)

Izvješće 77. Višani spremni za feštu članak u Slobodnoj Dalmaciji od 31.05.1991

7.10. ODLAZAK POSTROJBI IZ VPU LASTOVO

VPO Lastovo napustile su su: Zapovjedništvo uporišta Lastovo; vod veze; 2 satnije (1. i 2. djelatna) i jedna satnija pričuvnog sastava mornaričkog pješaštva; jedna bitnica sa sredstvima u ratnoj pričuvi; laki topnički divizion PZO 20/3 mm; obalna bitnica 88 mm u mjestu Velje more; obalna bitnica 88 mm na otočiću Mrčara; skladište pogonskog goriva "Jurjeva luka"; inžinjerijski vod; tehnički vod; intendantski vod; skladište minsko-eksplozivnih sredstava u mjestu Nižino polje ; Garnizona ambulanta i Obalna službe motrenja i obavješćivanja, na brdu Hum. Materijalna sredstva i borbena snaga.

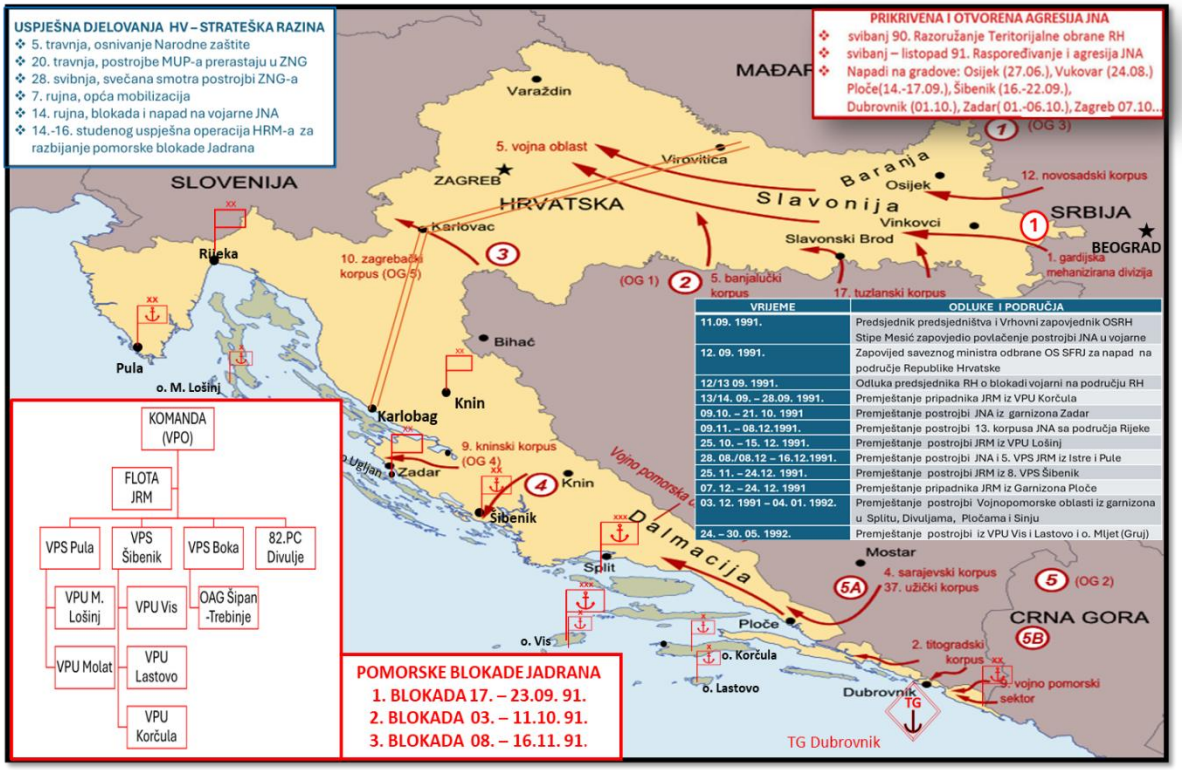
Ratne rezerve svih postrojbi na VPU bile su od tri do četiri puta veće nego kod postrojbi na kopnu. Specifičnost otoka i razmještaj jedinica na prvoj crti obrane nalagali su što veću samostalnost za duži period. Kako po izvršenom premještaju, postojeća infrastruktura u Crnoj Gori nije mogla omogućiti adekvatan razmještaj pristiglih materijalnih sredstava Zapovjedništvo VPO bilo je prinuđeno , veliku količinu mornaričkotehničkih sredstava držati na otvorenom prostoru. Ukupna slika loše je uticala na lokalno stanovništvo, kod kojih se javio strah od mogućih posljedica . [253]Nakon što je JRM napustila posljednja uporišta na Visu i Lastovu u svom izvješću za za HTV Tomislav Šulj je izvjestio:

> Jugoslavenska ratna mornarica počela je 24. svibnja 1992. izvlačiti naoružanje i brodovlje te napuštati Vis i Lastovo, otkuda se konačno povukla sedam dana poslije. Sljedećeg dana u luke su uplovili brodovi Hrvatske ratne mornarice, predvođeni raketnom topovnjačom „Šibenik“. Time su okončana desetljeća potpune izolacije dvaju najudaljenijih hrvatskih otoka. Naime, zbog njihove iznimne strateške važnosti, jugoslavenske su vlasti godinama branile pristup stranim turistima pa su čak i iseljeni Hrvati sa stranim putovnicama imali zabranjen pristup rodnim kućama. Poslije poraza Jugoslavenske ratne mornarice u bitci za Šibenik u rujnu i poslije u bitci u Splitskom i Korčulanskom kanalu u listopadu 1991. položaj okupatorske vojske na otocima bio je zapravo vojnički neodrživ. Logistička opskrba vojske na Visu i Lastovu bila je krajnje otežana, a istodobno je JNA trpjela neuspjehe u izvođenju napada na Dubrovnik. Stoga je povlačenje u najbližu ratnu luku, Boku kotorsku, bio logičan potez, unatoč tome što ga je zapovjedni vrh JNA pokušavao prikazati kao akt dobre volje. Iako su pregovori o demilitarizaciji Visa i Lastova između predstavnika hrvatske vlade i poražene JNA počeli odmah nakon sklapanja Sarajevskog primirja jugoslavenska strana stalno je otezala s provođenjem sklopljenog sporazuma. Unatoč tome što je odlazak dijela

[253] Mirko BJELANOVIĆ , Evakuacija VPU Vis i Lastovo, Ničiji heroji Jadranskog mora I , Beograd 2024.,str. 27 4-277

vojnika i izvlačenje tehnike te pražnjenje skladišta počelo odmah u siječnju potpuno povlačenje uslijedio je tek četiri mjeseca poslije, posljednjeg tjedna svibnja. Odlazak posljednjeg vojnika s Visa i Lastova, otočani su proslavili općim narodnim veseljem, sirenama i dugom zvonjavom. Hrvatsko more postalo je napokon slobodno.

Izvješće 78. Tomislav Šulj o odlasku JNA s Visa i Lastova 30.05. 1992. za TV kalendar HTV

Slika 142. Odlazak postrojbi JNA i JRM sa područja Jadranske obale i otoka

8. AGRESIJA JNA I OBRANA JUGA REPUBLIKE HRVATSKE

Za napad na jug Republike Hrvatske Glavni štab JNA ustrojio je 2. Operativnu grupu (OG Jugoistočna Hercegovina i Dalmacija) sa isturenim zapovjednim mjestom u Kifinom selu pored Trebinja. Zapovjednik 2. OG bio je general potpukovnik Jevrem Cokić. [254]

U 2. OG ulazile su postrojbe Mostarske grupacije čiju je okosnicu činio 37. Užički korpus pod zapovjedništvom generala Milana Torbice i Trebinjsko-hercegovačka grupacija čiju su okosnicu činili: 2. Titogradski (Podgorički) korpus pod zapovjedništvom generala Radomira Eremije i 9. Vojno pomorski sektor Boka na čelu sa admiralom Miodragom Jokićem. [255]

Prema njihovu planu Mostarska grupacija, trebala je bojno djelovati s ciljem ovladavanja područjem Hercegovine i hrvatskim Poneretvljem, nakon čega nastaviti napredovanje u smjeru Splita. Potporu su im trebale pružati 158. pomorska baza JRM u Pločama i snage iz pločanske i čapljinske vojarne.

Istodobno je Trebinjsko - Hercegovačka grupacija, uz potporu ratne mornarice i zrakoplovstva trebala napasti šire područje općine Dubrovnika s ciljem zauzimanja istog i spajanja s postrojbama Mostarske grupe u dolini rijeke Neretve.

Da bi ostvarili svoj cilj na području Dubrovačkog primorja uz snažnu topničku paljbu nastojali su omekšati crtu obrane, a zatim pokrenuti pješaštvo i njime razbiti obranu branitelja na pravcima:

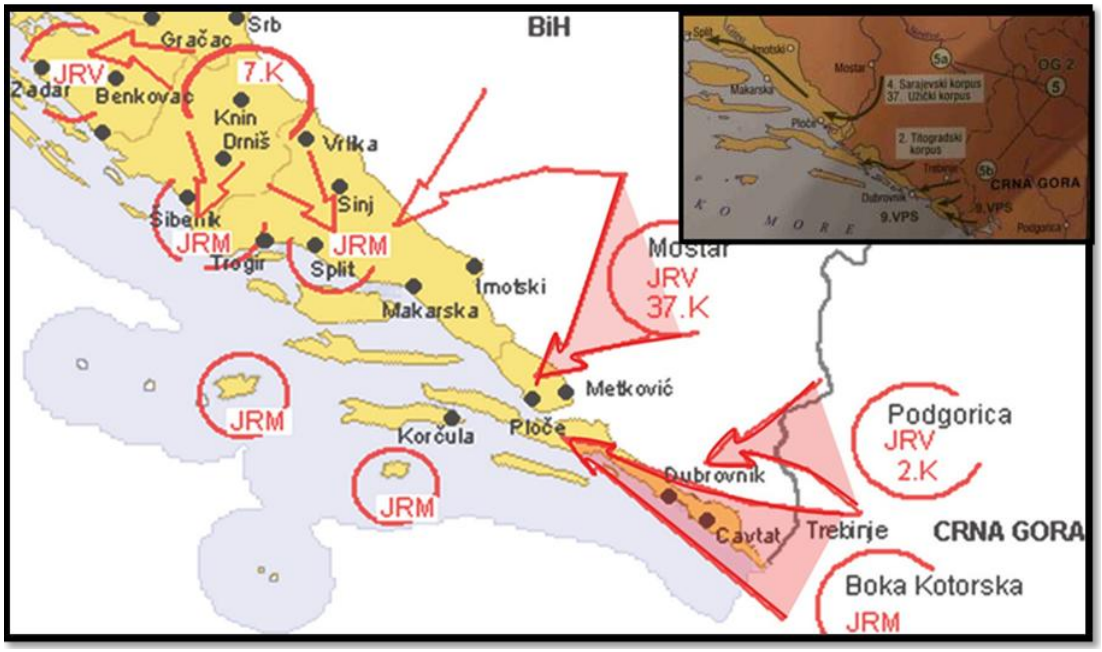
- prema Osojniku (istočno primorje),
- Zavala - Orahov do - Slano (središnje primorje) i
- Ravno - Čepikuće (zapadno primorje).

Odatle su namjeravali produžiti do Stona (p/o Pelješac), te nastaviti prodor u smjeru Korčule i Ploča. Stavljanjem pod nadzor Neretvanskog kanala južna Dalmacija bila bi odsječena od ostalog dijela Republike Hrvatske. Potporu iz mora pružala im je grupa brodova iz Taktičke grupe Dubrovnik , dok su iz zraka dobivali potporu iz zrakoplovnih baza u Mostaru i Podgorici. Premoć agresora, u broju vojnika i borbene tehnike, u odnosu na branitelja ovisno

[254] Zapovjednik 2. OG Jevrem Cokić bio je teško ozlijeđen u nerazjašnjenoj helikopterskoj nesreći poviše Konavala. Poslije nesreće koja se dogodila 5. listopada 1991. zamijenio ga je general potpukovnik Mile Ružinovski, a njega je 14. listopada 1991. naslijedio general potpukovnik Pavle Strugar

[255] Zapovjednik 9. VPS Boka u početku rata bio je kapetan bojnog broda Krsto Đurović, koji je poginuo u helikopteru oštećenom 5. listopada 1991. Za novog zapovjednika 9. VPS, je imenovan viceadmiral Miodrag Jokić. Načelnik štaba bio je kapetan bojnog broda Milan Zec.

o pravcu napada bila je od 6 do 10 : 1, pa je zapovjednik OG-2 predviđao da će im za izbijanje na Jadransku magistralu, izolaciju Dubrovnika i ovladavanje područjem od Neuma do Prevlake trebati od 7-10 dana.[256]

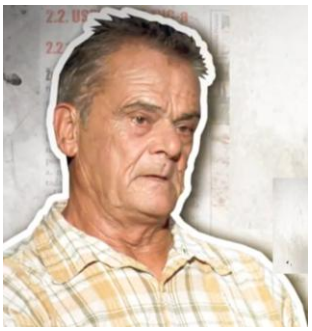
Zemljovid 42. Pravci srbo – crnogorske agresije na jug Republike Hrvatske

Mobilizacija pričuvnog sastava JNA za izvršenje zadaće postrojbi 2.OG JNA izvršena je polovicom rujna. Odaziv na mobilizaciju u Crnoj gori bio je relativno zadovoljavajući, u istočnoj Hercegovini dosta slab, a u središnjoj i jugozapadnoj Srbiji katastrofalan.[257]

Loš odaziv na mobilizaciju, koliko toliko organizirana obrana općine Dubrovnik, osvajanje vojarni JRM u Pločama i na Korčuli neki su od razloga što agresor nije uspio u ostvarenju svojih ratnih planova na jugu Hrvatske.

Vojno-teritorijalnom podjelom Republike Hrvatske od polovice 1991. udarna postrojba ZNG u području obrane Dalmacije trebala je biti 4. Gardijska brigada ZNG. Područje sjeverne i srednje Dalmacije bilo je u nadležnosti Zapovjedništva 6. operativne zone (OZ) Split, čiji su zapovjednici bili su kapetan bojnog broda Petar Šimac (od 17. 6. 1991.) i pukovnik Mate Viduka (od 26. 8. 1991.).[258]

[256] Jevrem COKIĆ, Istina je pobedila sve barijere, Narodna Armija od 9. 1. 1992.
[257] Jakša. RAGUŽ: Hrvatsko poneretvlje u Domovinskom ratu, str. 192
[258] Petar ŠIMAC, Svjedočanstva o Domovinskom ratu u Dalmaciji 1991., str 41-42;

Slika 182. Zapovjednik Željko Pavlović

Obrana područja današnje Dubrovačko-neretvanske županije bila je u nadležnost regionalnog Zapovjedništva za obranu Južne Dalmacije. U područje njegove odgovornosti ulazila su područja tadašnjih općina Dubrovnik, Metković, Ploče i Korčula. Za prvog zapovjednika sa sjedištem u gradu Dubrovniku bio je imenovan prijeratni načelnik štaba Teritorijalne obrane općine Dubrovnik Željko Pavlović. Okosnica snaga za obranu juga Hrvatske trebala je biti 116. brigada HV. Za zapovjednika brigade bio je određen Ivan Varenina. Prema ustroju brigade: Zapovjedništvo i jedna bojna trebale su biti u Metkoviću, jedna bojna u području Slanog i dvije bojne na širem području Dubrovnika.259 Zapovjednik Željko Pavlović i rukovodstvo Sekretarijata za narodnu obranu (SNO) Dubrovnika na čelu sa Miljenkom Bratošem bili su čvrsto uvjereni u neminovnost oružanog sukoba i potrebu što kvalitetnije pripreme za obranu. Nasuprot njima ključni ljudi kriznog štaba (KŠ) predvođeni Željkom Šikićem i gradonačelnikom Dubrovnika Petrom Poljanićem dugo vremena nisu vjerovali da će Dubrovnik biti napadnut, pa su nastojali probleme obrane riješiti pregovorima[260] Zbog njihove zablude, nedostatka stručnog vojničkog kadra, naoružanja i opreme, popunjavanje 116. Dubrovačke brigade išlo je veoma sporo. Dok su na području odgovornosti 6. OZ u lipnju 1991. brigade (112. Zadar, 113. Šibenik, 114. Split) već bile ustrojene i organizirane, na području Zapovjedništva za obranu južne Dalmacije početkom lipnja u Metkoviću je bila ustrojena jedna ("A") satnija, a u Dubrovniku 11. samostalna ("A") bojna 4. Gardijske brigade ZNG.[261]

Krajem srpnja 1991. za zapovjednika Dubrovačke bojne određen je Korčulanin Marko Mujan. Početkom kolovoza 1991. on je na području Lisačkih Rudina ustrojio kamp za obuku, gdje je provodio obuku i organizaciju bojne za obranu crte od Prevlake do Čepikuća. Time su pripreme za obranu općine Dubrovnik pokrenute za jedan veliki korak naprijed. [262]

[259] Zapovjed MUP, MORH i ZNG od 18. srpnja 1991.

[260] Mladen JURKOVIĆ ; Napad i obrana šireg područja dobrovačkog ratišta (str. 35)

[261] Prema Petar ŠIMAC, Svjedočanstva o Domovinskom ratu u Dalmaciji 1991. str. 36, 126-128,

[262] Prema Zapovjedništvo sektora Dubrovnik (ZSD), Raščlamba bojnog djelovanja 1991., str. 14, Nakon preuzimanja dužnosti novi zapovjednik Marko Mujan skupa sa Matom Šarlijom - Daidžom gardu odvodi u Čepikuće i na taj način je spašavaju od raspadanja

Poslije je s jednom satnijom prešao u mjesto Čepikuće, gdje je započeo pripreme za obranu pravca Trebimlja - Čepikuće. Osim u Čepikućama pred početak napada, Zapovjedništvo bojne ZNG na čelu s Markom Mujanom organizirao je obranu općine Dubrovnik na otpornim točkama u područjima kod Osojnika, Brgata i sela Bani (u Konavlima).

Zemljovid. Raspored postrojbi prije početka agresije JNA na jug Republike Hrvatske

Tjedan dana prije općeg napada, 23. rujna u Metkoviću je ustrojeno Zapovjedništvo Sektora Dubrovnik (ZSD). Prvi zapovjednik Sektora bio je Ante Marinov, a njegov zamjenik sa sjedištem u gradu Dubrovniku bio je Nojko Marinović. Njegovim dolaskom u Dubrovnik štab TO prerastao je u Zapovjedništvo obrane općine Dubrovnik, a zapovijedanje obranom općine Dubrovnik povjereno je njemu. Pred početak agresije neposrednu obranu grada Dubrovnika provodila je postrojba, sastavljena od dvije satnije i dragovoljaca jedne manje satnije djelatnih pripadnika ZNG. Tadašnje brojno stanje postrojbi bilo je oko 410 naoružanih i 70 ljudi u pričuvi[263]

Poslije prvih oružanih incidenata, koji su se od 22. do 26. rujna zbili na Brgatu i području Konavala na položajima iznad sela Bani, na Debelom brijegu, u Vitaljini iz koje je stanovništvo

[263] Nojko MARINOVIĆ, predavanje na javnoj tribini „Nećemo zaboraviti!“ objavljeno u Dubrovačkom vjesniku od 15. siječnja 2010.

izbjeglo zbog topničkih djelovanja po naselju, opći napad na područje općine Dubrovnik postrojbe OG-2 započele su 1. listopada 1991.[264]

Agresija je krenula je nakon sjednice crnogorske vlade 1. listopada 1991. o čemu je tadašnji ministar Vanjskih poslova Crne Gore Nikola Samardžić rekao:

Slika 183. Ministar Republike CG Nikola Samardžić

> Bio sam šokiran. Rečeno je da je Hrvatska krenula da napada Crnu Goru, da 30 hiljada ustaša kreće na Crnu Goru, da zauzme Boku i da mi treba da se branimo. To je rekao predsjednik Bulatović, a potvrdio je isto tako general Strugar. I da zaključim, sjednica je bila posvećena kako da se organizujemo u odbrani. Međutim, koliko ja shvatam i razmišljam posle kako je teklo, osnovni cilj je bio da se što bolje organizuje mobilizacija i da se crnogorski rukovodioci posvete oko toga da se što više i bolje organizuje mobi lizacija Crnogoraca za front. Većina stanovništva, krenula je u zajedničke pljačke na sela oko Dubrovnika koja su vrlo bogata i nastupila je pljačka.

Izjava 88. Ministar Nikola Samardžić o pokretanju agresija Crne gore na jug Hrvatske[265]

Na bojišnici dugoj oko 120 km prije početka napada nalazilo se oko 5000 agresorskih vojnika sa više od 100 topničkih oružja[266.]

Snage za obranu Sektora Dubrovnik bile su brojčano nedostatne, slabo naoružane i bez topničke potpore. O napadu na Dubrovnik Vladimir Brnardić za HTV je izvjestio:

> Prvog dana listopada 1991. u Hrvatskoj se otvorilo novo bojište. Kombinirane snage Jugoslavenske narodne armije, mornarice i zrakoplovstva, potpomognute pripadnicima teritorijalne obrane Crne Gore, Istočne Hercegovine i četničkim dragovoljačkim postrojbama, napale su Dubrovnik i jug Hrvatske. Neprijateljske snage brojile su gotovo 30 tisuća vojnika potpomognutih sa 100 tenkova, 50 oklopnih transportera, 120 topova, oko 100 zrakoplova te nekoliko ratnih brodova. Područje Dubrovnika sve vrijeme branilo je tek nešto više od 900 hrvatskih vojnika i policajaca. Snage obrane pod zapovjedništvom Nojka Marinovića osim što su bile malobrojne, bile su i slabo naoružane. Već prije samog napada počele su provokacije, a prostor Dubrovnika, kao i cijela jadranska obala, našla se u

[264] Zapovjedništvo Sektora Dubrovnik, Raščlamba bojnog djelovanja 1991., Dubrovnik 1997., str. 61

[265] Branko VOJČIĆ, Dubrovnik: Rat za mir, izvod iz svjedočenja protiv Slobodana Miloševića na Međunarodnom krivičnom sudu u Hagu, Beograd 2006., str. 859-885,

[266] Petar KRISTE, Iznevjereni grad (Dubrovnik 1991.), Zagreb 2000., str. 35 -36;

pomorskoj blokadi. Sam napad krenuo je u tri smjera. Postrojbe JNA i teritorijalne obrane iz Crne Gore prešle su granicu na Debelom brijegu i krenule prema Konavlima. Postrojbe iz Istočne Hercegovine iz pravca Ivanice krenule su prema Brgatu, te iz pravca Huma prema Osojniku. Istovremeno je jedan dio Hercegovačkog i dio Titogradskog korpusa krenuo preko sela Ravna i Čepikuća prema Slanom. Isto jutro zrakoplovi su raketirali odašiljač na Srđu te doveli Dubrovnik u komunikacijsku blokadu koju su probijali dubrovački radioamateri. Već prvog dana Dubrovnik je ostao bez struje i vode, a pomorsku blokadu probijali su gliseri Odreda naoružanih brodova Dubrovnik. Iako malobrojni, hrvatski branitelji pružili su žestok otpor kod Radovčića, na Zvekovici, Brgatu, Bosanki, utvrdi Strinčjera, dok su položaje kod Čepikuća držali više od mjesec i pol dana. Ipak u snažnom brzom naletu znatno nadmoćnija jugovojska brzo je okupirala veći dio prostora od Prevlake do Stona pa se i sam blokirani Dubrovnik uskoro našao pod divljačkim topovskim udarima. U opkoljenom gradu, bez struje i vode, u zatočeništvu je ostalo oko 50 tisuća stanovnika. Stalni napadi nastavili su se sve do Sarajevskog primirja početkom siječnja 1992., a snimke razaranja vrlo brzo obišle su svijet i pridonijele svjetskoj percepciji rata u Hrvatskoj. Dubrovnik je deblokiran tek nakon osmomjesečne opsade u svibnju 1992. godine.

Izvješće 79. Vladimir Brnardić o napadu na Dubrovnik[267]

[267] Vladimir BRNARDIĆ, Napad na Dubrovnik, TV Kalendar 01. 10. 1991.

8.1. Napad JNA na Konavle i Dubrovnik

U okviru općeg napada, prvi udari bili su usmjereni iz Boke kotorske na Konavle. Postrojbe JNA i teritorijalne obrane iz Crne Gore prešle su granicu na Debelom brijegu i krenule prema Konavlima. Postrojbe obrane na području općine Dubrovnik su do 15. listopada 1991. izgubile Konavle. U području grada Dubrovnika i Konavala odnos snaga u pješaštvu bio je 10:1 a u topništvu 16:1 u korist agresora.268 Nakon proboja agresora kod Debelog brijega i iskrcavanja u područja Molunta, da ne bi ostale u okruženju, malobrojnije i slabije naoružane postrojbe obrane Konavala s položaja oko sela Bani na brdu Križ i Molunta prije ili u početku općeg napada, su se povukle u sela Radovčiće i Grudu.

Zemljovid 43. Plan napadnog djelovanja 2 OG JNA na Konavle i Dubrovnik[269]

[268] Prema Raščlambi bojnog djelovanja (ZSD) 1991. str. 38. Postrojbe agresora prema Konavlima su imale oko 8000 a branitelja oko 800 vojnika. Što se tiče topništva agresor je imao 5 topova 130 mm, 5 haubica 122 mm, 6 haubica 105 mm i 30 minobacača 120 mm, dok su naše imale: 3 topa 85mm, 3 topa 76 mm, 2 minobacača 120 mm i 3 minobacača 82 mm. Većinu oružja zapovjednik Nojko Marinović doveo je neposredno pred početak napada iz vojarne u Korčuli. Stoga topničke postrojbe ZNG nisu bile ni opremljene ni uvježbane za učinkovitiju potporu postrojbi na prvoj crti.

[269] Izvod iz zemljovida Nikole Kurajice

Crtu Prapratno - Gruda - Mikulići - Konavoska brda - Župa su branili:

- 3 voda sa oko 50 branitelja iz ZNG Dubrovnik - zapovjednik Zvonimir Vranac,
- oko 3 voda MUP-a (koji su na terenu bili raspoređena po desetinama)
- 2 voda postrojbe iz Čilipa - zapovjednik Marko Rešetar
- grupe dragovoljaca u lokalnim postrojbama Narodne zaštite

Topničku potporu postrojbama pružali su:

- 1 minobacač 120 mm i lanser POLK 9K11 na Paljem brdu
- 2 topa 85 mm, na Resnici (poviše Molunta).

Ovim snagama zapovijedao je zapovjednik PP Cavtat Ivan Mrđen. Ujutro 3. listopada u primorskom dijelu Konavala, u konfuznoj situaciji na položaju Resnica, zarobljena su 2 posluge s obalnim topovima 85-mm[270] O razlozima pada Konavala zapovjednik Ivan Mrđen je izjavio:

Slika 184. Ivan Mrđen zapovjednik PP Cavtat

U sumrak 2. 10., na području Komaja sam skupio kompletnu jedinicu, postrojio je uz jednu prometnicu, a u posjet mi je došao u tom momentu Željko Pavlović … A kako je moja obitelj, odnosno moja supruga, već bila u lošem stanju, ona je išla na hitnu pomoć jer se bila pronijela vijest da sam ja poginuo pa je ona bila u totalno lošem stanju… Ja sam, kako se stanje u mrak smirilo, poželio ponovo poći do Cavtata i vratit se nazad. Antu Vulića, koji je bio zapovjednik voda na Dubravci, sam pozvao i rekao mu da će on, za tu noć, preuzeti zapovijedanje obranom , za vrijeme mog odsustva.Kako je ljudstvo bilo postrojeno, Željko Pavlović je bio tada prisutan pored mene, ja sam im priopćio o čemu se radi, rekao otprilike kakva je situacija, rekao sam što ja namjeravam, i da ću se ja ujutro rano vratiti, ali da tu noć Ante zapovijeda s njima… No, već u 2 i po, 3 sata ujutro, u sobu je došao dežurni policajac iz PP Cavtat, Ivo Stipić, probudio me i sav uspaničen rekao da je sve palo, da je cijela obrana, cijela crta obrane pala! Ljudstvo se očito prepalo i na neki način oni su se povukli do Cavtata. Na toj poziciji, zatekao sam samo Antu Vulića koji je zapovjednik bio tu noć, cijele te jedinice koja je brojala oko 150 ljudi, i još nekoliko ljudi je bilo s njim. Dakle, ostatak ljudstva koji je bio ostavljen tamo na terenu, njih nije bilo. Ante također nije znao gdje su ti ljudi. I u takvoj jednoj situaciji gdje ste postali zapovjednik bez vojske, ja doista nisam imao izbora.

[270] Prema ZSD, Raščlambi bojnog djelovanja 1991. , str. 6, posluge topova 85 mm, su upale u zasjedu, kad su se vraćale na položaje koji su bili na Resnici.

Ušao sam u Krizni štab (KŠ) u koje m je bio zapovjednik KŠ-a, gospodin Luka Korda i onako ljut sam rekao da „ja od ovog časa više ne želim zapovijedati s tom jedinicom”.

Izjava 89. Zapovjednik Ivan Mrđen o razlozima pada obrane Konavala[271]

Na terenu su načelnik dubrovačke policije Đuro Korda i Zapovjednik TO Željko Pavlović pokušavali uspostaviti crtu obrane koja se raspala. Sutradan 3. listopada grupa pripadnika Specijalne policije zajedno sa grupom dragovoljaca Narodne zaštite trebala je zaustavit prodor agresora u Konavoskom polju, nedaleko od Komaje. Zapovjednik specijalaca Ile Topuzović sa nekoliko je boraca naoružanih ručnim raketnim bacačima osa, zolja i tromblonskim minama otišao napraviti „sačekušu“ za tenkove. Na „Vukobratovoj farmi ostalo je 20 tak branitelja sa zadaćom da sprečavaju neprijatelja u daljnjem napredovanju i da se ne povlače dok za to ne dobiju zapovijed. U toj grupi od 20 – tak dragovoljaca naoružanih puškama M48, s nekoliko automatskih, jednom poluautomatskom, par lovačkih pušaka i dvadesetak bombi, bio dragovoljac Braco Elezović. Svoj susret sa „JNA „ opisao je riječima:

Slika 185. Braco Elezović Dragovoljac ZNG

Ostali smo na farmi, u tim čempresima. Nismo znali ni koliko ih je, ni otkud će izbiti pred nas, ni kako su naoružani, ma ništa mi nismo znali. Jedino smo znali da s tog položaja nema povlačenja dok Ile ne zapovjedi drugačije.

A onda, taman je zacrnila noć, ”…činilo se kao nekakva tutnjava u daljini. Zvuk je postajao sve bliži i bliži, tutnjanje sve glasnije. Uskoro smo ugledali prigušena svjetla i ja nisam mogao vjerovati – toj koloni nije bilo kraja. Razabirali su se glasovi, brdo iza nas je gorjelo, ispred nas je bila farma na koju je stiglo sedam-osam tisuća četnika naoružanih svim i svačim – a mi smo shvatili da smo upali u klopku.” Situacija je bila loša. Mi smo na farmi pokušali ostati nevidljivi,. Pokušali smo motorolom o svemu obavijestiti zapovjednika Ilu i dogovoriti izvlačenje, ali tada – “…na poziv Ili odazvao se crnogorski kapetan, bezbednjak iz vojno-pomorskog sektora Boka. Rekao nam je da smo locirani i da ćemo, ako se ne predamo, u zoru biti eliminisani. Upali su nam u frekvenciju, znali smo da smo otkriveni. Ne da smo se zabrinuli, mi smo umrli od straha.Ugasili smo motorolu, ogrnuli se šatorskim krilima, ispravili osigurače na bombama i šutjeli. Približavala se ponoć. Nitko od nas ni u jednom trenutku nije spomenuo predaju. Bili smo spremniji poginuti nego predati se. Pred svitanje začuli smo prigušen zvuk motora peglice, koja je stala u blizini. Iz nje je izišao Vlaho Maslać, Konavljanin, mještanin čija je kuća bila nedaleko, a on je dobro poznavao sve puteljke tog kraja. ”Ma bio je Bog, anđeo, svjetlost na kraju tunela, bio je

[271] Oliver PEZO: Zagonetka pobjede str. 194, izvod iz izjave Ivana Mrđena

spasitelj, ja bih ga izljubio, ali nije bilo vremena. Puzeći, pognuto pretrčavajući, provlačeći se kroz kanale 40-ak minuta slijedili smo svojeg spasitelja, dok nismo stigli do njegove kuće. Kad se razdanilo započeo je napad i mi smo gledali kako na one čemprese pod kojima smo bili sat prije padaju granate. U deset minuta palo ih je više od pedeset. I tada je proradio strah. Tresli smo se. Noge su mi se tresle, nisam mogao stati na njih...

Izjava 90. Braco Elezović o susretu s nekoliko tisuća dobro naoružanih pripadnika „JNA“ [272]

Istog dana postrojbana obrane Konavala priključio se i vod dragovoljaca iz PP Korčula sa zapovjednikom Stankom Šutalom. Ne znajući jedni za druge naišli su na snage JNA koje su već ulazile na Grudu. O djelovanju tog dana pripadnik voda Ante Nobilo iskazao je riječima:

“Prošli smo kroz Grad, zatim prema zračnoj luci, onda do Grude i dalje pješke. Raspoređeni smo po odjeljenjima. Obilazili smo konavoska sela i kuće. Sve je bilo napušteno. Iza jedne okuke stravičan prizor. Dva vozila skroz slupana i u njima četvoro mrtvih. Nastavili smo sa pretraživanjem. Opet vidimo dvoje mrtvih. Stariji muškarac i žena; izgleda da ih je ubila granata. Uokolo je bio požar. Nismo imali radiostanicu pa smo se morali međusobno dozivati. Bili smo bez vode, bez hrane i bez potrebnih ratnih pomagala”.Potom smo se povukli na položaje povrh kuća i tu čekali nevidljivog neprijatelja. Razvrstali smo se u širinu, zauzevši oko 150 m crte. Oko 11 sati počelo granatiranje naših položaja. Ležali smo iza kamenih međa negdje do 15 sati. Četiri sata tukli su po nama. Komandir nas je okupio i rekao da tu ostajemo još neko vrijeme, dok nam ne dođe smjena koju smo očekivali oko 18 sati. Ostali smo tu još sat - dva, opet se rasporedili, a onda je došao čovjek koji je šepao i donio dosta streljiva. Pomagao sam mu nositi. Kad smo odlučili poći prema Jadranskoj cesti vidjeli smo neprijatelje na oko 50 m od nas. Prije ih nismo vidjeli, vjerojatno su se približavali za vrijeme granatiranja ili su možda bili u kućama. Bili smo opkoljeni, a njih je možda bilo nešto više od 50, barem je tako izgledalo. Počeli su pucati po nama. Komandir je naredio rafalnu paljbu po njima. Borba je bila žestoka. S druge strane smo čuli „udri po ustašama!” Nismo odstupili ni metar, pružali smo veliki otpor. U jednom trenutku neprijatelj je stao. Očito smo ga iznenadili otporom, a nije ni slutio da smo gotovo ostali bez municije. Dobro je došla ona koju nam je donio ranjeni policajac. Nastavili smo jaku pucnjavu, a neprijatelj se počeo povlačiti. Onda smo se i mi odlučili povući jer smo slutili da će nas opet granatirati… „Činilo mi se da smo cijelu konavosku frontu samo mi branili, te dva domaća dječaka - šesnaestogodišnjaci i taj ranjeni policajac...

Izjava 91. Pričuvni policajac Ante Nobilo o djelovanju voda PP Korčula [273]

[272] Lada PULJIZEVIĆ, Opsada Dubrovnika – opći napad na Grad, Hrvatski vojnik br. 615 od 16.10. 2020.
[273] Ante NOBILO: ”Priča ranjenog zarobljenika” u Sjećanje dubrovačkih logoraša 1991.-1992., str 247 i 248

Zamjenik zapovjednika PP Korčula Stanko Šutalo je obnašao dužnost zapovjednika voda. U njegovom vodu je uz dragovoljce iz PP Korčula svakog dana bilo sve više mobiliziranih pripadnika i dragovoljaca sa područja općine Dubrovnik. Zajedno sa postrojbama obrane Konavala vod je 4. i 5. listopada sudjelovao u obrani na crte Čilipi - Gabrile, a od 5. do 7. listopada u obrani crte na području Zvekovice. Nakon pada Zvekovice agresor je okupirao Cavtat. U sam Cavtat je po nalogu tadašnjeg premijera vlade Crne Gore, Mila Đukanovića, ušla i crnogorska milicija. Odatle su u logor Morinj odveli više od 200 stanovnika Konavala i Cavtata. Pod tim pritiskom, kako bi umanjili represiju naspram prognanika i stanovnika koji su ostali u Cavtatu, Zapovjedništvo obrane Dubrovnika zapovjedilo je postrojbama na terenu da prekinu sa svim borbenim djelovanjima u Konavlima.

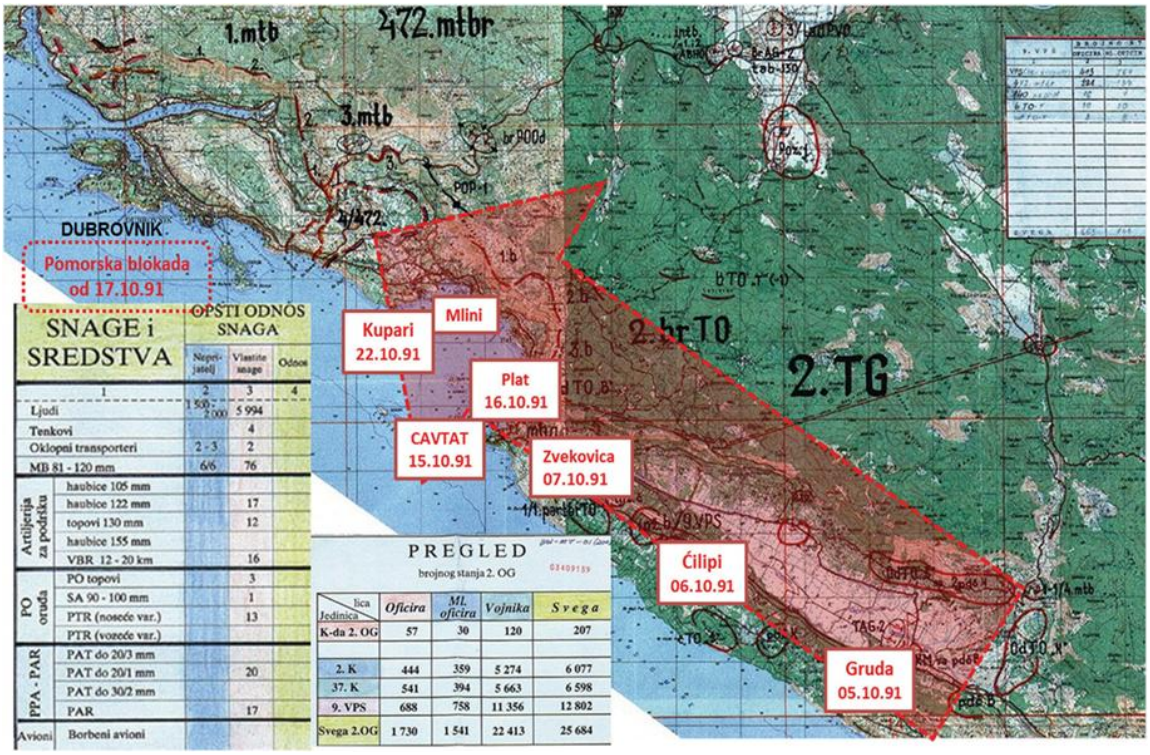
Područje Župe dubrovačke, na crti Plat - Zavrlje - Župa Dubrovačka, naše su postrojbe branile od 7. do 16. listopada, a od 16. do 20. listopada crtu obrane ispred Mlina. Nakon pomorskog desanta postrojbi JNA u Kupare, okupirani su bili Kupari i Srebreno

U Župi Dubrovačkoj, postrojbe obrane Dubrovnika su zarušavanjem Jadranske magistrale i djelovanjem po postrojbi JNA minama usmjerenog djelovanja MRUD) privremeno zaustavile napad agresora kod Duboke ljute. Obrana Konavala zbog raznih razloga nije bila dobro organizirana. Pomoć u ljudstvu i oružju koju je općina Korčula pružila Dubrovniku, nije bila dovoljna za zaustavljanje brzog prodora agresora ka Dubrovniku. Prilikom raspravljanja stanja obrane Dubrovnika na sjednici Vrhovnog državnog vijeća, uzroke za brzi prodor agresora tadašnji član vijeća Stipe Mesić vidio je u slaboj mobilizaciji i nepravodobnoj pripremi Dubrovnika za obranu. O uzrocima relativno brzog pada Konavala on je izjavio:

> Svega 30 posto Dubrovčana se odazvalo na mobilizaciju, jer su uvijek mislili – povijesni spomenik, njega nitko neće napasti...
> Iz Konavala su se povukli, da su sve pršute i krave, ostavili, i sada kukaju za pršutima. Kaže - makar da sam pršut uzeo. Oni su se jednostavno povukli bez i jednog ispalje- noga metka. A, nisu ni mogli se tući, ako nisu prije toga pripremali obranu... I sada kada se ovo desilo što se desilo, sada su svi drugi krivi. Sada nitko ništa nije poduzimao za Dubrovnik. Nije istina!...

Izvješće 80. Član Vrhovnog državnog vijeća Stipe Mesić o uzrocima pada Konavala[274]

[274] Izvod iz Zapisnika sa 36. sjednice Vrhovnog državnog vijeća od 11. studenog 1991. (str 23.)

Zemljovid 44. Tijek okupacije Konavala

Postrojbe iz Istočne Hercegovine iz pravca Ivanice krenule su prema Brgatu, te iz pravca Huma prema Osojniku. Istovremeno je jedan dio Hercegovačkog i

Isto jutro zrakoplovi su raketirali odašiljač na Srđu te doveli Dubrovnik u komunikacijsku blokadu, a već prvog dana grad je ostao bez struje i vode. U opkoljenom gradu ostalo oko 50 tisuća stanovnika, a snimke razaranja ovog povijesnog blaga brzo su obišle su svijet

U stanovnike Dubrovnika i okolice uvukao se strah, a poruku vjere i utjehe uputio im je biskup dubrovački Želimir Puljić preko radio Dubrovnika.

Slika 186. biskup Želimir Puljić

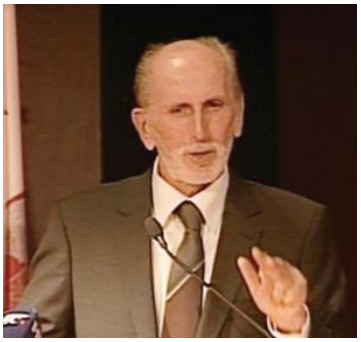
Dragi slušatelji Radio Dubrovnika, u ovoj besanoj noći, dok se svi snebivamo nad svime što se događa oko nas, i dok strepimo nad tim kako ćemo jutro dočekati, mislim na sve vas. Molim se za vas, dijelim svu muku, brigu, tegobe i nevolje ovoga vremena naše velike narodne kušnje. Sve više osjećam da smo i kao pojedinci i kao narod uronjeni u misterij križa. Zapamtit ćemo ovaj dan, 1. listopada ’91 ući

će u povijest i kroniku našega grada kao dan početka" nemilosrdnog napada, i s kopna i s mora i zraka. Nema struje, nema vode, odsječeni smo od svijeta i telefonski i televizijski. Ali, nismo odsječeni od neba. Zato vam poručujem Kristov uskrsni pozdrav – ne bojte se! On je pobijedio i grijeh i zlo i smrt. Obećao nam je da će biti s nama u sve dane. On će nam donijeti svoj mir jer je rekao – mir vam ostavljam, mir vam svoj dajem. Na sve vas koji me slušate zazivam obilje Božjeg blagoslova.

Izjava 92. biskup dubrovački Želimir Puljić na dan napada na Dubrovnik[275]

Već u prvom tjednu listopada poginulo je 27, a ranjeno 100 dubrovačkih branitelja i civila.

Aagresor je 15. listopada 1991. stigao na Žarkovicu, a veze grada Dubrovnika od ostatka .Hrvatske presjekao je i kod Mokošice. Dana 25. listopada pada obrana prema Ivanjici. Glavni razlog brzog napredovanja agresora bila je njegova ogromna premoć u ljudstvu i tehnici. O tome zašto usprkos toj premoći nisu uspjeli ući u Dubrovnik zapovjednik obrane Dubrovnika general Nojko Marinović je rekao:

Slika 187. general Nojko Marinović

Branitelji su relativno brzo izgubili istočni i zapadni dio općine (Konavli i Dubrovačko primorje). Osvajanje operativnih pravaca koje je zacrtala, takozvana, Jugoslavenska armija, time je bilo izvršeno. Oni su 15. listopada 1991. već stigli na Žarkovicu,.. Već 15. listopada i zapadni dio na području Slanoga i Mokošice bili su presječeni. Ostao je samo stari grad. Zašto nije pao? Po mom mišljenju, zbog toga što smo imali snagu koja se suprotstavila sili i to snagu rodoljublja. Mi smo branili obitelj i dom, a ona druga strana je išla da ruši i pljačka Kad je prošla kroz Konavle to je opljačkala i devastirala, kad je prošla primorje opljačkala ga je i devastirala, ali kad je trebalo i ginuti, za pljačku nisu bili raspoloženi. Oni su pljačkali tamo samo gdje se to moglo bezbolno raditi.

Izjava 93. general Nojko Marinović - zašto JNA nije uspjela ući u Dubrovnik [276]

Nakon mjesec dana opsade okupiranomi gradu u pomoć uplovio je konvoj Libertas, koji je građanima Dubrovnika prevozio humanitarnu pomoć. O konvoju Libertas Tomislav Šulj je za HTV izvjestio:

[275] Bjonda LUČIĆ, Tog dana krenuo je napad na Dubrovnik: 'Odsječeni smo od svijeta, ali ne bojte se, Direktno. 30. 09. 2024.

[276] Branko VOJČIĆ, Dubrovnik: Rat za mir, Beograd 2006.,str. 886-893, izvod iz svjedočenja protiv Slobodana Miloševića u Haagu 3. travnja 2003.

U jutarnjim satima 31. listopada 1991. u dubrovačku luku Gruž uplovio je konvoj od 29 brodova koji je prevozio humanitarnu pomoć. Dubrovačko zaleđe žestoko su početkom listopada napali JNA i crnogorski rezervisti. Nakon okupacije Slanog, grad je bio potpuno blokiran. Postupno, 50 000 stanovnika i izbjeglica ostalo je bez struje, vode, hrane i lijekova. Fond za spas Dubrovnika Sveti Vlaho, Društvo hrvatskih književnika i Matica hrvatska inicirali su dostavu neophodne humanitarne pomoći; akciju naziva „Konvoj Libertas“. Predsjednik Hrvatskog društva književnika Nedjeljko Fabrio u dnevniku HTV-a uputio je javni poziv za pokretanje humanitarnog konvoja, koji je 28. listopada pod vodstvom trajekta „Slavija“ isplovio iz Rijeke. U Splitu se konvoju priključuju predsjednik predsjedništva SFRJ Stipe Mesić, predsjednik hrvatske vlade Franjo Gregurić, predsjednik Sabora Stjepan Sulimanac, ministar vanjskih poslova Zvonimir Šeparović i drugi uglednici. Unatoč zaustavljanju i prijetnjama Jugoslavenske ratne mornarice, konvoj je plovidbu nastavio. Nakon euforičnog dočeka u Korčuli, konvoj je nastavio s plovidbom koja je iznova prekinuta zbog pretresa i prijetnji, bez obzira na činjenicu da se oružjem prijeti vrhovnom zapovjedniku JNA. Razgovarajući s admiralom Stanom Brovetom, Stipe Mesić jasno mu je poručio: „U Dubrovnik ćemo ići, a ako vi odlučite pucajte! Ali znajte da ćete za to snositi odgovornost!“. Ganuti Dubrovčani dočekali su konvoj s upaljenim svijećama, ali zbog straha od granatiranja u luci nije bilo masovnog dočeka. Nakon odlaska konvoja na grad se srušio dotad najsnažniji topnički udar kao jasna najava kakav pakao čeka Dubrovnik u studenom i prosincu 1991.

Izvješće 81. Tomislav Šulj je za HTV o konvoju Libertas[277]

Po dolasku u Dubrovnik tadašnji predsjednik SFRJ Stjepan Mesić okupljenim građanima u gradskoj luci Gruž rekao je : „Ja Vas pozdravljam i želim Vam reći. Niste sami.

Slika 188. predsjednik SFRJ Stjepan Mesić u Gružu

Slika 189.Doček konvoja Libertas u na Stradunu

[277] Tomislav ŠULJ: Konvoj Libertas TV kalendar 31. 10. 1991.

Svi smo s Vama i cijela Hrvatska je danas Dubrovnik“[278] nakon čega je na Stradunu nekoliko 100 – tina metara ispred agresora organiziran veličanstveni miting na koji je došlo tisuće Dubrovčana.

Situacija je vremenom bila sve teža tako da je polovicom studenog, prema izvješćima kriznog štaba općine i zapovjednika obrane Dubrovnika, obrana grada Dubrovnika bila razbijena i ona, praktično, više nije funkcionirala. Gubici su bili ogromni, a crta obrane bila je svedena na prostor unutar i neposredno uz gradske zidine, površine oko 11 km^2. U toj situaciji kada je obrana grada Dubrovnika bila pred kolapsom, u Dubrovniku je ustrojen i u obranu grada se uključio Mornarički odred Dubrovnik.

[278] Stipe MESIĆ, u Dubrovniku 31, 10. 1991.

8.2. MOMP Dubrovniku obrani grada Dubrovnika

Poslije pada Konavala i Župe Dubrovačke u gradu je bio sve veći broj branitelja iz tih okupiranih područja. U gradu je djelovao nenaoružani Odred narodne zaštite na čelu sa zapovjednikom kap. Edijem Bulićem čiji su pripadnici bili sve svijesnji da se Dubrovnik samo oružanom borbom može obraniti. U toj su situaciji Željko Filičić i Goran Štampalija pokrenuli inicijativu za ustrojavanjem Mornaričkog odreda. Na sastanku u Dubrovniku 31. 10. 1991., kojem je nazočio i zapovjednik obrane grada Dubrovnika pukovnik Nojko Marinović, donesena je odluka o ustrojavanju mornaričkog odreda Dubrovnik i vojne policije pri odredu, te da se uspostavi suradnja s već ustrojenim Odredom naoružanih brodova (ONB). Tako je 1. studenoga 1991. ustrojen MOMP Dubrovnik na čelu sa zapovjednikom Željkom Čizmićem. Na prijemu zadaća za obranu kod zapovjednika obrane grada Nojka Marinovića zapovjednik Odreda zajedno sa svojim zamjenikom Bracom Miloševićem dobili su zadaću za organizaciju Protudesantne obrane grada. Kako je bilo i što je odlučeno na prijemu zadaće kod zapovjednika odbrane puk. Nojka Marinovića zapovjednik Željko Čizmić opisao je riječima:

Slika 190. Zapovjednik Željko Čizmić

U hotelu "Lero" na prijedlog Željka Filičića ja sam postao zapovjednik HRM- a u Dubrovniku i zajedno s Bracom Miloševicem poslije tog sastanka smo otišli u Zapovjedništvoobrane Grada, na sastanak kod Nojka Marinovića, gdje je on kad smo mi došli, kad smo mu mi rekli da ću ja bit zapovjednik, on je rekao da se on ne slaže s tim... jer sam ja imao jedan konflikt prije toga s njim, dakle da se on ne slaže da ja budem zapovjednik, a gdje mu je Braco Milošević lijepo rekao da mi nismo došli tu da njega pitamo tko ce bit zapovjednik, nego da mu kažemo da sam ja zapovjednik i da smo došli da preuzmemo zadatak koji će nam on dati... I on je onda meni nacrtao raspored... Pošto je rekao da se za 2 dana očekuje desant na Lapad mi smo zauzeli tamo položaje jer smo u par dana skupili vec 180 naoružanih ljudi...od Zapovjedništva, od totalne logistike, od obavještajno - propagandnog odjela, veze koja je bila fenomenalno organizirana, Vojne policije... jer smo oformili i Vojnu policiju kojoj je zapovjednik bio Siniša Tkalec, zatim tehničke službe koja je isro bila na nivou, hoću reći cijele logistike, a logistika je ta koja...

ako nemaš logistike nemaš ni postrojbu, I treba naglasiti da sam od prvog dana HRM-a ja kao zapovjednik inzistirao da budemo legalisti i legitimisti. I mi smo to i bili. Poštovali smo hijerarhiju i podnosili smo račune našim nadređenima.[279]

Izjava 94. zapovjednik Željko Čizmić o prijemu zadaće kod puk. Nojka Marinovića

Nakon ustroja postrojba je angažirana na zadaćama obrane grada Dubrovnika koji se nalazio u okruženju s kopna i mora. Prva zadaća MOMP-a Dubrovnik bila je organizacija protudesantne obrane i utvrđivanje borbenih položaja na crti: obala uvale Lapad – luka Gruž – obala Gorice – Boninovo – Danača – Pile – gradske zidine – o. Lokrum. Vod vojne policije (VP) na čelu sa zapovjednikom Sinišom Tkalecom i zamjenikom Brankom Vekarićem djelovao je od 3., a satnija Grad koja je u svom sastavu imala 3 voda, od 4. studenog 1991.

Slika 191. Željko Čizmić, Goran Štampalija, Vlaho Lonza i Željko Filičić

Obavještajno promiđbeni odjel Zapovjedništva ustrojili su i vodili Željko Filičić i Goran Štampalija. Tehnički i logistički vod načelnik logistike Edi Bulić, a Vod Obalne službe motrenja i navođenja (OSMiO) Andrija Vlaho Lonza. Sjedište zapovjedništva MOMP -a bilo je u klubu Nautica, satnije Grad u hotelu Komodor u uvali Lapad i u prostoru starog suda (vod Pilari),a baza Mornaričke policije je uspostavljena u Malom Imperialu. Vod veze i OSMIO sa pokretnim radarom – Bronzim i radarskim postajama na o. Sv Andrija i Elafitima svojim informacijama o stanju na moru i dobijenim o prislušne stanice UHO, (ustrojio Alek Kravarević) postao je oslonac gliserima ONB -a u izbjegavanju brodova JRM prilikom prevoženja ljudi i sredstava od Broca na p/o Pelješcu u Grad i natrag. Antun Jelić ustrojio je Tehničku radionicu (u restoranu Orsan) sa navozom za brodove u uvali Lapad, osposopbljenu za izvršavanje popravaka i remonta na naoružanju i plovilima. Tako je između Odreda naoružanih brodova koji je aktivno djelovao od početka agresije i novoustrojenog

[279] Oliver PEZO, Zagonetka pobjede, Dubrovnik 2015.knjiga 2, str. 608

Zapovjedništva odreda uspostavljena stalna suradnja. O tome kako je na sastanku 05. studenog u zapovjedništvu Momp Dubrovnik došlo do dogovora o zajedničkom djelovanja postrojbi Željko Filičić je izjavio:

Slika 192. Željko Filičić voditelj Obavještajno promiđbenog odjela

Tijekom jutra na sastanak u "Nauticu" došao je i Aljoša Nikolić, zapovjednik ONB-a, u pratnji dozapovjednika Vlada Onofrija. Aljoša je nastupio dosta oprezno, pitajući nas s sumnjičavo: "Tko ste i što ste?" Ocijenio sam ga vrlo sposobnim, britkim i pronicljivim, pomalo ironičnim. Istovremeno sam osjećao da možemo postići kvalitetnu suradnju. Izložio sam atmosferu i razmišljanja u GS OSRH, spomenuo koji ugled ONB uživa te istakao potrebu za čvrstom suradnjom jer nismo konkurencija nego tehničko logističko - obavještajna i svaka druga potpora. Nakon podužeg razgovora, ne i bez prijepora, ipak smo dogovorili suradnju i formiranje "Združenog odreda" uz očuvanje autonomnosti svake strane. Najvažnija točka dogovora je bila da se Vido Bogdanović, kao predstavnik ONB-a, priključi našem Zapovjedništvu u "Nautici", te da djeluje kao koordinator izmedu ONB-a i svih naših službi i odjela, što se u praksi pokazalo uspješnim. Od tada smo se svakodnevno međusobno posjećivali i surađivali.

Izjava 95. Željko Filičić o dogovoru o zajedničkom djelovanja MOMP i ONB Dubrovnik[280]

Daljnji razvoj MOMP-a bio je usmjeren na provedbu protudesantne obrane dubrovačkog područja s mora. Uspostavlja se režim regulacije i nadzora pomorskog prevoženja od l. Gruž do l. Suđurađ (o. Šipan) i jača se sustav obrane na Elafitskim otocima. U svrhu nadzora i obavješćivanja o situaciji u dubrovačkom akvatoriju montiran je radar na otoku Sv. Andrija.

Satnija Elafiti utemeljena je na otoku Koločepu 15. studenog. 1991., a u njezin sastav ušli su vodovi Koločep, Lopud i Šipan. Na području Grada ustrojena je i djelovale i OTB 85 mm Petka a na otoku Šipanui OTB 88 mm Šipan. Kad je agresor izbio iznad grada, na proplanak Žarkovicu satnija Grad je preuzela obranu obalnog ruba od rta Danče do Solituda. Područje Srđa bilo je posebno ugroženo, s realnom prijetnjom da njime agresor u potpunosti zavlada. U tom razdoblju pripadnici MOMP-a Dubrovnik ispunjavali su i druge zadaće koje su dobivali od Zapovjednika obrane grada.

[280] Oliver PEZO, Zagonetka pobjede, Dubrovnik 2015.knjiga 2.str 612

Slika 193. Franci Lazibat, satnija Grad 08.11.1991,

Dana 08. studenog vod dragovoljaca iz satnije Grad (12 pripadnika voda Pilari i 8 iz grupe Medijator) na čelu sa zapovjednikom Vlahom Obradovićem dobio je zadaću zamjene voda iz 116. br HV na položaju u s. Bosanka. Nakon žestoke borbe prilikom napada tenkova i pješaštva JNA s Žarkovice, ujutro oko 08.00 sati 09. studenog, vod je bio prisiljen na izvlačenje iz centra sela prema kućama na periferiji, kada je poginuo Franci Lazibat a Dragan Klepo je bio ranjen. Tog dana sve naše postrojbe povukle su se iz sela Bosanke, a crta obrane se premjestila na brdo Srđ i tvrđavu Imperijal

Temeljem zapovijedi zapovjednika HRM admirala Sveta Letice sutradan 9. studenog od Željka Čizmića zapovjedništvo MOMP-a preuzeo je poručnik bojnog broda Nikola Prižmić281,

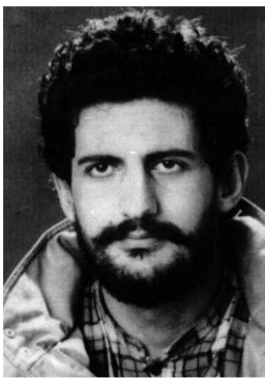
Na traženje zapovjednika Nojka Marinovića, kao pojačanje obrane Srđa 11. studenoga upućen je vod mornaričke policije. Po javljanju zapovjedniku 116. br.HV Ivanu Varenini, on ih je rasporedio u obranu sjevernih obronaka, ispred utvrde Strinčjera. Tu je trebalo naći zaklon , zakloniti od granatiranja i po dolasku pješaštva po njima otvoriti paljbu. Tog kao i 2 prethodna dana prije granatiranje i pješači napadi na tvrđave Srđa i Strinčjeru bili su je brojni i intezivni. Sutra dan 12. studenoga 1991. granatiranje položaja započelo je ujutro oko 6 i trajalo sve do oko 12.00, nakon čega je usljedio njihov pješački napad. U napadu agresora tog dana poginula su četiri pripadnika voda : Zapovjednik Siniša Tkalec, Ivan Raić, Zdenko Baričević i Tomislav Bender.

Slika 194. Siniša Tkalec , vod MP, 12. 11. 1991.

Slika 195. Ivan Raić, vod MP, 12. 11. 1991.

Slika 196. Zdenko Baričević, vod MP, 12. 11. 1991.

Slika 197.Tomislav Bender vod MP, 12. 11. 1991.

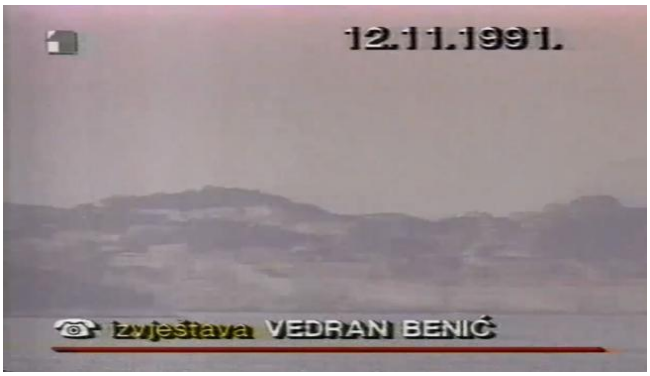
[281] Stn Željko Čizmića ostaje zamjenik zapovjednika MOMP-a.

Oni kao i Franci Lazibat iz satnije Grad, poginuli su, tamo gdje je tada bilo najpotrebnije u odbrani Bosanke i Srđa, u području obrane 116. brigade HV

Slika 198.Organizacija obrane grada Dubrovnika polovicom studenog 1991.

O napadu na grad 12 11. 1991 u svom izvješću za HTV za Vedran Benić je rekao:

Slika 199. Vedran Benić O napadu na grad 12.11. 1991.

Dubrovnik je u ruševinama, a ono što u današnjem 5. tom danu cijelodnevnih napada srpsko – crnogorske vojske nisu svojom razornom snagom porušili projektili , kojih je na tisuće palo na grad dovršit će oganj. Plamte večeras čamci u staroj gradskoj luci, gpre lučka postrojenja u Gružu, gori na konalu iznad naselja Zlatni potok.Gori ponovno hotel Imperijal,gori i na drugim dijelovima Dubrovnika. Preko 11.000 projektila, granata, mina ili raketa palo je na Dubrovnik u bezumnom napadu vojske

koja još uvijek sebe naziva oslobodilačkom. Ono što Dubrovnik sada proživljava, može se mjeriti samo stradanjima u velikoj trešnji iz 1667. godine. Ono što se danas ovdje dogodilo, nepopravljiva je povjesna sramota.

Izvješće 82. Vedran Benić o napadu na grad 12 11. 1991.[282]

Za Aleka Kravarovića koji je od na prislušnim stanicama UHO pratio i procjenjivao komunikaciju na obe strane, 12. studeni bio je najkritičniji dan za obranu Dubrovnika[283]:

Slika 200. Alek Kravarović voditelj centra UHO

12. studenoga bio je vjerojatno kritičan dan za obranu Dubrovnika. Tada sam bio u Centru za obavješćivanje (COB) u kojemu su se spaljivali dokumenti, jer se očekivalo da će oni već sljedeći dan, ući u grad. Došao sam kući u noćnim satima, dok je preko puta moje obiteljske kuće , požar gutao cijelu grušku luku. Nisam im ništa govorio, osjećao sam se bespomočno i mučno, samo sam čekao trenutak kad će netko razvaliti vrata od kuće i upasti.... Bilo je to očekivanje potpune katastrofe.

Izjava 96. Voditelj centra UHO Alek Kravarović o stanju obrane Dubrovnika 12. studenog 1991. [284]

U to vrijeme Zapovjednik 116 br. HV Ivan Varenina boravio je na crti sa braniteljima Srđa. Nakon 4 dana pod stalnim granatiranjem uz odbijanje pješačkih napada, pritisnut velikim brojem poginulih i ranjenih zaključio je da se Srđ više ne može braniti, i napustio tvrđavu Imperijal na Srđu, 285 Od 13.studenog plato Srđa i rijeke dubrovačke više se nisu branili a obrana se svela se na obranu crte u području grada.

O najtežim danima obrane Dubrovnika Zapovjednik bojne 163. i načelnik stožera 163. brigade HV pukovnik Eduard (Edo) Čengija je rekao:

[282] Vedran Benić o napadu na grad 12 11. 1991., Dnevnik HTV 12.11.1991.

[283] Prema Silvio MARKET, Laži nad lažima , Glas grada , 09.01. 2015. Haški sud je protiv zapovjednika 8.VPS admirala Miodraga Jokića podigao optužnicu zbog njegove uloge u opsadi Dubrovnika 12. studenoga 1991. Nakon što je priznao krivnju, 18. ožujka 2004. osuđen je na sedam godina zatvora zbog: ubojstva, okrutnog postupanja, protupravnih napada na civile i civilne objekte, pustošenja i uništavanja vjerskih, obrazovnih i kulturnih ustanova i povijesnih spomenika u RH koje nije opravdano vojnom nuždom.

[284] Oliver PEZO, Zagonetka pobjede, Dubrovnik 2015.knjiga 2, str 738

[285] Oliver PEZO, Zagonetka pobjede, Dubrovnik 2015.knjiga 2, str 729 i 730

Slika 201.puk. Edo Čengija

Jedan od najtežih dana za Dubrovnik nije bio 6. prosinca, kada je na sam grad palo najviše granata kao topnička priprema za napad na Srđ, već od 11. do 13. studenog, kad smo izgubili najviše ljudi. Ponajprije na Bosanci. Tijekom čitavog rata jedino tih dana Srđ je bio prazan. Na Bosanci su nas potisnuli, puno smo boraca izgubili. Tada je i moral bio na izuzetno niskoj grani. Našem su pregovaraču Ivu Šimunoviću tada iz JNA izdali ultimatum da napustimo Srđ. Shvatio je da oni ne znaju da nikog na Srđu nema te je zvao zapovjednika Marinovića, pa se naša vojska vratila na Srđ. Ti su dani bili izuzetno teški, najgori. Kad izgubite toliko vojnika koji su bili iznad nas, koji smo držali crtu na magistrali…

Izjava 97. pukovnik Eduard (Edo) Čengija o najtežim danima obrane Dubrovnika[286]

Brodom Slavija tog su dana Dubrovnik napustili Europski promatrači i oko 3500 izbjeglica. Računajući da su postigli sve ratne ciljeve JNA je zapovjedniku obrane grada ponudila uvjete za predaju Grada u njihove ruke. Srećom u dobu dogovorenog primirja i pregovoranja njihove postrojbe još uvijek nisu okupirale tvrđavu Imperijal na Srđu, nego su nastavili s okupaciju Rijeke dubrovačke i osvajanja Dubrovačkog primorja prodorima prema Stonu i Neumu. Blokirani grad Dubrovnik i Elafitske otoke pokušavali su dobiti putem pregovora i pokušajem ustrojavanja „Dubrovačke republike." Uvjet je bio da branitelji polože oružje, predaju se, a za uzvrat će JNA garantirati uspostavu civilnog života i opskrbu hranom, lijekovima, strujom. U toj situaciji političko vodstvo grada je predsjedniku Republike Hrvatske predložilo da od Ujedinjenih naroda ili Europske zajednice traži da se na području Dubrovnika ustroji demilitarizirana zona i da se predajom oružja međunarodnim mirovnim snagama i evakuacijom svih za borbu nesposobnih žitelja Dubrovnika, omogući političko rješenje situacije. Prema odlukama najviših organa vlasti prijedlog sporazuma sa JNA bio je ocjenjen kao neprihvatljiv, a organi vlasti u Dubrovniku bile su upućene da u gradu, u njegovoj široj okolici poduzmu sve mjere za jačanje otpora agresorskoj vojsci .

Iz okupiranih mjesta u Dubrovačkom primorju u više su navrata barkama slali mještane sa ultimatumom za predaju Elafitskih otoka: Koločepa (Kalamote), Lopuda i Šipama, što je još više ojačalo odlučnost otočana tih otoka za odbranu. Odlukom Zapovjednika HRM krajem studenoga dužnost zapovjednika MOMP od pbb Nikole Prižmića preuzeo je kapetan fregate

[286] Zvonimir Panđa, Pobjedu nam je donijelo srce kojim smo branili grad'. Dulist 10.12.2017.

Petar Matana. Domobilizacijom žitelja Elafitskih otoka i otoka Mljeta i razvojem potrebitih službi, broj pripadnika Mornaričkog odreda do kraja godine popeo se na preko 700 ljudi, raspoređenih u 2 satnije (»Grad«, »Elafiti«), mornaričku policiju, ONB (na oko 120 pripadnika), Obalno topništvo na Šipanu (od 18.10. 1991.), a poslije nove godine na Petki u Dubrovniku.

Slika 202. Pripadnici satnije Grad postrojeni u uvali Lapad

Šaljući tu poruku agresoru koji je 29. studenog slavio dan SFRJ, pripadnici Specijalne jedinice policije (SJP) – Dubrovnik su se u ranim jutarnjim satima tog dana popeli u tvrđavu Imperijal na Srđu i na televizijski toranj izvjesili hrvatsku zastavu, nakon čega je ta tvrđava ponovo uključena u crtu obrane Grada. Dana 6. prosinca 1991. agresor je izvršio najžešći napad na grad. O tom napadu Tomislav Šulj za HTV je izvjestio:

> Šestog prosinca 1991. snage JNA, popunjene srpskim i crnogorskim rezervistima, pokrenule su odlučujući napad na brdo Srđ, odnosno tvrđavu Imperijal, ključ obrane grada Dubrovnika. Bitke za Srđ intenzivirane su od početka studenoga kada je grad već bio u okruženju. Jedina veza Dubrovnika s ostatkom Hrvatske bili su gliseri hrabrih pripadnika Odreda naoružanih brodova. Upravo su tim gliserima gradu u pomoć pritjecale male

skupine pripadnika 4. gardijske i 114. brigade, samostalnih postrojbi i splitske IX. bojne HOS-a, Rafael Vitez Boban. Malobrojni dubrovački branitelji iz 163. brigade i policije, uz pomoć pripadnika 4. brigade i HOS-ovaca, odbili su tijekom studenog nekoliko snažnih napada na Srđ. Posljednji veliki napad Jugoslavenska narodna armija pokrenula je u zoru na blagdan svetog Nikole kad su kombinirane pješačko-tenkovske snage, potpomognute djelovanjem topništva i ratnih brodova, pokušale sve ne bi li osvojili Srđ, a time i grad prije potpisivanja mirovnog sporazuma. Malobrojni domaći branitelji i HOS-ovci, njih tridesetak, u žestokim su okršajima parirali daleko nadmoćnijem napadaču. Prisiljeni povući se u unutrašnjost tvrđave, zatražili su pomoć topništva iz grada, navodeći praktički sami na sebe njihove projektile. Agresor se uz velike gubitke povukao. Bio je to posljednji pokušaj JNA da osvoji Srđ. Zbog neuspjeha i velikih gubitaka neprijatelj je razornu vatru usmjerio na Dubrovnik i sve obrambene položaje od Sustjepana do Belvederea. Toga dana samo na povijesnu jezgru palo je više od 600 granata različitog kalibra, tako da nijedno zdanje nije ostalo neoštećeno. Pogođene su palača Sponza i crkva Svetog Vlaha, Stradun, franjevački i dominikanski samostan, gradske zidine, luka i hoteli a 6 je objekata potpuno izgorjelo. U napadu je poginulo 19 osoba, a više od 600 je ranjeno. Malobrojni dubrovački branitelji, vrlo slabo naoružani, uz pomoć pristiglih skupina dragovoljaca, napokon su obranili grad. Dubrovnik je golemom žrtvom osigurao Hrvatskoj potporu međunarodne zajednice i time dao nemjerljiv doprinos njezinu međunarodnom priznanju.

Izvješće 83. Tomislav Šulj o napadu na grad Dubrovnik i obrani tvđave Imperijal

Iako su u jutarnjim satima pripadnici pješačkih postrojbi JNA uspjeli popeti se na tvrđavu Imperijal, paljbom pješačkim oružjem iz utvrde i topništvom iz grada po utvrdi naše su postrojbe nanjele su im velike gubitke zbog kojih su oni bili prisiljeni na povlačenje. Osvete radi, JNA je granatirala staru gradsku jezgru po kojoj u već u jutarnjim satima ispalila više o 600 topničkih projektila.

Slika 203. Pogled na Grad iz Tvrđave Imperijal na Srđu

Slika 204. Požari u Dubrovniku 06. 12. 1991.

U gradu su izbili mnogobrojni požari, u čijem su se gašenju istakli pripadnici MOMP-a Prilikom pomaganja nastradalim građanima, od djelovanja topničkih granata poginuli su Bruno Glanz i Ante Jablan, a više pripadnika bilo je ranjeno.

Slika 205. Bruno Glanz, satnija Grad, poginuo 06. 12. 1991.

Slika 206. Ante Jablan, satnija Grad, poginuo 06. 12. 1991.

O tome kako je obranjen Dubrovnik i koje su bile posljedice pobjede 06. prosinca zapovjednik general Nojko Marinović je rekao:

Slika 207. gen. Nojko Marinović

Mi smo imali olakotnu okolnost što smo imali žičnu vezu, ne radio nego žičnu vezu s braniteljima na Srđu tako da sam im ja mogao izravno zapovijedati što da rade. Zapovjed se se svodila da čuvaju ulaze i da kroz otvore motre gdje padaju naše mine jer to je bilo van mogućnosti našeg motrenja. Srd su 'de facto' obranile postrojba na Srđu i postrojbe s Montovjerne, Browninzi, PZ topovi, iz Hladnice ZIS 76 mm, u Bogišićevom parku paljbeni polozaj minobacaca 82 mm i u autokampu paljbeni položaj 120 mm. Dakle, istodobno, branitelji štite prilaze i upad u tvrdavu, a mi smo djelovali po tvrđavi, ali smo ih prethodno upozorili da se maknu od otvora da ne bi bili zakačeni gelerima. Time smo odbacili postrojbe agresora od tvrđave. 6. 12. To je po mojoj procjeni i ocjeni, a i praksa je pokazala, bio početak kraja. Od tog nadnevka pa nadalje, bilo je sporadičnih pokušaja, taktičkih ili napada manjim skupinama, ali nikad više agresor nije išao naprijed, naprijed smo išli mi.

Izjava 98. general Nojko Marinović o tome kako je 06. prosinca obranjen Dubrovnik[287]

[287] Oliver PEZO, Zagonetka pobjede, Dubrovnik 2015. knjiga 2, str. 903

Slika 208. Djelovanje topništva JNA po Stradunu

Slika 209. Na stradunu 06.12. 1991.

Kako bi mogli prikupiti svoje stradale već sutradan 07. prosinca, JNA je u Cavtatu za cijelo područje općine potpisala Sporazum o prekidu vatre288. Poslije potpisanog primirja postrojbe JNA su se ukopale na dostignutoj crti i uz manje iznimke isto poštovali, dok su u području Dubrovačkog primorja krenuli još odlučnijim prodorima prema Stonu i Neumu.

Dana 8. 12. 1991. godine ministar Davorin Rudolf upoznao je Zapovjedništvo MOMP-a Dubrovnik s novim sporazumom Vlade RH i JNA u dijelu koji se odnosio na dubrovačko područje. Dan kasnije zapovjednik MOMP-a , predstavnik MUP-a i predstavnik lučke kapetanije precizirali su stavove za pregovore s agresorom o formiranju komisije za pregled brodova koji će uplovljavati u Gruž i luke na dubrovačkom području. Uspostavljena je redovita brodska linija iz Dubrovnika za Elafitske otoke, otok Mljet, luku Zaton i luku Cavtat.

Nakon potpisivanja sporazuma MOMP Dubrovnik intenzivira praćenje pokreta i baziranja brodova JRM-a, brodova Europske zajednice i domaćih brodskih linija. Zapovjednik MOMP-a Petar Matana inzistirao je na strogom poštivanju svih odredaba sporazuma i oštro je reagirao na njihovo kršenje. Tako je 5. siječnja 1992. otvorena topovska paljba upozorenja na dva patrolna čamca JRM-a koja su se uputila kroz Vela vrata prema luci Slano. Brodovi JRM tada su gađani i protutenkovskom vođenom raketom Maljutkom. Reakcija JRM-a bila je povlačenje suglasnosti o održavanju spomenutih brodskih linija. Slijedili su novi naporni pregovori koji su rezultirali ponovnom uspostavom pomorskog prometa. Početkom 1992. izvršen je preustoj postrojbi u obrani općine Dubrovnik, pa je umjesto 116. brigade koja nastavla djelovanje u

[288] Prema Petar KRISTE,Iznevjereni grad Zagreb 2000, str. 117 Sporazum je u ime Vrhovne komande OSRH potpisao viceadmiral Miodrag Jokić a Vlade RH ministri: Davorin Rudolf, Ivan Cifrić i Petar Kriste.

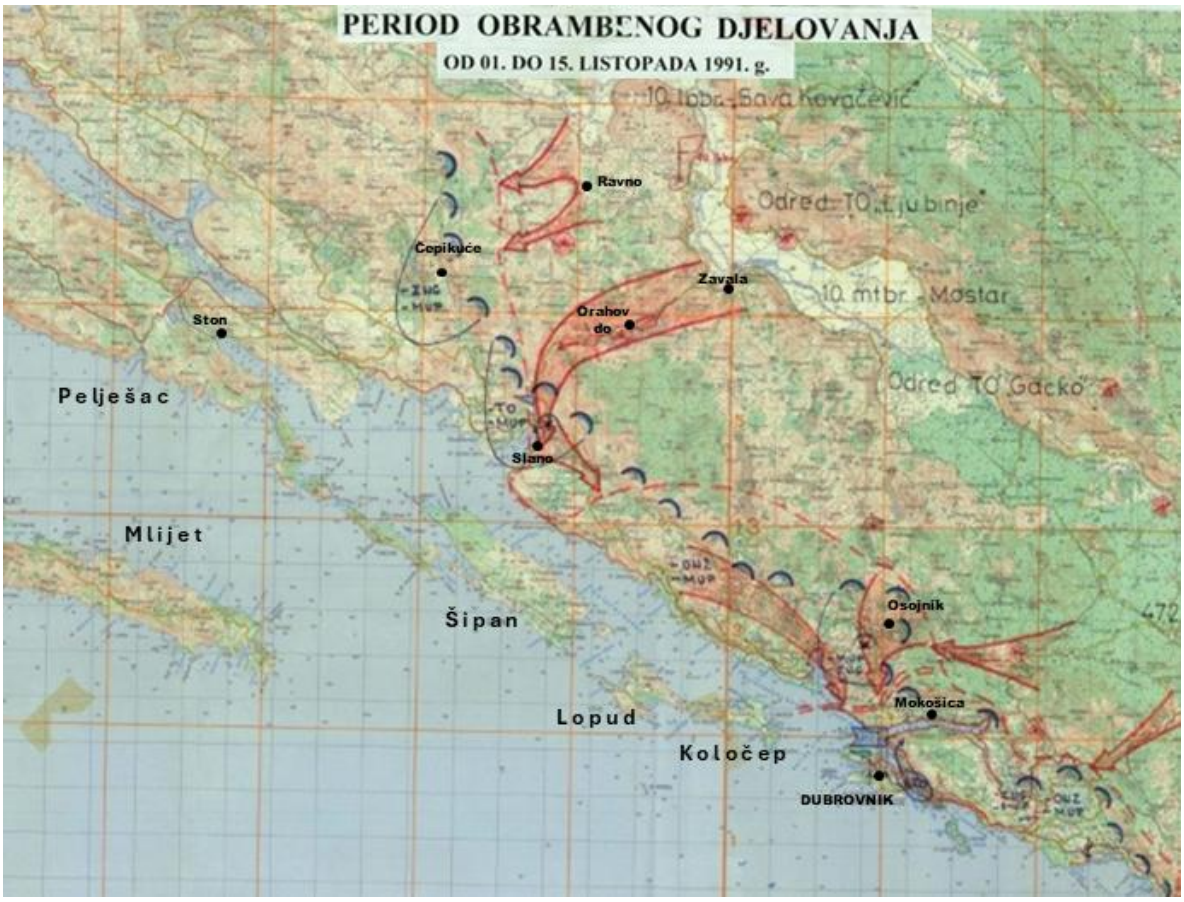
dolini Neretve, u Dubrovniku 16. siječnja 1992. ustrojena 163. brigada HV.Prvi zapovjednik 163 brigade bio je brg. Veseljko Gabričević.

Zemljovid 45. Odluka zapovjednika obrane općine o obrani grada Dubrovnika

8.3. Napad JNA na Dubrovačko primorje i Pelješac

Napad na zapadni i središnji dio dubrovačkog primorja agresor je provodio iz Ravnog prema Čepikućama i preko Zavale i Orahova dola ka Slanome. Odnos snaga na pravcu Ravno - Čepikuće bio je 1:6 a na pravcu preko Zavale i Orahova dola 1:10 u korist agresora[289]

Zemljovid 46. Plan napadnog djelovanja 2 OG JNA na na područje Dubrovačkog primorja i Pelješca [290]

U obrani Dubrovačkog primorja i p/o Pelješca raspored postrojbi bio je slijedeći:

- u području Čepikuća satnija "A" bojne 116. br. HV i vod pričuve (dragovoljci i policija)
- u obrani pravca Zavala-Slano nalazila se pješačka satnija (vod policije, pričuvne ZNG i dragovoljci) čiji je zapovjednik bio Pero Brbora.

[289] Zapovjedništvo Sektora Dubrovnik, Raščlamba bojnog djelovanja 1991., Dubrovnik 1997.., str. 40.
[290] Izvod iz zemljovida Nikole Kurajice

- u području Stona:
    - pričuvna satnija ZNG s oko 70 vojnika - zapovjednik Božo Šare,
    - postrojba policije (83 policajca) - Klemo Manenica i
    - vod MB 82 mm s 12 vojnika - Andrija Boras

Na težištu napada prema Čepikućama bila je 3. satnija /1. Bataljuna, 7. Crnogorske brigade, Titogradskog korpusa JNA.

Postrojba ZNG (oko 45 pripadnika 116. br. HV i dragovoljaca) pod zapovijedanjem Marka Mujana kolonu agresora dočekala je u zasjedi. U obrani Čepikuća djelovali su pripadnici Stonske satnije zapovjednika Boža Šare i vod Policijske postaje Ston, koji je vodio zapovjednik Antun Franković. O djelovanju početku napada i obrani Dubrovačkog primorja kod Čepikuća pripadnik voda policijske postrojbe Zoran Vodopija je rekao:

Slika 210. Zoran Vodopija

Ta brigada JNA-e – „Sava Kovačević“, je nastojala ući u Čepikuće, pa su se uputili iz Zavale, preko Ravnog, pa kroz Popovo polje prema selu Trebimlja. Don Zdravko Petković, župnik iz sela Trebimlja je to uočio i požurio se svojim autom izvijestiti našu postrojbu u Čepikućama o njihovom nailasku, a prije toga je telefonom u krizni štab Dubrovnik poslao sljedeću poruku: „IDU SVATOVI, ANĐA SE UDAJE“, što je značilo da JNA kreće na Čepikuće. A nas je u Čepikućama bilo 10 puta manje nego njih. Odmah smo postavili obrambene formacije na samoj granici sa Hercegovinom, u usjeku ispod Bijelog brijega. A postavile su se i „televizije“ (protupješačke mine). Kako nije bilo zapovjednika obrane, Daidže, u Čepikućama, zapovijedanje je bio preuzeo Marko Mujan... Nakon što smo zauzeli svoje položaje, negdje oko uru i kvarat iza podne, pojavila se kolona napadača, bahato se ponašajući i galameći sve i svašta… Nas 16 iz Stona, iz pričuvne policijske postrojbe smo bili lijevo u usjeku, a ovi iz ZNG-e, njih oko 30-ak desno. Pustili smo bahate rezerviste da uđu u usjek i onda ošinuli po njima iz svog raspoloživog oružja. A da si vidio te junačine crnogorske… To su tuge i nevolje, bježali su ko muhe bez glava. Da nam se nije puškomitraljez zablokirao, svi bi bili fasovali.

Izjava 99. Zoran Vodopija o djelovanju pripadnika voda PP Ston kod Čepikuća[291]

[291] Silvio MARKET, “Idu svatovi Anđa se udaje” Glas grada od 14. 11. 2014., izvod iz izjave Zorana Vodopije

U prvoj skupini koja je uletjela u zasjedu bilo je oko 50 vojnika JA, dok je na oko 300 do 400 metara za njima išlo još oko 180 vojnika.. Na začelju je bilo 76 kamiona sa tehnikom.
Poslije uspješne zasjede zapovjednik Marko Mujan je izjavio:

Slika 211. Nijaz Batlak (M. Šarlija) -Daidža i Marko Mujan

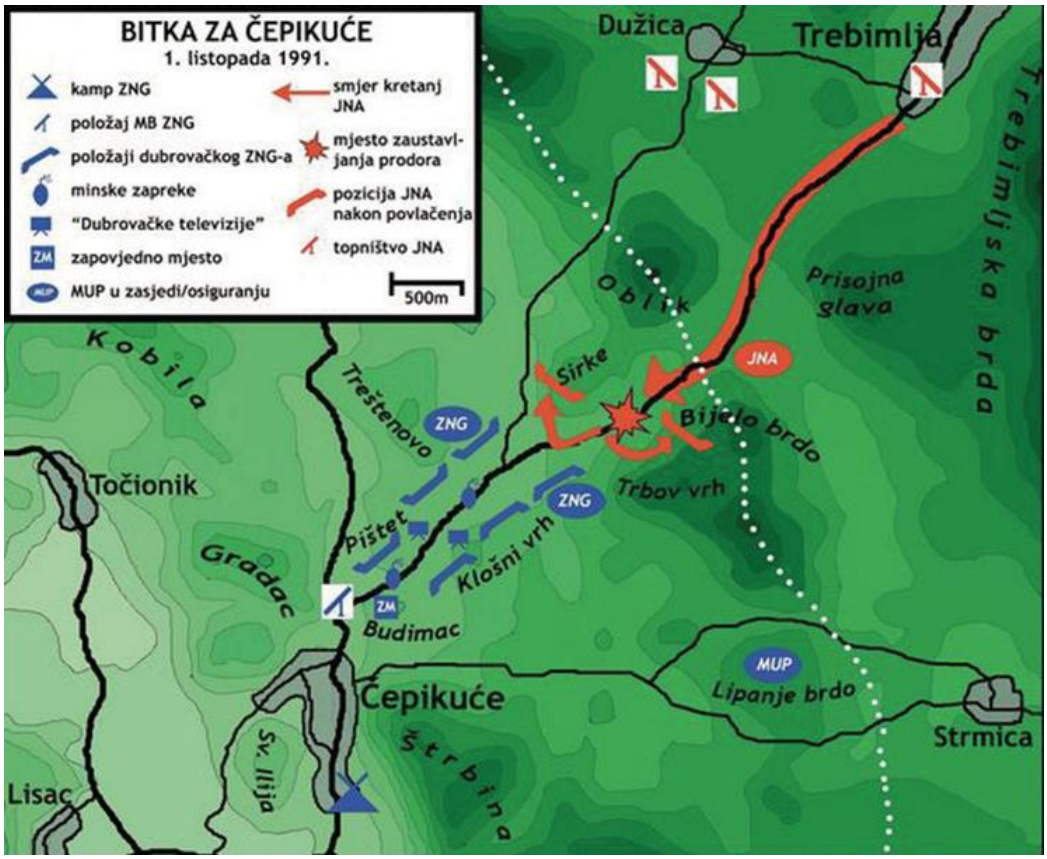
Zasjeda koju smo odavno pripremili i planirali je već bila postavljena. Stigli smo tad do začelja zasjede, oko kilometar i po od mjesta gdje su prvi iz zasjede bili raspoređeni. Usput sam sreo i Sentićeve minobacače. Pucnjava je trajala negdje od 13 do 15 sati i tad se nastavilo tući topništvom. Gađali su oni, ali su i naši minobacači tukli prema Trebimlji. Drugi pješački okršaj na istom mjestu dogodio se oko 17.15 kad se tuklo uglavnom snajperima i to je trajalo oko pola sata. Nakon toga JNA je nastavila granatiranjem. Oko 19.30, kada je JNA upucala koordinate, nastao je pakao koji je trajao do iza ponoći. Nevjerojatna je bila količina granata koje su tada ispucali po širem području Čepikuća. Prenoćili smo na položajima. Bilo je i straha zbog kojeg su neki i otišli, ali se većina vratila. Tu večer se u Čepikućama pojavio i Daidža

Izjava 100. zapovjednik Marko Mujan o zasjedi ispred Čepikuća[292]

Nanošenjem znatnih gubitaka, naša postrojba ZNG prisilila je postrojbe JNA na povlačenje i odgađanje sljedećih napada. Procjenjeni gubici JNA bili su na oko 100 izbačenih iz stroja od čega 30 mrtvih [293]

Kako agresor nije uspio izvući sve poginule, zarobio je 13 mještana Ravnog i prisilio ih da od naših postrojbi traže njihova tijela, koja su im bila predana. Idući dan JNA je u logore odvela 19 zarobljenika, dok je ostalo stanovništvo iz hrvatskih sela pobjeglo u Neum i Metković. Postrojbe HV na položajima kod Čepikuća uspjele su izdržati do 24. studenog 1991.

[292] Oliver PEZO, Zagonetka pobjede, str. 147, izvod iz izjave Marka Mujana
[293] Zapovjedništvo Sektora Dubrovnik, Raščlamba bojnog djelovanja 1991., Dubrovnik 1997.., str 48; Prema članku u listu Narodna Armija od 16. travnja 1992. str. 27, u zasjedi poginulo 7, a ranjeno 24 pripadnika. U titogradskim novinama – „Pobjedi“, je pisalo: „53 mrtva vojnika, pala za slobodu Jugoslavije.

Zemljovid 47. Bitka za Čepikuće[294]

Napadna djelovanja na tenkoprohodnom pravcu Zavala - Orahov Do - Slano izvodile su snage 472. motorizirana brigada iz Trebinja i 10. motorizirana brigada ''Sava Kovačević''. Ovaj pravac branile su postrojbe MUP-a i dragovoljci sa šireg područja Slanog. Već 1. listo- pada 1991. oko 10,00 sati iz smjera Zavale bojna agresora dolazi u predio sela Orahov Do odakle je jedna satnija nastavila u smjeru Slanog. Nakon snažne topničke pripreme agresor je izvršio desant helikopterima na brda Trijesni vrh i mali Neprobić, što mu je omogućilo potiskivanje branitelja ispred Slanog. Poslije početnih uspjeha agresora u zaustavljanje njihova prodora ka Slanom uključili su se pripadnici Stonske satnije, jedan vod pješaštva sa vodom MB 82 mm (oko 50 ljudi) iz Makarske i skupina Metkovčana koje je nakon kraćeg sudjelovanja u obrani agresor natjerao na povlačenje. Dana 4. listopada policijske snage iz Slanog sa zapovjednikom Perom

[294] Zemljovid preuzet sa portala Oko www.portaloko.hr (list Vojna povijest od 10. 10. 2013.)

Brborom, ispred tenkovske kolone agresora trebale su urušiti cestu Loznica - Slano, ali nisu uspjele kvalitetno odraditi zadaću.[295] Prilikom ponovnog pokušaja rušenja ceste, u zasjedi agresora poginuo je zapovjednik voda iz Stonske satnije Ante Kalinić, a zarobljeno je bilo još troje dragovoljaca.Događaj je opisao Jero Žile – Đeri :

Slika 212. Jero Žile – Đeri

Vozili smo se niz Rudine oko 10 ujutro, te nastavili uzbrdo tim starim putem prema raskršću za Orahov do. Kada smo došli kojih pedesetak metara od tog raskršća, pred nas su iskočili uniformirani vojnici. Mislili smo da su naši u prvom momentu, no kada smo vidjeli tko su, bilo je kasno za bilo kakvu reakciju, osim poslušat što naređuju, ili će nas izrešetat. Dugim cijevima naoružani, koje su bile uperene sa svih strana u naš auto, naredili su da iziđemo i položimo oružje. Nakon toga su grubo sa nas.skinuli kape, te nam razdrpili vojne košulje koje smo imali na sebi. Očito im je smetalo sve što je bilo sa znakom hrvatske šahovnice. Udarajući nas nogama, rukama i kundacima, prisiljeni smo bili leći na trbuh, na cestu, paralelno ispružiti ruke iznad glave, a oni su iznad nas stali. Ponad svakog od nas je po jedan vojnik bio, u raskoraku, i đonom čizme gazio svom snagom na vrat sa stražnje strane, te prislonio cijev puške na leđa. To je užasan osjećaj, kada ti brada, lice, čelo, pod punim pritiskom struže po grubom asfaltu, i kada jedva dišeš. Ležali smo jedan uz drugog tako na asfaltu, kada je opalila puška. Do mene je ležao Ante Kalinić, i u njega je ovaj vojnik što mu je držao glavu pritisnutu čizmom, i cijev na leđima, ispalio metak. Užas… Ante je umro u momentu, samo mu se tijelo još dva-tri puta trzlo prije nego je potpuno klonuo. Svi smo čekali isto nakon toga, no digli su nas na noge, a tijelo Antino su prebacili preko međe, kao vreću, i tamo ga ostavili. Krvavi trag na asfaltu je ostao, a u nama strah od iste proklete sudbine…

Izjava 101. Jero Žile – Đeri o zarobljavanju i pogibiji zapovjednika Ante Kalinića[296]

[295] Prema članku u listu Narodna Armija od 26. listopada 1991. str. 24 izvori iz JNA kao razlog brzog osvajanja Slanog ističu loše miniranje tenkoprohodnog pravca Zavala – Slano, kojeg su tenkovi 252. oklopne brigade iz Kraljeva probili bez većeg problema.

[296] Silvio MARKET, Barka spasa, Glas grada od 5. 12. 2014., Izvod iz izjave Jera Žile - Đerija

Slika 213. Ante Kalinić, stonska satnija, 04. 10. 1991.

Slika 214. Dražen Vatović, Župska satnija , 17. 10 1991.

Nedugo nakon tog mučkog ubojstva dvadesetpetogodišnjeg Ante Kalinića, počela se spuštati kolona niz strmu cestu, s granice BiH. Kolona pješaka se kretala s obje strane ceste, a između njih su prolazili tenkovi, transporteri, kamioni. U koloni je bilo oko 1200 vojnika. Osim rezervista, bilo je među njima i četničkih dobrovoljaca, pripadnika raznih velikosrpskih pokreta („Beli orlovi“, Narodna stranka Crne Gore i drugih), kao i kriminalaca oslobođenih iz zatvora. Izloženi snažnoj vatri agresora, ostali branitelji na položajima iznad Slanog bili su prisiljeni na povlačenje, što je tenkovima i pješaštvu agresora omogućilo ulazak u mjesto. Veći dio ostao je u mjestu, dok je dio snaga išao je prema selu Majkovi a dio prema selima Banići i Trnovi.Poslije okupacije Slanoga kap.1. kl Svetozar Ražnjatović je izjavio:

Slika 215. kap.1.kl Svetozar Ražnjatović, komandant bataljona JNA

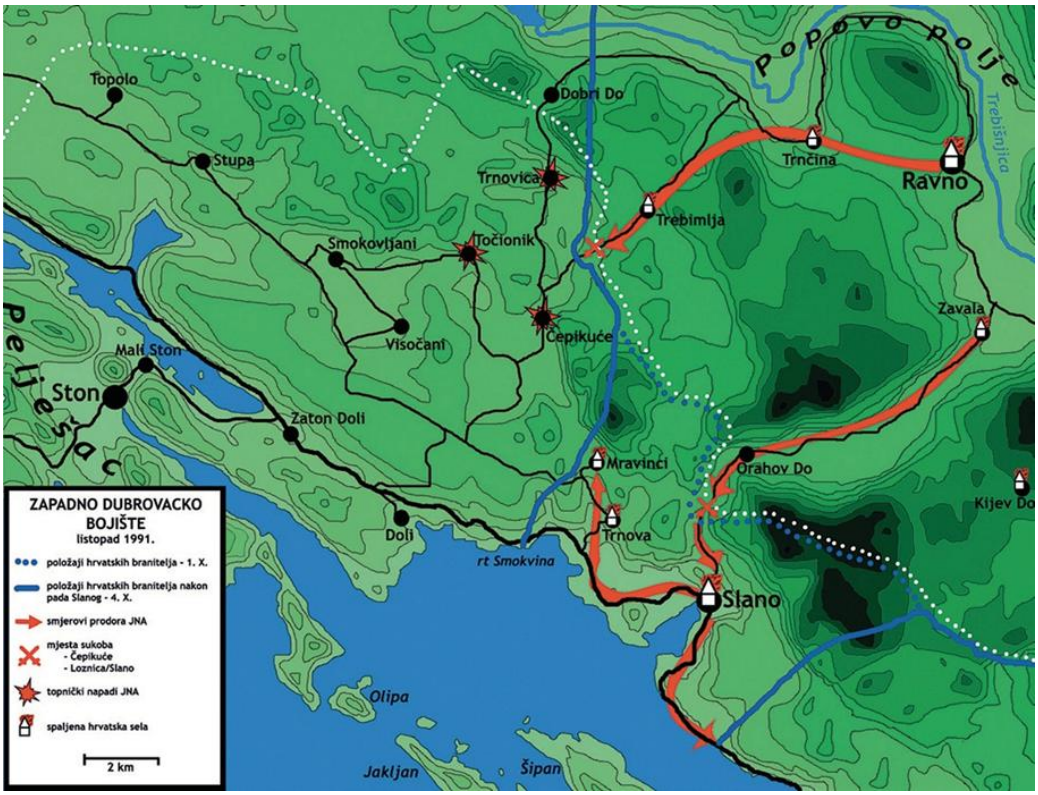
Moja je jedinica prva izbila na Jadransku magistralu i izvršila blokadu Jadranske magistrale. Slano je već 2 dana naše i kontro- lišemo Jadransku magistralu.

Na proboju iz očekujućeg rejona do ovdje imali smo 2 okršaja sa „drugovima“ iz ZNG i MUP Hrvatske. Razbili smo ih i uništili im jedan dio materijalno tehničkih sredstava i žive sile. Također smo zarobili jedan dio žive sile koje smo predali u korpus. Pozadi mene je moje komandno mjesto, a dolje ispred mene nalaze se jedinice u kontroli područja. Mi smo imali gubitak samo jednog čovjeka koji je poginuo ovdje u Slanom. Naš zadatak je ispunjen 100%.

Izjava 102. kapetan Svetozar Ražnjatović o okupaciji Slanog[297]

[297] TV Crne Gore, Dnevnik od 7. 10. 1991., interviu kap. 1 kl. Svetozara Ražnjatovića

U početnoj fazi na prostoru Slanog nalazila se jedna ojačana pješačka bojna s jednim do dva voda tenkova (5 tenkova i 4 oklopna transportera). Od sredstava topničke potpore višecijevne bacače raketa (VBR) imao je u selu Bjeljave, a haubice H 105 mm u selu Prijevor Zrakoplovima i topništvom neprekidno je izviđao i bombardirao sve postrojbe pa i najmanje skupine branitelja od Stona do Čepikuća i tako je prekinuo jedinu kopnenu komunikaciju Dubrovnika sa ostatkom Hrvatske i prisilio branitelje grada na borbu u okruženju.

Slika 216. Okupacija Zapadnog dijela općine Dubrovnik[298]

Prije nego što su postali svjesni da je kopnena komunikacija između Dubrovnika i p/o Pelješca prekinuta, prilikom povratka kući poslije izvršenja zadaće kod Grude u Konavlima ukopno 7 policajaca iz PP Korčula 4. i 5. listopada 1991. kod Slanoga je upalo u zasjede JNA u kojima je pričuvni policajac Želimir Žanetić poginuo, a 6 pripadnika policijskog voda iz Korčule bilo je

[298] Zemljovid preuzet sa portala Oko www.portaloko.hr (list Vojna povijest od 10. 10. 2013.)

zarobljeno[299]. Svoj zadnji susret sa poginulim suborcem Želimirom Žanetićem. opisao je Ante Nobilo :

Slika 217. Želimir Žanetić , poginuo 05. 10. 1991.

Došli smo do velike okuke na ulazu u Slano. Odjednom se začuo rafal pješačkog naoružanja. Pogodilo me u noge. Odbacilo me 3-4 metra. Pao sam na cestu. Ležao sam na samom njezinu rubu, na asfaltu uz samu bankinu. Osjetio sam veliku bol i vrućinu. Nogama nisam mogao micati. Čuo sam Željkov glas: "Jesi li jako ranjen? Mogu li te nositi?" Sigurno je vidio moje krvave noge. Meni se čini da on nije bio ranjen jer sam ga vidio u čučećem položaju. Kako sam znao da je agresor blizu, nisam mu dopustio da mi priđe, nego sam ga upitao je li ranjen i rekao mu da bježi jer da će oni svakog časa doći.

Željko mi nije ništa odgovorio. Iz ležećeg položaja, preko glave, vidio sam kako on iz klečećeg položaja skače na noge i kako bježi preko ruba ceste prema moru. Nismo se ni pozdravili, niti bilo što drugo rekli. Posljednji put vidio sam ga kako trči od ruba ceste preko strmine prema moru. Više ga nisam vidio.

Izjava 103. Ante Nobilo o posljednjem susret sa poginulim Želimirom Žanetićem[300]

Nakon ranjavanja Ante Nobilo je bio zarobljen.. Poslije četničke torture, 5. listopada prebačen je u bolnicu u Trebinje, odakle je nakon operacije nogu, bio prebačen u Nikšić U obje bolnice svakodnevno je mučen i ponižavan. Zbog pogoršanja zdravstvenog stanja 14. listopada helikopterom je prevezen na Vojno medicinsku akademiju (VMA) u Beogradu, gdje je ponovno operiran. Na razmjeni zarobljenika dana 25. listopada, zajedno sa 4 zarobljenika iz Splita bio je zamijenjen za zarobljenog generala JNA Milana Aksentijevića. Nakon što su se uvjerili da put preko Slanog nije slobodan, ostatak grupe kući se uspio prebaciti morskim putem, barkom do otoka Šipana, odakle su ih pripadnici HRM gliserima prevezli do Broca na poluotoku Pelješcu.

[299] Dana 04. rujna zarobljeni su bili: Zoran Tomaš, Damir Šulentić, Jadran Zlokić i Tonko Gugić, a 05. listopada Vlatko Bokšić Želimir Žanetić i Ante Nobilo

[300] Dubrovački Muzeji, Sjećanje dubrovačkih logoraša 1991-1992., Dubrovnik 2003., str. 247-255., izvod iz izjave Ante Nobila,

Slika 218. Zarobljeni pripadnici Polcijske postaje Korčula[301]

Nakon razbijanja pomorske blokade JRM postrojbe HRM težište svog djelovanja prebacile su na obranu i oslobađanje okupiranog područja tadašnje općine Dubrovnik. U tim djelovanjima one su sudjelovale sa postrojbama kopnene vojske pod Zapovjedništvom Južnog bojišta (Sektora Dubrovnik).

Još od okupacije Slanog i presijecanja Jadranske magistrale 05. listopada 1991. Dubrovnik i njegova okolica nalazile su se u kopnenoj i pomorskoj blokadi. Pomorsku blokadu TG Dubrovnik provodila je osloncem na luke u Boki Kotorskoj. Radi povezivanja grada Dubrovnika sa ostatkom Hrvatske u razdoblju od 2. do 4. listopada 1991. Zapovjedništvo HRM na poluotoku Pelješcu je ustrojilo Zapovjedništvo Ratne luke (RL) Ston. Obranu Elafitskih otoka: Šipana, Lopuda i Koločepa i protudesantnu obranu šireg područja Dubrovnika, organiziralo je zapovjedništvo Mornaričkog odreda Dubrovnik. Na Mljetu je djelovala samostalna satnija, koja je do polovice 1992. držala u blokadi vojarnu Gruj na južnoj strani otoka. U svrhu osiguranja prometa na relaciji Pelješac – Šipan, pripadnici RL Ston prevozili su ljude i materijal na ruti Broce (poluotok Pelješac) – Šipanska Luka (sjeveroistok o. Šipana).

[301] TV Crne Gore, Dnevnik od 7. 10. 1991

Zemljovid 48. Faze okupacije općine Dubrovnik i raspored postrojbi HRM

Organizaciju i osiguranje prometa ljudi i roba na Šipanu provodili su pripadnici satnije Elafiti, iz Mornaričkog odreda Dubrovnik. Prijevoz morem od Šipana ka Dubrovniku provodio je ONB Dubrovnik. O tome kako su (su) djelovale postrojbe HRM u probijanju pomorske blokadu i prijevozu za Dubrovnik pripadnik ONB Dubrovnika Milan Grba je rekao:

Slika 219. Milan Grba
ONB Dubrovnik

Na temelju zapovijedi generala Nojka Marinovića, zapovjednika Obrane grada Dubrovnika, privremeno sam raspoređen pod Zapovjedništvo HRM-a. Tako je grupa HRM-a iz Splita gliserima povezivala Broce na Pelješcu i Luku Šipansku; grupa Šipanaca prebacivala je potrepštine traktorima s jednog na drugi kraj Šipana, pet kilometara od Luke Šipanske do Suđurca, a tamo se utovaralo na brodova koji su vozili do Zapovjedništva u Dubrovniku, do uvale Lapad ili Gruž. Svi su oni čitavo to vrijeme bili pod stalnom paljbom brodova i patrolnih čamaca Jugoslavenske mornarice, pod udarima avionskih nasrtaja ili na ciljnicima tenkova i topova koji su ih vrebali s kopna, a sami su bili nenaoružani. Milan Grba bio je jedan od rijetkih koji je gliserom nerijetko prelazio čitav put, od Broca do Dubrovnika. I, kaže, nije bilo sigurnog puta kojim se moglo ići. ”Išlo se putem koji se u tom trenutku činio najboljim. Nije bilo biranja. Jednostavno, moraš se probiti. Oni pucaju na sve što se kreće. Ponekad sam doslovno išao brzinom više od 100 km na sat, a

kretao sam se tako blizu obali da bih je ispruženom rukom mogao dodirnuti. Vozilo se najčešće noću pa se akvatorij morao dobro poznavati jer nije bilo vidljivih oznaka, osvijetljenih mjesta uz obalu i kuća, svjetionika, samo mrak i lako si se mogao dezorijentirati. U jednom momentu u samom početku nakon probijanja pomorske blokade vozio sam sedam dana tako reći dan i noć. To je bio pakao," prisjeća se Grba pa kaže: "Ne bih ja to mogao da nisam kao mladić čitav taj dio preplivao i preronio ne znam koliko puta i da nisam imao srdačan i topao doček na Brocama."

Izjava 104. Milan Grba o djelovnju postrojbi HRM u probijanju pomorske blokade[302]

Od vojnih postrojbi pomorskim putem, tijekom listopada i studenog na područje grada Dubrovnika bile su prebačene: 1 satnija iz sastava 9. bojne HOS-a (Kaštelani) i 1 satnija iz Omiške bojne 114. brigade i ojačani vod branitelja iz Sinja. Njihovim dolaskom broj brani- telja u neposrednoj obrani grada početkom studenog se popeo na oko 950.[303]

U to vrijeme na tim prostorima vladao je nered: naša vojska, bolje rečeno dijelovi vojske i naroda povlačili su se iz Dubrovnika, kojemu je prijetilo okruženje. Policija, koje je uvijek bilo malo, nije imala nikakvoga autoriteta, niti se itko osvrtao na njezine pozive. Tako je u samom početku, zbog nesporazuma u identifikaciji s postrojbama HV-a, na Šipanu ubijen diverzant HRM Igor Goran Bušelić. O okolnostima njegove pogibije novinar Vladimir Urukalo je zapisao:

Igor Bušelić je, kao diverzant HRM-a, zajedno s kolegom Emilijanom Obradovićem stigao je na otok Šipan gumenjakom iz Stona 6. listopada. Dan poslije na Šipan je došla skupina od šest gardista koji su "otišli" sa svojih položaja u Konavlima. Oni su ubrzo zaključili da su Igor i Emilijano sumnjivi jer da su se na otok iskrcali u gumenjaku kakve je imala JRM, da "održavaju vezu s nekim", te su upali Bušeliću u sobu i počeli sa zlostavljanjem . Ispitivanje je vodio pripadnik 116. br HV Šimović, tražeći da seočituje tko je i za koga radi. Bušelić mu je tada pokazao potvrdu da je pripadnik HRM-a s pečatom i potpisom admirala Svete Letice. No, Šimović nije vjerovao u vjerodostojnost potvrde te je htio vezati Bušelića, koji mu je pružio otpor. Svladavajući ga, gardisti su Bušelića zasjekli nožem i propucali mu lijevi kuk, a Ljubičić ga je izrešetao s desetak hitaca iz automatske puške.

Izvješće 84. Vladimir Urukalo o okolnostima njegove pogibije Igora Bušelića[304]

[302] Lada PULJIZEVIĆ: Domoljublje i hrabrost obranilo je Šibenik , Hrvatski vojnik br 613 od 18.09.2020.

[303] Prema izvješću Zapovjedništva obrane Dubrovnika od 7. 11 1991. (u Muzeju Domovinskog rata - Dubrovnik) ukupno brojno stanje bilo je 962 branitelja od čega 815 (35 časnika, 13 dočasnika i 625 vojnika) iz Dubrovačkih i 147 branitelja iz postrojbi pristiglih van Dubrovnika (71 Omišana, 37 Kaštelana i 39 Sinjana).

[304] Vladimir Urukalo : ZNG-ovci ubili gardista,Slobodna Dalmacija 09. 07. 2013.

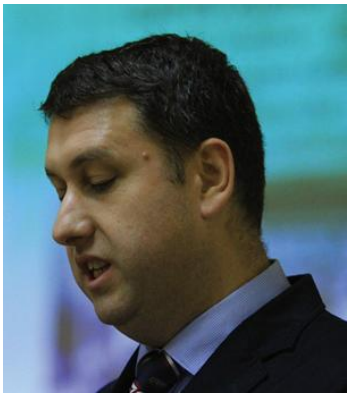

Slika 220. Igor Goran Bušelić
Odred PD, poginuo 07. 10. 1991.

Zapovjednik odjela za PD kbb Stjepan Bernardić dodao je : Ubijen je jedinac u 20. godini života, a temeljni razlog bio je nevjera u papir koji je pokojnik nosio i koji je dokazivao da je on pripadnik HRM-a.
Mora se reći da ga je ubio hrvatski vojnik, koji je kasnije, koliko sam čuo, dobio čin pukovnika (poginuo je od četničke ruke na prostoru Stoca).
Ovaj događaj teško nas je pogodio.

Izvješće 85. kbb Stjepan Bernardić o okolnostima pogibije Igora Gorana Bušelića[305]

Nakon gubitka Slanoga, Zapovjedništvo sektora Dubrovnik sa sjedištem u Metkoviću nije moglo ispoljiti utjecaj na područje općine Dubrovnik, pa se njihova aktivnost svela na organizaciju obrane šireg područja doline rijeke Neretve. O podjeli sektora povjesničar dr. Jakša Raguž je zapisao

Slika 221. dr.sc. Jakša Raguž

Glede Zapovjedništva, ono je formirano za prostor juga Hrvatske, tek pred samu agresiju kada je poslan pukovnik Ante Marinov da u Metkoviću formira Zapovjedništvo koje je trebalo koordinirati obranom od Makarske do krajnjeg juga, uz otoke Lastovo i Korčulu. Marinov je u Dubrovniku formirao Istureno zapovjedništvo u koje je postavio Nojka Marinovića, koji je formalno bio njegov zamjenik. Tako je to Zapovjedništvo iz Metkovića trebalo koordinirati svim operacijama, ali kako je već 4. listopada palo Slano došlo je do podjele ingerencija. Marinov koji je trebao rukovoditi svime 'de facto' je koordinirao samo snagama zapadno od Slanoga, a Nojko koji je bio njegov zamjenik je preuzeo prostor istočno od Slanoga i takva je situacija ostala sve do travnja '92. kada se formiralo Zapovjedništvo Južnog bojišta

Izvješće 86. dr.sc. Jakša Raguž o podjeli sektora Dubrovnik[306]

Postrojbe 116. brigade bile su razdvojene na dva dijela. Dubrovački dio brigade ojačao je u samostalnu postrojbu i polovinom siječnja 1992. ulazi u sastav 163. brigadu HV. Njen prvi zapovjednik bio je dotadašnji zapovjednik 126. (sinjske) brigade HV Veseljko Gabričević. Na mjesto novog zapovjednika Metkovske 116. brigade određen je Nediljko Obradović.

[305] Stjepan BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu , Zagreb 2007., str. 135.
[306] Oliver PEZO: Zagonetka pobjede, str. 259, izjava povjesničara dr. Jakše Raguža,

U toj situaciji načelnik GSHV general Anton Tus 20. listopada 1991. uputio je u ispomoć zapovjedništvu Sektora Luku Džanka. Njegova zadaća bila je ustrojiti istaknuto zapovjedno mjesto (IZM) Zapovjedništva Sektora Dubrovnik u selu Topolo. Odatle je trebalo organizi- rati i voditi naše postrojbe u zaustavljanju prodora JNA kroz Dubrovačko primorje i organizi- rati protunapad postrojbi ZNG s ciljem oslobađanja prometnice Ston - Slano - Dubrovnik. Za ovu zadaću Zapovjedništvo sektora Dubrovnik je Luki Džanku pružalo punu potporu, kako u postrojbama tako i u djelatnicima koji su ojačali IZM u selu Toplo.

Za izvršenje zadaća na područje Dubrovačkog primorja pristigle su:

- 156. br. HV iz Makarske i Vrgorca. Zapovjednik brigade bio je Ante Urlić
- Omiška bojna iz sastava 114. br. HV. Zapovjednik bojne bio je Zdravko Klanac
- postrojbe iz sastava 115. brigade (Imotske); Zapovjednik brigade bio je Ivan Šarić
- bojna iz 4. br HV koju je vodio zapovjednik bojne Slaven Zdilar

Za topničku potporu postrojbi Operativne zone iz sastava 113. br. HV došle su dvije posluge sa haubicama 155 mm. Tim haubičkim vodom zapovijedao je Marko Rajčić.

Prema odluci zapovjednika Luke Džanka protunapad je trebao započeti 23. listopada 1991. Od protunapada se odustalo nakon što je grupa diverzanata koja je prije početka protuna- pada trebala zarušiti prometnicu Zavala - Slano upala u zasjedu i izginula.[307]

O okolnostima odustajanja o protunapada HV na Slano zapovjednik Luka Džanko je izjavio:

Slika 222. general Luka Džanko

Sve je išlo u sklopu zapovijedi Glavnog stožera, 3. bojna 4. brigade, „Imotska" bojna, na čelu sa zapovjednikom Zdilarom, je trebala izvršiti proboj prema Slanome. Tu je bila i specijalna postrojba iz Splita od Domića, meni je i danas nepoznata ta postrojba, i te ljude nisam nikada ni vidio... I bilo je topništvo s kojim smo tamo raspolagali. Sve je organizirano, pripremljeno... Vodio sam računa da to radimo u Metkoviću, u Zapovjedništvu, kod zapovjednika pukovnika Marinova, jer je on ipak zapovjednik. I da on amenuje, da to sluša, čuje i odobri... A ja sam bio taj koji odgovara za to jer sam određen od

[307] Prema Oliver PEZO: Zagonetka pobjede, str 437, barka kojom se prevozila jedna od 4 skupine diverzanata pogođena je vatrom s broda JRM-a i samo se 1 čovjek izvukao, dok je ostalih 5 članova skupine nestalo.

načelnika Glavnog stožera, a nadređen sam i njima. Sve smo se dogovorili, međutim, od te akcije nije bilo ništa.Odustalo se... koliko zbog nespremnosti postrojbi, koliko zbog samovolje pojedinaca. Bit ću konkretan. Kad sam izdavao zadaće svi su zadaće prihvatili, ponovili, sve je bilo spremno... Kod specijalne postrojbe, zapovjednik je bio Domić, nije htio primiti zadaću, Rekao je da on radi sam, da je to tajna, da on odgovara za tu zadaću i da je to njegov problem. Ja sam želio da to uđe u Ratni dnevnik, da ga isključujem iz ove akcije, da neće da se pridržava pravila kojih se mi držimo, i s time sam završio. Zbog takvih stvari i nepripremljenosti tu noć se odustalo od akcije. Međutim, sutra saznajem da su baš ovi išli na svoju ruku i dogodilo se što se dogodilo. Bilo je žrtava, što je bilo, ne znam jer nisam uopće bio uključen u tu njihovu akciju. Uglavnom, zaključak, taj prvi put se planirala akcija, ... u tu akciju se nije išlo, ova grupa je išla na svoju ruku, posljedice su poznate... Taj put se nije izvršila zapovijed načelnika Glavnog stožera jer nismo bili spremni za tu zadaću

Izjava 105. zapovjednik Luka Džanko o okolnostima odustajanja od protunapada na Slano

Krajem listopada i početkom studenog položaji obrane Sektora Dubrovnik bili su na crti od Neretve preko Hutova, a u Dubrovačkom primorju crta obrane bila je ispred Topola, Ošlja, isočana, Čepikuća, Rudina i Dola. Zbog urušavanja crte u Dubrovačkom primorju dana 27. listopada umjesto Mate Šarlije - Daidže za zapovjednika obrane poluotoka Pelješac određen je bio dotadašnji zapovjednik Ratne luke Ston Zoran Šimić. Zapovjedništvo je u svom sastavu imalo dvije mješovite satnije Ston i Kuna. Kako je primio dužnost i kakva je situacija u to vrijeme vladala na širem području Stona on je opisao riječima:

Slika 223. Zoran Šimić, Zapovjednik obrane Pelješca

Dana 27. listopada 1991. Zvonimir Franjković, zapovjednik Ratne luke Ploče, me obavijestio da je admiral Sveto Letica zapovjedio da odem u Zapovjedništvo „Sektora Dubrovnik" u Metkoviću, tamo je zapovjednik bio Ante Marinov koje je bilo pod zapovjedništvom „6. operativne zone Split", te sam od njih tada dobio zapovijed o mojem postavljanju za zapovjednika obrane Pelješca, odnosno dijela koji je pripadao tadašnjoj Općini Dubrovnik, dakle bez Orebića i zapadnog dijela Pelješca. U Ston sam došao u večernjim satima, mjesto je izgledalo dosta prazno bez ljudi i ulične rasvjete.U parku sam vidio gardiste iza stabala s oružjem spremnim za pucanje. Vrlo čudna situacija i osjećaj straha,kao da je neprijatelj u samome gradu. Odveli su me u ured Lučke kapetanije, gdje su me dočekali Edo Unković i Jaroslav Domić, pripadnici 4. brigade, koji su bili s jednim vodom u Stonu poradi prebacivanja u Dubrovnik. To nije obavljeno zbog blokade mora kod Šipana od strane jugo-mornarice, a i radi toga što su par

dana prije poginuli Argentinci, te je to unijelo strah u naše redove. Rekli su mi da jedva čekaju nekog tko će biti zapovjednik ovog područja jer je u Stonu opće rasulo, kaos i nekoordinacija. Nije se znalo tko zapovijeda, koje su postrojbe gdje, što rade policajci itd. Ujedno sam upoznao i Boža Šaru koji me upoznao koliko dragovoljaca iz Stona i okolice ima pod oružjem, kako je tekla akcija kod Čepikuća i zašto je Mate Šarlija - Daidža otišao iz Stona, pošto je on do tada bio zapovjednik u Stonu. Zajedno smo otišli u prostorije Vodovoda, bio je to jedan podrum u centru Stona, gdje je uje- dno bio i Krizni stožer u kojem sam zatekao Viktora Švaljeka. On je bio šef tog stožera, i Miju Kalozzija, dragovoljca iz Amerike, pa sam ih upoznao s mojim postavljenjem za zapovjednika obrane Pelješca. Odredio sam da će mi to i dalje biti zapovjedno mjesto, te sam se počeo upoznavati s ostalim strukturama logistike. Kuhinja je bila u hotelu, skladište oružja u tvrđi u centru mjesta, zatim skladište hrane, veza preko djelatnika pošte, policijska postaja pod zapovjednikom Klemom Manenicom. Postrojbe koje su bile direktno pod zapovijedanjem u Stonu su bile satnija „Kuna" sa zapovjednikom Zvonkom Sašekom i satnija „Ston" sa zapovjednikom Božom Šarom, samostalni vod iz Trpnja, vod dragovoljaca iz Slanog i okolice sa zapovjednikom Nevenom Klincem, vod iz Broca sa skiperima iz Splita i Dubrovnika koji su organizirali transport ljudi i naoružanja za Grad, kao i desetina „S" voda iz Omiša , koja je bila u području Malog Vratnika s raketama „Maljutkama" , radi obrane od neprijateljskih brodova.

Izjava 106. Zoran Šimić o prijemu dužnosti zapovjednika obrane Pelješca [308]

Slika 224. U Stonu poslije granatiranja

Slika 225. Zapovjednik Marko Mujan u Stonu

[308] Oliver PEZO, Zagonetka pobjede, str. 525 i 526, Izjava Zorana Šimića,. On je dužnost zapovjednika obrane istočnog dijela poluotoka Pelješac, koji je pripadao općini Dubrovnik, obnašao od 27. 10. – 22. 11. 1991. kada je dužnost predao Petru Šimcu.

Zemljovid 49. Raspored snaga 2. Korpusa u Dubrovačkom primorju 14. studenog 1991. [309]

U misiju „osokoljavanja“ rezervista u Dubrovačkom primorju prije odlučnog napada na Čepikuće u okruženju, iz pravca Slanoga preko Rudina boravili su Svetozar Marović (tadašnji predsjednik skupštine), Momir Bulatović (tadašnji predsjednik), Milo Đukanović (tadašnji premijer Crne Gore) i Božidar Vučurević (načelnik Trebinja). U obraćanju postrojbi u selu Majkovi, prije početka napada, Milo Đukanović je rekao:

Slika 226. Milo Đukanović premijer Crne Gore

Junaci moji, Crnom Gorom sada teče Zeta, ali će uskoro teći Neretva! Ja kao Predsjednik crnogorske vlade; Đukanović Milo, napad na Dubrovnik ocjenjujem “svrsishodnim”, a svako suprotno stanovište “izdajničkim”…Ovaj nametnuti rat ćemo dobiti, baš kao što smo takve protivnike pobjeđivali tokom čitave naše historije. Samo ovoga puta ćemo ih pobijediti i završiti zajednički život sa njima, za sva vremena.

[309] Isječak radnog zemljovida Komande 2. OG JNA, preuzetog sa internet stranice Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju www.icty.org

Pri tome, u toj novoj državnoj zajednici u kojoj ćemo živjeti, granicu sa Hrvatskom ćemo povući mnogo prirodnije i logičnije nego što su to uradili priučeni boljševički kartografi, čiji je izgleda jedini cilj bio da se i nad Crnom Gorom, u dijelu Boke Kotorske, ostvari hrvatsko starateljstvo. Granice se znaju, a to su: Virovitica, Karlovac, Karlobag… „Lijepa njihova“ će da bude oko Zagreba, ako im i to damo! Unutar tih naših granica neće više biti niti jednog ustaše, a naša Crna Gora ponovno će da bude velika i moćna država! Sinoć kasno na TV repetitoru koji se nalazi na brdu Srđ, iznad Dubrovnika, konačno se zavijorila jugoslovenska zastava. Borbe se danas nastavljaju, pa se nadamo da je samo pitanje trenutka kada će konačno Dubrovnik pasti, i kada će paravojne formacije iz njega biti prognane ili pobijene. Tako ni Dubrovnik nikada više neće biti ustaški! …
Idemo dalje, na Split! Split je gnijezdo ustaša. Kakav Zagreb?! Zagreb je pion prema Splitu… I šah koji sam čak omrznuo zbog njih i njihovog podaništva šahovnici, mi ćemo da igramo na splitskoj obali, sa našim figurama, sa našim oružjem!

Izjava 107. Premijer Milo Đukanović o ciljevima napada na Republiku Hrvatsku[310]

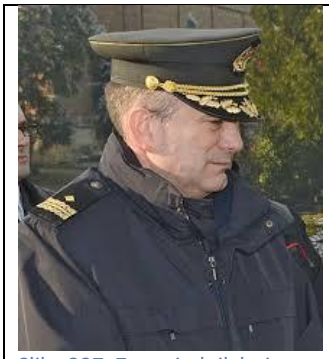
[310] Silvio MARKET, Da nijesam to gledala, ne bih mogla vjerovat, Glas grada od 16. 1. 2015., Branko VOJČIĆ, Rat za mir, Beograd 2006, str. 53 -kraći zvod iz govora u selu Majkovi

8.3.1. Kritični dani u obrani Pelješca

Razbijanje pomorske blokade Jadrana polovinom studenog, omogućilo je postrojbama obrane općine Korčula aktivnije sudjelovanje u obranu Pelješca i Dubrovačkog primorja.

Nakon okupacije Slanoga agresor je djelom svojih snaga jadranskom magistralom, preko Trnove i Banića išao prema Pelješcu ali je glavninu svojih snage preko Rudina usmjeravao prema Čepikućama koji su se sada nalazile u okruženju i bile napadane iz više pravaca,

U izrazito teškoj situaciji branitelji su se našli poslije pada položaja na brdu Treskavac odakle su izvidnici agresora mogli navodit topničku vatru po širem području Čepikuća.

Slika 227. Zapovjednik bojne general Zdravko Klanac

O padu tog položaja u ruke agresora i njegovu značaju za obranu šireg područja zapovjednik trogirske bojne 114. Zdravko Klanac je zapisao:Dan prije našeg odlaska na odmor snage Hrvatske zajednice Herceg Bosne na našem lijevom boku, sjeverno od Čepikuća izgubile su vis Treskavac (t.t. 736). Stanovnici sela Trnovica panično su počeli napuštati svoje domove. Tako je neprijatelj osvojio kotu s koje je izravno navodio topničku paljbu na Čepikuće kao i cijelo područje Rudina. Time su Čepikuće bile dovedene u vrlo nepovoljnu taktičku poziciju što je kasnije, vjerojatno i dovelo do njihova pada

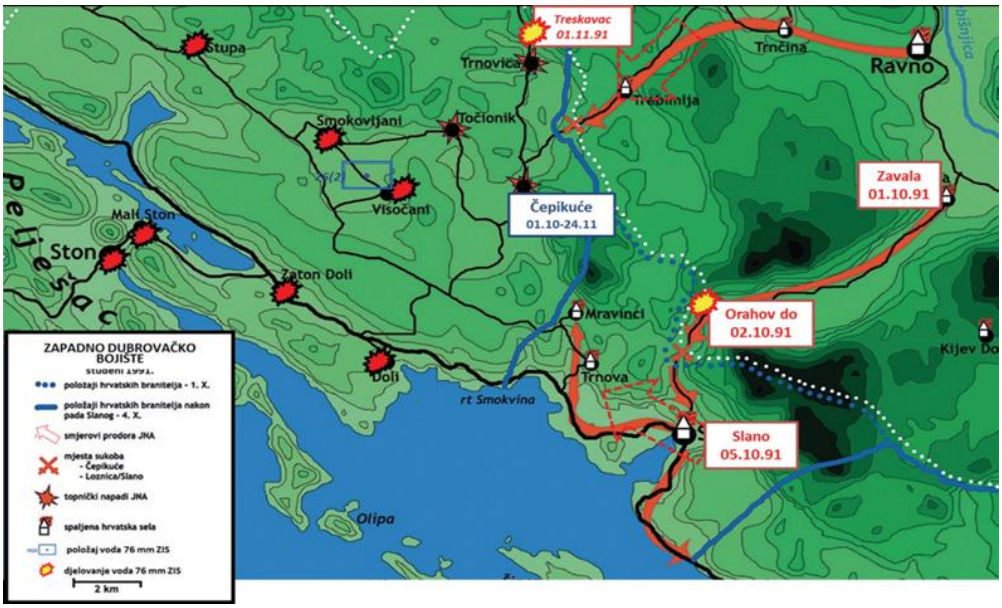
Izjava 108. general Zdravko Klanac situaciji u Čepikućama poslije pada položaja Treskavac[311]

Topničku potporu postrojbama HV u obrani Čepikuća Od 18. do 21. studenog, s poslugama iz Trpnja pružao je vod 76 mm „ZIS“ (2 topa). Prema zapovijedi zapovjednika IZM u Topolu, Luke Džanka, težište djelovanja voda bilo je po izvidnici agresora na brdu Treskavac i njegovim postrojbama u područja Orahova Dola.

U izvršenju zadaće sa paljbenim položajem u području Visočana vod je predvodio, zapovjednik bitnice 76 mm „ZIS“ Željko Seretinek. Do dolaska u područje Stona poslužitelji voda 76 mm bili su sposobljeni samo za neposredno gađanje (djelovanje po ciljevima koji se vide sa paljbenog položaja) pa ih je za djelovanje u brdovitom području trebalo ih je osposobiti za posredno gađanje.[312]

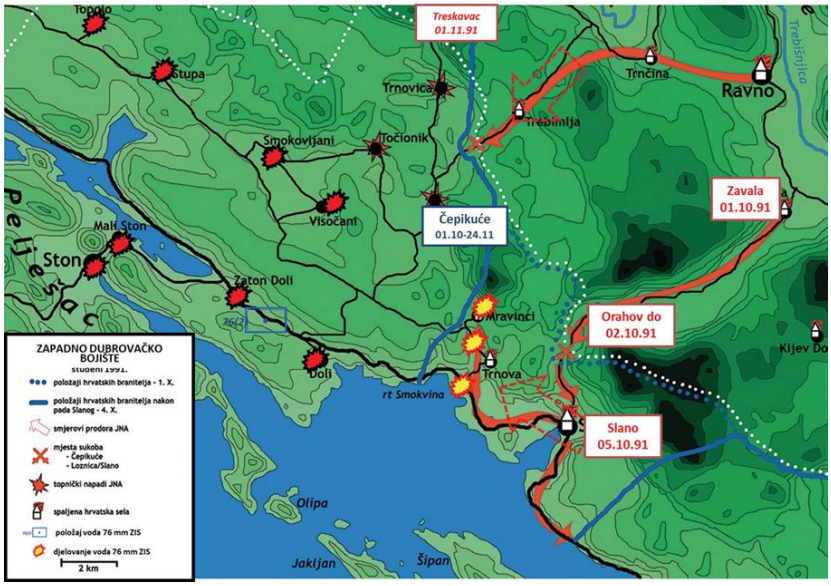
[311] Zdravko KLANAC, Put pobjednika – Trogirska bojna 1991.- 1992., Trogir 2011., str 48.

[312] Posredno gađanje koristi se kada se cilj sa paljbenog položaja ne može vidjeti, ali ga promatraju izvidnici. Između paljbenog položaja i promatračnice uspostavljena je veza, putem koje izvidnici navode paljbu topništva

Zemljovid 50. Djelovanje voda 76 mm sa položaja u Visočanima

Zato je po izvršenju te zadaće vod premješten na paljbeni položaj kod Zaton dola, gdje se poslije kraće obuke za provedbu posrednog gađanja, aktivno uključio u zaustavljanje prodora agresora ka poluotoku Pelješcu.

Zemljovid 51. Djelovanje voda 76 mm sa položaja u Zaton Dolima

U to vrijeme prema poluotoku Pelješcu očekivao se prodor agresora iz smjerova Rudina i Slanog odakle je on uz jaku potporu zrakoplova i topništva napredovao jednom pješačkom bojnom ojačanom oklopnom satnijom. Pritisak na postrojbe obrane Pelješca dodatno je pojačavala sve izvjesnija mogućnost pada obrane Čepikuća. Težište u djelovanju voda 76 mm u obrani poluotoka Pelješca bilo je po ciljevima u selima ispred Slanog: Banićima, Trnovi i Mravincima. Teška situacija za branitelje Dubrovačkog primorja i Pelješca nastupila je 21. studenog, kada je agresor bio pred ulaskom u Čepikuće. U izvješću o situaciji u području dubrovačkog primorja u 21./22. studenog zapovjednik Luka Džanko je napisao:

1. NEPRIJATELJ

U toku 21./22. 11. 1991. uz podršku VBR i MB ubacivanjem 1 čete neprijatelj je pokušao ovladati dominantnim visovima i samim selom Čepikuće. Djelomično je imao uspjeha. Istovremeno pregrupira snage za napad pravcem: SLANO - BANIĆI - SMOKVINA - DOLI - STON.

2. NAŠE SNAGE

Primijetivši jednu grupu pripadnika JA i četnika kako se približava s. Čepikućama iz rajona s. STRMICA k visu ŠTRBINA (grupa 4-6 izvidnika) naši ljudi na položaju odmah su se spustili u selo Čepikuće i panično upoznali zapovjednika Ljuba Marasovića /114. br./da nadiru četnici sa svih strana. Ovaj je upoznao zapovjednika 114. br. Čatlaka. Odmah je javljeno ostalim…

U roku od 4 sata sve jedinice panično napuštaju položaje.

- četa Solin - Dugopolje /114. br./ napušta položaje i bježi u Split.
- četa iz Makarske od ukupno 120 ljudi 80 pobjeglo, ostatak zadržan upornošću zapovjednika Urlića i zapovjednika čete.
- topovi 88 i 85 mm i Boforsi M-l (Z. Doli) izvukli topove bez ičijeg znanja i pobjegli u Split.
- grupa dobrovoljaca „Hercegovci" još prije 3 dana (Naletilić) povukla se u Hercegovinu.

Prilikom napuštanja položaja zaustavio sam navedene jedinice i naredio: „Tko bježi neka odloži naoružanje, tko hoće da se vrati, za mnom na položaje", te sam sa štabom i prištapskim osiguranjem (sa mnom 8 ljudi), krenuo u krajnje prednje kuće s. Čepikuće. Nitko osim zapovjednika 114. br. Čatlaka Ante nije došao za mnom….

Da bi zadržali položaje koji su ključni za obranu sve do Stona, pa i dalje prema Pelješcu, potrebno je:

- Odmah uputiti 2. čete (6. Operativna zona)
- Pravac Slano - Banici - Smokovljani - Doli - Ston, da posjedne i brani HRM s 1 četom i 4 topa 85 mm pod zapovjedništvom zapovjednika Stona.
- Vratiti izbjeglo stanovništvo iz Zatona i Dola (HRM) …

Izvješće 87. zapovjednik Luka Džanko o situaciji u području dubrovačkog primorja [313]

Kao posljedica pritiska agresora 22. studenog dva topa 88 mm iz paljbenih položaja u Dolima su se "povukla" prema Splitu poslije čega se taj se vod više nije vratio nazad. Vod topova 85 mm (2 topa) premjestio se na nove položaje kod Prapratnog (iza Stona) a vod 76 mm „ZIS" (2 topa) iz Zaton Dola u područje sela Konštari.

U tako složenoj situaciji zapovijedanje obranom Pelješca 22. studenog od Zorana Šimića preuzeo je Petar Šimac. On je 23. studenog u Malom Stonu organizirao Zapovjedništvo obrane, čija zadaća je bila već angažirane postrojbe zajedno sa novopristiglim uključiti u obranu i stabilizirati crtu ispred poluotoka.

Slika 228. Petar Šimac,
zapovjednik obrane Pelješca od 22. 11. - 6. 12. 1991.

Slika 229. Branko Bošnjak,
Zamjenik zapovjednika obrane Pelješca

U vrijeme njegova dolaska u zaustavljanju napada agresora angažirani su bili: Zapovjedništvo RL Ston (zapovjednik Zoran Šimić), diverzantska grupa HRM-a s brodovima (zapovjednik Tihomir Luković), satnija pješaštva Ston s približno 70 vojnika (zap. Božo Šare), vod MUP-a iz Slanog (10 policajaca – zap. Neven Klinac), 2 topa 76 mm postrojbi obrane općine Korčula (15 topnika, zap. Željko Seretinek), 2 topa 85 mm iz sastava HRM-a (20 topnika, zap. Nediljko Juričević) i skupine branitelja sa sredstvima za protuoklopnu borbu.[314]

[313] Oliver PEZO: Zagonetka pobjede str. 772, Izvod iz izvješća Luke Đanka zapovjednicima 6. OZ, ZHRM i ZSD
[314] Petar ŠIMAC: Svjedočanstva o Domovinskom ratu u Dalmaciji 1991., str. 143

U pomoć postrojbama obrane načelnik GSHV general Anton Tus uputio je ojačan vod iz Istre od 45 branitelja. Zajedno sa njima stigao je i potpukovnik Branko Bošnjak, koji je u Zapovjedništvu obnašao dužnost zamjenika zapovjednika. Po zapovijedi zapovjednika HRM, Sveta Letice, u svrhu ojačanja obrane Stona, Zapovjedništvo obrane općine Korčula, od 21. do 24. studenog u borbu je uključilo skupinu od oko 100 dragovoljaca

SASTAV - STRUKTURA GRUPE			SASTAV POSTROJBA PO OPĆINAMA						
Postrojba	Zapovjednik	Ljudi	Orebić	Korčula	Smokvica	Blato	Vela Luka	Lumbarda	Trpanj
Zapovjedništvo	Tomo Katić (Z. Žuvela)	8		2		5	1		
1. satnija	pok. Tiho Antunović	30	30						
2. satniija	Marko Skokandić	18		18				2	
3. satnija	Rusmir Bosnić	21			9	9	3		
vod MB	Zdravko Markalauz	22		21	1			1	
vod 76 mm	Željko Seretinek	15		1					14
Postrojbe obrane ukupno		**114**	**30**	**39**	**10**	**14**	**4**	**3**	14

Tablica 20. Sastav grupe dragovoljaca iz općine Korčule koji su branili Ston u studenom 1991.[315]

O načinu kako su odabrani dragovoljci dozapovjednik 2. satnije Marko Skokandić je rekao:

Slika 230. stn. Maki Skokandić

Ustroj i zapovijedanje možda nisu bili toliko vojnički, ali izuzetno se vodilo računa o svakom čovjeku. Sjećam se zapovjedi da jedan vod treba otići na Stonsko ratište. Mi smo imali teritorijalno ustrojene vodove. Jedan vod je bio iz Lumbarde, dva iz Korčule i jedan iz Žrnova. Morali smo računat da i u slučaju da se dogodi tragedija da žrtve budu ravnomjerno raspoređene. Postrojili smo satniju. Javili su se dragovoljci i onda je bio problem što ih toliki broj nije mogao stati u kamion. Morali su neki ljudi otpasti i čekati sljedeću turu.

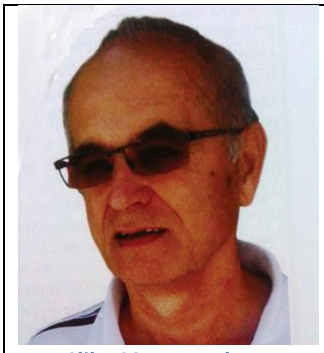
Izjava 109. stn. Marko Skokandić o odabiru dragovoljaca za obranu Stona[316]

Nakon sastanka sa zapovjednikom obrane Stona, Petrom Šimcem, u kino sali u Stonu

[315] Zapovjednik HRM admiral Vid Stipetić, prigodom obilježavanja 5. obljetnice Postrojbi obrane općine Korčula i razbi janja pomorske blokade Jadrana u Korčuli 16. 11. 1996. pismeno je pohvalio 114 dragovoljaca koji su tijekom studenog 1991. sudjelovali u obrani Stona

[316] Ivan SARDELIĆ, radio emisija povodom Dana pobjede i domovinske zahvalnosti, Radio Korčula 4. 8. 2015.,

24. studenog 1991., skupina je dobila zadaću sprječavanja prodora agresora Jadranskom magistralom i njegov ulazak u selo Doli. Predvođeni zapovjednicima Tomislavom Katićem i Zdravkom Žuvelom postrojbe obrane općine Korčula zaposjele i branile položaje u i poviše sela Doli (kod kamenoloma Mironje i na Rudinama), te na dominantnim visovima Konštar (kota 237) i Planjak (k 321). Topničku potporu davali su im vod minobacača 82 mm iz položaja u Zaton Dolima i vod 76 mm „ZIS“ iz položaja kod Konštara.
Istog dana, nakon više od mjesec i po dana odsutne obrane, u ruke agresora pale su Čepikuće. To je dovelo do pada morala i povlačenja postrojbi koje su branile pravac: Čepikuće – Visočani ka mostu Bistrina. Nakon pada dominantnog položaja Mironja i visoravni Rudine noću 24. na 25. studenog agresor je u cijelosti nadzirao dio bojišnice ispred poluotoka Pelješca. To mu je omogućavalo vrlo brzo topničko djelovanje po položajima postrojbi iz općine Korčula. O značaju Rudina za obranu Pelješca, Neuma i Metkovića član Zapovjedništva Sektora Dubrovnik Ivo Brbora je izjavio:

Slika 231. Ivo Brbora zapovjedništvo Sektora

Pad Lisačkih Rudina je od iznimne važnosti bio nama... Kad smo organizirali obranu neki su mene pitali: “Zašto držite postrojbe za protudesantnu borbu?”, a onda bih ja rekao: “A što biste vi napravili da vam spuste zračni desant iza leđa?” Dakle, tko drži Rudine on drži cijeli Pelješac, odatle se kontrolira ulazak prema Pelješcu, kontrolira se komunikacija prema Neumu i Metkoviću. Dok smo to mi držali mi smo imali taktičku i operativnu prednost. Kada su oni to zauzeli i automatski je moralo doći do popuštanja bojišnice prema Stonu, povlačenja prema Zamaslini jer odozgo vas oni vide „kao na tanjiru”, i naravno, i povlačenje od Oštrikovca prema Topolom. Mi smo uspjeli uz ogromne napore pojedinaca, postrojbi, kako hoćete, da zadržimo te položaje na liniji Bistrina - Stupa - Šumet - Utrk - Drijen. To smo uspjeli bez obzira što smo bili u nepovoljnom taktičkom položaju.

Izjava 110. član Zapovjedništva Sektora Dubrovnik Ivo Brbora o značaju Rudina[317]

Najjače djelovanje topništva po korčulanskim postrojbama osjećalo se na položajima poviše i u Zaton Dolima, te na visovima Konštar (kota 237) i Planjak (kota 321). Osim po postrojbama,

[317] Oliver PEZO: Zagonetka pobjede str. 820, Izvod iz izvješća Iva Brbore

agresor je topništvom tukao i civilne ciljeve u gradu Stonu. O topničkom djelovanju po Stonu, u svom izvješću o stanju na bojištima dana 25. studenog Pero Štrbe za HRT je izvijestio:

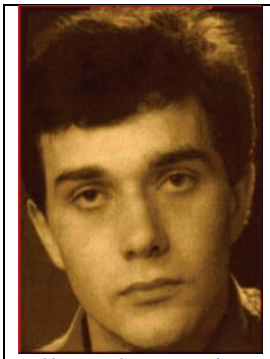
Slika 232. U Stonu 25. studenog 1991.

Svaki put Jugovojska poštivala je primirje samo 1 dan. Upravo toliko koliko je bilo potrebno da dovuče nove snage i udari još žešće. Od rano jutros pa sve do 14 sati neprijateljsko topništvo bez prestanka je tuklo poluotok Pelješac. Gađan je povijesni gradić Ston i sva mjesta u okolici: Doli, Zamaslina, Zaton Doli. Ston, prvi urbanizirani grad na Balkanu, prepun spomenika kulture, koje je hrvatski narod stoljećima brižno čuvao, sada je u velikoj opasnosti. U opasnosti su čuvene stonske zidine sa tvrđavama: Kaštel, Minčeta, Solin, Korona. Stonske zidine su već pogođene iz zrakoplova, a ako se hitno ne prekine divljanje pijanih rezervi- sta iz haubica i minobacača slična sudbina očekuje i druge. Spomenimo još da HV poštuje primirje i da nije uzvraćala vatru.

Izvješće 88. Pero Štrbe - izvješće o stanju na bojištima dana 25. studenog 1991.[318]

Na oko 100 ispaljenih granata iz naših topova 76 mm, 85 mm i MB-a 82 mm, agresor je ispaljivao nekoliko tisuća svojih granata, oko 25 tona čelika dnevno.[319]

Prilikom pokušaja pojačanja obrane oko sela Doli, 25. studenog 1991. u popodnevnim satima, pogotkom minobacačke mine smrtno je stradao zapovjednik 1. Orebićke satnije Tihomir Antunović i ranjeno je bilo 5 pripadnika postrojbe. O situaciji na crti ispred Stona u vrijeme pogibije Tihomira Antunovića zapovjednik Tomislav Katić je rekao:

Slika 233.Tiho Antunović zap. 1. satnije Orebić, 25.11.1991

Zapovjednik Stona je u to doba bio gospodin Šimac... Mislim, to se danas već može reći, nije vladao situacijom. Došao je dan prije nas s nekakvom vizijom, ali nije znao što se u okružju događa Kad sam došao na Ston, pitao sam zapovjednika bataljuna Zdravka Žuvelu gdje su naši ljudi. On je rekao: „Ne znam“. Zapovjednik obrane Šimac i njegov zamjenik Bošnjak dali su im nekakve mladiće iz Stona koji su ih rasporedili na položaje. Naši ljudi nisu znali kome se trebaju javit, tko im je s lijeva, tko s desna, koga imaju za vezu, tko će im donijeti, hranu i bilo što ostalo. Onda smo ih počeli dozivati da vidimo gdje su

[318] Pero ŠTRBE, Dnevnik HRT od 25. studenog 1991

[319] Petar ŠIMAC, Svjedočanstva o Domovinskom ratu u Dalmaciji 1991., str.147, izračuni ppuk B. Bošnjaka

da stupimo kontakt s njima. Cijelu noć mi to nismo uspjeli saznati! ...I nažalost u tim danima imamo i prve žrtve. Imali smo prvog poginulog. To je bio zapovjednik 1. satnije gospodin Tiho Antunović. Imali smo petoricu ranjenika, trojicu pripadnika 1. satnije, 1 pripadnik voda MB 82 mm, Među njima bio je i član zapovjedništva, Ante Radaić, jer naši članovi Zapovjedništva bili su zajedno s ljudima na prvim crtama.... Tiho Antunović je poginuo pod minobacačkom vatrom. Njegovi su ljudi bili gore na brdima, iznad mjesta Ploče u Đonta Dolima i prema Mironji. On je išao stupiti u kontakt s njima, a znao je da sam ja u gostioni. Između svojih ljudi i mene, on nije slao teklića, nego je on osobno to htio napraviti. Tu je bila crkva i tu je bilo raskrižje i oni su znali da tu negdje moramo mi komunicirati. I oni su to pokrili. On je upao u vatru minobacača i poginuo.

Izjava 111. zapovjednik Tomislav Katić o situaciji na crti ispred Stona 25. studenog 1991. [320]

Uslijed gubitaka i situacije na bojištu koja je u pojedinim trenucima bila kaotična, postrojba dragovoljaca iz općine Korčula tijekom večeri 25. studenog započela se povlačiti ka Stonu.

Sutradan 26. studenog, većina postrojbi iz grupe dragovoljaca bila je raspoređena sa zapadne strane Jadranske magistrale. Na položaju Planjak poviše sela Konštari zajedno sa zapovjednicima Tomislavom Katićem i Zdravkom Žuvelom boravilo je više od 20 pripadnika pješačkih postrojbi i vezista. Oni su od ranih jutarnjih sati pa do kasno navečer trpili topničku paljbu agresora. Usprkos strahu i nemoći koje su proživljavali, žrtava nije bilo zahvaljujući zaštiti koju im je pružao jedan dobar bunker iz vremena 2. svjetskog rata.

Nakon cjelodnevne izloženosti topničkoj paljbi i suočavanja sa ukupnom situacijom na bojištu, navečer 26. studenog, grupa dragovoljaca na čelu sa zapovjednicima Tomislavom Katićem i Zdravkom Žuvelom povukla se sa stonske bojišnice. O okolnostima povlačenje zapovjednik Tomislav Katić je rekao:

Iza toga je vladao kaos, ljudi su bili frustrirani... mi iz zapovjedništva isto. Bilo je ranjenika, ugruvanih, bilo je slomljenih ruka, uganuća... ljudi su se našli u rasulu i htjeli su bježati. I onda sam ja rekao: „Nećete bježat'", nego smo otišli u Zapovjedništvo, gospodinu Šimcu sam rekao da ja svoje ljude povlačim na Korčulu... Najprije, to je bio šok za sve nas što imamo jednog poginulog, i to zapovjednika! I da je vojnik bilo bi ti teško, a još je teže kad znaš da ti je to zapovjednik satnije. Ja sam zvao predsjednika Općine, zvao sam sve njih i

[320] Oliver PEZO: Zagonetka pobjede, str. 779 -783, Izvod iz izjave Tomislava Katića

rekao „situacija je takva i takva“ i oni su dali zeleno svjetlo da se mi povučemo iz Stona. Ali mi se nismo povukli da se ne bi vratili ili da se ne bi uključili.

Izjava 112. zapovjednik Tomislav Katić o okolnostima povlačenje iz Stona 26. studenog 1991. [321]

Nakon povlačenja postrojbi obrane općine Korčula, topnički vod 76 mm „ZIS“ iz Konštara premješten je do voda 85 mm na paljbeni položaj poviše uvale Prapratno[322]

Poslije povlačenja korčulanskih postrojbi zapovjednik Petar Šimac dao je zapovijed 2. samostalnoj satniji 4. Gardijske brigade (Gbr) da provodi aktivnu obranu poluotoka Pelješca s osloncem na položaje kod Zaton Dola i Gornjeg Zatona. Od djelatne satnije ZNG Metković, koja je dan prije bila upućena u Ston, jedan vod se utvrdio oko Zamasline, dok su ostali po išli do prvih kuća Đonta Doli i zauzeli pozicije Bližnja - Gornji Zaton - crkva sv. Petra do miniranog prokopa na magistrali. O stanju na crti 26. studenog Zoran Šimić je rekao:

Neprijatelj je 24. na 25. 11. krenuo u napad prema Dolima i tada je došlo do pogibije zapovjednika “Orebićke satnije” Tihe Antunovića. Tragediju je pojačalo ranjavanje još 6 pripadnika postrojbe, što je uvelo pomutnju pa su se povukli s položaja. To je onda otvorilo prostor za napredovanje četnika i prema Dolima. Zbog toga je iste noći Petar Šimac tražio Daidžine dragovoljce da zatvore tu rupu u obrani, te su oni iz Vrgorca tijekom noći otišli autobusom direktno u Dole. Međutim, neprijatelj ih je dočekao jakom vatrom i tad je poginuo Ivica Butigan, a ostali su se jedva izvukli prema Zaton Dolima. Uvidjevši da neprijatelj napreduje a naša vatrena moć je bila mizerna, 26. 11. je Petar Šimac zapovjedio miniranje magistrale u Dolima iznad crkve sv. Petra. Na miniranje je golfom otišao i Vlaho Maslović. Prilikom vraćanja prema Bistrini, pošto se cijelo vrijeme vozilo bez svjetala, sudario se s kombijem koji je prevozio stonske branitelje. Uz velike napore vatro- gasaca uspjeli su izvući teško ozlijeđenog Vlaha i suvozača Buca, dok je u kombiju svih 9 branitelja bilo samo malo ugruvano. Na žalost, na putu prema Metkoviću Vlaho Maslović je preminuo.[323]

Izjava 113. Zoran Šimić o stanju na crti 26. studenog 1991.

[321] Oliver PEZO: Zagonetka pobjede, str. 779 -783, izvod iz izjave Tomislava Katića

[322] Odluku o ostanku na crti donio sam nakon razgovora s zamjenikom zapovjednika obrane Stona ppuk. Brankom Bošnjakom i pripadnicima topničkog voda iz Trpnja.

[323] Oliver PEZO: Zagonetka pobjede, str. 780 i 781, izvod iz izjave Zorana Šimića

Pogibije Ivice Butigana i Vlaha Maslovića i pripadnike 116. br HV natjeralo je na napuštanje položaja, nakon čega su se nekoliko dana povukli u Vranjevo selo kod Neuma.[324]
Agresoru je onemogućen ulazak u Dole, zahvaljujući odlučnoj intervenciji pripadnika
4. gbr. Silinom djelovanja agresor je 28. studenog i pripadnike 3. Pločanske bojne 116. brigade natjerao na napuštanje položaja uz staru Napoleonovu cestu kod Smokovljana što je on iskoristio za svoj dubok prodor u crtu, poviše zaljeva Bistrina, ispred sela: Stupa, Lisac i Smokovljani.[325]
Dana 30. studenog 1991. naše snage nakratko su potisnule agresora, ali su se pod vatrom minobacača bile prisiljene vratiti na dotadašnje položaje. U toj situaciji zapovjednik Šimac je donio odluku o evakuaciji svog civilnog stanovništva iz Stona koje je autobusima prevezeno u Orebić i Korčulu. Također zapovijeda ustrojavanje policijskih snaga (oko 90 pripadnika) za presudnu obranu Stona. Za zapovjednika imenuje Antuna Frankovića, a za njegovog zamjenika Vedrana Antunicu.
Agresor je 3. 12. 1991. izvršio snažan kombinirani topničko pješački napad na područje spajanja poluotoka Pelješca na Jadransku magistralu. Ujutro je uspio zaposjesti dominantnu kotu Planjak (kota 321) koju su držali dragovoljci iz Pule. Poslije jake topničke pripreme u 15,30 sati je započeo napad na selo Doli. U borbama koja je trajala do 18,00 sati satnija iz Metkovića imala je jednog poginulog i dva ranjena pripadnika, a 2. samostalna satnija 4. gbr 6 ranjenih pripadnika pa je agresor uspio zaposjesti raskrižja u Zaton Dolima.
Uslijed velikih gubitaka, postrojbe HV povukle su se prema mostu Bistrini gdje su uspostavile novu crtu.[326] Nakon što je osvajanjem Slanog početkom listopada uspio podijeliti područja obrane Južne Dalmacije na dva dijela, zauzimanjem Zaton Dola agresor i ovaj dio na bojišnici u Malostonskom zaljevu uspio podijeliti na na ovaj stonski, pelješki, i ovaj drugi, kopneni od mosta Bistrine na sjever.

[324] Jakša RAGUŽ: Hrvatsko poneretvlje u Domovinskom ratu, str. 259
[325] U izvješću br. 5 glavne inspekcije obrane RH od 10. 12. 1991. kao uzrok napuštanja položaja 3/116 br. osim siline topničkih napada navodi se i ponašanje dužnosnika općine Ploče koji su samovoljno radili na tome da njihova postrojba ne ispunjava zapovjed o aktivnom uključenju u borbu.
[326] Jakša RAGUŽ, Hrvatsko poneretvlje u Domovinskom ratu, str. 259, autor govori kako je želio istražiti jesu li i ostale postrojbe u to vrijeme napuštale položaje bez znanja zapovjednika. Kada je generala Petra Šimca zamolio za informacije, on nije bio odveć raspoložen govoriti o tome. Samo je odgovorio da o tome nije želio odveć opširno pisati u svojoj knjizi, jer nije mogao reći da je pobjegla gotovo sva vojska i da se bojišnica raspala.

Slika 234. Crta obrane Stona krajem studenog 1991.

Nakon što je agresor okupirao Zaton Dole i dominantnu kotu Planjak (kota 321, Jadransku magistralu postrojbe obrane Stona nadzirale su sa visova Konštar (kota 237) i Zec koji se nalaze ispred sela Zamasline i iza Konštara, prvih naselja između magistrale i Malog Stona. Već je 2. prosinca agresor uspio je zauzeti brdo Konštar.

Slika 235. Neven Klinac
Zapovjednik policije Slano

U protunapadu koji je vodio zapovjednik policijskih snaga Neven Klinac, uz potporu topova 85 po postrojbama agresora na Konštaru i 76 mm na brdu Planjak naše postrojbe uspjele su izbaciti agresora s vrha brda Konštar, prije nego se on uspio utvrditi. To je prvi put bilo da su topnici obrane Pelješca čiju je paljbu ispred sebe navodio Neven Klinac koordinirano djelovali zajedno s pješacima. Iako je uspio izbaciti agresora sa brda Konštar, zapovjednik Petar Šimac morao se suočiti sa činjenicom da ubrzo neće biti u stanju zaustaviti agresora u

odsijecanju Pelješca od dijela crte poviše Jadranske magistrale. U toj situaciji već 3. 12. navečer on je zapovjedio povlačenje dijela postrojbi obrane Pelješca po dubini. Pri tome nije računao na odlučnost dijela zapovjednika podređenih postrojbi da Ston obrane pod svaku cijenu. O tome kako je od 3. – 5. prosinca zaustavljena provedba odluka zapovjednika Petra Šimca o povlačenju iz Stona, zapovjednik Vojne policije Ston, Antun Franković je izjavio:

Slika 236. Antun Franković

Kad je zagustilo, Šimčevo zapovjedništvo je iz Malog Stona pobjeglo u Ston … Međutim, teren pada. Mi smo praktički izgubili nekakvih 10 – 15 kilometara krajem 11. mjeseca i nismo mogli to više vratiti jer su Rudine strateško mjesto…

Šimac se i dalje sukobljavao s nama i ja sam vidio da tu nešto ne štima, da praktički mi moramo s njim razriješit to.

I ja, normalno, zovem svog zapovjednika Daidžu, i kažem mu: „Stari“, problem je, što ćemo radit? I on meni govori: „Ja sam tebi rekao: što ćeš radit, izvedi ga pod tu košćelu i ubij ga!”

I ja govorim „Stari“, slušaj, neće bit svrhe to radit, ja ću njega razriješit dužnosti, a vi iskoordinirajte i pošaljite nam novog zapovjednika.

3.12. navečer Šimac je naredio da kuhinja seli u Ponikve. Da policija seli u Janjinu, a ambulanta koja je u samostanu sv. Nikole, da ona također seli u Janjinu… Ja sam odbio tu zapovijed i rekao mu da to ne može radit i da mi nećemo seliti nigdje... Klemu Manenici (zapovjedniku PP Ston) sam rekao da se sve vrati nazad. Naredio sam da se kuhinja kompletno vrati u hotel ...

Doktor Šimunović (zapovjednik saniteta) je rekao: „Ne, mi doktori imamo puške i mi ćemo braniti Ston s njima!”

4.12. ujutro sukob u zapovjedništvu je kulminirao, Perkušić (zapovjednik diverzanata HRM) mu je zaprijetio, da ako Ston padne da će ga on ubiti i gotovo. Ja sam uletio unutra i smirio ih. Tek sam onda, potegnuo službenu iskaznicu i legitimirao se kao zapovjednik Vojne policije Sektora Ston i objasnio mu, da ga lišavam svih zapovijedi što se tiče Sektora Ston, i da do dolaska novog zapovjednika, preuzimam kompletno Zapovjedništvo. Na kraju je dogovoreno da će on ostati u Stonu do dolaska novog zapovjednika…..

Izjava 114. zapovjednik Antun Franković o stanju u zapovjedništvu obrane Pelješca[327]

[327] Oliver PEZO: Zagonetka pobjede, str. 804 i 814 – 819, izvod iz izjave Antuna Frankovića

Nakon što je agresor okupirao Zaton Dole, naše policijske snage povukle su se iz Zamasline i Konštara, o čemu je zapovjednik Ratne luke Ston Zoran Šimić izjavio:

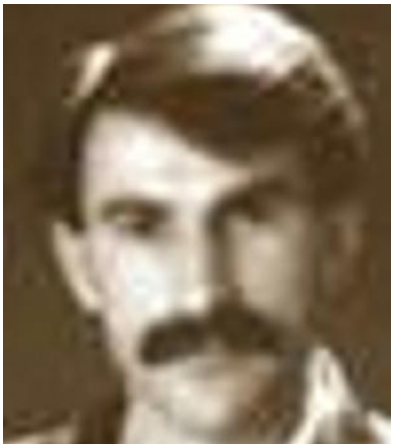
> Zaton Dole smo izgubili 4. 12., vod Andrije Matijaša i Dane Rendulića se povukao s druge strane Bistrine. Iste noći su mineri iz Ploča, koje je vodio Ranko Delić, minirali magistralu na tri mjesta kod mosta Bistrina, kako bi usporili očekujuće napredovanje neprijatelja tenkovima prema mostu. Isto se dogodilo sa selom Konštari jer i uz našu topničku potporu iz Prapratnog vod Nevena Klinca više nije mogao zadržati Konštare, pa su i oni bili primorani povući se. Tada su se pokušali utvrditi na kotama Zec, Mali Zec i Vrijesovica. Taj dan otišao je iz Stona i zapovjednik 6. operativne zone Mate Viduka, boravio je nekoliko dana na našem terenu i svojim se očima mogao uvjeriti koliko je situacija dramatična.

Izjava 115. zapovjednik Ratne luke Ston Zoran Šimić o događanjima 4. prosinca 1991.,[328]

Dana 5. 12. prva crta uspostavila se na položajima: Broce - Zec – Mali Zec – Vrijesovica - Mali Ston. Ujedno se pripremala protudesantna obrana Pelješca po dubini. U pokušaju postavljanja protutenkovskih i protu- pješačkih mina ispred Malog Stona, uslijed pogotka tenkovske granate, poginuli su policajac policijske postaje Ston Ljubomir Todorovski i zapovjednik skupine pomorskih diverzanata HRM Miodrag Perkušić.

Slika 237. Miodrag Perkušić , diverzanti HRM, 05. 12. 1991.

Slika 238. Ljubomir Todorovski , policija PP Ston, 05. prosinac 1991.

[328] Oliver PEZO: Zagonetka pobjede str. 815, izvod iz izjave Zorana Šimića

Silina napada agresora, uz poljuljan moral i nekoordiniranost postrojbi obrane Stona omogućili su agresoru 6. prosinca 1991. okupaciju i utvrđivanje crte ispred prvih peljeških sela preko magistrale, Konštara i Zamasline. Osim skupina policajaca iz policijske postaje Ston koji su ostali braniti brda Zec i Mala Supava, u Malom Stonu u predjelu Kuline ostalo je desetaka boraca iz Stonske satnije. Vod Župske satnije ostao je u kućama obitelji Maškarić. Prvi napad agresora na Mali Ston oko 18.00, naše su postrojbe odbile. Zbog angažiranja njegovih postrojbi u pljački Zamasline i Konštara i nepoznavanja realne situacije na bojištu, agresor nije nastavio odlučnije napadati Ston, kada je nas branitelja na crti bilo najmanje.

Slika 239. Božo Šare
zapovjednik stonske satnije

O situaciji u Malom Stonu zapovjednik stonske satnije Božo Šare je izjavio:
Ova jedinica je ostala u Malom Stonu kad nikoga nije bilo.
Da su četnici znali koliko nas je sa onim što su imali mogli su proći i Ston i Mali Ston. Danas je više nemoguće da prođu.
Ova je jedinica na prvim linijama od početka napada na Dubrovnik. Došlo je i naše vrijeme da kažemo da će Dubrovnik i Ston biti slobodni i da ćemo ih uspjeti obraniti. Ston ni u vrijeme drugog svjetskog rata agresori nisu mogli proći nekoliko mjeseci, pa ga neće proći ni sada.

Izjava 116. zapovjednik stonske satnije Božo Šare o situaciji u Stonu 06.prosinca 1991. [329]

Prema dogovoru u Zapovjedništvu HRM, za obranu poluotoka trebalo je ustrojiti Mornarički odred (MOd) Pelješacu čiji sastav su trebale su ući sve postrojbe s poluotoka Pelješca, dio postrojbi obrane općine Korčule, i dio časnika i postrojbi HRM. Za prvog zapovjednika Mornaričkog odreda Pelješac, zapovjednik HRM odredio je dotadašnjeg načelnika obalnog topništva HRM pukovnika Antu Bilića. Na tom sastanku bio je određen ustroj odreda i obaveze postrojbi u vezi sa obranom crte na Pelješcu. O okolnostima i tijeku ustrojavanja MOd Pelješac zapovjednik obrane općine Korčula Tomislav Katić je rekao:

Iza sahrane Tiha Antunovića., 28. 11. 1991. nas četvero otišli smo za Split. Išao je predsjednik Općine Tonči Gavranić, Zdravko Žuvela kao zapovjednik bataljuna, ja kao zapovjednik obrane Općine Korčula, i bila su još dva člana Zapovjedništva s nama, gospoda Lovor Salečić i Emilio Šeparović. Kad smo iznijeli situaciju admiralu Letici, on je bio tu sa svojim načelnikom Stožera, i onda je bilo rečeno: „Na Ston će se poslati gospodin Ante Bilić

[329] Mladen JURKOVIĆ: video film Stonska satnija 20 godina poslije, Dubrovnik 2011., izvod iz izjave Boža Šare

kao zapovjednik s još par ljudi iz Zapovjedništva HRM. Onda smo dogovorili koje snage će se dati za obranu Pelješca. Mi smo dali dvije pješačke satnije. Od topništva:, 9 minobacača 82 mm, 3 minobacača 120 mm, 6 „ZIS“-eva 76 mm i 2 topa 85 mm, sa ljudstvom. Njih je kasnije gospodin Bilić rasporedio prema svojoj zamisli obrane. Naši časnici ušli su u Zapovjedništvo obrane Pelješca. Stalni član Zapovjedništva bio je zapovjednik bataljuna ZNG Zdravko Žuvela, jer najviše je tu njegovih ljudi bilo, i bilo je normalno da on tu bude. Topništvo je vodio Željko Seretinek, pošto su tu bili naši topovi i minobacači, a on je bio školovani topnik, pa je bilo normalno da on tu bude. Bilo je još vezista, ljudi u logistici i u svemu onome što smo pokrivali. Od 7. 12. ‘91 godine kada je ustrojeno je Zapovjedništvo obrane Stona na čelu s pokojnim, brigadirom Antom Bilićem situacija na Stonu bila je sasvim drugačija...

Izjava 117. Zapovjednik obrane općine Korčula Tomislav Katić o ustrojavanju MOd Pelješac [330]

Po dobivanju zapovijedi, novi je zapovjednik od dotadašnjeg Petra Šimca primio dužnost zapovjednika obrane Pelješca. Na njihovoj primopredaji nazočan je bio i zapovjednik policijskih postrojbi u Stonu Antun Franković, koji je o tijeku primopredaje izjavio:

Slika 240. brg. Ante Bilić
Zapovjednik obrane Pelješca

Kada je došao Bilić 7. ujutro, stari zapovjednik Šimac je pokušao njemu predati nekakvo zapovjedništvo. Bilić je bio kategoričan jer on je znao točno što se događa i rekao je: “Petre, možeš ići u Trpanj. Niti si imao koga niti je tebe imao tko”, okrenuo se k meni i kaže: “Žandaru, koliko imaš vojske?” I ja njemu kažem: “Imam 50, a računaj na 10”. Kaže on: “Dosta je”... Kad je došao Ante Bilić praktički je obrana profunkcionirala. Mi smo imali toliko povjerenja u tog čovjeka. Iz njega je nekakva sigurnost zračila, u odnosu na sve prethodne zapovjednike koje sam ja do tada imao.

Izjava 118. Zapovjednik Ston Antun Franković o primopredaji dužnosti zapovjednika obrane

Po imenovanju puk. Anta Bilića za zapovjednika obrane Pelješca (MOd Pelješac), sve pelješke i korčulanske postrojbe i službeno su ušle u sastav HRM a obrana poluotoka Pelješca u zonu odgovornosti HRM. Njegovom zapovjedništvu operativno su bile podređene i postrojbe Elafitskih otoka. [331]

U područja obrane Zapovjednik Bilić je zatekao postrojbe sa ukupno 326 branitelja.

[330] Oliver PEZO: Zagonetka pobjede str. 882, izvod iz izjave Tomislava Katića
[331] Zoran Šimić, Izvješće o djelovanju Satnije MOMP Dubrovnik «Elafiti»1991. -1992., str.2

U obrani Stona u 08.00 sati 7. prosinca 1991. nalazili su se:[332]

- Zapovjedništvo (3), Osiguranje(5), Krizni stožer (4), desetina veze (6), HPT (8),
- Župska satnija mornaričkog pješaštva (73), dragovoljačka skupina Pula (43),
- obalno topnički vod 85 mm (28), topnički vod 76 mm „ZIS“ (22), bitnica PZO (28),
- logistika (52), mobilna kirurška ambulanta (15),
- vatrogasci dragovoljci (4) i MUP postaje Ston (35).

Od dolaska Ante Bilića na Ston sa otoka Korčule je u obrani Pelješca redovito bilo angažirano od 250 – 300 ljudi. Od pješačkih postrojbi na prvu crtu je išla jedna pješačka satnija. Početkom 1992. još jedna satnija se raspoređuje u protudesantnu obranu Janjine i Potomlja. Od topničkih postrojbi išli su: bitnica 76 mm i vod 85 mm koji su imali svoje paljbene položaje u Ponikvama, minobacači 120 svoje su paljbene položaje imali iza samo- stana sv. Ane, a minobacači 82 mm iza solane i brda Kosor. Topnički izvidnici su određivali koordinate i navodili topničku paljbu po ciljevima sa promatračnice na brdu Supava. Početkom 1992. po jedan vod topova 76 mm i 85 mm dodatno su bili angažirani u protudesantnoj obrani Žuljane i Dingača

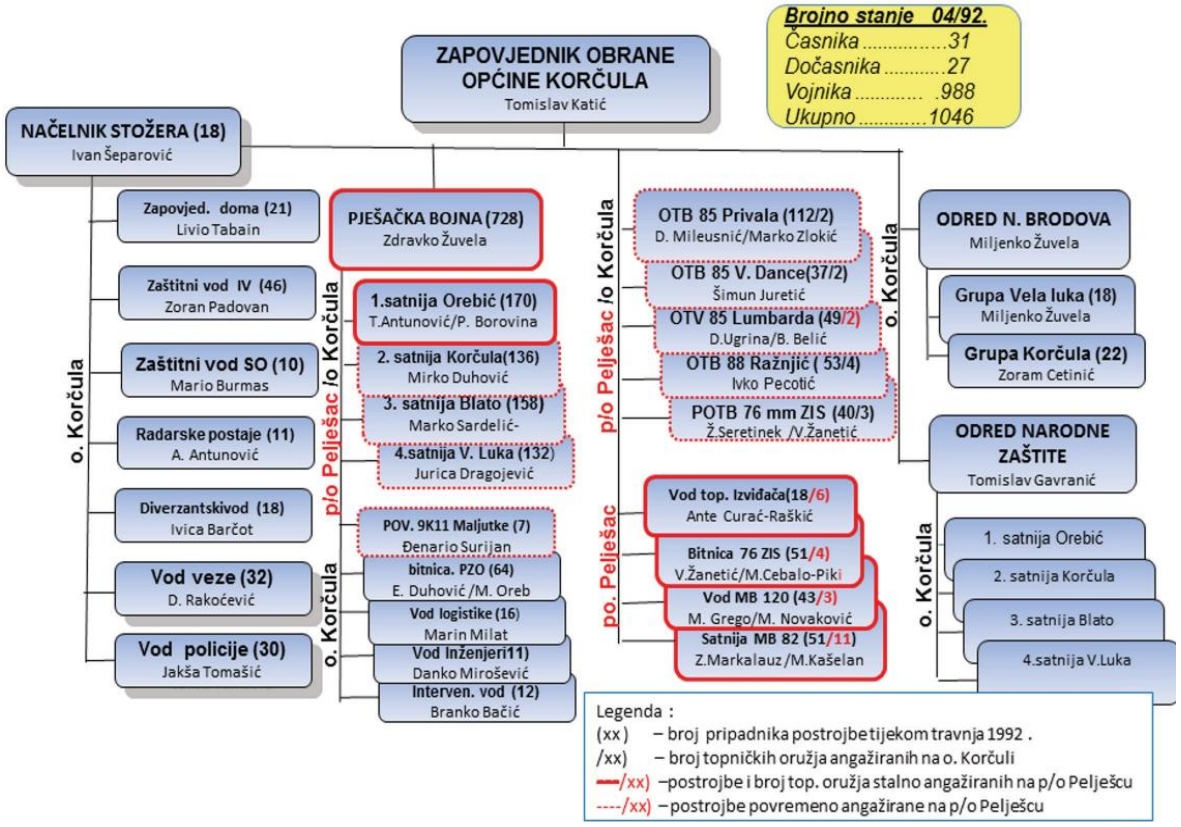

Slika 241. Zapovjednik Bilić ispred Zapovjedništva u Stonu

Slika 242. Načelnik B. Mrković u Zapovjedništva u Stonu

[332] ZHRM, Raščlamba bojnih djelovanja 1991., privitak izvješće Zapovjednika obrane Pelješca Ante Bilića.
U svom izvješću zapovjednik Bilić ne spominje da je na crti zatekao pripadnike Stonske satnije. Poslije obuke stonske satnije, koje je sa njima početkom 1992. izvršio Marko Mujan, Zapovjedništvo MOd Pelješac uključilo je satniju u obranu crte ispred Malog Stona od 15. ožujka do 1. travnja i od 10. travnja do 19. svibnja 1992.

Shema 8. Angažiranje Postrojbi obrane općine Korčula u obrani i deblokadi poluotoka Pelješca

8.3.2. Stabilizacija crte obrane na poluotoku Pelješcu

Dolaskom Ante Bilića za zapovjednika obrane Pelješca, uz angažiranje postrojbi obrane Općine Korčula, agresor je zaustavljen na crti Konštari – Zamaslina - most Bistrina.
Utvrđivanjem postrojbi na prvoj crti i izradom skloništa iza prve crte obrana je bila stabilizirana. Zapovjednik Ante Bilić uspostavio je dnevno zapovijedanje i kontakt sa svim zapovjednicima postrojbi na terenu. U tome mu je pomagao načelnik stožera Berivoj Mrković. Od topničkih postrojbi ubrzo je ustrojio minobacačko-topnički divizijun Mornaričkog odreda sastava: vod topničkih izviđača, bitnica 85 mm (4 topa), bitnica 76 mm (4 topa), minobacački vod 120 mm (3 minobacača) i satnija minobacača 82 mm (11 minobacača). Ustrojavanjem stalne topničke izvidnice na brdu Supava (Mala Strinčjera kota 299) i uvježbavanjem postrojbi, djelovanje topništva po agresoru postalo je brže i učinkovitije. Kako su ustrojeni i počeli djelovati topnički izviđači njihov zapovjednik Ante Curać - Raškić je rekao:

Zapovijed da napustim radio centar 2 – Klupca, sa zadaćom formiranja i opremanja topničkih izviđača, dobio sam. 5. prosinca 1991. Već idući dan Krešimir Pecotić, moj zamjenik i ja, bili smo na Stonu. Prihvatio nas je Željko Seretinek, zapovjednik topničkog divizijuna. Upoznao nas je sa situacijom i započeo obuku. Nismo imali problema s obukom jer smo ipak obojica bili pomorci. Nakon dan – dva obuke i upoznavanja s položajima svih postrojbi, zauzeli smo izviđački položaj na koti 299 - Mala Strinčera. Ponijeli smo opremu i počeli djelovati.
Sa izvidnice je sve bilo vrlo pregledno. Neprijatelj je bio udaljen 800 – 900 metara. Ispred nas se nalazio kameni grudobran, a par metara iza nas je bila duboka klisura. Do našeg položaja se bilo teško popeti, ali je to meni, Krešu i ostalim topničkim izviđačima bezbroj puta spasilo živote. Neprijateljske granate su padale ispred grudobrana ili završavale iza nas, u dubini ispod klisure. Bilo nas je teško pogoditi, a nastojali su.
Naša zadaća je bila uočiti neprijatelja, uz pomoć topničke busole odrediti njegovu poziciju, ucrtati u radnu kartu i koordinate proslijediti Zapovjedništvu – zapovjedniku Seretineku. Takav cilj je Zapovjedništvo postavljalo oruđima.
Kada bi naši topovi ili minobacači djelovali, mi smo osmatrali, izvještavali i korigirali vatru.
U početku nam se činilo da je dan kratak koliko je ciljeva bilo. Nas dvojica smo ostali na osmatračnici deset dana dok nam je došla prva smjena – Vojko Trojan i Vinko Mirošević.

Postrojba je jačala i dolazili su novi ljudi. Formirali smo smjene u kojima su izviđači na položaju danonoćno osmatrali i dojavljivali svaku promjenu kod neprijatelja, kao i navodili vatru kada su naši djelovali. U Stonu, u bazi, imali smo dvojicu u pričuvi

Izjava 119. Ante Curać – Raškić o početku djelovanja topničkih izviđača[333]

Između zapovjedništva i svih postrojbi uspostavljena je žična veza. To je dalo polet postrojbama novoustrojenog Mornaričkog odreda Pelješac da budu upornije i odlučnije u obrani crte. Obimno inženjerijsko uređenje bojišnice izvršeno je 7. i 8. prosinca. Tada je u Dubrovačkom primorju između prijevoja Mali voz i mosta na Bistrini srušen vodopropust na Jadranskoj magistrali. Na Pelješcu je zapriječen put između uzvisina Zec i Vrijesovica, što je agresoru otežalo dovođenje postrojbi tehnike na pravcu: Konštari – Marinica – Ston.
Najznačajnija bojna djelovanja u stabiliziranju prve crte bila su: 7. i 13. prosinca, od 17. do 19. i od 22. do 23. prosinca.[334]

Slika 243. Pogled na Zamaslinu i Z. Dole iz topničke izvidnice

Slika 244. Pripadnici bitnice 76 mm M 42 „ZIS“

Nakon topničke pripreme 7. prosinca izvidnici agresora izbili su ispred naših položaja u Malom Stonu, ali su snažnom paljbom iz pješačkog oružja odbačeni u područje Zamasline. Tijekom 13. prosinca u jutarnjim satima agresor je tenkovima i minobacačima tukao položaje na cijeloj crti obrane. Uzvraćajući paljbom, topništvo obrane Pelješca oštetilo je jedan oklopni transporter. Pješaštvo iz Konštara i Zamasline prisiljeno je na povlačenje poslije čega je

[333] Zapovjedništvo obrane općine Korčula, Raščlamba bojnih djelovanja za 1991. – izvod iz izvješća Anta Curaća Raškića o djelovanju topničkih izviđača
[334] ZHRM, Raščlamba bojnih djelovanja 1991., prema izvješću Zapovjednika obrane Pelješca Ante Bilića.

agresor na crtu uveo novu smjenu. O planovima Jugovojske i obostranom djelovanju početkom prosinca 1991. novinar koji je pratio postrojbe agresora oko sela Ošlje zapisao je:

„Ustaše u Stonu nemaju više što tražiti. Vojska se kroz njega može slobodno prošetati, kazao nam je danas na prvoj liniji fronta u selu Ošlje, ispod brda Okladnik, major Milivoje Kadović. Vojska je bila isprovocirana. Morali smo im odgovoriti jer su sve do 21 sat sinoć ustaše nas žestoko tukle minobacačima 120 i 82 milimetra. To je bila kiša od granata, geleri su prštali na sve strane, pričaju vojnici. Onda smo i mi zasuli, također minobacačima. Ni oni nisu prestajali — razmjenjivali smo minobacačku vatru. Tada su oni prestali, i ja sam od komande zatražio dozvolu da i mi obustavimo paljbu. Tako je i bilo. Negdje ispred zore vatra je obustavljena, kaže major Kadović. Poslije nekoliko sati odmora ustaše su ponovo počele tući po nama. Ne znamo točno s kojeg položaja, ali najvjerojatnije s poluotoka Pelješac. "…

Izvješće 89. major Milivoje Kadović o topničkim djelovanjima na Pelješcu[335]

Osim po ciljevima uz prvu crtu na poluotoku Pelješcu, topništvo Mornaričkog odreda Pelješac često je djelovalo po topništvu i po drugim ciljevima agresora po dubini na dijelu fronta: Smrčevac – Veleć – s. Stupa – t.t. 459 – Utrk t.t. 627 i dalje.

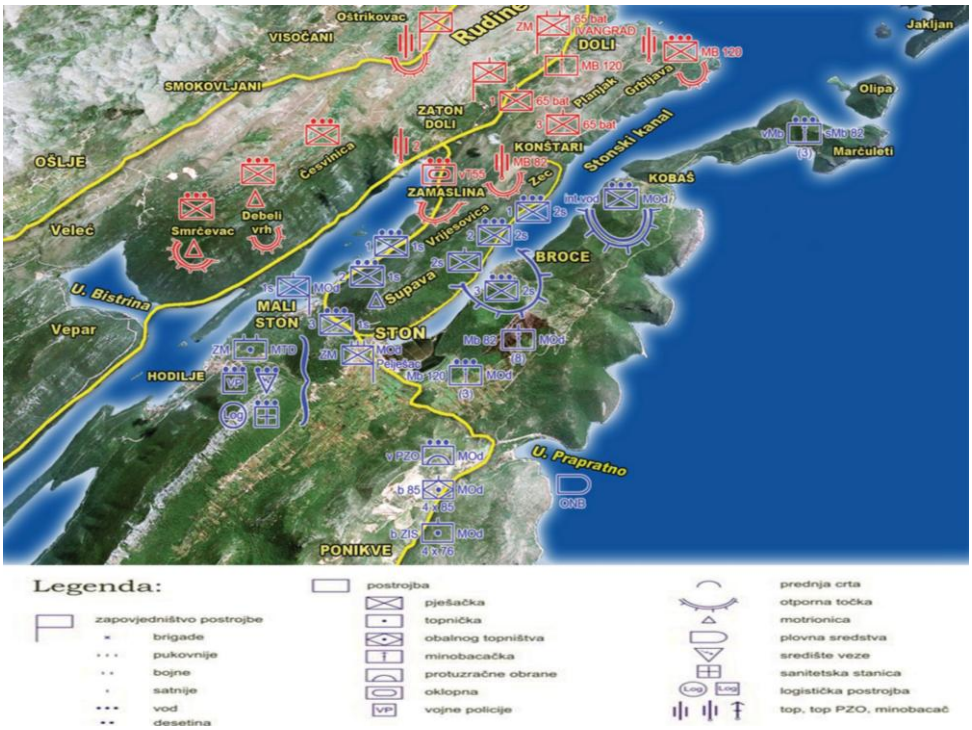
Taktičku grupu (TG) koja je branila crtu lijevo od mosta Bistrine činile su dragovoljačke postrojbe od voda do satnije iz: Makarske, Ploča, Opuzena, Splita, Omiša i lokalnog stanovništva. Topničku potporu davao im je haubički vod 155 mm iz Šibenika. Česti zahtjevi za topničkom potporom MOd Pelješac po tom dijelu crte traženi su polovicom prosinca, kada je zbog gubitaka i zarobljavanja pripadnika napušteno više položaja na crti.[336]

Dana 15. prosinca povukle su se: satnija iz Opuzena, djelatna satnija iz Metkovića, splitska samostalna bojna, satnija iz Makarske, vod haubica i ZIS.[337]

[335] Branko VOJČIĆ Rat za mir broj 3, MSPD2948, Izvod iz članka „Armija na vratima Stona",

[336] J. RAGUŽ: Hrvatsko Poneretvlje u Domovinskom ratu, str. 260 i 261, u obrani položaja iz 116. Br. HV na Višnjica i Utrk dana 12. prosinca poginuli su Jozo Dujmović i Luka Simat i teže ranjena 2 pripadnika; 15. prosinca poginuli su Nikola – Alenko Mataga i Živko Vidović

[337] Zapovjedništvo sektora Dubrovnik, Raščlamba djelovanja na prostoru južne Hrvatske 1991., str. 58 i 59

Zemljovid 52. Stabilizacija obrane poluotoka Pelješca na crti Zamaslina - Konštari

Dana 18. prosinca, pri sprječavanju prodora agresora na brdo Zec, poginuo je dragovoljac iz župske satnije Ranko Bongvardo, a na crtu Zec - Vrijesovica – Marinica, zapovjednik ilić uveo je 1. satniju iz 53. bojne mornaričko- desantnog pješaštva (MDP) Split. Po njihovu uvođenju u borbu 19. prosinca, pogođen iz zolje u prsa, poginuo je Samir Mustafićm, a nekoliko pripadnika satnije bilo je ranjeno.O njegovoj pogibiji suborac Miljenko Vidaković rekao je:

Slika 245. Miljenko Vidaković

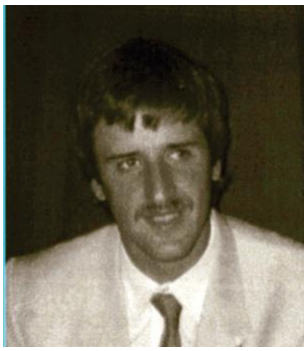
> Kad smo mi izašli gore na ćuku počeli smo s ukopavanjem. Mislili smo da su oni dole u ta dva sela (Konštari i Zamaslina). Međutim to nije bilo tako. Oni su bili od nas jedno 150 metara. Ja sam tad bio na na dežurnom oružju – puškostrojnici. Nije prošlo dugo Samira je pogodio četnik zoljom u prsa, jedno 5 – 6 metara od mene, tako da je to bilo strahota

Izjava 120. suborac Miljenko Vidaković o pogibiji Samira Mustafića[338]

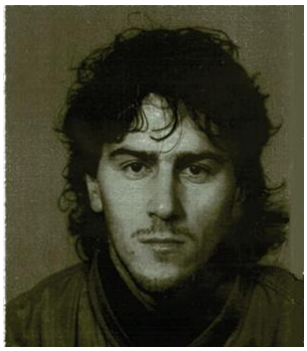
U toj situaciji zapovjednik Bilić odlučio je nadzirati područje brda Zec s obližnjeg položaja Vrijesovica. Satniju 53. bojne MDP stavio je u pričuvu i premjestio u područje Trpnja na

[338] Sinovi Oluje- 53. Bojna MDP Hrvatski Marinci 28. ruj 2020. https://www.youtube.com/watch?v=z8uBy9W2XHo&t=1094s

izvršenje zadaće protudesatne i protudiverzatske obrane Pelješca (Žuljana – Popova Luka – Janjina – Trstenik do uvale Lovišta).

Slika 246. Ranko Bongvardo,
Županska satnija, poginuo 18. 12. 1991.

Slika 247. Samir Mustafić
53. bojna MDP, poginuo 19. 12. 1991.

Njihove dotadašnje položaje preuzela je Orebićka satnija, koja je nekoliko dana držala cijelu crtu, od Malog Stona preko Supave do Vrijesovice.

Od 24. do 29. 12. 1991. u obranu Vrijesovice i nadzor Pelješke ceste koja preko Konštara i Marinice vodi ka Stonu, zapovjednik Bilić je uključio i vod policajaca. O borbama za Zec i njegovu značaju, zapovjednik Vojne policije Sektora Ston Antun Franković je izjavio:

Slika 248. Brdo Zec

Zec je jako teško bilo kontrolirati zato što je brdo Planjak poviše, gdje su neprijatelji imali svoje mitraljesko gnijezdo i oni su bili praktički nama na glavi. A mi smo morali držati tog Zeca jer je Zec kontrolirao Pelješku cestu. I kad kontrolira Pelješku cestu onda praktički navodi s Rudina topništvo i ne možeš se micati tom Pelješkom cestom onako kako smo mi to prolazili. Nas je topništvo u Stonu tuklo iz Slađenovića, iz Smokvine, iz različitih položaja s Rudina, iz Lisca. Veliko topništvo je gađalo Ston. On je "školjka", njega je teško pogoditi ako nisi baš blizu da vidiš što i kako se radi. I nama je vrlo bitno da bar po danu na tom Zecu ne bude neprijatelj. Tako smo ga mi u nekoliko navrata kad bi on bio napušten, mi bi ga noću osvajali. Na kraju Zec je ostao ničiji. Ničiji zato što smo ga mi s Vrijesovice kontrolirali i gledali, tako da on nije mogao biti aktivan.

Izjava 121. Zapovjednik Antun Franković o borbama za Zec[339]

[339] Oliver PEZO, Zagonetka pobjede, str. 901 i 902, izvod iz izjave Antuna Frankovića

Dana 21. prosinca Taktičku grupu koja je branila crtu lijevo od mosta Bistrine na crti brdo Vepar (t.t. 398) – Maraštica – Stupa - t.t. 439 zamijenila je 4. bojna 4. gbr na čelu sa zapovjednikom bojne Damirom Krstičevićem340 Rano ujutro, dana 23. prosinca agresor je otvorio snažnu pješačku i topničku paljbu po svim položajima branitelja. U prvom djelu bitke topništvo sa Pelješca suzdržavalo se od djelovanja što je ohrabrilo napadna djelovanje agresora na oba pravca. Sjeverno od mosta Bistrina svojim pješačkim postrojbama uspio je probiti obranu na crti Stupa – uvala Bistrina. S tri tenka prošao je kroz minska polja i izbio pred selo Štedricu. Na području obrane Pelješca, svojim topništvom žestoko su gađali Zapovjedništvo odreda i zdravstvenu postaju, koja se nalazila u samostanu u Stonu. Nakon što smo uzvratili svim raspoloživim topništvom MT divizijuna Pelješac, gubitci u ljudstvu i tehnici natjerali su agresora na prekid napadnih djelovanja. Na strani agresora pogođeno je bilo zapovjedno - stožerno vozilo u Dolima, vozilo na Rudinama i jedan tenk. Pogođeni su i agresorski minobacači u sela Grgovići (Doli) te topničke postrojbe u selima Crvanj i Brštanova dolina. Na našoj strani, osim velikih materijalnih šteta, ljudskih žrtava nije bilo. Oko 12.30 h, načelnik stožera Podgoričkog korpusa tražio je od zapovjednika MOd-a "Pelješac" prekid obostrane paljbe i primirje do daljnjega. Također, je ponudio povlačenje svih snaga na polazne položaje, što je zapovjednik Ante Bilić prihvatio. Po zaustavljanju napada agresora, pristupilo se još kvalitetnijem utvrđivanju crte i njezinom povezivanju sredstvima veze. [341]

Slika 249. Zapovjednik bataljuna Zdravko Žuvela u obilasku 2. Korčulanske satnije u Malom Stonu

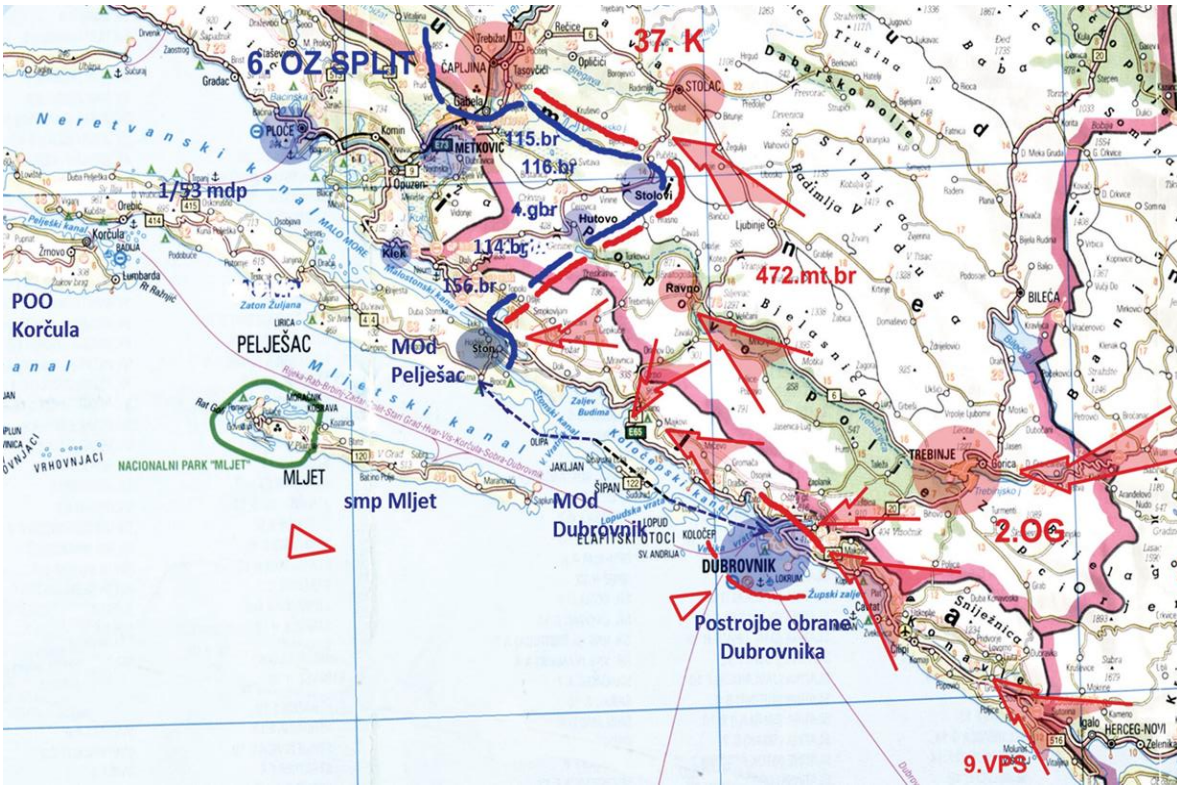
Slika 250. Pripadnici 53 bojne MDP Split u Trpnju

[340] Zdravko KLANAC, Put pobjednika – Trogirska bojna 1991.- 1992., str. 57

[341] ZHRM, Raščlamba bojnih djelovanja 1991., prema riječima Zapovjednika obrane Pelješca Ante Bilića prekid paljbe i primirje dogovorio je sa potpukovnikom Konatarom.

Posebno se čvrsto uređuju položaji oko Malog Stona, gdje su Orebićka, a za njom i ostale satnije iz sastava bataljuna ZNG-a Općine Korčula učvrstile bunkere, nagradile taborišta i prilaze do položaja na crti. Topništvo je ostalo grupirano na svojim paljbenim položajima u širem prostoru sela Ponikve - Metohija.

Po dubini je organizirana protudesantna obrana Pelješca. Tu su branjeni širi prostori uvala Žuljane i Trstenika. Jedan pješački vod branio je brdo Ćućin. Topnički vod (85 mm, kasnije 76 mm) zaposjeo je položaj kod Dingača. Uvalu Lovište na zapadnoj strani poluotoka Pelješca štitio je vod 76 mm „ZIS“ (2 topa). Jedna satnija iz 53. bojne MDP-a Split bila je u pričuvi u mjestu Trpanj. Tako je prije konačnog zaustavljanja zadnjih napada agresora crta na poluotoku Pelješcu dodatno stabilizirana.

Zemljovid 53. Područje obrane Sektora Dubrovnik krajem 1991.

8.3.3. Zaustavljanje posljednjih napada agresora

Početkom 1992. u JNA je započeo proces transformacije koji je imao za cilj njenu potpunu preobrazbu u srpsku vojsku. Srbijansko političko vodstvo uklonilo je gotovo cjelokupno vojno vodstvo JNA i na njihovo mjesto postavilo provjerene srpske kadrove. Na prostoru odakle je generiran napad na područje današnje Dubrovačko - neretvanske županije od početka 1992., uz Vojno pomorski sektor Boka, nalazila su se 3 korpusa agresora: Užički, Mostarski i Podgorički. Zapovjedništva 2. OG početkom 1992. preustrojeno je u zapovjedništva 4. Vojne oblasti sa sjedištem u Podgorici, čiji je zapovjednik ostao general pukovnik Pavle Strugar. Početkom 1992. s agresorom su vođeni pregovori o prekidu paljbe, nakon čega je u Sarajevu potpisano Sarajevsko primirje.[342] Primirje su i naše postrojbe iskoristile za dovođenje u Dubrovnik i Elafitske otoke dodatnog naoružanja i opreme. Tako je 5. siječnja 1992. topom Boffors i maljutkom sa Šipana otvorena paljba upozorenja na 2 patrolna čamca JRM-a koja su se uputila kroz Vela vrata prema luci Slano. Od tada je JRM javljao u kom vremenu prolazi do luka Zaton i Slano i vrijeme isplovljenja Poslije kompletiranja topova nedostajućim zatvaračima i dovođenja u punu pripravnost za djelovanje obalne bitnice na Šipanu, polovicom siječnja 1992. brodovi iz sastava TG Dubrovnik natjerani su na povlačenje iz Mljetskog i Koločepskog kanala.. Kako je zapovjednik Mornaričkog odreda Dubrovnik kfr Petar Matana natjerao brodove JRM van dometa svojih obalnih topova na Šipanu Silvije Market je opisao riječima:

> Pri idućem dolasku m/t Slavija prema Dubrovniku, patrolni čamac PČ-178 „Kosmaj“, zaustavlja „Slaviju“ nasuprot Šipana, na otvorenom moru. Od kapetana „Slavije“ (kap. Damir Jovičević), zatražili su da pregledaju „Slaviju“, a ako nađu što sumnjivo rekli su: ..će da budete sprovedeni u Crnu Goru. Nastao je muk u eteru. Sve je to prisluškivano od strane Centra za obavješćivanje u Dubrovniku, te je odmah reagirao i zapovjednik MOMP Dubrovnik, kap. fregate Petar Matana - Periša, sljedećom naredbom, koju su čuli i sa patrolnog čamca: Ukoliko počnu prilazit „Slaviji“ potopite „PČ“ bez upozorenja !!!

[342] Sporazum o primirju u Sarajevu uz nazočnost posebnog izaslanika glavnog tajnika UN-aCyrusa Vancea su 2. siječnja 1992. s hrvatske strane je potpisao ministar obrane Gojko Šušak, a u ime JNA general Andrija Rašeta. Sporazum je stupio na snagu, 3. siječnja u 18 sati. Obje zaraćene strane obvezale su se ostati na dosegnutim položajima. To primirje bilo je preduvjet za početak mirovne operacije UN-a u Hrvatskoj (Vanceov plan)

Nakon ove naredbe, sve četiri cijevi otočne bitnice na Šipanu (topovi kalibra 88 mm i dometa 14 km), spustile su se i nanišanile uz pomoć radarskog navođenja „PČ“ (PČ 178 – „Kosmaj“). „Kosmaj“ se odmah zaustavio, i samo proslijedio kratku poruku: „Izvinjavamo se“. To je bila taktička pobjeda za pamćenje i odvažna naredba zapovjednika Matane, jer od tog dana niti jedan brod nije više zaustavljan, niti pregledavan od strane JRM, na plovnom putu za i iz Dubrovnika. Nakon ovako izborene pobjede i definitivnog „oslobađanja“ plovnog puta prema Dubrovniku, JRM-a opkoljava Dubrovnik svojim ratnim brodovljem na udaljenostima od oko 4,85 do 7,55 morskih milja (9 do 14 km), želeći kontrolirati akvatorij oko samog Grada, te po potrebi paljbeno djelovati po moru i kopnu

Izvješće 90. Silvije Market o odlasku brodova JRM van dometa obalnih topova HRM[343]

Od tada su nadzor nad pomorskim prometom ispred Dubrovnika provodili sa postavišta koja su se nalazila na 9 do 14 kilometara od grada Dubrovnika. Kad su im brodovi JRM ulazili u domet, početkom svibnja OTB Šipan je djelovala po RTOP i TČ oko otočića sv. Andrije.

Slika 251.Pripadnici OTB Šipan na položaju prosinac 1991.

Slika 252. Pripadnici OTB Šipan u potkopu

Sigurnost plovidbe ka Dubrovniku dodatno je povećana, početkom ožujka 1992. kada je u gradu Dubrovniku ustrojen Obalno topnički vod 85 mm Petka, a na Mljetu bitnica 88 mm Goli.

[343] Silvio MARKET, Kosmaj se odmah zaustavio, Glas grada od 29. svibnja 2015.

Zemljovid 54. Područje slobodne plovidbe tijekom veljače 1992.

Početkom 1992., tjedan dana prije međunarodnog priznanja Republike Hrvatske, su postrojbe MOMP Pelješac na Stonskom bojištu organizirano su u Ponikvama polagale svečanu prisegu.

Slika 253. Zapovjednik Ante Bilić i načelnik Berivoj Mrković pozdravljaju stroj prije prisege

Nakon pregovora u Malom Stonu i međunarodnog priznanja Republike Hrvatske od strane država Europske zajednice, između zapovjedništva Mornaričkog odreda Pelješac u Stonu i „bataljona JNA u Dolima'' uspostavljena je vruća telefonska linija. Ona je omogućavala neposrednu komunikaciju između zapovjednika zaraćenih snaga na terenu.

U održavanju potpisanih primirja jačala je uloga europskih promatrača . Dva dana poslije priznanja Republike Hrvatske, 15. siječnja 1992. agresor je izvršio topnički napad na grad Ston i većinu položaja na crti. Nakon zaklanjanja i dovođenja svih postrojbi u punu pripravnost za vatreno djelovanje, zapovjednik Bilić od naših je postrojbi tražio da čekamo i trpimo paljbu. Nakon što smo mu nakon toga svojim topništvom uzvratili paljbu, naši izvidnici su javili da Jugovojska smjenjuje postrojbe na crti i da ispred svojih položaja stavlja žične i minske prepreke. Utiske o tom topničkom dvoboju i dijalogu sa zapovjednikom Antom Bilićem zapovjednik policije u Stonu Antun Franković izrazio je riječima:

Dva - tri dana poslije priznanja imali smo jedan veliki napad topništvom od strane neprijatelja. Uru vremena oni nas gađaju i ja govorim: "Zapovjedniče, što je ovo, hoćemo li mi vraćat?. On mi je odgovorio "Neka još malo..." Uru vremena su nas točno gađali kad je počelo naše topništvo. I on je s takvim žarom zapovijedao tim topovima i oni su... pa nakon jedno 2 sata prestali. … Ja sam mu rekao: "Potrošit ćemo sve granate koje imamo!". On mi je odgovorio: "Neka, neka znaju s kime ratuju!". Nije prošlo ni 10 minuta, vruća linija zove i kaže: "Fermajte pucat!" I on im kaže: "Je li vi mislite da ratujete s Petrom Šimcem?"… "Sad vas gađa ustaša Ante Bilić, tako ste me vazda zvali, a ja vas nisam sve naučio kako se treba ratovat!" … Uru vremena iza njih je on pucao, praktički su bitnice dojavljivale kako su to zadnje granate koje imamo. On je nakon sat vremena iza njih prestao,…da bi sutradan izviđači javili: "Neki su pokreti u Zamaslini..." Što se događa? Oni stavljaju ježeve i PT prepreku da mi ne bi prošli prema njima. Rekao mi je: "Žandaru, dobili smo rat!" Pitao sam ga: "Kako to mislite?" On mi je odgovorio "Može bit 'fajta, ali oni više naprijed k nama neće."

Izjava 122. Zapovjednik Antun Franković odjelovanju topništva polovicom siječnja 1992. [344]

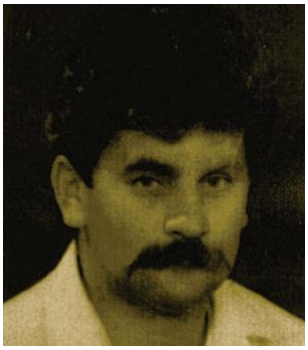
Poslije sjednice vijeća sigurnosti od 21. veljače u zemlju su počele stizati i prve postrojbe mirovnih snaga UNPROFOR-a. Bez obzira na dolazak mirovnih snaga, namjere vojske Srbije i Crne gore ostale su iste. Zato je vodstvo Hrvatske vojske odlučilo u obranu prostora pod

[344] Oliver PEZO, Zagonetka pobjede, str. 951 i 952 , izvod iz izjave Antuna Frankovića,

zapovjedništvom Sektora Dubrovnik uključiti dvije elitne postrojbe Hrvatske vojske 1. i 4. gardijsku brigadu HV.

Slika 254. General M. Šundov

Prije prebacivanje 4. Gardijske koja je u područje obrane Sektora Dubrovnik bila raspoređena početkom ožujka 1992. bojišnicu je obišao njen tadašnji pomoćnik načelnika brigade, stožerni brigadir Mirko Šundov. O stanju na bojištu on je rekao:
Brigada zatječe okupiran kompletan prostor oko Dubrovnika. Četnici su zaustavljeni na Pelješcu, iako su imali dominantne visove nad Pelješcem. Presudno je da su ondje zaustavljeni, jer da nisu, dolina Neretve bila bi vrlo kritična, u svakom slučaju bila bi pod njihovim nadzorom, što Hrvatska nije smjela dopustiti.[345]
Prestankom bojnog djelovanja u postrojbama je došlo do malog opuštanja. U tom razdoblju, 12. veljače, od krhotina potezne mine, na mostu Bistrina smrtno je ranjen zapovjednik desetine u minobacačkoj satniji 82 mm Goran Lasić iz Korčule. Lakše ranjen bio je i Jakša Kriletić - Jordes iz Lumbarde. Prije odlaska na smjenu 3. svibnja 1992. stradao je pripadnik voda MB-a 120 mm Ivo Kunjašić iz Smokvice.

Slika 255. Goran Lasić
satnija MB 82 mm, poginuo 12. 02.1992.

Slika 256. Ivan Kunjašić,
vod MB 120 poginuo, 03. 05.1992.

Početkom proljeća zbog narušenog zdravlja zapovjednik Mornaričkog odreda Ante Bilić otišao je na liječenje u Split. Njegov dotadašnji zamjenik Berivoj Mrković i zamjenik zapovjednika bitnice PZO Petar Visković prilikom samoopaljenja topa 40 mm „Bofors“ 25. ožujka bili su teže ranjeni i odvedeni na bolničko liječenje u Split. U toj situaciji zapovijedanje obranom Pelješca Zapovjednik HRM-a povjerio je zapovjedniku bataljuna ZNG općine Korčula Zdravku Žuveli. Za njegova zamjenika iz HRM određen je bio Ferid Pazelja.

[345] Ivo LUČIĆ: Vojna sudbina Popova polja u Domovinskom ratu, Humski zbornik, str. 265 - 266

Krajem ožujka i tijekom travnja u područje Zapovjedništva Sektora Dubrovnik dolazi i 1. gardijska brigada koja je preuzela obranu crte od mosta na Bistrini do neumskog sela Drijen. Kao pričuva zapovjednika brigade 2. bojna 1. brigade razmještena je na poluotok Pelješac, u područje Orebić - Žuljana. Postrojbe 4. i 116. brigade koje su do tada držale crtu od Bistrine do Drijena prebačene su, kao pojačanje postrojbama sjeverno od Drijena do Hutova blata. Zadnja na područje obrane uvedena je 115. Imotska brigada, koja je branila crtu Gola brda – Drenovac.

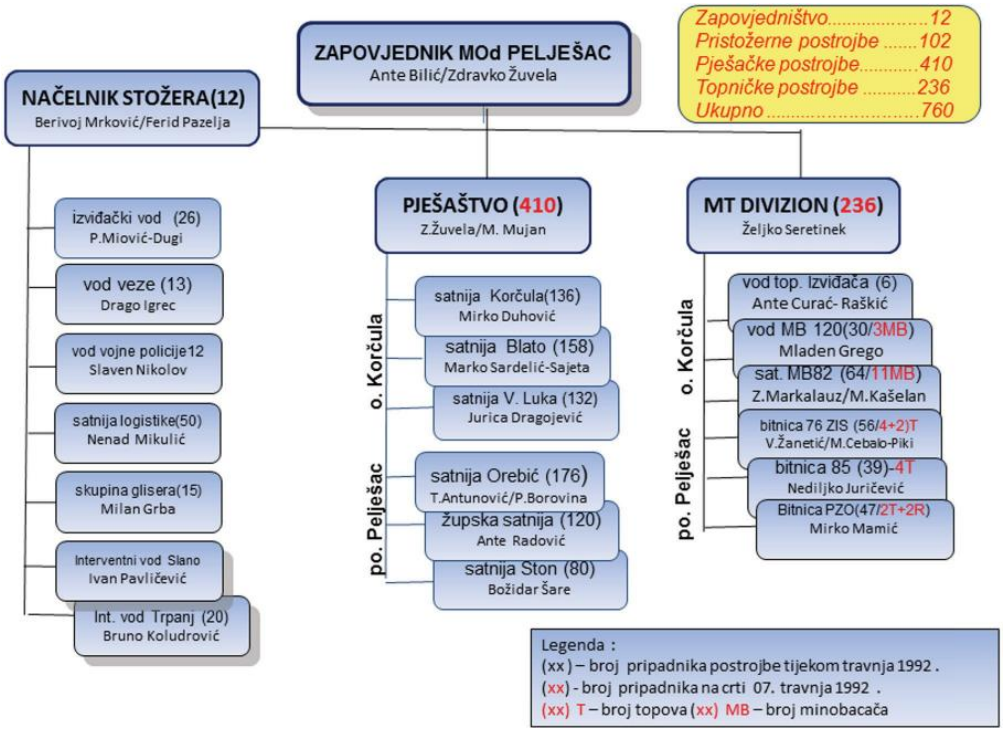
Poslije zimskog zatišja intenzivna ratna djelovanja na bojišnici započela su 22. ožujka snažnim pješačko topničkim djelovanjem agresora na položaje 4. i 116. brigade ispred Gornjeg Hrasnog. Bio je to jedan od najžešćih topničkih napada agresora od početka rata. Solidnim ukopavanjem i djelovanjem s položaja 4. i 116. brigade crta je ostala obranjena.[346] Odmah sutradan 23. ožujka pripadnici 4./116. brigade ojačani izvidničkim vodom iz 4. gardijske izvršili su uspješan napad na dio Hrasna pod kontrolom domaćih četnika, čime je uspostavljena lakše branjiva crta bojišnice. Važnost novoosvojenih položaja bila je u tome što se Hrasno nalazi na tenkoprohodnom pravcu Zavala – Ravno – Hutovo – dolina Neretve, na kojem je Zapovjedništvo 4. Vojne oblasti JNA planiralo glavni udar svojih postrojbi. Po dolasku u dolinu Neretve te su snage trebale sačekati dijelove Hercegovačkog i Užičkog korpusa, koji su dolinom Neretve trebale spustiti do Ploča kako bi zajedno nastavile ka Splitu. Za povećan tempo napada sa sjevera duž rijeke Neretve osigurali su potporu Stolačkih muslimana koji su im grad Stolac predali bez borbe.[347]

Prilikom reakcije na uspješnu akciju, noću 23./24. ožujka agresor svojim topništvom napada i područje obrane MOd Pelješac, koje se nalazilo na njegovom pomoćnom pravcu napada.

Dana 24. i 25. ožujka uslijedio je niz zrakoplovnih i topničkih djelovanja na sela Neumske općine, a posebice po novo zaposjednutim položajima 116. brigade. Usprkos svakodnevnim pješačkim i topničkim napadima, u kojima je duž cijele crte po postrojbama 116. Br HV, 4. Gbr HV, 1 Gbr HV. i Mornaričkog odreda Pelješac palo na tisuće granata, položaj crte se do početka travnja nije promijenio.

[346] Slobodna Dalmacija od 25. 3. 1992. str 4 u (Strah od odmazde), prenjela je vijest da je u tijeku napada poginulo 6 i ranjeno 9 pripadnika postrojbi agresora iz Bijelog polja u Crnoj gori

[347] Nedjeljna Dalmacija od 23. 4. 1992. str. 6 , HOS-ovci Bobanu ne vjeruju...

Shema 9. Ustroj Mornaričkog odreda (MOd) Pelješac[348]

Prema raspoloživim obavještajnim podacima, agresor je krajem ožujka i početkom travnja na otocima Lastovu i Visu provodio pripreme za pomorski i zračni desant na Pelješac. Dana 19. ožujka, brodovima je na o. Lastovo dovezen veliki transport novog ljudstva, osobnog oružja, topova i streljiva. Primijećeno je i da se podiže bojeva spremnost postrojbi JNA na otoku.[349] Zbog toga naše postrojbe pristupaju ojačanju postojeće organizacije protudesantne i protudiverzantske obrane Pelješca. Ukupan broj boraca angažiranih u obrani Pelješca prije početka novih bojnih djelovanja bio je oko 750. Opći napad na područje općine Neum agresor je započeo ujutro 10. travnja. Nakon nekoliko sati topničke pripreme sa 10-tak tenkova krenuo je prema Drenovcu i strateški važnom prijevoju Stolovi. Pripadnici 115. brigade HV, uglavnom bez ratnog iskustva, uplašili su se i krenuli u bijeg ka Donjem Hrasnom. Nakon njih isto se dogodilo i s pripadnicima voda bestrzajnih topova 116. br HV. To je agresoru 12. travnja 1992.

[348] U žutom kvadratu je brojno stanje na terenu, a u zagradama ukupan broj pripadnika u nižim postrojbama.
[349] Slobodna Dalmacija od 20. 3. 1992. str 6,, ''Jugomornarica dovlači pojačanja''

omogućilo osvajanje Stolova. O značaju prijevoja Stolovi za obranu Poneretvlja povjesničar Jakša Raguž je zapisao:

> Na Stolovima se križa put od Stoca s onim koji vodi na visoravan Gornjeg Hrasna, odakle se kontrolira zapadni dio Popova polja. Još važnije odatle se pruža cesta koja preko Obaljenog grebena vodi poviše Svitave, zaobilazeći s južne strane glavnu prepreku srpskim oklopnim postrojbama u prodoru k Metkoviću – Hutovo blato. Ovladavanjem tim smjerom srpske snage došle bi iza leđa hrvatskim obrambenim položajima sjeverno od Metkovića, te ih opkolile ili prisilile na povlačenje u Metković i upuštanje u bitku za grad. Odatle se preko Hutova pruža Vukov klanac, druga vrata Poneretvlja. Stolovi su zapravo ključ Poneretvlja[350]

Izjava 123. Dr.sc. Jakša Raguž o značaju prijevoja Stolovi za obranu Poneretvlja

U zatvaranje prostora koji je je nastao njihovim povlačenjem, zapovjednik Sektora Luka Đanko uputio je: 2. bojnu iz 114. brigade zapovjednika Zdravka Klanca, 1. samostalnu Žrnovničku satniju Vinka Barbarića, mehaniziranu satniju 4. Gbr Andrije Matijaša i izvidničku satniju 6. Operativne zone - Split zapovjednika Alena Bigave.

Na sastanku u Zapovjedništvu Sektora Dubrovnik u Dubokoj, 12. travnja 1992., dotadašnji zapovjednik sektora Dubrovnik Luka Džanko, zapovjednicima postrojbi sektora Dubrovnik predstavio je generala Janka Bobetka kao novog zapovjednika Južnog bojišta. Za razliku od Zapovjedništva sektora Dubrovnik, novo je Zapovjedništvo Južnog bojišta objedinjavalo i organiziralo usklađeno djelovanje svih postrojbi južne Dalmacije i dijela Hercegovine naseljenog hrvatskim življem. Tada je Istureno zapovjedno mjesto (IZM) HRM-a u Pločama postalo sastavni dio Zapovjedništva Južnog bojišta. Dio časnika HRM-a zamijenjen je časnicima iz Zapovjedništva 6. OZ-a, a IZM je dopunjen časnicima iz GS HV-a. Nakon što je general našim postrojbama dao zadaće za provedbu protunapada, tijekom topničke potpore u svitanje 13. travnja, prve rakete ispaljene iz naših VBR na Stolove pale su između posada 4 tenka agresora koji su se nalazili na vrhu prijevoja. Pretrpljeni gubici i žrtve, agresora su natjerale na panično povlačenje, što je našim postrojbama omogućilo vraćanje u Stolove.[351] Poslije našeg osvajanja Stolova uslijedili su i posljednji neuspješni napadi Vojske Jugoslavije koje je predsjednik Srpske autonomne oblasti (SAO) Hercegovine Božidar Vučurević najavio u svom obraćanju na Novosadskoj televiziji:

[350] Jakša Raguž, Hrvatsko Poneretvlje u Domovinskom ratu, Zagreb 2004.
[351] Zdravko KLANAC, Put pobjednika – Trogirska bojna 1991.- 1992., str.79

Slika 257. Božidar Vučurević
Predsjednik SAO Hercegovine

"Mi idemo na granicu SAO Hercegovine, to će biti granica Srpske republike BiH, a ona je za nas rijeka Neretva. Prekidamo bilo kakve pregovore sa neprijateljem i neće se poštivati nikakve odluke Europske zajednice i niti ikoga drugog. Nikakve naredbe ne mogu nas zaustaviti, sve dok ne iziđemo na granicu SAO Hercegovine. Naša vojska je krenula u ofenzivu i zaustavljanja nema. Napravili smo opću mobilizaciju i odaziv je vrlo dobar - kod nas se u Trebinju samo jučer uniformisalo oko 600 ljudi, a ja vjerujem da će ih danas biti više od tisuća. Fali nam „žive sile", fali nam vojske. Tehnike ima dosta i ja mislim da ćemo za nekoliko dana izići na Neretvu".[352]

U dva pokušaja da vrate Stolove, 2 tenka T - 55 agresora su upala u naše minsko polje, što je ostale tenkove agresora natjeralo na povlačenje. Nakon oslobađanja Stolova postrojbe HV počele su preuzimati inicijativu na bojištu, o čemu je general Mirko Šundov rekao:

„Iako smo ih zapravo morali osloboditi, Stolovi imaju izravnu vojnu ulogu, jer poslije njih je usljedio protunapad naših snaga koji je značio početak oslobađanja juga Hrvatske."[353]

Izjava 124. general Mirko Šundov o oslobađanju Stolova

U sklopu napadnog djelovanja agresora 15. travnja, avioni JRV su po području oko Stona i Ponikava, bacili 14 bombi. Težište njegova napada bilo je u pokušaj uništenja bitnica 76 i 85 mm. Njegove bombe pale su na oko 500 m j/z od naših topova 85 mm[354]. Tom prilikom izbio je i veliki požar na brdu Supava, u gašenju koga su se istakli stonski vatrogasci.

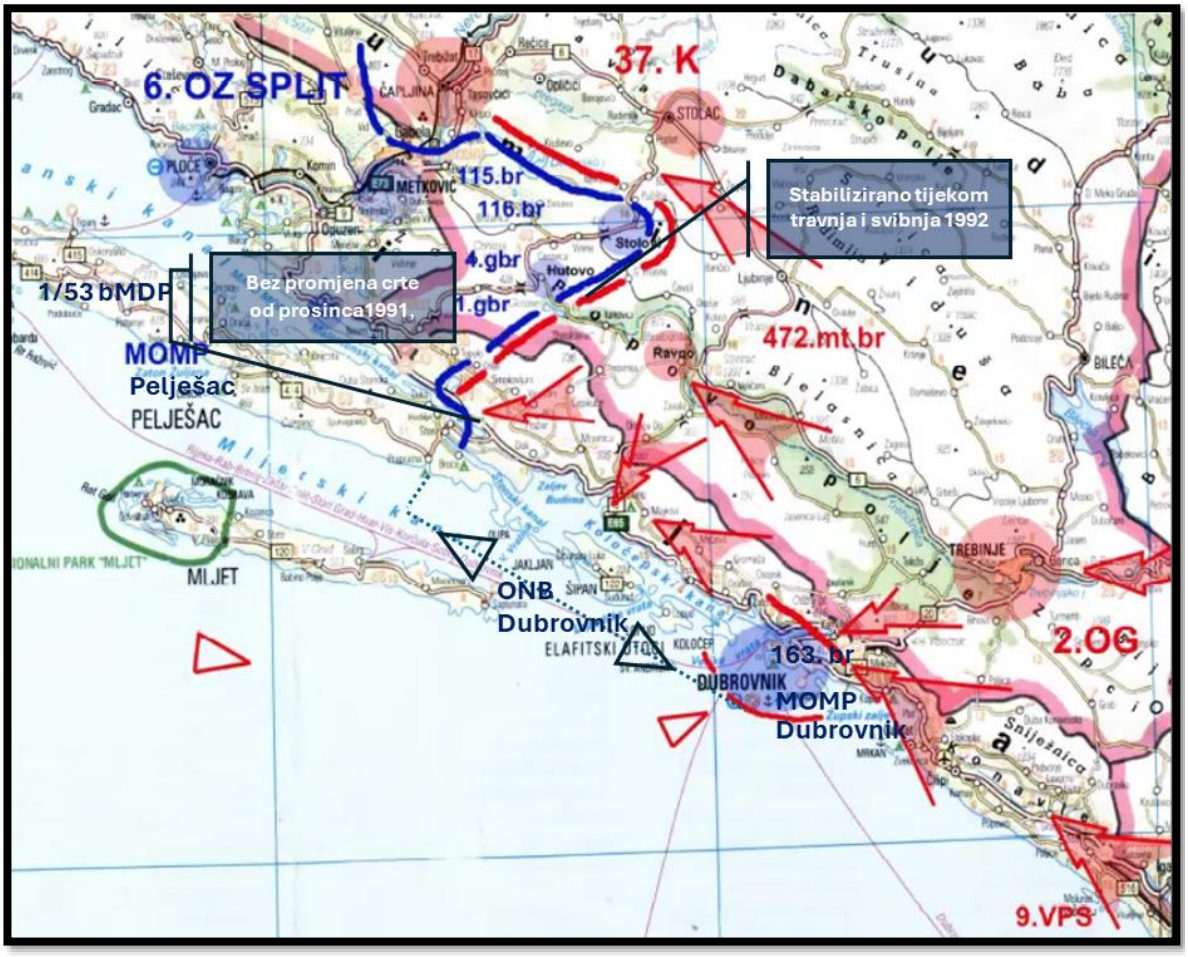
Slika 258. Supava u plamenu

Slika 259. Na položaju Bartolomija poviše Malog Stona

[352] Novi list 15. 4. 1992., Nema zaustavljanja do Neretve
[353] Ivo LUČIĆ, Vojna sudbina, str. 268
[354] Avioni su gađali mjesto na kojemu su se nalazili položaji topova tijekom 2. svjetskog rata (oko 500 m dalje od naših paljbenih položaja)

Po stabilizaciiji crte obrane u širem području Stolova, prema zapovjedi novog zapovjednika bojišta, upornom obranom na neretvanskom pravcu trebalo je spriječiti bilo kakvo iznenađenje i gubitak teritorija. Na području Stona i Dubrovnika trebalo je razbiti i uništiti agresora, a potom ga izbaciti van teritorije južne Dalmacije.

Zemljovid 55. Stabilizacija crte Južnog bojišta

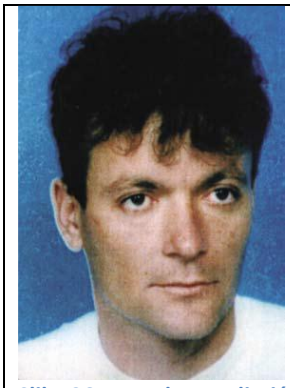
8.3.4. Sudjelovanje postrojbi HRM u deblokadi Pelješca

Oko dva tjedna prije početka operacije dio časnika iz topničkog divizijuna na čelu sa dozapovjednikom bitnice 85 mm Vitomirom Petricom i topničkih izvidnika koje je predvodio njihov zapovjednik Ante Curać - Raškić prebačeno je na otok Šipan, gdje su izvršili izviđanje i sve potrebne pripreme za djelovanje po ciljevim po dubini agresora, koji su se nalazili na širem

Slika 260. Mario Krstičević s.Elafiti. poginuo 15. 04. 1992.

području Slanoga. Na Šipan su sa desantnim brodom flote HRM dovezena dva topa 88 mm i jedan ZIS 76 mm (20.travnja), te jedan ZIS (29. travnja) na otok Lopud. Tako smo osim obalne, dobili i zemaljsku bitnicu. Zapovjednik obalne bitnice bio je Rinko Murati a zemaljske Božo Fragić.
Pri kontroli minskih polja na otoku Šipanu (sjeverna strana otoka) miner Pero Lobrović je zapeo za minu, te su osim njega ranjeni i vojnici koji su mu bili u ispomoći i to Tomislav Zelen, Božo Urđević, a pripadnik satnije Elafiti Momp -a Mario Krstičević, je poginuo.
Dana 08.svibnja PČ-174 i 178 su isplovili iz luka Slano i Zaton. PČ-178 je plovio prema Mljetu, ali u visini naše OTB na Šipanu je iz Boffors-a ispalio nekoliko granata koje su pale u more. OTB-85 mm Šipan uzvratila im je paljbu (daljini od 10.400 do 12.600 m) sa 14 granata. U jednom trenutku patrolni brod je napravio neobičan okret u krug od 360 stupnjeva, zaustavio se, te se nakon nekoliko minuta uputio lagano prema luci Cavtat. Djelovanjem zemaljske bitnice sa Šipana s boka, po ciljevima po dubinio od 22.04. do 18.05 prije početka oslobodilačke operacije HV, neutralizirane su bitnice JNA haubica 105 mmi topova 130 mm oko Slanog, koje su bili van dometa našeg topništva s Pelješca. Nekoliko dana prije početka napada s načelnikom topništva 1. GBR Stjepanom Gašljevićem izvršene su sve pripreme i koordinacija za sudjelovanja topništva s Pelješca sa pješaštvom „Tigrova“.
Prije početka operacije dana 15/16. svibnja pomorski diverzanti HRM su došli na otok Šipan da bi torpedirali patrolni brod koji se nalazio u luci Slano. Budući da je neprijatelj solidno organizirao obranu Slanog, pokušaj ubacivanja diverzanata HRM-a i pripadnika ONB-a Dubrovnik nije uspio. Pri pokušaju ubacivanja u noći 16. svibnja 1992. godine poginuo je Branko Zemljarić. Tijek akcije Zoran Šimić opisao je riječima:

Slika 261. Branko Zemljarić diverzanti HRM, 16. 05. 1992.

U 23.00 sata sa gumenjakom u akciju su krenula 4 diverzanta (Katić, Baturina, Zemljarić i Vicelić). Parica Katić i Baturina u gumenjaku čekaju na sjevernoj strani otoka Šipan, a parica Branko Zemljarić i Mihajlo Vicelić su sa ronilačkom opremom zatvorenog kruga disanja, te vukući navodeće torpedo i kontejner sa opremom za navođenje su se uputili prema uvali Slano. Preradović (zapovjednik odreda), Šimić dva diverzanta i dva izviđača su pratili akciju sa kote Velji Vrh. U 02.27 sati iz pravca uvale Slano se čula potmula jaka detonacija. Pomislili smo da su uspjeli pogoditi brod. Odmah sam topništvu zapovijedio da budu spremni otvoriti vatru po već dogovorenim ciljevima, ali bili smo iznenađeni što u luci Slano nije bilo nikakvih neprijateljskih aktivnosti. Nakon dva sata spustili smo se u Luku Šipansku. U 05.45 sati diverzanti su došli sa gumenjakom, ali bez Branka Zemljarića, koji je po mom uvjerenju poginuo pri povratku na Šipan (najvjerojatnije od one eksplozije koju smo čuli u 02.27 sati) vukući torpedo. Naime prije akcije dogovor je bio ako se nešto nepredviđeno desi parica je trebala odbaciti torpedo i opremu.

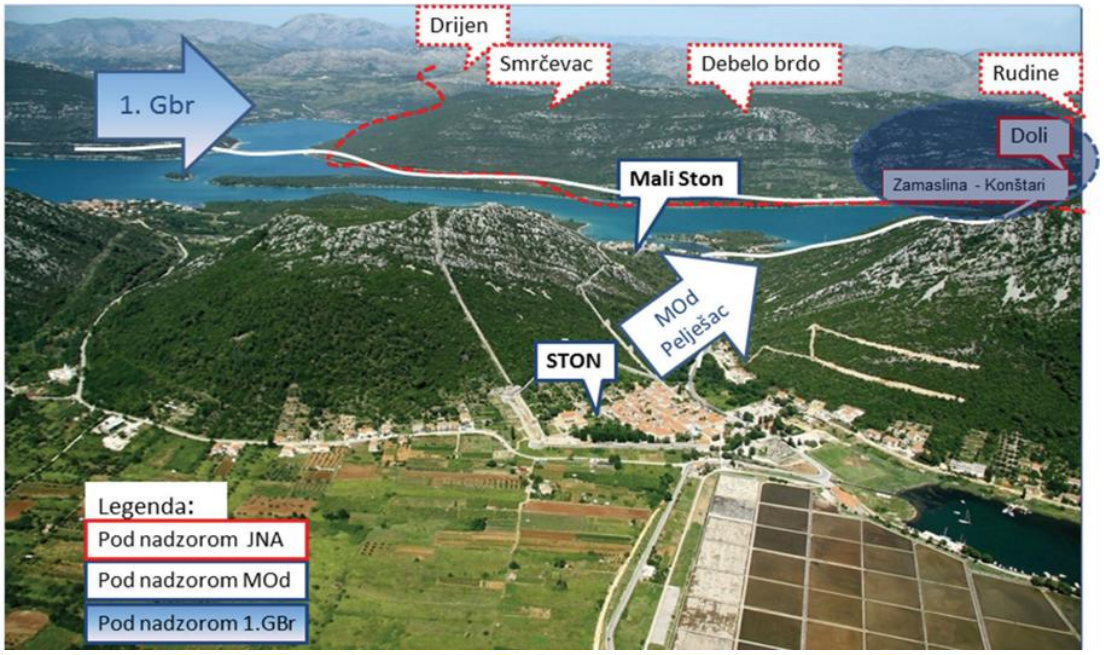
Izvješće 91. Zapovjednik Zoran Šimić o okolnostima pogibiije diverzanta Branka Zemljarića[355]

U prvoj fazi te operacije koja je trajala od 18. do 30. svibnja 1992. zadaća Hrvatske vojske bila je razbiti i potisnuti agresora prema jugu, odbaciti ga od Pelješca te presjeći njemu vrlo bitnu komunikaciju Slano – Zavala i doći na povoljne položaje s kojih bi se moglo dalje napredovati prema Dubrovniku. Nositeljice te operacije bile su Taktičke grupe 1. i 4. gardijska brigada kojima su iz pravca zapada pomagale 115. brigada Imotski i 116. brigada Metković te Mješoviti mornarički odred „Pelješac“, a iz pravca istoka odnosno juga 163. brigada Dubrovnik i druge dubrovačke postrojbe poput Specijalne policije „Grof“ i Odreda naoružanih brodova.

Dok je je 4. brigada išla obuhvatno po unutrašnjosti Hercegovinom uz Popovo polje, 1. brigada imala je zadatak napredovati priobaljem osvajajući visove i ćuke iznad mora. Ofenziva HV-a započela je 18. svibnja 1992. Napredovanje na oba pravca išlo je relativno brzo. Nakon što je Sjeverna grupa 4. gardijske već 18. svibnja probila njegovu crtu obrane i oslobodila Drijen, agresor je krenuo u povlačenje na cijeloj crti obrane 472. motorizirane brigade, od Stolova ka Bistrini. Prije nego je bio prisiljen na povlačenje, 18. i 19. svibnja svojim topništvom granatirao je šire područje Stona, čime je prouzročio materijalne štete na stambenim objektima u samom gradu i na vojnoj ambulanti koja se nalazila izvan grada.

[355] Zoran Šimić, Izvješće o djelovanju Satnije MOMP Dubrovnik «Elafiti»1991. -1992., str.7

Smjer napada TG1. br ZNG-a odvijao se priobaljem prema Slanom. U nezaustavljivom prodoru Tigrovi su oslobodili Čepikuće te su se kod Stona spojile sa snagama MOd-a Pelješac.
Povlačenje agresora na crti ispred pravca napada TG 1 i Mornaričkog odreda Pelješac topništvo Mornaričkog odreda ubrzalo je jakom i koordiniranom paljbom po ciljevima u Konštarima, Zamaslini i u Dolima. Prilikom izvlačenja agresora tijekom noći, topništvo MOMP -a tuklo njegove postrojbe i sva križanja puteva, pri čemu je ispaljeno oko 400 mina i granata. Topničko djelovanje MOd-a omogućilo je pješačkim postrojbama obrane Pelješca, siguran ulazak u Konštare i Zamaslinu, nakon čega su oni kod benzinske crpke na Jadranskoj magistrali dočekale pripadnike 1. Gardijske brigade. Tako je nakon petomjesečne izolacije, 19. svibnja 1992. spajanjem na Jadransku magistralu, kopnena komunikacija otoka Korčula i poluotoka Pelješac sa ostatkom Hrvatske bila deblokirana.

Slika 262. Zadaće postrojbi pri deblokadi p/o Pelješca

Nakon spajanja sa „Tigrovima", zapovjednik Zdravko Žuvela dobio je zapovijed o izvlačenju pješaštva obrane općine Korčula iz borbe. Stonska satnija iz sastava Mornaričkog odreda nastavila je napadno djelovanje ka Slanome kao pridodana postrojba 1. Gbr HV. Župska satnija je bila u pričuvi očekujući naredne zadaće.

Slika 263. Pripadnici stonske satnije u Stonu

Slika 264. Pripadnici župske satnije u Dolima

Topničke postrojbe iz sastava MT Divizijuna Mornaričkog odreda Pelješac, operativno su podređene zapovjedniku Taktičke grupe (TG) 1. Gardijske brigade Marijanu Marekoviću.

Slika 265. Pripadnici satnije MB 82 mm

Slika 266. Pripadnici bitnice 76 mm „ZIS“ u Ponikvama

Poslije deblokade Pelješca one su prebačene na nove paljbene položaje koji su se nalazili uz Jadransku magistralu: satnija MB-a 82 mm u Mali Ston, vod MB-a 120 mm u kamenolomu Vriješac, bitnica 76 mm „ZIS“ u Zaton Dole i bitnica 85 mm u Greguriće. Premještanje na nove položaje agresor je pratio paljbom svog topništva. Prilikom zauzimanja novih položaja najjaču paljbu trpili su vod MB 120 mm u kamenolomu Vriješac i bitnica 76 mm „ZIS“ u Zaton Dolima.

U nastavku napredovanja TG1. i kreće u oslobađanje Slanog, a ključna borba vodila se za Lisnik. Da bi usporio napredovanje naših postrojbi ka Slanom, dana 21. svibnja agresor je zrakoplovima tukao položaje topničkih postrojbi MOd Pelješac na Šipanu i u Zamaslini.

Prateći napredovanje Hrvatske vojske u zaleđu, prvi su prema Slanom u noći s 20.na 21. svibnja krenuli pripadnici Odreda naoružanih brodova Dubrovnik iz svoje baze na otoku Jakljanu. Jedna grupa prebacila se brodovima u Slađenoviće te krenula dalje magistralom prema Slanom, a druga grupa se iskrcala u Osminama i napredovala putem uz more prema centru mjesta. Nakon što su se u zoru sastali u hotelu Admiral, sukobili su se s pripadnicima JNA. U borbi „prsa u prsa“ poginuo je Goran Gojković , a ranjeni su Vlaho Gozze Baseglli i Antonio Kusovac.

Po agresoru na području Slanog i Orahova dola snažno je djelovalo i topništvo MOMP -a sa otoka Šipana. Od 18. do 24. svibnja agresor je izvlačio svoje snage sa područja Stonskog primorja i okolice Slanog, koristeći prometnicu prema selu Orahov do, a kolone su mu bile i do 25 vozila sa zakačenim oruđima. U tom periodu topništvo sa Elafita tuklo ih je u bok ali i primalo na sebe žestoku topničku paljbu. Dana 21. svibnja JRV je sa tri borbena aviona je raketirao otok Šipan.

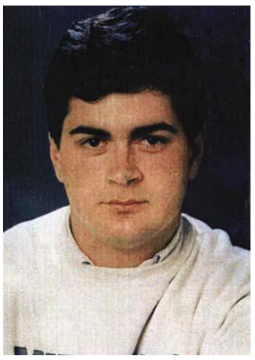
Uslijed dinamike gonjenja u pravcu Slanog, agresor je ubrzo izašao izvan dometa topništva MT divizijuna Pelješac. Stoga je general Bobetko zapovjedio da se dio topništva iz sastava MT divizijuna morskim putem prebace na Elafitske otoke odakle bi udarom u bok agresora još više povećalo tempo napada TG 1. Gbr na planiranom pravcu napada.

Dana 22. svibnja vod MB-a 120 mm i topnički izvidnici i vod MB 120 mm prebačeni su na otok Šipan. Vod minobacača 120 mm na o.Šipan noću 25./26. 05. 1992. prevezla je sa brodica ONB Dubrovnik Lafodija . Prema zahtjevu pješaštva 1. Gardijske brigade težište djelovanja bitnice 85 mm iz Gregurića, bitnice 76 mm iz Zaton Dola i voda MB 120 iz Šipana bilo je po otpornim točkama agresora oko Slanog. Tu je 1. brigada, ojačana Stonskom satnijom Mornaričkog odreda Pelješac naišla na neočekivano jak otpor agresora.

Kao skiper glisera „Jim“, pripadnik ONB Dubrovnik Đuro Raguž hrabro je razbijao blokadu Dubrovnika. Dana 24. svibnja 1992. vozio je u Papratno na Pelješcu svoje zapovjednike na važan sastanak. Kad se vraćao, između Babinkog Kuka i Lozice pogodio ga je neprijateljski hitac.

Slika 267. Goran Gojković
ONB Dubrovnik, poginuo 21. 5. 1992

Slika 268. Đuro Raguž
ONB Dubrovnik , poginuo 24.5. 1992

Iako su 23. svibnja ujutro na rivi u Slanom pripadnici Stonske satnije i ONB Dubrovnik podigli stijeg Republike Hrvatske, mjesto još uvijek nije bilo oslobođeno Najteže je bilo osloboditi kotu Lisnik (511) odakle je agresor nadzirao komunikaciju od Slanog ka Orahovu dolu. S nje je i poslije ulaska u Slano blokirao djelovanje i pokret svim našim postrojbama u mjestu.

Lisnik je bio oslobođen tek kada su se u njegovo oslobađanje osim 1. uključili i pripadnici 4. Gbr i 115. br. HV.

Kako bi im osigurali topničku potporu tijekom 24. i 25. svibnja na Elafitske otoke iz uvale Prapratna prevezena su desantnim brodom HRM: 4 „ZIS“-a (2 na Šipan, 1 na Lopud i 1 na Koločep), 3 topa PZO-a 20/1 i raketa „Strijela 2 M“.Topničke vodove 76 mm ZIS na otoke Šipan , Lopud i Koločep prevezle posade DJB 103, 105 i 106 iz sastava Pomorskih snaga HRM.

Zbog loših puteva do položaja na Elafitima, kamioni iz bitnice „ZIS“ i voda 120 mm ostavljeni su u Stonu. Topovi i minobacači su do položaja na Elafitima prebacivani traktorima. Zahtjevi za djelovanje topništva MOd Pelješac bili su česti. Tijekom paljbenog djelovanja po agresoru sa Šipana, 25. svibnja raspuknula se cijev minobacača 120 mm, a mina je pala nedaleko od posluge. Na sreću neželjenih posljedica nije bilo. U svrhu osiguranja položaja koje je 1. Gardijska osvojila od Dola prema Slanom, 25. svibnja i župska satnija Mornaričkog odreda Pelješac je morskim putem prebačena u uvalu Janska kod Slanog.

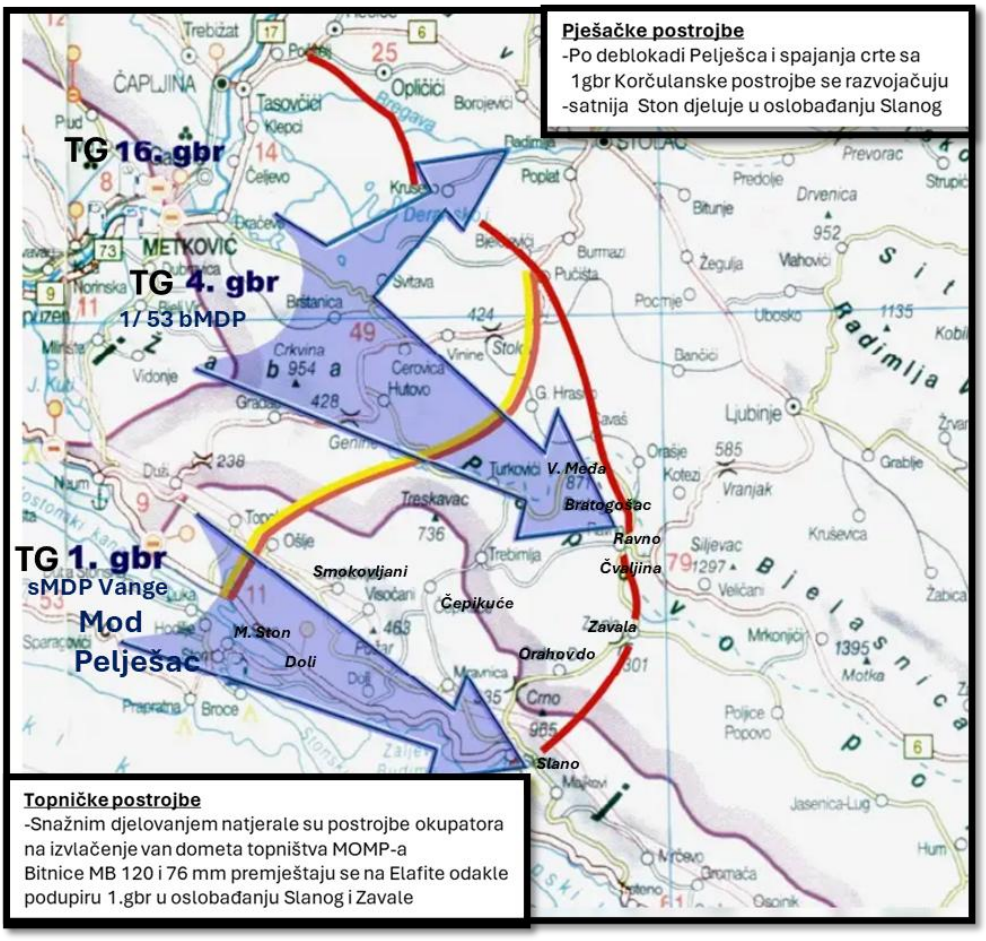
Nakon obrane Lisnika snage TG1. br ZNG-a ovladale su položajima prema Orahovu Dolu te Zlin klancem, a 30. svibnja1992. ušle su i u razrušeno Slano. Po oslobađanju Slano je bilo potpuno uništeno.

Slika 269. Spaljene kuće u Slanome

Slika 270. Pripadnici voda MB 120 na Šipanu

Zemljovid 56. Sudjelovanje postrojbi obrane Korčule i Pelješca u deblokadi poluotoka Pelješca

U deblokadi Pelješca na pravcu uz Jadransku magistralu djelovala je 6. bojna 1.gbr Tigrovi. O uvjetima u kojima je djelovala njegova bojna i sudjelovanju s postrojbama Mod Pelješac zapovjednik bojne Krešo Tuškan je rekao:

Slika 271. general Krešo Tuškan zapovjednik 6. bojne 1.Gbr

Govoreći o Južnom bojištu 1. brigada je bila ta koja je dala podstreha svojim dolaskom ostalima da se aktivnije uključe u samu obranu i oslobađanje teritorija Republike Hrvatske. 1. brigada dolaskom na bojište zauzela je obrambenu liniju koja je bila pod napadima okupatorskih formacija koje su je pokušali razbit u borbama koje su trajale 6 – 7 dana neprekidno. Po stabiliziranju te linjije i odbijanju napada agresora, krenulo se u oslobađanje teritorija koje je počelo deblokadom poluotoka Pelješca, oslobađanja kopnenog ulaska na poluotok Pelješac, i oslobađanjem kopnenog. područja uz Jadransku magistralu, sve do Dubrovnika. Agresor je bio pripremio svoju obranu dosta solidno. Kad se govori o borbama oko Zamasline i samoj deblokadi i oslobađanju poluotoka Pelješca, tad uz naše jedinice treba spomenuti i jedinice mornaričke pješadije HRM koje su sudjelovale u tome. Tu su borbe trajale 2 – 3 dana aktivno. Tu su one dale veliki doprinos da poluotok Pelješac bude oslobođen i da se linija neprijatelja pomakne, da bi se moglo krenut dalje.

Izjava 125. General Krešo Tuškan o sudjelovanju postrojbi mornaričkog pješaštva [356]

Nakon oslobađanja Slanog, u težištu djelovanja 1. Gbr i topništva Mornaričkog odreda sa Elafitskih otoka i topova 85 sa položaja u Dolima bila je komunikacija koja vodi od Slanoga ka Orahovu dolu i Zavali.

Slika 272. Oštećenje magistrale Ston - Slano svibanj 1992.

Slika 273. Put Slano-Zahvala, slikano sa Ilijinog brda

[356] 1. Gbr Tigrovi na Južnom Bojišu - HTV 1992.

Kako su napredovale naše postrojbe moral agresora vojske bio je sve slabiji, a dio postrojbi hvatala je i panika. Po oslobađanju brda Tmor (811) iznad Čepikuća na njega je 1. brigada iz brda Bartolomija (228) poviše Stona premjestila svoju prislušnu postaju. U njihovom izvješću zapisano je:

> Prisluškivanjem radio komunikacija neprijatelja sa Tmora snimljen je razgovor između kapetana koji od pukovnika traži pomoć jer mu se cijela postrojba razbježala pred napadom naših snaga. Kapetan se tada žalio da njegovih 10 vojnika bježi kad ugleda jednog hrvatskog vojnika.

Izvješće 92. Iz izvješća prislušne postaje voda za Elektronsko djelovanje 1. Gbr [357]

Kako se ne bi našle odsječene, već 26. svibnja agresorske postrojbe locirane uz Jadransku magistralu (u selima Dubrovačkog primorja, Mokošici, Bosanci Brgatu i Župi Dubrovačkoj) povukle su se na prethodno uređene i lakše branjive položaje oko Dubrovnika: Golubov kamen, brda iznad Ivanjice i Župska brda iznad Plata. Do 30. svibnja agresor je otjeran van dometa topništva MT divizijuna MOd Pelješac. Topničke postrojbe u obrani i deblokadi p/o Pelješca i djelovanju sa Elafita utrošile su oko 6000 granata, dok je broj granata kojima je neprijatelj djelovao po postrojbama u obrani Pelješca bio nekoliko puta veći.[358]

Pobjednički niz snaga TG1. br ZNG-a nastavljen je novim oslobađanjem Trstenog. U nastavku operacije zajedno sa 163. brigadom HV-a ušli su u Dubrovnik i dalje prema Kuparima, a vrhunac pobjedničkih napadnih djelovanja na svojem smjeru napada bilo je spajanje sa snagama TG 4. br ZNG-a 7. lipnja 1992. u Zavali.

Slika 274. amblem satnije MDP-a Pula

U sastavu TG 1. GBr od 22. svibnja – 25.lipnja 1992. na pravcu Čepikuće - Slano – Zavala djelovala je satnija MDP Pula - Vange, (148 pripadnika). Zapovjednik satnije bio je Nedjelko Artuković. Satnija se istakla u oslobađanju Orahova dola i zauzimanja Budim dola, nakon čega je je organizirala obranu tog područja . Pozivni znak u prometu veza VANGA, tada postaje općeprihvaćen naziv za postrojbu. U sklopu obrane koju je provodila TG-1, satnija je branila sljedeće položaje:

- Orahov dol (zapovjedništvo satnije, smjena i interventni vod, 70 + 23 vojnika);
- na položaju ispod Vjenčanika, iznad Češljara, 7 vojnika;
- na položaju tt. 269 iznad s. Budim-dol ukupno 32 vojnika.

U svom sastavu imala je 5 minobacača 82 mm.

[357] Josip POSARIĆ: Povjesnica voda za ED 1991 - 1992. str. 2
[358] Željko Seretinek, Ratni put korčulanskih postrojbi u domovinskom ratu, Korčula 2017. str. 192.

Slika 275. "Vange" na zarobljenom tenku kod Čepikuća 30.svibnja 1992.

Slika 276. "Vange" ispred zarobljenog tenka kod Zavale u lipnju 1992.

U provedbi svojih zadaća dokazala se kao odgovorna i kvalitetna postrojba čime je stekla visok ugled kod suboraca iz 1. gardijske brigade ZNG-a i zapovjednika Južnog bojišta koji su je ocijenili kao postrojbu sposobnu za izvođenje najtežih bojnih zadaća u napadu.

Udarni proboj 4. br ZNG-a krenuo je rubom Popova polja prema Ravnu i Zavali. U prva dva dana snage TG 4. brigade ZNG uspijevaju osloboditi nekoliko mjesta, nakon čega su uslijedile žestoke borbe za Mali i Veliki Lisac te selo Trebimlja koji su nakon osam dana svakodnevnih borbi bili oslobođeni. Nakon njih usljedilo je oslobađanje Ravng, Čvaljine i Dvrsnice čime su zapadni dijelovi Popova polja bili pod hrvatskim nadzorom. Uslijedilo je oslobađanje Zavale koja je bila i mjesto spajanja snaga 1. i 4. br ZNG-a. U napadnom djelovanju TG 4. GBr, od 20. svibnja 1992. sudjelovala je 1. satnija 53. bojne (oko 150 pripadnika). Satnija je imala je zadaću pratit djelovanje samostalne satnije 4. gbr i čišćenja oslobođenih sela u Popovom polju na širem području Velje Međe i Ravnoga. Poslije oslobađanja područja, zaposjela je organizirala je obranu područja sela: Velja Međa - Dvrsnica – Ravno – Čvaljina.

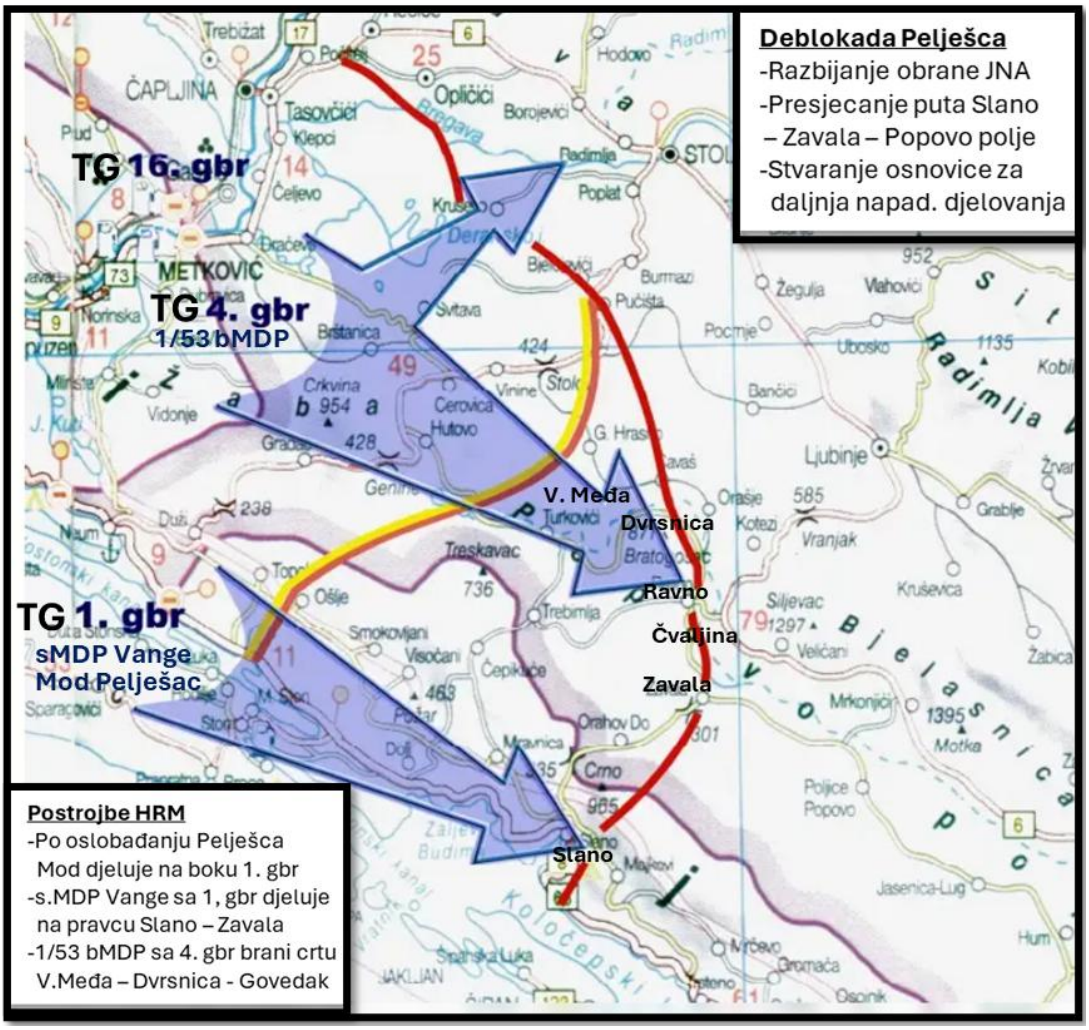

Slika 277. Pripadnici 1. satnije 53. b. mdp u Veljoj međi

Slika 278. Pripadnici 3. voda 1. satnije mdp u Ravnom

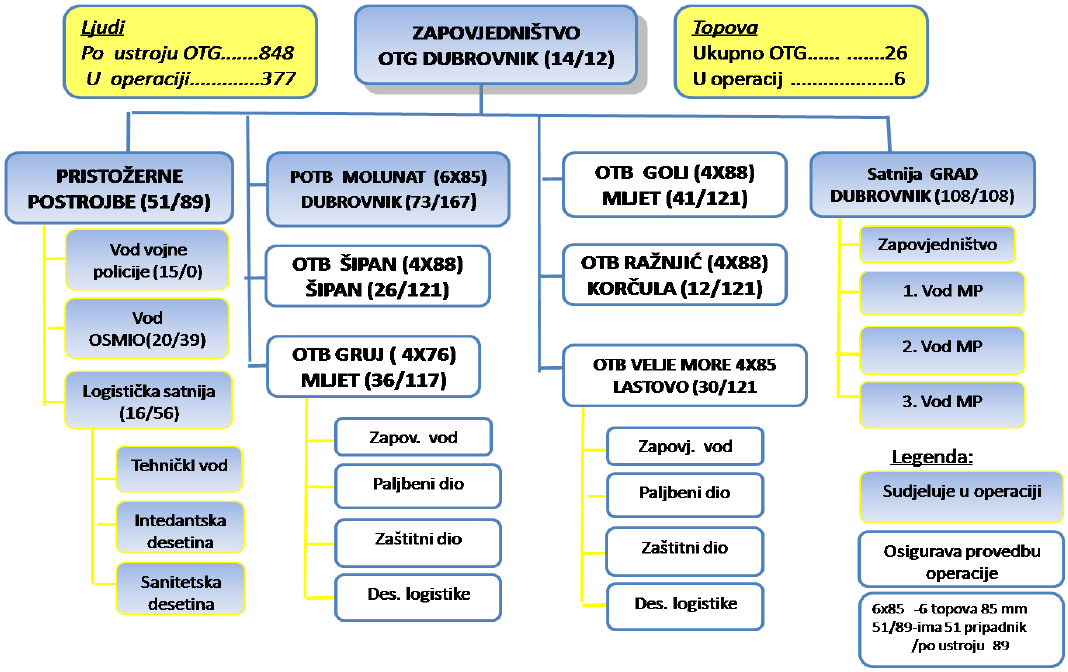
Usklađenim djelovanjem 4. i dijela 1. GBR 7. lipnja oslobođena je Zavala. Time je prva faza oslobađanja okupiranog dijela juga Hrvatske u operaciji Zapovjedništva Južnog bojišta bila izvršena.

Zemljovid 57. Sudjelovanje postrojbi HRM sa 1. i 4. GBR u deblokadi Pelješca 18. – 30 svibnja1992.

8.4. Sudjelovanje postrojbi HRM u deblokadi Dubrovnika

Uslijed sužavanja područja djelovanja do kojeg je došlo po spajanju postrojbi Južnog bojišta sa postrojbama obrane grada Dubrovnika, zapovjednik Južnog bojišta general Janko Bobetko zapovjedio je razvojačenje MOMP Dubrovnik i ustrojavanje Obalne topničke grupe (OTG) Dubrovnik.[359] Odred naoružanih brodova koji je do tada bio u sastavu MOMP-a Dubrovnik izravno se podređuje zapovjedniku Južnog bojišta. Postrojbe OTG na području Dubrovnika (oko 380 pripadnika), general Bobetko operativno je podredio zapovjedniku TG 163 br. HV Veseljku Gabričeviću, pod čijim su zapovjedništvu one djelovale u deblokadi Dubrovnika, oslobađanju Župe dubrovačke i Konavala. Topnički vodovi 85 mm imali su zadaću djelovati u potpori naših snaga u deblokadi grada po ciljevima na kopnu i moru.[360]

Shema 10. Ustroj OTG Dubrovnik od 01.06.- 01.09.1993.

[359] Zapovjed ZJB 8/92-01/127 od 09.06.92. od ukupno 510 pripadnika po rasformiranju MOMP Dubrovnik oko 380 ulazi u OTG, oko 30 u postrojbe ZJB, a oko 100 pripadnika je razvojačeno.

[360] zapovjed zapovjednika HRM admirala Sveta Letice klasa: ZHRM KL 81/92-02/20 od 13.06.92.

Od svog ustrojavaja poslije povlačenja brodovlja JRM sve bitnice iz sastava OTG imale su zadaću stalne bojeve kontrole akvatorija i trenutno djelovanje u slučaju pojavljivanja brodova neprijatelja sektoru djelovanja pojedinih brodova JRM. Motrenje akvatorija Južnog jadrana bilo je organizirano uvezivanjem 3.voda OSMiO u sastav topničkih bitnica

- radarske postaje sv-Andrija sa OTB u području Dubrovnika
- radarska postaja na Gruju sa OTB Gruj
- radarska postaja na Humu sa OTB Velje More
- Bitnice Šipan, Goli i Ražnjić imale su radare u svom sastavu

POSTROJBA	KRATKI OPIS RATNOG PUTA	NAPOMENA
OTB Šipan -Zapovjedni vod -Paljbeni dio (4x88) -Vod PZO -logist. desetina	U vrijeme ustrojavaja OTG na otoku Šipanu je bilo 6 topova 88 mm, 3 topa 76 mm ZIS i 3 MB 120mm na Lopudu 2 topa 76 mm ZIS a na koločepu 1 top 76mm. OTB Šipan ustrojen je 01.11.1991 popravljanjem 2 topa koje je bila oštetila Jugovojska prije svog povlačeja. Iz tih topova je početkom svibja tučena RTOP i TČ oko sv. Andrije, a po ciljevima u Slanom koji nisu bili u dometu MTD Pelješac, tuklo se je gornjom grupom kuteva. Po potiskivanju agresora ispred Stona na Šipan su sa Pelješca prebačeni 2 topa 76mm i 3MB 120 mm dok su na Lopud i Koločep još po jedan top 76 mm ZIS odakle su zajedno sa ostalim topništvom na Elafitima udarali u bok agresora, čime su bitno doprinjeli njegovu paničnom povlačenju ka Dubrovniku. Od ustrojavanju OTG, OTB Šipan je nadzirao morski pojas i nije bilo potrebe da paljbeno djeluje.Prvi zapovjednik bitnice je Šipanac Rinko Murati . Krajem 92 i početkom 93 pričuvni sastav zamjenjuju ročnici.	Zapovjednik OTB Rinko Murati Prva 2 topa osposobljena su zatvaračima sa Korčule i Šibenika. Po potiskivanju agresora do Dubrovnika, od topova iz polja uzeta su još 2 zatvarača, pa su tako dovedena u funkciju sva 4 topa. Posluga sa topova u polju (zap. Božo Fragić) išla je u Dbk gdje poslužuje topove na Gorici a topovi 76 mm na OTB Gruj (o. Mljet)

Tablica 21. Kratki opis ratnog puta OTB Šipan

POSTROJBA	KRATKI OPIS RATNOG PUTA	NAPOMENA
OTB Gruj -Zapovjedni vod -Paljbeni dio (4x76 mm) -Vod PZO -pješački vod -logist. desetina	Pri napuštanju Visa i Lastova JRM je 25.05.1992. zapovjedniku Mljetske satnije predala vojarnu Gruj. Tada je iz sastava satnije postavljena straža, a u prostor vojarne je doveden 1 top 76 mm ZIS i 2 MB 82 mm sa poslugama. Ubrzo na prostor OTB sa Brača pristižu tri topa 85 mm, Radar SNAR. Kako se topovi 85 mm ne mogu smjestiti u postojeće potkope, isti se zajedno sa radarom SNAR i zapovjednicima Stipom Martinićem i Milanom Okmažićem 15.06 prebacuju u Župu Dubrovačku na položaj Trapit. Na OTB Gruj sa Elafita se dovode još 3 topa 76 mm ZIS. Posluga za topove je formirana je iz trećeg voda mljetske satnije. Zapovjednik postrojbe je Stijepo Šeparović a zamjenik Tihomir Martinić sa Brača.	Po prebacivanju topova 85 i radara u Dubrovnik zapovjednik Stipe Martinić postaje zapovjednik bitnice Dubrovnik a zapovjednik radara SNAR Milan Okmažić postaje zapovjedn. Zapovjednog voda OTB Dubrovnik a Zapovjednik OTB Gruj 76 mm Stijepo Šeparović
OTB Goli -Zapovjedni vod -Paljbeni dio (4x88 mm) -vod PZO -pješački vod -logistička deset.	OTB Goli jugovojska je napustila 16.09.1991. a sa sobom je ponjela sve zatvarače topova. Odlukom kriznog štaba Mljeta 12.12.91. iz sastava 1.voda Mljetske satnije na bitnicu su postavljene straže od 12 ljudi. Pošto su sa OTB Murter pristigla 3 zatvarača i daljinomjer zapovjednik bitnice Nikola Matana osposobljava topove i poslužitelje za bojevo djelovanje Prvo bojevo gađanje provedeno je u nazočnosti izvjestitelja Obalnog topništva ZHRM k.k. Josipa Macanića. Od ustrojavanja bitnica nadzire promet u Mljetskom kanalu. Nije paljbeno djelovala.	Zapovjednik OTB Nikola Matana

Tablica 22. Kratki opis ratnog puta OTB Gruj i Goli na otoku Mljetu

POSTROJBA	KRATKI OPIS RATNOG PUTA	NAPOMENA
OTB Ražnjić -Zapovjedni vod -Paljbeni dio (4x88 mm) -vod PZO -pješački vod -logistička deset.	OTB Ražnjić jugovojska je predala zapovjedniku policijske postaje dana 26.09.1991..Po razminiranju vojarne topovi 88 mm prebačeni su iz tadašnjih školskih položaja na sadašje aplasmane. Tijekom rata brodovi nisu ulazili u sektor djelovanja topova pa iz tih položaja nije bilo paljbenih djelovanja. Ljudstvo bitnice je u smjenama posluživalo topove 85 mm iz sastava MTD na Stonskom ratištu, odakle su davali potporu pješaštvu na 1. crti i susjedima iz 116., 114., 1GBr. sve do deblokade Pelješca i potiskivanja agresora do Slanog . Dana 26.06.1992. kompletna se bitnica demobilizira, a bitnicu opslužuje desetak ročnika.	Prvi zapovjednik OTB bio je Ivko Pecotić Poslije demobilizacije zapovjednik OTB bio je por. Mario Kaštelan a IOP sn.Veljko Kabić
OTB Velje more -Zapovjedni vod -Paljbeni dio (4x88/ 3x 85 mm) -vod PZO -pješački vod -logistička deset.	Po odlasku sa Lastova JRM je oštetila potkope i rasprskavanjem cijevi uništila sva 4 topa 88 mm. Dana 31.05 92. prvi zapovjednik bitnice sat.Ivica Barčot dovozi iz vojarne Privale na o. Korčuli 3.topa 85 mm. Od dijela ljudstva iz samostalne satnije Lastovo ustrojava poslugu ORB 85 mm Velje More. Polovicom rujna na bitnicu stiže prvih 15 vojnika ročnog sastava koji se smjenjuju na završnoj fazi obuke. Tijekom rata brodovi JRM nisu ulazili u sektor djelovanja pa po njima nije bilo paljbenih djelovanja.	Zapovjednici OTB Ivica Barčot Predrag Omrčen i Ivo Josipović

Tablica 23. Kratki opis ratnog puta OTB Ražnjić na otoku Korčuli i Velje More na otoku Mljetu

Kako je operativni centar voda OSMiO u kojem su se trenutno bilježile sve promjene u akvatoriju južnog Jadrana ujedno bio i operativni centar OTG nije se moglo dogoditi da topovi ne reagiraju trenutno, na pojavljivanje brodova JRM u sektorima djelovanja obalnog topništva. Svaka je bitnica imala dežurnu desetinu koja je bila pripravna otvoriti paljbu u vremenu do 10 minuta od uočavanja cilja ili date pripravnosti iz Operativnog centra OTG a.

Na dan 30. svibnja 1992. kad su se posljednji brodovi JRM sa Visa Lastova i Mljeta povlačili u Boku sa položaja Gorica vod Petka pogodio je topovnjaču JRM iz TG Dubrovnik o čemu je dotadašnji zapovjednik MOMP -a Petar Matana je rekao:

> Zvoni telefon, s »Petke« javljaju: »U sektoru djelovanja topovnjača, na krajnjem dometu.« Uslijedila je zapovijed: »Prati, na daljini 7 milja otvori vatru.« Poslije deset minuta čuje se top, neizvjesnost i ... pogodak! Prvom granatom u krmu topovnjače, lanser s raketom je u moru. Uskoro, van dometa, topovnjaču 2 PČ tegle u Boku. Precizni su bili naši topnici.

Izjava 126. kbb Petar Matana na obilježavanju 10. obljetnice MOMP- a u Dubrovniku[361]

Slika 279. Pripadnici OTV 85 mm Petka na položaju

Nakon tog dana brodovi JRM udaljavaju seiz dometa obalnih topova HRM na svoja postavišta iza otočića Mrkana i Bobare kod Cavtata, Nakon povlačenja brodova iz TG Dubrovnik na postavišta oko Konavoskih otoka, po njima je sa položaja kod Plata 20. 06. 1992. djelovao tenk T 55 iz 1.Gbr, pri čemu je kod o. Mrkana pogodio još jednu topovnjaču JRM.

O pogađanju topovnjače JRM Vladimir Brnardić je u izvješću za HTV rekao:

> Povijest, a posebice ratovi, puna je neobičnih zgoda koje katkad graniče s nemogućim. Tako je tijekom Drugoga svjetskoga rata neobično zazvučala vijest da je jedan saveznički borbeni avion na Atlantiku zarobio njemačku podmornicu. Još je neobičnije to da su francuski husari

[361] Stjepan BERNARDIĆ, Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu , Zagreb 2007., str 395

u revolucionarnim ratovima u siječnju 1797. osvojili ledom okovanu nizozemsku ratnu flotu. No, i u Domovinskom ratu u Hrvatskojnaši su branitelji iskazali ne samo hrabrost, nego i dosjetljivost. Dok su se vodile posljednje borbe za deblokadu Dubrovnika i granate padale na stari grad, posada hrvatskog tenka T-55, nazvanog ''Tigar'', postigla je neočekivan uspjeh. Tijekom teških borbi na Platu 20. lipnja 1992. hrvatski su tenkisti uspjeli pogoditi jugoslavensku topovnjaču koja je zaprijetila iz pravca Cavtata. Topovnjača se kretala u cik-cak liniji, između Mrkana i Cavtata i pucala iz svojih snažnih topova. Već nakon drugoga tenkovskog hitca pojavio se gust crni dim pa je pogođeni brod promijenio kurs i jedva uspio pobjeći u zaklon. Uspjeh je bio to veći što je posada tenka iz sastava 1. gardijske brigade, popularnih Tigrova, tek stigla u Župu dubrovačku sa slavonskog bojišta. Pa ipak njihov je tenk odnio neobičnu pomorsku pobjedu! "Nema brodova u Slavoniji da bi ih se treniralo gađat. To je prvo iskustvo gađanja brodova."

Izvješće 93. Vladimir Brnardić , kako je tenk 20. 06. 1992. pogodio topovnjaču[362]

Nakon pogađanja topovnjače brodovi JRM su se povukli između Molunta i ulaza u Boku i više nisu ulazili u domet tenkova i i obalnih topova 85 na položaju.

Slika 280. Posada tenka 1.gbr koji je pogodio RTOP

Nakon odbacivanja brodova JRM van dometa topništva, težište u djelovanja OTG a pogotovo bitnice u Dubrovniku i satnije Grad prebačeno je na sudjelovanje sa 163. br HV i gardijskim

[362] Vladimir Brnardić, Tenk pogodio brod. TV Kalendar HRT 20- lipnja 1992.

brigadama u deblokadi Dubrovnika i potiskivanje Trebinjskog i Podgoričkog korpusa JNA van okupiranih područja Republike Hrvatske na obali i kopnu.

Težište obrane okupiranih područja Republike Hrvatske Trebinjski korpus imao je na osiguranju komunikacija od Osojnika prema Trebinju, koju je branio svojim glavnima snagama i podupirao svojim topničkim postrojbama iz područja Taleža ,Oraha, Senjaka i Začula . Komunikaciju od Dubrovnika – preko Ivanjice i Ljubova branio je svojim pomoćnim snagama jačine jedne bojne. Tu je komunikaciju čuvao sa u svojim otpornim točkama u Uskoplju i Ivanjici te iz dominantnih visova: Vlaštica (911)-Ilijin vrh- Orlović - Alijer Gumno- Drijen te svojih položaja u brdima poviše Župe dubrovačke: Zvijezda , Malašnica –Zvijezda. gdje se je spajao sa snagama Podgoričkog korpusa. Obranu na tom pravcu podupirao je topništvom iz Gluve Smokve, Bobovišta, Glavske, i Rupnog dola. Još uvijek je blokirao Jadransku magistralu u kod Rijeke dubrovačke iz položaja oko s.Ivanjice i položaja Golubov kamen. Podgorički korpus je prije svog povlačenja iz Župe dubrovačke srušio jedinu komunikaciju prema Konavlima kod prevoja Duboka Ljuta. To je rušenje osiguravao iz svojih položaja u Župskim grebenima: Zvijezda – k. 480 –Malaštica – tt 628- Zvijezda, te Oštri kuk –rt.Prahivac i Cavtat.

Slika 281. Dubrovnik i Vlaštica (911)

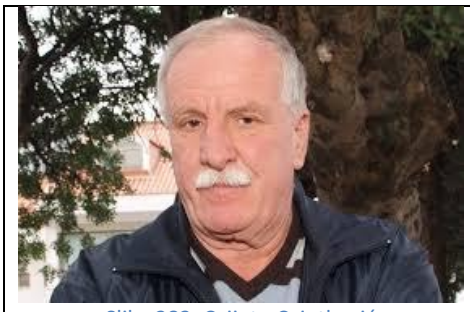
Slika 282. Župa dubrovačka i Malaštica (628)

Težište svoje obrane imao je na osiguranju magistrale koja preko Oboda i Ćilipa vodi ka Herceg novome. Uz tu komunikaciju u visini Komaja –Grude i Pridvorja formirao je i drugu crtu obrane. Moral postrojbi agresora bio je u opadanju. Čelnici podgoričkog korpusa suočeni sa sve većim problemima u odazivu pričuvnika iz Crne Gore početkom rujna pokazali su volju za napuštanjem okupiranog područja Konavala što je nakom pregovora i učinjeno u drugoj polovici listopada 1992.

Zemljovid 58. Sudjelovanje postrojbi HRM u deblokadi Dubrovnika

Prije ulaska dubrovačkog dijela postrojbi OTG u Taktičku grupu, 163 br. HV je iskoristila povlačenja JNA s prilaza gradu pred napredovanjem TG 1. i 4. br ZNG-a, pa je 26. svibnja 1992. izašla iz opkoljenog Dubrovnika i prešla u napadna djelovanja oslobađajući Brgat i Župu dubrovačku, Orašac i Osojnik. Nakon izlaska iz grada, snage 163. br HV-a spojile su se u Lozici 28. svibnja 1992. sa TG 1. br ZNG-a, čime je Dubrovnik ostao ugrožen još samo s prostora od Golubova kamena do Ivanice. Osvajanje oslobođenih područja i zajedničke zadaće koje su usljedile nakon toga, zapovjednik 1. bojne 163 br HV Cvijeto Cvjetković opisao je riječima:

Slika 283. Cvijeto Cvjetković zapovjednik 1. bojne 163 br. HV

Mi smo branili crtu ispred sebe u kojoj nas je neprijatelj uvijek nadvisivao. Skoro smo se bili navikli na sirene i topničke udare, ali to nas je sve ojačalo, očeličilo i spremni smo čekali trenutak kada ćemo krenuti u napad, izići iz okruženja i tako donijeti slobodu, Brigada je početak napada dočekala na položajima od hotela Belvedere do Sustjepana, moja bojna na istočnim crtama obrane. Sa Žarkovice je neprijatelj vidio cijelu magistralu, iza su bili u Bosanki.

S dolaskom generala Bobetka znali smo kako dolazi trenutak konačne deblokade grada. To predvječerje 25. svibnja 1992. nikada neću zaboraviti, krenuli smo u napad, a sutradan smo ovladali Brgatom. Nakon toga bojna je oslobodila i Župu dubrovačku sve do hotela Plat. No, neprijatelj je i dalje dominirao držeći visove - župske grebene. ...

E kada smo i njih kasnije oslobodili to je za mene bila najupečatljivija slika svih operacija oslobađanja krajnjeg juga Hrvatske. Kasnije sam obilazio te njihove utvrde, pa to je bila neosvojiva utvrđena linija, naprijed čvrsti bunkeri, iza zakloni, kao orlova gnijezda na visovima. No sada smo mi bili gore, gospari gospodare visovima. To je za nas bila odskočna daska za dalje, jer stalno su nam bili iznad glave te smo zajedno s ostalim snagama nastavili niz akcija,,"

Izjava 127. zapovjednik Cvijeto Cvjetković o djelovanju njegove bojne u deblokadi Dubrovnika[363]

Prije nastavka borbenih djelovanja operativni centar TG 163 br. HV (163. br. HV i OTG Dubrovnik) bio je u Vili Dubrovnik a kasnije na Srđu. OTG Dubrovnik je ustrojilo svoje istureno zapovjedno mjesto (Izm) i topničku izvidnicu na Žarkovici.

- Obalna topnička bitnica (OTB) 85 mm (2 paljbena voda) po ciljevima na kopnu je djelovala u potpori 163. i 2. GBr s položaja 1. voda na Trapitu (u Župi kod Čibaće) i i Bosanke i 2. voda iz Petke (u gradu) u oslobađanju: Brgata, Ivanjice , Uskoplja i Župskih grebena.
- satnija pješaštva Grad osiguravala je obalni rub oko Dubrovnika sa uređenih položaja na Platu i na o. Lokrumu . Po osvajanju Župskih grebena satnija je osiguravala granicu Republike Hrvatske na Župskim grebenima i kopnenu komunikaciju ka Cavtatu.

[363] Marinko Karačić, Oslobađanje juga Hrvatske i deblokada Dubrovnika , Hrvatski vojnik br.754, veljača 2026.

POSTROJBA	KRATKI OPIS RATNOG PUTA	NAPOMENA
Zapovjedništvo	Ustrojeno je u lipnju 1992. ojačavanjem zapovjedništva MOMP Dubrovnik Ustrojava i vodi sve postrojbe OTG, težište daje vođenju postrojbi na području Dubrovnika kojima podupire djelovanje 163. br . HV, 1. i 4 GBR	Zapovjednici Tomislav Velić i Željko Seretinek
Pristožerne postrojbe -Vod veze i OSMIO -Vod voj. policije -Logistič satnija	Nasljeđene od razvojačenih postrojbi MOMP Dubrovnik. Uz zadaće na 1. crti vod veze obnaša zadaće radarskog motrenja akvatorija, vojna policija nadzire akvatorij i mornaričke postrojbe na kopnu a tehnička služba opravlja sredstva svih postrojbi na Južnom bojištu.	Zapovjednik voda veze i OSMIO Pero Pamuklić, voda vojne policije Neven Tomičić, a T.S. Srećko Kriste
Satnija Grad	Iz baza u hotelu Komodor i u Platu u stalnoj je pripravnosti za PDO i Pdiv obranu obalnog ruba Po deblokadi Dubrovnika drži položaje na župskim grebeima i oko Plata. U tim aktivnostima od gelera ostavljenih PP mina noge su izgubili Mato Barišić i Fabijan Vukić	Zapovjednik Željko Čizmić
OTB Dubrovnik -ZV Žarkovica -OTV Gorica (3x85 mm) -OTV Trapit (3x85 mm)	Do ustrojavanja OTV Petka ima 3 topa 85 mm. Dana16.06.92. sa Brača preko Mljeta u sastav bitnice ulaze još 3 topa i radar SNAR . Taj vod se razmješta na položaj Trapit u Župi Dubrovačkoj. Po ulaska u OTG težište djelovanja OTV Petka je po ciljevima oko aerodroma Ćilipi. Vod na Trapitu pogađa izvidnicu na brdu Zvijezda, ž/s u Veljem Dolu, ZM u Cavtatu, i bitnice agresora u Gluvoj smokvi , Glavskoj Radar SNAR prvo se nalazio na Trapitu a po osposobljavanju topničkih izvidnika ide na Žarkovicu odakle se navodi paljba naših paljbenih vodova.	Zapovjednici Stipe Martinić i Vitomir Petric Položaji topova na Trapitu bili su dobro ukopani. Zakloni za ljudstvo i streljivo bili su napravljeni od betonskih članaka.

Tablica 24. Djelovanje dubrovačkih postrojbi OTG Dubrovnik u deblokadi grada

1. satnija 53. bojne MDP (oko 150 pripadnika u sastavu TG 4.GBr) od 20.05 do 03.08. 1992. branila je položaje u području: Bratogošac -s. Velja Međa - Ravno – Čvaljina koje je po završenoj zadaći predala 156. Br. HV

Slika 284. Pripadnici 1. satnije mdp u selu Velja međa

Slika 285. Prolazak Vangi sa Muzila za Dubrovnik 12 07.1992

Satnija MDP Pula - Vange (oko 150 pripadnika u sastavu TG 1. GBr) pod zapovjedništvom Zdenka Benčika od 12. srpnja-12. kolovoza 1992. napadno je djelovala na glavnom pravcu napada : Modroglavina – Trebinjske šume i Vlaštica. U sastavu satnije MDP Pula, djelovao je i vod iz MOMP Cres – Lošinj. Pri izvođenju napadnih djelovanja u blizini mjesta Osojnik, 19. srpnja poginuo je pripadnik MOMP-a Mladen Mrvac.

Slika 286. Mladen Mrvac
MOMP Cres – Lošinj, 19. 07. 1992.

Poslije prve faze deblokade Dubrovnika prema zapovijedi zapovjednika Južnog bojišta satnija Vanga na planini Modroglavina iznad s. Hum, zamjenjuje postrojbe iz BG-1 (1. brigada ZNG-a). i ulazi u sastav TG-4,(4. brigada ZNG). Od 1. brigade ZNG-a preuzima i brani novoosvojene položaje: Ovča (tt. 497) – Lastva – Vranilova glava – Čula i Trebinjske šume (dobro branjeno raskrižje prometnica u Popovom polju).[364]

Dana 30.08 na položaju Lastva od nagazne mine agresora stradao je Petar Kuprešak.

Noću 4./5. rujna, neposredno uoči planiranih napadnih djelovanja, nova smjena satnije preuzela je sve položaje na Modroglavini. Dana 6. rujna usljed jake topničke paljbe napušten je položaj Čula. U vraćanju tog položaja 7. rujna 1992. pogođen gelerima ručne bombe poginuo je Haris Hađžišehić, a sedmorica pripadnika postrojbe bila su ranjena. Sutradan

[364] Zapovjed Zapovjedništva Južnog bojišta Kl. 8/92.-01/08, Ur. broj 1080-01-01-92 od 31. srpnja 1992.

prilikom topničko-pješačkog napada na položaj Ovče (tt. 497) 08. rujna poginuli su : Adem Musa, Senahid Meškić i Niko Nišandžić, a veći broj pripadnika postrojbe bio je ranjen. Poslije ovih događaja 2. satnija MDP-a Pula povučena je s Južnog bojišta. [365]

Slika 287. Petar Kuprešak
satnija Vange Pula, poginuo 30.08.1992.

Slika 288. Haris Hadžišehić
satnija Vange Pula, poginuo 07.09.1992.

Slika 289. Adem Musa
Vange Pula, poginuo 08.09.1992.

Slika 290. Senahid Meškić
Vange Pula, poginuo 08.09.1992.

Slika 291. Niko Nisandžić
Vange Pula,poginuo 08.09.1992.

Nakon povlačenja, njihove položaje preuzela je 4. Gbr čije su žrtve u obrani tih položaja bile još veće. O djelovanju Vangi na Južnom bojištu zapovjednik RL Pula admiral Ante Budimir istakao je:

Svojim borbenim djelovanjem kod Dubrovnika (i na novigradskom ratištu)., posebno se istakla satnija mornaričko-desantnog pješaštva, tzv."VANGE", koja je borbeno djelovala u sustavu 1., 2. i 4. Gardijske brigade HV-a i za posebno iskazanu hrabrost i borbenu učinkovitost bila je pohvaljena od zapovjednika brigada, zapovjednika ratišta, načelnika GS HV-a i Vrhovnika osobno.

Izjava 128. Zapovjednik RL Pula admiral Ante Budimir o djelovanju Vangi na Južnom bojištu [366]

[365] Prema ZHRM, Povjesnica HRM , Split 2011., Satnija MP Pula Vange 229- 230 i 303 -304.

[366] admiral Ante BUDIMIR, „Razgovor povodom 19. Obljetnice HRM“,Mate Čurić, Glas Istre od 21. rujna 2010.

8.5. Sudjelovanje postrojbi HRM u oslobađanju Konavala

Jug Hrvatske potpuno je oslođen odbacivanjem Trebinjskog korpusa iz dubrovačkog zaleđa, kojima dominira brdo Vlaštica (911) i ulaskom postrojbi HV i HRM u Konavle. O oslobađanju juga Hrvatske u povezanim operacijama Vlaštica i Konavle Tomislav Šulj za HTV je izvjestio:

Slika 292. Smotra postrojbi poslije oslobađanja juga Republike Hrvatske

Povezanim operacijama „Konavle“, odnosno „Vlaštica“ do 26. listopada 1992. potpuno je oslobođen hrvatski jug. U višemjesečnim borbama sudjelovale su brojne pričuvne postrojbe, Hrvatska ratna mornarica, hrvatska policija, gardijske i postrojbe Glavnog stožera Hrvatske vojske. Ipak, najveći teret i žrtvu podnijele su 1. i 4. gardijska brigada. Upravo su pripadnici Tigrova pomorskim desantom u noći 21. listopada oslobodili Cavtat. Istodobno, 4. gardijska i 163. dubrovačka brigada izvele su operaciju oslobađanja Vlaštice, uzvisine s koje je neprijatelj imao pod nadzorom dubrovačko zaleđe, kao i mogućnost udara u lijevi bok desantnim snagama u Konavlima. Prema sporazumu potpisanom u Ženevi nekoliko tjedana prije, postrojbe JNA trebale su napustiti to područje, no operacija „Vlaštica“ izvedena je na inicijativu generala Bobetka koji nije vjerovao političkim dogovorima i operativnim mogućnostima snaga UN-a da preuzmu ta područja prije nego što ih snage JNA u povlačenju manevrom prepuste srpskim postrojbama s teritorija Bosne i Hercegovine. Zbog konfiguracije terena i moćnog fortifikacijskog sustava posebno je teško bilo osvojiti Vlašticu, najviši vrh iznad Dubrovnika. Zbog snažnog otpora hrvatska strana imala je mnogo ranjenih, a četvorica pripadnika splitske brigade su poginula. Zbog pritiska međunarodne zajednice državni je vrh sugerirao obustavu operacije, no hrvatske snage munjevito su očistile sva preostala okupirana područja, čime su stvoreni uvjeti za povratak više od 20 tisuća prognanih Hrvata. Janko Bobetko svoju je inicijativu poslije opisao kao jednu od najtežih odluka i najvećih rizika koje je preuzeo u životu. Čast postrojbama koje su tolike mjesece oslobađale hrvatski jug, tri dana poslije iskazao je državni vrh, s predsjednikom Franjom Tuđmanom na čelu, posjetom Dubrovniku i veličanstvenom vojnom smotrom u gruškoj luci.

Izvješće 94. Tomislav Šulj o oslobađanju juga Hrvatske u operacijama Vlaštica i Konavle

Dogovorom delegacija Hrvatske vojske na čelu sa zapovjednikom južnog bojišta generalom Jankom Bobetkom i Vojske Jugoslavije na čelu sa zapovjednikom 2 OG Vojske Jugoslavije generalom Pavlom Strugarom na fregati Avegner 24. rujna 1992. odlučeno je da će Vojska Jugoslavije izvući svoje snage s okupiranih teritorija u Župi dubrovačkoj i Konavlima. Nakon tog

dogovora 30.09 1992. održan je sastanak između predsjednika SR Jugoslavije Dobrice Ćosića i Republike Hrvatske Franje Tuđmana na kojemu je osim povlačenja JNA dogovorena demilitarizacija poluotoka Prevlaka. U skladu sa Vensovim planom dogovoreno je uspostavljanje tzv . plave i žute zone. Njihov je dogovor poslužio kao temelj na kojemu je Vijeće sigurnosti 05. listopada 1992. donio rezoluciju 799 kojom se snagama Ujedinjenih nacija UNPRPFORU stavlja u zadatak nadzor povlačenja JNA iz Republike Hrvatske i demilitarizacija žute i plave Zone.

Kako bi preduhitrili moguće ubacivanje Trebinjskog korpusa u Konavle naše snage trebalo je prevesti morem u luku Cavtat, a odatle zaposjesti granicu Republike Hrvatske. Prevoženje postrojbi HV brodovima HRM i trajektima: Pelješčanka , Šoltanka , Blace i brodom Postira organizirao je, uz pomoć Zapovjedništva HRM i ONB Dubrovniki pomoćnik zapovjednika Južnog bojišta za djelovanje HRM k.b.b.Vid Stipetić. Protuminski pregled luke Cavtat dan prije iskrcavanja izvršili su podvodni diverzanti HRM.

Nakon potiskivanja agresora iz župskih brda odmah na početku operacije, satnija Grad dobila je zadaću zaposjedanja i organiziranja crte obrane na granici Republike Hrvatske poviše župe dubrovačke između Veljeg dola i brda Malaštice. Prilikom posjedanja položaja , od gelera ostavljenih PP mina agresora ranjeni su bili Mato Barišić (mlađi) i Fabijan Vukić.

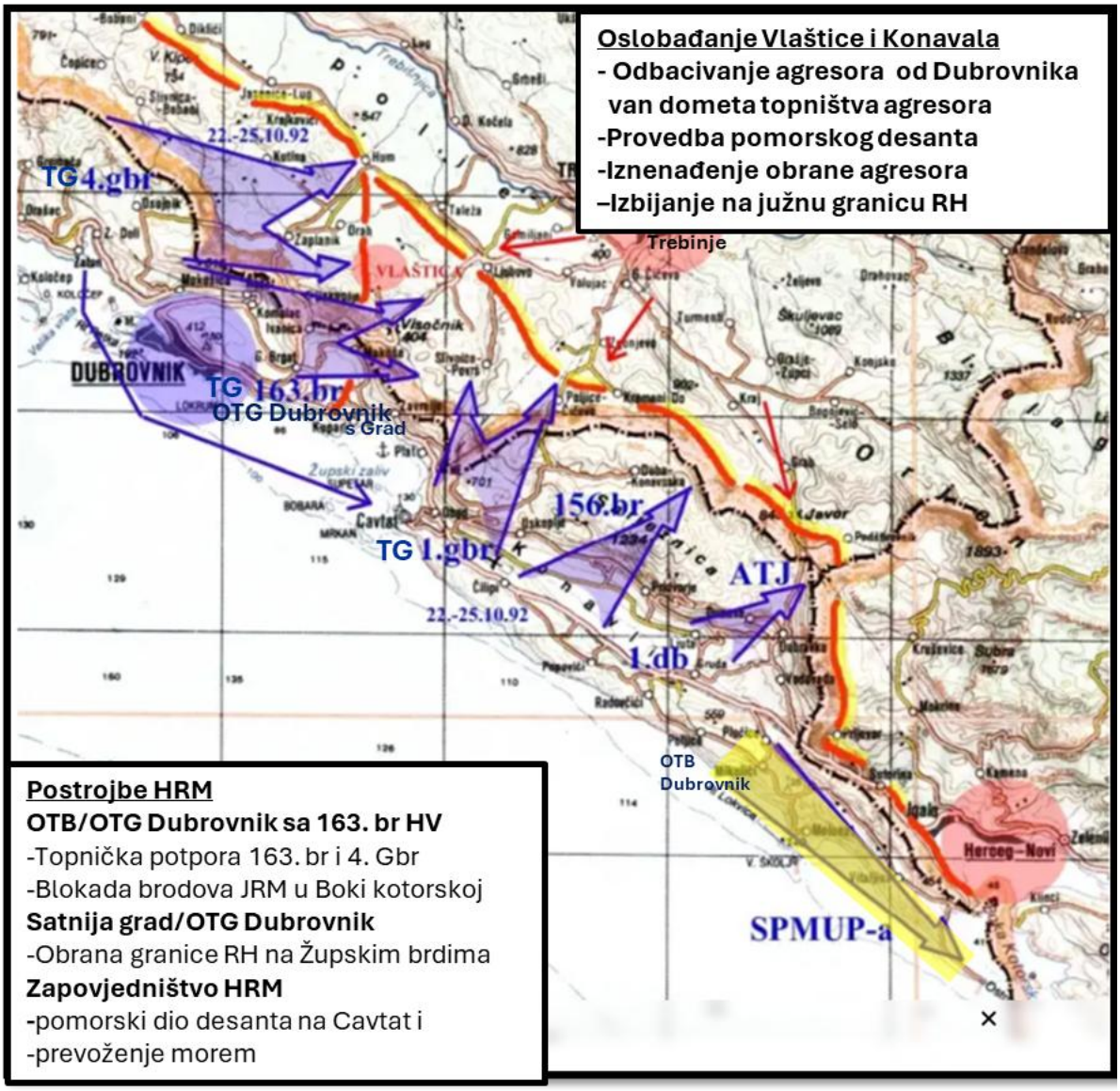
U ovoj fazi operacije agresor držao i uporno branio položaje na crti : Vlaštica, Orlović , Alijer Gumno, Drijen , Buvavac što mu je omogućavalo da i dalje osmatra i svojim topništvon tuče po gradu Dubrovniku. U prvom dijelu operacije OTB 85 mm je s položaja na Trapitu i Bosanci podupirala djelovanja TG 4. GBr i 163 br HV u probijanju te crte i njegovu odbacivanju ka Trebinju.. U djelovanju po ciljevima na kopnu u deblokadi Dubrovnika i oslobađanju Konavala bitnica je utrošila oko 3000 projektila.

Problem za djelovanje bitnice nastao je kad je agresor otkrio mjesto paljbenog položaja, koji se nalazio isturen ispred šumice na Trapitu . Da bi mogao djelovati po topništvu agresora većeg dometa od dometa naših topova) položaj se nalazio neposredno iza naše 1. crte, pa je po njemu palo oko 1000 granata topništva Podgoričkog i Trebinjskog korpusa manjeg i većeg kalibra. Svaki od topova bio je pogođen. Šuma u kojoj se vod nalazio gorila je nekoliko puta. Zakloni za ljude i streljivo na tom položaju bili su napravljeni od armiranog betonskih članaka, pa ljudskih gubitaka na našoj strani nije bilo.

R.broj	POZICIJA	MJESTO	VRSTA CILJA
1.	Y-1	Gluva Smokva	Topnički položaji
2.	T-12	Glavska	Položaji MB 120 mm
3.	X-6	Područje iza Drijena –Buvavca	Položaj MB 82 mm
4.	E-10	Kokotova glava	Topnički položaji
5.	S-12	Buvavac	Ukopani top
6.	S-17	Bobovišta	Položaj MB 120 mm
7.	K-17	Rupni Do	Položaj MB 120 mm
8.	E-12	Obod	Minobacački položaj
9.	H-14	Aerodrom Ćilipi	Položaj bitnice 130 mm
10.	D-4	Velji do	Položaj MB 120 mm
11.	T-18	Uvala Tiha	Ukopani tenk

Tablica 25. Izvod iz popisa ciljeva OTB Dubrovnik na kopnu

Oslobađanjem okupiranog područja Konavala obalna bitnica OTB 85 mm Dubrovnik dometom svojih topova potpuno je blokirala brodove JRM u Boki Kotorskoj. U slučaju ulaska brodova JRM u Hrvatski Jadran, za otvaranje paljbe odgovorni su bili topnički vodovi 85 mm na položajima Velje brdo i Suvarevina i raketne topovnjače iz flote HRM. Pomorski promet na granici sa Crnom gorom nadzirao je vod OSMIO OTG Dubrovnika sa radarskih postaja na Suvarevini i u Moluntu. Dolaskom tih postrojbi na svoje položaje, u listopadu 1992. osnovna ratna zadaća postrojbi HRM – oslobađanje i osiguranje pomorskih puteva u Hrvatskom dijelu Jadrana bila je izvršena. U samostalnoj pomorskoj operaciji HRM i u sudjelovanju s postrojbama Kopnene vojske u operacijama na Južnom bojištu do listopada 1992. ukupno je sudjelovalo oko 4000 pripadnika HRM. U tim operacijama za oslobađanje okupiranog južnog dijela Republike Hrvatske i Hrvatskog dijela Jadrana, poginulo je 26 pripadnika HRM .

Zemljovid 59. Sudjelovanje postrojbi HRM u oslobađanju Konavala

Poslije oslobađanja Hrvatskog dijela Jadrana težište djelovanja postrojbi HRM bilo je na nadzoru i osiguranju slobodne plovidbe Hrvatskim Jadranom. Do kraja rata postrojbe HRM zajedno sa postrojbama Kopnene vojske sudjelovale su u VRO Maslenica (1993.) i Oluja (1995.) i održavanju crta obrane u širem području Zadra i na Južnom bojištu.

9. POSTROJBE HRM NA JUŽNOM BOJIŠTU U VRIJEME OPERACIJA BLJESAK I OLUJA

Usprkos vojnim porazima, vodstvo pobunjenih Srba početkom 1995. nije prihvatilo „Plan Z-4“ o političkom rješenju krize u Hrvatskoj. Zbog toga su hrvatske oružane snage od 1. do 4. svibnja 1995. poduzele oslobodilačku vojno-redarstvenu operaciju - „Bljesak“, kojom su oslobodile okupirani teritorij zapadne Slavonije. U vojno redarstvenoj operaciji Oluja od 4. do 8. kolovoza 1995. godine. Hrvatske postrojbe oslobodile su okupirani teritorij u sjevernoj Dalmaciji, Lici, Banovini i Kordunu (ukupno oko 10.500 km²) i izbile na državnu granicu RH. Na temelju Splitske deklaracije, od 22. srpnja 1995. u koordinaciji s Armijom BiH, Hrvatska vojska i Hrvatsko vijeće obrane krajem srpnja 1995. u operaciji „Ljeto '95.“ oslobodile su oko 1600 km² , u rujnu u operacija „Maestral“ oko 2500 km² , a u listopadu 1995. u operaciji „Južni potez“oko 800 km² teritorija BiH, koji je bio pod okupacijom srpskih postrojbi.
To je u studenom 1995. godine omogućilo potpisivanje Daytonskog sporazuma, kojim je okončan rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.
U vrijeme oslobodilačkih operacija Bljesak i Oluja jedan dio postrojbi HRM-a operativno je bio podređen:

- Zapovjedništvu Zbornog područja Split – izdvojenom zapovjednom mjestu (IZM) Zadar, a drugi
- Zapovjedništvu Južnog bojišta - izdvojenom zapovjednom mjestu (IZM) Cavtat.

Oslobodilačje operacije Hrvatske vojske u drugoj polovici 1992. i međunarodni dogovori uvjetovali su povlačenja podgoričkog korpusa i JRM s područja RH. Područje koje se protezalo od granice s Crnom Gorom do otprilike polovice Konavala (crta s. Radovčići – s. Duba) bilo je označeno kao žuta zona koje su nadzirale snage MUP-a RH u suradnji s UNPROFOR-om. Poluotok Prevlaka bio je označen kao plava zona i na njemu su se od kraja 1992. nalazile postrojbe UN.

O značaju Prevlake na vratima Bokokotorskog zaliva general Mirko Bjelanović je rekao:

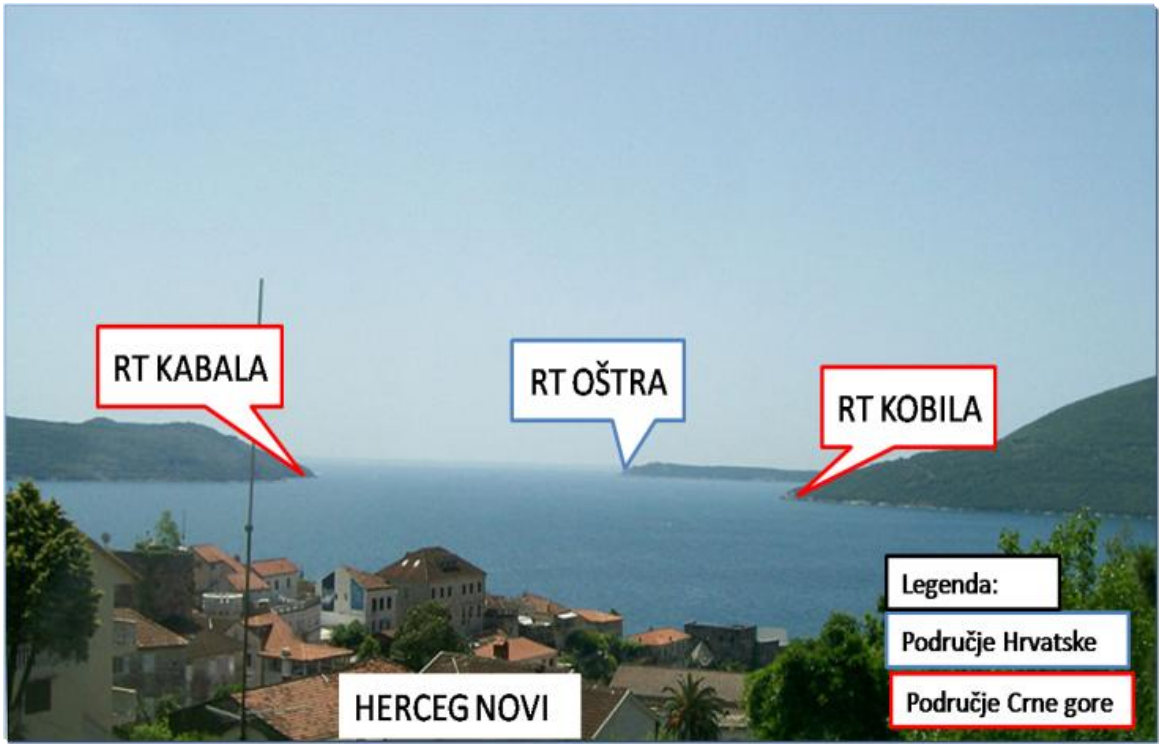
Povlačenjem Vojske Jugoslavije sa Prevlake kao dela teritorije Hrvatske, koji joj je pripao AVNOJ evskim rešenjem, a prirodno je uvek pripadao Boki, predstavljao je neposrednu ugroženost i gubljenje svake strateške pozicije SR Jugoslavije na moru ....
Prevlaka je ostavljena kao otvoreni dežurni problem za dugoročno manipulisanje Evropske zajednice, od koje će uvek dolaziti pretnje i ucene prema SR Jugoslaviji. Evropska zajednica je nametala privremeno rešenje koje je odgovaralo širim interesima NATO-a. Demilitarizacijom Prevlake želeli su da ostvare cilj da pomorske snage SR Jugoslavije ne mogu kontrolisati prilaze Bokokotorskom zalivu, a ujedno su hteli da po svaku cenu eliminišu sve jedinice bivše Jugoslovenske narodne armije koje su bile na teritoriji avnojevske Hrvatske ... Potpisani sporazum 30. septembra 1992. između predsednika SR Jugoslavije i Hrvatske o demilitarizaciji Prevlake i definisanje "plave i žute zone" gde se ne mogu naći jedinice i ustanove Ratne mornarice, izazvao je kod stanovništva Herceg Novog opšte nezadovoljstvo, a kod starešina komande Ratne mornarice opštu zabrinutost i brigu ...
Hrvatska strana je uz pomoć snaga UNPROFOR-a realizovala to da pitanje Prevlake drži otvorenim.

Izjava 129. General major Mirko Bjelanović o značaju Prevlake za JRM [367]

U vrijeme isteka mandata UNPROFOR-a u ožujku 1995. 81. brigada obalne obrane zajedno s dijelom snaga JRM-a proveo je vježbu u kojoj su uvježbavali postupke pri iskrcavanju na Molunat i stvaranja uvjeta za uspostavu nadzora nad žutom zonom.

Postrojbe MUP-a RH i UNPROFOR-a nisu bile dostatne da u potpunosti osiguraju stabilnost tog područja. Zbog toga je zapovjednik Južnog bojišta general bojnik Nojko Marinović odlučio da, prije isteka mandata UNPROFOR-a, s djelom postrojbi mornaričkog pješaštva HRM preuzme zadaću osiguranja državne granice RH na crti Glavica – granični prijelaz Debeli brijeg.

[367] Mirko Bjelanović – general major Evakuacija jedinica 9. VPS sa teritorije hrvatske, Ničiji heroji Jadranskog mora I , Beograd 2024., STR 277 I 278

Slika 293. Morski ulaz u Crnu goru - Hercegnovski zaljev

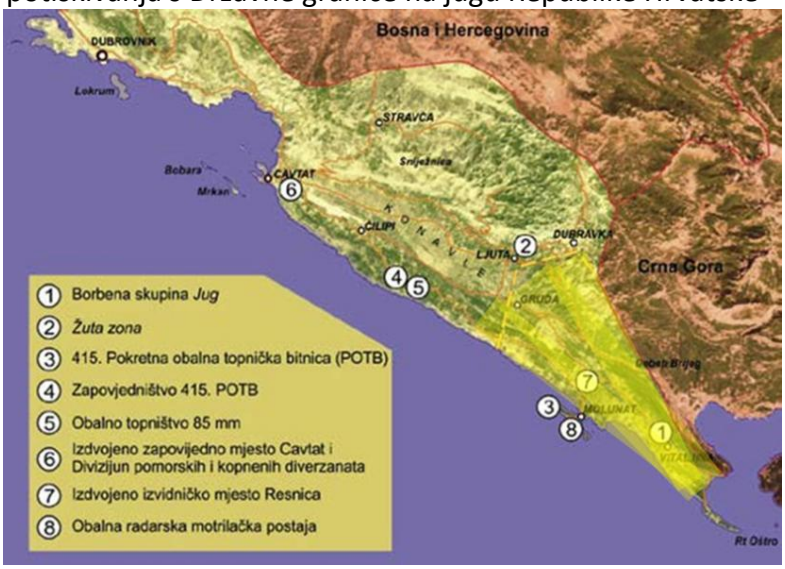
9.1. IZM Južnog bojišta Dubrovnik u Cavtatu

Za vođenje i zapovjedanje postrojbama HV i HRM u obrani Konavala ustrojio je Istureno zapovjedno mjesto Južnog bojišta u Cavtatu kojemu je zapovjednik bio je kontraadmiral Vid Stipetić.

Slika 294. admiral Vid Stipetić

U sastavu Zapovjedništva na IZM-a bilo je 18 djelatnika HRM-a i Južnog bojišta s predstavnikom HRZ-a i PZO-a. Pod zapovjedništvom IZM-a bile su sve snage u Konavlima, a činili su ih MOMP-ovi, OTB Molunat, snage MUP-a i skupina pomorskih diverzanata. U njihovu sastavu bio je i dio snaga HRZ-a koje su bile u pripravnosti na području Splita a činili su ih 2 MIG-a 21 i 2 borbena helikoptera. Za blokadu Flote JRM u Bokokotorskom zaljevu osim postrojbi obalnog topništva zadužena je bila i glavnina udarnih snaga Flote HRM-a koju su činile raketne topovnjače, ophodni brodovi i minsko-protuminski divizijun. Zadaće navedenih postrojbi bile su osiguranje državne granice,. odbijanja mogućeg napada neprijateljskih snaga te spremnost za prihvat snaga HV-a u slučaju njihova potiskivanja s Državne granice na jugu Republike Hrvatske

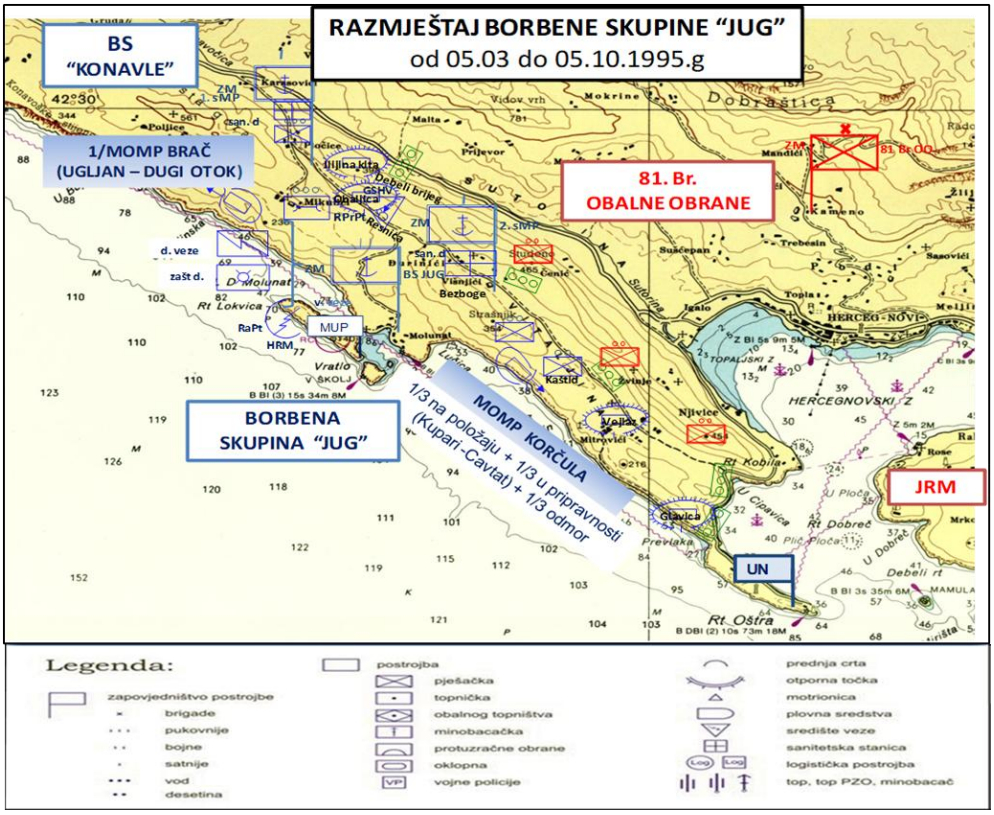
Zemljovid 60. Raspored postrojbi HRM-a na jugu RH 1995. g. u vrijeme OA Oluja

Dok postrojbe iz Crne gore i JRM nisu napadale ni ugrožavale najjužniju granicu, postrojbe Trebinjskog korpusa iz Hercegovine su nakon početka OA Oluja pokušale prodor prema

Hidroelektrani Plat, koje su zaustavile snage Južnog bojišta u obrani tog područja. Svojim djelovanjem te su postrojbe agressora izazvale veliki požar od Ivanjice do Cavtata, u čijem su gašenju bile angažirane naše vojne i postrojbe Civilne zaštite.
Neposredno iza toga agresor je haubičkim plotunima 122 mm gađao zgradu IZM-a Cavtat. Krhotine granata tada su zasule IZM (bez posljedica) te zgradu škole (djeca nisu bila u školi) i dvije zgrade u blizini IZM-a.

9.2. Mornaričko pješaštvo u OA Oluja na Južnom bojištu

Zadaća mornaričkog pješaštva HRM-a u OA Oluja bila je obrana državne granice RH (dostignute crte) i zaustavljanje ponovnog pokušaja agresije na teritorij Republike Hrvatske. Kako u vrijeme oslobodilačkih operacija postrojbe JRM i Kopnene vojske iz Crne gore nisu prelazile granicu postrojbe mornaričkog pješaštva nisu sudjelovale u neposrednim borbama. Dok je MOMP Pelješac bio angažiran na dijelu crte Južnog bojišta u Popovom polju, čiji je nositelj bila TG 115. br. HV na crti : Rupni Do – Ravno – Čvaljina – Zavala, postrojbe mornaričkog pješaštva u sklopu Borbene skupine Jug provodile su obrambene zadaće i bile su spremne suprotstaviti se snagama mogućeg napada iz Crne Gore. U borbenoj skupini (BS) Jug angažirani su bili MOMP Korčula (kao nositelj), te MOMP Ugljan – Dugi otok i MOMP Brač. Zapovjednik i zapovjedništvo MOMP Korčula ujedno je bilo zapovjedništvo BS

Zemljovid 61. Obostrani raspored postrojbi na širem području zone odgovornosti BS Jug

9.2.1. MOMP Korčula

Uvođenje postrojbi na teren provedeno je na način da to postrojbe JA ne mogu primjetiti ni zaustaviti. Prema prvotnom planu osim crte od Debelog brijega do poluotoka Prevlaka trebalo je po otkazivanja mandata UNPROFOR- a zauzeti i sam poluotok Prevlaku.Od zauzimanja poluotoka se na temelju odluke najvišeg vojnog vrha i produženju mandata postrojbama UN nekoliko dana prije provedbe akcije odustalo.

Kako bi zadaću uspješno proveli noću s 5.na 6. ožujka 1995. izvršena je tajna i iznenadna mobilizacija odreda. Posjedanjem položaja prema Crnoj gori preduhitrili smo Vojsku Jugoslavije u zauzimanju položaja u Žutoj zoni. Time je MOMP Korčula osigurao uvjete za potpunu reintegraciju "žute zone" u teritorij Republike Hrvatske. UNPROFORU je otkazan dotadašnji mandat, a novoj manjoj postrojbi UN promatrača pored smanjivanja ovlasti promjenjen je naziv u UNCRO. Nakon zauzimanja položaja Odred je imao zadaću uporne obrane državne granice. U izvršenju zadaće Zapovjedništvu odreda povjereno je zapovjedanje "Borbenom skupinom JUG" U sastav BS Jug osim MOMP Korčule, djelova MOMP Brač, a potom i Ugljan-Dugi otok ušle su PZO i protuoklopna grup Južnog bojišta .

Još prije dolaska postrojbi BS Jug na crtu inženjerijske postrojbe Južnog bojišta HV uredile su dio položaja za obranu u armiranom betonu. Od dolaska postrojbi utvrđivanje i poboljšanje položaja nastavljeno je još većim intezitetom. Kako bi aktivnosti na crti što je moguće duže ostale tajna, naše su postrojbe te položaje maskirali bojanjem i uporabom maskirnih mreža. Svi pokreti i smjene postojbi na crti su provođeni u tajnosti. BS Jug u potpunosti je bio okružen postrojbama 81. brigade Obalne obrane Podgoričkog korpusa i JRM, koje u vrijeme provedbe operacije "Oluja" nisu ozbiljnije djelovale na našu crtu . Djelovanje im je bilo ograničeno na brojne pripreme za napad, od ojačavanja položaja na svojoj crti i izvlačenja brodova iz Boke kotorske do višednevnih vojnih vježbi sa bojnim gađanjem. Njihove daljnje aktivnosti ovisile su o uspjehu napada Trebinjskog korpusa na djelu crte Južnog bojišta prema Dubrovniku. U slučaju da Trebinjski korpus poluči bilo kakvi uspjeh Podgorički im je trebao pomoći ponovnom okupacijom Konavala na način kako je to napravio u listopadu 1991.. Nanošenjem gubitaka Trebinjskom korpusu postrojbe Južnog bojišta u potpunosti su osujetile njihov plan i obranile dotadašnju crtu. Obrana prve crte bila je organizirana s osloncem na otporne točke pripremljene za upornu obranu.

Slika 295. Pripadnici MOMP Korčula na položaju Strašnjik

Slika 296. Položaj Debeli brijeg

Ustrojavanjem kontrolno propusnih stanica i ophodnjom terena bio je onemogućen ulazak nepoznatih osoba u zonu odgovornosti BS Jug. Nekoliko dana poslije posjedanja crte u obilazak na položaja Glavica došli su Načelnik glavnog stožera general Janko Bobetko i Južnog bojišta Nojko Marinović. Na položaju su se nalazili pripadnici 3. voda 1. satnije sa zapovjednikom Pericom Prižmićem, - Klukom koji je generalu Bobetku predao prijavak.

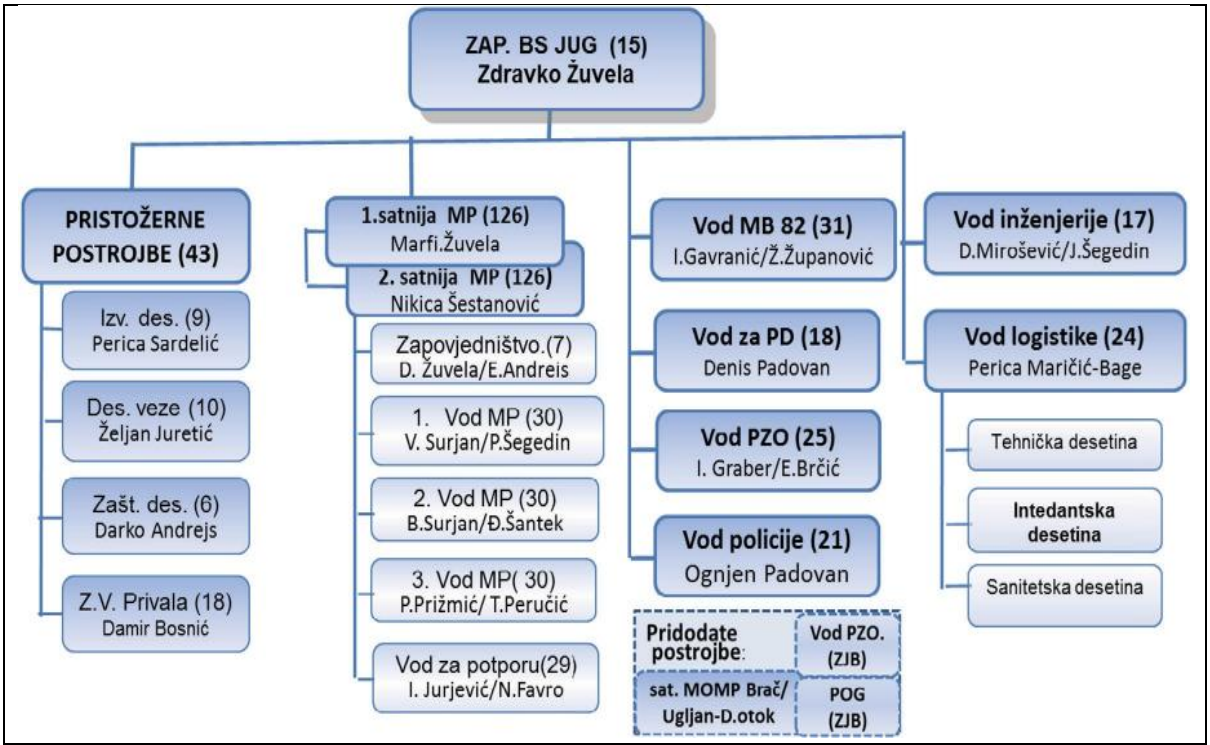

Slika 297.Perica Prižmić Kluko

Nakon upoznavanja sa situacijom na terenu general Bobetko je razgovarao sa pripadnicima postrojbe. Kada je došao do Tonča Radovanovića iz Smokvice pitao ga je:
"Je li tebi admiral Bogdan Pecotić što u rodu?"
Tonči je odgovorio: "Što pitaš mene, s tobom je hodi u školu!"
Kako su pripadnici MOMP- a nosili odore Specijalne policije MUP-a jedan od zahtjeva na tome terenu bio je da svi pripadnici postrojbe budu vojnički ošišani i obrijani. U izvršenju te zapovjedi pojedinci su se snalazili na raznorazne načine. Tonči Radovanović nije se želio ošišat, već je kosu spremio ispod kape. Kad su im generali dozvolili da zapale cigaretu, njemu je upaljač pao na pod. Prilikom podizanja upaljača ispala mu je i kapa, pa ga je general Nojko Marinović pitao:„Zašto se ti nisi ošišao?" Tonči mu je odgovorio:
"A vidiš li ti kakvi su tebi brci. Izgledaju kao ručice od (traktora) Casorza."

Izvješće 95. Dogodovštine prilikom obilaska crte generala Bobetka i Nojka Marinovića[368]

[368] Tonči STRIC ANČIĆ, u radio emisiji „Blato ljeto i sve to", Radio Blato 15. siječnja 2016., prisjećanje zapovjednika voda Perice Prižmića – Kluka, u Blatu.

Shema 11. Organizacija zapovijedanja na terenu Prevlaka

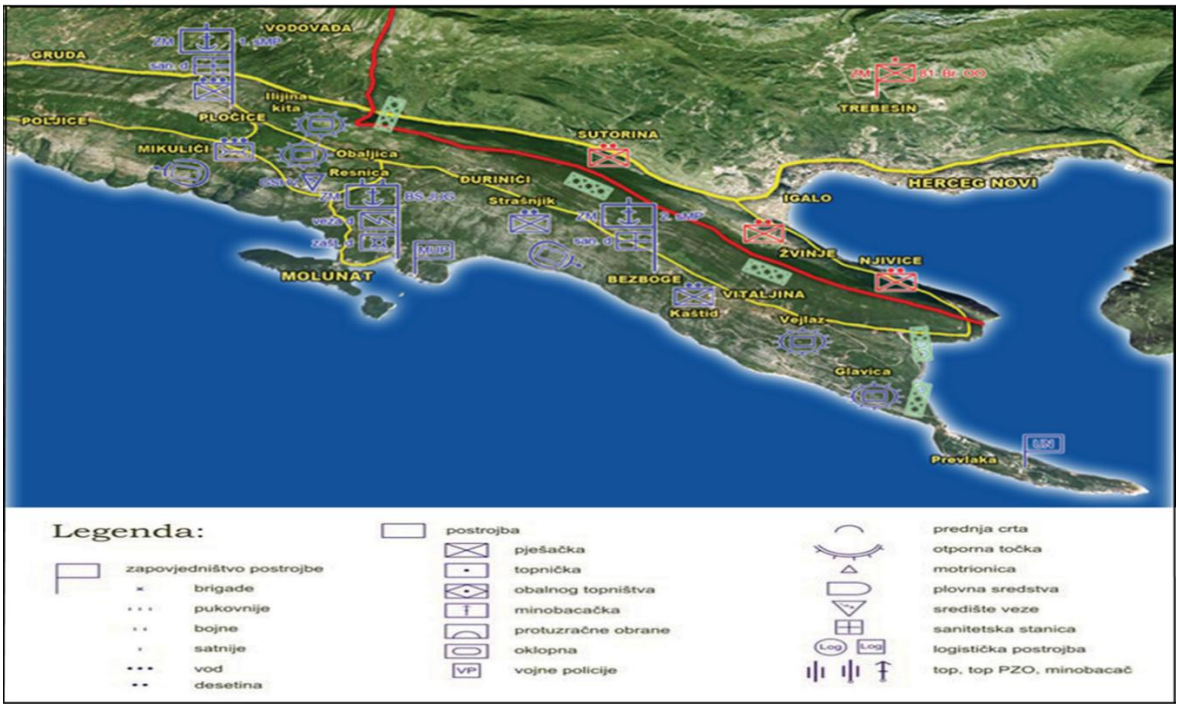
U cilju uporne kružne obrane zone odgovornosti planovi obrane BS Jug uključivali su ojačanje već branjenih položaja i pripreme za posjedanje novih još nepripremljenih položaja na crti. Na sreću tijekom operacije Oluja i ponovnog pokušaja okupacije juga Hrvatske samo nekoliko granata bez većih posljedica palo je u zonu naše obrane.

MOMP Korčula je kao nositelj obrane uz potporu ostalih postrojbi iz sastava BS Jug bio prva vojna postrojba Hrvatske vojske koja je nakon okupacije šireg područja Prevlake 1991. organizirano ušla i uspostavila njegov potpuni vojni nadzor. Time je uspostavila stabilne uvjete za potpunu reintegraciju tog područja u suverenitet Republike Hrvatske. Sedam mjeseci od posjedanja, ustrojavanja obrane i obrane državne granice MOMP Korčula je predao svoju zonu odgovornosti 156. brigadi HV .To se zbilo početkom listopada 1995. Prestankom Mandata UNCRO 15.prosinca 2002. zona odgovornosti BS Jug, zajedno sa poluotokom Prevlaka potpuno je uključena u suverenitet Republike Hrvatske.

U osvrtu na izvršenje posljednje zadaće koju je MOMP Korčula izvršavao u Domovinskom ratu njegov zapovjednik Zdravko Žuvela je rekao:

Odred je bio toliko ozbiljna postrojba, da je dobivao na čuvanje zone odgovornosti koje je nosila brigada. Brigada broji od 2,5 do 3000 ljudi. Mi smo brojili oko 800 ljudi. Takav odred je odrađivao zone odgovornosti jedne brigade. Odred je u vrijeme oslobodilačke operacije Oluja dobio jednu od najznačajnijih zoni odgovornosti, onu na graničnom području Debelog brijega i Prevlake. To samo po sebi govori da je odred sve dotadašnje zadaće, kao i ovu posljednju odradio kvalitetno i pošteno, pa je naš rad bio visoko cijenjen od nadređenih zapovjednika i zapovjedništava. [369]

Izjava 130. zapovjednik BS Jug Zdravko Žuvela o izvršenju zadaće na području Prevlake

Zemljovid 62. Obostrani raspored postrojbi uz južnu granicu Republike Hrvatske od ožujka do kraja listopada 1995.

[369] Tonči SURJAN, Lijepa riječ, Radio Val, Vela Luka 15. rujna 2015., izvod iz izjave zapovjednika Zdravka Žuvele

9.2.2. MOMP Brač i Ugljan - Dugi otok

Zapovjedništvo MOMP Brač s 1. satnijom ojačanom s 2 samostalna voda bilo je uključeno u sastav BS Jug od ožujka do srpnja 1995. Postrojba je preuzela i branila položaje na granici Republike Hrvatske na crti Debelo brdo – Vitaljina. Zapovjednik MOMP-a bio je kbb Neven Katić

Zadaća postrojbe bila je čuvanje crte razdvajanja koja je ujedno bila i granična crta sa Srbijom i Crnom Gorom te se nalazila u UNPA (žutoj) zoni u kojoj je bilo zabranjeno držanje bilo kojeg oružja osim osobnog pješačkog. Pripadnici postrojbe, u suradnji sa specijalnom policijom MUP-a, sudjelovali su u sprečavanju ilegalnih prelazaka granice koji su u to vrijeme bili učestali, a s agresorom je bilo povremenih incidenata uz razmjenu vatre.

Jedna od zadaća pripadnika postrojbe, na određenim položajima, bila je prikupljanje i prosljeđivanje informacija o pokretima u području Bokokotorskoga zaljeva.

Međunarodne snage UN-a, koje su bile smještene na Prevlaci, često su nadzirale crte razdvajanja na području žute zone. Pripadnici postrojbe pružali su potrebnu pomoć ugroženom pučanstvu u okolici. Gubitaka nije bilo.

Slika 298. Pripadnici MOMP Brač u selu Đurinići,

Slika 299. Na sastanku zapovjedništva BS Jug u Moluntu

Crtu razgraničenja na Južnom bojištu MOMP Ugljan - Dugi otok preuzieo je od MOMP-a Brač bez promjena u zadaćama. Postrojba je na zadaćama na Južnom bojištu boravila u razdoblju od 7. srpnja do 7. listopada 1995. Zapovjednik MOMP-a bio je Joško Pulja a dijela postrojbe u sastavu BS Jug bio je Ante Batistić - Pale

9.3. 415. POTB Molunat u vrijeme OA Oluja

415. Pokretna obalna topnička bitnica (POTB) Molunat, u sklopu obrambenih borbenih djelovanja provodila je zadaće zaštite akvatorija Molunta, Cavtata i Dubrovnika, paljbene potpore pješačkim snagama na prvoj crti u Konavoskim brdima i te potpore snagama u osiguranju državne granice u području Debelog brijega.

U vrijeme OA Oluja 415. POTB pod operativnim je zapovjedništvom Južnog bojišta. Bitnica je u svom sastavu imala 171 pripadnika, a činilo ju je zapovjedništvo, zapovjedni vod, 2 paljbena voda obalnih topova (6 topova 85 mm M39/4), pješački vod, vod PZO-a i logistička desetina. Zapovjednik bitnice bio je natporučnik Vitomir Petric.

Zapovjedništvo bitnice s logistikom bilo je razmješteno na brdu Suvarevina (južno od Ćilipa). Položaj paljbenog voda OT 85 mm nalazio se na koti Velje Brdo, na samom rubu konavoski stijena jugoistočno od Zrakoplovne luke Ćilipi i bio je uvezan u sustav motrenja i gađanja ciljeva na moru. U tu svrhu postrojba je u svom sastavu imala i ciljnički radar SNAR 10 s položajem na Šćepanovici. Paljbeni položaj bio je uređen u trećem inženjerijskom stupnju s cjelovitim taborištem na kojem su se vojnici uvježbavali i organizirali svoj život i rad.

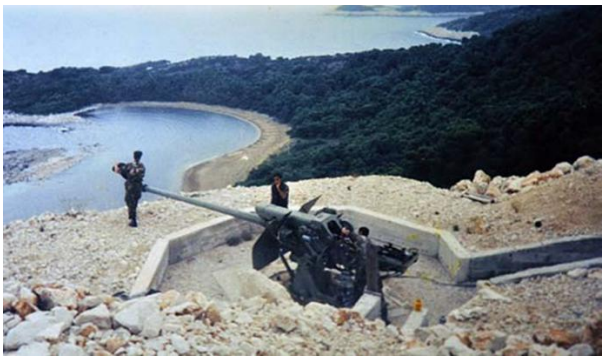
Jedan paljbeni vod s dijelom zapovjednog i pješačkog voda bio je razmješten na paljbenom položaju Orahov Do s promatračnicom na Srbiću (Zavala).

Tijekom OA Oluja oba paljbena voda paljbeno su djelovala sa zadaćama potpore pješačkih snaga prve crte. Paljbeni vod s paljbenog položaja Velje Brdo s 37 projektila davao je potporu u području s. Todorići – s. Zgonjevo – s. Bihovo

Otočne obalno topničke bitnice u sastavu Vojnopomorskog sektora (VPS) Jug sa zapovjedništvom u Pločama, popunjene ročnim sastavom vojnika, imali su zadaću zaštite pomorskog prometa, pomorskih linija komunikacije, (ruta Jadnanka) i zadaću protudesnatne obrame.

Slika 300. Na položaju OTB Molunat na Veljem brdu

Slika 301. Na položaju OTB Gruj

9.4. Flota HRM-a na Južnom bojištu

Flota HRM-a u OA Oluja provodila je obrambene zadaće s težištem na borbenim prevoženjima i njihovom osiguranju. Brodovi flotnih snaga HRM-a za vrijeme akcije Oluja upućeni su u područje južnog Jadrana kako bi spriječili moguća djelovanja JRM na pomorskom krilu bojišnice (operacija Južni zid). RTOP-11 i 21 u ovo vrijeme bile su u punoj operativnoj uporabi i naoružane protubrodskim raketama. O porinuću i dotadašnjem djelovanju RTOP 11, našeg najačeg broda kojega je HRM u to vrijeme imala na raspolaganju za obranu suvereniteta Hrvatskog Jadrana, Tomislav Šulj je izvjestio:

Slika 302. Porinuće RTOP 11 Petra Krešimira

Zavedena pod oznakom RTOP-11, 21. ožujka 1992. svečano je u more porinuta prva hrvatska ratna topovnjača „Kralj Petar Krešimir IV“. Na velikoj svečanosti bio je i predsjednik Franjo Tuđman koji je, prema mornaričkim običajima, ujedno bio i kum topovnjače. Zanimljivo, topovnjaču je pod oznakom RTOP-410 započela graditi JRM. Nakon izbijanja otvorene velikosrpske agresije radnici brodogradilišta Kraljevica počeli su odugovlačiti radove i na taj način omogućili da se gradnja topovnjače ne završi sve do odlaska jugovojske s teritorija Hrvatske. Topovnjačom dugom 53 metra, naoružanom raketnim sustavima, teškim dalekometnim topovima i drugim vrstama oružja znatno su ojačane snage Hrvatske ratne mornarice. Topovnjača ima mogućnost raketnih udara, osposobljena je za topnički boj na moru i za djelovanje protiv ciljeva u zraku. Nakon ispitivanja pogona i topničkog naoružanja, brod postaje i operativno uporabljiv te početkom lipnja 1992., na čelu s prvim zapovjednikom Tončijem Vidanom, uplovljava u matičnu luku Loru. Iako nije bilo potrebe za njezinim ratnim djelovanjem, posada je tijekom 1994. demonstrirala svu moć ove topovnjače na združenoj vojnoj vježbi „Posejdon 94“. Inače, ubrzo nakon dovršenja RTOP-11 pristupilo se izmjenama i poboljšanjima izvornog projekta te je započela izgradnja drugog broda klase RTOP-12, nazvanog „Kralj Dmitar Zvonimir“. ...

Izvješće 96. Tomislav Šulj o prvom hrvatskom ratniom brodu[370]

U slučaju aktiviranja Južnog bojišta snage Flote HRM-a stacionirane na jugu, imale su borbene zadaće nadzora akvatorija Južnog Jadrana i sprečavanje flote JRM u davanju borbene potpore snagama u zaleđu Dubrovnika. Kao pojačanje na brodovima bili su pripadnici PZO voda 53. bMDP-a opremljeni lakoprenosivim raketnim sustavima PZO-a.

Odred popisnih minolovaca činile su 4 ribarice (kočarice) opremljene sonarima. Odred je provodio zadaću protuminske zaštite, a zajedno s ophodnim brodovima trebao je provoditi i zadaću protupodmorničkog osiguranja i zaštite pomorskih snaga HRM

[370] Tomislav Šulj, Prvi hrvatski ratni brod, TV kalendar, 21.03.1992

9.5. 274. satnije OSMiO-a

274. satnija OSMiO-a provodi nadzor površine mora i praćenje kretanja neprijateljskih brodova kao i motrilačku zaštitu IZM-a u Cavtatu.

Zadaće su provodile obalne radarske motrilačke postaje (ORMP) na Suvarevini, Mljetu, Lastovu i Moluntu te pokretna radarska postaja GEM iznad Cavtata.

Slika 303. Obalna radarska motrilačka postaja ORMP, Velje brdo - Ćilipi

9.6. Divizijun pomorskih i kopnenih diverzanata

Zadaće divizijuna pomorskih i kopnenih diverzanata u OA Oluja bile su osiguranje IZM-a u Cavtatu, te kopneno i pomorsko izviđanje područja s ciljem praćenja pokreta pomorskih i kopnenih snaga Vojske Jugoslavije. Njihove aktivnosti bile su vođene i koordinirane sa drugim postrojbama HV na isturenom izvidničkom mjestu na Resnici.

Slika 304. Pripadnici UNCRO spuštaju zastavu UN

Slika 305. Podizanje zastave Republike Hrvatske na p/o Prevlaka

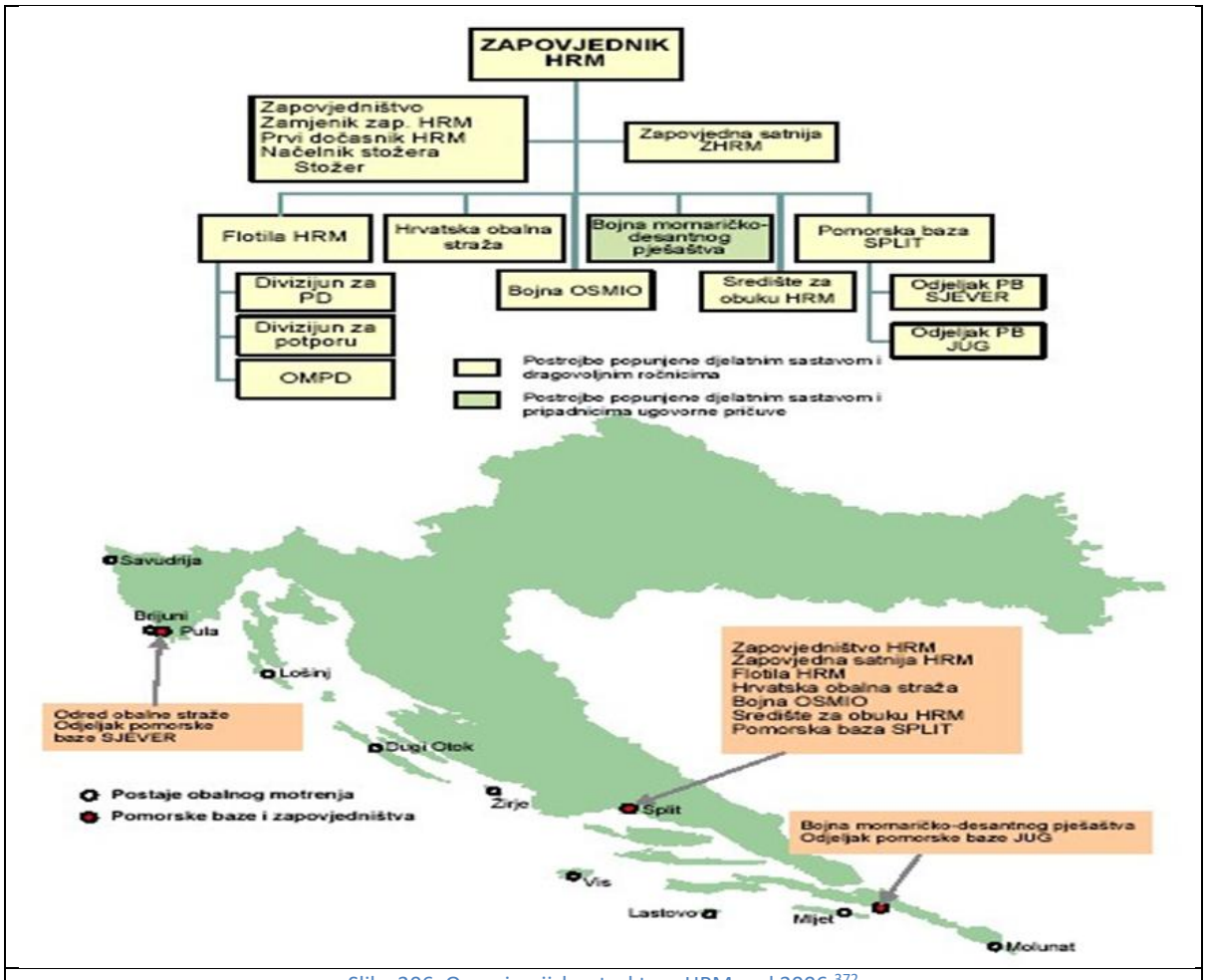
Prestankom Mandata UNCRO 15.prosinca 2002. zona odgovornosti BS Jug, zajedno sa poluotokom Prevlakom potpuno je uključena u suverenitet Republike Hrvatske.

U oslobađanju Hrvatskog Jadrana do kraja 1992. poginulo je 36 pripadnika HRM a u izvršenju svih zadaća do kraja Domovinskog rata ukupno je poginulo 58 pripadnika.

Većina postrojbi koje su djelovale u oslobodilačkim operacijama na moru i obali, i dale najveći doprinos i žrtve u izvršenju ratnih zadaća HRM, u skladu s vizijama razvoja poslijeratnih zapovjednika HRM nisu dobile mjesto u poslijeratnim pa tako ni u današnjem ustroju HRM.

Isto tako, u dijelu literature o Domovinskom ratu sudjelovanje postrojbi HRM ne spominje se ili nije prikazano na zemljovidima oslobodilačkih operacija. [371]

[371] Primjeri: Hrvatski povijesni muzej HPM, Animirani zemljovid Domovinski rat , Zagreb 2011., prikazuje samo oslobodilačke operacije u na kopnu. Operaciju HRM (14. – 16.11.1991.) svodi na informaciju o „raketiranju“ Splita i Brača. U knjizi Janko BOBETKO: Sve moje bitke, Zagreb 1996. postrojbe HRM ucrtane su na zemljovidu obrane, ali niti jedna postrojba nije ucrtana na zemljovidima oslobodilačkih djelovanja na Južnom bojištu. U knjizi Rajko RAKIĆ i Branko DUBRAVICA, Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu 1991.1995., Zagreb 2005,.na zemljovidima o djelovanju postrojbi na Južnom bojištu nije prikazano djelovanje niti jedne postrojbe HRM. Autori koji nisu bili sudionici a koristili su spomenutu literaturu kao svoje izvore, uglavnom su izostavljli djelovanje postrojbi HRM na Južnom bojištu, koje opisujem u poglavjima ove knjige od 8. – 10.

Slika 306. Organizacijska struktura HRM od 2006.[372]

Vjerujem da će ovo prisjećanje na djelovanje (zaboravljenih) postrojbi HRM: pomorskih diverzanata, minera, odreda naoružanih brodova, postrojbi obalnog topništva, mornaričkog pješaštva u oslobađanju biti dovoljan poticaj autorima narednih uradaka o Domovinskom ratu, da se njihov učinak u oslobađanju Hrvatskog Jadrana pravilno vrednuje i ne zaboravi.

[372] U organizacijskoj strukturi HRM iz 2006. vidljivo je da je glavnina postrojbi HRM koja je u Domovinskom ratu sudjelovala u oslobađanju Hrvatskog Jadrana ugašena, prije punopravnog ulaska Republike Hrvatske u NATO savez (2009.)

10. ZNAČAJ DJELOVANJA POSTROJBI HRM U OSLOBAĐANJU HRVATSKOG JADRANA

Prva pomorska blokada razbijena je u rujanskom ratu u akvatoriju ispred Šibenika, a druga početkom listopada u akvatoriju isped Zadra. Posljednja (3.) pomorska blokada Jadrana razbijena je pomorskom operacijom HRM od 14. – 16. studenog 1991. bojevima ispred Splita i u Korčulanskom kanalu, pod zapovjedništvom zapovjednika HRM admirala Sveta Letice. Tom operacijom postrojbe HRM i obalne obrane oslobodile su unutrašnje plovne puteve Srednjeg Jadrana i povezale ih u jednu cjelinu sa oslobođenim plovnima putevima Sjevernog Jadrana, od Kraljevice do poluotoka Pelješca. Poslije te operacije 4 od ukupno 5 Taktičkih grupa (TG) brodova, povuklo se u svoje luke na Visu i Lastovu, odakle su se do 30. svibnja 1992. mirno povukle u Boku Kotorsku. Za tu operaciju admiral Sveto Letica - Barba je izjavio da je to prva oslobodilačka operacija u Domovinskom ratu (na operativnoj razini)[373]. Isto je nakon raščlambi u HV potvrdio i tadašnji načelnik GSHV admiral Davorin Domazet – Lošo. [374]

U operaciji HRM od 14. – 16. studenog 91. sudjelovalo je oko 2000 pripadnika postrojbi HRM.

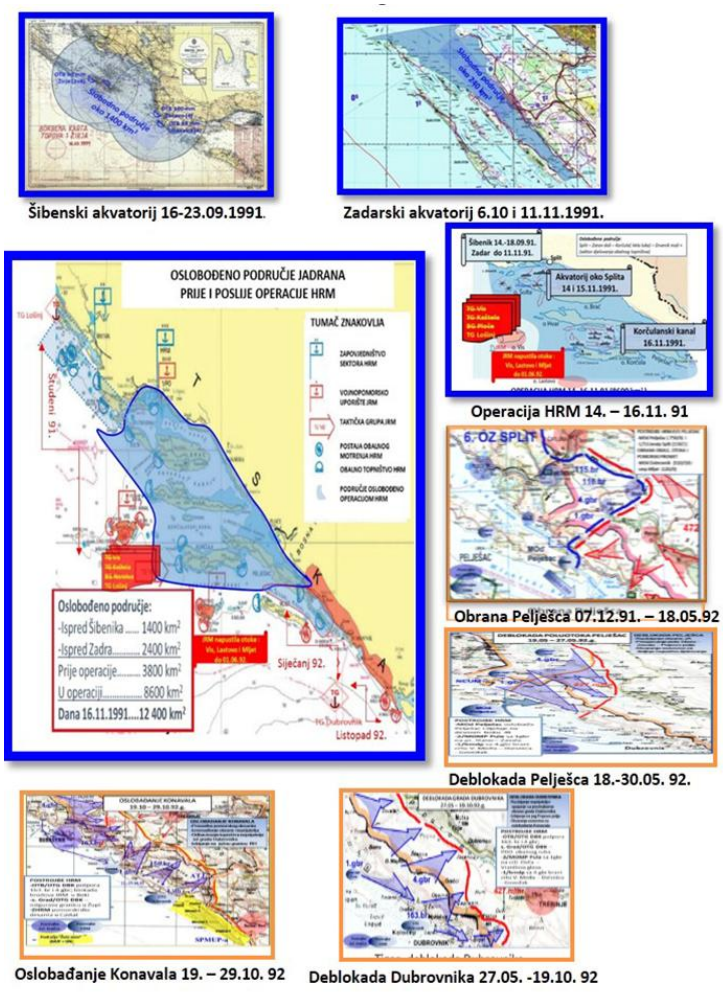
PERIOD			POSTROJBA	ZAPOVJEDNICI	PRIPADNIKA/ POGINULI	PODRUČJE	UKUPNO/ POGINULI
RAZBIJANJE 3.POMORSKE BLOKADE JADRANA	OD	DO	Zapovjedništvo HRM	Adm.Sveto Letica	35	ZHRM	1955/2
	14.11.91.	16.11.91	Odjel za podvodna djelovanja HRM	kbb Stjepan Bernardić	125		
			Postrojbe obrane otoka Šolte	kf. Ivan Parlov	150		
			Postrojbe obrane otoka Brača	stn Ivica Vrančić	194/2		
			Postrojbe obrane otoka Hvara	stn Nikola Šimunović	387		
			Postrojbe obrane općine Korčula	kbb Tomislav Katić	1064		

Tablica 26. Sudjelovanje postrojbi u operaciji HRM 14. – 16. studenog 1991.

[373] admiral Sveto Letica na obilježavanju 5. obljetnice operacije HRM u Korčuli 16. 11. 1996, dokumentarni film Neven FAZINIĆ Sjećanje na bitku u Korčulanskom kanalu 16. 11. 1991., Korčula 1996,. ili ZHRM, Povjesnica HRM, Split 2011.,str 283)

[374] admiral Davorin DOMAZET- Lošo, Hrvatska i veliko ratište, Zagreb 2002., 261 – 263.

Tijekom provedbe operacije nije bilo poginulih a dan poslije završetka operacije 17. 11. na otoku Braču poginuli su 2 pripadnika postrojbi obrane otoka Brača Nikša Dragičević i Luka Martinić. Hrvatski Jadran potpuno je oslobođen potiskivanjem Taktičke grupa TG Dubrovnik iz hrvatskog dijela Jadrana, do kojeg je došlo poslije zaustavljanja prodora JNA i završetka oslobodilačkih operacija na jugu Republike Hrvatske, koje je od polovice svibnja do kraja listopada 1992. predvodio zapovjednik Južnog bojišta general Janko Bobetko. U tim operacijama postrojbe HRM svoje su zadaće obavljale samostalno ili u sastavu Taktičkih grupa 1. GBr, 4GBr. i 163. brigade HV .

Zemljovid 63. Sudjelovanje postrojbi HRM u oslobađanju Hrvatskog Jadrana

PERIOD			POSTROJBA	ZAPOVJEDNICI	HRM/ POGINULI	PODRUČJE	UKUPNO
OBRANA OBALNOG RUBA O. DUBROVNIK	01.10.91	29.10.92	ONB Dubrovnik	Aljoša Nikolić/	50/2	Zap. JB (Sektor DU)	1430/17
	01.11.91.	01.06.92.	MOd Dubrovnik	Želimir Čizmić/ Petar Matana	460/8		
	07.12.91	18.05.92	MOd Pelješac*	Ante Bilić	750/6	ZHRM/ Zap. JB	
			Odjel za PD HRM	Stjepan Bernardić	20		
			satnija 53.b MDP	Marinko Primorac/ Stjepan Korda	150/1		
DEBLOKADA PELJEŠCA	18.05.92	30.05.92.	MOd Pelješac	Zdravko Žuvela/	750	TG 1. GBR	1150
			satnija MDP Pula	Nediljko Artuković	150		
			satnija 53.b MDP	Marinko Primorac/ Stjepan Korda	150	TG 4. GBR	
DEBLOKADA DUBROVNIKA	27.05.92.	19.10.92.	ONB Dubrovnik	Aljoša Nikolić/	50	Zap. JB	730/6
			OTG Dubrovnik	Tomo Velić/ Željko Seretinek	377	TG 163.br	
			satnija MDP Pula	Zdenko Benčik	150/6**	TG 1. GBR	
			satnija 53.b MDP	M. Primorac/ Zvonko Maričić	150	TG 4. GBR	
OSLOBAĐANJE KONAVALA	19.10.92.	29.10.92.	ONB Dubrovnik	Aljoša Nikolić/	50	Zap. JB	470
			Posada RTOP 11***	Tonči Vidan/	30		
			Diverzanti HRM****	Slobodan Preradović	10		
			OTG Dubrovnik	Željko Seretinek/	377	TG 163.br	
UKUPNO NA JUŽNOM BOJIŠTU	01.10.91	29.10.92.	ONB Dubrovnik	Aljoša Nikolić / Vlado Onofri	50	Zap. JB	**2017/23**
			MOd Dubrovnik	Petar Matana/ Želimir Čizmić	460		
			Diverzanti HRM	Tihomir Luković	10		
			Posada RTOP 11	Tonči Vidan/ Vatroslav Carev	30		
			MOd Pelješac	Ante Bilić/ Zdravko Žuvela	750	TG 1. gbr	
			satnija MDP Pula	Nediljko Artuković Zdenko Benčik	150		
			satnija 53.b MDP	M. Primorac/ Zvonko Maričić	150	TG 4.gbr	
			OTG Dubrovnik	Tomo Velić / Željko Seretinek	377	TG 163.br	

Tablica 27. Postrojbe HRM u oslobodilačkim operacijama na Južnom bojištu[375]

[375] U sastavu MOd Pelješac djelovale su postrojbe sa o. Korčule, p/o Pelješca i Splita;*; 5 poginulih iz s. MDP Pula i 1 iz MOMP Cres- Lošinj; ** 28. i 29.10.1992. RTOP 11 prevozila je predsjednika dr. Franju Tuđmana i delegaciju na proslavu oslobođenja juga Republike Hrvatske;*** Prije iskrcavanja naših postrojbi u Cavtat 19.10.1992 diverzanti HRM pregledali su podmorje luke Cavtat ****

U pomorskim operacijama za razbijanje pomorske blokade i operacijama na priobalnom području na Južnom bojištu do konačnog oslobađanja Hrvatskog Jadrana u listopadu 1992. ukupno je sudjelovalo oko 4000 pripadnika HRM. Od ukupno 36 poginulih pripadnika HRM tijekom oslobađanja Hrvatskog Jadrana (1991. i 1992.) , na Južnom bojištu poginulo je 24, a na području odgovornisti HRM 12 pripadnika HRM.

DATUM	IME I PREZIME	POSTROJBA	MJESTO I UZROK POGIBIJE	PODRUČJE ODGOVORNOSTI
24.9. 1991.	Josip Vranić	PZO Kašjuni - Split	položaj Kašjuni	HRM
4. 10.1991.	Ante Kalinić,	Stonska satnija Mod Pelješac	Slano, strojnica	Južno bojište
07. 10. 1991.	Igor Bušelić	Diverzanti HRM	Šipan, Luka, ubijen	Južno bojište
16. 10. 1991.	Rifet Mustić	60. bat. Cres – Lošinj	voj. Velopin M. Lošinj, strojnica	HRM
16. 10. 1991.	Mladen Bujačić	60. bat. Cres – Lošinj	voj. Velopin M. Lošinj, strojnica	HRM
17. 10 1991	Dražen Vatović	Župska satnija Mod Pelješac	Ponikve, nesretni slučaj	Južno bojište
04.11.91	Zvonko Dropulić	273 sat mp Ploče	Tatinje, na dužnosti	HRM
08.11.1991	Franci Lazibat,	sat. Grad MOd Dubrovnik	Obrana Bosanke, granatiranje	Južno bojište
12. 11. 1991.	Siniša Tkalec	vod MP. MOd Dubrovnik	Obrana Srđa, granatiranje	Južno bojište
12. 11. 1991.	Ivan Raić	vod MP. MOd Dubrovnik	Obrana Srđa, granatiranje	Južno bojište
12. 11. 1991.	Zdenko Baričević	vod MP. MOd Dubrovnik	Obrana Srđa, granatiranje	Južno bojište
12. 11. 1991.	Tomislav Bender	vod MP. MOd Dubrovnik	Obrana Srđa, granatiranje	Južno bojište
17.11.1991	Nikša Dragičević	PZO Brač ,	samoopalenje topa	HRM
17.11.1991	Luka Martinić	PZO Brač	samoopalenje topa	HRM
25.11.1991	Tihomir Antunović	sat. Orebić, Obrana Korčule	Zaton Doli granatiranje	Južno bojište
05. 12. 1991.	Miodrag Perkušić	diverzanti HRM	Mali Ston, pogodak tenka	Južno bojište
06. 12. 1991	Bruno Glanz	sat. Grad MOd Dubrovnik	Dubrovnik , granatiranje	Južno bojište
06. 12. 1991	Ante Jablan	sat. Grad MOd Dubrovnik	Dubrovnik , granatiranje	Južno bojište
18. 12. 1991.	Ranko Bongvardo	Župska satnija, Mod Pelješac	Položaj Zec	Južno bojište

19. 12. 1991.	Samir Mustafić	1/53. bojna MDP Split	Položaj Zec	Južno bojište
28. 01. 1992.	Nikola Parleta	Flota HRM BRM-42	Barkasa HRM - Lora	HRM
28. 01. 1992.	Darko Jurišin,	Flota HRM BRM-42	Barkasa HRM - Lora	HRM
12. 02.1992.	Goran Lasić	satnija MB 82 , Obrana Korčule	Mina, most Bistrina	Južno bojište
02.04. 1992	Vedran Ostojić	73 bojna Vojne policije	Rogotin na dužnosti	HRM
15. 04. 1992	Mario Krstičević	Satnija elafiti Mod Dubrovnik	Razminiranje Šipana	Južno bojište
03. 05.1992.	Ivan Kunjašić	vod MB 120, Obrana Korčule	Smokvica, nesretni slučaj	HRM
16. 05. 1992	Branko Zemljarić	Diverzanti HRM	oslobađanje Slanog	Južno bojište
21. 5. 1992.	Goran Gojković	ONB Dubrovnik	oslobađanje Slanog	Južno bojište
24.5. 1992	Đuro Raguž	ONB Dubrovnik	kod Babinog Kuka pješačko oružje	Južno bojište
19. 07. 1992.	Mladen Mrvac	MOd Cres – **Lošinj**	položaj Ovče, selo Hum snaper	Južno bojište
6. 08. 1992.	Ivica Miletić	MOd Cres – Lošinj	M. Lošinj, nesretni slučaj	HRM
30.08	Petar Kuprešak	satnija Vange - Pula	laštva, selo Hum Nagazna mina	Južno bojište
07.09	Haris Hadžišehić	satnija Vange - Pula	Čula. selo Hum, ručne bombe	Južno bojište
08.09	Adem Musa	satnija Vange - Pula	Ovče, selo Hum , granatiranje	Južno bojište
08.09	Senahid Meškić	satnija Vange - Pula	Ovče, selo Hum, granatiranje	Južno bojište
08.09	Niko Nisandžić	satnija Vange - Pula	Ovče, selo Hum , granatiranje	Južno bojište

Tablica 28. Popis poginulih pripadnika HRM

Pri izvršenju zadaća u oslobađanju Hrvatskog Jadrana postrojbe HRM i Obalne obrane su tijekom 1991. i 1992. **potopile (onesposobile za plovidbu) 5** i oštetile 26 brodova JRM od čega:

- diverzanti HRM (Brača i Zadra) su **potopili (onesposobil) 3** i oštetili 8 brodova JRM
- topničke postrojbe (OT i PZO) su **potopile (onesposobile) 1 (op. Korčula)** , oštetile 13 brodova JRM (Zadar 2. Šibenik 3, Split 2, Šolta 1, Brač 1 op.Korčula 5, i Dubrovnik 1)
- minerske postrojbe HRM su **potopile 1** brod JRM
- postrojbe obalne obrane Ploča su oštetile 4
- tenkovska postrojba iz 1.GBr oštetila je 1 brod JRM

Red. Br.	Datum vrijeme	Vrsta broda	Vrsta oštećenja	Djelovanje izvršili	Područje	Zapažanja	Opaska
1.	14.09. Oko 23.00	LM-161 Gradac	Oštećen lakše	Akcija Zelena tabla M. bare	Ploče Baćina	pogođen je zoljom u pramčanu palubu	Potvrđeno
2.	14.09. Oko 23.00	LM 152 Podgora	Oštećen lakše	Akcija Zelena tabla M. bare	Ploče Baćina	pogođen u pramac sa (pješačko oružje)	Potvrđeno
3.	14.09. Oko 23.00	ML141 Maun,	Oštećen lakše	Akcija Zelena tabla M. bare	Ploče Baćina	izbio je požar (pješačko oružje)	
4.	14.09. Oko 23.00	ML 142 Brseč	Oštećen lakše	Akcija Zelena tabla M. bare	Ploče Baćina	izbio je požar. (pješačko oružje)	Otpisan u JRM 1998
5.	18. 09.	PČ-173	Oštećen lakše	Obrana Šibenika	ispred MRTZ	Pogođen, izvukao se	
6.	18. 09.	PČ-180 Cer	Oštećen lakše	Obrana Šibenika	MRTZ	Pogođen, zarobljen, u HRM 21. 04. 92 OB-63	Potvrđeno
7.	18. 09.	DJČ-622	Oštećen lakše	Obrana Šibenika	Šibenik ispred MRTZ	Pogođen, zarobljen 22. 09. 91.	Potvrđeno
8.	24.09.	TČ-215	Oštećen lakše	Vod PZO Marijan/Čiovo	Kaštelanski zaljev	krmeni dIo u predJelu vodene linije	Otpisan u JRM 1992.
9.	24.09.	DJČ- 632	Oštećen lakše	Vod PZO Marijan/Čiovo	Kaštelanski zaljev	Ranjen 1 „starješina“	
10.	25.09 oko 10.00	**barkasa BRDM 86**	**Potopljena**	Mineri HRM	Kaštelanski Zaljev	Zapovjednik BRM se je spasio mornari poginuli	Potvrđeno
11.	10.10. popodne	DJČ	Oštećen lakše	Diverzanti HRM	Splitska vrata	Pogođen «ZOLJOM» Iz PM pogođen posluži.PAM	
12.	11.10 jutro	PČ	Oštećen lakše	Diverzanti HRM	Splitska vrata	Pogođen «ZOLJOM» Otplovio prema Visu	
13.	**16.10. popodne**	**PČ –136**	**Potopljen**	**Diverzanti HRM**	**Elafitski o. Vel. Vratnik**	**Pogođen Maljutkom**	**Potvrđeno otpisan u JRM 1992.**
14.	18.10. oko 14.00	DJČ	Oštećen lakše	Diverzanti HRM	Elafitski o. Mali Vratnik	Pogođen «ZOLJOM» Otplovio prema Mljetu	
15.	**19.10.**	**DJČ ?**	**Potopljen**	**Diverzanti HRM**	**O. Jakljan**	**Pogođen osom i Zoljom**	**Izvješće zapovj. PD**
16.	22.10.	RTOP-403	Oštećena teže	Diverzanti	Elafitski o. Koločepski kanal	Pogođen «Maljutkom» popravljena u Tivtu i vraćena u sastav flote	Potvrđeno
17.	06.10	RTOP-404	Oštećena	2 v/ bitn. PZO 112.br HV	Zadarski kanal	Bofors 40 mm -manja oštećenja na boku	Potvrđeno
18.	06.10	VPBR 32 Koper	Oštećen	2 v/ bitn. PZO 112.br HV	Zadarski kanal	Bofors 40 mm -manja oštećenja na boku	Potvrđeno

19.	11.11. oko 15.00	PČ 173	Oštećen	Diverzanti iz Zadra	o.Škarda	Pogođen «Maljutkom» -popravljen	Potvrđeno
20.	12.11. 16.45	PT-72	Oštećen teže	Diverzanti Brač i OTB Ražanj	Splitska vrata	Pogođen s više projekttila OSA i ZOLJA»u desni bok i jednim topovskim projektilom u nadgrađe	Potvrđeno
21.	**14.11. oko 17.30**	**PČ-176**	**Oštećen teško**	**Diverzanti**	**Splitska vrata Bobovišća**	**Pogođen vođenim torpedom, , otegljen i nasukan u u. Nečujam**	**Potvrđeno otpisan u JRM 1992**
22.	15 i 16.11	VPBR-31	Oštećen	OTB Šolta Brač Kašjuni Blace, Privala	Splitski i Korčulanski kanal	Pogođen s više projektila – otplovio prema Visu	Potvrđeno
23.	**16.11 12.15 –**	**ML-144**	**Oštećen teško**	Postrojbe obrane općine Korčula (dio p/o Pelješac) potb 76 mm otv Lovište	Korčulanski kanal	**Teška oštećenja – napušten. Nasukao se u uvali Torac (o.Hvar)**	**Potvrđeno otpisan u JRM**
24.		ML-143	Teško oštećen			Teško oštećen , u korčulanskom kanalu	Potvrđeno otpisan u JRM 1992
25.	16.11 13.30	RČ-306	Oštećen			Pogođen u krmu Otplovio ka Visu	Potvrđeno Otpisan u JRM 1998
26.		TČ-224	Oštećen			Pogođen u pramac Otplovio ka Visu	Otpisan u JRM 1992.
27.		ML-153	Oštećen	potb 76 mm Blace,Lovište		Pogođen u lijevi bok, Otplovio ka Visu	Potvrđeno
28	19.11.	PČ –132	Oštećen teško	Diverzanti	Elafiti južno od o.Olipa	Pogođen Maljutkom Otplovio ka Mljetu	Potvrđeno otpisan u JRM 1992
29	28.11. 04.40	PO-92	Oštećen	Diverzanti	Velji Lago o.Lastovo	Pogođen u bok i krmu sa 3rakete«OSA i ZOLJA»	Potvrđeno
30	30. 05. 1992	RTOP	Oštećena	Top 85 mm MOMP Dubrovnik	Oko Cavtata	Pogođena u krmu	Potvrđeno
31	20. 06. 1992	RTOP	Oštećena	Tenk T55 1GBR	o.Mrkan Konavle	Pogođena u bok	Potvrđeno

Tablica 27.Učinci postrojbi HRM i obalne obrane u borbama na Hrvatskom Jadranu ; onesposobljeno za plovidbu 5, oštećeno 26 brodova [376]

[376] **Potvrđeno** – prema obavještanim podacima HRM; **otpisani u JRM**. prema izvodu iz popisa brodova koje je JRM otpisala 1992 prema Boško Antić, kontraadmiral Snage i sredstva u ratnoj mornarici savezne Republike jugoslavije Prilog broj 2 –Ničiji heroji Jadranskog mora I, Beograd 2024, str.321, 322

Iz flote JRM u ratnoj mornarici SR Jugoslavije i Republike Crne Gore na uporabi su ostali :

1. UDARNE POMORSKE SNAGE:

Veliki patrolni brodovi : VPBR-31 "Split" – preimenovan u "Beograd", VPBR-32 "Koper" - preimenovan u "Podgorica", VPBR-33 "Kotor" (rashodovan 1998), VPBR-34 "Pula" – preimenovan u "Novi Sad";
Raketne topovnjače: RTOP-401"Rade Končar", RTOP-403 "Ramiz Sadiku", RTOP-404 "Hasan Zahirević Laca", RTOP-405 "Jordan Nikolov Orce" i RTOP-406 "Ante Banina";
Raketni čamci: RČ-301 "Velimir Škorpik" (rashodovan 1992), RČ-302 "Vlado Bagat" (rashodovan 1992), RČ-303 "Karlo Rojc" (rashodovan 1993), RČ-304 ,,Josip Mažar Šoša" (rashodovan 1998), RČ-305 "Stjepan Filipović Selja" (rashodovan 1998), RČ-306 "Nikola Martinović" (rashodovan 1998), RČ-307 "Petar Drapšin" (rashodovan 1998), RČ-308,,Mirče Acev" (rashodovan 1998) i RČ-309 "Franc Rozman - Stane" (rashodovan 1992);
Torpedni čamci: TČ-211 (rashodovan 1991), TČ-212 (rashodovan 1992), TČ-213 (rashodovan 1992), TČ-214 (rashodovan 1990), TČ-215 (rashodovan 1992), TČ-216 (rashodovan 1991), TČ-217 (rashodovan 1992), TČ-218 (rashodovan 1992), TČ-219 (rashodovan 1990), TČ-220 (rashodovan 1992), TČ-221 (rashodovan 1992), TČ-223 (rashodovan 1992) i TČ-224 (rashodovan 1992);
Podmornice: P-821 "Heroj", P-822 "Junak" (rashodovana 1993), P-823 "Uskok" (rashodovana 1999), P-831 "Sava" i P-832 "Drava";
Male podmornice : P-911 "Tisa" (rashodovana 2001), P-912 ,,Una", P-913 "Zeta", P-915 "Kupa" i P-916 "Vardar".
Tako su u sastavu Ratne mornarice ostali: raketne fregate: RF-31, RF-33 i RF-34;
raketne topovnjače RTOP-401, RTOP-403, RTOP-404, RTOP-405 i RTOP-406;
podmornice P-821, P-831, P-832, P-912, P-913, P-914 i P-915 i P-916.

2. OBALSKE POMORSKE SNAGE:

Desantni brodovi: Desantni brod minopolagač DBM-241 ,,Krk", desantni tenkonosac minopolagač DTM-221 i DTM- 229 i desantna splav minopolagač DSM-514;
Desantne-jurišni čamci : DJČ-604 (rashodovan 1995), DJČ- 605 (rashodovan 1996), DJČ-606 (rashodovan 1966), DJČ-607 (rashodovan 1993), DJČ-608 (rashodovan 1995), DJČ-609 (rashodovan 1995), DJČ-610 (rashodovan 1997), DJČ-611 (rashodovan 1993), DJČ-612 (rashodovan 1992), DJČ-616, DJČ-617, DJČ-618 (rashodovani 1995), DJČ-621 (rashodovan 2001), DJČ-625 (rashodovan 2001), DJČ-626 (rashodovan 1999), DJČ- 627, DJČ-628, DJČ-629 (rashodovani 1993), DJČ-630 (rashodovan 2001), DJČ-631 (rashodovan 2001) i DJČ-632 (rashodovan 2001);
Granični patrolni čamci: PČ-132 (rashodovan 1992), PČ-133 (rashodovan 1992), PČ-134 (rashodovan 1992), PČ-135 (rashodovan 1992), PČ-136 (rashodovan 1992), PČ-137 (rashodovan 1992), PČ-140 (rashodovan 1993), PČ-172 "Pohorje" (rashodovan 1998), PČ-173 (rashodovan 1998), PČ-174 "Učka", PČ-175 "Grmeč", PČ-176 (rashodovan 1992), PČ-177 "Fruška gora" (rashodovan 1998), PČ-178 "Kosmaj", PČ-179 i PČ-179 ,,Zelengora";

Lovci mina: PM-152 "Podgora", LM-153 "Blitvenica" i PM- 161"Snažni" (rashodovan 1996);
Minolovci: MP-142 "Brseč" (rashodovan 1998), ML-143 (rashodovan 1992), Ml-144 i Ml-117 (rashodovan);

3) POMOĆNI BRODOVI

Ronilački brodovi: PB-34 i PB-201;
Pomoćni brodovi: PO-91, PO-92 i PO-93; PV-17, PT-72, PN-26i PN-27;
Pučinski remorkeri: PR-41, PR-37, PR-38 i PR-39;
Pučki remorkeri : LR-67, PR-74, PR-77, PR-78, PR-75, LR-78; LR-66, LR-72, PR-73, PR-28, LR-68 i PR-69;
Barkase motorne : BRM-87, BRM-8 8, BRM-41, BRM-81, BRM-84,BRM-58, BRM-43, BRM-31, BRM-52, BRM-53 i BRM-85;
Brzi diverzantski čamci : BDČ-81, BDČ-82, BDČ-83 i BDČ- 84;
Dokovi DOK-4 i DOK-5;
Barkase hidrografske: BH-1, BH-2 i BH-12;
Barkase navigacijske BN-61, BN-63, BN-70, BN-68, BN-69, BN-66 i BN-67;
Školski brodovi: "Jadran" i "Galeb";
Motorne jahte : "Jadranka" i "Primorka";
Pučke dizalice: LDI -18 i LD- 4;
Patrolni brodovi :PBR-551 i PBR-552;
Peniše nafte: PŠN-66, PŠN-52 i PŠN-35.
Još treba dodati nekoliko desetina motornih čamaca, jedrilica i manjih pomoćnih brodova.

Izvješće 97. admiral Boško Antić snage i sredstva u ratnoj mornarici SR Jugoslavije[377]

Oslobađanjem Konavala brodovi flote JRM potisnuti su sa Hrvatskog Jadrana u Bokokotorski zaljev i teritorijalne vode Republike Crne Gore, čime je osnovna zadaća HRM bila izvršena. Do završetka Domovinskog rata zajedno sa postrojbama Kopnene vojske i HRZ postrojbe HRM sudjelovale su i u oslobađanju obalnog ruba Republike Hrvatske u operacijama Maslenica i Oluja. I u tim operacijama sudjelovalo je po oko 2000 pripadnika HRM[378]

Pri izvršenju zadaća tijekom Domovinskog rata ukupno je poginulo 58 pripadnika HRM

[377] Boško Antić, Sredstva koja su ostala u RM Republike Hrvatske, Zarobljeni brodovi JRM, Ničiji heroji Jadranskog mora I , Beograd 2024, str 322 - 324

[378] ZHRM, Povjesnica HRM, Split 2011, (Operacija za obranu i oslobađanje Južne hrvatske, 286– 318, Sudjelovanje snaga HRM-a u oslobodilačkoj akciji Maslenica, 319 – 348 i HRM u OA Oluja, 362 -371)

SPOMEN-OBILJEŽJE	MJESTO	VRSTA
Spomen-obilježje svim poginulim pripadnicima HRM-a u Domovinskom ratu	Split – vojarna Sveti Nikola – Lora	Granitna ploča na stijeni s ugraviranim natpisom.
Spomen-obilježje poginulim pripadnicima vojne policije HRM-a		Spomen-ploča
Spomen-soba svim poginulim pripadnicima HRM-a u Domovinskom ratu	Split – zgrada Zapovjedništva HRM-a	Spomen-soba
Spomen-ploča poginulim pripadnicima VPS-a Jug	Ploče, vojarna Neretva, zgrada Zapovjedništva	Spomen-ploča
Spomen-soba poginulim pripadnicima VPS-a Sjever	Pula, zgrada Zapovjedništva VPS-a Sjever	Spomen-soba
Spomen-ploča svim hrvatskim mornarima	Pula, crkva Gospe od mora	Spomen-ploča
Spomen-obilježje poginulim pripadnicima HRM-a u OA Maslenica	Novigrad, brdo Figurica	Križ
Spomen-obilježje poginulim roniocima u Domovinskom ratu	Split, rt Marjan (u. Kašjuni)	Školska morska mina s natpisom
Spomen-obilježje poginulom pripadniku MOMP-a Pelješac, Tihomiru Antunoviću	Đonta Doli, selo Ploča	Spomen-ploča (kapelica)
Spomen-obilježje poginulom pripadniku MOMP-a Pelješac, Draženu Vatoviću	Ston, Zamaslina	Spomen-ploča
Spomen-obilježje poginulom pripadniku 273. sMP-a Zvonku Dropuliću	Ploče, Tatinje	
Spomen-obilježje poginulom pripadniku MOMP-a Dubrovnik, Siniši Tkalecu	Dubrovnik, brdo Bosanka	
Spomen-obilježje poginulom pripadniku MOMP-a Korčula, Alenu Pecotiću	Orahov Do	
Spomen-obilježje poginulim pripadnicima obalne topničke bitnice Brač, Luki Martinoviću i Nikoli Dragičeviću	o. Brač, Golo brdo, kod Sutivana	
Spomen-obilježje poginulom pripadniku MOMP-a Hvar, Predragu Bogdaniću	Novigrad, groblje – južni ulaz	

Tablica 29.Spomen obilježja poginulih branitelja iz HRM-a[379]

[379] Jozo GRGIĆ, Stjepan BERNARDIĆ, Željko SERETINEK, Ivan VUKOVIĆ, Povjesnica HRM , Split 2011.str. 525

10.1. ZNAČAJ OPERACIJE HRM OD 14. DO 16. STUDENOG 1991.

Poslije raščlambi bojnih djelovanja u HV, načelnik GS HV admiral Davorin Domazet-Lošo među uspješnim djelovanjima HV, u prvoj dionici rata, na strategijskoj razini istaknuo je 2 operacie[380]

- operaciju HRM u međuotočju srednjeg Jadrana (14 – 16.11.1991.) i
- napadnu operaciju HV u zapadnoj Slavoniji (29.10. 91 – 03.01.1992.) [381]

Njegov nasljednik NGSHV general Petar Stipetić kao prvu uspješnu operaciju u Domovinskom ratu, ne ističući njenu razinu, istaknuo je operaciju **„**OTKOS 10"[382].

Admiral Davorin Domazet-Lošo je godinu dana prije njega tu operaciju definirao kao taktičku napadnu operaciju pa za operaciju **„**OTKOS 10" (31.10. – 04.11. 1991.) možemo ustvrditi da je to bila prva oslobodilačka operacija taktičke razine na kopnu. [383]

Prva oslobodilačka operacija na moru i u Domovinskom ratu bilo je Razbijanje 1. pomorske blokade akvatorija ispred Šibenika (16. – 18. 09.1991.).[384]

Kod operacija na operativnoj razini Pomorsku operaciju Zapovjedništvo HRM provelo je kroz:

- pripremna djelovanja ispred Splita i Pelješca (23.09 – 12.11.1991.)
- pomorsku bitku u akvatoriju ispred Splita 14. i 15.11. 1991.
- pomorsku bitku u Korčulanskom kanalu 16.11. 1991. [385]

---

[380]Operativna razina povezuje strategiju i taktiku, odnosno bitke, djelovanja i aktivnosti na taktičkoj s razlozima tih djelovanja koji su definirani na strategijskoj razini**. (**Glavni stožer OSRH, *Doktrina OSRH,* Zagreb 2014.,49)

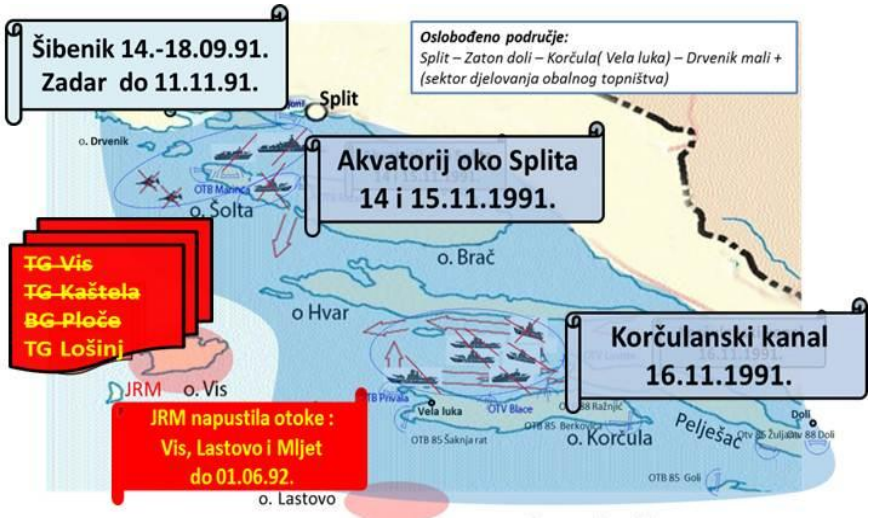
[381] Davorin DOMAZET- Lošo, *Hrvatska i veliko ratište, Zagreb 2002., 261 – 263*. Između 9 uspješnih djelovanja HV istaknuo je: 5. travnja, osnivanje Narodne zaštite; 20. travnja, postrojbe MUP-a prerastaju u ZNG (Odlukom predsjednika RH); 28. svibnja, svečana smotra postrojbi ZNG-a na stadionu NK Zagreb; 7. rujna, opća mobilizacija; 14. rujna, blokada i napad na vojarne JNA; **14.-16. studenog uspješna operacija HRM-a u međuotočju srednjeg Jadrana**; 18. studenog, nakon uspješne tromjesečne obrane, pad grada Vukovara; **potkraj prosinca uspješna napadna operacija HV-a u zapadnoj Slavoniji,** djelotvornost ukupnog obrambenog sustava Hrvatske, jer Srbi nisu izbili na crtu Virovitica - Karlovac - Karlobag.

[382]general Petar STIPETIĆ; *Operacija OTKOS 10 HTV 2012.* **http://www.youtube.com/watch?v=2gIhli6s760 ili http://igi-domovinskirat.blogspot.hr/2012/04/operacija-otkos-10.html** *(pristupio 15. 10.2015 u 11.00)*.

[383]admiral Davorin DOMAZET-Lošo, Hrvatski domovinski rat 91.-95 strateški pregled, Zagreb 2011.,180, ističe "U Zapadnoj Slavoniji tog dana (31.10.1991.) započela je taktička napadna operacija „OTKOS 10"

[384] Osim akvatorija ispred Šibenika (oko 1400 km^2), prije početka operacije „OTKOS 10", u bici za Zadar postrojbe obrane 06.10.1991. deblokirale su i stavile pod svoj nadzor Zadarski i Pašmanski kanal (oko 180 **km$^{2)}$, pa je** površina oslobođenog akvatorija Hrvatskog Jadrana prije operacije „OTKOS 10" bila oko 1580 km^2.

[385] Pomorske bitke ispred Splita i u Korčulanskom kanalu su pomorske operacije (bitke) na taktičkoj razini.

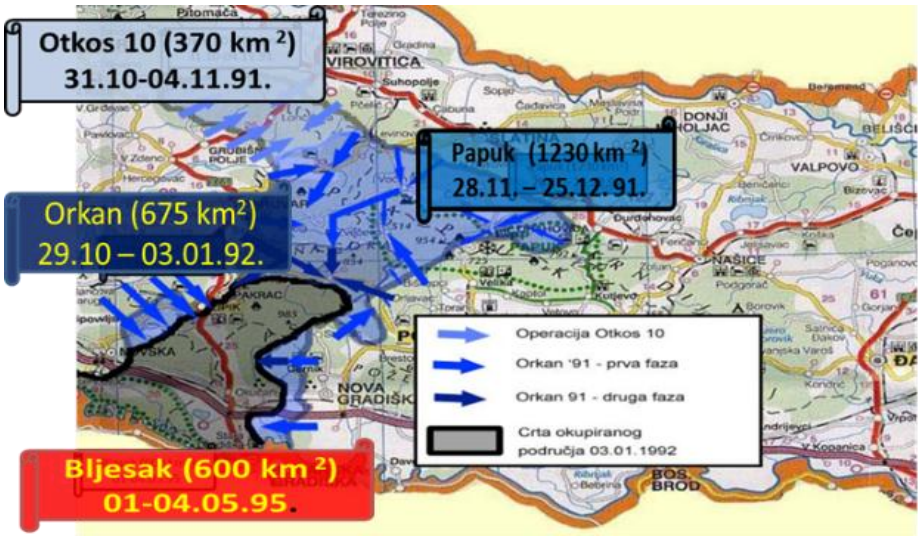

Zemljovid 64. Operacija ZHRM od 14. - 16. 11. 1991.

Operaciju u Zapadnoj Slavoniji Zapovjedništvo OG "Posavina" provelo je kroz:

- taktičku operaciju„Otkos 10" na području Bilogore (31.10 – 04.11. 91.)
- taktičku operaciju „Papuk"(28.11 – 25.12. 91.)
- taktičku operaciju „Orkan"(29.10 – 03.01.92.)

Tom operacijom oslobodilo je okupirana područja Bilogore, Papuka i Psunja, ukupno oko 2275 km^2 okupiranog područja Zapadne Slavonije .[386]

Zemljovid 65. Operacija OG Posavina u Zapadnoj Slavoniji [387]

[386]Rudi STIPČIĆ: Oslobađanje Zapadne Slavonije u jesen i zimu 1991 .http://zuhrv.hr/rudi-stipcic/ (pristupio dana 15. 10.2015. u 10.00).

[387] isto

Iz navedenog možemo zaključiti da je prva operacija na operativnoj razini u Domovinskom ratu bila operacija HRM za razbijanje pomorske blokade Jadrana (14.–16.11.1991.), dok je na kopnu to bila operacija zapovjedništva OG Posavina u Zapadnoj Slavoniji koja je trajala od 29.10. 1991 – 03.01.1992. .

R.br.	UVJETI	OPERACIJA HRM[388]	OPERACIJA ZAPADNA SLAVONIJA[389]
1	Operativni cilj	Prekinuti blokadu i protjerati brodove JRM sa unutarnjeg mora Sredjeg Jadrana	Osloboditi okupirani teritorij Zapadne Slavonije
2	Operativne snage	Postrojbe HRM (i OO) Splita o.Šolte, o.Brača, o. Hvara i općine Korčula	OG Posavina
3	Djelovanje na ograničenom prostoru[390]	Drvenik Mali – Split - Doli (p/o Pelješac – Vela Luka (o. Korčula + sektori djelovanja obalnog topništva (oko 8600 km ^{2})	Otkos 10/Bilogora - 370 km ^{2} Papuk - 1230 km ^{2} ; Orkan - 675 km ^{2} Zapadna Slavonija - 2275 km ^{2}
4	Djelovanje u ograničenom vremenu:	Pripremna djelovanja 23.09. – 12.11. 91 Bitka u akvatoriju Splita - 14 i 15. 11. 91 Bitka u Korčulanskom kanalu - 16.11. 91 Operacija HRM 14. – 16. 11. 91	Otkos 10 - 31.10. – 04. 11. 91 Papuk - 28.11. – 25. 12. 91 Orkan - 29. 10 – 03. 01. 92 Zapadna Slavonija 29. 10.91 – 03. 01. 92
5	Po jedinstvenoj zamisli i zapovjedništvom	Zapovjednik HRM - admiral Sveto Letica Komandant VPO – admiral Mile Kandić	Zapovjednik OG Posavina general Rudi Stipčić Komandant 5. Korpusa -general Nikola Uzelac i postrojbi SAO Krajine Veljko Đakula
6	Snage određene i glavnina snaga bila razvijena za borbu	Zapovj.HRM (35) :Diverzanti HRM 125, Postrojbe obrane: Šolte (150) Brača (194), Hvara (387) o.Korčule (1064) = ko2000 JRM: TG Vis , TG Kaštela i BG Neretva (3 od 5 TG) potisnute se na Vis i Lastovo	Zapovjedništvo OG Posavina 1.Gbr, 12 brigada HV 11 samostalnih bojni Potpora: 3 topnička divizijuna, 1 mpot puk i 1 diviijun VBR GSHV (oko 25.800) Povuklo se oko 70% od 22.000 pripadnika 5. K JNA i paravojnih postrojbi SAO Krajine

Tablica 30. Usporedna analiza operacija Zapovjedništva HRM i Operativne grupe Posavina

[388] Ispunjavanje uvjeta prema parametrima Ratnog umijeća. prema kojima je operaciju HRM 14. – 16. 11. 1991. vojna operaciija na operativnoj razini, detaljnije je opisao i pojasnio kbb Stjepan Bernardić u HRM u probijanju pomorske blokade Jadrana 14. – 16. studenog 1991. str. 127 - 131

[389] Parametre za operaciju oslobađanja Zapadne Slavonije analizirao je general Rudi Stipčić u Oslobađanje Zapadne Slavonije u jesen i zimu 1991. http// zuhrv.hr/rudi- stipcic/

[390] Prema Doktrini OSRH str 36 I 48 razina operacije se definira s obzirom na učinak ili doprinos strateškim , operativnim ili taktičkim ciljevima, Ivica Mandić, Temelj operativnog ratovanja i -6 i I-9 razina zapovjedanja, veličina postrojbi i slično ne dovori se u vezu sa razinom operacije

O sigurnosti plovidbe na Hrvatskom Jadranu poslije razbijanja 1 pomorske blokade JRM u „rujanskom ratu ispred Šibenika i posljednje 3. u operacije HRM od 14. – 16. studenog u bitkama ispred Splita i u Korčulanskom kanalu, povodom 19. Obljetnice HRM tadašnji zapovjednik Ratne luke Pula admiral Ante Budimir je rekao:

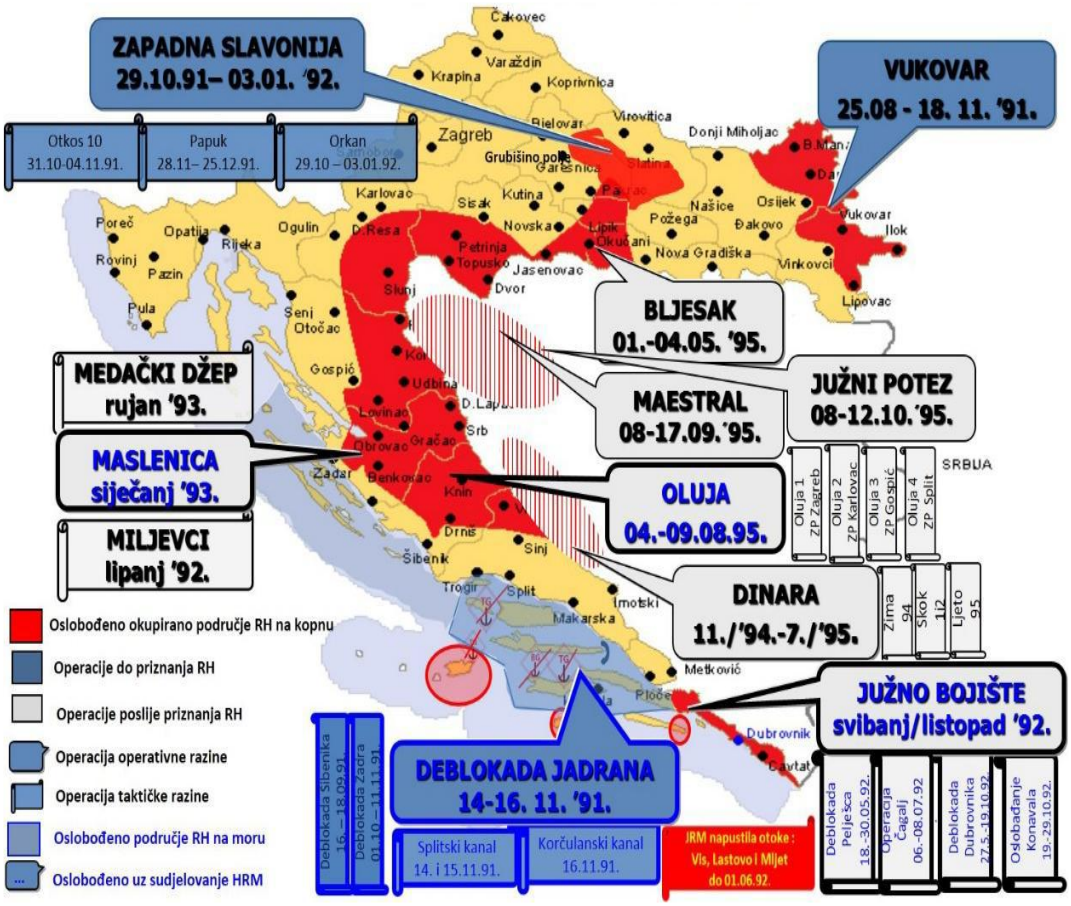
Hrvatsko more iznosi 2/5 ukupne površine Republike Hrvatske i ima ogroman značaj za gospodarski razvoj RH, osiguranje slobodne plovidbe u dijelu teritorijalnog i gospodarskog pojasa. ...

Kičma i okosnica HRM stvorena je u Rujanskom ratu za Grad Šibenik, kada su građani Šibenika i njegove bliže okoline uspješno obranili svoj grad od napada srpske vojske iz Knina, čiji je zapovjednik bio srpski general Ratko Mladić ...Tom prigodom su branitelji primorali postrojbe 8.VPS u gradu Šibeniku i na otocima, osim otoka Vis i Lastovo na predaju... U remontnom zavodu, a isto tako i na predjelu Kulina u Šibeniku preuzeta su 33 ispravna ratna broda, ... Većina zapovjednog kadra na tim zauzetim brodovima bili su pripadnici bivše vojske koji su te brodove i tu vojsku napustili tijekom osmog i devetog mjeseca 1991. do početka akcije obrane Grada Šibenika, ostavili brodove bez mogućnosti da isplove, a svojim aktivnim djelovanjem u sastavu HV/HRM uspješno zapriječavali ostale brodove da isplove. Zbog aktivnog djelovanja samo je jedna manja grupa neprijateljskih brodova uspjela se probiti, a navedena 33 broda ulaze u sastav HRM. Većina zapovjednog kadra vratila se na ista mjesta koja su i prije obnašali, tako da je 70% brodova bilo u mogućnosti borbeno djelovati. Stavljeni su u punu borbenu gotovost i isti isplovljavaju na borbene zadaće ...

Početkom listopada 1991. sve postrojbe uporišta Korčula prelaze u sastav HRM i HV-a, tako da smo brzo širili kontrolu i potpuno osiguravali sigurnu plovidbu na dužobalnoj ruti. Do studenog smo imali sigurnu plovidbu od Kraljevice do Stona, jer niti jedan ratni brod JRM nije mogao više ulaziti u međuotočni akvatorij od 15. studenog 1991. godine.

Izjava 131. admiral Ante Budimir o područja sigurne plovidbe poslije završetka operacije HRM[391]

[391] admiral Ante BUDIMIR, „Razgovor povodom 19. Obljetnice HRM“,Mate Čurić, Glas Istre od 21. rujna 2010.

Zemljovid 66. Oslobodilačke operacije u Domovinskom ratu

PRILOZI:

1. Izjave:

Izjava 1. general Imra Agotić o cilju okupacije RH 14
Izjava 2. admiral Bogdan Pecotić o poslijeratnom razvoju JRM 19
Izjava 3. admiral Dragoljub Bocinov zašto nije izvršio napad na Split 20
Izjava 4. admiral Vladimir Barović o razlozima za izvršenje suicida 20
Izjava 5. zapovjednik TO otoka Šolte Zoran Radman O djelovanju JRM na o. Šolti 25
Izjava 6. kbb Tomislav Katić o primopredaji oružja iz korčulanskih vojarni HV 29
Izjava 7. Predsjednik općine Korčula Tonči Gavranić o skrcavanju JRM na Privalu 31
Izjava 8. kbb Tomislava Katića o iskrcavanju JRM u vojarnu Privala 32
Izjava 9. brigadir Zdenko Vidov o najvažnijim akcijama ONB Kali 35
Izjava 10. admiral Sveto Letica -Barba o prihvaćanju dužnosti zapovjednika HRM 37
Izjava 11. k.b.b. Stjepan Bernardić - kako je ustrojavano prvo zapovjedništvo HRM 38
Izjava 12. General Petar Šimac o doprinosu akcije Zelena tabla Male bare formiranju HRM 43
Izjava 13. k.b.b. Zvonimir Franjković o ustrojavanju Ratne luke Ploče 44
Izjava 14. admiral Ante Budimir o značaju bitke za Šibenik u stvaranju HRM 50
Izjava 15. Admiral Robert Hranj o prekretnici u razvoju HRM 61
Izjava 16. Admiral Sveto Letica o uzrocima nepotapanja VPVR Split torpedima M 53 VA 68
Izjava 17. admiral Zdravko Kardum o mogućim učincima pogađanja VPBR 31 Split 69
Izjava 18. brg. Nikola Bokšić o načinu djelovanja postrojbi HRM 74
Izjava 19 . prof. Onestin Cvitan o značaju djelovanja Željka Baltića za obranu Šibenika 75
Izjava 20. Ivica Fakčević – Falkon o zarobljavanju zapovjednika vojarne Zečevo 77
Izjava 21 . Ivica Tolić o osvajanju vojarni Zečevo i Kruščica 79
Izjava 22. admiral Ante Budimir o zarobljavanju postrojbi 118. topničke grupe JRM 82
Izjava 23. Majo Penjak o remontu ciljničkih sprava i daljinara na topovima 85
Izjava 24. brigadir Nikola Bokšić o ustrojavanju PZO u HRM i organizaciji PZO grada Splita 89
Izjava 25. Zapovjednik 66. ltrd brg Boris Predovan o okolnostima pogibije Josipa Vranića 90
Izjava 26. kbb Zoran Gilić Zapovjednik TG Kaštela o napadu sa Marjana na TČ-215 i DJČ 91
Izjava 27. Zapovjednik RL Ston Zoran Šimić o prvom prevoženju naoružanja i opreme 96
Izjava 28. dr.sc Tihomir Luković o djelovanju skupine pomorskih diverzanata u Brocama 97
Izjava 29. Iz govora k.b.b Petra Matane na obilježavanju 10. obljetnice MOMP-a Dubrovnik 99
Izjava 30. dr. Vladimir Onofri kako su ustrojili i kako su djelovali pripadnici ONB Dubrovnik 101
Izjava 31. Iz govora k.b.b Petra Matane na obilježavanju 10. obljetnice MOMP-a Dubrovnik 102

Izjava 32. Zapovjednik Tihomir Luković o žrtvama prijevoza za Dubrovnik 102
Izjava 33. Dragovoljac Tonći Čovo o polaganju mina ispred RL Lora 108
Izjava 34. Zapovjednik barkase Boško Balent o okolnostima stradavanja barkase BRM-42 114
Izjava 35. Zapovjednik Mile Čatlak odjelovanju diverzanata iz S voda prije ulaska u sastav HRM ... 115
Izjava 36. Zapovjednik odreda kf Mile Čatlak o učinku u napadu na PČ 136. 117
Izjava 37. Zapovjednik odreda kf Mile Čatlak o djelovanju po minolovcu u Jurjevoj Luci 121
Izjava 38. Iz govora k.b.b Petra Matane na obilježavanju 10. obljetnice MOMP-a Dubrovnik 143
Izjava 39. pomorski kap. Ivan Pavlović generalni direktor Luke o značaju luke Ploče 144
Izjava 40. zapovjednik PP Metković Petar Bezer o značaju i vođenju akcije 147
Izjava 41. Zapovjednik voda PP Metković Joško Tadić o osvajanju skladišta Male bare 148
Izjava 42. Zapovjednik Lučke garde Braco Milošević o proboju blokade veze 148
Izjava 43. Zapovjednik SJ PP Ploče Zoran Pulić o napadu na vojarnu Stako Parmać 149
Izjava 44. kf Ivica Jozić o zarobljavanju njega i 12 oficira JNA 152
Izjava 45. General Petar Šimac o planu i provedbi akcije Zelena tabla Male Bare 153
Izjava 46. kf Velimir Barbir o djelovanju grupe za blokadu brodova s mora 154
Izjava 47. Veljko Peko o blokadi luke Ploče i djelovanju lučke garde u bici 154
Izjava 48. Pukovnik Miljenko Jelić o djelovanju grupe za blokadu brodova s kopna 155
Izjava 49. general Petar Šimac o operaciji Zelena tabla – Male bare. 158
Izjava 50. Zapovjednik Miroslav Alić o djelovanju bitnice 90 mm Žirje u rujnu 1991. 167
Izjava 51. Zapovjednik na topu 20/3 Branko Viljac o obaranju aviona u rujnu 1991. 168
Izjava 52. Zapovjednik na topu 20/3 mm Goran Pauk o obaranju aviona 170
Izjava 53. pukovnik Marko Čulina o najžešćim napadima na Zadar 176
Izjava 54. Zapovjednik voda Milivoj Špoljarić o pogađanju VPBR 32 i RTOP 404 177
Izjava 55. pukovnik Duško Nikitović o oslobađanju Zadarskog kanala 178
Izjava 56. Zapovjednik brg Zdenko Vidov o značaju djelovanja pripadnika ONB Kali 179
Izjava 57. Izvod iz govora admirala V. Stipetića u Korčuli 16. studenog 1996. 185
Izjava 58.kfr Vladimir Naletilić , koji je o potapanju patrolnog broda PČ 176 Mukos 188
Izjava 59. kf Ivan Parlov o djelovanju OTB Marinča rat po TG Vis 195
Izjava 60. Brigadir Ante Bilić o djelovanju Obalnog topništva 15. studenog 1991. 199
Izjava 61. Zapovjednik OTB Marinča rat kf Ivan Parlov o djelovanju po VPBR 31 202
Izjava 62. brg Nikola Bokšić o učincima djelovanja obalnih topnika i PZO s otoka Brača 208
Izjava 63. brg Nikola Bokšić o (dozvoljenom) spašavanju pilota iz mora 209
Izjava 64. admiral Sveto Letica o spriječavanju udara aviona JRV po gradu Splitu 210
Izjava 65. admiral Sveto Letica - Zapovjednik HRM na 1. obljetnicu boja u Splitskom kanalu 213

Izjava 66. brg. Ante Bilić - Načelnik obalnog topništva HRM na 5. obljetnicu boja 214
Izjava 67. brg. Mladen Bujas sekretar za Narodnu obranu SO-a Split na 5. obljetnicu boja 215
Izjava 68. admiral Zdravko Kardum o mogućim posljedicama potapanja VPBR 31 216
Izjava 69. admirala Sveta Letice za HTV dnevnik ujutro 16. studenog 1991. 218
Izjava 70. Zapovjednik bojne Zdravko Žuvela o prijemu zapovjedi prije otvaranja paljbe 218
Izjava 71. Zapovjednik postrojbi obrane općine Tomislav Katić o početku boja 220
Izjava 72. narednik Jozo Milić o uvjetima na položaju u Trpanjskoj dubi 221
Izjava 73. Zapovjednik voda 76 mm ZIS Miro Matijašević o početku djelovanja voda 222
Izjava 74. Zapovjednik Marin Tvrdeić o (ne) djelovanju interventne desetine iz Račišća 228
Izjava 75 ciljač na topu Ivan Sardelić – Šore o opaljivanju topa grančicom česvine i kamenom 229
Izjava 76. zapovjednik Marko Zlokić o djelovanju bitnice Privala po VPBR Split 232
Izjava 77. Zapovjednik VPBR 31 Split kbb Dragan Jovin o djelovanju OTB Privala 234
Izjava 78. admiral Sveto Letica o učincima topništva obrane općine u boju Korčulanskom kanalu. 237
Izjava 79. Zapovjednik postrojbi obrane općine Korčula Tomislav Katić o završetku boja 237
Izjava 80. Tadašnji ministar obrane RH Luka Bebić o donošenju odluke o blokadi vojarni JNA 245
Izjava 81. kbb JRM Đorđe Pražić o gubicima JRM tijekom kolovoza i rujna 1991. 246
Izjava 82. Predsjednik općine Korčula Tonči Gavranić o naoružavanju postrojbi HV 249
Izjava 83. Zapovjednik korpusa general Marijan Čad odlasku 13. korpusa JNA 255
Izjava 84. Zapovjednik vojarne Vlado Grbin o okolnostima pogibije R. Mustića i M. Bujačića 259
Izjava 85. O suzdržavanju od provokacija od 25.10.1991. 259
Izjava 86. Zapovjednik VPBR 31 Split kbb Dragan Jovin O prihvatu konvoja brodova iz Pule 264
Izjava 87. Cyrus Vancea o sporazumu o prekidu blokada vojarni i povlačenju JNA 272
Izjava 88. Ministar Nikola Samardžić o pokretanju agresija Crne gore na jug Hrvatske 288
Izjava 89. Zapovjednik Ivan Mrđen o razlozima pada obrane Konavala 292
Izjava 90. Braco Elezović o susretu s nekoliko tisuća dobro naoružanih pripadnika „JNA“ 293
Izjava 91. Pričuvni policajac Ante Nobilo o djelovanju voda PP Korčula 293
Izjava 92. biskup dubrovački Želimir Puljić na dan napada na Dubrovnik 296
Izjava 93. general Nojko Marinović - zašto JNA nije uspjela ući u Dubrovnik 296
Izjava 94. zapovjednik Željko Čizmić o prijemu zadaće kod puk. Nojka Marinovića 300
Izjava 95. Željko Filičić o dogovoru o zajedničkom djelovanja MOMP i ONB Dubrovnik 301
Izjava 96. Voditelj centra UHO Alek Kravarović o stanju obrane Dubrovnika 12. studenog 1991. 304
Izjava 97. pukovnik Eduard (Edo) Čengija o najtežim danima obrane Dubrovnika 305
Izjava 98. general Nojko Marinović o tome kako je 06. prosinca obranjen Dubrovnik 308
Izjava 99. Zoran Vodopija o djelovanju pripadnika voda PP Ston kod Čepikuća 312

Izjava 100. zapovjednik Marko Mujan o zasjedi ispred Čepikuća 313
Izjava 101. Jero Žile – Đeri o zarobljavanju i pogibiji zapovjednika Ante Kalinića 315
Izjava 102. kapetan Svetozar Ražnjatović o okupaciji Slanog 316
Izjava 103. Ante Nobilo o posljednjem susret sa poginulim Želimirom Žanetićem 318
Izjava 104. Milan Grba o djelovnju postrojbi HRM u probijanju pomorske blokade 321
Izjava 105. zapovjednik Luka Džanko o okolnostima odustajanja od protunapada na Slano 324
Izjava 106. Zoran Šimić o prijemu dužnosti zapovjednika obrane Pelješca 325
Izjava 107. Premijer Milo Đukanović o ciljevima napada na Republiku Hrvatsku 327
Izjava 108. general Zdravko Klanac situaciji u Čepikućama poslije pada položaja Treskavac 328
Izjava 109. stn. Marko Skokandić o odabiru dragovoljaca za obranu Stona 332
Izjava 110. član Zapovjedništva Sektora Dubrovnik Ivo Brbora o značaju Rudina 333
Izjava 111. zapovjednik Tomislav Katić o situaciji na crti ispred Stona 25. studenog 1991. 335
Izjava 112. zapovjednik Tomislav Katić o okolnostima povlačenje iz Stona 26. studenog 1991. 336
Izjava 113. Zoran Šimić o stanju na crti 26. studenog 1991. 336
Izjava 114. zapovjednik Antun Franković o stanju u zapovjedništvu obrane Pelješca 339
Izjava 115. zapovjednik Ratne luke Ston Zoran Šimić o događanjima 4. prosinca 1991., ... 340
Izjava 116. zapovjednik stonske satnije Božo Šare o situaciji u Stonu 06.prosinca 1991. 341
Izjava 117. Zapovjednik obrane općine Korčula Tomislav Katić o ustrojavanju MOd Pelješac 342
Izjava 118. Zapovjednik Ston Antun Franković o primopredaji dužnosti zapovjednika obrane 342
Izjava 119. Ante Curać – Raškić o početku djelovanja topničkih izviđača 346
Izjava 120. suborac Miljenko Vidaković o pogibiji Samira Mustafića 348
Izjava 121. Zapovjednik Antun Franković o borbama za Zec 349
Izjava 122. Zapovjednik Antun Franković odjelovanju topništva polovicom siječnja 1992. 355
Izjava 123. Dr.sc. Jakša Raguž o značaju prijevoja Stolovi za obranu Poneretvlja 359
Izjava 124. general Mirko Šundov o oslobađanju Stolova 360
Izjava 125. General Krešo Tuškan o sudjelovanju postrojbi mornaričkog pješaštva 369
Izjava 126. kbb Petar Matana na obilježavanju 10. obljetnice MOMP- a u Dubrovniku 377
Izjava 127. zapovjednik Cvijeto Cvjetković o djelovanju njegove bojne u deblokadi Dubrovnika 381
Izjava 128. Zapovjednik RL Pula admiral Ante Budimir o djelovanju Vangi na Južnom bojištu 384
Izjava 129. General major Mirko Bjelanović o značaju Prevlake za JRM 390
Izjava 130. zapovjednik BS Jug Zdravko Žuvela o izvršenju zadaće na području Prevlake 398
Izjava 131. admiral Ante Budimir o područja sigurne plovidbe poslije završetka operacije HRM 418

2. Izvješća :

Izvješće 1. Jozo Barišić o okolnostima u kojima je Republika Hrvatska razoružana 12
Izvješće 2. Z. K. Mokvić o promjenama u JRM 18
Izvješće 3. Zlatko Crnogorac o nacionalnoj pripadnosti zapovjednika JRM 19
Izvješće 4. general Petar ŠIMAC o selidbi komande VPO na VPU Vis 22
Izvješće 5. Kbb Zoran Gilić -Zapovjednik TG Kaštela o desantu na skladište goriva Sveti Kajo 28
Izvješće 6. Kbb Zoran Gilić -Zapovjednik TG Kaštela o Izvlačenje ljudstva iz skladišta Seget 28
Izvješće 7. Vedran Benić, za Dnevnik HRT od 26. rujna 1991. 30
Izvješće 8. Vedran Benić, za Dnevnik HRT od 27. rujna 1991. 30
Izvješće 9. k.b.b Stjepan Bernardić o ne/ulasku ONB Kali u sastav HRM 36
Izvješće 10. admiral Ante Budimir o ustroju i ratnom djelovanju postrojbi RL Pula 57
Izvješće 11 . O pribavljanju DJČ - 612 prvog broda HRM, ... 59
Izvješće 12. Prosudba mogućnosti upotrabe Plovnih snaga HRM admirala JRM Boška Antića 62
Izvješće 13. Kontraadmiral Boško Antić Zarobljeni brodovi JRM 63
Izvješće 14. O događajima ispred potkopa Bušlarin 11. studenog 1991. 71
Izvješće 15. Zapovjednik TG Kaštela kbb Zoran Gilić o napuštanju bitnice 88 mm Smokvica 81
Izvješće 16. Iz izvješća dipl. Ing Andrije Gerbeca: BR poduzeće Šibenik u Domovinskom ratu 84
Izvješće 17. O ustroju postrojbe za održavanje pomorskog prometa na srednjem Jadranu 95
Izvješće 18. kbb Đorđe Pražić o žrtvama na potopljenom kaiću kod o. Šipana 23. listopada 1991. .. 103
Izvješće 19. Zapovjednik TG Kaštela kbb Zoran Gilić o bojnim djelovanjima 19. – 23. rujna 1991.... 106
Izvješće 20. kbb Stjepan Bernardić o tijeku polaganja mina ispred RL Lora 109
Izvješće 21. O situaciji u minskom polju prije nastavka razminiranja 112
Izvješće 22. Zapovjednik Odjela za PD kbb Stjepan Bernardić o uzroku potonuća barkase 114
Izvješće 23. Zapovjednika PU Dubrovnik Đuro Korda o djelovanju diverzanata HRM 19.listopada... 118
Izvješće 24. Izvod iz izvješća Regionalnog centra za obavješćivanje za 19. listopada 1991. 119
Izvješće 25. Zoran Radman o ustrojavanju postrojbi na o. Šolti 127
Izvješće 26 . O stvaranju prvih postrojbi na otoku 128
Izvješće 27. O djelovanju postrojbi otoka Brača 12. studenoga 1991. 132
Izvješće 28. Izvod iz povjesnice Momp - a ZVIR – o. Hvar 135
Izvješće 29. O napadu zrakoplova na HRT odašiljač kod Hvara 136
Izvješće 30. Zapovjednik Tomislav Katić o zadaćama postrojbi obrane općine Korčula 139
Izvješće 31. kf Ivica Jozić o stanju u garnizonu Ploče 13. rujna 1991. 146
Izvješće 32. Vladimir Brnardić o akciji Zelena tabla Male bare 147
Izvješće 33. general major Mirko Bjelanović o stanju na minolovcima JRM poslije okršaja 156

Izvješće 34. Dr.sc. Jakša Raguž o uspjehu i značaju operacije Zelena tabla - Male Bare 157
Izvješće 35. Vladimir Brnardić o blokadi hrvatskih luka 159
Izvješće 36. Vladimir Brnardić o bici za Šibenski most 165
Izvješće 37. Leon Rizmaul o učinku snimke od 21. rujna 1991. na moral hrvatskih branitelja 169
Izvješće 38. kbb. Stjepan Bernardić o djelovanju ONB Kali po patrolnom brodu PČ 173 178
Izvješće 39. Zapovjed generala Vladimira Vukovića o izvlačenju iz Pule, Rijeke i Lošinja 180
Izvješće 40. Prijepis zapovjedi generala Blagoja Adžića od 7. studenog 1991. 181
Izvješće 41. Proglas o uspostavi 3. pomorske blokade Jadrana Tanjug, 8. studenog 1991. 182
Izvješće 42. Jadranske blokade - Izvod iz članka Radovana Kovačevića 184
Izvješće 43. Ante Ivanković na HTV o općoj opasnosti za grad Split i okolicu na dan 14. 11. 1991. 189
Izvješće 44. Zapovjednik TG Kaštela kbb Zoran Gilić o pogađanju PČ-176 „Mukos 191
Izvješće 45. Zapovjedništvo Obrane Brača o djelovanju brodova JRM po otoku Braču 194
Izvješće 46. Zapovjednik Zoran Gilić o djelovanju TG Kaštela u boju ispred Splita 200
Izvješće 47. kkr Joško Pleško o djelovanju OTB Kašjuni po VPBR Split 15.11. 1991. 201
Izvješće 48. Zapovjednik TO Šolte Zoran Radman o navođenju paljbe po VPBR 31 202
Izvješće 49. Zapovjedništvo Obrane Brača o djelovanju OBT Ražanj sa položaja Golo brdo 203
Izvješće 50. Zapovjednik Joško Pulišelić o pogađanju aviona JRV na Braču 15. studenog 1991. 207
Izvješće 51. Izvod iz izvješća zapovjedništva obrane otoka Brač 207
.Izvješće 52. Nada Šurjak na HTV dnevniku o napadu JRM na grad Split. 210
Izvješće 53. Napad na ratnu luku Lora kasarnu i vojne objekte 211
Izvješće 54. O stradavanju i ranjavanju pripadnika voda PZO 17. studenog 1991. 212
Izvješće 55. Načelnik veze Tonči Gatti o učincima djelovanja ispred Lovišta 225
Izvješće 56. Prijepis izvješća o nasukavanju minolovca M 144 Olib u uvali Torac 227
Izvješće 57. kbb Zoran Gilić o djelovanju TG Korčula ispred Lovišta i Blaca 231
Izvješće 58. Umirovljeni časnik JRM Boro Prodanić o pogađanju VPBR 31 Split 234
Izvješće 59 Ivo Šipek na Dnevniku HRT od 16. studenog 1991. 239
Izvješće 60. Mladen Mateljan na Dnevniku HTV od 18. 11. 1991. 239
Izvješće 61 admiral Sveto Letica o djelovanju Korčulanskih topnika u operaciji HRM 240
Izvješće 62. admiral JRM Boško Antić o preuzimanju nadzora nad obalnim morem 241
Izvješće 63. O Zapovjedi Vrhovnog komandanta Stipe Mesića o povlačenju JNA u vojarne 243
Izvješće 64. Zapovjed MORH -a od 12. 9. 1991. 244
Izvješće 65. Krešimir Cestar o blokadama vojarni 245
Izvješće 66. Krešimir Čokolić o Danu obrane grada Zadra 06.listopada. 1991. 251
Izvješće 67. Lili Benček o komadantima 5. VPS 260

Izvješće 68. Lili Benček o napuštanja Zrakoplovne baze Pula 262
Izvješće 69. Lili Benček o ozračju u vrijeme odlaska postrojbi iz VPS Pula 263
Izvješće 70. Izvod iz izvješća kf Izudina Šljiva o potapanju DTM 233 266
Izvješće 71. general major Mirko Bjelanović o izvlačenju 5.VPS u Boku kotorsku 266
Izvješće 72. Ante Šuljak o sporazumu zapovjedništava VPO i HRM o prekidu paljbe. 267
Izvješće 73. Prijepis sporazuma u Žitniću od 21. studenog 1991. 271
Izvješće 74. general major Mirko Bjelanović o razlozima pada većine vojarni 8. VPS Šibenik 274
Izvješće 75 Predsjednik komisije puk Boro Poznanović o stanju na dan 25.12.1991 277
Izvješće 76. na TV dnevniku nakon što su postrojbe JRM napustile grad Split 279
Izvješće 77. Višani spremni za feštu članak u Slobodnoj Dalmaciji od 31.05.1991..... 281
Izvješće 78. Tomislav Šulj o odlasku JNA s Visa i Lastova 30.05. 1992. za TV kalendar HTV..... 283
Izvješće 79. Vladimir Brnardić o napadu na Dubrovnik 289
Izvješće 80. Član Vrhovnog državnog vijeća Stipe Mesić o uzrocima pada Konavala..... 294
Izvješće 81. Tomislav Šulj je za HTV o konvoju Libertas..... 297
Izvješće 82. Vedran Benić o napadu na grad 12 11. 1991..... 304
Izvješće 83. Tomislav Šulj o napadu na grad Dubrovnik i obrani tvđave Imperijal 307
Izvješće 84. Vladimir Urukalo o okolnostima njegove pogibije Igora Bušelića 321
Izvješće 85. kbb Stjepan Bernardić o okolnostima pogibije Igora Gorana Bušelića..... 322
Izvješće 86. dr.sc. Jakša Raguž o podjeli sektora Dubrovnik..... 322
Izvješće 87. zapovjednik Luka Džanko o situaciji u području dubrovačkog primorja 331
Izvješće 88. Pero Štrbe - izvješće o stanju na bojištima dana 25. studenog 1991. 334
Izvješće 89. major Milivoje Kadović o topničkim djelovanjima na Pelješcu 347
Izvješće 90. Silvije Market o odlasku brodova JRM van dometa obalnih topova HRM 353
Izvješće 91. Zapovjednik Zoran Šimić o okolnostima pogibiije diverzanta Branka Zemljarića 363
Izvješće 92. Iz izvješća prislušne postaje voda za Elektronsko djelovanje 1. Gbr 370
Izvješće 93. Vladimir Brnardić , kako je tenk 20. 06. 1992. pogodio topovnjaču 378
Izvješće 94. Tomislav Šulj o oslobađanju juga Hrvatske u operacijama Vlaštica i Konavle 385
Izvješće 95. Dogodovštine prilikom obilaska crte generala Bobetka i Nojka Marinovića..... 396
Izvješće 96. Tomislav Šulj o prvom hrvatskom ratniom brodu 401
Izvješće 97. admiral Boško Antić snage i sredstva u Ratnoj mornarici SR Jugoslavije 413

3. Slike:

Slika 1. generali Veljko Kadijević i Blagoje Adžić 11
Slika 2. Naslovnica novina Velika Srbija 11
Slika 3. Plakat za prisajedinjenje dijela Hrvatske Srbiji 13
Slika 4. Plakat referenduma u Republici Hrvatskoj 13
Slika 5. Naslovnica Večernjeg lista, 26. 06 1991. 13
Slika 6. admiral JRM Bogdan Pecotić 19
Slika 7. admiral Dragoljub Bocinov 20
Slika 8. admiral Vladimir Barović 20
Slika 9 Raketna fregata VPBR 34 Pula 22
Slika 10. Zoran Radman zapovjednik TO Šolta 25
Slika 11. Vojna intervencija JRM-a na o. Šoltu, 6. kolovoza 1991. 26
Slika 12. Skladište goriva (sv. Kajo na Brižinama) u Kaštel Sućurcu. 27
Slika 13. kbb Tomislav Katić 29
Slika 14. čn Livio Tabain pokazuje oštećeni top 76 mm „ZIS“ 31
Slika 15. U Privali poslije odlaska JNA 31
Slika 16. brigadir Zdenko Vidov 35
Slika 17. Posade ONB Kali u Zadarskoj Luci 35
Slika 18. Jedna od posada ONB Kali 36
Slika 19. admiral Sveto Letica -Barba 37
Slika 20. k.b.b. Stjepan Bernardić 38
Slika 21. Zapovijed zapovjednika HRM-a admirala Sveta. Letice broj 1-1 od 20. rujna 1991. 43
Slika 22. k.b.b. Zvonimir Franjković 44
Slika 23. Osvojeni brodovi u vojarni „Kuline“ 48
Slika 24. Osvojeni brodovi u MTRZ-u Šibenik 49
Slika 25 . admiral Ante Budimir 49
Slika 26. RTOP 21 Šibenik 50
Slika 27. Prve hrvatske policijske i vojne postrojbe u Istri 53
Slika 28. DJČ -103 prvi brod u sastavu pomorskih snaga HRM 58
Slika 29. admiral Robert Hranj 61
Slika 30. Boško Antić, ... 61
Slika 31. Minolovac M 144 Olib, Amiči i MusicYacht My Lollipop 63
Slika 32 . TorpednI brod TB-51 Vukovar 68
Slika 33. admiral Zdravko Kardum 69

Slika 34. Torpedo M 53 VA 69
Slika 35. Potkop Bukašin kod Dragove na Dugom otoku 71
Slika 36. Organizacijska struktura HRM , poslijeratna od 2003. – 2008. 74
Slika 37. prof.dr. Onestin Cvitan 76
Slika 38. Časnik Željko Baltić 76
Slika 39. general Rahim Ademi 77
Slika 40. Ivica Fakčević - zapovjednik PP Rogoznica 77
Slika 41. komodor Ivica Tolić 78
Slika 42. Na položaju OTB Zečevo 80
Slika 43. Majo Penjak 85
Slika 44. Petar Petković - Pistulić 85
Slika 45. Na položaju OTB 90 mm Žirje 87
Slika 46. brigadir Nikola Bokšić 88
Slika 47. Josip Vranić 90
Slika 48. Top PZO 40 mm Bofors na položaju Kašjuni 90
Slika 49. Na položaju teške strojnice na Marjanu 91
Slika 50. Na položaju topa 4o mm kod aerodrom Resnik 91
Slika 51. kf Tonći Bulić 95
Slika 52. zap. RL Ston Zoran Šimić 96
Slika 53. dr.sc Tihomir Luković 97
Slika 54. Dubrovnik, brodovi u plamenu 99
Slika 55. ONB Dubrovnik, naoružani gliser Fucker 100
Slika 56. dr. Vlado Onofri – ONB Dubrovnik 101
Slika 57. Odred Naoružanih brodova Dubrovnik 101
Slika 58. Izlaz i ulaz u luku Ploče hrvatske snage blokirale su čeličnim sajlama 105
Slika 59 . Sudionici polaganja mina i trajekt Gradac 107
Slika 60. Minska zapreka ispred RL Lora 109
Slika 61. Mina SAG-2 111
Slika 62. Mina AIM M-70 111
Slika 63. Nikola Parleta 113
Slika 64. Darko Jurišin, ... 113
Slika 65. Boško Balent zapovjedn. BRM-42 114
Slika 66. Zapovjednik o PD kf Mile Čatlak 115
Slika 67. Ručni raketni bacač 90 mm M 79 Osa 118

Slika 68. Ručni raketni bacač 64 mm M 80 Zolja 118
Slika 69. Dnevno izvješće Zapovjednika PU Dubrovnik Đura Korde za 19.listopada 1991. 119
Slika 70. Dnevno izvješće Regionalnog centra za obavješćivanje Split za 19. listopada 1991. 119
Slika 71. Protivoklopna raketa 9K 11 Maljutka 120
Slika 72. Raketna topovnjača RTOP 406 Ante Banina 120
Slika 73. Desantno jurišni čamac DJČ 627 120
Slika 74. Patrolni čamac PČ 178 Kosmaj 120
Slika 75. Pripadnici Prvog odreda pomorskih diverzanata HRM-a nakon svečane prisege 122
Slika 76. Pripadnici mornaričke policije Split u Stonu, prosinac 1991. 125
Slika 77. Na položaju OTB 88 mm Marinča rat 127
Slika 78. Pomoćni teretni brod PT 72 Jastog 134
Slika 79. Zapovjednik vpd Brač Mate Jakšić 134
Slika 80. Pripadnici 2. satnije Stari grad, studeni 1991. 137
Slika 81. Motrilačka postaja Gruj na o Mljetu 143
Slika 82. Na položaju OTB Gruj na o. Mljetu 143
Slika 83. Ivan Pavlović generalni direktor Luke Ploče 144
Slika 84. Petar Bezer zapovjednik PP Metković 147
Slika 85. Joško Tadić 148
Slika 86. Zoran Pulić 149
Slika 87. Zgrada zapovjedništva u vojarni Stanko Parmać 149
Slika 88. Ulaz u kompleks skladišta Male Bare 149
Slika 89. General Petar Šimac 152
Slika 90.Spomen ploča Ante Vrdoljak 153
Slika 91. kf Velimir Barbir zapovjednik grupe za blokadu s mora 154
Slika 92. Veljko Peko 154
Slika 93. puk. Miljenko Jelić 155
Slika 94. dr.sc. Jakša Raguž 156
Slika 95. General Petat Šimac 157
Slika 96. Zapovjednik bitnice 130 mm Miroslav Alić 167
Slika 97. Zapovjednici Miroslav Alić i Branko Viljac 168
Slika 98 . Krilo oborenog aviona na Zečevu 168
Slika 99. Filip Gaćina „Oba dva, oba su pala“ 169
Slika 100. Zapovjednik na topu 20/3 Goran Pauk 170
Slika 101. Zahtjev promatračkoj misiji EU za posredovanje 173

Slika 102. Zahtjev da TG Kaštela odblokira Splitska vrata 173
Slika 103. Pripadnici 2. voda samostalne bitnice PZO pri 112. brigadi na položaju 177
Slika 104. Načelnik stožera i zapovjednik 112..br 178
Slika 105. Paški most 182
Slika 106. Jadranske blokade 183
Slika 107. Torpedo ing. Ivice Čurkovića 187
Slika 108. kfr Vladimir Naletilić 188
Slika 109. Pomorski diverzanti iz S voda 114. br HV 189
Slika 110. Ante Ivanković HTV Dnevnik 14. 11. 1991. 189
Slika 111. Nasukan Patrolni brod PČ-176 Mukos u uvali Nečujam 190
Slika 112. Spašavanje broda na o, Šolti 190
Slika 113. Patrolni brod PB 62 Šolta u sastavu flote HRM 191
Slika 114. VPBR-31 Split 193
Slika 115. kapetan fregate Ilija Brčić 194
Slika 116. kf Ivan Parlov 195
Slika 117. Preslika priopćenje Kriznog stožera i Zapovjedništva obrane Brač 196
Slika 118. a,b,c Splitske ruševine nastale djelovanjem brodskog topništva TG Kaštela 197
Slika 119. Pogođeni trajekt Vladimir Nazor 197
Slika 120. brg. Ante Bilić 199
Slika 121. kkr Joško Pleško 201
Slika 122. Na položaju OTB 85 mm Kašjuni 201
Slika 123. Pripadnici OTB na položaju topa 85 mm Vela Straža 203
Slika 124. Pripadnici OTB 85 mm Ražanj na položaju Golo brdo 204
Slika 125. Preslika izvješća Regionalnog Centra za obavješćivanje Split 204
Slika 126. Zapovjednik Joško Pulišelić 206
Slika 127. Nikica Maričić i Tihomir Marinelić 208
Slika 128. Desetina PAM 12,7 Browing na položaju Golo brdo 208
Slika 129. brg Nikola Bokšić 208
Slika 130. Živomir Ninković general Vojske RS 209
Slika 131. Avioni Soko J 21 Jastreb 209
Slika 132. admiral Mile Kandić 210
Slika 133. Izvješće na HTV Dnevniku 15.11.1991. 210
Slika 134. Članak u listu Politika od 16. 11. 1991., na str. 9. 211
Slika 135. Nikša Dragičević PZO Brač , poginuo 17.11.1991. 212

Slika 136. Luka Martinić PZO Brač , poginuo 17.11.1991. 212
Slika 137. Isječci iz novina o operaciji HRM 14. – 16. 11.1991. 213
Slika 138. brg. Mladen Bujas 214
Slika 139. pukovnik Zdravko Žuvela 218
Slika 140. Ante Curać - Raškić operater veze na RC Klupca 220
Slika 141. narednik Jozo Milić 221
Slika 142. Miro Matijašević Zapovjednik voda 76 mm ZIS Lovište 221
Slika 143. satnik Tonči Gatti načelnik veze 225
Slika 144. Franc Širnik, ciljač na topu desetine iz Lovišta 225
Slika 145. Aleksandar Vuletić, ciljač na topu desetine iz Orebića 225
Slika 146. Pripadnici pot voda 76 mm M42 voda na položaju kod Lovišta 226
Slika 147. Minolovac M 144 nasukan u uvali Torac na Hvaru 226
Slika 148. Ivo Franulović, ciljač na 2. topu voda Blace 228
Slika 149. Ivan Sardelić -Šore, ciljač na 1. topu voda Blace 229
Slika 150. Pripadnici voda 76 mm M42 ZIS na brdu Zahumlje poviše Blaca 229
Slika 151. por. Marko Zlokić 232
Slika 154. Preslika izvješća Regionalnog Centra za obavješćivanje Split 16. studenog 1991. 235
Slika 155. Preslika pismenih izvješća zapovjednika obrane općine Korčula poslije bitke 236
Slika 152. Admiral Sveto Letica 16.11.1991. 237
Slika 153. Pripadnici OTB Privala 85 mm na položaju 238
Slika 156. izvješće na Dnevniku HTV od 18. 11. 1991. 239
Slika 157. Svečani stroj postrojbi obrane općine Korčula 240
Slika 158. Luka Bebić ministar obrane RH 245
Slika 159. kbb Đorđe Pražić 246
Slika 160. predsjednik SO Korčula dipl.ing. Tonči Gavranić 248
Slika 161. Zadnji pripadnici JNA i s porodicama napustile su otok Korčulu 28.09. 1991. 249
Slika 162. grad Zadar 06. listopada 1991. 252
Slika 163. Izvješća o odlasku 13. Korpusa iz Rijeke 22. i 23..11.1991. 253
Slika 164. general Marijan Čad 254
Slika 165. Poslednji zadatak generala Čada 255
Slika 166. Blokada vojarni na o. Lošinju 14. 09-15.12. 1991. 256
Slika 167.Izvješće zapovjednika PP Cres Lošinj ubojstvu Bujačić Mladena i Musić Rifeta 257
Slika 168. Rifet Mustić 60. bataljun ZNG Cres – Lošinj, poginuo 16. 10. 1991. 258
Slika 169. Mladen Bujačić 60. bataljun ZNG Cres – Lošinj, poginuo16. 10. 1991. 258

Slika 170. Mornarički centar predat civilnim vlastima 261
Slika 171. Potpuna blokada luka na Jadranu osim Pulske 261
Slika 172.Poslednji let iz Pule 262
Slika 173. Izvješće o potapanju broda DTM 233 265
Slika 174. Izvješće o potapanju broda PDS 107 265
Slika 175. general Mirko Bjelanović 266
Slika 176. Evakuišu se garnizoni iz Divulja, Splita i Šibenika 271
Slika 177. Cyrus Vance 272
Slika 178. Predsjedništvo SFRJ i vojni vrh JNA na razgovoru o izvanrednom stanju 273
Slika 179. Starešine Šibenskog garnizona su ucenjivane 275
Slika 180. Armija napušta Split i Divulje 278
Slika 181. Hrvatske vlasti opet ometaju evakuaciju JNA 278
Slika 182. Zapovjednik Željko Pavlović 286
Slika 183. Ministar Republike CG Nikola Samardžić 288
Slika 184. Ivan Mrđen zapovjednik PP Cavtat 291
Slika 185. Braco Elezović 292
Slika 186. biskup Želimir Puljić 295
Slika 187. general Nojko Marinović 296
Slika 188. predsjednik SFRJ Stjepan Mesić u Gružu 297
Slika 189.Doček konvoja Libertas u na Stradunu 297
Slika 190. Zapovjednik Željko Čizmić 299
Slika 191. Željko Čizmić, Goran Štampalija, Vlaho Lonza i Željko Filičić 300
Slika 192. Željko Filičić voditelj Obavještajno promiđbenog odjela 301
Slika 193. Franci Lazibat, satnija Grad 08.11.1991, ... 302
Slika 194. Siniša Tkalec , vod MP, 12. 11. 1991. 302
Slika 195. Ivan Raić, vod MP, 12. 11. 1991. 302
Slika 196. Zdenko Baričević, vod MP, 12. 11. 1991. 302
Slika 197.Tomislav Bender vod MP, 12. 11. 1991. 302
Slika 198.Organizacija obrane grada Dubrovnika polovicom studenog 1991. 303
Slika 199. Vedran Benić O napadu na grad 12.11. 1991. 303
Slika 200. Alek Kravarović voditelj centra UHO 304
Slika 201.puk. Edo Čengija 305
Slika 202. Pripadnici satnije Grad postrojeni u uvali Lapad 306
Slika 203. Pogled na Grad iz Tvrđave Imperijal na Srđu 307

Slika 204. Požari u Dubrovniku 06. 12. 1991. 307
Slika 205. Bruno Glanz, satnija Grad, poginuo 06. 12. 1991. 308
Slika 206. Ante Jablan, satnija Grad, poginuo 06. 12. 1991. 308
Slika 207. gen. Nojko Marinović 308
Slika 208. Djelovanje topništva JNA po Stradunu 309
Slika 209. Na stradunu 06.12. 1991. 309
Slika 210. Zoran Vodopija 312
Slika 211. Nijaz Batlak (M. Šarlija) -Daidža i Marko Mujan 313
Slika 212. Jero Žile – Đeri 315
Slika 213. Ante Kalinić, stonska satnija, 04. 10. 1991. 316
Slika 214. Dražen Vatović, Župska satnija , 17. 10 1991. 316
Slika 215. kap.1.kl Svetozar Ražnjatović, komandant bataljona JNA 316
Slika 216. Okupacija Zapadnog dijela općine Dubrovnik 317
Slika 217. Želimir Žanetić , poginuo 05. 10. 1991. 318
Slika 218. Zarobljeni pripadnici Polcijske postaje Korčula 319
Slika 219. Milan Grba ONB Dubrovnik 320
Slika 220. Igor Goran Bušelić Odred PD, poginuo 07. 10. 1991. 322
Slika 221. dr.sc. Jakša Raguž 322
Slika 222. general Luka Džanko 323
Slika 223. Zoran Šimić, Zapovjednik obrane Pelješca 324
Slika 224. U Stonu poslije granatiranja 325
Slika 225. Zapovjednik Marko Mujan u Stonu 325
Slika 226. Milo Đukanović 326
Slika 227. Zapovjednik bojne 328
Slika 228. Petar Šimac, 331
Slika 229. Branko Bošnjak, 331
Slika 230. stn. Maki Skokandić 332
Slika 231. Ivo Brbora zapovjedništvo Sektora 333
Slika 232. U Stonu 25. studenog 1991. 334
Slika 233.Tiho Antunović zap. 1. satnije Orebić, 25.11.1991 334
Slika 234. Crta obrane Stona krajem studenog 1991. 338
Slika 235. Neven Klinac 338
Slika 236. Antun Franković 339
Slika 237. Miodrag Perkušić , 340

Slika 238. Ljubomir Todorovski , ... 340
Slika 239. Božo Šare zapovjednik stonske satnije 341
Slika 240. brg. Ante Bilić Zapovjednik obrane Pelješca 342
Slika 241. Zapovjednik Bilić ispred Zapovjedništva u Stonu 343
Slika 242. Načelnik B. Mrković u Zapovjedništva u Stonu 343
Slika 243. Pogled na Zamaslinu i Z. Dole iz topničke izvidnice 346
Slika 244. Pripadnici bitnice 76 mm M 42 „ZIS“ 346
Slika 245. Miljenko Vidaković 348
Slika 246. Ranko Bongvardo, Župska satnija, poginuo 18. 12. 1991. 349
Slika 247. Samir Mustafić 53. bojna MDP, poginuo 19. 12. 1991. 349
Slika 248. Brdo Zec 349
Slika 249. Zapovjednik bataljuna Zdravko Žuvela u obilasku 2. Korčulanske satnije 350
Slika 250. Pripadnici 53 bojne MDP Split u Trpnju 350
Slika 251.Pripadnici OTB Šipan na položaju prosinac 1991. 353
Slika 252. Pripadnici OTB Šipan u potkopu 353
Slika 253. Zapovjednik Ante Bilić i načelnik Berivoj Mrković pozdravljaju stroj 354
Slika 254. General M. Šundov 356
Slika 255. Goran Lasić satnija MB 82 mm, poginuo 12. 02.1992. 356
Slika 256. Ivan Kunjašić, vod MB 120 poginuo, 03. 05.1992. 356
Slika 257. Božidar Vučurević Predsjednik SAO Hercegovine 360
Slika 258. Supava u plamenu 360
Slika 259. Na položaju Bartolomija poviše Malog Stona 360
Slika 260. Mario Krstičević s.Elafiti. poginuo 15. 04. 1992. 362
Slika 261. Branko Zemljarić diverzanti HRM, 16. 05. 1992. 363
Slika 262. Zadaće postrojbi pri deblokadi p/o Pelješca 364
Slika 263. Pripadnici stonske satnije u Stonu 365
Slika 264. Pripadnici župske satnije u Dolima 365
Slika 265. Pripadnici satnije MB 82 mm 365
Slika 266. Pripadnici bitnice 76 mm „ZIS“ u Ponikvama 365
Slika 267. Goran Gojković 367
Slika 268. Đuro Raguž ONB Dubrovnik , poginuo 24.5. 1992 367
Slika 269. Spaljene kuće u Slanome 368
Slika 270. Pripadnici voda MB 120 na Šipanu 368
Slika 271. general Krešo Tuškan 369

Slika 272. Oštećenje magistrale Ston - Slano svibanj 1992. 369
Slika 273. Put Slano-Zahvala, slikano sa Ilijinog brda 369
Slika 274. amblem satnije MDP-a Pula 370
Slika 275. "Vange" na zarobljenom tenku kod Čepikuća 30.svibnja 1992. 371
Slika 276. "Vange" ispred zarobljenog tenka kod Zavale u lipnju 1992. 371
Slika 277. Pripadnici 1. satnije 53. b. mdp u Veljoj međi 371
Slika 278. Pripadnici 3. voda 1. satnije mdp u Ravnom 371
Slika 279. Pripadnici OTV 85 mm Petka na položaju 377
Slika 280. Posada tenka 1.gbr koji je pogodio RTOP 378
Slika 281. Dubrovnik i Vlaštica (911) 379
Slika 282. Župa dubrovačka i Malaštica (628) 379
Slika 283. Cvijeto Cvjetković zapovjednik 1. bojne 163 br. HV 381
Slika 284. Pripadnici 1. satnije mdp u selu Velja međa 383
Slika 285. Prolazak Vangi sa Muzila za Dubrovnik 12 07.1992 383
Slika 286. Mladen Mrvac 383
Slika 287. Petar Kuprešak satnija Vange Pula, poginuo 30.08.1992. 384
Slika 288. Haris Hadžišehić satnija Vange Pula, poginuo 07.09.1992. 384
Slika 289. Adem Musa Vange Pula, poginuo 08.09.1992. 384
Slika 290. Senahid Meškić Vange Pula, poginuo 08.09.1992. 384
Slika 291. Niko Nisandžić Vange Pula,poginuo 08.09.1992. 384
Slika 292. Smotra postrojbi poslije oslobađanja juga Republike Hrvatske 385
Slika 293. Morski ulaz u Crnu goru - Hercegnovski zaljev 391
Slika 294. admiral Vid Stipetić 392
Slika 295. Pripadnici MOMP Korčula na položaju Strašnjik 396
Slika 296. Položaj Debeli brijeg 396
Slika 297.Perica Prižmić Kluko 396
Slika 298. Pripadnici MOMP Brač u selu Đurinići, 399
Slika 299. Na sastanku zapovjedništva BS Jug u Moluntu 399
Slika 300. Na položaju OTB Molunat na Veljem brdu 400
Slika 301. Na položaju OTB Gruj 400
Slika 302. Porinuće RTOP 11 Petra Krešimira 401
Slika 303. Obalna radarska motrilačka postaja ORMP, Velje brdo - Ćilipi 402
Slika 304. Pripadnici UNCRO spuštaju zastavu UN 403
Slika 305. Podizanje zastave Republike Hrvatske na p/o Prevlaka 403

Slika 306. Organizacijska struktura HRM od 2006. 404
Slika 307. Željko Seretinek 449

4. Zemljovidi:

Zemljovid 1. Pomorske blokade Jadrana 7
Zemljovid 2.Teritorijalna podjela SFRJ-a 8
Zemljovid 3. Podjela Jugoslavije na vojne oblasti 9
Zemljovid 4. Zamisao manevra OG-a Jadran 10
Zemljovid 5. Stvaranje Velike Srbije na teritoriju Republike Hrvatske 11
Zemljovid 6. Prikrivena i otvorena agresija JNA na teritoriju Republike Hrvatske 15
Zemljovid 7. Prve mornaričke postrojbe Hrvatske vojske 34
Zemljovid 8. Postrojbe HRM i obalne obrane na širem području RL Ploče 45
Zemljovid 9. Vojarne na području grada Šibenika 46
Zemljovid 10. Prve postrojbe HRM na području RL Pula 53
Zemljovid 11 . Torpedni napadi na VPBR 31 67
Zemljovid 12. Postrojbe HRM i OO na području RL Šibenik 81
Zemljovid 13 . Obalne topničke bitnica ustrojene do 01. listopada 1991. 83
Zemljovid 14 . Ustrojavanje prvih postrojbi HRM 93
Zemljovid 15. Postrojbe HRM i OO na području Splita 94
Zemljovid 16. Pomorsko promet ka Dubrovniku 98
Zemljovid 17. Postavljanje zapreke ispred RL Lora 109
Zemljovid 18 Organizacija blokade Splitskih vratima 110
Zemljovid 19. Minska prepreka u Splitskim vratima 110
Zemljovid 20. Minska prepreke u prolazima M, i V. Vratnik 111
Zemljovid 21. Otočke postrojbe na području srednjeg Jadrana 123
Zemljovid 22. Napad voda za podvodna djelovanja Brač na PT-72 133
Zemljovid 23. Organizacija obrane općine Korčula, listopad - studeni 1991. 140
Zemljovid 24. Okupirana područja i prvi sukobi u Republici Hrvatskoj 158
Zemljovid 25. Pomorske blokade Jadrana 162
Zemljovid 26. Područje slobodno plovidbe ispred Šibenika 171
Zemljovid 27. Postrojbe u obrani šireg područja grada Zadra 172
Zemljovid 28. Područje slobodne plovidbe ispred Šibenika i Zadra 179
Zemljovid 29. Situacija na Jadranu prije početka operacije HRM 186
Zemljovid 30 . Organizacija protubrodske obrane prije početka operacije HRM 192
Zemljovid 31. Djelovanje TG Vis i TG Kaštela po otocima Braču i Šolti 196
Zemljovid 32. Obostrano djelovanje TG Kaštela i obalnog topništva HRM u Splitskom kanalu 198
Zemljovid 33 Prikaz boja u Splitskom kanalu 206

Zemljovid 34. Odnos paljbene moći u Korčulanskom kanalu 219
Zemljovid 35. Boj ispred Lovišta – prvi dio boja 222
Zemljovid 36. Boj ispred Lovišta 223
Zemljovid 37. Izvlačenje brodova JRM ispred Blaca 230
Zemljovid 38. Djelovanje bitnice Privala po VPBR 31 Split 233
Zemljovid 39. Učinci postrojbi u boju u Korčulanskom kanalu 238
Zemljovid 40. Učinci postrojbi u operaciji HRM 241
Zemljovid 41. Situacija prije i poslije završetka operacije HRM 242
Zemljovid 44. Pravci srbo – crnogorske agresije na jug Republike Hrvatske 285
Zemljovid 45. Plan napadnog djelovanja 2 OG JNA na Konavle i Dubrovnik 290
Zemljovid 46. Tijek okupacije Konavala 295
Zemljovid 47. Odluka zapovjednika obrane općine o obrani grada Dubrovnika 310
Zemljovid 48. Plan napadnog djelovanja 2 OG JNA na na područje Dubrovačkog primorja 311
Zemljovid 49. Bitka za Čepikuće 314
Zemljovid 50. Faze okupacije općine Dubrovnik i raspored postrojbi HRM 320
Zemljovid 51. Raspored snaga 2. Korpusa u Dubrovačkom primorju 14. studenog 1991. 326
Zemljovid 52. Djelovanje voda 76 mm sa položaja u Visočanima 329
Zemljovid 53. Djelovanje voda 76 mm sa položaja u Zaton Dolima 329
Zemljovid 54. Stabilizacija obrane poluotoka Pelješca na crti Zamaslina - Konštari 348
Zemljovid 55. Područje obrane Sektora Dubrovnik krajem 1991. 351
Zemljovid 56. Područje slobodne plovidbe tijekom veljače 1992. 354
Zemljovid 57. Stabilizacija crte Južnog bojišta 361
Zemljovid 58. Sudjelovanje postrojbi obrane Korčule i Pelješca u deblokadi poluotoka Pelješca 368
Zemljovid 59. Sudjelovanje postrojbi HRM sa 1. i 4. GBR u deblokadi Pelješca 372
Zemljovid 60. Sudjelovanje postrojbi HRM u deblokadi Dubrovnika 380
Zemljovid 61. Sudjelovanje postrojbi HRM u oslobađanju Konavala 388
Zemljovid 64. Raspored postrojbi HRM-a na jugu RH 1995. g. u vrijeme OA Oluja 392
Zemljovid 65. Obostrani raspored postrojbi na širem području zone odgovornosti BS Jug 394
Zemljovid 66. Obostrani raspored postrojbi uz južnu granicu Republike Hrvatske 398
Zemljovid 62. Sudjelovanje postrojbi HRM u oslobađanju Hrvatskog Jadrana 406
Zemljovid 42. Operacija ZHRM od 14. - 16. 11. 1991. 416
Zemljovid 43. Operacija OG Posavina u Zapadnoj Slavoniji 416
Zemljovid 66. Oslobodilačke operacije u Domovinskom ratu 419

5. Tablice:

Tablica 1. Značajnija događanja do proglašenja neovisnosti Republike Hrvatskej. 17
Tablica 2. Brojno stanje i raspored ljudstva i sredstava JRM 21
Tablica 3 . Prva djelovanja mornaričkih postrojbi Ratne luke Pula u preuzimanju vojarni..... 55
Tablica 4. Bivši brodovi JRM zarobljeni u Republici Hrvatskoj 66
Tablica 5. Najznačajnija bojna djelovanja brodova HRM u oslobađanju Hrvatskog Jadrana 73
Tablica 6. Obalne topničke bitnice HRM-a ustrojene tijekom Domovinskog rata 86
Tablica 7. Sažetak minsko-protuminskih dielovania HRM 104
Tablica 8. Prva djelovanja diverzanata prije operacije HRM..... 116
Tablica 9. Najvažnija događanja tijekom priprema za provedbu bojnih djelovanja na o. Braču 131
Tablica 10. Najznačajnije aktivnosti postrojbi obrane općine Korčula travanj – studeni 1991. 141
Tablica 11 . Najznačajnija djelovanja postrojbi u operaciji 13. i 14. rujna 1991. 150
Tablica 12. Događaji na brodovima »Jadrolinije« prije 1. pomorske blokade Jadrana 161
Tablica 13. Događaji na brodovima »Jadrolinije« u vrijeme 1. pomorske blokade Jadrana 164
Tablica 14. Događaji na brodovima »Jadrolinije« u vrijeme 2. pomorske blokade Jadrana 175
Tablica 15. Događaji na brodovima »Jadrolinije« u vrijeme 3. pomorske blokade Jadrana 184
Tablica 16. Izvod iz dnevnika Centra za obavještčivanje Korčula 16. studenog 1991. 224
Tablica 17 Osvojeni vojni objekti, naoružanje i oprema VPO tijekom kolovoza i rujna 1991. 247
Tablica 18. Odluke i sporazumi o (de) blokadi vojarni i povlačenju JNA iz Republike Hrvatske 273
Tablica 19. Odlazak postrojbi JNA i JRM sa područja Jadranske obale i otoka 276
Tablica 20. Sastav grupe dragovoljaca iz općine Korčule koji su branili Ston u studenom 1991. 332
Tablica 21. Kratki opis ratnog puta OTB Šipan 374
Tablica 22. Kratki opis ratnog puta OTB Gruj i Goli na otoku Mljetu 375
Tablica 23. Kratki opis ratnog puta OTB Ražnjić na otoku Korčuli i Velje More na otoku Mljetu 376
Tablica 24. Djelovanje dubrovačkih postrojbi OTG Dubrovnik u deblokadi grada 382
Tablica 25. Izvod iz popisa ciljeva OTB Dubrovnik na kopnu 387
Tablica 26. Sudjelovanje postrojbi u operaciji HRM 14. – 16. studenog 1991. 405
Tablica 27. Postrojbe HRM u oslobodilačkim operacijama na Južnom bojištu..... 407
Tablica 28. Popis poginulih pripadnika HRM 409
Tablica 29.Spomen obilježja poginulih branitelja iz HRM-a..... 414
Tablica 30. Usporedna analiza operacija Zapovjedništva HRM i Operativne grupe Posavina 417

6. Sheme:

Shema 1. Organizacija Vojnopomorske oblasti 23
Shema 2. Shema zapovjedanja HRM 40
Shema 3. Shema suradnje ZHRM na širem području srednjeg Jadrana 41
Shema 4. Ustroj Pomorskih snaga HRM od 31. prosinca 1991. 60
Shema 5. Ustroj postrojbi obrane općine Korčula (listopad 1991. – travanj 1992. 138
Shema 6. Vođenja i zapovjedanja u operaciji Zelena Tabla Male bare 145
Shema 7. Shema ustroja VPU Lošinj 256
Shema 8. Angažiranje Postrojbi obrane općine Korčula u obrani i deblokadi poluotoka Pelješca 344
Shema 9. Ustroj Mornaričkog odreda (MOd) Pelješac 358
Shema 10. Ustroj OTG Dubrovnik od 01.06.- 01.09.1993. 373
Shema 11. Organizacija zapovijedanja na terenu Prevlaka 397

7. Literatura:

1. Ranko BARBIR, Pločanske priče iz domovinskog rata, Ploče 2023
2. Stjepan BERNARDIĆ, *Prilozi za povijest HRM u Domovinskom ratu , Zagreb 2007.*
3. Stjepan BERNARDIĆ, *HRM u probijanju pomorske blokade 14.– 16. 11.91., Split 2012.*
4. Janko BOBETKO: Sve moje bitke, Zagreb 1996
5. Ivan BRIGOVIĆ: Odlazak JNA s područja Zadra, Šibenika i Splita krajem 1991. i početkom 1992., Zagreb 2011.
6. Centri za obavješćivanje, operativna izvješća: 15.10., 16.10., 17.10.,19.10., 20.10., 14.11. 15.11. 16.11. 1991.
7. Mile Čatlak, Ratni put, Split 05.04. 2000.
8. Tonći ČOVO, Dragovoljci HRM-a Split '91 i ja II, Drugo izdanje , Split 2026,
9. *Boris ČUPIN, Stvaranje HRM u Domovinskom ratu, Split 2006.*
10. Davorin DOMAZET, *Hrvatska i veliko ratište, Zagreb 2002.*
11. Davorin DOMAZET, *Hrvatski domovinski rat 91.-95 strateški pregled Zagreb 2011*
12. *Željko DRINJAK, Zbornik radova „Kvarnerski otoci u Domovinskom ratu" , Krk 2023.,*
13. *Dubrovački Muzeji, Sjećanje dubrovačkih logoraša 1991-1992. 1 ., Dubrovnik 2003.,*
14. *Dubrovački Muzeji, Sjećanje dubrovačkih logoraša 1991.-1992. 2, Dubrovnik 2007.*
15. Glavni stožer OSRH*, Doktrina-OSRH- ZDP-1A, Zagreb 2014.*
16. *Zdravko KLANAC, Put pobjednika – Trogirska bojna 1991.- 1992., Trogir 2011.*
17. *Petar KRISTE, Iznevjereni grad (Dubrovnik 1991.), Zagreb 2000.*
18. *Ivo LUČIĆ: Vojna sudbina Popova polja u Domovinskom ratu, Humski zbornik*
19. Ivica MANDIĆ*, Temelji operativnog ratovanja, Zagreb 2008.*
20. *Davor MARIJAN, Slom Titove armije, Zagreb 2008*
21. *Ministarstvo pomorstva. Operatoivna izvješća: 16.10., 17.10., 20.10.,*
22. *Ministarstvo Unutrašnjih poslova, Operativna izvješća : 15.10, , 16.10., 17.10. , 19. 10., 22.11.,23.11.,*
23. *Zvonimir FRANJKOVIĆ: Povjesnica doprinos otoka Brača u domovinskom ratu i slobodnoj plovidbi Jadranom, Split 2020.*
24. Oliver PEZO, Zagonetka pobjede, Dubrovnik 2015.
25. Josip POSARIĆ: Povjesnica voda za ED 1991. – 1992.

26. Rajko RAKIĆ i Branko DUBRAVICA, *Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu 1991.1995.,Zagreb 2005*
27. Jakša RAGUŽ, "*Hrvatsko Poneretavlje u Domovinskom ratu"; Zagreb 2004.*
28. Gradimir RADIVOJEVIĆ, *Nepokoreni Jadran*,*Rijeka 1993*.
29. Grupa autora, Ničiji heroji Jadranskog mora I , Beograd 2024.
30. Grupa autora, Ničiji heroji Jadranskog mora II , Beograd 2024.
31. Željko SERETINEK*, Bitka za Jadran, Korčula 2007.*
32. Željko SERETINEK, Ratni put korčulanskih postrojbi u Domovinskom ratu, Korčula 2017.
33. Željko SERETINEK , Raščlamba ratnog djelovanja OTG Dubrovnik u 1992. Korčula 2000.
34. Slavoljub SUŠIĆ, Zlatoje TERZIĆ, Nikola PETROVIĆ, Zbornik dokumenata iz oblasti odbrane i bezbednosti Jugoslavije 1990.-1991. godine, Beograd, 2002.
35. Petar ŠIMAC, Svjedočanstva o Domovinskom ratu u Dalmaciji 1991., Split 2001.
36. Zoran ŠIMIĆ, Izvješće o djelovanju Satnije MOMP Dubrovnik «Elafiti»1991. -1992
37. Bogdan ŠUŠNJAR*, Oba dva, oba dva su pala, Split 2005*
38. Branko VOJČIĆ, Rat za mir, Beograd 2006
39. Mario WERHAS "Agresija jna na Hrvatsku 1991. – planovi, pripreme i provedba". Zagreb 2023.
40. Jozo GRGIĆ, Stjepan BERNARDIĆ, Željko SERETINEK, Ivan VUKOVIĆ*, (ZHRM) Povjesnica HRM , Split 2011,*
41. Bernard VULETIĆ. PZO Dalmacije 91 - 92., Zagreb 1996.
42. Zapovjedništvo HRM*, Raščlamba bojnih djelovanja HRM-a tijekom 1991. Split 1999.*
43. Zapovjedništvo obrane općine Korčula, Raščlamba bojnih djelovanja 1991, Korčula 1999.
44. Zapovjedništvo sektora Dubrovnik (ZSD),, Raščlamba b/d na prostoru Južne Hrvatske – tijekom 1991., Dubrovnik Dubrovnik 1999.

Časopisi:

1. *Nikola BOKŠIĆ, Najveća bitka HRM- a , Slobodna Dalmacija, 15. 11. 1995.*
2. *Jevrem COKIĆ, Istina je pobedila sve barijere, Narodna Armija od 9. 1. 1992.*
3. *Marko ČULINA , Zadar rodilište HRM? , Slobodna Dalmacija od 16. 03.1992.*
4. *Mate ČURIĆ,* admiral Ante BUDIMIR – Razgovor povodom 19. Obljetnice HRM, *Glas Istre od 21. rujna 2010.*
5. Joško ČELAN, general Petar ŠIMAC Golemi moralni učinak pothvata Slobodna Dalmacija, 17. rujna 2001.
6. *Vlado GRBIN: Okrivljeni Vlado Grbin o događaju 1991. godine, Volim Lošinj, 14.10. 2009.*
7. *Tina JOKIĆ: Makedonac je imao plan napada na Split. Expresss. 24 sata. hr 07.svibnja 2025.*
8. *Marina JURKOVIĆ,* , Junaci rujanskog rata, Rušili smo im MiG-ove i otjerali brodove, *Šibenski* od 22. 09. 2017.
9. *Ivan KALEB, Slit se znao obraniti Slobodna Dalmacija 15. studenog 1992.*
10. *Marinko KARAČIĆ, Oslobađanje juga Hrvatske i deblokada Dubrovnika , Hrvatski vojnik br.754, veljača 2026.*
11. *Siniša KLARICA,* Dani ponosa i slave – kako su gardisti otjerali ratne topovnjače iz Zadra , *Zadarski list od 05.10.2010*
12. *Siniša KLARICA, Zdenko Vidov: Izgleda kao da je netko namjerno kočio stvaranje odreda, Zadarski list od 12.08.2011*
13. *Vlatka KOREN , Je li vrijeme za promjenu datuma proslave Dana HRM-a, Morski hr 18.09. 2022.*
14. *Radovan KOVAČEVIĆ, Jadranske blokade, Politika 13. 11. 1991.*
15. *Ernest MARINKOVIĆ: Čovjek čiji je neposluh spasio Rijeku, Novosti 14. svibnja 2019.*
16. *Nojko MARINOVIĆ, „Nećemo zaboraviti!“ u Dubrovački vjesnik, 15. siječnja 2010.*
17. *Politika, Beograd: 05.11., 09.11.,12.09., 13.11., 16.11., 20.11., 22.11., 23.11,24.11., 03.12., 04.12., 07.12.,19.12.,29.12. 1991.*
18. *Silvio MARKET, “Idu svatovi Anđa se udaje” Glas grada od 14. 11. 2014.,*
19. *Silvio MARKET, Barka spasa, Glas grada od 5. 12. 2014.*
20. *Silvio MARKET, Laži nad lažima , Glas grada , 09.01. 2015.*
21. *Silvio MARKET, Da nijesam to gledala, ne bih mogla vjerovat, Glas grada od 16. 1. 2015*
22. *Silvio MARKET, „ Kosmaj se odmah zaustavio“; Glas grada od 29. svibnja 2015.*

23. *Ante NAZOR, Sporazum u Žitniću 21. studenog 1991.,Hrvatski vojnik » Br. 485 od 22.10.2015.*
24. *A.P PALOŠ, Odbijte služiti mržnji i nasilju", Slobodna Dalmacija, br. 14653, 15.rujna 1991.*
25. *Zvonimir PANĐA, Pobjedu nam je donijelo srce kojim smo branili grad'. Dulist 10.12.2017*
26. *Bruno PROFACA: Odred naoružanih brodova obranio Grad i ostao bez ratnih odličja, Vjesnik 2006*
27. *Lada PULJIZEVIĆ: Domoljublje i hrabrost obranilo je Šibenik , Hrvatski vojnik br 613 od 18.09.2020*
28. *Lada PULJIZEVIĆ, Opsada Dubrovnika – opći napad na Grad, Hrvatski vojnik br. 615 od od 16.10. 2020*
29. *Željko STIPANOVIĆ: Najlakše se brani ono što se voli,Hrvatski vojnik br.669, 15.11.2022*
30. *Zoran ŠAGOLJ, Izbacili smo iz stroja kompletnu flotu JRM-a SD 15.11. 1996.*
31. *Z. ŠAKOTIĆ, Starešine Šibenskog garnizona su ucenjivane, Politika 29. prosinca 1991*
32. *TANJUG od 15. novembra 1991. , Politika Beograd od 16. 11. 1991.*
33. Ivica TOLIĆ: „Ne kitite se tuđim perjem!" Slobodna Dalmacija 09. lipnja 1992.
34. Vladimir URUKALO : ZNG-ovci ubili gardista: Slobodna Dalmacija 09. 07. 2013.
35. Domagoj VLAHOVIĆ, Hrvatska ratna mornarica – snaga spremna za sve sigurnosne izazove, Hrvatski vojnik br. 508 od 09.09.2016

Internet:

1. Miroslav ALIĆ i Željko BALTIĆ , *O djelovanju bitnice Žirje u Domovinskom ratu* http://www.balkanforum.info/f16/heute-20-jahren-obadva-obadva-oba-su-pala-205306/index6.html
2. Lili BENČIK , JNA je prije 30 godina napustila Istru, ali Jugoslavija nije zahvaljujući IDS-u, Braniteljski portal 19. prosinca 2021. https://www.braniteljski-portal.hr/jna-je-prije-30-godina-napustila-istru-ali-jugoslavija-nije-zahvaljujuci-ids-u/
3. Stjepan Bernardić: Miniranje mora ispred RL Lora 1991. maxportal 25. kolovoza 2021 https://www.maxportal.hr/premium-sadrzaj/nepoznato-o-poznatome-miniranje-mora-ispred-ratne-luke-lora-1991-godine/
4. Ines BRAJEVIĆ: Bilo je uzbuna, ali se Splićani ne pitaju kako to da nikada niti jedan avion nije nadletio Split, Dalmatinski portal 05.08.2020. https://dalmatinskiportal.hr/vijesti/brigadir-nikola-boksic-prica-o-stvaranju-vojske-i-genijalnom-sveti-letici--bilo-je-uzbuna--ali-se-splicani-ne-pitaju-kako-to-da-nikada-niti-jedan-avion-nije-nadletio-split--/71575
5. Zlatko CRNOGORAC, Uspon i pad Jugoslovenske ratne mornarice, Vreme 27. listopad 2021. https://vreme.com/vreme/uspon-i-pad-jugoslovenske-ratne-mornarice/
6. Mate ĆURIĆ , Razgovor s kontraadmiralom Antom Budimirom u povodu 19. obljetnice osnutka HRM-a hkv.hr 21. rujna 2010 . https://www.hkv.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=6818:razgovor-s-kontra-admiralom-antom-budimirom-u-povodu-19-obljetnice-osnutka-hrm-a&catid=95:razgovori&Itemid=85
7. Stanko FERIĆ, Šibenik news, ŠIBENSKI BRANITELJI TVRDE: General Ademi ne govori istinu o zauzimanju vojarni Zečevo i Kruščica 17. rujna 1991., 13. rujan 2022. https://www.mok.hr/vijesti/item/35857-sibenski-branitelji-tvrde-general-ademi-ne-govori-istinu-o-zauzimanju-vojarni-zecevo-i-kruscica-17-rujna-1991-a-sebi-pripisuje-i-plan-poznat-pod-imenom-akcija-robert
8. Hrvatski memorijalno dokumentacijski centar Domovinskog rata HMCDR, https://centardomovinskograta.hr/
9. Libero portal: Bili smo avanturistički tipovi, uvijek smo se skupljali po moru! Dubrovnik 06.12. 2023 https://www.liberoportal.hr/vijesti/dan-dubrovackih-branitelja-vladimir-onofri-dozapovjednik-dubrovackog-onb-a-bili-smo-avanturisticki-tipovi-uvijek-smo-se-skupljali-po-moru
10. *Silvio MARKET, „ Kosmaj se odmah zaustavio"; Glas grada od 29.svibnja 2015 https://www.glasgrada.hr/kosmaj-se-odmah-zaustavio-2*
11. *Borna Marinić ,Gdje si bio '91? - Mile Čatlak - pomorski diverzant i obavještajac https://www.youtube.com/watch?v=pgmgitYr6oE*
12. *Mladen MATELJAN, Stanje na Jadranu poslije operacije HRM , Dnevnik HTV od 18. 11 1991.*
13. *Morski.hr , Prva pomorska bitka Domovinskog rata u kojoj su trajekt, dva remorkera i dizalica pobijedili Jugoslavensku ratnu mornaricu 14 rujna 2025*

https://www.morski.hr/prva-pomorska-bitka-domovinskog-rata-u-kojoj-su-trajekt-dva-remorkera-i-dizalica-pobijedili-jugoslavensku-ratnu-mornaricu/

14. *Operacija Orkan 91* http://hr.wikipedia.org/wiki/Operacija_Orkan_'91.
15. *Otkos 10* http://igi-domovinskirat.blogspot.hr/2012/04/operacija-otkos-10.html
16. *Paluba info* https://www.paluba.info/smf/index.php?topic=6488.250
17. Sinovi Oluje- 53. Bojna MDP Hrvatski Marinci https://www.youtube.com/watch?v=z8uBy9W2XHo&t=1094s
18. Rudi STIPČIĆ*, Oslobađanje Zapadne Slavonije u jesen i zimu 1991* **http://zuhrv.hr/rudi-stipcic/**
19. *Ivo ŠIPEK; Izvješće o boju u Korčulanskom kanalu , Dnevnik HRT od 16.11. 1991.*
20. Ivica TOLIĆ. Max portal, Komodor Tolić generalu Ademiju: "Ne kitite se tuđim perjem" 13. rujan 2021. https://www.maxportal.hr/vijesti/komador-tolic-generalu-ademiju-ne-kitite-se-tudim-perjem/
21. *Udruga veterana MOMP Zvir Hvar, Povjest odreda,* https://veterani-mompzvir
22. *Vojna Povijest,* feljton Prva pobjeda u obrani od Velikosrpske agresije, *Vojna Povijest od 25.09.2014. https://vojnapovijest.vecernji.hr/tag/sibenska-bitka-222312*
23. *Vojna Povijest,* feljton Prva pobjeda u obrani od Velikosrpske agresije, *Vojna Povijest od 25.09.2014. https://vojnapovijest.vecernji.hr/tag/sibenska-bitka-222312*
24. Wikipedija, Vladimir Barović https://hr.wikipedia.org/wiki/Vladimir_Barovi%C4%87
25. Wikipedija, *Operacija Zelena tabla – Mala bara* *https://hr.wikipedia.org/wiki/Operacija_Zelena_tabla_%E2%80%93_Mala_bara*
26. Wikipedija, *Boj u Splitskom kanalu* http://hr.wikipedia.org/wiki/Boj_u_Splitskom_kanalu
27. Wikipedija, Wikipedija, *Boj u Korčulanskom kanalu* **http://hr.wikipedia.org/wiki/Boj_u_Kor%C4%8Dulanskom_kanalu**

Filmovi radio i TV izvješća:

1. Jozo BARIŠIĆ, Hrvatskoj oduzeto oružje Teritorijalne obrane, TV Kalendar 23.05.1990.
2. Vedran Benić, O napadu na grad 12 11. 1991., Dnevnik HTV 12.11.1991.
3. Vladimir BRNARDIĆ, Zelena tabla - Male Bare, TV kalendar 14.09. 1991.
4. Vladimir BRNARDIĆ, Bitka za šibenski most. TV Kalendar 16. 09. 1991.
5. Vladimir BRNARDIĆ. Blokada hrvatskih luka HTV Kalendar 17.09. 1991.
6. Vladimir BRNARDIĆ, Napad na Dubrovnik, TV Kalendar 01. 10. 1991.
7. Vladimir BRNARDIĆ, Tenk pogodio brod. TV Kalendar HRT 20- lipnja 1992.
8. Krešimir CESTAR, Blokade vojarni JNA, HTV Kalendar 12.09.1991.
9. Darko DOVRANIĆ, *Velike pobjede Domovinskog rata, operacija, OTKOS 10;* HTV 2012.
10. Hrvatski povjesni muzej HPM*, Animirani zemljovid Domovinski rat , Zagreb 2011.*
11. Neven. FAZINIĆ , Svečanost prilikom podjele Spomenica Domovinskog rata Postrojbama obrane općine Korčula u Vela Luci 20. 08. 1994.
12. Neven FAZINIĆ, Sjećanje na bitku u Korčulanskom kanalu 16. 11. 1991. Korčula 1996.
13. Mladen JURKOVIĆ, Stonska satnija 20 godina poslije, Dubrovnik 2011
14. Obrad KOSOVAC, Mesićeva zapovijed JNA , HTV Kalendar 11.09.1991.
15. Hrvatska ratna mornarica u Domovinskom ratu, forum 3
16. Muzej Domovinskog rata Split, Pomorska bitka za Split , Split 2023.
17. Muzej Domovinskog rata Split, Prosvjed za Život, Split 2024.
18. *Leon Rizmaul, Oba su pala, TV Kalendar 21. 09. 1991.*
19. *Leon RIZMAUL Kako je obranjena Hrvatska (3), HTV prvi program 20.10. 2016.*
20. *Leon RIZMAUL. Dokumentarni film : HRM 25 godina, HRT 2016.*
21. *Radio postaja Ploče, Zelena tabla – Mala bara, 14. ruj 2025.*
22. Sjećanje na Domovinski rat, Topnik sa Šolte, HTV 2000.
23. Željko SERETINEK*, Razbijanje pomorske blokade Hrvatskog Jadrana., Split 2015.*
24. Željko SERETINEK, Ratni put korčulanskih postrojbi u Domovinskom ratu, Korčula 2017.
25. Tonči STRIC ANČIĆ, u radio emisiji „Blato ljeto i sve to", Radio Blato 15. siječnja 2016.,
26. Tonči SURJAN, Lijepa riječ, Radio Val, Vela Luka 15. rujna 2015.,
27. Pero ŠTRBE, Stanje na Stonskom bojištu, Dnevnik HRT od 25. studenog 1991.
28. Tomislav ŠULJ: Konvoj Libertas TV kalendar 31. 10. 1991.
29. Tomislav Šulj, Završena operacija Vlaštica, TV kalendar 26.10. 1992.

30. Vladimir TADEJ, Velika akcija Male Bare (oslobađanje Ploča, HRT rujan 2001.
31. ZUS HRVATSKA, Bitka za Šibenik (rujanski rat), 28. listopad 2020.

8. Bilješke o piscu

Slika 307. Željko Seretinek

Željko Seretinek rođen je u Splitu 22. ožujka 1962. Osnovnu školu završio je u Korčuli, Vojnu gimnaziju u Beogradu, a Vojnu akademiju kopnene vojske – smjer topništvo u Zadru. U Domovinski rat uključio se kao pripadnik Narodne zaštite u kolovozu 1991. Dužnost zapovjednika pokretne obalne bitnice 76 mm "ZIS" postrojbi obrane Općine Korčula obnašao je od početka listopada 1991. Svojom postrojbom aktivno je sudjelovao u razbijanju pomorske blokade i protjerivanju Jugo - flote iz hrvatskog dijela Jadrana.

Krajem studenog 1991. sa dijelom bitnice odlazi na Stonsko ratište, gdje početkom prosinca ustrojava i zapovijeda minobacačko-topničkim divizijunom Mornaričkog odreda Pelješac.

Po deblokadi poluotoka Pelješca, u lipnju 1992. odlazi na Dubrovačko ratište, gdje kao zamjenik, a potom i zapovjednik Obalne topničke grupe – Dubrovnik aktivno sudjeluje u operacijama za oslobađanja Dubrovnika, Župe i Konavala. Početkom rujna 1993. vraća se u svoju matičnu postrojbu, s kojom do kraja rata na dužnosti zamjenika zapovjednika Mješovitog odreda mornaričkog pješaštva (MOMP) Korčula sudjeluje u obrani šireg područja Dubrovačko-Neretvanske županije na terenima: sela Lopoč – Suše (1993.); rijeke Bregave (1993./1994.), Zavala – Belenići – Orahov do (1994.), Debeli brijeg – Prevlaka (1995.).

Kao pripadnik kontingenta časnika Hrvatske vojske obnašao je dužnost vojnog promatrača UN u mirovnim misijama UNAMSIL – Sijerra Leone (2002. i 2003.) i UNMEE Etiopija i Eritreja (2005. i 2006.) i savjetnika u Zapovjedništvu za obuku časnika Afganistanske narodne armije u mirovnoj misiji ISAF (2011 i 2012.).

Poslije rata obnašao je dužnosti zamjenika zapovjednika MOMP Korčula, zapovjednika 879. Pješačke bojne i nastavnika Balistike, topništva i povijesti HRM u Hrvatskom vojnom učilištu. Kao časnik Hrvatske vojske dobio je više nacionalnih i međunarodnih priznanja i odličja.

Od kraja 2017. umirovljeni je pukovnika Hrvatske vojske.

Autor je knjiga: Bitka za Jadran (2007.), Osnove Balistike i teorije gađanja (2009.) i Ratni put Korčulanskih postrojbi u Domovinskom ratu (2018.). Autor je više dokumentarnih filmova o Domovinskom ratu i jedan je od autora Povjesnice HRM (2011.)